
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01145173 9

PLATONIS
QUAE EXSTANT
OPERA.

ACCEDUNT
PLATONIS QUAE FERUNTUR
SCRIPTA.

AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
RECENSUIT
IN LINGUAM LATINAM CONVERTIT
ANNOTATIONIBUS EXPLANAVIT INDICESQUE
RERUM AC VERBORUM ACCURATISSIMOS
ADIECIT
FRIDERICUS ASTIUS.

TOMUS NONUS

HIPPIAM MAIOREM MENEXENUM EUTHYDEMUM MENONEM HIPPIAM MINOREM IONEM CLITOPHONTEM MINOEM AXIOCHUM DE IUSTO DE VIRTUTE SCRIPTA DEMODOCUM SISYPHUM ERYXIAM EPISTOLAS TIMAEUM LOCRENSEM ET DEFINITIONES CONTINENS.

LIPSIAE MDCCCXXVII.
LIBRARIA WEIDMANNIA
G. REIMER.

INDEX SCRIPTORUM.

ΙΠΠΙΑΣ ΜΕΙΖΩΝ.

ΣΩ. Εἰ ἄρα νῦν ἡμῖν, ὦ Ἱππία, ὁ Βίας ἀναβιῴη,
γέλωτ' * ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς, ὥςπερ καὶ τὸν Δαίδαλόν φα- 282
σιν οἱ ἀνδριαντοποιοί, νῦν εἰ γενόμενος τοιαῦτ' ἐργάζοιτο
οἷα ἦν ἀφ' ὧν τοὔνομ' ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶναι.

ΙΠ. Ἔστι μὲν ταῦτα, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὡς σὺ
λέγεις· εἴωθα μέντοι ἔγωγε τοὺς παλαιούς τε καὶ προ-
τέρους ἡμῶν προτέρους τε καὶ μᾶλλον ἐγκωμιάζειν ἢ τοὺς
νῦν, εὐλαβούμενος μὲν φθόνον τῶν ζώντων, φοβούμενος
δὲ μῆνιν τῶν τετελευτηκότων.

ΣΩ. Καλῶς γε σύ, ὦ Ἱππία, * νομίζων τε καὶ δια- B
νοούμενος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς. συμμαρτυρῆσαι δέ σοι ἔχω
ὅτι ἀληθῆ λέγεις καὶ τῷ ὄντι ὑμῶν ἐπιδέδωκεν ἡ τέχνη
πρὸς τὸ καὶ τὰ δημόσια πράττειν δύνασθαι μετὰ τῶν
ἰδίων. Γοργίας τε γὰρ οὗτος ὁ Λεοντῖνος σοφιστὴς δεῦρο
ἀφίκετο δημοσίᾳ οἴκοθεν πρεσβεύων, ὡς ἱκανώτατος ὢν
Λεοντίνων τὰ κοινὰ πράττειν, καὶ ἔν τε τῷ δήμῳ ἔδοξεν
ἄριστα εἰπεῖν καὶ ἰδίᾳ ἐπιδείξεις ποιούμενος καὶ συνὼν
τοῖς νέοις χρήματα πολλὰ εἰργάσατο * καὶ ἔλαβεν ἐκ τῆςδε C
τῆς πόλεως· εἰ δὲ βούλει, ὁ ἡμέτερος ἑταῖρος Πρόδικος
οὗτος πολλάκις μὲν καὶ ἄλλοτε δημοσίᾳ ἀφίκετο, ἀτὰρ τὰ
τελευταῖα ἔναγχος ἀφικόμενος δημοσίᾳ ἐκ Κέω λέγων τ' ἐν
τῇ βουλῇ πάνυ εὐδοκίμησε καὶ ἰδίᾳ ἐπιδείξεις ποιούμενος
καὶ τοῖς νέοις συνὼν χρήματα ἔλαβε θαυμαστὰ ὅσα. τῶν
δὲ παλαιῶν ἐκείνων οὐδεὶς πώποτε ἠξίωσεν ἀργύριον μισθὸν
πράξασθαι οὐδ' ἐπιδείξεις ποιήσασθαι ἐν παντοδαποῖς ἀν-
θρώποις * τῆς ἑαυτοῦ σοφίας· οὕτως ἦσαν εὐήθεις καὶ ἐλε- D
λήθει αὐτοὺς ἀργύριον ὡς πολλοῦ ἄξιον εἴη. τούτων δ' ἑκά-
τερος πλέον ἀργύριον *) ἀπὸ σοφίας εἴργασται ἢ ἄλλος δη-
μιουργὸς ἀφ' ἧςτινος τέχνης· καὶ ἔτι πρότερος τούτων
Πρωταγόρας.

ΙΠ. Οὐδὲν γάρ, ὦ Σώκρατες, οἶσθα τῶν καλῶν
περὶ τοῦτο· εἰ γὰρ εἰδείης ὅσον ἀργύριον εἴργασμαι ἐγώ,
θαυμάσαις ἄν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐῶ· ἀφικόμενος δέ
ποτε εἰς Σικελίαν, Πρωταγόρου αὐτόθι * ἐπιδημοῦντος καὶ E
εὐδοκιμοῦντος καὶ πρεσβυτέρου ὄντος καὶ πολὺ νεώτερος

---

* γρ. ἀργυρίου.

So. Iam si nunc nobis, Hippia, Bias reviviscerct, risui foret ad vos, quemadmodum etiam Daedalum dicunt statuarii, nunc si vivens talia faceret qualia fuerint quibus famam consequutus fuerit, deridiculum esse futurum.

Hip. Sunt sane ista, Socrate, ita ut tu dicis; consuevi tamen equidem veteres nobisque superiores prius magisque laudare quam qui nunc sunt, cavens invidiam vivorum et timens iram mortuorum.

So. Praeclare tu quidem, Hippia, existimas ac sentis, ut mihi videris. testimonio autem meo tibi possum confirmare, te vera dicere et artem vestram reapse adeo increvisse ut et publicas et privatas possit res gerere. Gorgias enim ille Leontinus sophistes huc venit publice domo legatus, quippe qui Leontinorum maxime idoneus esset ad res communes gerendas, et tum ad populum visus est optime dicere tum privatim scholas habens iuvenesque instituens multum pecuniae fecit et accepit ex hac urbe; porro si vis, noster amicus Protagoras ille quum saepe alio publice venit, tum postremum nuper publice ex Ceo huc profectus est et dicens in senatu laudem sibi peperit, privatimque scholas habens iuvenesque instituens mirum quantum pecuniae accepit. pristinorum vero illorum nullus umquam sustinuit argentum mercedem exigere nec apud homines omnis generis sapientiam suam ostentare: adeo erant simplices et fugerat eos magni faciendum esse argentum. horum autem uterque plus argenti e sapientia fecit quam alius artifex ex quacumque arte; et his etiam prius Protagoras.

Hip. Nihil sane, Socrate, veri scis de hac re; nam si scires quantum argenti fecerim ego, mirarere. ac reliqua quidem mitto; profectus vero aliquando in Siciliam, licet Protagoras ibi commoraretur et laudem consequeretur et aetate provectior esset, ego tamen iunior perbrevi plus quam centum et quinquaginta

οὖν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πάνυ πλέον ἢ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν μνᾶς εἰργασάμην, καὶ ἐξ ἑνός γε χωρίου πάνυ σμικροῦ, Ἰνυκοῦ, πλέον ἢ εἴκοσι μνᾶς. καὶ τοῦτο ἐλθὼν οἴκαδε φέρων τῷ πατρὶ ἔδωκα, ὥςτε ἐκεῖνον καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας θαυμάζειν τε καὶ ἐκπεπλῆχθαι. καὶ σχεδόν τι οἶμαι ἐμὲ πλείω χρήματα εἰργάσθαι ἢ ἄλλους σύνδυο οὕςτινας βούλει τῶν σοφιστῶν.

ΣΩ. Καλόν γε, ὦ Ἱππία, λέγεις καὶ μέγα τεκμήριον σοφίας τῆς τε σεαυτοῦ *καὶ τῶν νῦν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς 283 ἀρχαίους ὅσον διαφέρουσι. τῶν γὰρ προτέρων *) λέγεται πολλὴ ἀμαθία κατὰ τὸν σὸν λόγον· τοὐναντίον γὰρ Ἀναξαγόρᾳ φασὶ συμβῆναι ἢ ὑμῖν· καταλειφθέντων γὰρ αὐτῷ πολλῶν χρημάτων καταμελῆσαι καὶ ἀπολέσαι πάντα· οὕτως αὐτὸν ἀνόητα σοφίζεσθαι. λέγουσι δὲ καὶ περὶ ἄλλων τῶν παλαιῶν ἕτερα τοιαῦτα. τοῦτο μὲν οὖν μοι δοκεῖς καλὸν τεκμήριον ἀποφαίνειν περὶ σοφίας τῶν *νῦν πρὸς τοὺς προτέρους, καὶ πολλοῖς συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν αὐτὸν αὑτῷ B μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι· τούτου δ' ὅρος ἐστὶν ἄρα, ὃς ἂν πλεῖστον ἀργύριον ἐργάσηται. Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς ἐχέτω· τόδε δέ μοι εἰπέ, σὺ αὐτὸς πόθεν πλεῖστον ἀργύριον εἰργάσω τῶν πόλεων εἰς ἃς ἀφικνεῖ; ἢ δῆλον ὅτι ἐκ Λακεδαίμονος, οἷπερ καὶ πλειστάκις ἀφῖξαι;

ΙΠ. Οὐ μὰ τὸν Δί, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Πῶς φής; ἀλλ' ἐλάχιστον.

ΙΠ. Οὐδὲν μὲν οὖν * τὸ παράπαν πώποτε. C

ΣΩ. Τέρας λέγεις καὶ θαυμαστόν, ὦ Ἱππία. καί μοι εἰπέ, πότερον ἡ σοφία ἡ σὴ οὐχ οἵα τοὺς συνόντας αὐτῇ καὶ μανθάνοντας εἰς ἀρετὴν βελτίους ποιεῖν;

ΙΠ. Καὶ πολύ γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλὰ τοὺς μὲν Ἰνυκηνῶν **) υἱεῖς οἷός τε ἦσθα ἀμείνους ποιῆσαι, τοὺς δὲ Σπαρτιατῶν ἠδυνάτεις;

ΙΠ. Πολλοῦ γε δέω.

ΣΩ. Ἀλλὰ δῆτα Σικελιῶται μὲν ἐπιθυμοῦσιν ἀμείνους γίγνεσθαι, Λακεδαιμόνιοι δ' οὔ;

ΙΠ. *Πάντως που, ὦ Σώκρατες, καὶ Λακεδαιμόνιοι. D

---

*) γρ. προτέρων περὶ Ἀναξαγόρου.

**) γρ. Ἰνυκινῶν.

minas feci, et ex uno oppido admodum parvo, Inyco, plus quam viginti minas. et has domum reversus ultro patri dedi, ut ille et reliqui cives admirarentur et obstupescerent. et arbitror fere me plus pecuniae fecisse quam alios duos simul quoscumque vis sophistarum.

So. Praeclarum sane, Hippia, dicis et magnum argumentum et tuae et hominum qui nunc sunt sapientiae, quantum pristinis ea praestent. superiorum enim magnam fuisse inscitiam oratio tua confirmat; Anaxagorae videlicet contra dicunt accidisse ac vobis; lautum enim quum patrimonium accepisset, neglexisse et perdidisse totum: tam insipienter eum sapientiae studuisse. dicunt autem de aliis quoque illius temporis eadem. hoc igitur mihi videris praeclarum argumentum afferre sapientiae hominum qui nunc sunt cum superioribus comparatorum, et multis idem videtur, sapientem sibi ipsum maxime oportere sapientem esse; idque sic definitur, plurimum oportere argenti facere. Sed satis de hoc; istud vero mihi dic, tu ipse e quibusnam in quas venis civitatibus plurimum fecisti argenti? an patet e Lacedaemone, quo etiam plurimum venisti?

Hip. Nequaquam hercle, Socrate.

So. Quomodo ais? sed minimum?

Hip. Nihil omnino umquam.

So. Monstrum dicis et admirabile, Hippia. at dic mihi, an sapientia tua non potest eos qui ei student eamque discunt meliores ad virtutem efficere?

Hip. Ac multum quidem, Socrate.

So. At Inycensium quidem filios poteras meliores efficere, Spartiatarum vero non poteras?

Hip. Multum vero absum.

So. An forte Siculi cupiunt meliores exsistere, Lacedaemonii vero non cupiunt?

Hip. Prorsus sane, Socrate, etiam Lacedaemonii.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν χρημάτων ἐνδείᾳ ἔφευγον τὴν σὴν ὁμιλίαν;

ΙΠ. Οὐ δῆτα, ἐπεὶ ἱκανὰ αὐτοῖς ἐστίν.

ΣΩ. Τί δῆτ' ἂν εἴη ὅτι ἐπιθυμοῦντες καὶ ἔχοντες χρήματα, καὶ σοῦ δυναμένου τὰ μέγιστα αὐτοὺς ὠφελεῖν, οὐ πλήρη σε ἀργυρίου ἀπέπεμψαν; ἀλλ' ἐκεῖνο, μῶν μὴ Λακεδαιμόνιοι σοῦ βέλτιον ἂν παιδεύσειαν τοὺς αὐτῶν παῖδας; ἢ *) τοῦτο φῶμεν οὕτω, καὶ σὺ συγχωρεῖς;

ΙΠ. Οὐδ' * ὁπωστιοῦν. E

ΣΩ. Πότερον οὖν τοὺς νέους οὐχ οἷός τ' ἦσθα πείθειν ἐν Λακεδαίμονι, ὡς σοὶ συνόντες πλέον ἂν εἰς ἀρετὴν ἐπιδιδοῖεν ἢ τοῖς ἑαυτῶν, ἢ τοὺς ἐκείνων πατέρας ἠδυνάτεις πείθειν ὅτι σοὶ χρὴ παραδιδόναι μᾶλλον ἢ αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι, εἴπερ τι τῶν υἱῶν κήδονται; οὐ γάρ που ἐφθόνουν γε τοῖς ἑαυτῶν παισὶν ὡς βελτίστοις γενέσθαι.

ΙΠ. Οὐκ οἶμαι ἔγωγε φθονεῖν.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν εὔνομός γ' ἡ Λακεδαίμων.

ΙΠ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΣΩ. Ἐν δέ γε ταῖς εὐνόμοις πόλεσι * τιμιώτατον ἡ ἀρετή. 284

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Σὺ δὲ ταύτην παραδιδόναι ἄλλων κάλλιστ' ἀνθρώπων ἐπίστασαι.

ΙΠ. Καὶ πολύ γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ὁ οὖν κάλλιστ' ἐπιστάμενος ἱππικὴν παραδιδόναι ἆρ' οὐκ ἂν ἐν Θετταλίᾳ τῆς Ἑλλάδος μάλιστα τιμῷτο καὶ πλεῖστα χρήματα λαμβάνοι, καὶ ἄλλοθι ὅπου τοῦτο σπουδάζοιτο;

ΙΠ. Εἰκός γε.

ΣΩ. Ὁ δὴ δυνάμενος παραδιδόναι τὰ πλείστου ἄξια μαθήματα εἰς ἀρετὴν * οὐκ ἐν Λακεδαίμονι μάλιστα τιμήσεται καὶ πλεῖστα ἐργάσεται χρήματα, ἂν βούληται, καὶ ἐν ἄλλῃ πόλει ἥτις τῶν Ἑλληνίδων εὐνομεῖται, ἀλλ' ἐν Σικελίᾳ, ὦ ἑταῖρε, οἴει μᾶλλον καὶ ἐν Ἰνυκῷ; ταῦτα πειθώμεθα, ὦ Ἱππία; ἐὰν γὰρ σὺ κελεύῃς, πειστέον. B

---

*) ἴσ. ἦ.

So. An igitur argenti inopia fugerunt usum tuum et consuetudinem?

Hip. Minime, quum satis pecuniae habeant.

So. Quidnam igitur causae fuerit cur illud cupientes nec inopia laborantes te, qui maximas ipsis utilitates afferre potueris, non dimiserint argento refertum? at illud: numquid Lacedaemonii melius quam tu instituunt filios suos? an hoc ita dicamus, et tu concedis?

Hip. Nullo omnino modo.

So. Utrum igitur iuvenibus non poteras persuadere Lacedaemone, te si uterentur magistro plus se profecturos esse in virtute quam si suos sequerentur, an eorum patribus non poteras persuadere, tibi potius eos tradendos esse quam ipsorum curae, siqua liberis suis prospicerent? neque enim, opinor, invidebant liberis suis, si quam optimi possent exsistere.

Hip. Non arbitror ego ipsos invidere.

So. Iam vero Lacedaemon legibus bonis temperata est.

Hip. Quidni?

So. In civitatibus autem institutis et legibus bonis temperatis in summo honore est virtus.

Hip. Sane quidem.

So. Et tu hanc alteri tradere scis pulcherrime ex hominibus.

Hip. Ac longe quidem, Socrate.

So. Qui igitur pulcherrime scit rem equestrem tradere, nonne is in Thessalia maiore quam in reliqua Graecia afficietur honore plurimumque pecuniae accipiet, et ubicumque studium ad eam confertur?

Hip. Consentaneum est.

So. Iam qui tradere possit disciplinas ad virtutem praestantissimas, isne ut Lacedaemone non summo honore afficiatur nec plurimum faciat pecuniae, si velit, et quaecumque alia civitas graeca bonis temperatur legibus? at in Sicilia, amice, magis arbitraris id fieri et Inyci? hoc credamus, Hippia? nam si tu iusseris, credendum.

ΙΠ. Οὐ γὰρ πάτριον, ὦ Σώκρατες, Λακεδαιμονίοις κινεῖν τοὺς νόμους οὐδὲ παρὰ τὰ εἰωθότα παιδεύειν τοὺς υἱεῖς.

ΣΩ. Πῶς λέγεις; Λακεδαιμονίοις οὐ πάτριον ὀρθῶς *πράττειν, ἀλλ' ἐξαμαρτάνειν; C

ΙΠ. Οὐκ ἂν φαίην ἔγωγε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὀρθῶς ἂν πράττοιεν βέλτιον, ἀλλὰ μὴ χεῖρον παιδεύοντες τοὺς νέους;

ΙΠ. Ὀρθῶς· ἀλλὰ ξενικὴν παίδευσιν οὐ νόμιμον αὐτοῖς παιδεύειν· ἐπεὶ εὖ ἴσθι, εἴπερ τις ἄλλος ἐκεῖθεν χρήματα ἔλαβε πώποτε ἐπὶ παιδεύσει, καὶ ἐμὲ ἂν λαβεῖν πολὺ μάλιστα· χαίρουσι γοῦν ἀκούοντες ἐμοῦ καὶ ἐπαινοῦσιν. ἀλλ', ὃ λέγω, οὐ νόμος.

ΣΩ. Νόμον* δὲ λέγεις, ὦ Ἱππία, βλάβην πόλεως εἶναι, ἢ ὠφέλειαν; D

ΙΠ. Τίθεται μέν, οἶμαι, ὠφελείας ἕνεκα, ἐνίοτε δὲ καὶ βλάπτει, ἐὰν κακῶς τεθῇ, ὁ νόμος.

ΣΩ. Τί δέ; οὐχ ὡς ἀγαθὸν μέγιστον πόλει τίθενται τὸν νόμον οἱ τιθέμενοι, καὶ ἄνευ τούτου μετὰ εὐνομίας ἀδύνατον οἰκεῖν;

ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Ὅταν ἄρα ἀγαθοῦ ἁμάρτωσιν οἱ ἐπιχειροῦντες τοὺς νόμους τιθέναι, νομίμου τε καὶ νόμου ἡμαρτήκασιν· ἢ πῶς λέγεις;

ΙΠ. * Τῷ μὲν ἀκριβεῖ λόγῳ, ὦ Σώκρατες, οὕτως E ἔχει, οὐ μέντοι εἰώθασιν ἄνθρωποι ὀνομάζειν οὕτως.

ΣΩ. Πότερον, ὦ Ἱππία, οἱ εἰδότες, ἢ οἱ μὴ εἰδότες;

ΙΠ. Οἱ πολλοί.

ΣΩ. Εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰδότες τἀληθές, οἱ πολλοί;

ΙΠ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν που οἵ γ' εἰδότες τὸ ὠφελιμώτερον τοῦ ἀνωφελεστέρου νομιμώτερον ἡγοῦνται τῇ ἀληθείᾳ πᾶσιν ἀνθρώποις· ἢ οὐ συγχωρεῖς;

ΙΠ. Ναί, συγχωρῶ ὅτι γε τῇ ἀληθείᾳ.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἔστι γε καὶ ἔχει οὕτως ὡς οἱ εἰδότες ἡγοῦνται;

Hip. Etenim non est patrii moris, Socrate, Lacedaemoniorum ut in legibus quicquam noveut et praeter consuetudinem instituant filios.

So. Quomodo ais? Lacedaemoniorum non est patrii moris ut recte faciant, sed ut imprudenter agant?

Hip. Non dixerim equidem, Socrate.

So. Nonne recte facient si melius, non deterius, instituent iuvenes?

Hip. Recte; sed non est moris eorum ut peregrina utantur institutione; nam certo scito, si quis alius inde pecuniam accepisset umquam pro institutione, me accepturum fuisse longe maxime; audiunt videlicet me cum voluptate et laudant. at, quod dico, non est lex.

So. Legem vero dicis, Hippia, perniciem civitatis esse, an salutem?

Hip. Datur quidem, ut censeo, salutis causa, nonnumquam vero etiam nocet, si male datur, lex.

So. Quid vero? nonne tamquam summum bonum civitatis sciscunt legem qui sciscunt, nec sine hac ordine vivi potest?

Hip. Vera dicis.

So. Quando igitur a bono aberrant qui leges instituunt dare, a legitimo ac lege aberrant; an quomodo sentis?

Hip. Ad veritatem si rem exegeris, Socrate, sic se habet, neque tamen solent homines ita nominare.

So. Utrum, Hippia, qui sciunt, an qui nesciunt?

Hip. Multitudo.

So. An veri sciens est multitudo?

Hip. Minime.

So. Iam vero sine dubio scientes utilius inutiliore censent revera omnibus esse hominibus magis legitimum; an tu non concedis?

Hip. Vero, concedo.

So. Nonne igitur est et habet ita ut scientes censent?

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἔστι δέ γε Λακεδαιμονίοις, ὡς σὺ φῄς, ὠφελιμώτερον τὴν ὑπὸ σοῦ παίδευσιν, * ξενικὴν οὖσαν, παιδεύεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν ἐπιχωρίαν.

ΙΠ. Καὶ ἀληθῆ γε λέγω.

ΣΩ. Καὶ γὰρ ὅτι τὰ ὠφελιμώτερα νομιμώτερά ἐστι, καὶ τοῦτο λέγεις, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Εἶπον γάρ.

ΣΩ. Κατὰ τὸν σὸν ἄρα λόγον τοῖς Λακεδαιμονίων υἱέσιν ὑπὸ Ἱππίου παιδεύεσθαι νομιμώτερόν ἐστιν, ὑπὸ δὲ τῶν πατέρων ἀνομώτερον, εἴπερ τῷ ὄντι ὑπὸ σοῦ πλείω ὠφεληθήσονται.

ΙΠ. Ἀλλὰ μὴν ὠφεληθήσονται, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Παρανομοῦσιν ἄρα Λακεδαιμόνιοι οὐ διδόντες B
σοι χρυσίον καὶ ἐπιτρέποντες τοὺς αὑτῶν υἱεῖς.

ΙΠ. Συγχωρῶ ταῦτα· δοκεῖς γάρ μοι τὸν λόγον πρὸς ἐμοῦ λέγειν, καὶ οὐδέν με δεῖ αὐτῷ ἐναντιοῦσθαι.

ΣΩ. Παρανόμους μὲν δή, ὦ ἑταῖρε, τοὺς Λάκωνας
εὑρίσκομεν, καὶ ταῦτ᾽ εἰς τὰ μέγιστα, τοὺς νομιμωτάτους
δοκοῦντας εἶναι. ἐπαινοῦσι δὲ δή σε πρὸς θεῶν, ὦ Ἱππία,
καὶ χαίρουσιν ἀκούοντες ποῖα; ἢ δῆλον δὴ ὅτι ἐκεῖνα ἃ σὺ
κάλλιστα ἐπίστασαι, * τὰ περὶ τὰ ἄστρα τε καὶ τὰ οὐράνια C
πάθη;

ΙΠ. Οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν ταῦτά γε· οὐδ᾽ ἀνέχονται.

ΣΩ. Ἀλλὰ περὶ γεωμετρίας τι χαίρουσιν ἀκούοντες;

ΙΠ. Οὐδαμῶς, ἐπεὶ οὐδ᾽ ἀριθμεῖν ἐκείνων γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πολλοὶ ἐπίστανται.

ΣΩ. Πολλοῦ ἄρα δέουσι περί γε λογισμῶν ἀνέχεσθαί σου ἐπιδεικνυμένου.

ΙΠ. Πολλοῦ μέντοι νὴ Δία.

ΣΩ. Ἀλλὰ δῆτα ἐκεῖνα ἃ σὺ ἀκριβέστατα ἐπίστασαι
ἀνθρώπων διαιρεῖν, περί τε γραμμάτων δυνάμεως * καὶ D
συλλαβῶν καὶ ῥυθμῶν καὶ ἁρμονιῶν; *)

ΙΠ. Περὶ ποίων, ὦ 'γαθέ, ἁρμονιῶν καὶ γραμμάτων;

*) γρ. καὶ ἁρμονιῶν καὶ ῥυθμῶν.

Hip. Sane quidem.

So. Est autem Lacedaemoniis, ut tu ais, utilius tua institutione eaque peregrina potius uti quam domestica.

Hip. Ac verum quidem dico.

So. Et utiliora esse magis legitima, hoc quoque dicis, Hippia?

Hip. Dixi sane.

So. Ex tua igitur oratione magis legitima est Lacedaemoniorum filiis Hippiae institutio, patrum vero contra legem, siquidem revera a te plus percipient utilitatis.

Hip. Plus sane percipient, Socrate.

So. Faciunt ergo contra legem Lacedaemonii non dantes tibi argentum nec curae tuae committentes filios suos.

Hip. Concedo hoc; videris enim mihi e re mea istud dicere, nec oportet me repugnare.

So. Contra legem igitur facientes, amice, Lacones reperimus, et in maximis quidem rebus, quum legi censeantur obedientissimi esse. laudant autem te per deos immortales, Hippia, et delectantur quaenam audientes? an patet ea quorum tu scientissimus es, astrorum rerumque caelestium expositionem?

Hip. Nequaquam haec; ne admittunt quidem.

So. At de geometria aliquid cum voluptate audiunt?

Hip. Minime, quum ne numerare quidem, prope dixerim, multi eorum sciant.

So. Multum igitur abest ut de computationibus te disserentem admittant.

Hip. Multum sane hercle.

So. At videlicet illa quae tu accuratissime ex hominibus explicare scis, de litterarum vi et syllabarum et numerorum et harmoniarum?

Hip. Quid, mi bone? de harmoniis ac litteris?

ΣΩ. Ἀλλὰ τί μήν ἐστιν ἃ ἡδέως σου ἀκροῶνται καὶ ἐπαινοῦσιν; αὐτός μοι εἰπέ, ἐπειδὴ ἐγὼ οὐχ εὑρίσκω.

ΙΠ. Περὶ τῶν γενῶν, ὦ Σώκρατες, τῶν τε ἡρώων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν κατοικίσεων, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἐκτίσθησαν αἱ πόλεις, καὶ συλλήβδην πάσης τῆς ἀρχαιολογίας ἥδιστα ἀκροῶνται, ὥστ' ἔγωγε δι' αὐτοὺς ἠνάγκασμαι ἐκμεμαθηκέναι * τε καὶ μεμελετηκέναι πάντα τὰ τοιαῦτα. E

ΣΩ. Ναὶ μὰ Δί', ὦ Ἱππία, εὐτύχηκάς γε ὅτι Λακεδαιμόνιοι οὐ χαίρουσιν ἄν τις αὐτοῖς ἀπὸ Σόλωνος τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἡμετέρους καταλέγῃ· εἰ δὲ μή, πράγματ' ἂν εἶχες ἐκμανθάνων.

ΙΠ. Πόθεν, ὦ Σώκρατες; ἅπαξ ἀκούσας πεντήκοντα ὀνόματα ἀπομνημονεύσω.

ΣΩ. Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐνενόησα ὅτι τὸ μνημονικὸν ἔχεις· ὥστ' ἐννοῶ ὅτι εἰκότως σοι χαίρουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἅτε πολλὰ * εἰδότι, καὶ χρῶνται ὥσπερ ταῖς 286
πρεσβύτισιν οἱ παῖδες πρὸς τὸ ἡδέως μυθολογῆσαι.

ΙΠ. Καὶ ναὶ μὰ Δί', ὦ Σώκρατες, περί γε ἐπιτηδευμάτων καλῶν καὶ ἔναγχος αὐτόθι εὐδοκίμησα διεξιών, ἃ χρὴ τὸν νέον ἐπιτηδεύειν. ἔστι γάρ μοι περὶ αὐτῶν πάγκαλος λόγος συγκείμενος, καὶ ἄλλως εὖ διακείμενος καὶ τοῖς ὀνόμασι. πρόσχημα δέ μοί ἐστι καὶ ἀρχὴ τοιάδε τις τοῦ λόγου. ἐπειδὴ ἡ Τροία ἥλω, λέγει ὁ λόγος ὅτι Νεοπτόλεμος * Νέστορα ἔροιτο ποῖά ἐστι καλὰ ἐπιτηδεύματα, ἃ ἄν τις B
ἐπιτηδεύσας νέος ὢν εὐδοκιμώτατος γένοιτο. μετὰ ταῦτα δὴ λέγων ἐστὶν ὁ Νέστωρ καὶ ὑποτιθέμενος αὐτῷ πάμπολλα νόμιμα καὶ πάγκαλα. τοῦτον δὴ καὶ ἐκεῖ ἐπεδειξάμην καὶ ἐνθάδε μέλλω ἐπιδεικνύναι εἰς τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ Φειδοστράτου διδασκαλείῳ, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄξια ἀκοῆς· ἐδεήθη γάρ μου Εὔδικος ὁ Ἀπημάντου. ἀλλ' ὅπως παρέσει καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους * ἄξεις, οἵτινες ἱκανοὶ ἀκούσαν- C
τες κρῖναι τὰ λεγόμενα.

ΣΩ. Ἀλλὰ ταῦτ' ἔσται, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, ὦ Ἱππία. νυνὶ μέντοι βραχύ τί μοι περὶ αὐτοῦ ἀπόκριναι· καὶ γάρ με εἰς καλὸν ὑπέμνησας. ἔναγχος γάρ τις, ὦ ἄριστε, εἰς ἀπορίαν με κατέβαλεν ἐν λόγοις τισὶ τὰ μὲν ψέγοντα ὡς

So. At quid tandem est quod libenter audiunt audientesque te laudant? ipse mihi dic, quum ego non inveniam.

Hip. De generibus, Socrate, heroum et hominum et urbibus quomodo antiquitus conditae sint, et universe de tota antiquitate maxima cum voluptate audiunt: ut ego illorum causa coactus sim ediscere et meditari omnia id genus.

So. Hercle sane, Hippia, praeclare tecum agitur, quod Lacedaemonii voluptatem non capiunt si quis eis principes nostros a Solone exordiens recenseat; alioquin satis haberes negoti in nominibus memoriae mandandis.

Hip. Unde enim, Socrate? quinquaginta nomina semel audita memoria tenebo.

So. Vera dicis: non reputavi artem memoriae te tenere; iam intelligo iure Lacedaemonios delectari te quippe multarum rerum sciente, et uti te sicut aniculis pueri ad fabulas suaviter narrandas.

Hip. Hercle, Socrate, etiam nuper de studiis pulchris ibi laudem consequutus sum exponens iuveni exercendis. composui enim de his oppido pulchram orationem, quum ad alia tum ad verba ornate factam. causa vero et exordium mihi hoc est orationis. quum Troia capta esset, narrat oratio Neoptolemum e Nestore quaesivisse qualia essent pulchra studia quae iuvenis exercens maximam consequeretur laudem. deinde loquitur Nestor et proponit ei permulta legitima oppidoque pulchra. hanc igitur et ibi recitavi et hic volo recitare in tertium diem in Phidostrati ludo, et alia multa quae audiantur digna; rogavit enim me Eudicus Apemanti filius. et cura ut venias et ipse et alios adducas qui idonei sint iudices eorum quae dicantur.

So. Sane hoc fiet, si deus voluerit, Hippia. nunc vero paullum quid mihi de hoc responde; opportune enim me admonuisti. etenim nuper aliquis, vir optime, in dubitationem me coniecit quum in disputando alia

αἰσχρά, τὰ δ' ἐπαινοῦντα ὡς καλά, οὕτω πως ἐρόμενος
καὶ μάλα ὑβριστικῶς· Πόθεν δέ μοι σύ, ἔφη, ὦ Σώκρα-
τες, οἶσθα ὁποῖα καλὰ καὶ αἰσχρά; ἐπεὶ φέρε, * ἔχοις ἂν D
εἰπεῖν τί ἐστι τὸ καλόν; Καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἐμὴν φαυλότητα
ἠπορούμην τε καὶ οὐκ εἶχον αὐτῷ κατὰ τρόπον ἀποκρίνα-
σθαι. ἀπιὼν οὖν ἐκ τῆς συνουσίας ἐμαυτῷ τε ὠργιζόμην
καὶ ὠνείδιζον καὶ ἠπείλουν, ὁπότε πρῶτον ὑμῶν τῳ τῶν
σοφῶν ἐντύχοιμι, ἀκούσας καὶ μαθὼν καὶ ἐκμελετήσας ἰέναι
πάλιν ἐπὶ τὸν ἐρωτήσαντα, ἀναμαχούμενος τὸν λόγον. νῦν
οὖν, ὃ λέγω, εἰς καλὸν ἥκεις· καί με δίδαξον ἱκανῶς αὐτὸ
τὸ καλὸν ὅ τι * ἐστι, καὶ πειρῶ μοι ὅτι μάλιστα ἀκριβῶς E
εἰπεῖν ἀποκρινόμενος, μὴ ἐξελεγχθεὶς τὸ δεύτερον αὖθις
γέλωτα ὄφλω. οἶσθα γὰρ δήπου σαφῶς, καὶ σμικρόν τί
που τοῦτ' ἂν εἴη μάθημα ὧν σὺ τῶν πολλῶν ἐπίστασαι.

ΙΠ. Σμικρὸν μέντοι νὴ Δί', ὦ Σώκρατες, καὶ οὐ-
δενὸς ἄξιον, ὡς ἔπος εἰπεῖν.

ΣΩ. Ῥᾳδίως ἄρα μαθήσομαι καὶ οὐδείς με ἐξελέγξει
ἔτι.

ΙΠ. Οὐδεὶς μέντοι· φαῦλον γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐμὸν
πρᾶγμα * καὶ ἰδιωτικόν. 287

ΣΩ. Εὖ γε νὴ τὴν Ἥραν λέγεις, ὦ Ἱππία, εἰ χει-
ρωσόμεθα τὸν ἄνδρα. ἀτὰρ μή τι κωλύω μιμούμενος ἐγὼ
ἐκεῖνον, ἐὰν σοῦ ἀποκρινομένου ἀντιλαμβάνωμαι τῶν λό-
γων, ἵν' ὅτι μάλιστά με ἐκμελετήσῃς; σχεδὸν γάρ τι ἔμπει-
ρός εἰμι τῶν ἀντιλήψεων. εἰ οὖν μή τί σοι διαφέρει, βού-
λομαι ἀντιλαμβάνεσθαι, ἵν' ἐρρωμενέστερον μάθω.

ΙΠ. Ἀλλ' ἀντιλαμβάνου. καὶ γάρ, ὃ νῦν δὴ εἶπον,
οὐ μέγα ἐστὶ τὸ ἐρώτημα, ἀλλὰ καὶ πολὺ τούτου * χα- B
λεπώτερα *) ἂν ἀποκρίνασθαι ἐγώ σε διδάξαιμι, ὥστε μη-
δέν' ἀνθρώπων δύνασθαί σε ἐξελέγχειν.

ΣΩ. Φεῦ ὡς εὖ λέγεις! ἀλλά γ', **) ἐπειδὴ καὶ σὺ
κελεύεις, φέρε ὅτι μάλιστ' ἐκεῖνος γενόμενος πειρῶμαί σε
ἐρωτᾶν. εἰ γὰρ δὴ αὐτῷ τὸν λόγον τοῦτον ἐπιδείξαιο ***)
ὃν φής, τὸν περὶ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀκούσας,

---

*) γρ. χαλεπώτερον. **) γρ. ἀλλ' ἄγ'.
***) γρ. ἐπιδείξαις.

vituperarem ut turpia, alia laudarem ut pulchra, ita fere interrogans et valde contemptim: Unde mihi tu, inquit, Socrate, scis quae pulchra et turpia sint? nam age, poteris dicere quid sit pulchrum? Tum ego pro ea qua sum tenuitate haesitavi nec potui ei rite respondere. discessi igitur e congressione mihimet ipsi irascens et increpans et minans, quum primum vestrum aliquem sapientium conventurus essem, me auditurum ac percepturum esse ut praeparatus aggrederer eum qui me interrogasset et sermonem tamquam pugnam redintegrarem. nunc igitur, id quod dixi, opportune venis; iam me doce satis ipsum pulchrum quid sit, et stude mihi quam planissime dicere respondens, ne refutatus iterum risui sim. scis enim sine dubio liquido, et exigua haec quaedam scientia fuerit e multis illis quas tenes.

Hip. Exigua sane hercle, Socrate, et nihili, prope dixerim, facienda.

So. Facile igitur discam nec quisquam iam me refellet.

Hip. Nemo sane; vilis enim forem atque imperitus.

So. Bene hercle narras, Hippia, si superabimus virum. at numqid ego illum imitans ero impedimento, si te respondente impugnabo sermones, ut quam maxime me exerceas ac praepares? fere enim peritus sum impugnandi. iam si tua nil refert, volo impugnare, ut firmius discam.

Hip. Impugno sane. etenim, quod modo dixi, haud magna est quaestio, sed ad longe graviores quam haec est te respondere possim docere, ut nullus te homo queat refellere.

So. Hem quam bene loqueris! iam age, quoniam tu iubes, quam maxime illius mihi personam accommodans conor te interrogare. etenim si orationem istam quam dicis de studiis pulchris compositam ei recitares, ea audita, postquam desivisses loqui, non aliud prius

ἐπειδὴ παύσαιο λέγων, ἔροιτ' ἂν οὐ περὶ ἄλλου πρότερον ἢ περὶ τοῦ καλοῦ (ἔθος γάρ τι τοῦτ' ἔχει), καὶ εἴποι· ἂν Ὦ C
ξένε Ἠλεῖε, ἆρ' οὐ δικαιοσύνῃ δίκαιοί εἰσιν οἱ δίκαιοι; Ἀπόκριναι δή, ὦ Ἱππία, ὡς ἐκείνου ἐρωτῶντος.

ΙΠ. Ἀποκρινοῦμαι ὅτι δικαιοσύνῃ.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἔστι τι τοῦτο, ἡ δικαιοσύνη;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σοφίᾳ οἱ σοφοί εἰσι σοφοὶ καὶ τῷ ἀγαθῷ πάντα τἀγαθὰ ἀγαθά;

ΙΠ. Πῶς δ' οὔ;

ΣΩ. Οὖσί γέ τισι τούτοις· οὐ γὰρ δήπου μὴ οὖσί γε.

ΙΠ. Οὖσι μέντοι.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ τὰ καλὰ πάντα τῷ καλῷ ἐστὶ καλά;

ΙΠ. Ναί, τῷ * καλῷ. D

ΣΩ. Ὄντι γέ τινι τούτῳ;

ΙΠ. Ὄντι· ἀλλὰ τί γὰρ μέλλει;

ΣΩ. Εἰπὲ δή, ὦ ξένε, φήσει, τί ἐστι τοῦτο τὸ καλόν;

ΙΠ. Ἄλλο τι οὖν, ὦ Σώκρατες, ὁ τοῦτο ἐρωτῶν δεῖται πυθέσθαι ἢ τί ἐστι καλόν;

ΣΩ. Οὔ μοι δοκεῖ, ἀλλ' ὅ τι ἔστι τὸ καλόν, ὦ Ἱππία.

ΙΠ. Καὶ τί διαφέρει τοῦτ' ἐκείνου;

ΣΩ. Οὐδέν σοι δοκεῖ;

ΙΠ. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει.

ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι δῆλον ὅτι σὺ κάλλιον οἶσθα· ὅμως
δέ, ὦ 'γαθέ, ἄθρει· ἐρωτᾷ γάρ σε οὐ τί ἐστι καλόν, * ἀλλ' E
ὅ τι ἔστι τὸ καλόν.

ΙΠ. Μανθάνω, ὦ 'γαθέ, καὶ ἀποκρινοῦμαί γε αὐτῷ ὅ τι ἔστι τὸ καλόν, καὶ οὐ μή ποτε ἐλεγχθῶ. ἔστι γάρ, ὦ Σώκρατες, εὖ ἴσθι, εἰ δεῖ τἀληθὲς λέγειν, παρθένος καλὴ καλόν.

ΣΩ. Καλῶς γε, ὦ Ἱππία, νὴ τὸν κύνα, καὶ εὐδόξως ἀπεκρίνω. ἄλλο τι οὖν, ἂν ἐγὼ τοῦτο ἀποκρίνωμαι, τὸ
ἐρωτώμενόν τε ἀποκεκριμένος ἔσομαι καὶ ὀρθῶς; * καὶ οὐ 288
μὴ ἐλεγχθῶ.

quaereret quam pulchrum (habet enim hoc moris) et diceret O hospes Elee, nonne iustitia iusti sunt iusti? Responde dum, Hippia, quasi ille interroget.

Hip. Respondebo, iustitia.

So. Nonne est aliquid hoc, iustitia?

Hip. Sane quidem.

So. Nonne etiam sapientia sapientes sunt sapientes et bono omnia bona bona?

Hip. Quippini?

So. Et haec quidem aliquid sunt; non enim, opinor, nihil sunt.

Hip. Sunt sane aliquid.

So. Nonne etiam pulchra omnia pulchro sunt pulchra?

Hip. Etiam, pulchro.

So. Et hoc quidem est aliquid.

Hip. Est; quidni?

So. Dic igitur, hospes, dicet: quid est hoc pulchrum?

Hip. An aliud quid, Socrate, qui hoc interrogat volt comperire quam hoc quid pulchrum sit?

So. Non mihi videtur, sed quid sit ipsum pulchrum, Hippia.

Hip. Et quid differt inter hoc et illud?

So. Nihil tibi videtur differre?

Hip. Nihil sane differt.

So. Ac patet quidem te rectius id scire; sed tamen, quaeso, considera; interrogat enim te non quid pulchrum sit, sed quid sit ipsum pulchrum.

Hip. Intelligo, mi bone, et respondebo ei quid sit pulchrum, nec umquam erit ut redarguar. est enim, Socrate, certo scito, si verum dici oportet, virgo pulchra pulchrum.

So. Praeclare, Hippia, per canem, et splendide respondisti. an igitur, si hoc respondero, ad id quod interrogatum est respondero et recte, ut redargui nequeam?

ΙΠ. Πῶς γὰρ ἄν, ὦ Σώκρατες, ἐλεγχθείης ὅ γε πᾶσι δοκεῖ καὶ πάντες σοι μαρτυρήσουσιν οἱ ἀκούοντες ὅτι ὀρθῶς λέγεις;

ΣΩ. Εἶεν, πάνυ μὲν οὖν, φέρε δή, ὦ Ἱππία, πρὸς ἐμαυτὸν ἀναλάβω ὃ λέγεις. ὁ μὲν ἐρήσεταί με οὑτωσί πως· Ἴθι μοι, ὦ Σώκρατες, ἀπόκριναι· ταῦτα πάντα ἃ φὴς καλὰ εἶναι, εἰ τί ἔστιν *) αὐτὸ τὸ καλόν, ταῦτ' ἂν εἴη καλά; ἐγὼ δὲ δὴ ἐρῶ ὅτι εἰ παρθένος καλὴ καλόν ἐστι, δι' ὃ ταῦτ' ἂν **) εἴη καλά.

ΙΠ. * Οἴει οὖν ἔτι αὐτὸν ἐπιχειρήσειν σε ἐλέγχειν ὡς B οὐ καλόν ἐστιν ὃ λέγεις; ἢ ἐὰν ἐπιχειρήσῃ, οὐ καταγέλαστον ἔσεσθαι;

ΣΩ. Ὅτι μὲν ἐπιχειρήσει, ὦ θαυμάσιε, εὖ οἶδα, εἰ δ' ἐπιχειρήσας ἔσται καταγέλαστος, αὐτὸ δείξει. ἃ μέντοι ἐρεῖ, ἐθέλω σοι λέγειν.

ΙΠ. Λέγε δή.

ΣΩ. Ὡς γλυκὺς εἶ, φήσει, ὦ Σώκρατες! θήλεια δ' ἵππος καλὴ οὐ καλόν, ἣν καὶ ὁ θεὸς ἐν τῷ χρησμῷ ἐπῄνεσε; Τί φήσομεν, ὦ Ἱππία; ἄλλο τι ἢ φῶμεν καὶ τὴν * ἵππον C καλὸν εἶναι, τήν γε καλήν; πῶς γὰρ ἂν τολμῷμεν ἔξαρνοι εἶναι τὸ καλὸν μὴ καλὸν εἶναι;

ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες, ἐπεί τοι καὶ ὀρθῶς αὐτὸ ὁ θεὸς εἶπε· πάγκαλαι γὰρ παρ' ἡμῖν ἵπποι γίγνονται.

ΣΩ. Εἶεν, φήσει δή, τί δέ; λύρα καλὴ οὐ καλόν; Φῶμεν, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ἐρεῖ τοίνυν μετὰ τοῦτ' ἐκεῖνος (σχεδόν τι εὖ οἶδα ἐκ τοῦ τρόπου τεκμαιρόμενος) Ὦ βέλτιστε σύ, τί δέ; χύτρα καλὴ οὐ καλὸν ἄρα;

ΙΠ. Ὦ Σώκρατες, * τίς δ' ἔστιν ὁ ἄνθρωπος; ὡς D ἀπαίδευτός τις, ὃς οὕτω φαῦλα ὀνόματα ὀνομάζειν τολμᾷ ἐν σεμνῷ πράγματι!

ΣΩ. Τοιοῦτός τις, ὦ Ἱππία, οὐ κομψός, ἀλλὰ συρφετός, οὐδὲν ἄλλο φροντίζων ἢ τὸ ἀληθές. ἀλλ' ὅμως ἀπο-

*) γρ. εἴ τι ἐστιν. **) ἴσ. καλόν ἐστι, ταῦτ' ἄν.

Hip. Quî enim, Socrate, redargui poteris in eo quod omnibus videtur, ita ut omnes qui audiverint testificaturi sint te recte dicere?

So. Sane quidem; at agedum, Hippia, sine me reputare mecum id quod dicis. illè enim ex me ita fere quaeret Age mihi, Socrate, responde: haec omnia quae dicis pulchra esse an pulchra erunt, si ipsum pulchrum aliquid erit, et quidnam erit? equidem respondebo. haec pulchra fore, si virgo pulchra pulchrum sit.

Hip. Censesne eum adhuc conaturum esse te redarguere quod pulchrum non sit quod dicas? vel si conetur, non futurum esse risui?

So. Conaturum quidem esse, o mirifice, certo scio, an vero si conetur risui sit futurus, res ipsa ostendet. quid vero dicturus sit, volo tibi patefacere.

Hip. Dic igitur.

So. Quam fatuus est, dicet, Socrate! equa pulchra non pulchrum, quam deus quoque in oraculo laudavit? Quid reponemus, Hippia? nonne dicamus equam quoque pulchrum esse si quidem pulchra sit? quomodo enim audeamus negare pulchrum esse pulchrum?

Hip. Vera dicis, Socrate; etenim recte deus loquutus est; nam oppido pulchrae apud nos sunt equae.

So. Iam, dicet, quid? lyra pulchra nonne pulchrum? Dicamusne, Hippia?

Hip. Vero.

So. Dicet vero deinde ille (fere certo scio ex more coniiciens): Vir optime tu, quid? olla pulchra nonne pulchrum?

Hip. O Socrates, quis est homo ille? quam incultus, qui tam vilia nomina usurpare non vereatur in gravi quaestione!

So. Talis est, Hippia: non politus, sed homo de turba, qui nihil aliud curat nisi verum. attamen respon-

κριτέον τῷ ἀνδρί, καὶ ἔγωγε προαποφαίνομαι, εἴπερ ἡ χύτρα κεκεραμευμένη εἴη ὑπ' ἀγαθοῦ κεραμέως λεία καὶ στρογγύλη καὶ καλῶς ὠπτημένη, οἷαι τῶν καλῶν χυτρῶν εἰσί τινες δίωτοι, τῶν ἓξ χόας χωρουσῶν, πάγκαλαι, εἰ τοιαύτην ἐρωτῴη χύτραν, * καλὴν ὁμολογητέον εἶναι· πῶς γὰρ ἂν φαῖ- B
μεν καλὸν ὂν μὴ καλὸν εἶναι;

ΙΠ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ χύτρα, φήσει, καλὴ καλόν; Ἀποκρίνου.

ΙΠ. Ἀλλ' οὕτως, ὦ Σώκρατες, ἔχει, οἶμαι· καλὸν μὲν καὶ τοῦτο τὸ σκεῦός ἐστι καλῶς εἰργασμένον, ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῦτο οὐκ ἔστιν ἄξιον κρίνειν ὡς ὂν καλὸν πρὸς ἵππον τε καὶ παρθένον καὶ τἆλλα πάντα τὰ καλά.

ΣΩ. Εἶεν μανθάνω, * ὦ Ἱππία, ὡς ἄρα χρὴ ἡμᾶς ἀν- 289
τιλέγειν πρὸς τὸν ταῦτα ἐρωτῶντα τάδε, Ὦ ἄνθρωπε, ἀγνοεῖς ὅτι τὸ τοῦ Ἡρακλείτου εὖ ἔχει, ὡς ἄρα πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχρὸς ἀνθρωπείῳ *) γένει συμβάλλειν, **) καὶ χυτρῶν ἡ καλλίστη αἰσχρὰ παρθένων γένει συμβάλλειν, ὥς φησιν Ἱππίας ὁ σοφός. Οὐχ οὕτως, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες, ὀρθῶς ἀπεκρίνω.

ΣΩ. Ἄκουε δή. μετὰ τοῦτο γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι φήσει Τί
δέ, ὦ Σώκρατες; τὸ τῶν παρθένων γένος θεῶν γένει * ἄν τις B
συμβάλλῃ, οὐ ταὐτὸν πείσεται ὅπερ τὸ τῶν χυτρῶν τῷ τῶν παρθένων συμβαλλόμενον; οὐχ ἡ καλλίστη παρθένος αἰσχρὰ φανεῖται; ἢ οὐ καὶ Ἡράκλειτος ταὐτὸν τοῦτο λέγει, ὃν σὺ ἐπάγει, ὅτι ἀνθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φανεῖται καὶ σοφίᾳ καὶ κάλλει καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν; Ὁμολογήσομεν, ***) ὦ Ἱππία, τὴν καλλίστην παρθένον πρὸς θεῶν γένος αἰσχρὰν εἶναι;

ΙΠ. Τίς γὰρ ἂν ἀντείποι τούτῳ γε, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἂν τοίνυν ταῦτα * ὁμολογήσωμεν, γελάσεταί τε C
καὶ ἐρεῖ Ὦ Σώκρατες, μέμνησαι οὖν ὅ τι ἠρωτήθης; Ἔγωγε, φήσω, ὅτι αὐτὸ τὸ καλὸν ὅ τί ποτ' ἔστιν. Ἔπειτα, φήσει, ἐρωτηθεὶς τὸ καλὸν ἀποκρίνει ὃ τυγχάνει ὄν, ὡς

*) γρ. ἄλλῳ. **) γρ. συμβαλεῖν. ***) ἄλλ. ὁμολογήσωμεν.

dendum viro, et ego ante declaro; si olla ficta sit a bono figulo levis et rotunda et pulchre cocta, ut inter pulchras ollas sunt quaedam utrinque ansatae, inter eas quae sex congios capiunt, oppido pulchrae, si de huiusmodi interroget olla, confiteri nos debere pulchram esse; quî enim dicamus pulchrum non esse pulchrum?

Hip. Nequaquam, Socrate.

So. Nonne etiam olla, dicet, pulchra pulchrum? Responde.

Hip. At ita, Socrate, habet, ut arbitror: pulchrum quidem hoc quoque vas est pulchre factum, sed totum hoc non est dignum quod pulchrum iudicetur cum equa collatum et virgine omnibusque reliquis pulchris.

So. Iam intelligo, Hippia, nos oportere id interroganti hoc reponere O homo, nescis verum esse quod Heraclitus dixit, simiarum pulcherrimam deformem esse cum humano genere collatam, et ollarum pulcherrimam deformem si cum virginum genere comparetur, ut ait Hippias sapiens? Nonne ita, Hippia?

Hip. Sane quidem, Socrate, recte respondisti.

So. Audi dum. deinde enim certo eum scio dicturum esse Quid vero, Socrate? virginum genus cum deorum genere si quis conferat, nonne idem ei eveniat quod ollarum generi cum virginum genere collato? nonne pulcherrima virgo deformis reperiatur? annon Heraclitus quoque idem hoc dicit, quem tu citas, hominum sapientissimum cum deo collatum simiam reperiri ad sapientiam et pulchritudinem et reliqua omnia? Concedamus, Hippia, pulcherrimam virginem ad deorum genus deformem esse?

Hip. Quis enim huic contradicat, Socrate?

So. Quodsi hoc concesserimus, ridebit et dicet O Socrates, meministi id quod te interrogavi? Sane, respondebo, ipsum pulchrum quid tandem esset. Itane, inquiet, interrogatus quid pulchrum esset respondes quod, ut ipse ais, non magis pulchrum quam deforme

αὐτὸς φῄς, οὐδὲν μᾶλλον καλὸν ἢ αἰσχρόν; Ἔοικε, φήσω. Ἢ τί μοι συμβουλεύεις, ὦ φίλε, φάναι;

ΙΠ. Τοῦτ' ἔγωγε. καὶ δὴ πρός γε θεοὺς ὅτι οὐ καλὸν τὸ ἀνθρώπειον γένος, ἀληθῆ ἐρεῖ.

ΣΩ. Εἰ δέ * σε ἠρόμην, φήσει, ἐξ ἀρχῆς τί ἐστι καλόν τε καὶ αἰσχρόν, εἴ μοι ἅπερ νῦν ἀπεκρίνω, ἆρ οὐκ *) ἂν ὀρθῶς ἀποκέκρισο; ἔτι δὲ καὶ δοκεῖ σοι αὐτὸ τὸ καλόν, ᾧ καὶ τἆλλα πάντα κοσμεῖται καὶ καλὰ φαίνεται, ἐπειδὰν προσγένηται ἐκεῖνο τὸ εἶδος, τοῦτ' εἶναι παρθένος ἢ ἵππος ἢ λύρα. D

ΙΠ. Ἀλλὰ μέντοι, ὦ Σώκρατες, εἰ τοῦτό γε ζητεῖ, πάντων ῥᾷστον ἀποκρίνασθαι αὐτῷ τί ἐστι τὸ καλόν, ᾧ καὶ τἆλλα πάντα κοσμεῖται καὶ προσγενομένου * αὐτοῦ καλὰ φαίνεται. εὐηθέστατος οὖν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος καὶ οὐδὲν ἐπαΐει περὶ καλῶν κτημάτων. ἐὰν γὰρ αὐτῷ ἀποκρίνῃ ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἐρωτᾷ τὸ καλὸν οὐδὲν ἄλλο ἢ χρυσός, ἀπορήσει καὶ οὐκ ἐπιχειρήσει σε ἐλέγχειν. ἴσμεν γάρ που πάντες ὅτι, ὅπου ἂν τοῦτο προσγένηται, κἂν πρότερον αἰσχρὸν φαίνηται, καλὸν φανεῖται χρυσῷ γε κοσμηθέν. E

ΣΩ. Ἄπειρος εἶ τοῦ ἀνδρός, ὦ Ἱππία, ὡς σχέτλιός ἐστι καὶ οὐδὲν ῥᾳδίως ἀποδεχόμενος.

ΙΠ. Τί οὖν τοῦτο, ὦ Σώκρατες; τὸ γὰρ ὀρθῶς λεγόμενον ἀνάγκη αὐτῷ ἀποδέχεσθαι, * ἢ μὴ ἀποδεχομένῳ καταγελάστῳ εἶναι. 290

ΣΩ. Καὶ μὲν δὴ ταύτην γε τὴν ἀπόκρισιν, ὦ ἄριστε, οὐ μόνον οὐκ ἀποδέξεται, ἀλλὰ πάνυ με καὶ τωθάσεται καὶ ἐρεῖ· Ὦ τετυφωμένε σύ, Φειδίαν οἴει κακὸν εἶναι δημιουργόν; Καὶ ἐγώ, οἶμαι, ἐρῶ ὅτι Οὐδ' ὁπωστιοῦν.

ΙΠ. Καὶ ὀρθῶς γ' ἐρεῖς, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ὀρθῶς μέντοι. τοιγάρτοι ἐκεῖνος, ἐπειδὰν ἐγὼ ὁμολογῶ ἀγαθὸν εἶναι δημιουργὸν τὸν Φειδίαν, Εἶτα, φήσει, οἴει, τοῦτο τὸ καλὸν ὃ σὺ λέγεις * ἠγνόει Φειδίας; Καὶ ἐγὼ Τί μάλιστα; φήσω. Ὅτι, ἐρεῖ, τῆς Ἀθηνᾶς τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ χρυσοῦς ἐποίησεν οὐδὲ τὸ ἄλλο πρόσωπον, οὐδὲ τοὺς πόδας οὐδὲ τὰς χεῖρας, εἴπερ χρυσοῦν γε δὴ ὂν B

*) ἴσ. οὖν.

est? Videtur, dicam. An quid tu mihi suades, amice, ut dicam?

Hip. Hoc equidem suadeo. et sane humanum genus cum diis collatum non esse pulchrum vere dicet.

So. Num igitur, si te initio interrogassem, inquiet, quid pulchrum et deforme esset, et tu mihi ea quae nunc respondisses, recte respondisses? praeterea etiam videtur tibi ipsum pulchrum, quo reliqua quoque omnia ornantur et pulchra reperiuntur, quum illa accedit species, esse virgo vel equa vel lyra.

Hip. Hoc vero, Socrate, si quaerit, omnium facillimum est ad respondendum quid sit pulchrum, quo reliqua quoque omnia ornentur et quo accedente pulchra reperiantur. stolidissimus sane est homo nec rerum pulchrarum sciens, nam si ei responderis hoc quod interroget pulchrum nihil aliud esse nisi aurum, haesitabit nec conabitur te redarguere. scimus enim omnes, ubicumque hoc accedat, quamvis prius deforme repertum fuerit, pulchrum reperiri quippe auro ornatum.

So. Nescis, Hippia, quam contumax sit vir nec facile quicquam accipiat.

Hip. Quid tum, Socrate? id enim quod recte dicitur accipiat, aut, si non accipiat, rideatur necesse est.

So. At vero hanc quidem responsionem, mi optime, non modo non accipiet, sed etiam valde me irridebit et O stolide tu, inquiet, Phidiamne censes malum fuisse artificem? Tum ego sine dubio reponam Nullo modo.

Hip. Ac recte quidem repones, Socrate.

So. Recte sane. quocirca ille, quum concessero bonum fuisse artificem Phidiam, Ergo, inquiet, putas hoc quod dicis pulchrum non cognovisse Phidiam? Tum ego, Cur tandem? rogabo. Quia, inquiet, Minervae neque oculos aureos fecit neque reliquum voltum, nec pedes nec manus, quum tamen aurea si essent pulcherrima se exhiberent, sed eburnea. hoc scilicet propter

κάλλιστον ἔμελλε φαίνεσθαι, ἀλλ' ἐλεφάντινον· δῆλον ὅτι τοῦτο ὑπὸ ἀμαθίας ἐξήμαρτεν, ἀγνοῶν ὅτι χρυσὸς ἄρ' ἐστὶν ὁ πάντα καλὰ ποιῶν, ὅπου ἂν προςγένηται. Ταυὶ οὖν λέγοντι τί ἀποκρινώμεθα, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Οὐδὲν χαλεπόν· ἐροῦμεν* γὰρ ὅτι ὀρθῶς ἐποίησε· C
καὶ γὰρ τὸ ἐλεφάντινον, οἶμαι, καλόν ἐστιν.

ΣΩ. Τοῦ οὖν ἕνεκα, φήσει, οὐ καὶ τὰ μέσα τῶν ὀφθαλμῶν ἐλεφάντινα εἰργάσατο, ἀλλὰ λίθινα, ὡς οἷόν τ' ἦν, ὁμοιότητα τοῦ λίθου τῷ ἐλέφαντι ἐξευρών; ἢ καὶ ὁ λίθος ὁ καλὸς καλόν ἐστι; Φήσομεν, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Φήσομεν μέντοι, ὅταν γε πρέπων ᾖ.

ΣΩ. Ὅταν δὲ μὴ πρέπων, αἰσχρόν; Ὁμολογῶ, ἢ μή;

ΙΠ. Ὁμολόγει, ὅταν γε μὴ πρέπῃ.

ΣΩ. Τί δὲ δή; ὁ ἐλέφας καὶ * ὁ χρυσός, φήσει, ὦ σοφὲ D
σύ, οὐχ, ὅταν μὲν πρέπῃ, καλὰ ποιεῖ φαίνεσθαι, ὅταν δὲ μή, αἰσχρά; Ἔξαρνοι ἐσόμεθα, ἢ ὁμολογήσομεν αὐτῷ ὀρθῶς λέγειν αὐτόν;

ΙΠ. Ὁμολογήσομεν τοῦτό γε, ὅτι ὃ ἂν πρέπῃ ἑκάστῳ, τοῦτο καλὸν ποιεῖ ἕκαστον.

ΣΩ. Πότερον πρέπει, φήσει, ὅταν τις τὴν χύτραν ἣν ἄρτι ἐλέγομεν, τὴν καλήν, ἕψῃ ἔτνους καλοῦ μεστήν, χρυσῆ τορύνη αὐτῇ, ἢ συκίνῃ;

ΙΠ. Ἡράκλεις, οἷον λέγεις ἄνθρωπον, ὦ Σώκρατες! οὐ βούλει* μοι εἰπεῖν τίς ἐστιν; E

ΣΩ. Οὐ γὰρ ἂν γνοίης, εἴ σοι εἴποιμι τοὔνομα.

ΙΠ. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἔγωγε γιγνώσκω ὅτι ἀμαθής τίς ἐστιν.

ΣΩ. Μέρμερος πάνυ ἐστίν, ὦ Ἱππία. ἀλλ' ὅμως τί φήσομεν; ποτέραν πρέπειν τοῖν τορύναιν τῷ ἔτνει καὶ τῇ χύτρᾳ; ἢ δῆλον ὅτι τὴν συκίνην; εὐωδέστερον γάρ που τὸ ἔτνος ποιεῖ, καὶ ἅμα, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἂν συντρίψασα ἡμῖν τὴν χύτραν ἐκχέαι τὸ ἔτνος καὶ τὸ πῦρ ἀποσβέσειε καὶ τοὺς μέλλοντας ἑστιᾶσθαι ἄνευ ὄψου πάνυ γενναίου ποιήσειεν· ἡ δὲ χρυσῆ ἐκείνη πάντ' ἂν ταῦτα ποιήσειεν, ὥστ' ἐμοὶ δοκεῖ* τὴν συκίνην ἡμᾶς μᾶλλον φάναι πρέπειν ἢ τὴν χρυσῆν, 291
εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέγεις.

inscitiam peccavit, quum nesciret aurum esse quod omnia pulchra efficeret, quocumque accederet. Haec vero dicenti quid respondeamus, Hippia?

Hip. Haud difficile; dicemus enim recte eum fecisse; nam eburneum quoque haud dubie pulchrum est.

So. Cur igitur, inquiet, etiam medias oculorum partes non eburneas fecit, sed lapideas, ebori quam simillimum poterat lapidem exquirens? an lapis quoque pulcher pulchrum est? Dicemusne, Hippia?

Hip. Dicemus vero, si conveniat.

So. Et si non conveniat, deforme? Concedam, necne?

Hip. Concede, si non conveniat.

So. Quid vero? ebur et aurum, inquiet, o sapiens tu, nonne, si conveniunt, pulchra omnia reddunt, sin minus, deformia? Negemus, an concedamus ei recte ipsum dicere?

Hip. Concedamus hoc quidem, quod cuique conveniat, id pulchrum quodque reddere.

So. Utrum convenit, inquiet, si quis ollam quam modo diximus pulchram coquat pultis pulchrae plenam, aurea ei rudicula, an ficulnea?

Hip. Pro Iuppiter, qualem dicis hominem, Socrate! nonne mihi vis dicere quis sit?

So. Non cognosceres, si tibi dicerem nomen.

Hip. At nunc iam cognosco incultum aliquem esse.

So. Admodum difficilis est, Hippia. attamen quid dicamus? utram convenire e rudiculis pulti et ollae? an patet ficulneam? odoratiorem enim efficit pultem, simulque, amice, olla confracta pultem non profundet nec ignem exstinguet opsonioque lauto privabit epulaturos; aurea vero illa omnia haec faciet, ut mihi videatur nos dicere oportere ficulneam magis convenire quam auream, nisi quid aliud tibi videtur.

ΙΠ. Πρέπει μὲν γάρ, ὦ Σώκρατες, μᾶλλον· οὐ μέντ' ἂν ἔγωγε τῷ ἀνθρώπῳ τοιαῦτ' ἐρωτῶντι διαλεγοίμην.

ΣΩ. Ὀρθῶς γε, ὦ φίλε· σοὶ μὲν γὰρ οὐκ ἂν πρέποι τοιούτων ὀνομάτων ἀναπίμπλασθαι καλῶς μὲν οὑτωσὶ ἀμπεχομένῳ, καλῶς δὲ ὑποδεδεμένῳ, εὐδοκιμοῦντι δὲ ἐπὶ σοφίᾳ ἐν πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν· ἀλλ' ἐμοὶ οὐδὲν πρᾶγμα φύρεσθαι * πρὸς τὸν ἄνθρωπον. ἐμὲ οὖν προδίδασκε καὶ ἐμὴν B χάριν ἀποκρίνου. εἰ γὰρ δὴ πρέπει γε μᾶλλον ἡ συκίνη τῆς χρυσῆς, φήσει ὁ ἄνθρωπος, ἄλλο τι καὶ καλλίων ἂν εἴη, ἐπειδήπερ *) τὸ πρέπον, ὦ Σώκρατες, κάλλιον ὡμολόγησας εἶναι τοῦ μὴ πρέποντος; Ἄλλο τι ὁμολογῶμεν, ὦ Ἱππία, τὴν συκίνην καλλίω τῆς χρυσῆς εἶναι;

ΙΠ. Βούλει σοι εἴπω, ὦ Σώκρατες, ὃ εἰπὼν εἶναι τὸ καλὸν ἀπαλλάξεις αὐτὸν **) τῶν πολλῶν λόγων;

ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. * μὴ μέντοι πρότερόν γε, πρὶν C ἄν μοι εἴπῃς ποτέραν ἀποκρίνωμαι οἷν ἄρτι ἔλεγον τοῖν τορύναιν πρέπουσάν τε καὶ καλλίω εἶναι.

ΙΠ. Ἀλλ', εἰ βούλει, αὐτῷ ἀπόκριναι ὅτι ἡ ἐκ τῆς συκῆς εἰργασμένη.

ΣΩ. Λέγε δὴ νυνὶ ὃ ἄρτι ἔμελλες λέγειν. ταύτῃ μὲν γὰρ τῇ ἀποκρίσει ᾗ ἂν φῶ τὸ καλὸν χρυσὸν εἶναι, οὐδέν, ὡς ἔοικε, μοι ἀναφανήσεται κάλλιον ὂν χρυσὸς ἢ ξύλον σύκινον· τὸ δὲ νῦν τί αὖ λέγεις τὸ καλὸν εἶναι;

ΙΠ. Ἐγώ σοι ἐρῶ. ζητεῖν γάρ μοι * δοκεῖς τοιοῦτόν τι D τὸ καλὸν ἀποκρίνασθαι, ὃ μηδέποτε αἰσχρὸν μηδαμοῦ μηδενὶ φανεῖται.

ΣΩ Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία· καὶ καλῶς γε νῦν ὑπολαμβάνεις.

ΙΠ. Ἄκουε δή· πρὸς γὰρ τοῦτ', ἴσθι, ἐάν τις ἔχῃ ὅ τι ἀντείπῃ, φάναι ἐμὲ μηδ' ὁτιοῦν ἐπαΐειν.

ΣΩ. Λέγε δὴ ὡς τάχιστα πρὸς θεῶν.

ΙΠ. Λέγω τοίνυν ἀεὶ καὶ παντὶ καὶ πανταχοῦ κάλλιστον εἶναι ἀνδρὶ πλουτοῦντι, ὑγιαίνοντι, τιμωμένῳ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀφικομένῳ εἰς γῆρας, τοὺς αὑτοῦ γονέας

---

*) γρ. εἴη; ΙΠ. Ἐπειδήπερ. **) γρ. αὑτόν.

Hip. Convenit sane, Socrate, magis; neque tamen equidem cum homine talia interrogante colloquar.

So. Ac recte quidem, amice; tibi enim non conveniat huiusmodi verbis foedari tam pulchre amicto et pulchre calceato et sapientiae laude ornato apud omnes Graecos; mea autem nihil refert cum homine illo congredi. me igitur perge docere meaque gratia responde. etenim si magis convenit ficulnea quam aurea, dicet homo, nonne etiam pulchrior erit, quum id quod conveniret, Socrate, pulchrius concesseris esse quam quod non conveniret? An concedamus, Hippia, ficulneam pulchriorem aurea esse?

Hip. Visne tibi dicam, Socrate, quo responso de pulchro dato a multis te hisce sermonibus liberaturus sis?

So. Sane quidem. neque tamen prius quam mihi dixeris utram respondeam de rudiculis quas modo dixi convenientem et pulchriorem esse.

Hip. Si vis, responde ei ex ficu factam.

So. Dic igitur nunc quod modo volebas dicere. ex hac enim responsione qua pulchrum definio aurum, nihilo, ut patet, mihi reperietur pulchrius aurum ligno ficulneo; nunc vero quid dicis pulchrum esse?

Hip. Ego tibi dicam. cupere enim mihi videris tale quid pulchrum respondere, quod nullo umquam modo cuiquam deforme reperiatur.

So. Sane quidem, Hippia; et bene nunc accipis.

Hip. Audi dum; huic enim si quis habeat quod contradicat, scito me confessurum nullius omnino rei me intelligentem esse.

So. Dic dum per deos quam citissime.

Hip. Dico igitur semper et cuivis et ubique pulcherrimum esse viro, si dives sit, sanus, honoratus a Graecis, senectutem attingat et, quum parentes suos

τελευτήσαντας καλῶς περιστείλαντι* ὑπὸ τῶν αὑτοῦ ἐκγόνων E καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ταφῆναι.

ΣΩ. Ἰοὺ ἰού, ὦ Ἱππία! ἦ θαυμασίως τε καὶ μεγάλως καὶ ἀξίως σαυτοῦ εἴρηκας. καὶ νὴ τὴν Ἥραν ἄγαμαί σου, ὅτι μοι δοκεῖς εὐνοϊκῶς, καθ' ὅσον οἷός τ' εἶ, βοηθεῖν. ἀλλὰ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς οὐ τυγχάνομεν, ἀλλ' ἡμῶν δὴ νῦν καὶ πλεῖστον καταγελάσεται, εὖ ἴσθι.

ΙΠ. Πονηρόν γ', ὦ Σώκρατες, γέλωτα· ὅταν γὰρ πρὸς ταῦτα ἔχῃ μὲν μηδὲν ὅ τι λέγῃ, γελᾷ δέ, αὑτοῦ καταγελάσεται καὶ ὑπὸ * τῶν παρόντων αὐτὸς ἔσται καταγέλαστος. 29

ΣΩ. Ἴσως οὕτως ἔχει· ἴσως μέντοι ἐπί γε ταύτῃ τῇ ἀποκρίσει, ὡς ἐγὼ μαντεύομαι, κινδυνεύσει οὐ μόνον μου καταγελᾶν.

ΙΠ. Ἀλλὰ τί μήν;

ΣΩ. Ὅτι, ἂν τύχῃ βακτηρίαν ἔχων, ἂν μὴ ἐκφύγω φεύγων αὐτόν, εὖ μάλα μου ἐφικέσθαι πειράσεται.

ΙΠ. Πῶς λέγεις; δεσπότης τίς σου ὁ ἄνθρωπός ἐστι; καὶ τοῦτο ποιήσας οὐκ ἀχθήσεται καὶ δίκας ὀφλήσει; ἢ οὐκ ἔνδικος ὑμῖν ἡ πόλις ἐστίν, ἀλλ' ἐᾷ ἀδίκως * τύπτειν ἀλ- B λήλους τοὺς πολίτας;

ΣΩ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν ἐᾷ.

ΙΠ. Οὐκοῦν δώσει δίκην ἀδίκως γέ σε τύπτων;

ΣΩ. Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Ἱππία, οὔκ, εἰ ταῦτά γε ἀποκριναίμην, ἀλλὰ δικαίως, ἔμοιγε δοκεῖ.

ΙΠ. Καὶ ἐμοὶ τοίνυν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἐπειδήπερ γε αὐτὸς ταῦτα οἴει.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπω σοι καὶ ᾗ αὐτὸς οἴομαι δικαίως ἂν τύπτεσθαι ταῦτα ἀποκρινόμενος; ἢ καὶ σύ με ἄκριτον τυπτήσεις; ἢ δέξει λόγον;

ΙΠ. Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ὦ Σώκρατες, * εἰ μὴ δεχοίμην. C ἀλλὰ πῶς λέγεις;

ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ νῦν δὴ μιμούμενος ἐκεῖνον, ἵνα μὴ πρὸς σὲ λέγω ῥήματα οἷα ἐκεῖνος εἰς ἐμὲ ἐρεῖ, χαλεπά τε καὶ ἀλλόκοτα. εὖ γὰρ ἴσθι, Εἰπέ μοι, φήσει, ὦ Σώκρατες, οἴει ἂν ἀδίκως πληγὰς λαβεῖν, ὅστις διθύραμβον τοσουτονὶ ᾄσας οὕτως ἀμούσως πολὺ

mortuos pulchre sepeliverit, ipse quoque a filiis suis pulchro et magnifico funere efferatur.

So. Heu heu, Hippia! profecto admirabiliter et magnifice et ut te decet loquutus es. atque per deos amo te, quod mihi videris benevole, quantum potes, auxiliari. at vero virum non assequimur, sed nos scilicet nunc quam maxime deridebit; certo scito.

Hip. Inepte sane, Socrate, ridebit; nam si ad hoc nihil habet quod dicat, et tamen ridet, se ipse deridebit et praesentibus se ipse exhibebit ridiculum.

So. Fortasse sic se res habet; fortasse autem propter hanc responsionem, ut suspicor, verendum ne non solum me derideat.

Hip. Quid tandem.

So. Si forte baculum habebit, probe, nisi in fugam me coniecero, conabitur me percutere.

Hip. Quid ais? an dominus tuus est homo? et hoc si fecerit, non in ius rapietur poenasque persolvet? an civitas vestra non est iusta, sed sinit cives iniuste inter se verberare?

So. Nullo modo sinit.

Hip. Nonne igitur poenas dabit iniuste te verberans?

So. Non mihi videtur, Hippia, non, si hoc respondeam, sed iuste, ut equidem arbitror.

Hip. Igitur mihi quoque videtur, Socrate, siquidem ipse istud censes.

So. Nonne vis tibi dicam quatenus ipse censeam iuste me verberari haec si responderim? an tu quoque indicta causa me verberabis? an accipies orationem?

Hip. Indignum vero esset, Socrate, nisi acciperem.

So. Ego tibi dicam eodem quo supra modo illum imitans, ut ne verba in te dicam quae ille in me dicet, acerba et insolentia. certo enim scito: Dic mihi, inquiet, Socrate, censesne iniuste eum plagas accepturum esse qui, quum tantum decantaverit dithyrambum, tam

ἀπῇσας ἀπὸ τοῦ ἐρωτήματος; Πῶς δή; φήσω ἐγώ. Ὅπως; φήσει· οὐχ * οἷός τ᾽ εἶ μεμνῆσθαι ὅτι τὸ καλὸν αὐτὸ ἠρώτων, D ὃ παντὶ ᾧ ἂν προςγένηται, ὑπάρχει ἐκείνῳ καλῷ εἶναι, καὶ λίθῳ καὶ ξύλῳ καὶ ἀνθρώπῳ καὶ θεῷ καὶ ἁπάσῃ πράξει καὶ παντὶ μαθήματι; αὐτὸ γὰρ ἔγωγε, ὦ ἄνθρωπε, τὸ κάλλος *) ἐρωτῶ ὅ τι ἐστι, καὶ οὐδέν σοι μᾶλλον γεγωνεῖν δύναμαι, ἢ εἴ μοι παρεκάθησο λίθος, καὶ οὗτος μυλίας, μήτε ὦτα μήτ᾽ ἐγκέφαλον ἔχων. Εἰ οὖν φοβηθεὶς εἴποιμι ἐγὼ ἐπὶ τούτοις τάδε, ἆρα οὐκ ἂν ἄχθοιο, ὦ Ἱππία; Ἀλλὰ μέντοι τόδε τὸ καλὸν εἶναι Ἱππίας * ἔφη· καίτοι ἐγὼ αὐτὸν ἠρώτων E οὕτως ὥςπερ σὺ ἐμέ, ὃ πᾶσι καλὸν καὶ ἀεί ἐστι. Πῶς οὖν σὺ φῄς; οὐκ ἀχθέσει ἂν εἴπω ταῦτα;

ΙΠ. Εὖ γ᾽ οὖν οἶδα, ὦ Σώκρατες, ὅτι πᾶσι καλὸν τοῦτ᾽ ἐστὶν ὃ ἐγὼ εἶπον, καὶ δόξει.

ΣΩ. Ἦ καὶ ἔσται; φήσει· ἀεὶ γάρ που καλὸν τό γε καλόν.

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἦν; φήσει.

ΙΠ. Καὶ ἦν.

ΣΩ. Ἦ καὶ τῷ Ἀχιλλεῖ, φήσει, ὁ ξένος ὁ Ἠλεῖος ἔφη καλὸν εἶναι ὑστέρῳ τῶν προγόνων ταφῆναι, καὶ τῷ πάππῳ αὐτοῦ Αἰακῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσοι ἐκ θεῶν γεγόνασι, καὶ * αὐτοῖς τοῖς θεοῖς; 293

ΙΠ. Τί τοῦτο; βάλλ᾽ ἐς μακαρίαν! τοῦ ἀνθρώπου οὐδ᾽ εὔφημα, ὦ Σώκρατες, ταῦτά γε τὰ ἐρωτήματα.

ΣΩ. Τί δαί; τὸ ἐρομένου ἑτέρου φάναι ταῦθ᾽ οὕτως ἔχειν οὐ πάνυ δύςφημον;

ΙΠ. Ἴσως.

ΣΩ. Ἴσως τοίνυν σὺ εἶ οὗτος, φήσει, ὃς παντὶ φῂς καὶ ἀεὶ καλὸν εἶναι ὑπὸ μὲν τῶν ἐκγόνων ταφῆναι, τοὺς δὲ γονέας θάψαι. ἢ οὐχ εἷς τῶν ἁπάντων καὶ Ἡρακλῆς ἦν καὶ οὓς νῦν δὴ ἐλέγομεν πάντες;

ΙΠ. Ἀλλ᾽ οὐ τοῖς θεοῖς ἔγωγε ἔλεγον.

ΣΩ. * Οὐδὲ τοῖς ἥρωσιν, ὡς ἔοικας. B

ΙΠ. Οὐχ, ὅσοι γε θεῶν παῖδες ἦσαν.

---

*) γρ. ὦ ἄνθρωπε, κάλλος. **) γρ. ἐρωτωμένου.

inscite a quaestione longe aberret? Quomodo, quaeso? respondebo. Quomodo? inquiet; non potes recordari ipsum me pulchrum interrogasse quo accedente omnia pulchra efficerentur, et lapis et lignum et homo et deus et quaevis actio et quaevis disciplina? ipsa enim equidem, o homo, pulchritudo quae sit quaero, at non plus ad te vociferando proficio, quam si lapis mihi assideret, isque molaris, neque aures neque cerebrum habens. Iam si ego perterritus dicerem deinde haec, nonne aegre id ferres, Hippia? Attamen hoc pulchrum esse Hippias dixit; quamquam ego eum interrogaveram ita ut tu me, quid omnibus pulchrum ac semper esset. Quomodo igitur tu ais? non aegre feres si hoc dicam?

Hip. Certo tamen scio, Socrate, omnibus pulchrum hoc esse quod ego dixi, et visum iri.

So. An etiam futurum esse? inquiet; semper videlicet pulchrum quod quidem pulchrum est.

Hip. Sane quidem.

So. Nonne etiam fuisse? inquiet.

Hip. Etiam fuisse.

So. An etiam Achilli, inquiet, Eleus hospes dixit pulchrum fuisse post genitores sepeliri, et avo eius Aeaco, et ceteris qui ex diis nati erant, et ipsis diis?

Hip. Quid hoc? in malam crucem! hominis quaestiones hae, Socrate, nec piae sunt.

So. Quid? percontante altero affirmare sic se rem habere nonne prorsus est impium?

Hip. Fortasse.

So. Fortasse igitur tu es iste, inquiet, qui cuivis dicas et semper pulchrum esse a natis funere efferri, genitores autem humare. an non unus ex omnibus Hercules quoque fuit et quos modo diximus omnes?

Hip. At non diis equidem dicebam.

So. Nec heroibus, ut videtur.

Hip. Non, quicumque deorum filii fuerunt.

ΣΩ. Ἀλλ' ὅσοι μή;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν κατὰ τὸν σὸν αὖ λόγον, ὡς φαίνεται, τῶν ἡρώων τῷ μὲν Ταντάλῳ καὶ τῷ Δαρδάνῳ καὶ τῷ Ζήθῳ δεινόν τε καὶ ἀνόσιον καὶ αἰσχρόν ἐστι, Πέλοπι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς οὕτω γεγονόσι καλόν.

ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Σοὶ τοίνυν δοκεῖ, φήσει, ὃ ἄρτι οὐκ ἔφησθα, τὸ θάψαντι τοὺς προγόνους ταφῆναι ὑπὸ τῶν ἐκγόνων ἐνίοτε καὶ ἐνίοις αἰσχρὸν * εἶναι· ἔτι δὲ μᾶλλον, ὡς ἔοικεν, C ἀδύνατον πᾶσι τοῦτο γενέσθαι καὶ εἶναι καλόν· ὥστε τοῦτό γε, ὥσπερ καὶ τὰ ἔμπροσθεν ἐκεῖνα, ἥ τε παρθένος καὶ ἡ χύτρα, ταὐτὸν πέπονθε, καὶ ἔτι *) γελοιοτέρως τοῖς μέν ἐστι καλόν, τοῖς δ' οὐ καλόν. καὶ οὐδέπω καὶ τήμερον, φήσει, οἷός τ' εἶ, ὦ Σώκρατες, περὶ τοῦ καλοῦ ὅ τι ἔστι τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνασθαι. Ταῦτά μοι καὶ τοιαῦτα ὀνειδιεῖ δικαίως, ἐὰν αὐτῷ οὕτως ἀποκρίνωμαι.

Τὰ μὲν οὖν πολλά, ὦ Ἱππία, σχεδόν τί μοι * οὕτω D διαλέγεται· ἐνίοτε δ' ὥσπερ ἐλεήσας μου τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀπαιδευσίαν αὐτός μοι προβάλλει ἐρωτῶν εἰ τοιόνδε μοι δοκεῖ εἶναι τὸ καλόν, ἢ καὶ περὶ ἄλλου ὅτου ἂν τύχῃ **) πυνθανόμενος καὶ περὶ οὗ ἂν λόγος ᾖ.

ΙΠ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἐγώ σοι φράσω. Ὦ δαιμόνιε, φησί, Σώκρατες, τὰ μὲν τοιαῦτα ἀποκρινόμενος καὶ οὕτω παῦσαι· λίαν γὰρ εὐήθη τε καὶ εὐεξέλεγκτά ἐστιν· ἀλλὰ τὸ τοιόνδε σκόπει εἴ σοι δοκεῖ καλὸν * εἶναι οὗ καὶ νῦν δὴ ἐπελαβόμεθα ἐν τῇ E ἀποκρίσει, ἡνίκ' ἔφαμεν τὸν χρυσόν, οἷς μὲν πρέπει, καλὸν εἶναι, οἷς δὲ μή, οὔ, καὶ τἆλλα πάντα οἷς ἂν τοῦτο προσῇ. αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ πρέπον καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ πρέποντος σκόπει εἰ τοῦτο τυγχάνει ὂν τὸ καλόν. Ἐγὼ μὲν οὖν εἴωθα συμφάναι τὰ τοιαῦθ' ἑκάστοτε· οὐ γὰρ ἔχω ὅ τι λέγω· σοὶ δ' οὖν δοκεῖ τὸ πρέπον καλὸν εἶναι;

ΙΠ. Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Σκοπώμεθα μή πῃ ἄρ' ἐξαπατώμεθα.

---

*) γρ. καίτοι. **) γρ. τύχοι.

So. At quicumque non fuerunt?

Hip. Sane quidem.

So. Itaque ex hac tua oratione, ut patet, ex heroibus Tantalo quidem et Dardano et Zetho malum et impium et turpe est, Pelopi vero ac reliquis ita natis pulchrum.

Hip. Mihi sane videtur.

So. Tibi igitur videtur inquiet, quod modo non dixisti, parentes funere efferre et a filiis humari nonnumquam et nonnullis turpe esse; immo potius, ut apparet, non posse fieri ut omnibus hoc fuerit et sit pulchrum: ut hoc quidem eodem se modo habeat quo superiora illa, virgo et olla, et magis etiam ridicule aliis sit pulchrum, aliis contra. necdum hodie, inquiet, potes, Socrate, ad quaestionem de pulchro quid sit respondere. Haec mihi et talia exprobrabit merito ac iure, si ita ei respondeam.

Ac plerumque quidem, Hippia, ita fere mecum disserit; nonnumquam vero, quasi misereatur imperitiae meae atque inscitiae, ipse mihi proponit quod respondeam quaerens an tale mihi videatur esse pulchrum, vel aliud quid de quo sciscitatur et quod ipsum agitur.

Hip. Quomodo hoc dicis, Socrate?

So. Ego tibi exponam. O praestantissime, inquit, Socrate, talia respondere et ita desine; nimis enim stolida sunt et facilia ad redarguendum; at hoc specta an tibi videatur pulchrum esse quod etiam modo attigimus in responsione, quum dicebamus aurum, quibus conveniret, pulchrum esse, quibus vero non conveniret, non esse, et reliqua omnia quibus hoc adesset. ipsum autem hoc conveniens ipsiusque naturam convenientis vide an hoc sit pulchrum. Atque ego consuevi haec semper concedere; non enim habeo quid dicam; tibine vero videtur conveniens pulchrum esse?

Hip. Prorsus isto modo, Socrate.

So. Spectemus ne quid decipiamur.

ΙΠ. Ἀλλὰ χρὴ σκοπεῖν.

ΣΩ. Ὅρα τοίνυν. τὸ πρέπον ἄρα τοῦτο λέγομεν * ὃ 294
παραγενόμενον ποιεῖ ἕκαστα φαίνεσθαι καλὰ τούτων οἷς ἂν παρῇ, ἢ ὃ εἶναι ποιεῖ, ἢ οὐδέτερα τούτων;

ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Πότερα ὃ ποιεῖ φαίνεσθαι καλά, ὥςπερ γε ἐπειδὰν ἱμάτιά τις λάβῃ ἢ ὑποδήματα ἁρμόττοντα, κἂν ᾖ γελοῖος, καλλίων φαίνεται; οὐκοῦν εἴπερ *) καλλίω ποιεῖ φαίνεσθαι, ἢ ἔστι τὸ πρέπον, ἀπάτη τις ἂν εἴη περὶ τὸ καλὸν τὸ πρέπον, καὶ οὐκ ἂν εἴη τοῦτο ὃ ἡμεῖς ζητοῦμεν, ὦ Ἱππία; ἡμεῖς γάρ που ἐκεῖνο ζητοῦμεν **) ᾧ * πάντα τὰ B
καλὰ πράγματα καλά ἐστιν, ὥςπερ ᾧ πάντα τὰ μεγάλα ἐστὶ μεγάλα, τῷ ὑπερέχοντι· τούτῳ γὰρ πάντα μεγάλα ἐστί, καὶ ἂν μὴ φαίνηται, ὑπερέχῃ δέ, ἀνάγκη αὐτοῖς μεγάλοις εἶναι. οὕτω δή, φαμέν, καὶ τὸ καλόν, ᾧ καλὰ πάντα ἐστίν, ἄν τ' οὖν φαίνηται ἄν τε μή, τί ἂν εἴη; τὸ μὲν γὰρ πρέπον οὐκ ἂν εἴη· καλλίω γὰρ ποιεῖ φαίνεσθαι, ἢ ἔστιν, ὡς ὁ σὸς λόγος, οἷα δ' ἔστιν, οὐκ ἐᾷ φαίνεσθαι. τὸ δὲ ποιοῦν εἶναι καλά, ὅπερ νῦν δὴ εἶπον, ἐάν * τε φαίνηται ἐάν τε μή, C
πειρατέον λέγειν τί ἐστι· τοῦτο γὰρ ζητοῦμεν, εἴπερ τὸ καλὸν ζητοῦμεν.

ΙΠ. Ἀλλὰ τὸ πρέπον, ὦ Σώκρατες, καὶ εἶναι καὶ φαίνεσθαι ποιεῖ καλὰ παρόν.

ΣΩ. Ἀδύνατον ἄρα τῷ ὄντι καλὰ ὄντα μὴ φαίνεσθαι καλὰ εἶναι, παρόντος γε τοῦ ποιοῦντος φαίνεσθαι.

ΙΠ. Ἀδύνατον.

ΣΩ. Ὁμολογήσομεν ***) οὖν τοῦτ', ὦ Ἱππία, πάντα τὰ τῷ ὄντι καλὰ καὶ νόμιμα καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ δοξάζεσθαι καλὰ εἶναι καὶ φαίνεσθαι * ἀεὶ πᾶσιν, ἢ πᾶν τοὐναν- D
τίον ἀγνοεῖσθαι καὶ πάντων μάλιστα ἔριν καὶ μάχην περὶ αὐτῶν εἶναι καὶ ἰδίᾳ ἑκάστοις καὶ δημοσίᾳ ταῖς πόλεσιν;

ΙΠ. Οὕτω μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖσθαι.

---

*) ἴσ. ἢ οὐδέτερα τούτων; ΙΠ. Ὃ ποιεῖ φαίνεσθαι καλά. ΣΩ. Πότερα, ὥςπερ γε καλλίων φαίνεται; ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ. ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ κτλ.

) γρ. ἐζητοῦμεν. *) ἄλλ. ὁμολογήσωμεν.

Hip. Sane spectandum est.

So. Vide igitur. conveniens hoc utrum dicimus quod accedens efficiat ut pulchra quaeque videantur quibus adsit, an quod efficiat ut sint, an neutrum horum?

Hip. Quod efficiat ut videantur pulchra.

So. An ita ut, velut si quis amictum sumat vel calceos congruentes, quamvis sit ridicula deformitate, pulchrior videatur?

Hip. Mihi sane videtur.

So. Nonne vero si efficit conveniens ut pulchriores videantur res quam sint, fraudulenta erit pulchri species, non id quod quaerimus, Hippia? nos enim sane quaerimus id quo omnes res pulchrae sunt, quemadmodum quo omnia magna sunt magna, id est quod excedit; hoc enim omnia sunt magna, et, licet non videantur, excedant tamen, ipsa magna sint necesse est. ita igitur, dicimus, etiam pulchrum, quo pulchra omnia sunt, sive videntur sive non, quid est? conveniens enim non erit; nam pulchriores efficit ut res videantur, quam sint, ut tu ais, quales vero sunt, tales non sinit videri. hoc vero quod efficiat ut pulchrae res sint, quod modo diximus, sive videantur sive non videantur, conandum est dicere quid sit; de hoc enim quaerimus, si de pulchro quaerimus.

Hip. At conveniens, Socrate, efficit ut quibus adsit ea et sint et videantur pulchra.

So. Fieri ergo nequit ut quae revera pulchra sint non videantur pulchra esse, si adsit quod efficiat ut videantur.

Hip. Fieri sane nequit.

So. Utrum igitur hoc concedamus, Hippia, omnia quae revera sint pulchra et instituta et studia etiam existimari pulchra et videri semper omnibus, an plane ex contrario ignorari omniumque maxime litem et pugnam de eis esse tam privatim singulis quam publice civitatibus?

Hip. Ita potius, Socrate, ignorari.

ΣΩ. Οὐκ ἄν, εἴ γέ που τὸ φαίνεσθαι αὐτοῖς προςῆν· προςῆν δ' ἄν, εἴπερ τὸ πρέπον καλὸν ἦν καὶ μὴ μόνον καλὰ ἐποίει εἶναι, ἀλλὰ καὶ φαίνεσθαι. ὥςτε τὸ πρέπον, εἰ μὲν τὸ καλὰ ποιοῦν ἐστὶν εἶναι, τὸ [μὲν] καλὸν ἂν εἴη ὃ ἡμεῖς ζητοῦμεν, οὐ μέντοι τό γε ποιοῦν φαίνεσθαι· εἰ δ' αὖ τὸ * φαίνεσθαι ποιοῦν ἐστὶ τὸ πρέπον, οὐκ ἂν εἴη τὸ καλὸν E ὃ ἡμεῖς ζητοῦμεν· εἶναι γὰρ ἐκεῖνό γε ποιεῖ, φαίνεσθαι δὲ καὶ ποιεῖν εἶναι *) οὐ μόνον καλὰ οὐκ ἄν ποτε δύναιτο τὸ αὐτό, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο ὁτιοῦν. ἑλώμεθα δὴ πότερα δοκεῖ τὸ πρέπον εἶναι τὸ φαίνεσθαι καλὰ ποιοῦν, ἢ τὸ εἶναι.

ΙΠ. Τὸ φαίνεσθαι, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Βαβαί! οἴχεται ἄρ' ἡμᾶς διαπεφευγός, ὦ Ἱππία, τὸ καλὸν γνῶναι ὅ τί ποτ' ἔστιν, ἐπειδή γε τὸ πρέπον ἄλλο τι ἐφάνη ὂν ἢ καλόν.

ΙΠ. Ναὶ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες, καὶ μάλα ἔμοιγε ἀτόπως.

ΣΩ. * Ἀλλὰ μέντοι, ὦ ἑταῖρε, μήπω γε ἀνῶμεν αὐτό· 295 ἔτι γάρ τινα ἐλπίδα ἔχω ἐκφανήσεσθαι τί ποτ' ἔστι τὸ καλόν.

ΙΠ. Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες· οὐδὲ γὰρ χαλεπόν ἐστιν εὑρεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν εὖ οἶδ' ὅτι, εἰ ὀλίγον χρόνον εἰς ἐρημίαν ἐλθὼν σκεψαίμην πρὸς ἐμαυτόν, ἀκριβέστερον αὐτό σοι εἴποιμι τῆς ἁπάσης ἀκριβείας.

ΣΩ. Ἆ μὴ μέγα, ὦ Ἱππία, λέγε (ὁρᾷς ὅσα πράγματα ἡμῖν ἤδη παρέσχηκε), μὴ καὶ ὀργισθὲν ἡμῖν ἔτι μᾶλλον * ἀποδρᾷ. καίτοι οὐδὲν λέγω· σὺ μὲν γάρ, οἶμαι, ῥᾳδίως B αὐτὸ εὑρήσεις, ἐπειδὰν μόνος γένῃ. ἀλλὰ πρὸς θεῶν ἐμοῦ ἐναντίον αὐτὸ ἔξευρε, εἰ δὲ βούλει, ὥςπερ νῦν, ἐμοὶ συζήτει· καὶ ἐὰν μὲν εὕρωμεν, κάλλιστα ἕξει, εἰ δὲ μή, στέρξω, οἶμαι, ἐγὼ τῇ ἐμῇ τύχῃ, σὺ δ' ἀπελθὼν ῥᾳδίως εὑρήσεις· καὶ ἐὰν νῦν εὕρωμεν, ἀμέλει οὐκ ὀχληρὸς ἔσομαί σοι πυνθανόμενος ὅ τι ἦν ἐκεῖνο ὃ κατὰ σαυτὸν ἐξεῦρες. νῦν δὲ **) θέασαι αὐτὸ εἴ σοι δοκεῖ εἶναι τὸ καλόν. * λέγω δὴ αὐτὸ εἶναι· C ἀλλὰ γὰρ ἐπισκόπει μοι πάνυ προσέχων τὸν νοῦν, μὴ παρα-

*) ἴσ. εἶναι ποιεῖν.

**) ἴσ. δή.

So. Minime vero, opinor, si hoc accederet ut viderentur; id autem accederet, si conveniens pulchrum esset et non efficeret modo ut pulchra essent, verum etiam ut viderentur. quocirca conveniens, si est quod efficit ut pulchra sint, pulchrum ipsum erit quod quaerimus, neque tamen id quod efficit ut videantur; sin contra conveniens est id quod efficit ut videantur, non erit ipsum de quo quaerimus pulchrum; efficit enim hoc ut sint, numquam vero idem poterit efficere ut et videantur et sint vel pulchra vel aliud quicquam. eligamus igitur utrum videatur conveniens id esse quod efficiat ut pulchra videantur, an id quod efficiat ut sint.

Hip. Ut videantur, equidem arbitror, Socrate.

So. Papae! fugit ergo, Hippia, pulchrum quid sit cognitionem nostram, siquidem conveniens aliud quid repertum est ac pulchrum.

Hip. Hercle sane, Socrate, et mea sententia admodum admirabiliter.

So. Attamen, amice, nondum id dimittamus; adhuc enim spes me tenet fore ut eluceat quid sit pulchrum.

Hip. Prorsus sane, Socrate; non enim difficile est inventu. equidem certo scio, si paullisper in solitudinem discedens mecum reputem, accuratius me id tibi dicere posse omni accuratione.

So. Ah ne magna, Hippia, loquere (vides quantum negoti nobis iam exhibuerit), ne iratum nobis etiam magis aufugiat. quamquam nihil dico; tu enim sine dubio facile id invenies, si solus fueris. at proh deorum atque hominum fidem coram me excogita, vel, si mavis, ut nunc, mecum investiga; ac si invenerimus, bene erit, sin minus, contentus ero profecto mea vice, tu autem, quum discesseris, facile invenies; nunc vero si invenerimus, profecto non molestus tibi ero sciscitans quid sit istud quod per te excogitaveris. nunc igitur specta hoc an tibi videatur esse pulchrum. puto videlicet hoc esse; at considera me plane attendens, ne de-

ληρήσω. τοῦτο γὰρ δὴ ἔστω ἡμῖν καλόν, ὃ ἂν χρήσιμον ᾖ. εἶπον δὲ ἐκ τῶνδε ἐννοούμενος· καλοί, φαμέν, οἱ ὀφθαλμοί εἰσιν οὐχ οἳ ἂν δοκῶσι τοιοῦτοι εἶναι οἷοι μὴ δυνατοὶ ὁρᾶν, ἀλλ' οἳ ἂν δυνατοί τε καὶ χρήσιμοι πρὸς τὸ ἰδεῖν· ἦ γάρ;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὅλον σῶμα οὕτω λέγομεν καλὸν εἶναι, τὸ μὲν πρὸς δρόμον, τὸ δὲ πρὸς πάλην, καὶ αὖ τὰ ζῶα πάντα, ἵππον καλὸν καὶ * ἀλεκτρυόνα καὶ ὄρτυγα, καὶ D τὰ σκεύη πάντα καὶ τὰ ὀχήματα τά τε πεζὰ καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ, πλοῖά τε καὶ τριήρεις, καὶ τά γε ὄργανα πάντα τά τε ὑπὸ τῇ μουσικῇ καὶ τὰ ὑπὸ ταῖς ἄλλαις τέχναις, εἰ δὲ βούλει, τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τοὺς νόμους, σχεδόν τι πάντα ταῦτα καλὰ προσαγορεύομεν τῷ αὐτῷ τρόπῳ· ἀποβλέποντες πρὸς ἕκαστον αὐτῶν ᾗ πέφυκεν, ᾗ εἴργασται, ᾗ κεῖται, τὸ μὲν χρήσιμον καὶ ᾗ *) χρήσιμον καὶ πρὸς ὃ χρήσιμον καὶ ὁπότε χρήσιμον καλόν * φαμεν εἶναι, τὸ δὲ ταύτῃ πάντῃ E ἄχρηστον αἰσχρόν. ἆρ' οὖν οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ οὕτως, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Ὀρθῶς ἄρα νῦν λέγομεν ὅτι τυγχάνει παντὸς ὂν μᾶλλον καλὸν τὸ χρήσιμον;

ΙΠ. Ὀρθῶς μέντοι, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ δυνατὸν ἕκαστον ἀπεργάζεσθαι, εἰς ὅπερ δυνατόν, εἰς τοῦτο καὶ χρήσιμον, τὸ δὲ ἀδύνατον ἄχρηστον;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Δύναμις μὲν ἄρα καλόν, ἀδυναμία δὲ αἰσχρόν.

ΙΠ. Σφόδρα γε· τά τε οὖν ἄλλα, ὦ Σώκρατες, μαρτυρεῖ ἡμῖν ὅτι * τοῦτο οὕτως ἔχει, ἀτὰρ οὖν καὶ τὰ πολι- 296 τικά· ἐν γὰρ τοῖς πολιτικοῖς τε καὶ τῇ αὑτοῦ πόλει τὸ μὲν δυνατὸν εἶναι πάντων κάλλιστον, τὸ δὲ ἀδύνατον πάντων αἴσχιστον.

ΣΩ. Εὖ λέγεις. ἆρ' οὖν πρὸς θεῶν, ὦ Ἱππία, διὰ

---

*) ἴσ. χρήσιμον ᾖ.

lirem. hoc enim esto nobis pulchrum quod utile est. dixi autem ex his perspiciens: pulchri, dicimus, oculi, non sunt ii qui videntur eiusmodi esse qui non possint videre, sed qui possint videre et utiles sint ad visum; nonne?

Hip. Etiam.

So. Atque totum corpus ita dicimus pulchrum esse, aliud ad cursum, aliud ad luctam, et animalia quoque omnia, equum pulchrum et gallum et coturnicem, et utensilia omnia et vehicula tam terrestria quam maritima, navigia et triremes, et instrumenta omnia tum musicae tum reliquarum artium, si porro vis, instituta et leges, haec fere omnia pulchra appellamus eadem ratione: spectantes quomodo quodque eorum natura sit, quomodo factum, quomodo situm sit, id quidem quod utile est, quatenus et ad quid et quando utile sit respicientes, pulchrum dicimus esse, inutile vero in omnes has partes turpe. nonne tibi quoque ita videtur, Hippia?

Hip. Mihi sane.

So. Recte igitur nunc dicimus omnino esse pulchrum id quod utile sit?

Hip. Recte vero, Socrate.

So. Nonne igitur quod efficere aliquid potest, id ad hoc quod potest, etiam utile est, id vero quod non potest inutile est?

Hip. Sane quidem.

So. Potestas igitur pulchra est, potestatis vero inopia turpis.

Hip. Prorsus isto modo; quum alia, Socrate, testantur nobis hoc sic se habere, tum vero res civiles; in rebus enim civilibus et sua civitate potentem esse omnium est pulcherrimum, impotentem vero omnium turpissimum.

So. Bene dicis. an igitur per deos, Hippia, hanc ob

ταῦτα καὶ ἡ σοφία πάντων κάλλιστον, ἡ δὲ ἀμαθία πάντων αἴσχιστον;

ΙΠ. Ἀλλὰ τί οἴει, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἔχε δὴ ἠρέμα, ὦ φίλε ἑταῖρε· ὡς φοβοῦμαι τί ποτ' αὖ λέγομεν.

ΙΠ. * Τί δ' αὖ φοβεῖ, ὦ Σώκρατες, ἐπεὶ νῦν γέ σοι ὁ λόγος παγκάλως προβέβηκεν; B

ΣΩ. Βουλοίμην ἄν· ἀλλά μοι τόδε συνεπίσκεψαι· ἆρ' ἄν τίς τι ποιήσειεν ὃ μήτ' ἐπίσταιτο μήτε τὸ παράπαν δύναιτο;

ΙΠ. Οὐδαμῶς· πῶς γὰρ ἂν ὅ γε μὴ δύναιτο;

ΣΩ. Οἱ οὖν ἐξαμαρτάνοντες καὶ κακὰ ἐργαζόμενοί τε καὶ ποιοῦντες ἄκοντες, ἄλλο τι οὗτοι, εἰ μὴ ἐδύναντο ταῦτα ποιεῖν, οὐκ ἄν ποτε ἐποίουν;

ΙΠ. Δῆλον δή.

ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι δυνάμει γε δύνανται οἱ * δυνάμενοι· οὐ γάρ που ἀδυναμίᾳ γε. C

ΙΠ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Δύνανται δέ γε πάντες ποιεῖν οἱ ποιοῦντες ἃ ποιοῦσιν.

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Κακὰ δέ γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἀρξάμενοι ἐκ παίδων, καὶ ἐξαμαρτάνουσιν ἄκοντες.

ΙΠ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Τί οὖν; ταύτην τὴν δύναμιν καὶ ταῦτα τὰ χρήσιμα, ἃ ἂν ᾖ ἐπὶ τὸ κακόν τι ἐργάζεσθαι χρήσιμα, ἆρα φήσομεν ταῦτα εἶναι καλά; ἢ πολλοῦ δεῖ;

ΙΠ. * Πολλοῦ, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. D

ΣΩ. Οὐκ ἄρα, ὦ Ἱππία, τὸ δυνατόν τε καὶ τὸ χρήσιμον ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ τὸ καλόν.

ΙΠ. Ἐάν γε, ὦ Σώκρατες, ἀγαθὰ δύνηται καὶ ἐπὶ τοιαῦτα χρήσιμον ᾖ.

ΣΩ. Ἐκεῖνο μὲν τοίνυν οἴχεται, τὸ δυνατόν τε καὶ χρήσιμον ἁπλῶς εἶναι καλόν· ἀλλ' ἆρα τοῦτ' ἦν ἐκεῖνο, ὦ Ἱππία, ὃ ἐβούλετο ἡμῶν ἡ ψυχὴ εἰπεῖν, ὅτι τὸ χρήσι-

causam etiam sapientia omnium pulcherrima res est, inscitia vero omnium turpissima.

Hip. Quidni, Socrate?

So. Sile, care amice; nam vereor quid rursus dicamus.

Hip. Quid rursus vereris, Socrate, quum nunc quidem tibi oratio praeclare processerit?

So. Pervelim sane; at hoc mecum considera: num quis quid faciat quod neque sciat neque omnino possit?

Hip. Minime; quî enim quod non possit?

So. Iam qui peccant et male agunt idque faciunt inviti, nonne hi, nisi possent haec facere, numquam facerent?

Hip. Patet sane.

So. Iam vero potestate possunt qui possunt; nullo enim modo potestatis inopia.

Hip. Minime.

So. Possunt vero omnes facere qui faciunt ea quae faciunt.

Hip. Etiam.

So. Mala autem multo plura faciunt quam bona omnes homines a pueris, et peccant inviti.

Hip. Sunt ista.

So. Quid igitur? hanc potestatem et haec utilia quae ad mali quid faciendum utilia sunt utrum dicemus esse pulchra? an longe abest?

Hip. Longe, mihi quidem videtur, Socrate.

So. Non igitur, Hippia, potestas et utile nobis, ut patet, est pulchrum.

Hip. Sed tamen, Socrate, si ad bona efficienda poterit et ad haec utile erit.

So. Illud igitur dilabitur, posse et utile simpliciter esse pulchrum; an vero hoc erat, Hippia, id quod animus noster volebat dicere, utile et

μόν τε καὶ τὸ δυνατὸν ἐπὶ τὸ ἀγαθόν τι ποιῆσαι, τοῦτ' ἐστὶ τὸ καλόν;

ΙΠ. * Ἔμοιγε δοκεῖ. E

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε ὠφέλιμόν ἐστιν· ἢ οὔ;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὕτω δὴ καὶ τὰ καλὰ σώματα καὶ τὰ καλὰ νόμιμα καὶ ἡ σοφία καὶ ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν πάντα καλά ἐστιν, ὅτι ὠφέλιμα.

ΙΠ. Δῆλον ὅτι.

ΣΩ. Τὸ ὠφέλιμον ἄρα ἔοικεν ἡμῖν εἶναι τὸ καλόν, ὦ Ἱππία.

ΙΠ. Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τό γε ὠφέλιμον τὸ ποιοῦν ἀγαθόν ἐστιν.

ΙΠ. Ἔστι γάρ.

ΣΩ. Τὸ ποιοῦν δέ γ' ἐστὶν οὐκ ἄλλο τι ἢ τὸ αἴτιον· ἢ γάρ;

ΙΠ. Οὕτως.

ΣΩ. Τοῦ ἀγαθοῦ ἄρ' αἴτιόν ἐστι τὸ καλόν.

ΙΠ. * Ἔστι γάρ. 297

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τό γε αἴτιον, ὦ Ἱππία, καὶ οὗ ἂν αἴτιον ᾖ τὸ αἴτιον, ἄλλο ἐστίν· οὐ γάρ που τό γε αἴτιον αἰτίου αἴτιον ἂν εἴη. ὧδε δὲ σκόπει· οὐ τὸ αἴτιον ποιοῦν ἐφάνη;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὑπὸ τοῦ ποιοῦντος ποιεῖται οὐκ ἄλλο τι ἢ τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' οὐ τὸ ποιοῦν.

ΙΠ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἄλλο τι τὸ γιγνόμενον, ἄλλο δὲ τὸ ποιοῦν;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα τό γ' αἴτιον αἴτιον αἰτίου ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ γιγνομένου ὑφ' ἑαυτοῦ.

ΙΠ. * Πάνυ γε. B

ΣΩ. Εἰ ἄρα τὸ καλόν ἐστιν αἴτιον ἀγαθοῦ, γίγνοιτ' ἂν ὑπὸ τοῦ καλοῦ τὸ ἀγαθόν, καὶ διὰ ταῦθ', ὡς ἔοικε, σπουδάζομεν καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τἆλλα πάντα τὰ καλά, ὅτι τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ τὸ ἔκγονον σπουδαστόν ἐστι, τὸ

quod valeret ad boni quid faciendum hoc esse pulchrum?

Hip. Mihi sane videtur.

So. Iam vero hoc est commodum: annon?

Hip. Sane quidem.

So. Ita igitur et pulchra corpora et pulchra instituta et sapientia et quae supra significavimus omnia pulchra sunt, quia commoda sunt.

Hip. Patet sane.

So. Commodum igitur apparet nobis esse pulchrum, Hippia.

Hip. Prorsus ita, Socrate.

So. Iam vero commodum est efficiens boni.

Hip. Est.

So. Et efficiens nihil aliud est nisi causa; nonne?

Hip. Ita.

So. Boni ergo causa est pulchrum.

Hip. Est sane.

So. At vero causa, Hippia, et id cuius causa est causa diversa sunt; non enim opinor, causa causae causa est. sic autem perpende: nonne causa reperta est efficiens?

Hip. Sane quidem.

So. Nonne ab efficiente efficitur nihil aliud nisi id quod fit, non id quod efficit?

Hip. Sunt ista.

So. Nonne aliud quid est quod fit, aliud quod efficit?

Hip. Etiam.

So. Non ergo causa causa causae est, sed eius quod ab ipsa efficitur.

Hip. Sane quidem.

So. Iam si pulchrum est causa boni, efficitur a pulchro bonum, et iccirco, ut patet, colimus prudentiam omniaque reliqua pulchra, quia eorum opus ac fetus colendus est, bonum, et videtur ex eis quae in-

ἀγαθόν. καὶ κινδυνεύει ἐξ ὧν εὑρίσκομεν πατρός τινος ἰδέᾳ εἶναι τὸ καλὸν τοῦ ἀγαθοῦ.

ΙΠ. Πάνυ μὲν οὖν· καλῶς γὰρ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τόδε καλῶς λέγω, ὅτι * οὔθ' ὁ πατὴρ υἱός ἐστιν οὔθ' ὁ υἱὸς πατήρ; C

ΙΠ. Καλῶς μέντοι.

ΣΩ. Οὐδέ γε τὸ αἴτιον γιγνόμενόν ἐστιν, οὐδὲ τὸ γιγνόμενον αὖ αἴτιον.

ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Μὰ Δί', ὦ ἄριστε, οὐδὲ ἄρα τὸ καλὸν ἀγαθόν ἐστιν, οὐδὲ τὸ ἀγαθὸν καλόν· ἢ δοκεῖ σοι οἷόν τε εἶναι ἐκ τῶν προειρημένων; *)

ΙΠ. Οὐ μὰ τὸν Δί', οὔ μοι φαίνεται.

ΣΩ. Ἀρέσκει οὖν ἡμῖν καὶ ἐθέλοιμεν ἂν λέγειν ὡς τὸ καλὸν οὐκ ἀγαθὸν οὐδὲ τὸ ἀγαθὸν καλόν;

ΙΠ. Οὐ μὰ τὸν Δί', οὐ πάνυ μοι ἀρέσκει.

ΣΩ. Ναὶ μὰ τὸν Δί', ὦ Ἱππία· ἐμοὶ δέ γε πάντων * ἥκιστ' ἀρέσκει ὧν εἰρήκαμεν λόγων. D

ΙΠ. Ἔοικε γὰρ οὕτως.

ΣΩ. Κινδυνεύει ἄρ' ἡμῖν, οὐχ, ὥσπερ ἄρτι ἐφαίνετο κάλλιστος εἶναι τῶν λόγων τὸ ὠφέλιμον καὶ τὸ χρήσιμόν τε καὶ τὸ δυνατὸν ἀγαθόν τι ποιεῖν καλὸν εἶναι, οὐχ οὕτως ἔχειν, ἀλλ', εἰ οἷόν τ' ἐστίν, ἐκείνων εἶναι γελοιότερος τῶν πρώτων, ἐν οἷς τήν τε παρθένον ᾠόμεθ' εἶναι τὸ καλὸν καὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἔμπροσθεν λεχθέντων.

ΙΠ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Καὶ ἐγὼ μέν γε οὐκ ἔτι ἔχω, ὦ Ἱππία, ὅποι τράπωμαι, ἀλλ' ἀπορῶ· σὺ δὲ ἔχεις τι λέγειν;

ΙΠ. Οὐκ ἔν γε * τῷ παρόντι, ἀλλ', ὥσπερ ἄρτι ἔλεγον, σκεψάμενος εὖ οἶδ' ὅτι εὑρήσω. E

ΣΩ. Ἀλλ' ἐγώ μοι δοκῶ ὑπὸ ἐπιθυμίας τοῦ εἰδέναι οὐχ οἷός τε σὲ εἶναι περιμένειν μέλλοντα. καὶ γὰρ οὖν δή τι καὶ οἶμαι ἄρτι εὐπορηκέναι. ὅρα γάρ, εἰ ὃ ἂν χαίρειν ἡμᾶς ποιῇ, μή τι **) πάσας τὰς ἡδονάς, ἀλλ' ὃ ἂν διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὄψεως, τοῦτο φαῖμεν εἶναι καλόν, πῶς

*) γρ. εἰρημένων. **) ἴσ. μήτοι.

venimus patris cuiusdam speciem habere pulchrum, siquidem bonum procreat.

Hip. Sane quidem; bene enim dicis, Socrate.

So. Nonne hoc quoque bene dico, neque patrem filium esse neque filium patrem?

Hip. Recte sane.

So. Neque causa est id quod efficitur, neque id quod efficitur causa.

Hip. Vera dicis.

So. Hercle igitur, mi optime, neque pulchrum est bonum, neque bonum pulchrum; an videtur tibi fieri posse ex eis quae supra disputavimus?

Hip. Haudquaquam hercle mihi videtur.

So. Placetne igitur et velimus dicere pulchrum non bonum esse neque bonum pulchrum?

Hip. Haud sane hercle mihi placet.

So. Profecto, Hippia; mihi vero minime placet ex omnibus quae diximus.

Hip. Videtur sane ita.

So. Vide igitur ne non, quae modo videbatur pulcherrima esse orationum commodum et utile et valens ad boni quid efficiendum pulchrum esse, sic se habeat, sed, si fieri potest, magis ridicula sit primis illis, in quibus virginem censebamus ipsum pulchrum esse et quidque eorum quae supra posuimus.

Hip. Videtur.

So. Atque equidem iam non habeo, Hippia, quo me vertam, sed haesito; tu vero an habes quid dicere?

Hip. Non in praesentia, at, ut modo dicebam, si mecum reputem certo scio me inventurum esse.

So. At videor mihi prae cupiditate cognoscendi non posse exspectare dum tu istud facias. atque etiam arbitror modo me aliquid reperisse. vide enim si id quod nos delectet, non omnes dico voluptates, sed eas quae auditu et visu percipiuntur, dicamus esse pulchrum, quomodo huic adversemur? pulchri videlicet

τί ἄρ' ἂν ἀγωνιζοίμεθα; * οἵ τέ γέ που καλοὶ ἄνθρωποι, 298
ὦ Ἱππία, καὶ τὰ ποικίλματα πάντα καὶ τὰ ζωγραφήματα καὶ τὰ πλάσματα τέρπει ἡμᾶς ὁρῶντας, ἃ ἂν καλὰ ᾖ, καὶ οἱ φθόγγοι οἱ καλοὶ καὶ ἡ μουσικὴ ξύμπασα καὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ μυθολογίαι ταὐτὸν τοῦτο ἐργάζονται· ὥστ' εἰ ἀποκριναίμεθα τῷ θρασεῖ ἐκείνῳ ἀνθρώπῳ ὅτι Ὦ γενναῖε, τὸ καλόν ἐστι τὸ δι' ἀκοῆς τε καὶ ὄψεως ἡδύ, οὐκ ἂν οἴει αὐτὸν τοῦ θράσους ἐπίσχοιμεν;

ΙΠ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ νῦν, ὦ Σώκρατες, εὖ λέγεσθαι * τὸ καλὸν ὃ ἔστιν. B

ΣΩ. Τί δ' ἄρα; * τὰ ἐπιτηδεύματα τὰ καλὰ καὶ τοὺς νόμους, ὦ Ἱππία, δι' ἀκοῆς ἢ δι' ὄψεως φήσομεν ἡδέα ὄντα καλὰ εἶναι, ἢ ἄλλο τι εἶδος ἔχειν;

ΙΠ. Ταῦτα δ' ἴσως, ὦ Σώκρατες, κἂν παραλάθοι τὸν ἄνθρωπον.

ΣΩ. Μὰ τὸν κύνα, ὦ Ἱππία, οὐχ ὅν γ' ἂν ἐγὼ μάλιστ' αἰσχυνοίμην ληρῶν καὶ προσποιούμενός τι λέγειν μηδὲν λέγων.

ΙΠ. Τίνα τοῦτον;

ΣΩ. Σωκράτη τὸν Σωφρονίσκου, ὃς ἐμοὶ οὐδὲν ἂν μᾶλλον ταῦτα ἐπιτρέποι * ἀνερεύνητα ὄντα ῥᾳδίως λέγειν ἢ C
ὡς εἰδότα ἃ μὴ οἶδα.

ΙΠ. Ἀλλὰ μὴν ἔμοιγε καὶ αὐτῷ, ἐπειδὴ σὺ εἶπες, δοκεῖ τι ἄλλο εἶναι τοῦτο τὸ περὶ τοὺς νόμους.

ΣΩ. Ἔχ' ἡσυχῇ, ὦ Ἱππία· κινδυνεύομεν γάρ τοι, ἐν τῇ αὐτῇ ἐμπεπτωκότες ἀπορίᾳ περὶ τοῦ καλοῦ ἐν ᾗπερ νῦν δή, οἴεσθαι ἐν ἄλλῃ τινὶ εὐπορίᾳ εἶναι.

ΙΠ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἐγώ σοι φράσω ὅ γέ μοι καταφαίνεται, εἰ ἄρα τι λέγω. ταῦτα μὲν γὰρ τὰ περὶ τοὺς νόμους τε * καὶ τὰ D
ἐπιτηδεύματα τάχ' ἂν φανείη οὐκ ἐκτὸς ὄντα τῆς αἰσθήσεως ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς τε καὶ ὄψεως ἡμῖν οὖσα τυγχάνει· ἀλλ' ὑπομείνωμεν τοῦτον τὸν λόγον, τὸ διὰ τούτων ἡδὺ καλὸν εἶναι, μηδὲν τὸ τῶν νόμων εἰς μέσον παράγοντες. ἀλλ' εἰ ἡμᾶς ἔροιτο εἴθ' οὗτος ὃν λέγω εἴτε ἄλλος ὁστισοῦν, Τί δή, ὦ Ἱππία τε καὶ Σώκρατες, ἀφωρίσατε τοῦ ἡδέος

homines, Hippia, et textilia omnia figuris distincta et picturae et imagines fictae delectant nos spectantes si pulchra sunt, et voces pulchrae et musica universa et orationes et fabulae idem hoc efficiunt; quocirca, si responderimus audaci illi homini Vir egregie, pulchrum est id quod per auditum et visum delectat, nonne fore putas ut eius audaciam reprimamus?

Hip. Mihi certe videtur nunc, Socrate, bene dici pulchrum quid sit.

So. Quid igitur? instituta pulchra ac leges, Hippia, per auditum vel visum delectantia dicamus pulchra esse, an aliam quandam speciem habere?

Hip. Hoc autem, Socrate, forsitan hominem lateat.

So. Haud sane per canem, Hippia, eum cuius me maxime puderet si delirarem simulansque me aliquid dicere nihil dicerem.

Hip. Quem istum dicis?

So. Socratem Sophronisci filium, qui mihi non magis permitteret ut haec non ante explorata temere dicerem, quam ut loquerer tamquam sciens quae nescirem.

Hip. Iam vero mihi quoque ipsi, quum tu hoc dixeris, videtur aliud quid esse hoc quod ad leges spectat.

So. Tacitus esto, Hippia; videmur enim, quum in eandem inciderimus dubitationem de pulchro atque paullo ante, existimare facile nos reperturos esse quomodo nos expediamus.

Hip. Quomodo hoc dicis, Socrate?

So. Ego tibi exponam quod sentio, si quid dicam. etenim leges et instituta forsitan videantur non extra sensum audiendi ac videndi esse; verumtamen sustineamus hanc sententiam: id quod per hos sensus nos delectet pulchrum esse, nihil legum in medium proferentes. at si nos roget vel hic quem dico vel alius quis Cur tandem, Hippia et Socrate, separastis ab ipso iucundo hanc iucundi speciem quam dicitis pulchram

τὸ ταύτῃ ἡδὺ ᾗ λέγετε καλὸν εἶναι, τὸ δὲ κατὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις σίτων τε καὶ ποτῶν καὶ * τῶν περὶ τἀφροδίσια E
καὶ τἄλλα πάντα τὰ τοιαῦτα οὔ φατε καλὰ εἶναι; ἢ οὐδὲ ἡδέα, οὐδὲ ἡδονὰς τὸ παράπαν ἐν τοῖς τοιούτοις φατὲ εἶναι, οὐδ᾽ ἐν ἄλλῳ ἢ τῷ ἰδεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι; τί φήσομεν, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Πάντως δήπου φήσομεν, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μεγάλας πάνυ ἡδονὰς εἶναι.

ΣΩ. Τί οὖν, φήσει, ἡδονὰς οὔσας οὐδὲν ἧττον ἢ καὶ ἐκείνας ἀφαιρεῖσθε τοῦτο τοὔνομα καὶ ἀποστερεῖτε τοῦ
καλὰς εἶναι; * Ὅτι, φήσομεν, καταγελῴη ἂν ἡμῶν οὐδεὶς 299
ὅςτις οὔ, εἰ φαῖμεν μὴ ἡδὺ εἶναι φαγεῖν, ἀλλὰ καλόν, καὶ ὄζειν ἡδὺ μὴ ἡδύ, ἀλλὰ καλόν. τὰ δέ που περὶ τὰ ἀφροδίσια πάντες ἂν ἡμῖν μάχοιντο ὡς ἥδιστον ὄν, δεῖ δὲ αὐτό, ἐάν τις καὶ πράττῃ, οὕτω πράττειν ὥςτε μηδένα ὁρᾶν, ὡς αἴσχιστον ὂν ὁρᾶσθαι. Ταῦτα ἡμῶν λεγόντων, ὦ Ἱππία, Μανθάνω ἂν ἴσως φαίη, καὶ ἐγὼ ὅτι πάλαι αἰσχύνεσθε ταύτας τὰς ἡδονὰς φάναι καλὰς εἶναι, ὅτι οὐ δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις. * ἀλλ᾽ ἐγὼ οὐ τοῦτο ἠρώτων, ὃ δοκεῖ τοῖς πολλοῖς καλὸν εἶναι, ἀλλ᾽ ὅ τι ἔστιν. Ἐροῦμεν δή, οἶμαι, ὅπερ ὑπεθέμεθα, ὅτι Τοῦθ᾽ ἡμεῖς γέ φαμεν τὸ μέρος τοῦ ἡδέος, τὸ ἐπὶ τῇ ὄψει τε καὶ ἀκοῇ γιγνόμενον, καλὸν εἶναι. ἀλλὰ ἔχεις τι χρῆσθαι τῷ λόγῳ; Ἢ τί καὶ ἄλλο ἐροῦμεν, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Ἀνάγκη πρός γε τὰ εἰρημένα, ὦ Σώκρατες, μὴ ἄλλ᾽ ἄττα ἢ ταῦτα λέγειν.

ΣΩ. Καλῶς δὴ λέγετε, φήσει. οὐκοῦν εἴπερ τὸ δι᾽ ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἡδὺ * καλόν ἐστιν, ὃ μὴ τοῦτο τυγχάνει C
ὂν τῶν ἡδέων, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν καλὸν εἴη; Ὁμολογήσομεν;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ἦ οὖν τὸ δι᾽ ὄψεως ἡδύ, φήσει, δι᾽ ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἐστιν ἡδύ, ἢ τὸ δι᾽ ἀκοῆς ἡδὺ δι᾽ ἀκοῆς καὶ ὄψεώς ἐστιν ἡδύ; Οὐδαμῶς, φήσομεν, τὸ διὰ τοῦ ἑτέρου ὂν τοῦτο δι᾽ ἀμφοτέρων εἴη ἄν· *) τοῦτο γὰρ δοκεῖς ἡμῖν

---

*) γρ. εἶναι.

esse, ceterorum vero sensuum iucunditates, ut ciborum et potuum et rerum venerearum omniaque reliqua id genus negatis pulchra esse? an nec iucunditates nec voluptates omnino in his dicitis esse, neque in alio nisi in visu et auditu? quid dicamus, Hippia?

Hip. Prorsus sane dicamus, Socrate, in ceteris quoque permagnas esse voluptates.

So. Cur igitur, inquiet, voluptates has, quae non minus sint voluptates quam illae, exuitis ac privatis nomine pulchri? Quia, respondebimus, nemo non derideret nos, si diceremus non iucundum esse edere, sed pulchrum, et iucunde olere non iucundum esse, sed pulchrum. res autem venereas vel iucundissimas esse omnes adversus nos contenderent, oportere autem, si quis eis uteretur, ita uti ut nemo videret, quia turpissimae essent visu. Haec quum dixerimus, Hippia, Intelligo iam, fortasse respondebit, vos dudum dubitare has voluptates dicere pulchras esse, quia non videtur hominibus. at ego non hoc rogavi quid videretur volgo pulchrum esse, sed quid esset. Reponemus igitur, opinor, quod proposuimus: Hanc nos dicimus partem iucunditatis quae in visu et auditu consistat pulchram esse. iam habes quod huic definitioni opponas? An quid aliud dicemus, Hippia?

Hip. Necesse est ad haec quae proponuntur, Socrate, nihil aliud nisi istud respondeamus.

So. Bene igitur dicitis, inquiet. nonne vero, si iucunditas quae visu et auditu percipitur pulchra est, patet quamque iucunditatem quae non sit talis non esse pulchram? Assentiamur?

Hip. Etiam.

So. An igitur quod per visum iucundum est, inquiet, per visum et auditum est iucundum, et quod per auditum iucundum est, per auditum et visum est iucundum? Nullo modo, dicemus, quod per alterum est, id per utrumque erit iucundum; hoc enim videris no-

λέγειν· ἀλλ' ἡμεῖς ἐλέγομεν ὅτι καὶ ἑκάτερον τούτων αὐτὸ καθ' αὑτὸ τῶν ἡδέων καλὸν εἴη καὶ ἀμφότερα. Οὐχ οὕτως ἀποκρινούμεθα; *)

ΙΠ. * Πάνυ μὲν οὖν. D

ΣΩ. Ἆρ' οὖν, φήσει, ἡδὺ ἡδέος ὁτιοῦν ὁτουοῦν διαφέρει τούτῳ τῷ ἡδὺ εἶναι; μὴ γὰρ εἰ μείζων τις ἡδονὴ ἢ ἐλάττων ἢ μᾶλλον ἢ ἧττόν ἐστιν, ἀλλ' εἴ τις αὐτῷ τούτῳ διαφέρει τῷ ἡ μὲν ἡδονὴ εἶναι, ἡ δὲ μὴ ἡδονή, τῶν ἡδονῶν. Οὐχ ἡμῖν γε δοκεῖ. Οὐ γάρ;

ΙΠ. Οὐ γὰρ οὖν δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκοῦν, φήσει, δι' ἄλλο τι ἢ ὅτι ἡδοναί εἰσι
προείλεσθε ταύτας τὰς ἡδονὰς ἐκ τῶν ἄλλων ἡδονῶν, τοιοῦ-
τόν τι ὁρῶντες ἐπ' ἀμφοῖν, * ὅτι ἔχουσί τι διάφορον τῶν ἄλ- E
λων, εἰς ὃ ἀποβλέποντες καλάς φατε αὐτὰς εἶναι; οὐ γάρ πω **) διὰ τοῦτο καλή ἐστιν ἡδονὴ ἡ διὰ τῆς ὄψεως, ὅτι δι' ὄψεώς ἐστιν· εἰ γὰρ τοῦτο αὐτῇ ἦν τὸ αἴτιον καλῇ εἶναι, οὐκ ἄν ποτε ἦν ἡ ἑτέρα, ἡ διὰ τῆς ἀκοῆς, καλή· οὔκουν ἔστι ***) γε δι' ὄψεως ἡδονή. Ἀληθῆ λέγεις, φήσομεν;

ΙΠ. Φήσομεν γάρ.

ΣΩ. Οὐδέ γ' * αὖ ἡ δι' ἀκοῆς ἡδονή, ὅτι δι' ἀκοῆς 300
ἐστί, διὰ ταῦτα τυγχάνει καλή· οὐ γὰρ ἄν ποτε αὖ ἡ διὰ τῆς ὄψεως καλὴ ἦν· οὔκουν ἔστι ****) γε δι' ἀκοῆς ἡδονή. Ἀληθῆ φήσομεν, ὦ Ἱππία, λέγειν τὸν ἄνδρα ταῦτα λέγοντα;

ΙΠ. Ἀληθῆ.

ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι ἀμφότεραί γ' εἰσὶ καλαί, ὥς φατε. Φαμὲν γάρ;

ΙΠ. Φαμέν.

ΣΩ. Ἔχουσιν ἄρα τι τὸ αὐτό, ὃ ποιεῖ αὐτὰς καλὰς εἶναι, τὸ κοινὸν τοῦτο, ὃ καὶ ἀμφοτέραις αὐταῖς ἔπεστι
κοινῇ καὶ ἑκατέρᾳ ἰδίᾳ· * οὐ γὰρ ἄν που ἄλλως ἀμφότεραί B
τε καλαὶ ἦσαν καὶ ἑκατέρα. Ἀποκρίνου ἐμοὶ ὡς ἐκείνῳ.

---

*) γρ. ἀποκρινώμεθα. **) ἴσ. οὐ γάρ που,
) γρ. ἔτι. *) γρ. ἔτι.

bis dicere; at nos dicebamus tum harum quamque iucunditatum ipsam per se pulchram esse tum utramque. Nonne ita respondebimus?

Hip. Sane quidem.

So. An igitur, inquiet, iucunditas a iucunditate quaeque a quaque eo differt quod iucunditas est? non enim quaero an maior aliqua voluptas vel minor aut magis vel minus sit, sed an eo ipso aliqua differat voluptatum quod aut sit aut non sit voluptas. Non videtur nobis. Nonne?

Hip. Haud sane videtur.

So. Nonne igitur, inquiet, aliam ob causam quam quod voluptates sunt elegistis has voluptates e reliquis voluptatibus, tale quid videntes in utrisque quo differant a reliquis, quod quidem respicientes pulchras dicite eas esse? neque enim opinor, propterea pulchra est voluptas quae visu percipitur, quod visu continetur; hoc enim si eam pulchram efficeret, numquam altera quae auditu continetur pulchra esset; non est enim voluptas quae visu percipitur. Vera dicis, respondebimus?

Hip. Respondebimus vero.

So. Neque etiam quae auditu percipitur voluptas, quia auditu continetur, iccirco est pulchra; neque enim umquam altera quae visu continetur pulchra foret; non est enim voluptas quae auditu percipitur. Verane dicemus, Hippia, loqui virum hoc statuentem?

Hip. Vera.

So. Attamen utraeque pulchrae sunt, ut dicitis. Dicimusne?

Hip. Dicimus.

So. Habent igitur aliquid idem, quod efficit ut pulchrae sint, et id commune, quod tum in utrisque inest communiter et in quaque separatim; neque enim aliter et utraeque pulchrae forent et quaeque. Responde mihi tamquam illi.

ΙΠ. Ἀποκρίνομαι, καὶ ἐμοὶ δοκεῖ ἔχειν ὡς λέγεις.

ΣΩ. Εἰ ἄρα τι αὗται αἱ ἡδοναὶ ἀμφότεραι πεπόνθασιν, ἑκατέρα δὲ μή, οὐκ ἂν τούτῳ γε τῷ παθήματι εἶεν καλαί.

ΙΠ. Καὶ πῶς ἂν εἴη τοῦτο, ὦ Σώκρατες, μηδ' ἑτέρας πεπονθυίας τι τῶν ὄντων ὁτιοῦν, ἔπειτα τοῦτο τὸ πάθος, ὃ μηδετέρα πέπονθεν, ἀμφοτέρας πεπονθέναι;

ΣΩ. Οὐ * δοκεῖ σοι;

ΙΠ. Πολλὴ γὰρ ἄν μ' ἔχοι ἀπειρία καὶ τῆς τούτων C φύσεως καὶ τῆς τῶν παρόντων λέξεως λόγων.

ΣΩ. Ἡδέως γε, ὦ Ἱππία· ἀλλὰ γὰρ ἐγὼ ἴσως κινδυνεύω δοκεῖν μέν τι ὁρᾶν οὕτως ἔχον ὡς σὺ φῂς ἀδύνατον εἶναι, ὁρῶ δ' οὐδέν.

ΙΠ. Οὐ κινδυνεύεις, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ πάνυ ἑτοίμως παρορᾷς.

ΣΩ. Καὶ μὴν πολλά γέ μοι προφαίνεται τοιαῦτα πρὸ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἀπιστῶ αὐτοῖς, ὅτι σοὶ μὲν οὐ φαντάζεται, ἀνδρὶ πλεῖστον * ἀργύριον εἰργασμένῳ τῶν νῦν ἐπὶ σοφίᾳ, D ἐμοὶ δέ, ὃς οὐδὲν πώποτε εἰργασάμην. καὶ ἐνθυμοῦμαι, ὦ ἑταῖρε, μὴ παίζῃς πρός με καὶ ἑκὼν ἐξαπατᾷς· οὕτω μοι σφόδρα καὶ πολλὰ καταφαίνεται.

ΙΠ. Οὐδεὶς σοῦ, ὦ Σώκρατες, κάλλιον εἴσεται εἴτε παίζω εἴτε μή, ἐὰν ἐπιχειρήσῃς λέγειν τὰ προφαινόμενά σοι ταῦτα· φανήσει γὰρ οὐδὲν λέγων· οὐ γὰρ μήποτε εὕρῃς, ὃ μήτ' ἐγὼ πέπονθα μήτε σύ, τοῦτ' ἀμφοτέρους ἡμᾶς πεπονθότας.

ΣΩ. * Πῶς λέγεις, ὦ Ἱππία; ἴσως μέντοι τι λέγεις, E ἐγὼ δ' οὐ μανθάνω. ἀλλά μου σαφέστερον ἄκουσον ὃ βούλομαι λέγειν. ἐμοὶ γὰρ φαίνεται, ὃ μήτ' ἐγὼ πέπονθα εἶναι μήτ' εἰμὶ μηδ' αὖ σὺ εἶ, τοῦτ' ἀμφοτέρους πεπονθέναι ἡμᾶς οἷόν τ' εἶναι; ἕτερα δ' αὖ ἃ ἀμφότεροι πεπόνθαμεν εἶναι, ταῦτ' οὐδέτερον *) εἶναι ἡμῶν.

---

*) ἴσ. ἀμφότεροι οὐ πεπόνθαμεν εἶναι, ταῦτ' ἑκάτερον.

Hip. Respondeo, et videtur mihi res sic se habere ut dicis.

So. Iam si quo modo hae voluptates utraeque afficiuntur, quaeque vero non afficitur, non hac quidem affectione erunt pulchrae.

Hip. Ac quomodo hoc fieri possit, Socrate, ut, licet neutra aliquo modo quicumque sit afficiatur, tamen haec affectio, quae in neutram cadat, in utrasque cadat?

So. Non videtur tibi?

Hip. Admodum sane imperitus forem et harum rerum naturae et huiusmodi sermonum quales nunc conferuntur rationis.

So. Concedo sane, Hippia. at ego fortasse videor videre tale aliquid quale tu ais fieri non posse, nihil autem video.

Hip. Non videris, Socrate, sed manifesto perperam vides.

So. Ac multa quidem mihi huiusmodi animo obversantur, sed diffido eis, quia tibi non obversantur, quippe viro qui plurimum confecerit pecuniae ex eis qui nunc sunt sapientia docenda, sed mihi, qui nihil umquam confecerim. ac vereor, amice, ne ioca mecum agites sponteque me decipias: tantopere et tam multa mihi obversantur.

Hip. Nemo te melius, Socrate, sciet an ioca agitem necne, quum inceperis dicere quaenam sint ista quae tibi obversentur; reperiere enim nihil dicens; neque enim cogitandum est fore ut umquam invenias, quod neque me neque te attingat, id nos ambos attingere.

So. Quomodo ais, Hippia? quamquam fortasse dicis aliquid, ego autem non capio. at audi me dilucidius quid velim explicantem. mihi enim videtur, quod neque mihi accidat ut sim neque vero sim nec etiam tu sis, hoc fieri posse ut nobis ambobus accidat, alia contra quae in ambos non cadant, haec ut uterque nostrum sit.

ΙΠ. Τέρατα αὖ ἀποκρινομένῳ ἔοικας, ὦ Σώκρατες, ἔτι μείζω ἢ ὀλίγον πρότερον ἀπεκρίνω. σκόπει γάρ· πότερον εἰ ἀμφότεροι δίκαιοί ἐσμεν, οὐ καὶ ἑκάτερος ἡμῶν εἴη ἄν, ἢ εἰ ἄδικος * ἑκάτερος, οὐ καὶ ἀμφότεροι 301
αὖ; ἢ εἰ ὑγιαίνοντες, οὐ καὶ ἑκάτερος; ἢ εἰ κεκμηκώς τι ἢ τετρωμένος ἢ πεπληγμένος ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν πεπονθὼς ἑκάτερος ἡμῶν εἴη, οὐ καὶ ἀμφότεροι αὖ ἂν τοῦτο πεπόνθοιμεν; ἔτι τοίνυν εἰ χρυσοῖ ἢ ἀργυροῖ ἢ ἐλεφάντινοι, εἰ δὲ βούλει, γενναῖοι ἢ σοφοὶ ἢ τίμιοι ἢ γέροντές γε ἢ νέοι ἢ ἄλλο ὅ τι βούλει τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀμφότεροι τύχοιμεν ὄντες, ἆρ' οὐ μεγάλη ἀνάγκη καὶ ἑκάτερον ἡμῶν τοῦτ' εἶναι;

ΣΩ. * Πάντως γε δήπου. B

ΙΠ. Ἀλλὰ γὰρ δὴ σύ, ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν ὅλα τῶν πραγμάτων οὐ σκοπεῖς, οὐδ' ἐκεῖνοι οἷς σὺ εἴωθας διαλέγεσθαι, κρούετε δὲ ἀπολαμβάνοντες τὸ καλὸν καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ἐν τοῖς λόγοις κατατέμνοντες. διὰ ταῦτα οὕτω μεγάλα ὑμᾶς λανθάνει καὶ διηνεκῆ σώματα τῆς οὐσίας πεφυκότα. καὶ νῦν τοσοῦτόν σε λέληθεν, ὥστε οἴει εἶναί τι ἢ πάθος ἢ οὐσίαν ἢ περὶ μὲν ἀμφότερα ταῦτα *) ἔστιν ἅμα, περὶ δὲ ἑκάτερον * οὔ, ἢ αὖ περὶ μὲν C
ἑκάτερον, περὶ δὲ ἀμφότερα οὔ· οὕτως ἀλογίστως καὶ ἀσκέπτως καὶ εὐήθως καὶ ἀδιανοήτως διάκεισθε.

ΣΩ. Τοιαῦτα, ὦ Ἱππία, τὰ ἡμέτερά ἐστιν, οὐχ οἷα βούλεταί τις, φασὶν ἄνθρωποι ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι, ἀλλ' οἷα δύναται. ἀλλὰ σὺ ἡμᾶς ὀνίνης ἀεὶ νουθετῶν· ἐπεὶ καὶ νῦν, πρὶν ὑπὸ σοῦ ταῦτα νουθετηθῆναι, ὡς εὐήθως διεκείμεθα, ἔτι σοι μᾶλλον ἐγὼ ἐπιδείξω, εἰπὼν ἃ διανοούμεθα περὶ αὐτῶν· ἢ μὴ * εἴπω; D

ΙΠ. Εἰδότι μὲν ἐρεῖς, ὦ Σώκρατες· οἶδα γὰρ ἑκάστους τῶν περὶ τοὺς λόγους ὡς διάκεινται· ὅμως δ', εἴ τι σοὶ ἥδιον, λέγε.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἥδιόν γε. ἡμεῖς γάρ, ὦ βέλτιστε, οὕτως ἀβέλτεροι ἦμεν πρὶν σὲ ταῦτ' ἡμῖν εἰπεῖν, ὥστε δόξαν εἴχομεν περὶ ἐμοῦ τε καὶ σοῦ ὡς ἑκάτερος ἡμῶν εἷς

*) ἴσ. ἅττα.

Hip. Monstra rursus videris respondere, Socrate, etiam maiora quam paullo ante respondisti. cogita enim: si ambo iusti sumus, nonne etiam uterque nostrum iustus erit, vel si iniustus uterque, nonne etiam ambo erimus? vel si sani, nonne etiam uterque? vel si aegrotus aut vulneratus aut percussus aut alio quo modo affectus uterque nostrum erit, nonne etiam ambo sic erimus affecti? praeterea si aurei vel argentei vel eburnei, vel si mavis, generosi, vel sapientes vel honorati vel senes vel iuvenes vel aliud quodcumque vis in rerum natura ambo simus, nonne etiam uterque nostrum necessario hoc sit?

So. Prorsus isto modo.

Hip. At vero tu, Socrate, res non consideras in universum, neque illi quibuscum tu consuevisti disserere, sed contunditis excerpentes pulchrum et rem quamque in sermonibus concidentes. quo fit ut tam magna et integra rerum corpora naturâ ita constituta vos lateant. ac nunc adeo te latent ut putes esse aliquam affectionem vel vim ac naturam quae in ambo aliqua cadat, in utrumque non cadat, vel contra utrumque, ambo autem non attingat: tam insipientes et inconsiderati et stolidi et incogitantes estis.

So. Tales, Hippia, nostrae res sunt, non quales quis velit, ut dicere solent homines proverbii loco, sed quales esse possunt. tu vero nos iuvas semper increpans; nam nunc quoque, antequam nos increpaveras, quam stolidi fuerimus etiam clarius tibi ostendam dicens quid de his senserimus; an dicam necne?

Hip. Scienti quidem dices, Socrate; novi enim omnes qui in disputando versantur quomodo sint affecti; sed tamen, si mavis, expone.

So. Sane quidem malo. nos videlicet, vir optime, tam fatui fuimus antequam tu haec diceres, ut sentiremus de me et te utrumque nostrum unum esse, id vero quod uterque nostrum esset, non esse ambos; non

ἐστί, τοῦτο δέ, ὃ ἑκάτερος ἡμῶν εἴη, οὐκ ἄρα εἴημεν ἀμφότεροι· οὐ γὰρ εἷς ἐσμέν, ἀλλὰ δύο· οὕτως εὐηθικῶς εἴχομεν. νῦν δὲ παρὰ σοῦ ἤδη ἀνεδιδάχθημεν ὅτι, * εἰ E
μὲν δύο ἀμφότεροί ἐσμεν, δύο καὶ ἑκάτερον ἡμῶν ἀνάγκη εἶναι, εἰ δὲ εἷς ἑκάτερος, ἕνα καὶ ἀμφοτέρους ἀνάγκη· οὐ γὰρ οἷόν τε διηνεκεῖ λόγῳ τῆς οὐσίας κατὰ Ἱππίαν ἄλλως ἔχειν, ἀλλ', ὃ ἂν ἀμφότερα ᾖ, *) τοῦτο καὶ ἑκάτερον, καὶ ὃ ἑκάτερον, ἀμφότερα εἶναι. πεπεισμένος δὴ νῦν ἐγὼ ὑπὸ σοῦ ἐνθάδε κάθημαι. πρότερον μέντοι, ὦ Ἱππία, ὑπόμνησόν με· πότερον εἷς ἐσμὲν ἐγώ τε καὶ σύ, ἢ σύ τε δύο κἀγὼ δύο;

ΙΠ. Τί λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ταῦτα ἅπερ λέγω· φοβοῦμαι γάρ σε **) σαφῶς λέγειν, ὅτι μοι χαλεπαίνεις, ἐπειδάν τι δόξῃς σαυτῷ λέγειν. * ὅμως δ' ἔτι μοι εἰπέ, οὐχ εἷς ἡμῶν ἑκάτερός ἐστι καὶ 30
πέπονθε τοῦτο, εἷς εἶναι;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ εἷς, καὶ περιττὸς ἂν εἴη ἑκάτερος ἡμῶν; ἢ οὐ τὸ ἓν περιττὸν ἡγεῖ;

ΙΠ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἦ καὶ ἀμφότεροι οὖν περιττοί ἐσμεν δύο ὄντες;

ΙΠ. Οὐκ ἂν εἴη, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλ' ἄρτιοί γε ἀμφότεροι· ἦ γάρ;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Μῶν οὖν, ὅτι ἀμφότεροι ἄρτιοι, τούτου ἕνεκεν καὶ ἑκάτερος ἄρτιος ἡμῶν ἐστίν;

ΙΠ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. * Οὐκ ἄρα πᾶσα ἀνάγκη, ὡς νῦν δὴ ἔλεγες, ἃ E
ἂν ἀμφότεροι, καὶ ἑκάτερον, καὶ ἃ ἂν ἑκάτερος, καὶ ἀμφοτέρους εἶναι.

ΙΠ. Οὐ τά γε τοιαῦτα, ἀλλ' οἷα ἐγὼ πρότερον ἔλεγον.

ΣΩ. Ἐξαρκεῖ, ὦ Ἱππία· ἀγαπητὰ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐπειδὴ τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, τὰ δ' οὐχ οὕτως ἔχοντα.

*) γρ. ἦν. **) ἴσ. σοι.

enim unum nos esse, sed duos: adeo insipientes fuimus. nunc autem tu nos iam contrarium docuisti, si duo ambo simus, duos etiam utrumque nostrum necessario esse, sin autem unus uterque, unum etiam ambos esse: neque enim ex integra rerum naturae ratione, ut Hippias praecipit, aliter se habere posse, sed, quod ambo sint, id etiam utrumque, et quod utrumque, id ambo esse. persuasus igitur nunc a te hic sedeo. ante tamen, Hippia, admone me: utrum unus sumus ego et tu, an tu et ego duo?

Hip. Quid dicis, Socrate?

So. Hoc quod dico; vereor enim tibi plane dicere, quia mihi succenses, quando tibimet ipsi videris aliquid dicere. attamen dic mihi adhuc, nonne unus nostrum uterque est et hoc in eum cadit ut unus sit?

Hip. Sane quidem.

So. Nonne igitur, si unus, etiam impar erit uterque nostrum? annon unum impar existimas?

Hip. Vero.

So. Num etiam ambo, quum duo simus, impares sumus?

Hip. Nequaquam, Socrate.

So. Sed pares ambo; nonne?

Hip. Sane quidem.

So. Num igitur, quod ambo pares, iccirco etiam uterque nostrum par est?

Hip. Minime vero.

So. Non ergo prorsus necesse est, quod modo dicebas, quae ambo, ea etiam utrumque et quae uterque, etiam ambos esse.

Hip. Non haec sane, sed qualia ego ante dixi.

So. Satis est, Hippia; sat est enim habendum, quod alia sic videantur, alia non sic se habere. etenim ego dicebam, si meministi unde egressa sit haec oratio, voluptates quae visu et auditu perciperentur non per id

καὶ γὰρ ἐγὼ ἔλεγον, εἰ μέμνησαι ὅθεν οὗτος ὁ λόγος ἐλέχθη, ὅτι ἡ διὰ τῆς ὄψεως καὶ δι' ἀκοῆς ἡδονὴ οὐ τούτῳ εἴεν *) καλαί, ὅ τι τυγχάνοιεν ἑκατέρα μὲν αὐτῶν εἶναι πεπονθυῖα, * ἀμφότεραι δὲ μή, ἢ ἀμφότεραι μέν, ἑκατέρα δὲ μή, C ἀλλ' ἐκείνῳ ᾧ ἀμφότεραί τε καὶ ἑκατέρα, διότι συνεχώρεις ἀμφοτέρας τε αὐτὰς εἶναι καλὰς καὶ ἑκατέραν. τούτου δὴ ἕνεκα τῇ οὐσίᾳ τῇ ἐπ' ἀμφότερα ἑπομένῃ ᾤμην, εἴπερ ἀμφότερά ἐστι καλά, ταύτῃ δεῖν αὐτὰ καλὰ εἶναι, τῇ δὲ κατὰ τὰ ἕτερα ἀπολειπομένῃ μή. καὶ ἔτι νῦν οἴομαι. ἀλλά μοι λέγε, ὥςπερ ἐξ ἀρχῆς· ἡ δι' ὄψεως ἡδονὴ καὶ ἡ δι' ἀκοῆς, εἴπερ ἀμφότεραί τ' εἰσὶ * καλαὶ καὶ ἑκατέρα, D ἆρ' ὃ ποιεῖ αὐτὰς καλάς, οὐχὶ καὶ ἀμφοτέραις γε αὐταῖς ἕπεται καὶ ἑκατέρᾳ;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὅτι ἡδονὴ ἑκατέρα τ' ἐστὶ καὶ ἀμφότεραι, διὰ τοῦτο ἂν εἶεν καλαί; ἢ διὰ τοῦτο μὲν καὶ αἱ ἄλλαι **) πᾶσαι ἂν οὐδὲν τούτων ἧττον εἶεν καλαί; οὐδὲν γὰρ ἧττον ἡδοναὶ ἐφάνησαν οὖσαι, εἰ μέμνησαι.

ΙΠ. Μέμνημαι.

ΣΩ. Ἀλλ' ὅτι γε δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς αὗταί εἰσι, διὰ τοῦτο ἐλέγετο καλὰς αὐτὰς εἶναι.

ΙΠ. * Καὶ ἐῤῥήθη οὕτως. E

ΣΩ. Σκόπει δὲ εἰ ἀληθῆ λέγω. ἐλέγετο γάρ, ὡς ἐγὼ μνήμης ἔχω, τοῦτ' εἶναι καλὸν τὸ ἡδύ, οὐ πᾶν, ἀλλ' ὃ ἂν δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς ᾖ.

ΙΠ. Ἀληθῆ.

ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦτό γε τὸ πάθος ἀμφοτέραις μὲν ἕπεται, ἑκατέρᾳ δ' οὔ; οὐ γάρ που ἑκάτερόν γε αὐτῶν, ὅπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγετο, δι' ἀμφοτέρων ἐστίν, ἀλλ' ἀμφότερα μὲν δι' ἀμφοῖν, ἑκάτερον δ' οὔ. ἔστι ταῦτα;

ΙΠ. Ἔστιν.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα τούτῳ γε ἑκάτερον αὐτῶν ἐστὶ καλόν ὃ μὴ ἕπεται ἑκατέρῳ· τὸ γὰρ ἀμφότερον ἑκατέρῳ οὐχ ἕπεται. ὥςτε ἀμφότερα μὲν αὐτὰ φάναι καλὰ κατὰ τὴν ὑπό-

*) γρ. ἂν εἶεν. **) γρ. καὶ ἄλλαι.

pulchras esse quod in utramque quidem earum caderet, in ambas vero non caderet, aut ambas quidem attingeret, utramque vero non attingeret, sed per id quod in ambas et utramque caderet, quoniam concesseras ambas et utramque esse pulchras. hanc igitur ob causam per naturam in ambo cadentem arbitrabar, si ambo essent pulchra, per hanc esse pulchra debere, per eam autem quae alterum deficeret non debere. et nunc adhuc arbitror. at dic mihi, quemadmodum ab initio: voluptas quae visu percipitur et quae auditu si ambae sunt pulchrae et utraque, nonne quod efficit eas pulchras, id etiam in ambas et utramque cadit?

Hip. Sane quidem.

So. Num igitur, quia voluptas utraque est et ambae, iccirco erunt pulchrae? an propterea reliquae quoque omnes non minus quam hae erunt pulchrae? non minus enim repertae sunt voluptates, si meministi.

Hip. Memini vero.

So. Sed quia visu et auditu hae continentur, iccirco dicebantur pulchrae esse.

Hip. Sane quidem dictum est.

So. Vide autem an vera dicam. dicebatur enim, quantum ego memini, hoc esse pulchrum quod iucundum esset, non omne, sed quod visu et auditu perciperetur.

Hip. Vera sunt.

So. Nonne hoc in ambo cadit, in utramque vero non cadit? neque enim utrumque eorum, id quod supra dicebatur, per ambo est, sed ambo per ambo, utrumque vero non. suntne haec?

Hip. Sunt.

So. Non ergo per id utrumque eorum est pulchrum quod non attingit utrumque; nam quod in ambo cadit, non in utrumque cadit, quocirca ambo quidem ea pulchra dicere ex eo quod sumpsimus licet, utrumque

θεσιν ἔξεστιν, ἑκάτερον δὲ οὐκ ἔξεστιν. ἢ πῶς λέγομεν; οὐκ ἀνάγκη;

ΙΠ. * Φαίνεται. 303

ΣΩ. Φῶμεν οὖν ἀμφότερα μὲν καλὰ εἶναι, ἑκάτερον δὲ μὴ φῶμεν;

ΙΠ. Τί γὰρ κωλύει;

ΣΩ. Τόδε ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ φίλε, κωλύειν, ὅτι ἦν που ἡμῖν τὰ μὲν οὕτως ἐπιγιγνόμενα ἑκάστοις, εἴπερ ἀμφοτέροις ἐπιγίγνοιτο, καὶ ἑκατέρῳ, καὶ εἴπερ ἑκατέρῳ, καὶ ἀμφοτέροις, ἅπαντα ὅσα σὺ διῆλθες· ἢ γάρ;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ἃ δέ γε αὖ ἐγὼ διῆλθον, οὔ· ὧν δὴ ἦν καὶ αὐτὸ τὸ ἑκάτερον καὶ τὸ ἀμφότερον. ἔστιν οὕτως;

ΙΠ. Ἔστιν.

ΣΩ. Ποτέρων οὖν, ὦ Ἱππία, δοκεῖ σοι * τὸ καλὸν B
εἶναι; πότερον ὧν σὺ ἔλεγες; εἴπερ ἐγὼ ἰσχυρὸς καὶ σύ, καὶ ἀμφότεροι, καὶ εἴπερ ἐγὼ δίκαιος καὶ σύ, καὶ ἀμφότεροι, καὶ εἴπερ ἀμφότεροι, καὶ ἑκάτερος· οὕτω δὴ καὶ εἴπερ ἐγὼ καλὸς καὶ σύ, καὶ ἀμφότεροι, καὶ εἴπερ ἀμφότεροι, καὶ ἑκάτερος; ἢ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἀρτίων ὄντων τινῶν ἀμφοτέρων τάχα μὲν ἑκάτερα περιττὰ εἶναι, τάχα δ' ἄρτια, καὶ αὖ ἀῤῥήτων ἑκατέρων ὄντων τάχα μὲν ῥητὰ
τὰ συναμφότερα εἶναι, τάχα δ' * ἄῤῥητα, καὶ ἄλλα μυρία C
τοιαῦτα, ἃ δὴ καὶ ἐγὼ ἔφην ἐμοὶ προφαίνεσθαι; ποτέρων δὴ τίθης τὸ καλόν; ἢ ὥσπερ ἐμοὶ περὶ αὐτοῦ καταφαίνεται, καὶ σοί; πολλὴ γὰρ ἀλογία ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι ἀμφοτέρους μὲν ἡμᾶς εἶναι καλούς, ἑκάτερον δὲ μή, ἢ ἑκάτερον μέν, ἀμφοτέρους δὲ μή, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. οὕτως αἱρεῖ ὥσπερ ἐγώ, ἢ ἐκείνως;

ΙΠ. Οὕτως ἔγωγε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Εὖ γε σὺ ποιῶν, ὦ Ἱππία, ἵνα καὶ ἀπαλλαγῶμεν πλείονος ζητήσεως. * εἰ γὰρ τούτων γ' ἐστὶ τὸ D
καλόν, οὐκ ἂν ἔτι εἴη τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἡδὺ κα-

vero non licet. an quid sentimus? non necesse est?

Hip. Patet vero.

So. Dicamusne igitur ambo quidem pulchra esse, utrumque vero negemus?

Hip. Quid enim obstat?

So. Hoc mihi videtur, amice, obstare, quod alia nos vidimus sic singulis adesse ut, si ambobus, etiam utrique adessent, et si utrique, etiam ambobus, omnia videlicet ista quae tu enumerasti; nonne?

Hip. Etiam.

So. Quae contra ego enumeravi, non; in quorum quidem numero erat etiam ipsum utrumque et quod ambo dicitur. estne ita?

Hip. Est.

So. Iam utrorum, Hippia, videtur tibi pulchrum esse? an eorum quae tu dixisti? velut si ego et tu robusti sumus, etiam ambo, et si ego iustus atque tu, etiam ambo, et si ambo, etiam uterque: sic etiam si ego et tu pulchri sumus, etiam ambo, et si ambo, etiam uterque? an nihil obstat quominus velut si paria aliqua sint ambo, fortasse utrumque impar sit, fortasse par, itemque si non sint effabilia utraque, fortasse effabilia sint ambo, fortasse autem non effabilia, et alia innumerabilia eiusdem generis, quae quidem ego dixi ante oculos mihi obversari? in utrorum igitur numero reponis pulchrum? an quod mihi de eo videtur, id etiam tibi? vehementer enim repugnare mihi videtur ambos quidem nos esse pulchros, utrumque vero non esse, aut utrumque quidem esse, ambos autem non esse, vel aliud quid huiusmodi. itane eligis ut ego, an illo modo?

Hip. Ita equidem, Socrate.

So. Ac bene quidem tu id facis, Hippia, ut a longiore liberemur quaestione. nam si horum est pulchrum, iam non erit iucundum quod visu et auditu per-

λόν· ἀμφότερα μὲν γὰρ ποιεῖ καλὰ τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς, ἑκάτερον δ' οὔ. τοῦτο δ' ἦν ἀδύνατον, ὡς ἐγώ τε καὶ σὺ δὴ ὡμολογοῦμεν, ὦ Ἱππία.

ΙΠ. Ὡμολογοῦμεν γάρ.

ΣΩ. Ἀδύνατον ἄρα τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἡδὺ καλὸν εἶναι, ἐπειδή γε καλὸν γιγνόμενον τῶν ἀδυνάτων τι παρέχεται.

ΙΠ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Λέγετε δὴ πάλιν, φήσει, ἐξ ἀρχῆς, ἐπειδὴ τούτου διημάρτετε· τί φατε * εἶναι τοῦτο τὸ καλὸν τὸ E
ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἡδοναῖς, δι' ὅ τι ταύτας πρὸ τῶν ἄλλων τιμήσαντες καλὰς ὠνομάσατε; Ἀνάγκη δή μοι δοκεῖ εἶναι, ὦ Ἱππία, λέγειν ὅτι ἀσινέσταται αὗται τῶν ἡδονῶν εἰσὶ καὶ βέλτισται, καὶ ἀμφότεραι καὶ ἑκατέρα. ἢ σύ τι ἔχεις λέγειν ἄλλο ᾧ διαφέρουσι τῶν ἄλλων;

ΙΠ. Οὐδαμῶς· τῷ ὄντι γὰρ βέλτισταί εἰσιν.

ΣΩ. Τοῦτ' ἄρα, φήσει, λέγετε δὴ τὸ καλὸν εἶναι, ἡδονὴν ὠφέλιμον; Ἐοίκαμεν, φήσω ἔγωγε. σὺ δέ;

ΙΠ. Καὶ ἐγώ.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὠφέλιμον, φήσει, τὸ ποιοῦν τἀγαθόν, τὸ δὲ ποιοῦν καὶ τὸ ποιούμενον ἕτερον νῦν δὴ ἐφάνη, καὶ εἰς τὸν πρότερον λόγον ἥκει ὑμῖν ὁ λόγος; οὔτε γὰρ τὸ ἀγαθὸν * ἂν εἴη καλὸν οὔτε τὸ καλὸν ἀγαθόν, εἴπερ ἄλλο 304
αὐτῶν ἑκάτερόν ἐστι. Παντός γε μᾶλλον, φήσομεν, ὦ Ἱππία, ἂν σωφρονῶμεν· οὐ γάρ που θέμις τῷ ὀρθῶς λέγοντι μὴ συγχωρεῖν.

ΙΠ. Ἀλλὰ δή γ', ὦ Σώκρατες, τί οἴει ταῦτ' εἶναι ξυνάπαντα; κνίσματά τοί ἐστι καὶ περιτμήματα τῶν λόγων, ὅπερ ἄρτι ἔλεγον, κατὰ βραχὺ διῃρημένα. ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ καλὸν καὶ πολλοῦ ἄξιον, οἷόν τ' εἶναι εὖ καὶ καλῶς λόγον καταστησάμενον ἐν δικαστηρίῳ ἢ ἐν βουλευτηρίῳ ἢ ἐπ' ἄλλῃ τινὶ * ἀρχῇ πρὸς ἣν ἂν ὁ λόγος ᾖ, πεί- B
σαντα οἴχεσθαι φέροντα οὐ τὰ σμικρότατα, ἀλλὰ τὰ μέγιστα τῶν ἄθλων, σωτηρίαν αὑτοῦ τε καὶ τῶν αὑτοῦ χρημάτων

cipitur pulchrum; ambo enim efficit pulchra id quod visu et auditu continetur, utrumque vero non efficit. hoc autem fieri non posse ego et tu consentiebamus, Hippia.

Hip. Consentiebamus vero.

So. Fieri ergo nequit ut visui et auditui iucundum pulchrum sit, siquidem pulchrum si esset aliquid exhiberet quod fieri non posset.

Hip. Sunt ista.

So. Dicite igitur rursus, inquiet, ab initio, quum hoc non sitis consequuti: quid sumitis esse hoc pulchrum in ambabus voluptatibus, propter quod has reliquis praelatas pulchras nominastis? Necesse mihi videtur esse, Hippia, respondere, quia innocentissimae hae sunt e voluptatibus atque optimae, et ambae et utraque. an tu aliud quid habes dicere quod differat inter has et ceteras?

Hip. Nihil omnino; revera enim sunt optimae.

So. Hoc ergo, inquiet, dicitis pulchrum esse, voluptatem utilem? Videmur sane, equidem respondebo. et tu?

Hip. Ego quoque.

So. Nonne igitur, inquiet, utile est id quod bonum efficit, efficiens vero et id quod efficitur diversa sunt, ut supra vidimus, ut ad superiorem orationem redeat disputatio? neque enim id quod bonum est erit pulchrum neque id quod pulchrum est bonum, si aliud eorum utrumque est. Prorsus isto modo, respondebimus, Hippia, si sapientes esse volumus; neque enim, opinor, fas est recte loquenti non assentiri.

Hip. At vero, Socrate, quid arbitraris haec esse cuncta? ramenta sane sunt et praesegmina orationum, ut modo dixi, minutatim concisa. illud vero et pulchrum et magni faciendum orationem posse bene ac pulchre habere in iudicio vel senatu vel apud alium quem magistratum, ad quem verba sunt facienda, et

καὶ φίλων. τούτων οὖν χρὴ ἀντέχεσθαι, χαίρειν ἐάσαντα τὰς σμικρολογίας ταύτας, ἵνα μὴ δοκῇ *) λίαν ἀνόητος εἶναι λήρους καὶ φλυαρίας, ὥσπερ νῦν, μεταχειριζόμενος.

ΣΩ. Ὦ Ἱππία φίλε, σὺ μὲν μακάριος εἶ, ὅτι τε οἶσθα ἃ χρὴ ἐπιτηδεύειν ἄνθρωπον καὶ ἐπιτετήδευκας ἱκανῶς, ὡς φῄς· ἐμὲ δὲ δαιμονία τις τύχη, ὡς ἔοικε, κα- C
τέχει, ὅστις πλανῶμαι μὲν καὶ ἀπορῶ ἀεί, ἐπιδεικνὺς δὲ τὴν ἐμαυτοῦ ἀπορίαν ὑμῖν τοῖς σοφοῖς λόγῳ αὖ ὑπὸ ὑμῶν προπηλακίζομαι, ἐπειδὰν ἐπιδείξω. λέγετε γάρ με ἅπερ καὶ σὺ νῦν λέγεις, ὡς ἠλίθιά τε καὶ σμικρὰ καὶ οὐδενὸς ἄξια πραγματεύομαι. ἐπειδὰν δὲ αὖ ἀναπεισθεὶς ὑφ' ὑμῶν λέγω ἅπερ ὑμεῖς, ὡς πολὺ κράτιστόν ἐστιν οἷόν τ' εἶναι λόγον εὖ καὶ καλῶς καταστησάμενον περαίνειν ἐν δικαστηρίῳ ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ συλλόγῳ, ὑπό τε ἄλλων τινῶν τῶν ἐνθάδε καὶ D
ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀεί με ἐλέγχοντος πάντα κακὰ ἀκούω· καὶ γάρ μοι τυγχάνει ἐγγύτατα γένους ὢν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ οἰκῶν. ἐπειδὰν οὖν εἰσέλθω οἴκαδε εἰς ἐμαυτοῦ καί μου ἀκούσῃ ταῦτα λέγοντος, ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι τολμῶν περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων διαλέγεσθαι, οὕτω φανερῶς ἐξελεγχόμενος περὶ τοῦ καλοῦ, ὅτι οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ὅ τί ποτ' ἔστιν οἶδα. Καίτοι πῶς σὺ εἴσει, φησίν, ἢ λόγον ὅστις καλῶς κατεστήσατο ἢ μή, ἢ ἄλλην πρᾶξιν ἡντινοῦν, τὸ κα- E
λὸν ἀγνοῶν; καὶ ὁπότε οὕτω διάκεισαι, οἴει σοι κρεῖττον εἶναι ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι; Συμβέβηκε δή μοι ὅπερ λέγω, κακῶς μὲν ὑφ' ὑμῶν ἀκούειν καὶ ὀνειδίζεσθαι, κακῶς δὲ ὑπ' ἐκείνου. ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἀναγκαῖον ὑπομένειν ταῦτα πάντα· οὐδὲν γὰρ ἄτοπον εἰ ὠφελοίμην. ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ, ὦ Ἱππία, ὠφελῆσθαι **) ἀπὸ τῆς ἀμφοτέρων ὑμῶν ὁμιλίας· τὴν γὰρ παροιμίαν ὅ τί ποτε λέγει τὸ χαλεπὰ τὰ καλὰ δοκῶ μοι εἰδέναι.

---

*) ἄλλ. δοκῇς. **) γρ. ὠφελεῖσθαι.

quum persuaseris ita discedere ut non minima, sed maxima consequare praemia, tuam et rerum tuarum amicorumque salutem. haec igitur omni studio appetenda sunt, missis illis minutis quaestiunculis, ut ne videatur nimis insipiens esse in nugis et ineptiis, ut nunc occupatus.

So. O care Hippia, tu quidem beatus es, quod et scis quibus rebus studere oporteat hominem et ipse satis eis studuisti, ut ais; me vero adversa quaedam fortuna, ut videtur, affligit, qui vager semperque haesitem, et vobis sapientibus declarans qua afficiar consili inopia, verborum contumeliis a vobis proscindar, quando declarem. dicite enim, quod tu quoque nunc dicis, in rebus me stolidis et minutis et pro nihilo ducendis occupatum esse. quum vero rursus a vobis persuasus dico quod vos, longe optimum esse orationem posse bene et pulchre habere ac perorare in iudicio vel alio quo concilio, tum ab aliis qui hic sunt tum ab homine illo nunquam non me refellente omnia mala audio; est enim mihi cognatione proximus unaque habitat. quum igitur domum venio meque audit haec dicentem, interrogat an non erubescam audere de pulchris studiis disserere, quum tam manifesto convincar ne ipsum hoc quidem scire quid sit pulchrum. Quamquam quomodo tu scies, inquiet, an orationem quis pulchre fecerit secusne, vel aliud quodcumque, pulchrum si ignoras? et sic quum affectus sis, censes tibi melius esse vivere potius quam mortuum esse? Accidit igitur mihi quod dico, ut male a vobis audiam et increper, male vero etiam ab illo. fortasse tamen haec omnia tolerem necesse est; non enim mirum si mihi prosit. nam equidem mihi videor, Hippia, utilitatem cepisse ex utriusque vestrum consuetudine; proverbium enim quid dicat *difficilia pulchra* videor mihi intelligere.

ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ.

ΣΩ. Ἐξ ἀγορᾶς, ἢ πόθεν, Μενέξενος; 234

ΜΕΝ. Ἐξ ἀγορᾶς, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου.

ΣΩ. Τί μάλιστα σὺ πρὸς βουλευτήριον; ἢ δῆλα δὴ ὅτι παιδεύσεως καὶ φιλοσοφίας ἐπὶ τέλει ἡγεῖ εἶναι, καὶ ὡς ἱκανῶς ἤδη ἔχων ἐπὶ τὰ μείζω ἐπινοεῖς τρέπεσθαι, καὶ ἄρχειν ἡμῶν, ὦ θαυμάσιε, ἐπιχειρεῖς τῶν πρεσβυτέρων τηλικοῦτος ὤν, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ * ὑμῶν ἡ οἰκία ἀεί τινα B
ἡμῶν ἐπιμελητὴν παρεχομένη;

ΜΕΝ. Ἐὰν σύ γε, ὦ Σώκρατες, ἐᾷς καὶ συμβουλεύῃ ἄρχειν, προθυμήσομαι, εἰ δὲ μή, οὔ. νῦν μέντοι ἀφικόμην πρὸς τὸ βουλευτήριον πυθόμενος ὅτι ἡ βουλὴ μέλλει αἱρεῖσθαι ὅςτις ἐρεῖ ἐπὶ τοῖς ἀποθανοῦσι· ταφὰς γὰρ οἶσθ' ὅτι μέλλουσι ποιεῖν.

ΣΩ. Πάνυ γε. ἀλλὰ τίνα εἵλοντο;

ΜΕΝ. Οὐδένα, ἀλλὰ ἀνεβάλοντο εἰς τὴν αὔριον. οἶμαι μέντοι Ἀρχῖνον ἢ Δίωνα αἱρεθήσεσθαι.

ΣΩ. Καὶ μήν, ὦ Μενέξενε, πολλαχῇ * κινδυνεύει C
καλὸν εἶναι τὸ ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκειν. καὶ γὰρ ταφῆς καλῆς τε καὶ μεγαλοπρεποῦς τυγχάνει, καὶ ἐὰν πένης τις ὢν τελευτήσῃ, καὶ ἐπαίνου αὖ ἔτυχε, καὶ ἐὰν φαῦλος ᾖ, ὑπ' ἀνδρῶν σοφῶν τε καὶ οὐκ εἰκῇ ἐπαινούντων, ἀλλὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου λόγους παρεσκευασμένων, οἳ οὕτω καλῶς ἐπαινοῦσιν ὥςτε καὶ τὰ προςόντα καὶ τὰ μὴ περὶ ἑκάστου
* λέγοντες, κάλλιστά πως τοῖς ὀνόμασι ποικίλλοντες, γοη- 235
τεύουσιν ἡμῶν τὰς ψυχάς, καὶ τὴν πόλιν ἐγκωμιάζοντες κατὰ πάντας τρόπους καὶ τοὺς τετελευτηκότας ἐν τῷ πολέμῳ καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν ἅπαντας τοὺς ἔμπροσθεν καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς τοὺς ἔτι ζῶντας ἐπαινοῦντες· ὥςτ' ἔγωγε,

SOCRATES MENEXENUS.

So. E foro, an unde, Menexene?

Men. E foro, Socrate, et ex curia.

So. Quid tandem tu in curiam? an quidem dubium non est quin perfectam atque absolutam te putes doctrinam et philosophiam consequutum esse et quippe satis iam eruditus ad maiora cogites te convertere, et praeesse nobis, o mirifice, instituas senioribus tam iuvenis, ut ne desistat umquam domus vestra administratorem rerum nostrarum praebere?

Men. Si tu quidem, Socrate, siveris ac suaseris, operam dabo, sin minus, non. nunc vero in curiam ivi quia compereram senatum electurum esse qui laudaret in proelio interfectos; funere enim eos, ut nosti, efferre parant.

So. Sane quidem. sed quem elegerunt?

Men. Nullum, sed distulerunt in crastinum. arbitror autem Archinum vel Dionem electum iri.

So. Multis sane de causis, Menexene, videtur pulchrum esse in bello occidere. etenim sepultura praeclara et magnifica afficitur, etiam si quis pauper mortem occubuerit, itemque laudibus ornatur, etiam si mediocris fuerit, a viris sapientibus qui non subito laudant, sed iam diu ad dicendum se paraverunt, qui quidem tam praeclare laudant ut tam quae cadant quam quae non cadant in quemque dicentes verborumque luminibus pulcherrime orationem distinguentes permulceant animos nostros, et civitatem celebrantes omnibus modis et in proelio interfectos et maiores nostros omnes superiores et ipsos nos adhuc vivos laudantes: quocirca

ὦ Μενέξενε; γενναίως πάνυ διατίθεμαι ἐπαινούμενος ὑπ'
αὐτῶν, καὶ ἑκάστοτε ἕστηκα ἀκροώμενος καὶ κηλούμενος,
ἡγούμενος ἐν τῷ παραχρῆμα μείζων καὶ * γενναιότερος B
καὶ καλλίων γεγενέναι· καὶ οἷα δὴ τὰ πολλὰ ἀεὶ μετ' ἐμοῦ
ξένοι τινὲς ἕπονται καὶ ξυνακροῶνται, πρὸς οὓς ἐγὼ σε-
μνότερος ἐν τῷ παραχρῆμα γίγνομαι· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ταὐ-
τὰ ταῦτα δοκοῦσί μοι πάσχειν καὶ πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς τὴν
ἄλλην πόλιν, θαυμασιωτέραν αὐτὴν ἡγεῖσθαι εἶναι ἢ πρό-
τερον, ὑπὸ τοῦ λέγοντος ἀναπειθόμενοι. καί μοι αὕτη ἡ
σεμνότης παραμένει ἡμέρας πλείω ἢ τρεῖς· οὕτως ἔναυλος ὁ
λόγος τε καὶ ὁ φθόγγος παρὰ τοῦ * λέγοντος ἐνδύεται εἰς τὰ C
ὦτα, ὥςτε μόγις τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἀναμιμνήσκομαι
ἐμαυτοῦ καὶ αἰσθάνομαι οὗ γῆς εἰμι· τέως δὲ οἶμαι μό-
νον οὐκ ἐν μακάρων νήσοις οἰκεῖν· οὕτως ἡμῖν οἱ ῥήτορες
δεξιοί εἰσιν.

ΜΕΝ. Ἀεὶ σὺ προςπαίζεις, ὦ Σώκρατες, τοὺς ῥή-
τορας. νῦν μέντοι οἶμαι ἐγὼ τὸν αἱρεθέντα οὐ πάνυ εὐ-
πορήσειν· ἐξ ὑπογυίου γὰρ παντάπασιν ἡ αἵρεσις γέγονεν·
ὥςτε ἴσως ἀναγκασθήσεται ὁ λέγων ὥςπερ αὐτοσχεδιάζειν.

ΣΩ. Πόθεν, ὠγαθέ;* εἰσὶν ἑκάστοις τούτων λόγοι D
παρεσκευασμένοι, καὶ ἅμα οὐδὲ αὐτοσχεδιάζειν τά γε τοιαῦ-
τα χαλεπόν. εἰ μὲν γὰρ δέοι Ἀθηναίους ἐν Πελοποννη-
σίοις εὖ λέγειν ἢ Πελοποννησίους ἐν Ἀθηναίοις, ἀγαθοῦ
ἂν ῥήτορος δέοι τοῦ πείσοντος καὶ εὐδοκιμήσοντος· ὅταν
δέ τις ἐν τούτοις ἀγωνίζηται οὕςπερ καὶ ἐπαινεῖ, οὐδὲν
μέγα δοκεῖν *) εὖ λέγειν.

ΜΕΝ. Οὐκ οἴει, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οὐ μέντοι μὰ Δία.

ΜΕΝ. Ἦ οἴει οἷός τ' * ἂν εἶναι αὐτὸς εἰπεῖν, εἰ E
δέοι καὶ ἕλοιτό σε ἡ βουλή;

ΣΩ. Καὶ ἐμοὶ μέν γε, ὦ Μενέξενε, οὐδὲν θαυμαστὸν
οἵῳ τ' εἶναι εἰπεῖν, ᾧ τυγχάνει διδάσκαλος οὖσα οὐ πάνυ
φαύλη περὶ ῥητορικῆς, ἀλλ' ἥπερ καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ
ἀγαθοὺς πεποίηκε *) ῥήτορας, ἕνα δὲ καὶ διαφέροντα τῶν
Ἑλλήνων, Περικλέα τὸν Ξανθίππου.

---

*) γρ. δοκεῖ. **) γρ. ἐποίησε.

ego, Menexene, generoso plane animo afficior laudatus ab his semperque adsto auscultans et delinitus, existimans protinus me maiorem et generosiorem et pulchriorem factum esse; ac semper fere hospites aliqui me comitantur unaque auscultant, erga quos ego grandior extemplo evado; nam illi quoque eodem mihi videntur modo allici non modo erga me, sed etiam erga civitatem, ut admirabiliorem eam arbitrentur esse quam ante, a dicente in hanc adducti opinionem. et mihi haec granditas manet amplius triduum: adeo recens oratio et vox dicentis influit in aures, ut vix quarto vel quinto die meimet ipsius meminerim et cognoscam ubi terrarum sim; ante me puto tantum non in beatorum insulis versari: tam sciti nobis sunt rhetores.

Men. Semper tu irrides, Socrate, rhetores. nunc vero arbitror electum haud sane dicturum esse expedite; subito enim prorsus constitutum est ut eligatur; quo quidem fiet fortasse ut cogatur dicens quasi ex tempore perorare.

So. Unde, o bone? sunt cuique horum orationes paratae, simulque nec ex tempore dicere de talibus rebus difficile est. etenim si oporteret Athenienses apud Peloponnesios bene dicere vel Peloponnesios apud Athenienses, bono rhetore opus esset persuasuro laudemque consequuturo; sin autem aliquis apud hos perorat quos etiam laudat, haud magnum est videri bene dicere.

Men. Non putas, Socrate?

So. Haudquaquam hercle.

Men. Ecquid te censes ipsum valiturum esse ad orationem habendam, si oporteret et senatus te eligeret?

So. Ac me quidem, Menexene, non mirum dicendo valere, qui magistra rhetoricae utar haud sane mediocri, quippe quae quum alios multos ac bonos effecerit rhetores, tum vero etiam unum inter Graecos excellentem, Periclem Xanthippi filium.

ΜΕΝ. Τίς αὕτη; ἢ δῆλον ὅτι Ἀσπασίαν λέγεις;

ΣΩ. Λέγω γάρ, καὶ Κόννον γε τὸν Μητροβίου·
οὗτοι γάρ μοι δύο εἰσὶ διδάσκαλοι, ὁ * μὲν μουσικῆς, ἡ 236
δὲ ῥητορικῆς. οὕτω μὲν οὖν τρεφόμενον ἄνδρα οὐδὲν θαυ-
μαστὸν δεινὸν εἶναι λέγειν. ἀλλὰ καὶ ὅστις ἐμοῦ κάκιον
ἐπαιδεύθη, μουσικὴν μὲν ὑπὸ Λάμπρου παιδευθείς, ῥητο-
ρικὴν δὲ ὑπ' Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου, ὅμως κἂν
οὗτος οἷός τ' εἴη Ἀθηναίους γε ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινῶν
εὐδοκιμεῖν.

ΜΕΝ. Καὶ τί ἂν ἔχοις εἰπεῖν, εἰ δέοι σε λέγειν;

ΣΩ. Αὐτὸς μὲν παρ' ἐμαυτοῦ ἴσως οὐδέν, Ἀσπασίας
δὲ καὶ χθὲς ἠκροώμην * περαινούσης ἐπιτάφιον λόγον περὶ B
αὐτῶν τούτων. ἤκουσε γὰρ ἅπερ σὺ λέγεις, ὅτι μέλλοιεν
Ἀθηναῖοι αἱρεῖσθαι τὸν ἐροῦντα· ἔπειτα τὰ μὲν ἐκ τοῦ
παραχρῆμα μοι διῄει, οἷα δέοι λέγειν, τὰ δὲ πρότερον
ἐσκεμμένη, ὅτε μοι δοκεῖ συνετίθει τὸν ἐπιτάφιον λόγον
ὃν Περικλῆς εἶπε, περιλείμματ' ἄττα ἐξ ἐκείνου συγκολ-
λῶσα.

ΜΕΝ. Ἦ καὶ μνημονεύσαις ἂν ἃ ἔλεγεν Ἀσπασία;

ΣΩ. Εἰ μὴ ἀδικῶ γε· ἐμάνθανόν γέ τοι παρ' αὐτῆς,
καὶ ὀλίγου πληγὰς * ἔλαβον ὅτι ἐπελανθανόμην. C

ΜΕΝ. Τί οὖν οὐ διῆλθες;

ΣΩ. Ἀλλ' ὅπως μή μοι χαλεπανεῖ ἡ διδάσκαλος, ἂν
ἐξενέγκω αὐτῆς τὸν λόγον.

ΜΕΝ. Μηδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' εἰπέ, καὶ πάνυ
μοι χαριεῖ, εἴτε Ἀσπασίας βούλει λέγειν εἴτε ὁτουοῦν· ἀλλὰ
μόνον εἰπέ.

ΣΩ. Ἀλλ' ἴσως μου καταγελάσει, ἄν σοι δόξω πρεσβύ-
της ὢν ἔτι παίζειν.

ΜΕΝ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' εἰπὲ παντὶ
τρόπῳ.

ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι σοί γε δεῖ χαρίζεσθαι, ὥστε κἂν
ὀλίγου, εἴ με κελεύοις ἀποδύντα * ὀρχήσασθαι, χαρισαί- D
μην ἄν, ἐπειδή γε μόνω ἐσμέν. ἀλλ' ἄκουε. ἔλεγε γάρ,
ὡς ἐγῷμαι, ἀρξαμένη λέγειν ἀπ' αὐτῶν τῶν τεθνεώτων
οὑτωσί.

Men. Quaenam ista? an non est dubium quin Aspasiam dicas?

So. Dico sane, et Connum quoque Metrobii filium; hi enim mihi duo sunt magistri, alter musicae, altera rhetoricae. et ita quidem institutum virum non est quod mirere in dicendo esse excellentem. verum etiam qui non tam bene quam ego institutus fuerit, ad musicam a Lampro et ad rhetoricam ab Antiphonte Rhamnusio, tamen hic quoque potuerit Athenienses apud Athenienses laudando gloriam consequi.

Men. Et quid haberes quod diceres si te oporteret perorare?

So. Ipse quidem a me fortasse nihil, Aspasiam vero heri audivi orationem funebrem de his ipsis perorantem. comperrerat enim quod tu dicis, Athenienses electuros esse qui orationem haberet; tum alia ex tempore mihi persequuta est quae dicenda essent, alia ante meditata, quum, ut mihi videtur, orationem funebrem composuisset quam Pericles habuit, reliquias aliquas ex ea conglutinans.

Men. An etiam meministi quae Aspasia dixit?

So. Vero, idque iure; didici enim ab ea, et paene plagas accepi, quod obliviscebar.

Men. Quin refers?

So. At vereor ne mihi irascatur magistra, si proferam eius orationem.

Men. Nullo modo, Socrate, sed dic, et pergratum mihi feceris, sive Aspasiae volueris orationem pronuntiare sive cuiuscumque lubet; igitur dic modo.

So. At fortasse me ridebis, si tibi videbor senex adhuc ludere.

Men. Haudquaquam, Socrate, sed dic omni modo.

So. At vero tibi gratum facere oportet, adeo ut propemodum, si me iuberes nudum saltare, tibi gratum facerem, quoniam soli sumus. itaque audi. dixit enim, ni fallor, initio ducto ab ipsis interfectis sic:

Ἔργῳ μὲν ἡμῖν οἵδε ἔχουσι τὰ προσήκοντα σφίσιν αὐτοῖς, ὧν τυχόντες πορεύονται τὴν εἱμαρμένην πορείαν, προπεμφθέντες κοινῇ μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων· λόγῳ δὲ δὴ τὸν λειπόμενον κόσμον ὅ τε νόμος προστάττει ἀποδοῦναι τοῖς ἀνδράσι * καὶ χρή· ἔργων γὰρ E εὖ πραχθέντων λόγῳ καλῶς ῥηθέντι μνήμη καὶ κόσμος τοῖς πράξασι γίγνεται παρὰ τῶν ἀκουσάντων. δεῖ δὴ τοιούτου τινὸς λόγου, ὅστις τοὺς μὲν τετελευτηκότας ἱκανῶς ἐπαινέσεται, τοῖς δὲ ζῶσιν εὐμενῶς παραινέσεται, ἐκγόνοις μὲν καὶ ἀδελφοῖς μιμεῖσθαι τὴν τῶνδε ἀρετὴν παρακελευόμενος, πατέρας δὲ καὶ μητέρας καὶ εἴ τινες τῶν ἄνωθεν ἔτι προγόνων λείπονται, τούτους δὲ παραμυθούμενος. Τίς οὖν ἂν ἡμῖν τοιοῦτος * λόγος φανείη; ἢ πόθεν ἂν ὀρθῶς 237 ἀρξαίμεθα ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐπαινοῦντες, οἳ ζῶντές τε τοὺς ἑαυτῶν εὔφραινον δι' ἀρετὴν καὶ τὴν τελευτὴν ἀντὶ τῆς τῶν ζώντων σωτηρίας ἠλλάξαντο; Δοκεῖ μοι χρῆναι κατὰ φύσιν, ὥσπερ ἀγαθοὶ ἐγένοντο, οὕτω καὶ ἐπαινεῖν αὐτούς. ἀγαθοὶ δέ γ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον αὐτῶν ἐγκωμιάζωμεν, δεύτερον δὲ τροφήν τε καὶ παιδείαν· * ἐπὶ δὲ τούτοις τὴν τῶν ἔργων B πρᾶξιν ἐπιδείξωμεν, ὡς καλὴν καὶ ἀξίαν τούτων ἀπεφήναντο. τῆς δ' εὐγενείας πρῶτον ὑπῆρξε τοῖσδε ἡ τῶν προγόνων γένεσις οὐκ ἔπηλυς οὖσα, οὐδὲ τοὺς ἐκγόνους τούτους ἀποφηναμένη μετοικοῦντας ἐν τῇ χώρᾳ ἄλλοθεν σφῶν ἡκόντων, ἀλλ' αὐτόχθονας καὶ τῷ ὄντι ἐν πατρίδι οἰκοῦντας καὶ ζῶντας, τρεφομένους *) οὐχ ὑπὸ μητρυιᾶς, ὡς ἄλλοι, ἀλλ' ὑπὸ μητρὸς τῆς χώρας ἐν ᾗ ᾤκουν, καὶ * νῦν C κεῖσθαι τελευτήσαντας ἐν οἰκείοις τόποις τῆς τεκούσης καὶ θρεψάσης καὶ ὑποδεξαμένης. δικαιότατον δὴ κοσμῆσαι πρῶτον τὴν μητέρα αὐτήν· οὕτω γὰρ ξυμβαίνει ἅμα καὶ ἡ τῶνδε εὐγένεια κοσμουμένη.

Ἔστι δὲ ἀξία ἡ χώρα καὶ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἐπαινεῖσθαι, οὐ μόνον ὑφ' ἡμῶν, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, πρῶτον δὲ καὶ μέγιστον ὅτι τυγχάνει οὖσα θεοφιλής. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῶν τῷ λόγῳ ἡ τῶν ἀμφισβητησάντων περὶ

*) γρ. καὶ τρεφομένους.

Re quidem nobis hi consequuti sunt quae ipsis convenerunt, eaque nacti itineri se committunt fatali, deducti publice a civitate, privatim a propinquis; verbis autem reliquum honorem et lex iubet tribui viris et par est; rerum enim bene gestarum memoriam et honorem eis qui gesserunt conciliat oratio bene habita apud auditores. opus igitur est huiusmodi oratione quae mortuos satis laudet et vivos benivole adhortetur, filios ac fratres ad horum virtutem imitandam excitans, patres vero et matres et si qui superiorum adhuc progenitorum superstites sunt consolans. Quaenam igitur nobis huiusmodi oratio reperietur? an unde recte ordiemur virorum bonorum laudationem, qui viventes suos oblectarunt virtute et morte viventium salutem redemerunt? Videtur mihi necesse esse prout natura fert, quemadmodum boni sunt nati, sic etiam ipsos laudare. boni autem nati sunt, qui a bonis sunt procreati. generis igitur nobilitatem primum celebremus, deinde educationem et institutionem; tum ostendamus quam praeclara hisque digna gesserint facta. generis vero nobilitatis prima fuit causa maiorum ortus, quippe qui non advenae fuerint, neque hos suos natos declaraverint inquilinos in hac terra, quum ipsi aliunde immigrassent, sed indigenas et revera in patria habitantes ac viventes, educatos non a noverca, sicut alii, sed a matre terra in qua habitaverint, et nunc iacentes, quum e vita discesserint, in domesticis locis eius quae ipsos pepererit et nutriverit et exceperit. maxime igitur par est primum ipsam ornari matrem; ita enim evenit ut horum simul nobilitas ornetur.

Est vero digna terra quae ab omnibus hominibus laudetur, non a nobis tantum, quum multis aliis de causis, tum primum et maxime, quia diis est cara. confirmat autem nostram orationem deorum de ea litigantium certamen et iudicium. quam igitur dii laudaverunt, quidni ab hominibus omnibus ad unum quae collaude-

αὐτὴν *) θεῶν ἔρις * τε καὶ κρίσις. ἣν δὴ θεοὶ ἐπῄνεσαν, D
πῶς οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων γε ξυμπάντων δικαία ἐπαινεῖσθαι;
Δεύτερος δὲ ἔπαινος δικαίως ἂν αὐτῆς εἴη, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ
χρόνῳ ἐν ᾧ ἡ πᾶσα γῆ ἀνεδίδου καὶ ἔφυε **) ζῶα παντο-
δαπά, θηρία τε καὶ βοτά, ἐν τούτῳ ἡ ἡμετέρα θηρίων μὲν
ἀγρίων ἄγονος καὶ καθαρὰ ἐφάνη, ἐξελέξατο δὲ τῶν ζώων
καὶ ἐγέννησεν ἄνθρωπον, ὃ συνέσει τε ὑπερέχει τῶν ἄλλων
καὶ δίκην καὶ θεοὺς μόνον νομίζει. μέγα δὲ τεκμήριον * τού- E
τῳ τῷ λόγῳ, ὅτι ἥδε ἔτεκεν ἡ γῆ τοὺς τῶνδέ τε καὶ ἡμετέ-
ρους προγόνους· πᾶν γὰρ τὸ τεκὸν τροφὴν ἔχει ἐπιτηδείαν
ᾧ ἂν τέκῃ. ᾧ καὶ γυνὴ δήλη τεκοῦσά τε ἀληθῶς καὶ μή,
ἀλλ' ὑποβαλλομένη, ***) ἐὰν μὴ ἔχῃ πηγὰς τροφῆς τῷ γε-
νομένῳ. ὃ δὴ καὶ ἡ ἡμετέρα γῆ τε καὶ μήτηρ ἱκανὸν τεκμή-
ριον παρέχεται ὡς ἀνθρώπους γεννησαμένη· μόνη γὰρ ἐν
τῷ τότε καὶ πρώτη τροφὴν ἀνθρωπείαν ἤνεγκε, * τὸν τῶν 238
πυρῶν καὶ κριθῶν καρπόν, ᾧ κάλλιστα καὶ ἄριστα τρέ-
φεται τὸ ἀνθρώπειον γένος, ὡς τῷ ὄντι τοῦτο τὸ ζῶον αὐ-
τὴ ****) γεννησαμένη. μᾶλλον δὲ ὑπὲρ γῆς, ἢ γυναικὸς προσή-
κει δέχεσθαι τοιαῦτα τεκμήρια· οὐ γὰρ γῆ γυναῖκα μεμί-
μηται κυήσει καὶ γεννήσει, ἀλλὰ γυνὴ γῆν. τούτου δὲ τοῦ
καρποῦ οὐκ ἐφθόνησεν, ἀλλ' ἔνειμε καὶ τοῖς ἄλλοις. μετὰ
δὲ τοῦτο ἐλαίου γένεσιν, πόνων ἀρωγήν, ἀνῆκε τοῖς ἐκγό-
νοις. Θρεψαμένη δὲ καὶ αὐξήσασα πρὸς * ἥβην ἄρχοντας B
καὶ διδασκάλους αὐτῶν θεοὺς ἐπηγάγετο, ὧν τὰ μὲν ὀνό-
ματα πρέπει ἐν τῷ τοιῷδε ἐᾶν· ἴσμεν γὰρ οἳ τὸν βίον ἡμῶν
κατεσκεύασαν πρός τε τὴν καθ' ἡμέραν δίαιταν τέχνας
πρώτους παιδευσάμενοι καὶ πρὸς τὴν ὑπὲρ τῆς χώρας φυ-
λακὴν ὅπλων κτῆσίν τε καὶ χρῆσιν διδαξάμενοι.

Γεννηθέντες δὲ καὶ παιδευθέντες οὕτως οἱ τῶνδε πρό-
γονοι ᾤκουν πολιτείαν κατασκευασάμενοι, ἧς ὀρθῶς ἔχει
διὰ βραχέων ἐπιμνησθῆναι. * πολιτεία γὰρ τροφὴ ἀνθρώ- C
πων ἐστί, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐναντία κακῶν. ὡς οὖν
ἐν καλῇ πολιτείᾳ ἐτράφησαν οἱ πρόσθεν ἡμῶν, ἀναγκαῖον
δηλῶσαι, δι' ἣν δὴ κἀκεῖνοι ἀγαθοὶ καὶ οἱ νῦν εἰσίν, ὧν

---

*) γρ. αὐτῆς. **) γρ. ἔφυ. ***) ἴσ. ὑποβαλομένη.
****) γρ. αὕτη.

tur digna sit? Secunda eius laus iure est haec, quod illo tempore quo universa terra edidit et genuit animalia omnis generis, et feras et pecudes, nostra ferarum sterilis et pura exstitit, ex animantibus vero elegit et procreavit hominem, qui intelligentia praestat reliquis animantibus et iustitiam deosque solus agnoscit. magno autem hoc argumento est, hanc genuisse terram horum nostrosque maiores; quicquid enim genuit alimentum habet accommodatum ei quod genuit. quo etiam mulier cognoscitur vere quae peperit, et quae non peperit, sed fetum supposuit, si nullos habet alimenti fontes partui. quod quidem nostra quoque terra et mater idoneum exhibet argumentum homines se procreasse, sola enim tunc et prima alimentum humanum protulit, triticum hordeumque, quo pulcherrime et optime nutritur humanum genus, probans revera se hoc animal procreasse. magis vero de terra, quam de muliere huiusmodi argumenta oportet accipi; non enim terra mulierem imitatur in procreando et pariendo, sed mulier terram. has autem fruges non denegavit, sed tribuit etiam reliquis. deinde oleum, laborum subsidium, emisit natis. Postquam eos educaverat et ad pubertatem auxerat, rectores et magistros eorum deos adduxit, quorum quidem nomina decet nunc omittere; novimus enim qui vitam nostram instruxerint, ad victum quotidianum artes nos primos docuerint et ad terram custodiendam armorum comparationem et usum tradiderint.

Procreati atque instituti hoc modo horum maiores vixerunt re publica constituta, quam par est paucis commemorare. res enim publica educatrix hominum est, bona bonorum, contraria malorum. in praeclara igitur civitatis forma educatos esse maiores nostros, necesse est exponere, per quam et illi boni fuerint et nunc viventes sint, quorum hi sunt qui mortem occubuerunt. Eadem videlicet civitatis forma et tunc erat et nunc est, optimatum principatus, in quo et nunc versamur

οἵδε τυγχάνουσιν ὄντες οἱ τετελευτηκότες. Ἡ γὰρ αὐτὴ
πολιτεία καὶ τότε ἦν καὶ νῦν, ἀριστοκρατία, ἐν ᾗ νῦν τε
πολιτευόμεθα καὶ τὸν ἀεὶ χρόνον ἐξ ἐκείνου ὡς τὰ πολλά.
καλεῖ δὲ ὁ μὲν αὐτὴν δημοκρατίαν, ὁ*) δὲ ἄλλο, ᾧ ἂν χαίρῃ·
ἔστι δὲ * τῇ ἀληθείᾳ μετ' εὐδοξίας πλήθους ἀριστοκρατία. D
βασιλεῖς μὲν γὰρ ἀεὶ ἡμῖν εἰσίν, οὗτοι δὲ τοτὲ μὲν ἐκ γέ-
νους, τοτὲ δὲ αἱρετοί· ἐγκρατὲς δὲ τῆς πόλεως τὰ πολλὰ
τὸ πλῆθος, τὰς δὲ ἀρχὰς δίδωσι καὶ τὸ κράτος τοῖς ἀεὶ
δόξασιν ἀρίστοις εἶναι, καὶ οὔτε ἀσθενείᾳ οὔτε πενίᾳ οὔτ'
ἀγνωσίᾳ πατέρων ἀπελήλαται οὐδεὶς οὐδὲ τοῖς ἐναντίοις
τετίμηται, ὥσπερ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἀλλὰ εἷς ὅρος, ὁ
δόξας σοφὸς ἢ ἀγαθὸς εἶναι κρατεῖ καὶ ἄρχει. Αἰτία δὲ
ἡμῖν τῆς * πολιτείας ταύτης ἡ ἐξ ἴσου γένεσις. αἱ μὲν γὰρ E
ἄλλαι πόλεις ἐκ παντοδαπῶν κατεσκευασμέναι ἀνθρώ-
πων εἰσὶ καὶ ἀνωμάλων, ὥστε αὐτῶν ἀνώμαλοι καὶ αἱ
πολιτεῖαι, τυραννίδες τε καὶ ὀλιγαρχίαι· οἰκοῦσιν οὖν ἔνιοι
μὲν δούλους, οἱ δὲ δεσπότας ἀλλήλους νομίζοντες· ἡμεῖς
δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, μιᾶς μητρὸς * πάντες ἀδελφοὶ φύντες, 239
οὐκ ἀξιοῦμεν δοῦλοι οὐδὲ δεσπόται ἀλλήλων εἶναι, ἀλλ' ἡ
ἰσογονία ἡμᾶς ἡ κατὰ φύσιν ἰσονομίαν ἀναγκάζει ζητεῖν
κατὰ νόμον, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ὑπείκειν ἀλλήλοις, ἢ ἀρετῆς
δόξῃ καὶ φρονήσεως.

Ὅθεν δὴ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ τεθραμμένοι οἱ τῶνδέ
τε πατέρες καὶ ἡμέτεροι **) καὶ αὐτοὶ οὗτοι, καὶ καλῶς
φύντες, πολλὰ δὴ καὶ καλὰ ἔργα ἀπεφήναντο εἰς πάντας
ἀνθρώπους καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, οἰόμενοι δεῖν * ὑπὲρ τῆς B
ἐλευθερίας καὶ Ἕλλησιν ὑπὲρ Ἑλλήνων μάχεσθαι καὶ βαρ-
βάροις ὑπὲρ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. Εὐμόλπου μὲν οὖν
καὶ Ἀμαζόνων ἐπιστρατευσάντων ἐπὶ τὴν χώραν καὶ τῶν
ἔτι προτέρων ὡς ἠμύναντο, καὶ ὡς ἤμυναν Ἀργείοις πρὸς
Καδμείους καὶ Ἡρακλείδαις πρὸς Ἀργείους, ὅ τε χρόνος
βραχὺς ἀξίως διηγήσασθαι, ποιηταί τε αὐτῶν ἤδη καλῶς***)
τὴν ἀρετὴν ἐν μουσικῇ ὑμνήσαντες εἰς πάντας μεμηνύκασιν·
ἐὰν οὖν ἡμεῖς * ἐπιχειρῶμεν τὰ αὐτὰ λόγῳ ψιλῷ κοσμεῖν, C

*) γρ. ᾧ. **) γρ. οἱ τῶνδε π. καὶ οἱ ἡμέτεροι.
***) ἄλλ. ἱκανῶς.

et semper versati, sumus inde usque ab illo tempore ex maxima parte. vocat eam alius popularem gubernationem, alius aliter, prout ei placet; est autem revera cum populi approbatione optimatum principatus. reges enim semper nobis sunt, hi vero modo ex genere, modo electi; plurimam imperandi potestatem habet multitudo, quae magistratus et imperium semper tribuit eis qui optimi iudicantur; atque nec propter imbecillitatem nec propter paupertatem nec propter ignobilitatem patrum reiicitur quisquam neque propter contrarium praefertur, sicut in reliquis civitatibus, sed una haec est definitio, ut qui iudicetur sapiens vel bonus is dominetur ac regat. Causa vero huius nostri status civitatis generis est aequalitas. reliquae enim civitates e variis constitutae sunt hominibus atque dissimilibus, quocirca etiam civitates eorum dissimiles sunt, tyrannides et paucorum principatus; atque vivunt nonnulli servos, alii dominatores inter se existimantes; nos vero et nostri, qui omnes una matre nati sumus fratres, neque servi neque dominatores inter nos volumus esse, sed generis aequalitas naturalis cogit nos iuris aequabilitatem legitimam quaerere, nec ulla re inter nos cedere, nisi virtutis fama atque prudentiae.

Quo quidem factum est ut in omni libertate educati horum patres et nostri et hi ipsi et praeclaro loco nati multa et praeclara facta gesserint omnibusque hominibus exhibuerint, arbitrantes sibi libertatis causa et cum Graecis pro Graecis et cum barbaris pro universis Graecis pugnandum esse. etenim Eumolpum et Amazones hisque etiam priores, quum in terram invasissent, quomodo propulsaverint, et quo pacto Argivis opem tulerint contra Cadmeos et Heraclidis contra Argivos, et tempus brevius est quam ut pro dignitate enarretur, et poëtae iam praeclare eorum virtutem carminibus celebrarunt omnibusque patefecerunt; quocirca si nos instituamus eadem oratione nuda ornare, fortasse in-

τάχ' ἂν δεύτεροι φαινοίμεθα. ταῦτα μὲν οὖν διὰ ταῦτα δο-
κεῖ μοι ἐᾶν, ἐπειδὴ καὶ ἔχει τὴν ἀξίαν· ὧν δὲ οὔτε ποιη-
τής πω δόξαν ἀξίαν ἐπ' ἀξίοις λαβὼν ἔχει ἔτι τ' ἐστὶν ἐν
ἀμνηστίᾳ, τούτων πέρι μοι δοκεῖ χρῆναι ἐπιμνησθῆναι
ἐπαινοῦντά τε καὶ προμνώμενον ἄλλοις, ἐς ᾠδάς τε καὶ
τὴν ἄλλην ποίησιν αὐτὰ θεῖναι πρεπόντως τῶν πραξάν-
των. ἔστι δὲ τούτων ὧν λέγω πρῶτα· Πέρσας * ἡγου- D
μένους τῆς Ἀσίας καὶ δουλουμένους τὴν Εὐρώπην ἔσχον
οἱ τῆσδε τῆς χώρας ἔκγονοι, γονῆς δὲ ἡμέτεροι, ὧν καὶ
δίκαιον καὶ χρὴ πρῶτον μεμνημένους ἐπαινέσαι αὐτῶν τὴν
ἀρετήν. δεῖ δὴ αὐτὴν ἰδεῖν, εἰ μέλλει τις καλῶς ἐπαινεῖν,
ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ γενόμενον λόγῳ, ὅτε πᾶσα μὲν ἡ
Ἀσία ἐδούλευε τρίτῳ ἤδη βασιλεῖ, ὧν ὁ μὲν πρῶτος Κῦ-
ρος ἐλευθερώσας Πέρσας τοὺς αὑτοῦ πολίτας τῷ * αὑτοῦ E
φρονήματι ἅμα καὶ τοὺς δεσπότας Μήδους ἐδουλώσατο
καὶ τῆς ἄλλης Ἀσίας μέχρι Αἰγύπτου ἦρξεν, ὁ δὲ υἱὸς
αὐτοῦ Αἰγύπτου τε καὶ Λιβύης ὅσον οἷόν τ' ἦν ἐπιβαίνειν,
τρίτος δὲ Δαρεῖος πεζῇ μὲν μέχρι Σκυθῶν τὴν ἀρχὴν
ὡρίσατο, ναυσὶ δὲ τῆς τε θαλάττης ἐκράτησε καὶ τῶν
νήσων, ὥστε μηδὲ ἀξιοῦν * ἀντίπαλον αὐτῷ μηδένα εἶναι· 240
αἱ δὲ γνῶμαι δεδουλωμέναι ἁπάντων ἀνθρώπων ἦσαν·
οὕτω πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ μάχιμα γένη καταδεδουλωμένη
ἦν ἡ Περσῶν ἀρχή. αἰτιασάμενος δὲ Δαρεῖος ἡμᾶς τε καὶ
Ἐρετριέας, Σάρδεσιν ἐπιβουλεῦσαι προφασιζόμενος, πέμ-
ψας μυριάδας μὲν πεντήκοντα ἔν τε πλοίοις καὶ ναυσί,
ναῦς δὲ τριακοσίας, Δᾶτιν δὲ ἄρχοντα, εἶπεν ἥκειν
ἄγοντα Ἐρετριέας * καὶ Ἀθηναίους, εἰ βούλοιτο τὴν B
ἑαυτοῦ κεφαλὴν ἔχειν. ὁ δὲ πλεύσας εἰς Ἐρέτριαν ἐπ' ἄν-
δρας οἳ τῶν τότε Ἑλλήνων ἐν τοῖς εὐδοκιμωτάτοις ἦσαν
τὰ πρὸς τὸν πόλεμον καὶ οὐκ ὀλίγοι, τούτους ἐχειρώ-
σατο μὲν ἐν τρισὶν ἡμέραις, διηρευνήσατο δὲ αὐτῶν
πᾶσαν τὴν χώραν, ἵνα μηδεὶς ἀποφύγοι, τοιούτῳ τρό-
πῳ· ἐπὶ τὰ ὅρια ἐλθόντες τῆς Ἐρετρικῆς οἱ στρατιῶται
αὐτοῦ, ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν διαστάντες, συνά-
ψαντες τὰς χεῖρας διῆλθον ἅπασαν τὴν χώραν, ἵν' ἔχοιεν

feriores reperiamur. haec igitur hanc ob causam videntur mihi omittenda esse, quum iam habeant dignitatem; de quibus vero neque poeta quisquam famam dignam ob digna consequutus est et quae adhuc in oblivione iacent, horum me oportet mentionem facere laudantem aliisque ea commendantem, ut melicis reliquisque carminibus ea celebrent pro dignitate eorum qui gesserint. sunt autem horum quae dico prima: Persas Asiae imperantes et Europam conantes servitute opprimere cohibuerunt ex hac terra oriundi, patres nostri, quorum et iustum est et oportet primum memoriam repetere eorumque virtutem laudare. quae quidem spectanda est, si quis eam recte volt laudare, ita ut ad illud tempus oratione se revocet, quo universa Asia tertio iam regi paruit, quorum primus Cyrus, quum Persis civibus suis animi sui magnitudine libertatem largitus esset, simul dominatores Medos servitute oppressit reliquaeque Asiae usque ad Aegyptum imperavit, filius eius Aegypto Libyaeque, quantum poterat adiri, et tertius terra usque ad Scythas imperium constituit, navibus vero maris et insularum dominationem ad se vindicavit, ita ut nec auderet quisquam ei adversari; animi enim omnium hominum servitute erant oppressi: tam multas et magnas et bellicosas gentes in servitutem redegerat Persarum imperium. Darius vero, quo causam bellandi reperiret, nos et Erctrienses criminatus est quod Sardibus insidiati essemus, et quingenta millia hominum in ratibus et navibus misit, naves vero trecentas, Datide praefecto, cui mandaverat ut captivos adduceret Eretrienses et Athenienses, si caput vellet salvum conservare. is igitur navibus in Eretriam transvectus adversus viros qui inter Graecos illius temporis gloria belli excellebant nec pauci erant, hos subegit intra tres dies, et perscrutatus est totam eorum terram, ne quis effugeret, hoc modo: ad fines progressi Eretriae milites eius, a mari ad mare distantes,

* τῷ βασιλεῖ εἰπεῖν, ὅτι οὐδεὶς σφᾶς ἀποπεφευγὼς εἴη. τῇ C
δ' αὐτῇ διανοίᾳ κατηγάγοντο ἐξ Ἐρετρίας εἰς Μαραθῶνα, ὡς ἕτοιμόν σφισιν ὂν καὶ Ἀθηναίους ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἀνάγκῃ ζεύξαντας Ἐρετριεῦσιν ἄγειν. τούτων δὲ τῶν μὲν πραχθέντων, τῶν δ' ἐπιχειρουμένων οὔτ' Ἐρετριεῦσιν ἐβοήθησεν Ἑλλήνων οὐδεὶς οὔτε Ἀθηναίοις πλὴν Λακεδαιμονίων· οὗτοι δὲ τῇ ὑστεραίᾳ τῆς μάχης ἀφίκοντο· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκπεπληγμένοι, ἀγαπῶντες τὴν ἐν τῷ * παρόντι σωτηρίαν, ἡσυχίαν ἦγον. ἐν τούτῳ D
δὴ ἄν τις γενόμενος γνοίη οἷοι ἄρα ἐτύγχανον ὄντες τὴν ἀρετὴν οἱ Μαραθῶνι δεξάμενοι τὴν τῶν βαρβάρων δύναμιν καὶ κολασάμενοι τὴν ὑπερηφανίαν ὅλης τῆς Ἀσίας καὶ πρῶτοι στήσαντες τρόπαια τῶν βαρβάρων, ἡγεμόνες καὶ διδάσκαλοι τοῖς ἄλλοις γενόμενοι ὅτι οὐκ ἄμαχος εἴη ἡ Περσῶν δύναμις, ἀλλὰ πᾶν πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος ἀρετῇ ὑπείκει. ἐγὼ μὲν οὖν ἐκείνους τοὺς ἄνδρας * φημὶ οὐ μόνον τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων E
πατέρας εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς τε ἡμετέρας καὶ ξυμπάντων τῶν ἐν τῇδε τῇ ἠπείρῳ· εἰς ἐκεῖνο γὰρ τὸ ἔργον ἀποβλέψαντες καὶ τὰς ὑστέρας μάχας ἐτόλμησαν διακινδυνεύειν οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, μαθηταὶ τῶν Μαραθῶνι γενόμενοι. Τὰ μὲν οὖν ἀριστεῖα τῷ λόγῳ ἐκείνοις ἀναθετέον, τὰ δὲ δευτερεῖα τοῖς περὶ * Σαλαμῖνα καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχήσασι καὶ 241
νικήσασι. καὶ γὰρ δὴ καὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλὰ μὲν ἄν τις ἔχοι διελθεῖν, καὶ οἷα ἐπιόντα ὑπέμειναν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ὡς ἠμύναντο ταῦτα· ὃ δέ μοι *) δοκεῖ καὶ ἐκείνων κάλλιστον εἶναι, τούτου μνησθήσομαι, ὅτι τὸ ἑξῆς ἔργον τοῖς Μαραθῶνι διεπράξαντο. οἱ μὲν γὰρ Μαραθῶνι τοσοῦτον μόνον ἐπεδείξαντο τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι κατὰ γῆν οἷόν τε ἀμύνεσθαι τοὺς * βαρ- B
βάρους ὀλίγοις πολλούς, ναυσὶ δὲ ἔτι ἦν ἄδηλον, καὶ δόξαν εἶχον Πέρσαι ἄμαχοι εἶναι κατὰ θάλατταν καὶ πλήθει καὶ πλούτῳ καὶ τέχνῃ καὶ ῥώμῃ. τοῦτο δὴ ἄξιον ἐπαινεῖν τῶν ἀνδρῶν τῶν τότε ναυμαχησάντων, ὅτι τὸν

*) ἀλλ. δ' ἐμοί.

manibus connexis pervaserunt per totam terram; ut regi possent dicere neminem ipsos effugisse. eodem dein consilio descenderunt ex Eretria Marathonem, facile fore putantes Athenienses quoque eadem hac necessitate, qua Eretrienses, adstrictos abducere. quae quidem quum partim gererentur, partim tentarentur, neque Eretriensibus Graecorum ullus opem tulit neque Atheniensibus praeter Lacedaemonios; et hi quidem postridie pugnam venerunt; reliqui autem omnes timore perculsi quum praesente salute contenti essent quieverunt. quod si quis secum reputaverit sane cognoverit quali fuerint illi virtute qui Marathone barbarorum vim exceperunt, totius Asiae superbiam castigaverunt et primi devictis barbaris tropaea statuerunt, auctoritate sua reliquos docentes haud inexpugnabilem esse Persarum vim, sed quamque multitudinem et quasque divitias virtuti cedere. atque ego illos dico viros non tantum corporum nostrorum patres esse, sed etiam libertatis et nostrae et omnium ad unum qui in hac continenti habitant; illud enim factum intuentes etiam seriores pugnas ausi sunt subire Graeci pro salute, discipuli illorum facti qui pugnam Marathoniam pugnarunt. Ac primae quidem oratione illis sunt deferendae, secundae vero eis qui circa Salaminam et Artemisium pugna navali decertarunt et vicerunt. etenim de his quoque viris multa quis possit narrare, qualia quae imminebant sustinuerint terra marique, et quomodo haec propulsaverint; quod vero mihi videtur eorum praeclarissimum factum esse, hoc commemorabo, quod bellum Marathoniam pugnam consequutum profligarunt. Marathonii videlicet pugnatores hoc tantum ostenderant Graecis, terra propulsari posse barbaros a paucis multos, mari vero adhuc incertum erat, et existimabantur Persae inexpugnabiles esse mari et numero et divitiis et arte et robore. in hoc igitur laudandi sunt viri qui tunc pugna navali decertarunt quod eum qui

ἐχόμενον φόβον διέλυσαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔπαυσαν φοβουμένους πλῆθος νεῶν τε καὶ ἀνδρῶν. ὑπ' ἀμφοτέρων δὴ ξυμβαίνει, τῶν τε Μαραθῶνι μαχεσαμένων καὶ τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, * παιδευθῆναι τοὺς ἄλλους C
Ἕλληνας, ὑπὸ μὲν τῶν κατὰ γῆν, ὑπὸ δὲ τῶν κατὰ θάλατταν μαθόντας καὶ ἐθισθέντας μὴ φοβεῖσθαι τοὺς βαρβάρους. Τρίτον δὲ λέγω τὸ ἐν Πλαταιαῖς ἔργον καὶ ἀριθμῷ καὶ ἀρετῇ γενέσθαι τῆς Ἑλληνικῆς σωτηρίας, κοινὸν ἤδη τοῦτο Λακεδαιμονίων τε καὶ Ἀθηναίων. τὸ μὲν οὖν μέγιστον καὶ χαλεπώτατον οὗτοι πάντες ἠμύναντο, *) καὶ διὰ ταύτην τὴν ἀρετὴν νῦν τε ὑφ' ἡμῶν ἐγκωμιάζονται καὶ * εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὑπὸ τῶν ὕστερον. D
Μετὰ δὲ τοῦτο πολλαὶ μὲν πόλεις τῶν Ἑλλήνων ἔτι ἦσαν μετὰ τοῦ βαρβάρου, αὐτὸς δὲ ἠγγέλλετο βασιλεὺς διανοεῖσθαι ὡς ἐπιχειρήσων πάλιν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. δίκαιον δὴ καὶ τούτων ἡμᾶς ἐπιμνησθῆναι, οἳ τοῖς τῶν προτέρων ἔργοις τέλος τῆς σωτηρίας ἐπέθεσαν ἀνακαθηράμενοι καὶ ἐξελάσαντες πᾶν τὸ βάρβαρον ἐκ τῆς θαλάττης. ἦσαν δὲ οὗτοι οἵ τε ἐπ' Εὐρυμέδοντι * ναυμαχήσαντες καὶ οἱ εἰς E
Κύπρον στρατεύσαντες καὶ οἱ εἰς Αἴγυπτον πλεύσαντες καὶ ἄλλοσε πολλαχόσε, ὧν χρὴ μεμνῆσθαι καὶ χάριν αὐτοῖς εἰδέναι, ὅτι βασιλέα ἐποίησαν δείσαντα τῇ ἑαυτοῦ σωτηρίᾳ τὸν νοῦν προσέχειν, ἀλλὰ μὴ τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐπιβουλεύειν φθορᾷ.

Καὶ οὗτος μὲν δὴ πάσῃ τῇ πόλει διηντλήθη ὁ πόλεμος ὑπὲρ * ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφώνων πρὸς 242
τοὺς βαρβάρους· εἰρήνης δὲ γενομένης καὶ τῆς πόλεως τιμωμένης ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, ὃ δὴ φιλεῖ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῖς εὖ πράττουσι προσπίπτειν, πρῶτον μὲν ζῆλος, ἀπὸ ζήλου δὲ φθόνος. ὃ καὶ τήνδε τὴν πόλιν ἄκουσαν ἐν πολέμῳ τοῖς Ἕλλησι κατέστησε. μετὰ δὲ τοῦτο γενομένου πολέμου συνέβαλον μὲν ἐν Τανάγρᾳ ὑπὲρ τῆς Βοιωτῶν ἐλευθερίας Λακεδαιμονίοις * μαχόμενοι, ἀμφισβητη- B
σίμου δὲ τῆς μάχης γενομένης διέκρινε τὸ ὕστερον ἔργον· οἱ

---

*) γρ. ἠμυναν.

Graecis iniectus erat timorem sustulerunt, ut navium et virorum multitudinem desinerent pertimescere. itaque factum est per utrosque, tam eos qui apud Marathona pugnarunt quam eos qui ad Salaminam proelio navali dimicarunt, ut reliqui Graeci instituerentur, ab illis terra et ab his mari edocti et assuefacti barbaros non pertimescere. Tertiam dico ad Plataeas pugnam et numero et fortitudine commissam esse Graecorum salutis causa, eamque iam communem Lacedaemoniorum et Atheniensium. ac maximum quidem et difficillimum hi omnes propulsarunt, et hanc ob virtutem tam nunc a nobis laudantur, quam futuro tempore a posteris. Deinde vero multae adhuc Graecorum civitates barbarorum erant partis, et ipse nuntiabatur rex in animo habere rursus adoriri Graecos. par est igitur horum quoque nos mentionem facere, qui superiorum pugnis libertatis finem attulerunt omnibus barbaris expulsis mare purgantes. fuerunt autem hi qui ad Eurymedonta pugna navali decertarunt, qui in Cyprum expeditionem susceperunt, qui in Aegyptum navigarunt aliaque complura loca, quorum quidem memoriam repetere debemus gratiam eis habentes, quod regem tanto timore perculerunt ut suam ipse salutem curaret, non Graecorum perniciem moliretur.

Et hoc quidem ab universa civitate exantlatum est bellum pro sua reliquorumque eadem lingua loquentium libertate adversus barbaros; pace vero composita in civitatem honore affectam exorta est, id quod solet ab hominibus accidere eis qui rem bene gesserunt, primum aemulatio, ex aemulatione vero invidia. quod quidem hanc civitatem invitam ad bellum induxit cum Graecis gerendum. deinde bello commoto ad Tanagram pro Boeotorum libertate cum Lacedaemoniis congressi sunt, proelium vero quum dubium fuisset, pugna quae consequuta est rem decrevit; illi enim discesserunt Boeotos relinquentes quibus auxilio venerant, nostri

μὲν γὰρ ᾤχοντο ἀπιόντες, καταλείποντες *) Βοιωτοὺς οἷς
ἐβοήθουν, οἱ δ' ἡμέτεροι, τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐν Οἰνοφύτοις νι-
κήσαντες, τοὺς ἀδίκως φεύγοντας δικαίως κατήγαγον.
οὗτοι δὴ πρῶτοι μετὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον, Ἕλλησιν
ἤδη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας βοηθοῦντες πρὸς Ἕλληνας, ἄν-
δρες ἀγαθοὶ γενόμενοι καὶ ἐλευθερώσαντες οἷς * ἐβοήθουν, C
ἐν τῷδε τῷ μνήματι τιμηθέντες ὑπὸ τῆς πόλεως πρῶτοι
ἐτέθησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλοῦ πολέμου γενομένου, καὶ
πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐπιστρατευσάντων καὶ τεμόντων τὴν
χώραν καὶ ἀναξίαν χάριν ἐκτινόντων τῇ πόλει, νικήσαν-
τες αὐτοὺς ναυμαχίᾳ οἱ ἡμέτεροι καὶ λαβόντες αὐτῶν τοὺς
ἡγεμόνας Λακεδαιμονίους ἐν τῇ Σφαγίᾳ, ἐξὸν αὐτοῖς δια-
φθεῖραι ἐφείσαντο καὶ ἀπέδοσαν καὶ εἰρήνην * ἐποιήσαντο, D
ἡγούμενοι πρὸς μὲν τὸ ὁμόφυλον μέχρι νίκης δεῖν πολεμεῖν,
καὶ μὴ δι' ὀργήν ἰδίαν πόλεως τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων διολ-
λύναι, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους μέχρι διαφθορᾶς. τούτους
δὴ ἄξιον ἐπαινέσαι τοὺς ἄνδρας, οἳ τοῦτον τὸν πόλεμον
πολεμήσαντες ἐνθάδε κεῖνται, ὅτι ἐπέδειξαν, εἴ τις ἄρα
ἠμφισβήτει ὡς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς βαρ-
βάρους ἄλλοι τινὲς εἶεν ἀμείνους Ἀθηναίων, ὅτι οὐκ ἀλη-
θῆ ἀμφισβητοῖεν. * οὗτοι γὰρ ἐνταῦθα ἔδειξαν, στασια- E
σάσης τῆς Ἑλλάδος περιγενόμενοι τῷ πολέμῳ, τοὺς προε-
στῶτας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων χειρωσάμενοι, μεθ' ὧν τότε
τοὺς βαρβάρους ἐνίκων κοινῇ, τούτους νικῶντες ἰδίᾳ. Τρί-
τος δὲ πόλεμος μετὰ ταύτην τὴν εἰρήνην ἀνέλπιστός τε καὶ
δεινὸς ἐγένετο, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ τελευτήσαντες
ἐνθάδε κεῖνται, πολλοὶ μὲν ἀμφὶ Σικελίαν πλεῖστα τρό-
παια στήσαντες ὑπὲρ * τῆς Λεοντίνων ἐλευθερίας, οἷς 243
βοηθοῦντες διὰ τοὺς ὅρκους ἔπλευσαν εἰς ἐκείνους τοὺς
τόπους, διὰ δὲ μῆκος τοῦ πλοῦ εἰς ἀπορίαν τῆς πόλεως κα-
ταστάσης καὶ οὐ δυναμένης αὐτοῖς ὑπηρετεῖν τούτῳ ἀπει-
πόντες ἐδυστύχησαν· ὧν οἱ ἐχθροὶ καὶ προςπολεμήσαντες
πλείω ἔπαινον ἔχουσι σωφροσύνης καὶ ἀρετῆς, ἢ τῶν ἄλλων
οἱ φίλοι· πολλοὶ δ' ἐν ταῖς ναυμαχίαις ταῖς καθ' Ἑλλήςπον-
τον, μιᾷ μὲν ἡμέρᾳ πάσας * τὰς τῶν πολεμίων ἑλόντες ναῦς, B

*) γρ. καταλιπόντες.

autem, quum tertio die ad Oenophyta vicissent, iniuste exterminatos iuste reduxerunt. hi igitur primi post bellum Persicum, quum Graecis iam pro libertate pugnantibus opem ferentes adversus Graecos viros se fortes praestitissent eosque liberassent quibus auxilio venerant, in hoc monumento honorati a civitate primi sunt conditi. Deinde vero quum ingens bellum exarsisset omnesque Graeci surrexissent vastantes terram indignamque civitati gratiam persolventes, proelio eos navali nostri superarunt eorumque duces Lacedaemonios ceperunt ad Sphagiam, quibus, quum perdere eos liceret, pepercerunt, quin etiam reddiderunt pace facta, existimantes adversus gentiles usque ad pacem bellandum esse, non ob privatum odium Graecorum commune disperdendum, adversus barbaros autem usque ad perniciem. hos igitur laudari viros par est, qui hoc bello perfuncti hic conditi sunt, quoniam ostenderunt, si quis forte dubitet annon in superiore bello adversus barbaros gesto alii quidam fuerint fortiores Atheniensibus, eum non recte dubitare. hi enim ibi ostenderunt, quum Graecia seditionibus vexata bello superiores discessissent et reliquorum Graecorum duces subegissent, hos, quibuscum tunc barbaros devicerant communiter, separatim se devincere. Tertium vero bellum post hanc pacem insperatum et atrox exarsit, in quo multi boni occisi hic iacent, et multi quidem, qui, quum plurima in Sicilia tropaea statuissent pro Leontinorum libertate, quibus auxilium laturi, ut iusiurandum conservarent, illa in loca navigaverant, propter navigationis longitudinem civitate inopia adeo affecta ut eis succurrere non posset, desperantes adversae fortunae succubuerunt; quorum hostes et adversarii in hoc bello maiorem laudem habent temperantiae et virtutis, quam reliquorum amici; multi vero etiam, qui in pugnis navalibus in Hellesponto commissis uno die omnes hostium naves ceperunt multasque alias devicerunt. quod

πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας νικήσαντες. ὃ δ' εἶπον δεινὸν καὶ
ἀνέλπιστον τοῦ πολέμου γενέσθαι, τόδε λέγω τὸ εἰς τοσοῦ-
τον φιλονεικίας ἐλθεῖν πρὸς τὴν πόλιν τοὺς ἄλλους Ἕλλη-
νας, ὥςτε τολμῆσαι τῷ ἐχθίστῳ ἐπικηρυκεύσασθαι βασιλεῖ,
ὃν κοινῇ ἐξέβαλον μεθ' ἡμῶν, ἰδίᾳ τοῦτον πάλιν ἐπάγεσθαι
βάρβαρον ἐφ' Ἕλληνας, καὶ ξυναθροῖσαι ἐπὶ τὴν πόλιν
πάντας Ἕλληνάς τε καὶ βαρβάρους. οὗ δὴ * καὶ ἐκφανὴς C
ἐγένετο ἡ τῆς πόλεως ῥώμη τε καὶ ἀρετή. οἰομένων γὰρ
ἤδη αὐτὴν καταπεπολεμῆσθαι καὶ ἀπειλημμένων ἐν Μιτυ-
λήνῃ τῶν νεῶν, βοηθήσαντες ἑξήκοντα ναυσίν, αὐτοὶ ἐμ-
βάντες εἰς τὰς ναῦς, καὶ ἄνδρες γενόμενοι ὁμολογουμένως
ἄριστοι, νικήσαντες μὲν τοὺς πολεμίους, λυσάμενοι δὲ τοὺς
φιλίους, ἀναξίου τύχης τυχόντες, οὐκ ἀναιρεθέντες ἐκ τῆς
θαλάττης, κεῖνται ἐνθάδε. ὧν χρὴ ἀεὶ μεμνῆσθαί τε καὶ
ἐπαινεῖν· * τῇ μὲν γὰρ ἐκείνων ἀρετῇ ἐνικήσαμεν οὐ μόνον D
τὴν τότε ναυμαχίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον πόλεμον· δόξαν
γὰρ δι' αὐτοὺς ἡ πόλις ἔσχε μή ποτ' ἂν καταπολεμηθῆναι
μηδ' ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· καὶ ἀληθῆ ἔδοξε, τῇ δὲ
ἡμετέρᾳ αὐτῶν διαφορᾷ ἐκρατήθημεν, οὐχ ὑπὸ τῶν ἄλ-
λων· ἀήττητοι γὰρ ἔτι καὶ νῦν ὑπό γε ἐκείνων ἐσμέν,
ἡμεῖς δὲ αὐτοὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ἐνικήσαμεν καὶ ἡττήθημεν.
Μετὰ δὲ ταῦτα ἡσυχίας γενομένης * καὶ εἰρήνης πρὸς τοὺς E
ἄλλους ὁ οἰκεῖος ἡμῖν πόλεμος οὕτως ἐπολεμήθη ὥςτε, εἴ-
περ εἱμαρμένον εἴη ἀνθρώποις στασιάσαι, μὴ ἂν ἄλλως
εὔξασθαι μηδένα πόλιν ἑαυτοῦ νοσῆσαι. ἔκ τε γὰρ τοῦ
Πειραιῶς καὶ τοῦ ἄστεος ὡς ἀσμένως καὶ οἰκείως ἀλλήλοις
ξυνέμιξαν οἱ πολῖται καὶ παρ' ἐλπίδα τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι,
τόν τε πρὸς τοὺς Ἐλευσῖνι πόλεμον ὡς μετρίως ἔθεντο.
* καὶ τούτων ἁπάντων οὐδὲν ἄλλ' αἴτιον ἢ ἡ τῷ ὄντι ξυγ- 244
γένεια, φιλίαν βέβαιον καὶ ὁμόφυλον οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ
παρεχομένη. χρὴ δὲ καὶ τῶν ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ τελευ-
τησάντων ὑπ' ἀλλήλων μνείαν ἔχειν καὶ διαλλάττειν αὐτούς,
ᾧ δυνάμεθα, εὐχαῖς καὶ θυσίαις ἐν τοῖς τοιοῖσδε, τοῖς κρα-
τοῦσιν αὐτῶν εὐχομένους, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς διηλλάγμεθα·
οὐ γὰρ κακίᾳ ἀλλήλων ἥψαντο * οὐδ' ἔχθρᾳ, ἀλλὰ δυσ- B
τυχίᾳ. μάρτυρες δὲ ἡμεῖς αὐτοί ἐσμεν τούτων οἱ ζῶντες·

vero dixi atrox et insperatum fuisse bellum, hoc significo eo certationis processisse adversus civitatem reliquos Graecos, ut ausi sint ad infestissimum legatos mittere regem, quem communiter expulerant nobiscum, hunc privatim rursus arcessere barbarum contra Graecos, et concitare in civitatem omnes Graecos et barbaros. qua quidem in causa conspiciebatur civitatis robur et virtus. nam illi quum iam putarent eam succumbere navesque ad Mitylenen interclusae essent, ipsi auxilium laturi sexaginta navibus has conscenderunt et viri sine controversia fortissimi exstiterunt, hostes devincentes et amicos liberantes, indigna vero fortuna afflicti, quod e mari tolli non poterant, hic sunt siti. quos semper oportet commemorari et laudari; horum enim virtute factum est ut non solum tum in pugna navali, sed etiam in reliquo bello superiores discesserimus; etenim famam per eos civitas collegit numquam ipsam superatum iri ne ab omnibus quidem hominibus; eamque iure collegit, siquidem per nostram ipsi depravationem succubuimus, non per reliquos; invicti enim nunc adhuc sumus ab illis, nos vero ipsi nos ipsos et vicimus et victi sumus. Deinde quiete restituta et pace facta cum reliquis intestinum nobis bellum ita gestum est ut, si fatum sit hominibus seditionibus agitari, non aliter quisquam optare possit, ut civitas sua hoc morbo laboret. nam e Piraeo et urbe perquam libenter et amice congressi sunt cives praeter exspectationem reliquorum Graecorum, et bellum contra eos qui Eleusine erant perquam moderate posuerunt. atque horum omnium nulla alia erat causa quam vera cognatio, amicitiam firmam et germanam non verbis, sed re procreans. oportet vero etiam eorum qui in hoc bello inter se occiderunt mentionem nos facere et reconciliare eos, quo possumus, precibus et sacrificiis in praesentia, eos qui vicerunt illos precantes, siquidem nos quoque reconciliati sumus; non enim ex pravitate inter se invase-

οἱ αὐτοὶ γὰρ ὄντες ἐκείνοις γένει συγγνώμην ἀλλήλοις ἔχομεν ὧν τ' ἐποιήσαμεν ὧν τ' ἐπάθομεν. Μετὰ δὲ τοῦτο παντελοῦς εἰρήνης ἡμῖν γενομένης ἡσυχίαν ἦγεν ἡ πόλις, τοῖς μὲν βαρβάροις συγγιγνώσκουσα, ὅτι παθόντες ὑπ' αὐτῆς κακῶς [ἱκανῶς] οὐκ ἐνδεῶς ἠμύναντο, τοῖς δὲ Ἕλλησιν ἀγανακτοῦσα, μεμνημένη ὡς εὖ παθόντες ὑπ' αὐτῆς οἵαν * χάριν ἀπέδοσαν, κοινωσάμενοι τοῖς βαρβάροις, τάς τε C
ναῦς περιελόμενοι αἵ ποτ' ἐκείνους ἔσωσαν, καὶ τείχη καθελόντες ἀνθ' ὧν ἡμεῖς τἀκείνων ἐκωλύσαμεν πεσεῖν. διανοουμένη δὲ ἡ πόλις μὴ ἂν ἔτι ἀμῦναι μήτε Ἕλλησι πρὸς ἀλλήλων δουλουμένοις μήτε ὑπὸ βαρβάρων, οὕτως ᾤκει. ἡμῶν οὖν ἐν τοιαύτῃ διανοίᾳ ὄντων ἡγησάμενοι Λακεδαιμόνιοι τοὺς μὲν τῆς ἐλευθερίας ἐπικούρους πεπτωκέναι ἡμᾶς, σφέτερον δὲ ἤδη ἔργον εἶναι καταδουλοῦσθαι τοὺς ἄλλους, ταῦτ' * ἔπραττον. καὶ μηκύνειν μὲν τί δεῖ; οὐ γὰρ D
πάλαι οὐδὲ πρὸ πολλῶν ἐτῶν *) γεγονότα λέγοιμ' ἂν τὰ μετὰ ταῦτα· αὐτοὶ γὰρ ἴσμεν ὡς ἐκπεπληγμένοι ἀφίκοντο εἰς χρείαν τῆς πόλεως τῶν τε Ἑλλήνων οἱ πρῶτοι, Ἀργεῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ Κορίνθιοι, καὶ τό γε θειότατον πάντων, τὸ καὶ βασιλέα εἰς τοῦτο ἀπορίας ἀφικέσθαι, ὥστε περιστῆναι αὐτῷ μηδαμόθεν ἄλλοθεν τὴν σωτηρίαν γενέσθαι, * ἀλλ' ἢ ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ἣν προθύμως E
ἀπώλλυ. καὶ δὴ καὶ εἴ τις βούλοιτο τῆς πόλεως κατηγορῆσαι δικαίως, τοῦτ' ἂν μόνον λέγων ὀρθῶς ἂν κατηγοροίη, ὡς ἀεὶ λίαν φιλοικτίρμων ἐστὶ καὶ τοῦ ἥττονος θεραπίς. καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ τότε χρόνῳ οὐχ οἵα τε ἐγένετο καρτερῆσαι οὐδὲ διαφυλάξαι ἃ ἐδέδοκτο αὐτῇ, τὸ μηδενὶ δουλουμένῳ βοηθεῖν τῶν σφᾶς ἀδικησάντων, ἀλλὰ ἐκάμφθη * καὶ ἐβοήθησε, καὶ τοὺς μὲν Ἕλληνας αὐτὴ βοηθή- 245
σασα ἀπελύσατο δουλείας, ὥστ' ἐλευθέρους εἶναι μέχρι οὗ πάλιν αὐτοὶ αὑτοὺς κατεδουλώσαντο, βασιλεῖ δὲ αὐτὴ μὲν οὐκ ἐτόλμησε βοηθῆσαι, αἰσχυνομένη τὰ τρόπαια τά τε Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς, φυγάδας δὲ καὶ ἐθελοντὰς ἐάσασα μόνον βοηθῆσαι ὁμολογουμένως ἔσωσε. τειχισαμένη δὲ καὶ ναυπηγησαμένη, ἐκδεξαμένη * τὸν πό- B

*) γρ. οὐδὲ πολλῶν ἀνθρώπων.

runt neque ex inimicitia, sed ex adversa fortuna. testes autem nos ipsi sumus horum qui vivimus; nam eodem quo illi genere oriundi veniam mutuam damus et eorum quae fecimus et eorum quae perpessi sumus. Deinde perfectam quum pacem agitaremus, quievit civitas, barbaris quidem ignoscens, quod mala ab ipsa perpessi non tenuiter ulti erant, Graecis vero succensens, quum recordaretur, quantis beneficiis affecti qualem retulissent gratiam, societatem coeuntes cum barbaris, naves destruentes quae aliquando illos servassent, et moenia diruentes pro eo quod nos illorum muros corruere prohibuissemus. statuit vero civitas numquam Graecos defendere, sive inter se sive a barbaris opprimerentur, et sic se gessit. hoc igitur quum statutum cum animo haberemus, Lacedaemonii arbitrantes nos libertatis vindices succubuisse, et suum iam esse reliquos subigere, id egerunt. quid vero attinet fusius dicere? non enim dudum neque multis ante annis facta deinceps commemorabo; nam ipsi scimus quanto perculsi timore auxilium civitatis imploraverint Graecorum primi, Argivi, Boeoti et Corinthii, et quod divinissimum est omnium, etiam regem tanta consili inopia affectum esse ut non aliunde salutem reperire potuerit, nisi ex hac civitate quam perdere studuerat. ac si quis voluerit civitatem accusare iure, in hoc tantummodo recte eam accusaverit, quod semper nimiam misericordiam adhibeat et inferiori serviat. atque etiam illo tempore non poterat perseverare neque perstare in eo quod decreverat, nemini eorum qui ipsam iniuria affecissent, si opprimeretur, opem ferre, sed deducta est de sententia et opem tulit, et Graecos quidem suo ipsa auxilio liberavit a servitute, ut liberi fuerint, donec ipsi inter se rursus subegerint, regi vero ipsa quidem non sustinuit auxilium ferre, tropaea reverens Marathonia et Salaminia et Plataeea, profugis autem, et voluntariis tantum potestate data auxili

λεμον, ἐπειδὴ ἠναγκάσθη πολεμεῖν, ὑπὲρ Παρίων ἐπολέμει
Λακεδαιμονίοις. φοβηθεὶς δὲ βασιλεὺς τὴν πόλιν, ἐπειδὴ
ἑώρα Λακεδαιμονίους τῷ κατὰ θάλατταν πολέμῳ ἀπαγο-
ρεύοντας, ἀποστῆναι βουλόμενος ἐξῄτει τοὺς Ἕλληνας τοὺς
ἐν τῇ ἠπείρῳ, οὕςπερ πρότερον Λακεδαιμόνιοι αὐτῷ ἐξέ-
δοσαν, εἰ μέλλοι συμμαχήσειν ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμ-
μάχοις, ἡγούμενος οὐκ ἐθελήσειν, ἵν' αὐτῷ πρόφασις * εἴη C
τῆς ἀποστάσεως. καὶ τῶν μὲν ἄλλων ξυμμάχων ἐψεύσθη·
ἠθέλησαν γὰρ αὐτῷ ἐκδιδόναι καὶ ξυνέθεντο καὶ ὤμοσαν
Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ οἱ ἄλλοι *) σύμ-
μαχοι, εἰ μέλλοι χρήματα παρέξειν, ἐκδώσειν τοὺς ἐν τῇ
ἠπείρῳ Ἕλληνας· μόνοι δὲ ἡμεῖς οὐκ ἐτολμήσαμεν οὔτε
ἐκδοῦναι οὔτε ὀμόσαι. οὕτω δή τοι τό γε τῆς πόλεως γεν-
ναῖον καὶ ἐλεύθερον βέβαιόν τε καὶ ὑγιές ἐστι καὶ φύσει
μισοβάρβαρον, διὰ * τὸ εἰλικρινῶς εἶναι Ἕλληνες καὶ D
ἀμιγεῖς βαρβάρων· οὐ γὰρ Πέλοπες οὐδὲ Κάδμοι οὐδὲ
Αἴγυπτοί τε καὶ Δαναοὶ οὐδὲ ἄλλοι πολλοὶ φύσει μὲν βάρ-
βαροι ὄντες, νόμῳ δὲ Ἕλληνες συνοικοῦσιν ἡμῖν, ἀλλ' αὐ-
τοὶ Ἕλληνες, οὐ μιξοβάρβαροι οἰκοῦμεν· ὅθεν καθαρὸν τὸ
μῖσος ἐντέτηκε τῇ πόλει τῆς ἀλλοτρίας φύσεως. ὅμως δ'
οὖν ἐμονώθημεν πάλιν διὰ τὸ μὴ ἐθέλειν αἰσχρὸν καὶ ἀνό-
σιον ἔργον ἐργάσασθαι, Ἕλληνας βαρβάροις ἐκδόντες. * ἐλ- E
θόντες δὲ **) εἰς ταὐτὰ ἐξ ὧν καὶ τὸ πρότερον κατεπολε-
μήθημεν, σὺν θεῷ ἄμεινον ἢ τότε ἐθέμεθα τὸν πόλεμον·
καὶ γὰρ ναῦς καὶ τείχη ἔχοντες καὶ τὰς ἡμετέρας αὐτῶν
ἀποικίας ἀπηλλάγημεν τοῦ πολέμου· οὕτως ἀγαπητῶς
ἀπηλλάττοντο καὶ οἱ πολέμιοι. ἀνδρῶν μέντοι ἀγαθῶν καὶ
ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ἐστερήθημεν, τῶν τε ἐν Κορίνθῳ
χρησαμένων δυσχωρίᾳ καὶ ἐν Λεχαίῳ προδοσίᾳ. ἀγαθοὶ
* δὲ καὶ οἱ βασιλέα ἐλευθερώσαντες καὶ ἐκβαλόντες ἐκ τῆς 246
θαλάττης Λακεδαιμονίους. ὧν ἐγὼ μὲν ὑμᾶς ἀναμιμνή-
σκω, ὑμᾶς δὲ πρέπει ξυνεπαινεῖν τε καὶ κοσμεῖν τοιούτους
ἄνδρας.

Καὶ τὰ μὲν δὴ ἔργα ταῦτα τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐνθάδε
κειμένων καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι ὑπὲρ τῆς πόλεως τετελευτή-

---

*) γρ. ἄλλοι. **) ἄλλ. οὖν.

ferendi sine controversia eum servavit. muris autem navibusque constructis, quum bellum coacta suscepisset, pro Pariis pugnavit adversus Lacedaemonios. metuens vero rex civitatem, quum Lacedaemonios vidisset pugnam navalem defugientes, deficere cupiens Graecos in continenti degentes expetivit, quos ante ei Lacedaemonii tradiderant, si vellet nobiscum reliquisque sociis foedus facere, putans illos hoc denegaturos esse, ut causam reperiret deficiendi. ac de reliquis quidem sociis spes eum fefellit: voluerunt enim ei illos tradere et pacti sunt et iuraverunt Corinthii, Argivi, Boeoti et reliqui socii, si pecuniam esset daturus, se tradituros esse Graecos in continenti habitantes; soli vero nos nec tradere nec iurare sustinuimus. tam generosa videlicet civitas est et libera, tam firma et integra et naturâ barbaris infesta, quippe quae mere graeca sit nec cum barbaris commixta; non enim Pelopes neque Cadmi neque Aegyptii neque Danai neque alii multi, qui natura quidem barbari, lege autem Graeci sunt, nobiscum habitant, sed soli Graeci, non semibarbari habitamus; unde purum odium insitum est civitati alienae naturae. tamen soli rursus relicti sumus quod noluimus turpe et impium facinus facere, Graecos barbaris tradentes. eodem igitur redacti unde prius superati eramus, deo iuvante melius quam tunc posuimus bellum; naves enim et moenia habentes nostrasque colonias ab armis discessimus; tam libenter discesserunt etiam hostes. viris tamen bonis hoc quoque in bello orbati sumus, ad Corinthum loci difficultate et ad Lechaeum proditione afflictis. boni vero etiam fuerunt qui regem liberarunt et Lacedaemonios e mari expulerunt. quos ego vobis in memoriam reduco; vos enim decet una laudare et ornare tales viros.

Ac facta quidem virorum hic sitorum et reliquorum qui pro civitate mortem occubuerunt multa iam dicta sunt praeclara, longe vero plura et praestantiora

κασι, πολλὰ μὲν τὰ εἰρημένα καὶ καλά, πολὺ δ' ἔτι πλείω καὶ καλλίω τὰ ὑπολειπόμενα· πολλαὶ * γὰρ ἂν ἡμέραι B
καὶ νύκτες οὐχ ἱκαναὶ γένοιντο τῷ τὰ πάντα μέλλοντι περαίνειν. τούτων οὖν χρὴ μεμνημένους τοῖς τούτων ἐκγόνοις πάντ' ἄνδρα παρακελεύεσθαι, ὥςπερ ἐν πολέμῳ, μὴ λείπειν τὴν τάξιν τὴν τῶν προγόνων μηδ' εἰς τοὐπίσω ἀναχωρεῖν εἴκοντας κάκῃ. *) ἐγὼ μὲν οὖν καὶ αὐτός, ὦ παῖδες ἀνδρῶν ἀγαθῶν, νῦν τε παρακελεύομαι καὶ ἐν τῷ λοιπῷ χρόνῳ, ὅπου ἄν τῳ ἐντυγχάνω ὑμῶν, καὶ ἀναμνήσω καὶ διακελεύσομαι * προθυμεῖσθαι εἶναι ὡς ἀρίστους· C
ἐν δὲ τῷ παρόντι δίκαιός εἰμι εἰπεῖν ἃ οἱ πατέρες ἡμῖν ἐπέσκηπτον ἀπαγγέλλειν τοῖς λειπομένοις, εἴ τι πάσχοιεν, ἡνίκα κινδυνεύειν ἔμελλον. φράσω δὲ ὑμῖν ἅ τε αὐτῶν ἤκουσα ἐκείνων καὶ οἷα νῦν ἡδέως ἂν εἴποιεν ὑμῖν λαβόντες δύναμιν, τεκμαιρόμενος ἐξ ὧν τότε ἔλεγον. ἀλλὰ νομίζειν χρὴ αὐτῶν ἀκούειν ἐκείνων ἃ ἂν ἀπαγγέλλω. ἔλεγον δὲ τάδε.

Ὦ παῖδες, ὅτι μέν ἐστε πατέρων ἀγαθῶν, * αὐτὸ D
μηνύει τὸ νῦν παρόν, ἡμῖν δὲ ἐξὸν ζῆν μὴ καλῶς, καλῶς αἱρούμεθα μᾶλλον τελευτᾶν, πρὶν ὑμᾶς τε καὶ τοὺς ἔπειτα εἰς ὀνείδη καταστῆσαι καὶ πρὶν τοὺς ἡμετέρους πατέρας καὶ πᾶν τὸ πρόσθεν γένος αἰσχῦναι, ἡγούμενοι τῷ τοὺς αὑτοῦ αἰσχύναντι **) ἀβίωτον εἶναι καὶ τῷ τοιούτῳ οὔτε τινὰ ἀνθρώπων οὔτε θεῶν φίλον εἶναι οὔτ' ἐπὶ γῆς οὔθ' ὑπὸ γῆς τελευτήσαντι. χρὴ οὖν μεμνημένους τῶν ἡμετέρων λόγων, ἐάν τι καὶ ἄλλο * ἀσκῆτε, ἀσκεῖν μετ' ἀρετῆς, E
εἰδότας ὅτι τούτου λειπόμενα πάντα καὶ κτήματα καὶ ἐπιτηδεύματα αἰσχρὰ καὶ κακά. οὔτε γὰρ πλοῦτος κάλλος φέρει τῷ κεκτημένῳ μετ' ἀνανδρίας (ἄλλῳ γὰρ ὁ τοιοῦτος πλουτεῖ, καὶ οὐχ ἑαυτῷ) οὔτε σώματος κάλλος καὶ ἰσχὺς δειλῷ καὶ κακῷ ξυνοικοῦντα πρέποντα φαίνεται, ἀλλ' ἀπρεπῆ, καὶ ἐπιφανέστερον ποιεῖ τὸν ἔχοντα καὶ ἐκφαίνει τὴν δειλίαν· πᾶσά τε ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης * καὶ 247
τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται. ὧν ἕνεκα καὶ πρῶτον καὶ ὕστατον καὶ διὰ παντὸς πᾶσαν πάντως

*) γρ. ἥκοντας κάκῃ. **) γρ. αἰσχύνοντι.

adhuc relinquuntur; multi enim dies et noctes non sufficerent si quis omnia vellet oratione persequi. haec igitur memoria complectentem oportet quemque horum natos adhortari, ut, tamquam in bello, ordinem ne deserant maiorum neque retro cedant succumbentes ignaviae. ego vero ipse, o filii virorum bonorum, et nunc vos adhortor et in posterum, ubicumque aliquem de vobis convenero, et admonebo et excitabo ut studeat quam optimus esse; in praesentia vero par est me dicere quae patres nobis mandarunt ut renuntiaremus posteris, si quid sibi accidisset, quum periculum ingressuri essent. dicam igitur vobis quae ex ipsis audivi et quae nunc libenter vobis dicerent si facultatem possent arripere, quod quidem ex illis coniicio quae tunc dixerunt. at existimare vos oportet ex ipsis audire illis quae renuntio. dixerunt autem haec.

O filii, vos patribus esse natos bonis, ipsum hoc quod nunc praesens est declarat. etenim nobis quum liceret non honeste vivere, honeste maluimus mori, quam vobis posterisque infamiam adspergere et nostros patres totumque maiorum genus ignominia afficere, arbitrantes homini suos dedecoranti vitam omnino nullam et tali neque hominum quemquam neque deorum amicum esse nec in terra nec sub terra mortuo. oportet igitur vos verborum nostrorum memores, quicquid exercetis, cum virtute exercere, scientes omnes ab hac derelictas et opes et exercitationes turpes et malas esse. neque enim divitiae honestatem afferunt ei qui cum ignavia eas possidet (alii enim talis opibus abundat, non sibi) neque corporis pulchritudo ac robur ignavo et malo adiuncta decora se exhibent, sed indecora, et manifestiorem reddunt eum qui illa habet et ignaviam patefaciunt; omnis quoque scientia remota ab iustitia reliquisque virtutibus vafritia, non sapientia reperitur. quocirca et primum et postremum et omni tempore omnem omnino operam dare conamini, ut maxime quidem et

προθυμίαν πειρᾶσθε ἔχειν, ὅπως μάλιστα μὲν ὑπερβαλεῖσθε καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς πρόσθεν εὐκλείᾳ, εἰ δὲ μή, ἴστε ὡς ἡμῖν, ἂν μὲν νικῶμεν ὑμᾶς ἀρετῇ, ἡ νίκη αἰσχύνην φέρει, ἡ δὲ ἧττα, ἐὰν ἡττώμεθα, εὐδαιμονίαν. μάλιστα δ' ἂν νικῴμεθα *) καὶ ὑμεῖς νικῴητε, εἰ παρασκευάσαισθε τῇ τῶν προγόνων δόξῃ μὴ καταχρησόμενοι * μηδ' ἀναλώσοντες αὐτήν, γνόντες ὅτι ἀνδρὶ οἰομένῳ τι εἶναι οὐκ ἔστιν αἴσχιον οὐδὲν ἢ παρέχειν ἑαυτὸν τιμώμενον μὴ δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ δόξαν προγόνων. εἶναι μὲν γὰρ τιμὰς γονέων **) ἐκγόνοις καλὸς θησαυρὸς καὶ μεγαλοπρεπής, χρῆσθαι δὲ καὶ χρημάτων καὶ τιμῶν θησαυρῷ, καὶ μὴ τοῖς ἐκγόνοις παραδιδόναι, αἰσχρὸν καὶ ἄνανδρον, ἀπορίᾳ ἰδίων αὐτοῦ κτημάτων τε καὶ εὐδοξιῶν. καὶ ἐὰν μὲν ταῦτα ἐπιτηδεύσητε, φίλοι παρὰ * φίλους ἡμᾶς ἀφίξεσθε, ὅταν δὴ ὑμᾶς ἡ προσήκουσα μοῖρα κομίσῃ, ἀμελήσαντας δὲ ὑμᾶς καὶ κακισθέντας οὐδεὶς εὐμενῶς ὑποδέξεται. Τοῖς μὲν οὖν παισὶ ταῦτ' εἰρήσθω. B C

Πατέρας δὲ ἡμῶν, οἷς εἰσί, καὶ μητέρας ἀεὶ χρὴ παραμυθεῖσθαι ὡς ῥᾷστα φέρειν τὴν ξυμφοράν, ἐὰν ἄρα ξυμβῇ γενέσθαι, καὶ μὴ ξυνοδύρεσθαι (οὐ γὰρ τοῦ λυπήσοντος προσδεήσονται· ἱκανὴ γὰρ ἔσται καὶ * ἡ γενομένη τύχη τοῦτο πορίζειν), ἀλλ' ἰωμένους καὶ πραΰνοντας ἀναμιμνήσκειν αὐτοὺς ὅτι ὧν εὔχοντο τὰ μέγιστα αὐτοῖς οἱ θεοὶ ἐπήκοοι γεγόνασιν· οὐ γὰρ ἀθανάτους σφίσι παῖδας εὔχοντο γενέσθαι, ἀλλ' ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς· ὧν ἔτυχον, μεγίστων ἀγαθῶν ὄντων. πάντα δὲ οὐ ῥᾴδιον θνητῷ ἀνδρὶ κατὰ νοῦν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ ἐκβαίνειν. καὶ φέροντες μὲν ἀνδρείως τὰς συμφορὰς δόξουσι τῷ ὄντι ἀνδρείων παίδων πατέρες εἶναι καὶ αὐτοὶ * τοιοῦτοι, ὑπείκοντες δὲ ὑποψίαν παρέξουσιν ἢ μὴ ἡμέτεροι εἶναι ἢ ἡμῶν τοὺς ἐπαινοῦντας καταψεύδεσθαι. χρὴ δὲ οὐδέτερα τούτων, ἀλλ' ἐκείνους μάλιστα πάντων ἡμῶν ἐπαινέτας εἶναι ἔργῳ, παρέχοντας αὑτοὺς φαινομένους τῷ ὄντι πατέρας ὄντας ἄνδρας ἀνδρῶν. πάλαι γὰρ δὴ τὸ μηδὲν ἄγαν λεγόμενον καλῶς δοκεῖ λέγεσθαι· τῷ γὰρ ὄντι εὖ D E

*) ἄλλ. ἡττῴμεθα. **) ἴσ. εἰσὶ μ. γ. τιμαὶ γονέων.

nos et maiores gloria superetis, si minus, scitote nobis, si superemus vos virtute, victoriam hanc dedecori esse, sin autem superemur, felices nos fore. maxime vero superemur et vos superetis, si operam detis ne maiorum gloria abutamini neque eam profundatis, intelligentes viro aliquid se esse putanti nihil turpius esse, quam honoratum se exhibere non per se, sed per gloriam maiorum. sunt videlicet honores parentum natis pulcher thesaurus atque splendidus, uti vero et pecuniarum et honorum thesauro, et non posteris eum tradere, turpe viroque indignum, ex inopia propriorum bonorum et honorum. quodsi hoc colueritis, amici ad amicos nos venietis, si fatum vos eo perduxerit, sin vos ipsos neglexeritis ignavosque exhibueritis, nemo benivole vos excipiet. Ac filiis quidem haec dicta sunto.

Patres autem nostros ac matres, quibus sunt, semper oportet adhortari, ut facillime ferant casum, si forte inciderit, nec una lamententur (non enim qui luctum moveat indigebunt, quum praesens iam sors satis sit ad eum excitandum), sed ut sanentur ac mitigentur admonendi sunt hoc, quod maxima eorum quae exoptaverint dii audientes concesserint; non enim ut immortales sibi filii nascerentur exoptaverunt, sed ut boni gloriaque excellentes: quod consequuti sunt summum bonum. omnia vero viro mortali ex animi sententia evenire haud facile est. atque viriliter fortunam ferentes videbuntur vere virilium liberorum patres esse et ipsi tales, succumbentes vero suspicionem movebunt aut parentes se nostros non esse aut qui nos laudent mentiri. horum autem neutrum debet esse, sed illos maxime omnium laudatores nostros revera esse oportet, sese exhibentes veros viros, patres virorum. vetus videlicet proverbium *nihil nimis* praeclare videtur dici; revera enim bene dicitur. nam cui viro ex se apta sunt omnia quae ad beate vivendum ferunt vel prope ad hoc, non ex aliis hominibus suspensa, quorum aut bono casu aut con-

λέγεται. ὅτῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα ἢ ἐγγὺς * τούτου, καὶ μὴ ἐν 248 ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται ἐξ ὧν ἢ εὖ ἢ κακῶς πραξάντων πλανᾶσθαι ἠνάγκασται καὶ τἀκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασται ζῆν, οὗτός ἐστιν ὁ σώφρων καὶ οὗτος ὁ ἀνδρεῖος καὶ φρόνιμος, οὗτος γιγνομένων χρημάτων καὶ παίδων καὶ διαφθειρομένων μάλιστα πείσεται τῇ παροιμίᾳ· οὔτε γὰρ χαίρων οὔτε λυπούμενος ἄγαν φανήσεται διὰ τὸ αὑτῷ πεποιθέναι. τοιούτους δὲ ἡμεῖς γε ἀξιοῦμεν καὶ * τοὺς B ἡμετέρους εἶναι καὶ βουλόμεθα καὶ φαμέν, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς νῦν παρέχομεν τοιούτους, οὐκ ἀγανακτοῦντας οὐδὲ φοβουμένους ἄγαν εἰ δεῖ τελευτᾶν ἐν τῷ παρόντι. δεόμεθα δὴ καὶ πατέρων καὶ μητέρων τῇ αὐτῇ ταύτῃ διανοίᾳ χρωμένους τὸν ἐπίλοιπον βίον διάγειν, καὶ εἰδέναι ὅτι οὐ θρηνοῦντες οὐδὲ ὀλοφυρόμενοι ἡμᾶς ἡμῖν μάλιστα χαριοῦνται, ἀλλ' εἴ τις ἔστι τοῖς τετελευτηκόσιν αἴσθησις τῶν ζώντων, οὕτως * ἀχάριστοι εἶεν ἂν μάλιστα, ἑαυτούς τε κακοῦντες C καὶ βαρέως φέροντες τὰς ξυμφοράς· κούφως δὲ καὶ μετρίως μάλιστ' ἂν χαρίζοιντο. τὰ μὲν γὰρ ἡμέτερα τελευτὴν ἤδη ἕξει ἥπερ καλλίστη γίγνεται ἀνθρώποις, ὥστε πρέπει αὐτὰ μᾶλλον κοσμεῖν ἢ θρηνεῖν. γυναικῶν δὲ τῶν ἡμετέρων καὶ παίδων ἐπιμελούμενοι καὶ τρέφοντες καὶ ἐνταῦθα τὸν νοῦν τρέποντες τῆς τε τύχης μάλιστ' ἂν εἶεν ἐν λήθῃ καὶ ζῷεν κάλλιον * καὶ ὀρθότερον καὶ ἡμῖν προσφιλέστερον. D

Ταῦτα δὴ ἱκανὰ τοῖς ἡμετέροις παρ' ἡμῶν ἀγγέλλειν. τῇ δὲ πόλει παρακελευοίμεθ' ἂν ὅπως ἡμῖν καὶ πατέρων καὶ υἱέων ἐπιμελήσονται, τοὺς μὲν παιδεύοντες κοσμίως, τοὺς δὲ γηροτροφοῦντες ἀξίως· νῦν δὲ ἴσμεν ὅτι καὶ ἐὰν μὴ ἡμεῖς παρακελευώμεθα, ἱκανῶς ἐπιμελήσεται.

Ταῦτα οὖν, ὦ παῖδες καὶ γονεῖς τῶν τελευτησάντων, ἐκεῖνοί τε ἐπέσκηπτον * ἡμῖν ἀπαγγέλλειν καὶ ἐγὼ ὡς δύ- E ναμαι προθυμότατα ἀπαγγέλλω· καὶ αὐτὸς δέομαι ὑπὲρ ἐκείνων τῶν μὲν μιμεῖσθαι τοὺς αὐτῶν, τῶν δὲ θαῤῥεῖν ὑπὲρ αὑτῶν, ὡς ἡμῶν καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ γηροτροφησόντων ὑμᾶς καὶ ἐπιμελησομένων, ὅπου ἂν ἕκαστος ἑκάστῳ ἐντυγχάνῃ ὁτῳοῦν τῶν ἐκείνων. τῆς δὲ πόλεως

trario errare coguntur sua quoque, huic optime vivendi ratio comparata est, hic est moderatus, hic fortis, hic sapiens, hic et nascentibus et cadentibus tam opibus quam liberis maxime obediet praecepto illi; neque enim laetabitur neque maerebit nimis, quod in se ipse omnem spem reponit sui. ac tales quidem nos postulamus et nostros esse et volumus et dicimus, et nos ipsos nunc exhibemus tales, non dolentes nec pertimescentes nimis si in praesentia a vita est discedendum. obtestamur et obsecramus patres et matres ut eadem hac mente utentes reliquam vitam degant, et sibi ita persuadeant non lugendo neque lamentando nobis gratissimum facturos esse, sed, si qui in mortuis sensus est viventium, ita maxime nobis ingratos fore, semet ipsos affligentes graviterque ferentes casum, sin autem leviter moderateque ferant, gratissimos nobis futuros esse. nos enim finem iam habebimus qui pulcherrimus est hominibus, ut laudibus nos ornare potius, quam deplorare deceat. mulieres autem nostras ac liberos curantes et nutrientes et ad hoc animum applicantes tum casum maxime obliviscentur tum pulchrius et rectius et nobis gratius vivent.

Haec satis est nostris nostro nomine renuntiare. civitatem autem cohortaremur ut et patrum nostrorum et filiorum procurationem haberet, hoc instituens convenienter, et illos in senectute nutriens digne; nunc autem scimus eam, etiamsi non cohortemur, satis habituram esse procurationis.

Haec igitur, o filii et parentes finitorum, illi mandarunt nobis ut renuntiaremus et ego quam possum studiosissime renuntio; et ipse illorum nomine oro et obsecro alteros, ut imitentur suos, alteros ut pro se securo sint animo, siquidem nos et privatim et publice vos senes nutriemus et curabimus, ubicunque quisque quemque ex illorum genere inveniet. civitatis vero ipsi

ἴστε που καὶ αὐτοὶ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅτι νόμους θεμένη περὶ τοὺς τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τελευτησάντων παῖδάς τε καὶ γεννήτορας ἐπιμελεῖται, καὶ διαφερόντως τῶν ἄλλων πολιτῶν * προςτέτακται φυλάττειν ἀρχῇ ἥπερ μεγίστη ἐστίν, 249
ὅπως ἂν οἱ τούτων μὴ ἀδικῶνται πατέρες τε καὶ μητέρες· τοὺς δὲ παῖδας συνεκτρέφει αὐτή, προθυμουμένη ὅτι μάλιστ' ἄδηλον αὐτοῖς τὴν ὀρφανίαν γενέσθαι, ἐν πατρὸς σχήματι καταστᾶσα αὐτοῖς αὐτὴ ἔτι τε παισὶν οὖσι, καὶ ἐπειδὰν εἰς ἀνδρὸς τέλος ἴωσιν, ἀποπέμπει ἐπὶ τὰ σφέτερ' αὐτῶν πανοπλίᾳ κοσμήσασα, ἐνδεικνυμένη καὶ ἀναμιμνήσκουσα τὰ τοῦ πατρὸς ἐπιτηδεύματα, ὄργανα τῆς πατρῴας * ἀρετῆς διδοῦσα, καὶ ἅμα οἰωνοῦ χάριν ἄρχεσθαι B
ἰέναι ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἑστίαν ἄρξοντα μετ' ἰσχύος ὅπλοις κεκοσμημένον. αὐτοὺς δὲ τοὺς τελευτήσαντας τιμῶσα οὐδέποτε ἐκλείπει, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν αὐτὴ τὰ νομιζόμενα ποιοῦσα κοινῇ πᾶσιν ἅπερ ἰδίᾳ ἑκάστῳ [ἴδια] γίγνεται, πρὸς δὲ τούτοις ἀγῶνας γυμνικοὺς καὶ ἱππικοὺς τιθεῖσα καὶ μουσικῆς πάσης, καὶ ἀτεχνῶς τῶν μὲν τελευτησάντων ἐν κληρονόμου καὶ υἱέος μοίρᾳ καθεστηκυῖα, τῶν δὲ * υἱέων ἐν πατρός, γονέων δὲ καὶ τῶν τοιούτων ἐν ἐπι- C
τρόπου, πᾶσαν πάντων παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐπιμέλειαν ποιουμένη. ὧν χρὴ ἐνθυμουμένους πρᾳότερον φέρειν τὴν ξυμφοράν, τοῖς τε γὰρ τελευτήσασι καὶ τοῖς ζῶσιν οὕτως ἂν προςφιλέστατοι εἶητε καὶ ῥᾷστοι θεραπεύειν τε καὶ θεραπεύεσθαι. Νῦν δὲ ἤδη ὑμεῖς τε καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, κοινῇ κατὰ τὸν νόμον τοὺς τετελευτηκότας ἀπολοφυράμενοι, ἄπιτε.

Οὗτός σοι ὁ λόγος, ὦ Μενέξενε, Ἀσπασίας * τῆς D
Μιλησίας ἐστίν.

ΜΕΝ. Νὴ Δί', ὦ Σώκρατες, μακαρίαν γε λέγεις τὴν Ἀσπασίαν, εἰ γυνὴ οὖσα τοιούτους λόγους οἵα τ' ἐστὶ συντιθέναι.

ΣΩ. Ἀλλ' εἰ μὴ πιστεύεις, ἀκολούθει μετ' ἐμοῦ, καὶ ἀκούσει αὐτῆς λεγούσης.

ΜΕΝ. Πολλάκις, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ ἐντετύχηκα Ἀσπασίᾳ, καὶ οἶδα οἵα ἐστίν.

sine dubio nostis curam, quippe quae legibus constitutis de filiis et parentibus in bello interfectorum prospexerit, et ante reliquos cives magistratui qui supremus est mandaverit ut caveat ne horum patres ac matres iniuriam accipiant; liberos autem ipsa una educat, operam dans ut quam minime sentiant illi orbitatem, in patris locum se ipsa substituens illis dum adhuc pueri sunt, et quum virilem aetatem attigerunt, dimittit eos ad bona patria plena armatura instructos, ostendens et admonens patris studiorum, et virtutis paternae instrumenta tradens, ut simul cum bonis ominibus incipiat larem paternum intrare, quem cum robore administret armis instructus. ipsos autem mortuos honorare numquam desinit, quotannis iusta faciens communiter omnibus quae privatim singulis fieri solent, praeterea ludos gymnicos et equestres et totius musicae committens, et omnino ratione mortuorum in heredis ac filii vicem succedens, ratione filiorum in patris et ratione parentum et aliorum eiusdem generis in tutoris, dum omnem omnium omni tempore procurationem habet. quae vobiscum reputantes facilius vos ferre oportet casum, mortuis enim et viventibus sic gratissimi eritis et facillime tum curabitis tum curabimini. Nunc vero iam vos et reliqui omnes, quum ex lege interfectos communiter deploraveritis, abite.

En oratio, Menexene, Aspasiae Milesiae.

Men. Per Iovem, Socrate, beatam sane dicis Aspasiam, si mulier quum sit tales orationes potest componere.

So. At si fidem non habes, sequere mecum, et audies eam dicentem.

Men. Saepenumero, Socrate, ego fui cum Aspasia, et novi qualis sit.

ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἄγασαι αὐτὴν καὶ νῦν χάριν ἔχεις τοῦ λόγου αὐτῇ;

ΜΕΝ. Καὶ πολλήν γε, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ * χάριν E
ἔχω τούτου τοῦ λόγου ἐκείνῃ ἢ ἐκείνῳ ὅστις σοι ὁ εἰπών ἐστιν αὐτόν, καὶ πρό γε ἄλλων πολλὴν *) χάριν ἔχω τῷ εἰπόντι.

ΣΩ. Εὖ ἂν ἔχοι. ἀλλ' ὅπως μου μὴ κατερεῖς, ἵνα καὶ αὖθίς σοι πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους παρ' αὐτῆς πολιτικοὺς ἀπαγγέλλω.

ΜΕΝ. Θάῤῥει, οὐ κατερῶ· μόνον ἀπάγγελλε.

ΣΩ. Ἀλλὰ ταῦτ' ἔσται.

---

*) ἄλλ. πολλῶν.

So. Quid igitur? non admirare eam et nunc gratiam ei habes propter orationem?

Men. Et magnam quidem, Socrate, ego gratiam habeo propter hanc orationem illi vel ei quisquis tibi eam dixit, et prae aliis quidem magnam gratiam habeo ei qui dixit.

So. Bene habet. sed ne me prodas, ut etiam in posterum tibi multas et pulchras orationes eius de rebus civilibus renuntiem.

Men. Bono animo esto; non prodam: modo renuntia.

Men. At hoc fiet.

ΕΥΘΥΔΗΜΟΣ.

ΚΡΙΤΩΝ ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΕΥΘΥΔΗΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣ ΚΛΕΙΝΙΑΣ ΚΤΗΣΙΠΠΟΣ.

Τίς ἦν, ὦ Σώκρατες, ᾧ χθὲς ἐν Λυκείῳ διελέγου; ἦ πο- 27
λὺς ὑμᾶς ὄχλος περιειστήκει, ὥςτ' ἔγωγε βουλόμενος ἀκούειν προςελθὼν οὐδὲν οἷός τ' ἦν ἀκοῦσαι σαφές. ὑπερκύψας μέντοι κατεῖδον, καί μοι ἔδοξεν εἶναι ξένος τις ᾧ διελέγου. τίς ἦν;

ΣΩ. Ὁπότερον καὶ ἐρωτᾷς, ὦ Κρίτων; οὐ γὰρ εἷς, ἀλλὰ δύ' ἤστην.

ΚΡ. Ὃν μὲν ἐγὼ λέγω, ἐκ δεξιᾶς τρίτος ἀπὸ σοῦ
καθῆστο· ἐν * μέσῳ δ' ὑμῶν τὸ Ἀξιόχου μειράκιον ἦν· B
καὶ μάλα πολύ, ὦ Σώκρατες, ἐπιδεδωκέναι μοι ἔδοξε καὶ τοῦ ἡμετέρου οὐ πολύ τι τὴν ἡλικίαν διαφέρειν Κριτοβούλου· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν σκληφρός, οὗτος δὲ προφερής, καὶ καλὸς καὶ ἀγαθὸς τὴν ὄψιν.

ΣΩ. Εὐθύδημος οὗτός ἐστιν, ὦ Κρίτων, ὃν ἐρωτᾷς· ὁ δὲ παρ' ἐμὲ καθήμενος ἐξ ἀριστερᾶς ἀδελφὸς τούτου Διονυσόδωρος· μετέχει *) δὲ καὶ οὗτος τῶν λόγων.

ΚΡ. Οὐδέτερον γιγνώσκω, ὦ Σώκρατες· καινοί τινες
αὖ * οὗτοι, ὡς ἔοικε, σοφισταί. ποδαποὶ δέ; **) καὶ τίς C
ἡ σοφία;

ΣΩ. Οὗτοι τὸ μὲν γένος, ὡς ἐγᾦμαι, ἐντεῦθέν ποθέν εἰσιν ἐκ Χίου, ἀπῴκησαν δὲ ἐς Θουρίους· φεύγοντες δὲ ἐκεῖθεν πόλλ' ἤδη ἔτη περὶ τούςδε τοὺς τόπους διατρίβουσιν. ὃ δὲ σὺ ἐρωτᾷς τὴν σοφίαν αὐτοῖν, θαυμάσι' ὦ Κρίτων, πάνσοφοι ἀτεχνῶς. ὡς ἔγωγε οὐδ' ᾔδη πρὸ τοῦ ὅ τι εἶεν οἱ παγκρατιασταί· τούτω γάρ ἐστον κομιδῇ παμμάχω, οὐ κατὰ τὼ Ἀκαρνᾶνε τὼ παγκρατιαστὰ ἀδελφώ. ἐκείνω

*) ἄλλ. μετεῖχε.

**) ἄλλ. ὦ Σώκρατες. ΣΩ. Καινοί τινες — σοφισταί. ΚΡ. Ποδαποὶ δέ;

CRITO SOCRATES EUTHYDEMUS DIONYSODORUS CLINIAS. CTESIPPUS.

Quis erat, Socrate, quicum heri in Lyceo disputabas? magna sane vos turba circumstetit, ut ego, licet audiendi cupidus accessissem, nihil potuerim audire clare. in digitos tamen erectus conspexi, et videbatur mihi esse hospes aliquis quicum disputabas. quis erat?

So. De utro tandem interrogas, Crito? non enim unus, sed duo erant.

Cr. Quem ego dico, is ad dextram tertius a te sedit; medius inter vos Axiochi adolescentulus erat; et permultum, Socrate, profecisse mihi visus est et a nostro non multum aetate abesse Critobulo; verum hic gracilis est, ille autem grandioris habet speciem, quamquam pulchra honestaque est facie.

So. Euthydemus iste est, Crito, de quo interrogas; qui vero iuxta me sedit ad sinistram frater eius est Dionysodorus; versatur autem hic quoque in disputando.

Cr. Neuter mihi notus, Socrates: novi quidam hi rursus, ut videtur, sophistae. cuiates vero sunt? et quae ipsorum sapientia?

So. Hi oriundi quidem sunt, ut opinor, hinc a Chio, commigrarunt vero Thurios, et inde exsulantes multos iam annos his locis commorantur. de sapientia vero eorum quam quaeris, praestantissime Crito, omnium profecto doctrinarum sunt peritissimi. etenim ego ne novi quidem ante quid essent pancratiastae; hi autem re vera sunt omnium victores, ut Acarnanes

μὲν γὰρ * τῷ σώματι μόνον οἵω τε μάχεσθαι, τούτω δὲ D
πρῶτον μὲν τῷ σώματι δεινοτάτω ἐστὸν καὶ μάχῃ ἣ πάν-
των ἐστὶ κρατεῖν· ἐν ὅπλοις γὰρ αὐτώ τε σοφὼ πάνυ
μάχεσθαι καὶ ἄλλον ὃς ἂν * διδῷ μισθὸν οἵω τε ποιῆσαι· 272
ἔπειτα τὴν ἐν τοῖς δικαστηρίοις μάχην κρατίστω καὶ ἀγω-
νίσασθαι καὶ ἄλλον διδάξαι λέγειν τε καὶ συγγράφεσθαι
λόγους οἵους εἰς τὰ δικαστήρια. πρὸ τοῦ μὲν οὖν ταῦτα
δεινὼ ἤστην μόνον, νῦν δὲ τέλος ἐπιτεθείκατον παγκρα-
τιαστικῇ τέχνῃ· ἣ γὰρ ἦν λοιπὴ αὐτοῖν μάχη ἀργός,
ταύτην *) νῦν ἐξειργάσθον ὥστε μηδ' ἂν ἕνα αὐτοῖς οἷόν
τ' εἶναι μηδ' ἀντᾶραι· οὕτω δεινὼ γεγόνατον ἐν τοῖς λό-
γοις μάχεσθαί τε καὶ ἐξελέγχειν τὸ ἀεὶ λεγόμενον, ὁμοίως
ἐάν τε ψεῦδος * ἐάν τε ἀληθὲς ᾖ. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κρί- B
των, ἐν νῷ ἔχω τοῖν ἀνδροῖν παραδοῦναι ἐμαυτόν· καὶ
γάρ φατον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ποιῆσαι ἂν καὶ ἄλλον ὁντινοῦν
τὰ αὐτὰ ταῦτα δεινόν.

ΚΡ. Τί δαί, ὦ Σώκρατες; οὐ φοβεῖ τὴν ἡλικίαν, μὴ ἤδη πρεσβύτερος ᾖς;

ΣΩ. Ἥκιστά γε, ὦ Κρίτων, ἱκανὸν τεκμήριον ἔχων
καὶ παραμύθιον τοῦ μὴ φοβεῖσθαι· αὐτὼ γὰρ τούτω, ὡς
ἔπος εἰπεῖν, γέροντε ὄντε ἠρξάσθην ταύτης τῆς σοφίας ἧς
ἔγωγε ἐπιθυμῶ, τῆς ἐριστικῆς, πέρυσι δὲ ἢ προπέρυσιν
οὐδέπω * ἤστην σοφώ. ἀλλ' ἐγὼ ἓν μόνον φοβοῦμαι, μὴ C
αὖ **) ὄνειδος τοῖν ξένοιν περιάψω, ὥσπερ Κόννῳ τῷ
Μητροβίου τῷ κιθαριστῇ, ὃς ἐμὲ διδάσκει ἔτι καὶ νῦν
κιθαρίζειν. ὁρῶντες οὖν οἱ παῖδες οἱ συμφοιτηταί μου
ἐμοῦ τε καταγελῶσι καὶ τὸν Κόννον καλοῦσι γεροντοδι-
δάσκαλον. μὴ οὖν καὶ τοῖν ξένοιν τις ταὐτὸ τοῦτο ὀνειδίσῃ·
οἱ δ' αὐτὸ τοῦτο ἴσως φοβούμενοι τάχα με οὐκ ἂν ἐθέλοιεν
προσδέξασθαι. ἐγὼ δ', ὦ Κρίτων, ἐκεῖσε μὲν ἄλλους πέπεικα
συμμαθητάς μοι φοιτᾶν πρεσβύτας, ἐνταῦθα * δέ γε ἑτέ- D
ρους πειράσομαι πείθειν, καὶ σύ τί που συμφοίτα.***) ἴσως
δὲ δέλεαρ ἄξομεν αὐτοῖς τοὺς σοὺς υἱεῖς· ἐφιέμενοι γὰρ
ἐκείνων οἶδ' ὅτι καὶ ἡμᾶς παιδεύσουσιν.

*) γρ. ταύτῃ. **) γρ. μὴ αὐτός.

***) ἴσ. πείθειν· καὶ σὺ δήπου συμφοιτᾷς.

pancratiastae fratres comparari cum iis nequeant. illi enim corpore tantum possunt pugnare, hi autem primum corpore validissimi sunt eoque pugnae genere quo omnes licet vincere; armis enim et ipsi admodum periti sunt pugnandi et alium mercede data peritum possunt efficere; deinde ad certamen iudiciarium et conserendum praestantissimi sunt et ad alium docendum tam dicere quam scribere orationes iudiciis accommodatas. ante enim his tantum excellebant, nunc autem ad finem adduxerunt artem quae dicitur pancratiastarum; quae enim reliqua erat ipsis pugna nondum tentata, hanc nunc perfecerunt ut nullus iis possit resistere: tantopere profecerunt in arte sermonibus pugnandi et refellendi quicquid ponitur, sive falsum sive verum est. iam ego, Crito, in animo habeo viris memet ipsum tradere; dicunt enim brevi se posse reddere etiam alium quemvis eiusdem huius artis peritum.

Cr. Quid ita, Socrate? non vereris aetatem ne iam natu grandior sis?

So. Minime vero, Crito, idoneum habens argumentum et solatium ne metuam; ipsi enim hi propemodum senes hanc inceperunt sapientiam quam ego concupisco, verbis contendendi artem, anno autem superiore vel abhinc tertio nondum erant sapientes. at unum tantum metuo, ne hospitibus quoque labem inferam, quemadmodum Conno Metrobii filio citharistae, qui me nunc adhuc fidibus docet. videntes autem pueri condiscipuli me rident et Connum vocant senum magistrum. verendum igitur ne hospitibus quoque idem hoc quisquam exprobret; et illi idem hoc forsitan timentes nolint me accipere. ego autem, Crito, illuc aliis persuasi senibus ut mecum discipuli ventitarent, et huc aliis conabor persuadere, et tu sine dubio mecum ventitas. fortasse escam ducemus iis filios; hos enim expetentes scio futurum esse ut nos quoque instituant.

ΚΡ. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ὦ Σώκρατες, ἐάν γε σοὶ
δοκῇ. πρῶτον δέ μοι διήγησαι τὴν σοφίαν τοῖν ἀνδροῖν τίς
ἐστιν, ἵν' εἰδῶ ὅ τι καὶ μαθησόμεθα.

ΣΩ. Οὐκ ἂν φθάνοις ἀκούων, ὡς οὐκ ἂν ἔχοιμί γε
εἰπεῖν ὅτι οὐ προςεῖχον τὸν νοῦν αὐτοῖν, ἀλλὰ πάνυ καὶ
προςεῖχον καὶ μέμνημαι, καί σοι πειράσομαι ἐξ ἀρχῆς
ἅπαντα * διηγήσασθαι. κατὰ θεὸν γάρ τιν' ἔτυχον καθή- E
μενος ἐνταῦθα οὗπερ σύ με εἶδες, ἐν τῷ ἀποδυτηρίῳ μό-
νος, καὶ ἤδη ἐν νῷ εἶχον ἀναστῆναι· ἀνισταμένου δ' ἐμοῦ
ἐγένετο τὸ εἰωθὸς σημεῖον τὸ δαιμόνιον. πάλιν οὖν ἐκα-
θεζόμην, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον * εἰςέρχεσθον τούτω, ὅ τ' Εὐ- 273
θύδημος καὶ ὁ Διονυσόδωρος, καὶ ἄλλοι μαθηταὶ ἅμα πολ-
λοί, ἐμοὶ δοκεῖν. εἰςελθόντε δὲ περιεπατείτην ἐν τῷ κα-
ταστέγῳ δρόμῳ. καὶ οὔπω τούτω δύ' ἢ τρεῖς δρόμους πε-
ριεληλυθότε ἤστην, καὶ εἰςέρχεται Κλεινίας, ὃν σὺ φῂς
πολὺ ἐπιδεδωκέναι ἀληθῆ λέγων· ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ ἐρασταὶ
πάνυ πολλοί [τε] καὶ ἄλλοι καὶ Κτήσιππος, νεανίσκος τις
Παιανιεύς, μάλα καλός τε κἀγαθὸς τὴν φύσιν ὅσον μέν,
ὑβριστὴς δὲ διὰ τὸ νέος εἶναι. ἰδὼν οὖν με * ὁ Κλεινίας B
ἀπὸ τῆς εἰςόδου μόνον καθήμενον, ἄντικρυς ἰὼν παρεκα-
θέζετο ἐκ δεξιᾶς, ὥςπερ καὶ σὺ φῄς. ἰδόντε δὲ αὐτὸν ὅ τε
Διονυσόδωρος καὶ ὁ Εὐθύδημος πρῶτον μὲν ἐπιστάντε διε-
λεγέσθην ἀλλήλοιν, ἄλλην καὶ ἄλλην ἀποβλέποντε εἰς ἡμᾶς
(καὶ γὰρ πάνυ αὐτοῖν προςεῖχον τὸν νοῦν), ἔπειτα ἰόντε
ὁ μὲν παρὰ τὸ μειράκιον ἐκαθέζετο, ὁ Εὐθύδημος, ὁ δὲ
παρ' αὐτὸν ἐμὲ ἐξ ἀριστερᾶς· οἱ δ' ἄλλοι ὡς ἕκαστος
ἐτύγχανεν. ἠσπαζόμην οὖν αὐτὼ ἅτε διὰ * χρόνου ἑωρα- C
κώς· μετὰ δὲ τοῦτο εἶπον πρὸς τὸν Κλεινίαν, Ὦ Κλει-
νία, τώδε μέντοι τὼ ἄνδρε σοφώ, Εὐθύδημός τε καὶ Διο-
νυσόδωρος, οὐ τὰ σμικρά, ἀλλὰ τὰ μεγάλα· τὰ γὰρ περὶ
τὸν πόλεμον πάντα ἐπίστασθον, ὅσα δεῖ τὸν μέλλοντα
ἀγαθὸν στρατηγὸν ἔσεσθαι, τάς τε τάξεις καὶ τὰς ἡγεμο-
νίας τῶν στρατοπέδων καὶ ὅσα ἐν ὅπλοις μάχεσθαι δι-
δακτέον. οἵω τε δὲ καὶ ποιῆσαι δυνατὸν εἶναι αὐτὸν αὑτῷ
βοηθεῖν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἄν τις αὐτὸν ἀδικῇ. Εἰπὼν
οὖν ταῦτα κατεφρονήθην * ὑπ' αὐτοῖν· ἐγελασάτην γοῦν D

Cr. Nihil impedit, Socrate, si tibi videtur. primum autem mihi enarra quaenam sit virorum sapientia, ut cognoscam quid simus percepturi.

So. Iamiam audies; neutiquam enim dicere potuerim me animum non attendisse ipsis, sed admodum attendi et memini, tibique studebo ab initio omnia narrare. etenim divinitus accidit ut ibi sederem ubi tu me vidisti, in apodyterio solus, et in animo iam habebam surgere, surgenti vero mihi obtigit solitum signum divinum, rursus igitur consedi, et paullo post intrant hi, Euthydemus et Dionysodorus, aliique discipuli simul multi, ut mihi videbatur. ingressi autem deambulaverunt in tecta porticu. et nondum duos vel tres cursus confecerant, quum intraret Clinias, quem tu ais multum profecisse vera dicens; pone ipsum amatores permulti, quum alii tum etiam Ctesippus, iuvenis quidam Paeaniensis, valde pulcher et honestus, quod quidem ad ingenium attinet, protervus autem per iuventutem. Clinias igitur quum me conspexisset ab introitu solum sedentem, recta accedens ad dextram consedit, quemadmodum tu quoque refers. quem Dionysodorus et Euthydemus videntes primum adstantes inter se disserebant, ultro citroque in nos intuentes (admodum enim ad eos animum attendi), deinde accedentes Euthydemus quidem iuxta adolescentulum consedit, alter vero iuxta me ipsum ad sinistram; reliqui autem ut cuique contigit. salutavi igitur eos quippe longo intervallo videns; deinde ad Cliniam conversus dixi O Clinia, hi sane viri, Euthydemus et Dionysodorus, non ad parvas, sed ad magnas res sapientes sunt; omnia enim ad bellum spectantia callent, quae callere oportet quicumque bonus futurus est dux exercitus, et acies et imperia et armorum pugnas. possunt vero etiam efficere ut quisque se defendere queat in iudicio si quis eum iniuria affecerit. Quae quum dixissem contempserunt me, certe riserunt ambo inter se intuentes. tum Euthyde-

ἄμφω βλέψαντες εἰς ἀλλήλω. καὶ ὁ Εὐθύδημος εἶπεν, Οὔτοι ἔτι ταῦτα, ὦ Σώκρατες, σπουδάζομεν, ἀλλὰ παρέργοις αὐτοῖς χρώμεθα. Κἀγὼ θαυμάσας εἶπον, Καλὸν ἄν που τὸ ἔργον ὑμῶν εἴη, εἰ τηλικαῦτα πράγματα πάρεργα ὑμῖν τυγχάνει ὄντα. καὶ πρὸς θεῶν εἴπετόν μοι τί ἐστι τοῦτο τὸ καλόν. Ἀρετήν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οἰόμεθα οἵω τ' εἶναι παραδοῦναι κάλλιστ' ἀνθρώπων καὶ τάχιστα. * Ὦ Ζεῦ, οἷον, ἦν δ' ἐγώ, λέγετον πρᾶγμα! πόθεν E
τοῦτο τὸ ἕρμαιον εὑρέτην; ἐγὼ δὲ περὶ ὑμῶν διενοούμην ἔτι, ὥςπερ νῦν δὴ ἔλεγον, ὡς τὸ πολὺ τοῦτο δεινοῖν ὄντοιν ἐν ὅπλοις μάχεσθαι, καὶ ταῦτ' ἔλεγον περὶ σφῶν· ὅτε γὰρ τὸ πρότερον ἐπεδημήσατον, *) τοῦτο μέμνημαι σφὼ ἐπαγγελλομένω. εἰ δὲ νῦν ἀληθῶς ταύτην τὴν ἐπιστήμην ἔχετον, ἵλεω εἴητον· ἀτεχνῶς γὰρ ἔγωγε σφὼ ὥςπερ θεὼ προςαγορεύω, συγγνώμην δεόμενος ἔχειν μοι τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. * ἀλλ' ὁρᾶτον, ὦ Εὐθύδημέ τε καὶ Διονυσό- 274
δωρε, εἰ ἀληθῆ λέγετον· **) ὑπὸ γὰρ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐπαγγέλματος οὐδὲν θαυμαστὸν ἀπιστεῖν. Ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες, ἐφάτην, τοῦτο οὕτως ἔχον. Μακαρίζω ἄρ' ὑμᾶς ἔγωγε τοῦ κτήματος πολὺ μᾶλλον ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. τοσόνδε δέ μοι εἴπετον, εἰ ἐν νῷ ἔχετον ἐπιδεικνύναι ταύτην τὴν σοφίαν, ἢ πῶς σφῷν βεβούλευται. Ἐπ' αὐτό γε ***) τοῦτο πάρεσμεν, ὦ Σώκρατες, ὡς ἐπιδείξοντε καὶ διδάξοντε, ἐάν τις * ἐθέλῃ μανθάνειν. Ἀλλ' B
ὅτι μὲν ἐθελήσουσιν ἅπαντες οἱ μὴ ἔχοντες, ἐγὼ ὑμῖν ἐγγυῶμαι, πρῶτος μὲν ἐγώ, ἔπειτα δὲ Κλεινίας οὑτοσί, πρὸς δ' ἡμῖν Κτήσιππός τε ὅδε καὶ οἱ ἄλλοι οὗτοι, ἦν δ' ἐγὼ δεικνὺς αὐτῷ τοὺς ἐραστὰς τοὺς Κλεινίου· οἱ δὲ ἐτύγχανον ἡμᾶς ἤδη περιιστάμενοι. ὁ γὰρ Κτήσιππος ἔτυχε πόῤῥω καθεζόμενος τοῦ Κλεινίου, ἐμοὶ δοκεῖν· ὡς δ' ἐτύγχανεν †) ὁ Εὐθύδημος ἐμοὶ διαλεγόμενος προνενευκὼς εἰς τὸ πρόσθεν, ἐν μέσῳ ὄντος * ἡμῶν τοῦ Κλεινίου C
ἐπεσκότει τῷ Κτησίππῳ τῆς θέας. βουλόμενός τε οὖν θεάσασθαι ὁ Κτήσιππος τὰ παιδικὰ καὶ ἅμα φιλήκοος ὢν

*) γρ. ἐπεδημείτην. **) γρ. ἐλέγετον. ***) ἴσ. γέ τοι.
†) γρ. Κλεινίου· ἐμοὶ δοκεῖν, ὡς ἐτύγχανεν.

mus Iam haec, inquit, non serio tractamus, sed subsicivis operis. Tum ego admiratus Praeclarum sane, inquam, opus vestrum erit, si res tantas subsicivis operis tactatis. iam per deos dicite mihi quid hoc sit pulchrum. Virtutem, inquit, Socrate, arbitramur nos posse docere optime ex hominibus et celerrime. Proh Iuppiter! quantam, inquam, dicitis rem! unde hoc bonum invenistis? ego adhuc cogitaram, quemadmodum modo dixi, maximam vos partem peritos esse artis armis pugnandi, idque de vobis pronunciavi; quum enim ante huc advenissetis, hoc memini vos professos esse. quodsi nunc revera hanc tenetis scientiam, propitii estote; plane enim vos ut deos appello, precans ut veniam mihi detis ante dictorum. at videte, Euthydeme et Dionysodore, an vera dicatis; propter magnitudinem enim professionis haud mirum si diffido. Probe scito, Socrate, dixerunt, hoc sic se habere. Felices igitur vos iudico ob hocce bonum multo magis quam magnum regem ob imperium. hoc autem mihi dicite, utrum in animo habeatis ostendere hanc sapientiam, an quomodo vobis visum sit. Hanc vero ipsam ob causam adsumus, Socrate, ut ostendamus eam atque doceamus, si quis velit addiscere. At ego mea fide spondeo futurum esse ut omnes velint eam addiscere qui non teneant, primus ego, deinde hic Clinias, et praeter nos Ctesippus hic et reliqui hi, inquam ostendens ei Cliniae amatores; hi enim nos iam circumsteterunt. namque Ctesippus procul sederat a Clinia, ut mihi videtur; et quum Euthydemus mecum dissereret prorsus se inclinans, dum Clinias inter nos medius erat, offecerat Ctesippo quominus eum spectaret. quocirca Ctesippus spectare cupiens delicias suas simulque audiendi appetens exsiluit primusque nobis adstitit e regione. ita igitur reliqui quoque illum videntes nos cinxerunt, tam Cliniae amatores quam Euthydemi et Dionysodori amici. hos igitur ostendens

ἀναπηδήσας πρῶτος προςέστη ἡμῖν ἐν τῷ καταντικρύ.
οὕτως οὖν καὶ οἱ ἄλλοι ἐκεῖνον ἰδόντες περιέστησαν ἡμᾶς,
οἵ τε τοῦ Κλεινίου ἐρασταὶ καὶ οἱ τοῦ Εὐθυδήμου τε καὶ
Διονυσοδώρου ἑταῖροι. τούτους δὴ ἐγὼ δεικνὺς ἔλεγον τῷ
Εὐθυδήμῳ ὅτι πάντες ἕτοιμοι εἶεν μανθάνειν. ὅ τε οὖν
Κτήσιππος συνέφη μάλα * προθύμως καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ D
ἐκέλευον αὐτὼ κοινῇ πάντες ἐπιδείξασθαι τὴν δύναμιν τῆς
σοφίας. Εἶπον οὖν ἐγώ, Ὦ Εὐθύδημε καὶ Διονυσόδωρε,
πάνυ μὲν οὖν παντὶ τρόπῳ καὶ τούτοις χαρίσασθον καὶ
ἐμοῦ ἕνεκα ἐπιδείξασθον. τὰ μὲν οὖν πλεῖστα δῆλον ὅτι
οὐκ ὀλίγον ἔργον ἐπιδεῖξαι εἴη ἄν, τόδε δέ μοι εἴπετον·
πότερον πεπεισμένον ἤδη ὡς χρὴ παρ' ὑμῶν μανθάνειν
δύναισθ' ἂν ἀγαθὸν ποιῆσαι ἄνδρα μόνον, ἢ καὶ ἐκεῖνον
τὸν * μήπω πεπεισμένον διὰ τὸ μὴ οἴεσθαι ὅλως τὸ E
πρᾶγμα τὴν ἀρετὴν μαθητὸν εἶναι ἢ μὴ σφὼ εἶναι αὐτῆς
διδασκάλω; φέρε, καὶ τὸν οὕτως ἔχοντα τῆς αὐτῆς τέχνης
ἔργον πεῖσαι ὡς καὶ διδακτὸν ἡ ἀρετὴ καὶ οὗτοι ὑμεῖς
ἐστὲ παρ' ὧν ἂν κάλλιστά τις αὐτὸ μάθοι, ἢ ἄλλης;
Ταύτης μὲν οὖν, ἔφη, τῆς αὐτῆς, ὦ Σώκρατες, ὁ Διο-
νυσόδωρος. Ὑμεῖς ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε, τῶν
νῦν ἀνθρώπων κάλλιστ' ἂν προτρέψαιτε εἰς φιλοσοφίαν
* καὶ ἀρετῆς ἐπιμέλειαν; Οἰόμεθά γε δή, ὦ Σώκρατες. 275
Τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων τὴν ἐπίδειξιν ἡμῖν, ἔφην, εἰςαῦ-
θις ἀπόθεσθον, τοῦτο δ' αὐτὸ ἐπιδείξασθον· τουτονὶ τὸν
νεανίσκον πείσατον ὡς χρὴ φιλοσοφεῖν καὶ ἀρετῆς ἐπιμε-
λεῖσθαι, καὶ χαριεῖσθον ἐμοί τε καὶ τουτοισὶ πᾶσι. συμβέ-
βηκε γάρ τι τοιοῦτον τῷ μειρακίῳ τούτῳ· ἐγώ τε καὶ οἵδε
πάντες τυγχάνομεν ἐπιθυμοῦντες ὡς βέλτιστον αὐτὸν γε-
νέσθαι. ἔστι δὲ οὗτος Ἀξιόχου μὲν υἱὸς τοῦ Ἀλκιβιάδου
τοῦ παλαιοῦ, * αὐτανεψιὸς δὲ τοῦ νῦν ὄντος Ἀλκιβιάδου· B
ὄνομα δ' αὐτῷ Κλεινίας. ἔστι δὲ νέος· φοβούμεθα δὴ
περὶ αὐτῷ, οἷον εἰκὸς περὶ νέῳ, μή τις φθῇ ἡμᾶς ἐπ'
ἄλλο τι ἐπιτήδευμα τρέψας αὐτοῦ τὴν διάνοιαν καὶ δια-
φθαρῇ. σφὼ οὖν ἥκετον εἰς κάλλιστον. ἀλλ' εἰ μή τι
διαφέρει ὑμῖν, λάβετον πεῖραν τοῦ μειρακίου καὶ διαλέχθη-
τον ἐναντίον ἡμῶν. Εἰπόντος οὖν ἐμοῦ σχεδόν τι αὐτὰ
ταῦτα ὁ Εὐθύδημος ἅμα ἀνδρείως τε καὶ θαῤῥαλέως, Ἀλλ'

dixi Euthydemo omnes esse promptos ad discendum: atque Ctesippus admodum prompte assensit itemque reliqui, et iusserunt eos communiter omnes sapientiae vim ostendere. Dixi igitur ego: O Euthydeme et Dionysodore, plane omnique modo et his gratificamini et mea causa ostendite. ac plurima quidem ostendere patet haud exiguum fore opus, hoc tamen mihi dicite, utrum persuasum iam a vobis discendum esse poteritis bonum reddere virum solum, an illum quoque qui nondum persuasus est propterea quod arbitratur omnino non posse virtutem doceri aut vos non esse eius doctores? age, ei quoque qui ita statuit eiusdem artis est persuadere doceri posse virtutem et vos esse eos a quibus optime quis eam addiscat, an alius? Huius vero, inquit, ipsius, Socrate, Dionysodorus. Vos igitur, inquam, Dionysodore, ex iis qui nunc sunt hominibus optime excitabitis ad philosophiam et virtutis studium? Arbitramur saltem, Socrate. Ceterarum igitur rerum ostentationem, inquam, in aliud tempus nobis reservate, hoc ipsum autem ostendite: huic adolescenti persuadete esse philosophandum et virtuti studendum, et gratificamini mihi hisque omnibus. haec autem est adolescentis illius ratio: ego et hi omnes cupimus optamusque ut quam optimus exsistat. est vero hic Axiochi filius, Alcibiadis maioris nepos et patruelis Alcibiadis nunc viventis; nomen ei est Clinias. est autem iuvenis; quocirca ei timemus, sicut par est iuveni, ne quis nos praeveniat ad aliud quod studium eius animum convertens, ita ut corrumpatur. vos igitur venistis opportunissimi. iam si vestra nil refert, periculum facite adolescentuli et disserite cum eo coram nobis. Haec ipsa fere quum dixissem, Euthydemus simul viriliter et audacter, At nil refert, Socrate, inquit, si modo iuvenis respondere voluerit. Sane quidem, inquam, hoc facere consuevit; saepe enim

οὐδὲν διαφέρει, * ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐὰν μόνον ἐθέλῃ ἀποκρίνεσθαι ὁ νεανίσκος. Ἀλλὰ μὲν δή, ἔφην ἐγώ, τοῦτό γε καὶ εἴθισται· θαμὰ γὰρ αὐτῷ οἵδε προςιόντες πολλὰ ἐρωτῶσί τε καὶ διαλέγονται, ὥςτε ἐπιεικῶς θαῤῥεῖ *) τὸ ἀποκρίνεσθαι. C

Τὰ δὴ μετὰ ταῦτα, ὦ Κρίτων, πῶς ἂν καλῶς σοι διηγησαίμην; οὐ γὰρ σμικρὸν τὸ ἔργον, δύνασθαι ἀναλαβεῖν διεξιόντα σοφίαν ἀμήχανον ὅσην· ὥςτ' ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταί, * δέομαι ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως Μούσας τε D καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. ἤρξατο δ' οὖν ἐνθένδε ποθὲν ὁ Εὐθύδημος, ὡς ἐγῷμαι· Ὦ Κλεινία, πότεροί εἰσι τῶν ἀνθρώπων οἱ μανθάνοντες; οἱ σοφοί, ἢ οἱ ἀμαθεῖς; Καὶ τὸ μειράκιον, ἅτε μεγάλου ὄντος τοῦ ἐρωτήματος, ἠρυθρίασέ τε καὶ ἀπορήσας ἔβλεψεν εἰς ἐμέ. καὶ ἐγὼ γνοὺς αὐτὸν τεθορυβημένον, Θάῤῥει, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Κλεινία, καὶ ἀπόκριναι * ἀνδρείως ὁπότερά σοι φαίνεται· ἴσως γάρ τοι E ὠφελεῖ τὴν μεγίστην ὠφέλειαν. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ Διονυσόδωρος προςκύψας μοι σμικρὸν πρὸς τὸ οὖς, πάνυ μειδιάσας τῷ προσώπῳ, Καὶ μήν, ἔφη, σοί, ὦ Σώκρατες, προλέγω ὅτι ὁπότερ' ἂν ἀποκρίνηται τὸ μειράκιον, ἐξελεγχθήσεται. Καὶ αὐτοῦ μεταξὺ ταῦτα λέγοντος ὁ Κλεινίας ἔτυχεν ἀποκρινάμενος, ὥςτε οὐδὲ παρακελεύσασθαί μοι ἐξεγένετο εὐλαβηθῆναι τῷ μειρακίῳ, * ἀλλ' ἀπεκρίνατο ὅτι οἱ σοφοὶ 276 εἶεν οἱ μανθάνοντες. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, Καλεῖς δέ τινας, ἔφη, διδασκάλους, ἢ οὔ; Ὡμολόγει. Οὐκοῦν τῶν μανθανόντων οἱ διδάσκαλοι διδάσκαλοί εἰσιν, ὥςπερ ὁ κιθαριστὴς καὶ ὁ γραμματιστὴς διδάσκαλοι δήπου ἦσαν σοῦ καὶ τῶν ἄλλων παίδων, ὑμεῖς δὲ μαθηταί; Συνέφη. Ἄλλο τι οὖν, ἡνίκα ἐμανθάνετε, οὔπω ἠπίστασθε ταῦτα ἃ ἐμανθάνετε; Οὐκ ἔφη. Ἆρ' οὖν σοφοὶ ἦτε ὅτε * ταῦτ' οὐκ ἠπίστασθε; B Οὐ δῆτα, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν εἰ μὴ σοφοί, ἀμαθεῖς; Πάνυ γε. Ὑμεῖς ἄρα μανθάνοντες ἃ οὐκ ἠπίστασθε, ἀμαθεῖς ὄντες ἐμανθάνετε. Ἐπένευσε τὸ μειράκιον. Οἱ ἀμαθεῖς ἄρα μανθάνουσιν, ὦ Κλεινία, ἀλλ' οὐχ οἱ σοφοί, ὡς σὺ οἴει. Ταῦτ' οὖν εἰπόντος αὐτοῦ, ὥςπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποσημήναντος, ἅμα ἀνεθορύβησάν τε καὶ ἐγέλασαν οἱ

*) γρ. θάῤῥει.

hi ad eum accedentes multa interrogant et disserunt, ut admodum fidenter respondeat.

Iam quae sequuntur, Crito, quomodo bene tibi narrem? neque enim exiguum est opus repetere et explicare posse sapientiam fere incredibilem; ut mihi, sicut poëtis, narrationem incipienti opus sit Musas et Mnemosynen invocare. exorsus vero est hinc fere Euthydemus, ut arbitror! O Clinia, utri sunt ex hominibus discentes? sapientes, an imperiti? Tum adolescentulus, quia gravis erat quaestio, erubuit et haesitans me adspexit. atque ego animadvertens eum perturbatum, Bono esto animo, inquam, Clinia, et responde viriliter utrum tibi videatur; fortasse enim tibi proderit. Atque interea Dionysodorus paullulum mihi ad aurem se inclinans voltuque admodum ridente Sane vero, inquit, tibi, Socrate, praedico, utrumcumque responsurus sit adolescentulus, fieri non posse quin redarguatur. Et dum hoc dicebat, Clinias respondit, ut mihi non liceret puerum admonere ut sibi caveret, sed respondit sapientes esse discentes. Tum Euthydemus Vocasne aliquos, inquit, praeceptores, necne? Consensit. Nonne discentium praeceptores sunt praeceptores, quemadmodum citharista et grammatista praeceptores sine dubio erant tui reliquorumque puerorum, vos autem discipuli? Affirmavit. Nonne igitur, quum discebatis, nondum sciebatis ea quae discebatis? Non, inquit. Num vero sapientes eratis dum hoc nesciebatis? Minime vero, inquit. Nonne, si non sapientes, inscientes eratis? Sane quidem. Vos ergo dum discebatis quae nesciebatis, inscientes eratis quum discebatis. Annuit adolescentulus. Inscientes igitur discunt, Clinia, non sapientes, ut tu arbitraris. Haec quum ille dixisset, tamquam chorus magistro signum dante, simul acclamarunt et riserunt illi qui Dionysodorum et Euthydemum sequuti erant. Et antequam adolescentulus satis respiraverat, Dionysodo-

ἑπόμενοι ἐκεῖνοι μετὰ τοῦ Διονυσοδώρου τε καὶ Εὐθυδήμου.
* Καὶ πρὶν ἀναπνεῦσαι καλῶς τε καὶ εὖ τὸ μειράκιον ἐκ- C
δεξάμενος ὁ Διονυσόδωρος, Τί δέ, ὦ Κλεινία, ἔφη, ὁπότε
ἀποστοματίζοι ὑμῖν ὁ γραμματιστής, πότεροι ἐμάνθανον
τῶν παίδων τὰ ἀποστοματιζόμενα, οἱ σοφοί, ἢ οἱ ἀμαθεῖς;
Οἱ σοφοί, ἔφη ὁ Κλεινίας. Οἱ σοφοὶ ἄρα μανθάνουσιν,
ἀλλ' οὐχ οἱ ἀμαθεῖς, καὶ οὐκ ὀρθῶς ἄρτι Εὐθυδήμῳ ἀπε-
κρίνω. Ἐνταῦθα δὴ καὶ πάνυ γε μέγα ἐγέλασάν * τε καὶ D
ἐθορύβησαν οἱ ἐρασταὶ τοῖν ἀνδροῖν, ἀγασθέντες τῆς σο-
φίας αὐτοῖν· οἱ δ' ἄλλοι ἡμεῖς ἐκπεπληγμένοι ἐσιωπῶμεν.
Γνοὺς δὲ ἡμᾶς ὁ Εὐθύδημος ἐκπεπληγμένους, ἵν' ἔτι μᾶλ-
λον θαυμάζοιμεν αὐτόν, οὐκ ἀνίει τὸ μειράκιον, ἀλλ' ἠρώ-
τα, καὶ ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ ὀρχησταί, διπλᾶ ἔστρεφε τὰ
ἐρωτήματα περὶ ταὐτοῦ, καὶ ἔφη· Πότερον γὰρ οἱ μανθά-
νοντες μανθάνουσιν ἃ ἐπίστανται, ἢ ἃ μὴ ἐπίστανται;
Καὶ ὁ Διονυσόδωρος πάλιν μικρὸν πρός με ψιθυρίσας,
* Καὶ τοῦτ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἕτερον τοιοῦτον οἷον τὸ E
πρότερον. Ὦ Ζεῦ! ἔφην ἐγώ, ἦ μὴν καὶ τὸ πρότερόν γε
καλὸν ὑμῖν ἐφάνη τὸ ἐρώτημα. Πάντ', ἔφη, ὦ Σώκρατες,
τοιαῦτα ἡμεῖς ἐρωτῶμεν ἄφυκτα. Τοιγάρτοι, ἦν δ' ἐγώ,
δοκεῖτέ μοι εὐδοκιμεῖν παρὰ τοῖς μαθηταῖς. Ἐν δὲ τούτῳ
ὁ μὲν Κλεινίας τῷ Εὐθυδήμῳ ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν
οἱ μανθάνοντες ἃ οὐκ ἐπίσταιντο· ὁ δὲ ἤρετο αὐτὸν διὰ
τῶν αὐτῶν ὧνπερ τὸ πρότερον. * Τί δέ; ἦ δ' ὅς, οὐκ 277
ἐπίστασαι σὺ γράμματα; Ναί, ἔφη. Οὐκοῦν ἅπαντα; Ὡμο-
λόγει. Ὅταν οὖν τις ἀποστοματίζῃ ὁτιοῦν, οὐ γράμματα
ἀποστοματίζει; Ὡμολόγει. Οὐκοῦν ὧν τι σὺ ἐπίστασαι,
ἔφη, ἀποστοματίζει, εἴπερ πάντα ἐπίστασαι; Καὶ τοῦθ'
ὡμολόγει. Τί οὖν; ἦ δ' ὅς, ἆρα σὺ οὐ *) μανθάνεις ἅττ'
ἂν ἀποστοματίζῃ τις, ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος γράμματα μαν-
θάνει; Οὔκ, ἀλλ', ἦ δ' ὅς, μανθάνω. Οὐκοῦν ἃ ἐπίστασαι,
ἔφη, **) μανθάνεις, εἴπερ γε ἅπαντα τὰ * γράμματα ἐπί- B
στασαι; Ὡμολόγησεν. Οὐκ ἄρα ὀρθῶς ἀπεκρίνω, ἔφη.
Καὶ οὔπω σφόδρα τι ταῦτα εἴρητο τῷ Εὐθυδήμῳ, καὶ ὁ
Διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον πάλιν

*) γρ. ἆρα σύ. **) γρ. ἐπίστασαι εἰδώς.

rus suscipiens, Quid vero, Clinia, inquit, quando memoriter vobis aliquid recitabat grammatista, utri discebant de pueris memoriter recitata, sapientes, an indocti? Sapientes, inquit Clinias. Sapientes igitur discunt, non indocti, et Euthydemo non recte modo respondisti. Hic vero admodum clare riserunt et acclamarunt virorum sectatores, eorum sapientiam admirantes; reliqui vero nos consternati conticuimus. Euthydemus autem quum nos consternatos esse animadvertisset, ut etiam magis eum admiraremur, non dimisit adolescentulum, sed interrogavit, et sicut boni saltatores, in duplicem partem convertit quaestiones eadem de re, et Utrum, inquit, discentes discunt quae sciunt, an quae nesciunt? Atque Dionysodorus rursus paullulum mihi ad aurem insusurrans Etiam hoc, inquit, Socrate, tale est quale prius. Proh Iuppiter! inquam, profecto etiam prior pulchra visa est quaestio. Omnia, inquit, Socrate, quae interrogamus, eiusmodi sunt e quibus te expedire nequeas. Icirco, inquam, videmini mihi existimatione florere apud discipulos. Interim Clinias Euthydemo responderat discere discentes quae nescirent; ille autem interrogavit eum perinde atque ante. Quid vero? inquit, nonne tu scis litteras? Vero, inquit. Omnesne? Consensit. Iam si quis aliquid recitat, nonne litteras recitat? Concessit. Igitur eorum quid quod tu scis, inquit, recitat, si omnes scis? Hoc quoque concessit. Quid igitur? inquit, an tu non discis quaecumque quis recitat, is vero qui litteras nescit discit? Non, inquit, sed ego disco. Nonne quae scis, inquit, discis, siquidem omnes scis litteras? Assensit. Ergo non recte respondisti, inquit. Ac nondum fere haec Euthydemus dixerat, quum Dionysodorus tamquam pilam excipiens sermonem rursus peteret adolescentulum et diceret: Decipit te Euthydemus, Clinia. dic enim mihi, discere nonne est scientiam nancisci quod quis discit? Concessit Clinias. Scire

ἐστοχάζετο τοῦ μειρακίου, καὶ εἶπεν, Ἐξαπατᾷ σε Εὐθύ-
δημος, ὦ Κλεινία. εἰπὲ γάρ μοι, τὸ μανθάνειν οὐκ ἐπιστή-
μην ἐστὶ λαμβάνειν τούτου οὗ ἄν τις μανθάνῃ; Ὡμολόγει
ὁ Κλεινίας. Τὸ δ' ἐπίστασθαι, ἦ δ' ὅς, ἄλλο τι ἢ ἔχειν
ἐπιστήμην ἤδη ἐστίν; Συνέφη. Τὸ ἄρα μὴ ἐπίστασθαι
* μήπω ἔχειν ἐπιστήμην ἐστίν. Ὡμολόγει αὐτῷ. Πότεροι C
οὖν εἰσὶν οἱ λαμβάνοντες ὁτιοῦν; οἱ ἔχοντες ἤδη, ἢ οἳ ἂν
μή; Οἳ ἂν μὴ ἔχωσιν. Οὐκοῦν ὡμολόγηκας εἶναι τούτων
καὶ τοὺς μὴ ἐπισταμένους τῶν μὴ ἐχόντων; Κατένευσε. Τῶν
λαμβανόντων ἄρ' εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' οὐ τῶν ἐχόν-
των. Συνέφη. Οἱ μὴ ἐπιστάμενοι ἄρ', ἔφη, μανθάνουσιν,
ὦ Κλεινία, ἀλλ' οὐχ οἱ ἐπιστάμενοι.

Ἔτι δὴ ἐπὶ τὸ τρίτον καταβαλῶν ὥσπερ πάλαισμα
* ὥρμα ὁ Εὐθύδημος τὸν νεανίσκον· καὶ ἐγὼ γνοὺς βαπτι- D
ζόμενον τὸ μειράκιον, βουλόμενος ἀναπαῦσαι αὐτό, μὴ ἡμῖν
ἀποδειλιάσειε, παραμυθούμενος εἶπον Ὦ Κλεινία, μὴ θαύ-
μαζε εἴ σοι φαίνονται ἀήθεις οἱ λόγοι· ἴσως γὰρ οὐκ αἰ-
σθάνει οἷον ποιεῖτον τὼ ξένω περὶ σέ. ποιεῖτον δὲ ταὐτὸν
ὅπερ οἱ ἐν τῇ τελετῇ τῶν Κορυβάντων, ὅταν τὴν θρόνωσιν
ποιῶνται περὶ τοῦτον ὃν ἂν μέλλωσι τελεῖν· καὶ γὰρ ἐκεῖ
χορεία τίς ἐστι καὶ παιδιά, εἰ ἄρα καὶ τετέλεσαι. καὶ νῦν
τούτω οὐδὲν * ἄλλο ἢ χορεύετον περὶ σὲ καὶ οἷον ὀρχεῖσθον E
παίζοντε, ὡς μετὰ τοῦτο τελοῦντε. νῦν οὖν νόμισον τὰ πρῶ-
τα τῶν ἱερῶν ἀκούειν τῶν σοφιστικῶν. πρῶτον γάρ, ὥς
φησι Πρόδικος, περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος μαθεῖν δεῖ· ὃ δὴ
καὶ ἐνδείκνυσθόν σοι τὼ ξένω, ὅτι οὐκ ᾔδησθα τὸ μανθά-
νειν ὅτι οἱ ἄνθρωποι καλοῦσι μὲν ἐπὶ τῷ τοιῷδε, ὅταν τις
ἐξ ἀρχῆς μηδεμίαν ἔχων ἐπιστήμην περὶ πράγματός τινος
ἔπειθ' ὕστερον αὐτοῦ λαμβάνῃ τὴν ἐπιστήμην, * καλοῦ- 278
σι δὲ ταὐτὸ τοῦτο καὶ ἐπειδὰν ἔχων ἤδη τὴν ἐπιστήμην
ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ ταὐτὸν τοῦτο πρᾶγμα ἐπισκοπῇ ἢ πρατ-
τόμενον ἢ λεγόμενον. μᾶλλον μὲν αὐτὸ ξυνιέναι καλοῦσιν ἢ
μανθάνειν, ἔστι δ' ὅτε καὶ μανθάνειν. σὲ δὲ τοῦτο, ὡς
οὗτοι ἐνδείκνυνται, διαλέληθε, ταὐτὸ ὄνομα ἐπ' ἀνθρώποις
ἐναντίως ἔχουσι κείμενον, ἐπί τῷ τε εἰδότι καὶ ἐπὶ τῷ μή.
παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐρωτήματι,

autem, inquit, nonne est scientiam iam habere? Assensit. Nescire igitur est nondum habere scientiam. Concessit ei. Utri iam sunt qui aliquid percipiunt? iine qui iam tenent, an qui non tenent? Qui nondum tenent. Nonne concessisti etiam nescientes in eorum numero esse qui non tenerent? Annuit. In eorum igitur numero qui percipiunt sunt discentes, non in eorum qui tenent. Assensit. Nescientes igitur, inquit, discunt, Clinia, non scientes.

Adhuc ad tertiam quasi luctam ferebatur Euthydemus iuvenem deiecturus, quum ego obrutum videns adolescentem suscitare eum vellem, ne animum nobis desponderet, et consolans dicerem: O Clinia, ne mirare si tibi videntur insoliti esse sermones; fortasse enim non sentis quid faciant tibi hospites. faciunt autem idem quod Corybantes initiantes, quando in solio collocant eum quem volunt initiare; nam ibi quoque saltatio peragitur atque ludus, si forte tu quoque es initiatus. atque nunc hi nihil aliud quam saltant circum te et chorum quasi agunt ludentes, ut deinde te initient. nunc igitur existima initia te audire sacrorum sophisticorum. primum enim, ut Prodicus ait, rectum verborum usum disci oportet. quod etiam tibi demonstrant hospites quippe nescienti homines verbum discendi ponere quidem tum quum quis ab initio nullam alicuius rei scientiam habens deinde eius scientiam nanciscatur, ponere vero etiam id ipsum quum habens iam scientiam hac scientia eandem illam rem perscrutetur, sive peragatur sive sermonibus tractetur. magis quidem id vocant perspicere quam discere, nonnumquam tamen etiam discere. te autem hoc fugit, ut hi ostendunt, idem nomen in hominibus dici contrario inter se modo habentibus, in sciente et nesciente. simile vero huic est illud in secunda quaestione qua te rogarunt utrum discerent homines quae scirent, an quae nescirent. haec videlicet sunt disciplinarum iocularia;

ἐν ᾧ ἠρώτων σε πότερα μανθάνουσιν * οἱ ἄνθρωποι ἃ ἐπί- B
στανται, ἢ ἃ μή. ταῦτα δὴ τῶν μαθημάτων παιδιά ἐστι·
διὸ καί φημι ἐγώ σοι τούτους προςπαίζειν. παιδιὰν δὲ λέγω
διὰ ταῦτα, ὅτι εἰ καὶ πολλά τις ἢ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα
μάθοι, τὰ μὲν πράγματα οὐδὲν ἂν μᾶλλον εἰδείη πῇ ἔχει,
προςπαίζειν δὲ οἷός τ' ἂν εἴη τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τὴν τῶν
ὀνομάτων διαφορὰν ὑποσκελίζων καὶ ἀνατρέπων, ὥςπερ οἱ
τὰ σκολύθρια τῶν μελλόντων * καθιζήσεσθαι ὑποσπῶντες C
χαίρουσι καὶ γελῶσιν, ἐπειδὰν ἴδωσιν ὕπτιον ἀνατετραμμένον.
ταῦτα μὲν οὖν σοι παρὰ τούτων νόμιζε παιδιὰν γεγονέναι·
τὰ δὲ μετὰ ταῦτα δῆλον ὅτι τούτω γέ σοι αὐτὰ τὰ σπουδαῖα
ἐνδείξεσθον. καὶ ἐγὼ ὑφηγήσομαι αὐτοῖν, ἵνα μοι ὃ ὑπέ-
σχοντο ἀποδῶσιν. *) ἐφάτην γὰρ ἐπιδείξασθαι τὴν προ-
τρεπτικὴν σοφίαν· νῦν δ', ἐμοὶ δοκεῖ, δεῖν ᾠηθήτην πρότε-
ρον παῖσαι πρός σε. * Ταῦτα μὲν οὖν, ὦ Εὐθύδημέ τε καὶ D
Διονυσόδωρε, πεπαίσθω τε ὑμῖν καὶ ἴσως ἱκανῶς ἔχει· τὸ
δὲ δὴ μετὰ ταῦτα ἐπιδείξατον προτρέποντε τὸ μειράκιον,
ὅπως χρὴ σοφίας τε καὶ ἀρετῆς ἐπιμεληθῆναι. πρότερον δ'
ἐγὼ σφῷν ἐνδείξομαι οἷον αὐτὸ ὑπολαμβάνω καὶ οἵου αὐτοῦ
ἐπιθυμῶ ἀκοῦσαι. ἐὰν οὖν δόξω ὑμῖν ἰδιωτικῶς τε καὶ γε-
λοίως αὐτὸ ποιεῖν, μή μου καταγελᾶτε· ὑπὸ προθυμίας γὰρ
τοῦ ἀκοῦσαι τῆς ὑμετέρας σοφίας * τολμήσω αὐτοσχεδιάσαι E
ἐναντίον ὑμῶν. ἀνάσχεσθον οὖν ἀγελαστὶ ἀκούοντες αὐτοί τε
καὶ οἱ μαθηταὶ ὑμῶν. Σὺ δέ μοι, ὦ παῖ Ἀξιόχου, ἀπόκριναι.

Ἆρά γε πάντες ἄνθρωποι βουλόμεθα εὖ πράττειν; ἢ
τοῦτο μὲν ἐρώτημα ὧν νῦν δὴ ἐφοβούμην ἓν τῶν καταγελά-
στων; ἀνόητον γὰρ δήπου καὶ τὸ ἐρωτᾶν τὰ τοιαῦτα· τίς
γὰρ οὐ βούλεται ἀνθρώπων εὖ πράττειν; Οὐδεὶς ὅςτις οὐκ,
ἔφη ὁ Κλεινίας. * Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ δὴ **) μετὰ τοῦτο, 27
ἐπειδὴ βουλόμεθα εὖ πράττειν, πῶς ἂν εὖ πράττοιμεν; ἆρ'
ἂν εἰ ἡμῖν πολλὰ κἀγαθὰ εἴη; ἢ τοῦτο ἐκείνου ἔτι εὐηθέστε-
ρον; δῆλον γάρ που καὶ τοῦτο ὅτι οὕτως ἔχει. Συνέφη.
Φέρε δή, ἀγαθὰ δὲ ποῖα ἄρα τῶν ὄντων τυγχάνει ἡμῖν ὄντα;
ἢ οὐ χαλεπὸν οὐδὲ σεμνοῦ ἀνδρὸς πάνυ τι οὐδὲ τοῦτο ἔοικεν
εἶναι εὑρεῖν; πᾶς γὰρ ἂν ἡμῖν εἴποι ὅτι τὸ πλουτεῖν ἀγαθόν·

---

*) γρ. ἀποδώσειν. **) ἴσ. τὸ δὲ δή.

quocirca etiam dico hos tecum iocari. iocularia vero voco propterea quod, etiamsi quis multa vel etiam omnia huiusmodi discat, res ipsas nihilo magis cognoscet quomodo se habeant, iocari vero poterit cum hominibus, propter nominum differentiam supplantans eos atque prosternens, quemadmodum qui subsellia considere volentibus subtrahunt laetantur et rident, si resupinum vident prostratum. haec igitur existima tibi ab his per iocum esse prolata; deinde vero dubitari non potest quin tibi ipsa seria ostendant. atque ego praeibo ipsis, ut mihi quae promiserunt praestent. dixerunt enim se ostensuros esse sapientiam ad studium incitantem; nunc autem, ut mihi videtur, arbitrantur prius tecum esse iocandum. Haec igitur, o Euthydeme et Dionysodore, per iocum nobis dicta sunto, et fortasse satis est; quod autem deinceps sequitur, ostendite iuvenem incitantes, quomodo sapientiae ac virtuti oporteat studeri. prius vero ego vobis indicabo quale hoc existimem et quomodo audire cupiam. quodsi vobis imperite et ridicule id facere visus fuero, ne me deridete; vestram enim sapientiam audire cupiens audebo ex tempore dicere coram vobis, sustinete igitur sine risu me audientes et ipsi et discipuli vestri. Tu autem, o fili Axiochi, responde.

Nonne omnes homines cupimus bene nobiscum agi? an haec quidem una ex ridiculis illis quas modo timebam est quaestionibus? nam stolidum sine dubio haec etiam rogare; quotus enim quisque hominum invenitur qui bene secum agi non cupiat? Nemo, inquit Clinias. Iam quaeritur, inquam, si cupimus bene nobiscum agi, quomodo hoc assequi possimus; num si multa nobis bona sint? an hoc illo etiam ineptius? patet enim hoc quoque se sic habere. Assensit. Age igitur, quaenam nobis res bonae sunt? an non difficile nec viri admodum praestantis videtur esse hoc invenire? quilibet enim nobis dicet bonum esse divitiis

ἦ γάρ; Πάνυ γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ κα-
λὸν εἶναι καὶ τἄλλα κατὰ τὸ σῶμα * ἱκανῶς παρεσκευάσθαι; B
Συνεδόκει. Ἀλλὰ μὴν εὐγένειαί τε καὶ δυνάμεις καὶ τιμαὶ
ἐν τῇ ἑαυτοῦ δῆλά ἐστιν ἀγαθὰ ὄντα. Ὡμολόγει. Τί οὖν,
ἔφην, ἔτι ἡμῖν λείπεται τῶν ἀγαθῶν; τί ἄρα ἐστὶ τὸ σώ-
φρονά τε εἶναι καὶ δίκαιον καὶ ἀνδρεῖον; πότερον πρὸς Διός,
ὦ Κλεινία, ἡγεῖ σύ, ἐὰν ταῦτα τιθῶμεν ὡς ἀγαθά, ὀρ-
θῶς ἡμᾶς θήσειν, ἢ ἐὰν μή; ἴσως γὰρ ἄν τις ἡμῖν ἀμφισ-
βητήσειε· σοὶ δὲ πῶς δοκεῖ; Ἀγαθά, ἔφη ὁ Κλεινίας. Εἶεν,
ἦν δ' ἐγώ, τὴν δὲ σοφίαν * ποῦ χοροῦ τάξομεν; ἐν τοῖς C
ἀγαθοῖς, ἢ πῶς λέγεις; Ἐν τοῖς ἀγαθοῖς. Ἐνθυμοῦ δὴ
μή τι παραλείπωμεν τῶν ἀγαθῶν, ὅ τι καὶ ἄξιον λόγου.
Ἀλλά μοι δοκοῦμεν, ἔφη, οὐδέν, ὁ Κλεινίας. Καὶ ἐγὼ ἀνα-
μνησθεὶς εἶπον ὅτι Ναὶ μὰ Δία κινδυνεύομέν γε τὸ μέγιστον
τῶν ἀγαθῶν παραλιπεῖν. Τί τοῦτο; ἦ δ' ὅς. Τὴν εὐτυ-
χίαν, ὦ Κλεινία· ὃ πάντες φασί, καὶ οἱ πάνυ φαῦλοι, μέ-
γιστον τῶν ἀγαθῶν εἶναι. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Καὶ ἐγὼ
αὖ πάλιν μετανοήσας εἶπον ὅτι Ὀλίγου καταγέλαστοι * ἐγε- D
νόμεθα ὑπὸ τῶν ξένων ἐγώ τε καὶ σύ, ὦ παῖ Ἀξιόχου. Τί
δή, ἔφη, τοῦτο; Ὅτι εὐτυχίαν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν θέμενοι
νῦν δὴ αὖθις περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐλέγομεν. Τί οὖν δὴ τοῦτο;
Καταγέλαστον δήπου, ὃ πάλαι πρόκειται, τοῦτο πάλιν
προτιθέναι καὶ δὶς ταὐτὰ λέγειν. Πῶς, ἔφη, τοῦτο λέγεις;
Ἡ σοφία δήπου, ἦν δ' ἐγώ, εὐτυχία ἐστί· τοῦτο δὲ κἂν
παῖς γνοίη. Καὶ ὃς ἐθαύμασεν· οὕτως ἔτι νέος τε καὶ
εὐήθης ἐστί. Κἀγὼ γνοὺς αὐτὸν θαυμάζοντα, Ἆρ' οὐκ
* οἶσθα, ἔφην, ὦ Κλεινία, ὅτι περὶ αὐλημάτων εὐπρα- E
γίαν οἱ αὐληταὶ εὐτυχέστατοί εἰσιν; Συνέφη. Οὐκοῦν, ἦν
δ' ἐγώ, καὶ περὶ γραμμάτων γραφῆς τε καὶ ἀναγνώσεως
οἱ γραμματισταί; Πάνυ γε. Τί δέ; πρὸς τοὺς τῆς θα-
λάττης κινδύνους μῶν οἴει εὐτυχεστέρους τινὰς εἶναι τῶν
σοφῶν κυβερνητῶν, ὡς ἐπὶ πᾶν εἰπεῖν; Οὐ δῆτα. Τί δέ;
στρατευόμενος μετὰ ποτέρου ἂν ἥδιον τοῦ κινδύνου τε καὶ
τῆς τύχης μετέχοις, μετὰ σοφοῦ * στρατηγοῦ, ἢ μετ' ἀμα- 280
θοῦς; Μετὰ σοφοῦ. Τί δὲ ἀσθενῶν, μετὰ ποτέρου ἂν
ἡδέως κινδυνεύοις, μετὰ σοφοῦ ἰατροῦ, ἢ μετ' ἀμαθοῦς;

abundare; nonne? Sane quidem, inquit. Nonne etiam sanum et pulchrum et reliquis quae ad corpus pertinent satis instructum esse? Visum est illi quoque. Atque nobilitas et potestas et honores in civitate sua manifesto sunt bona. Concessit. Quid igitur, inquam, adhuc nobis relinquitur bonorum? quidnam est temperantem esse et iustum et fortem? utrum per deos, Clinia, arbitraris, si haec bona posuerimus, nos recte esse posituros, an si non posuerimus? forsitan enim quispiam hoc nobis addubitet; tibi quomodo videtur? Bona esse illa, inquit Clinias. Iam vero, inquam, sapientiam quonam in numero reponemus? in bonorum numero, an quomodo sentis? In bonorum numero. Vide autem ne quid praetermittamus bonorum quod alicuius sit momenti. At videmur mihi, inquit, nihil, Clinias. Tum ego recordatus dixi At hercle videmur summum bonorum praetermisisse. Quodnam hoc? inquit. Felicitatem, Clinia; quam omnes dicunt, etiam valde mediocres, summum esse bonum. Vera narras, inquit. Atque ego rursus sententia mutata dixi Paene risui fuissemus hospitibus ego et tu, o fili Axiochi. Cur tandem hoc? inquit. Quod felicitatem quum supra posuerimus nunc iterum eandem memoramus. Quomodo hoc? Ridiculum sine dubio, quod dudum propositum est, hoc rursus proponere et bis idem dicere. Quomodo, inquit, hoc dicis? Sapientia videlicet, inquam, felicitas est; hoc vel puer intelliget. Tum ille miratus est; tam iuvenis adhuc est et simplex. Ego autem eius admirationem animadvertens Nonne scis, inquam, Clinia, in prospero tibiae cantu tibicines felicissimos esse? Assensit. Nonne, inquam, in litteris quoque scribendis et legendis grammaticos? Sane quidem. Quid? ad maris pericula num censes feliciores aliquos esse sapientibus gubernatoribus, ut universe dicamus? Minime vero. Quid porro? militans cum utro libentius in periculi et fortunae partem venias, cum perito duce.

Μετὰ σοφοῦ. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι εὐτυχέστερον ἂν
οἴει πράττειν μετὰ σοφοῦ πράττων, ἢ μετ' ἀμαθοῦς; Ξυνε-
χώρει. Ἡ σοφία ἄρα πανταχοῦ εὐτυχεῖν ποιεῖ τοὺς ἀν-
θρώπους. οὐ γὰρ δήπου ἁμαρτάνοι γ' ἄν ποτέ τις σοφίᾳ,
ἀλλ' ἀνάγκη ὀρθῶς πράττειν καὶ τυγχάνειν. ἢ *) γὰρ ἂν
οὐκέτι σοφία εἴη. Συνωμολογησάμεθα τελευτῶντες οὐκ οἶδ'
ὅπως * ἐν κεφαλαίῳ οὕτω τοῦτο ἔχειν· σοφίας παρούσης, B
ᾧ ἂν **) παρῇ, μηδὲν προςδεῖσθαι εὐτυχίας. ἐπειδὴ δὲ
τοῦτο συνωμολογησάμεθα, πάλιν ἐπυνθανόμην αὐτοῦ τὰ
πρότερον ὡμολογημένα πῶς ἂν ἡμῖν ἔχοι. Ὡμολογήσαμεν
γάρ, ἔφην, εἰ ἡμῖν ἀγαθὰ πολλὰ παρείη, εὐδαιμονεῖν ἂν
καὶ εὖ πράττειν. Συνέφη. Ἆρ' οὖν εὐδαιμονοῖμεν ἂν διὰ
τὰ παρόντα ἀγαθά, εἰ μηδὲν ἡμᾶς ὠφελοῖ, ἢ εἰ ὠφελοῖ;
Εἰ ὠφελοῖ, ἔφη. Ἆρ' οὖν ἄν τι ὠφελοίη, εἰ εἴη μόνον
ἡμῖν, χρῴμεθα δ' αὐτοῖς μή; οἷον σιτία εἰ ἡμῖν εἴη πολ- C
λά, ἐσθίοιμεν δὲ μή, ἢ ποτόν, πίνοιμεν δὲ μή, ἔσθ' ὅ τι
ὠφελοίμεθ' ἄν; Οὐ δῆτα, ἔφη. Τί δέ; οἱ δημιουργοὶ πάν-
τες, εἰ αὐτοῖς εἴη πάντα τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα
ἑκάστῳ εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, χρῷντο δ' αὐτοῖς μή, ἆρ' ἂν
οὗτοι εὖ πράττοιεν διὰ τὴν κτῆσιν, ὅτι κεκτημένοι εἶεν
πάντα ἃ δεῖ κεκτῆσθαι τὸν δημιουργόν; οἷον τέκτων, εἰ
παρεσκευασμένος εἴη τά τε ὄργανα ἅπαντα καὶ ξύλα ἱκανά,
τεκταίνοιτο δὲ μή, ἔσθ' ὅ τι ὠφελοῖτ' * ἂν ἀπὸ τῆς κτή- D
σεως; Οὐδαμῶς, ἔφη. Τί δέ; εἴ τις κεκτημένος εἴη πλοῦ-
τόν τε καὶ ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν πάντα τὰ ἀγαθά, χρῷτο δὲ
αὐτοῖς μή, ἆρ' ἂν εὐδαιμονοῖ διὰ τὴν τούτων κτῆσιν τῶν
ἀγαθῶν; Οὐ δῆτα, ὦ Σώκρατες. Δεῖ ἄρ', ἔφην, ὡς ἔοικε,
μὴ μόνον κεκτῆσθαι τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ τὸν μέλλοντα εὐ-
δαίμονα ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς, ὡς ***) οὐδὲν
ὄφελος τῆς κτήσεως γίγνεται. Ἀληθῆ λέγεις. Ἆρ' οὖν,
ὦ Κλεινία, ἤδη τοῦθ' ἱκανὸν πρὸς τὸ εὐδαίμονα * ποιῆσαί E
τινα, τό τε κεκτῆσθαι τἀγαθὰ καὶ τὸ χρῆσθαι αὐτοῖς;
Ἔμοιγε δοκεῖ. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, ἐὰν ὀρθῶς χρῆταί
τις, ἢ ἐὰν μή; Ἐὰν ὀρθῶς. Καλῶς γε, ἦν δ' ἐγώ, λέ-
γεις· πλεῖον γάρ που, οἶμαι, θάτερόν ἐστιν, ἐάν τις χρῆται

*) ἴσ. ἢ. **) γρ. ὅταν. ***) ἴσ. ἢ.

an cum indocto? Cum perito. Quid vero aegrotans, cum utro periculum adeas, cum docto medico, an cum indocto? Cum docto. Nonne, inquam, quia felicius te putes acturum esse cum docto agentem, quam cum indocto? Concessit. Sapientia igitur et doctrina usquequaque homines efficit felices. neque enim fieri potest ut quis peccet per sapientiam, sed recte agat et propositum assequatur necesse est; alioquin iam sapientia non esset. Concessimus tandem nescio quomodo in universum rem sic se habere: cui sapientia adesset, ei nihil opus esse felicitate. postquam vero hoc inter nos convenerat, rursus sciscitatus sum ex eo, ante concessa quomodo nobis se haberent. Concessimus enim, inquam, si nobis bona multa adessent, nos felices futuros beneque acturos esse. Assensit. Utrum igitur felices erimus per bona praesentia, si nihil nobis proderunt, an si proderunt? Si proderunt, inquit. Num vero proderunt, si erunt tantummodo nobis, iis autem non utemur? velut cibi si nobis sint multi, nec iis vescamur, vel potio, nec bibamus, numquid nobis prosint? Minime vero, inquit. Quid? opifices omnes, si omnia iis sint ad suum cuique opus idonea parata, his vero non utantur, num bene hi agant propter possessionem illorum, quippe omnia possidentes quae possidere oporteat opificem? velut faber tignarius, si omnia parasset instrumenta et ligna idonea, nihil autem fabricaretur, numquid utilitatis caperet ex possessione? Nullo modo, inquit. Quid vero? si quis possideat divitias omniaque quae modo memoravimus bona, neque tamen iis utatur, num felicem eum reddat horum possessio bonorum? Minime, Socrate. Oportet igitur, inquam, ut patet, non solum possidere huiusmodi bona eum qui felix est futurus, verum etiam iis uti; alioquin nil prodest possessio. Vera dicis. Nonne igitur, Clinia, hoc iam satis est ad felicitatem nobis parandam, et possidere bona et uti iis?

ὁτῳοῦν μὴ ὀρθῶς πράγματι, ἢ ἐὰν ἐᾷ· τὸ μὲν γὰρ κακόν,
τὸ δὲ οὔτε κακὸν οὔτε ἀγαθόν· ἢ οὐχ οὕτω* φαμέν; Ξυν- 281
εχώρει. Τί οὖν; ἐν τῇ ἐργασίᾳ τε καὶ χρήσει τῇ περὶ
τὰ ξύλα μῶν ἄλλο τί ἐστι τὸ ἀπεργαζόμενον ὀρθῶς χρῆσθαι,
ἢ ἐπιστήμη ἡ τεκτονική; Οὐ δῆτα, ἔφη. Ἀλλὰ μήν που
καὶ ἐν τῇ περὶ τὰ σκεύη ἐργασίᾳ τὸ ὀρθῶς ἐπιστήμη ἐστὶν
ἡ ἀπεργαζομένη. Συνέφη. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ περὶ
τὴν χρείαν ὧν ἐλέγομεν τὸ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, πλού-
του τε καὶ ὑγιείας καὶ κάλλους, τὸ ὀρθῶς πᾶσι τοῖς τοι-
ούτοις χρῆσθαι, ἐπιστήμη ἦν ἡγουμένη καὶ κατορθοῦσα
* τὴν πρᾶξιν, ἢ ἄλλο τι; Ἐπιστήμη, ἦ δ' ὅς. Οὐ μόνον B
ἄρ' εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ εὐπραγίαν, ὡς ἔοικεν, ἡ ἐπιστήμη
παρέχει τοῖς ἀνθρώποις ἐν πάσῃ κτήσει τε καὶ πράξει.
Ὡμολόγει. Ἆρ' οὖν, ὦ πρὸς Διός, ἦν δ' ἐγώ, ὄφελός τι
τῶν ἄλλων κτημάτων ἄνευ φρονήσεως καὶ σοφίας; ἆρά γε
ὀνίναιτ' ἂν ἄνθρωπος πολλὰ κεκτημένος καὶ πολλὰ πράτ-
των νοῦν μὴ ἔχων; ἢ μᾶλλον ὀλίγα νοῦν ἔχων; *) ὧδε δὲ
σκόπει· οὐκ ἐλάττω πράττων ἐλάττω ἂν ἐξαμαρτάνοι,
* ἐλάττω δὲ ἁμαρτάνων ἧττον ἂν κακῶς πράττοι, ἧττον C
δὲ κακῶς πράττων ἄθλιος ἧττον ἂν εἴη; Πάνυ γ', ἔφη.
Πότερον οὖν ἂν μᾶλλον ἐλάττω τις πράττοι πένης ὤν, ἢ
πλούσιος; Πένης, ἔφη. Πότερον δὲ ἀσθενής, ἢ ἰσχυρός;
Ἀσθενής. Πότερον δὲ ἔντιμος, ἢ ἄτιμος; Ἄτιμος. Πό-
τερον δὲ ἀνδρεῖος ὢν καὶ σώφρων ἐλάττω ἂν πράττοι, ἢ
δειλός; Δειλός. Οὐκοῦν καὶ ἀργὸς μᾶλλον, ἢ ἐργάτης;
Συνεχώρει. Καὶ βραδὺς μᾶλλον, ἢ ταχύς; καὶ ἀμβλὺ ὁρῶν
καὶ * ἀκούων μᾶλλον, ἢ ὀξύ; Πάντα τὰ τοιαῦτα ξυνεχω- D
ροῦμεν ἀλλήλοις. Ἐν κεφαλαίῳ δ', ἔφην, ὦ Κλεινία, κιν-
δυνεύει σύμπαντα ἃ τὸ πρῶτον ἔφαμεν ἀγαθὰ εἶναι, οὐ
περὶ τούτου ὁ λόγος αὐτοῖς εἶναι, ὅπως αὐτά γε καθ' αὑτὰ
πέφυκεν ἀγαθὰ εἶναι, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ὧδ' ἔχει, **) ἐὰν
μὲν αὐτῶν ἡγῆται ἀμαθία, μείζω κακὰ εἶναι τῶν ἐναν-
τίων, ὅσῳ δυνατώτερα ὑπηρετεῖν τῷ ἡγουμένῳ κακῷ ὄντι·
ἐὰν δὲ φρόνησίς τε καὶ σοφία, μείζω ἀγαθά· αὐτὰ δὲ

*) ἴσ. ἔχων μᾶλλον, ἢ ὀλίγα, νοῦν δὲ ἔχων;
**) ἴσ. ἔχειν.

Mihi quidem videtur. Utrum, inquam, si recte aliquis iis utitur, an si non recte? Si recte. Bene, inquam, loqueris; gravius enim, opinor, est, si quis aliqua re non recte utitur, quam si eam mittit; illud enim malum est, hoc vero neque malum neque bonum; annon ita sentimus? Concessit. Quid igitur? in operatione et usu qui ad ligna spectat numquid aliud est id quod efficit ut recte iis utamur, quam scientia fabrilis? Nihil aliud, inquit. Atqui etiam in vasorum confectione scientia est quae rectum efficit usum. Assensit. Nonne, inquam, etiam usum eorum quae diximus primum bonorum, divitiarum et sanitatis et pulchritudinis, ut recte his omnibus utamur, scientia praescribit et actionem dirigit, an aliud quid? Scientia, inquit. Ergo non modo felicitatem, verum etiam bene agendi rationem, ut videtur, scientia praebet hominibus in quaque possessione et actione. Concessit. Num igitur, per deos, inquam, prosunt reliquae res sine prudentia et sapientia? an homo multa possidens multaque agens rationis expers plus capiet utilitatis, quam pauca agens, at ratione praeditus? sic considera: nonne minus agens minus peccabit, minus vero peccans minus male aget, et minus male agens minus erit infelix? Sane quidem, inquit. Utrum igitur pauciora aget qui pauper est, an qui dives? Qui pauper est, inquit. Utrum qui imbecillus, an qui validus? Qui imbecillus. Utrum honoratus, an honoris expers? Honoris expers. Utrum qui fortis est atque prudens pauciora aget, an qui ignavus? Qui ignavus. Nonne etiam segnis potius, quam laboriosus? Concessit. Et tardus magis, quam velox? et qui obtuso est visu et auditu magis, quam qui acuto? Haec omnia inter nos concessimus. In universum vero, inquam, Clinia, videtur de omnibus quae primo diximus bona esse non ita exponi, ut ipsa per se et naturâ bona esse dicamus, sed, ut liquet, ita se habere, ut, si inscitia iis imperet, maiora sint mala quam con-

καθ' αὑτὰ * οὐδέτερα αὐτῶν οὐδενὸς ἄξια εἶναι. Φαίνεται, E
ἔφη, ὡς ἔοικεν, οὕτως ὡς σὺ λέγεις. Τί οὖν ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τῶν εἰρημένων; ἄλλο τι ἢ τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν ὂν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακόν, τούτοιν δὲ δυοῖν ὄντοιν ἡ μὲν σοφία ἀγαθόν, ἡ δὲ ἀμαθία κακόν; Ὡμολόγει. * Ἔτι τοίνυν, 282
ἔφην, τὸ λοιπὸν ἐπισκεψώμεθα. ἐπειδὴ εὐδαίμονες μὲν εἶναι προθυμούμεθα πάντες, ἐφάνημεν δὲ τοιοῦτοι γιγνόμενοι ἐκ τοῦ χρῆσθαί τε τοῖς πράγμασι καὶ ὀρθῶς χρῆσθαι, τὴν δὲ ὀρθότητα καὶ εὐτυχίαν ἐπιστήμη ἡ *) παρέχουσα, δεῖ δή, ὡς ἔοικεν, ἐκ παντὸς τρόπου ἅπαντα ἄνδρα τοῦτο παρασκευάζεσθαι, ὅπως ὡς σοφώτατος ἔσται· ἢ οὔ; Ναί, ἔφη. Καὶ παρὰ πατρός τε δήπου τοῦτο οἰόμενον δεῖν παραλαμβάνειν πολὺ μᾶλλον ἢ χρήματα, * καὶ παρ' ἐπιτρό- B
πων καὶ φίλων τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν φασκόντων ἐραστῶν εἶναι, καὶ ξένων καὶ πολιτῶν, δεόμενον καὶ ἱκετεύοντα σοφίας μεταδιδόναι, οὐδὲν αἰσχρόν, ὦ Κλεινία, οὐδὲ νεμεσητὸν ἕνεκα τούτου ὑπηρετεῖν καὶ δουλεύειν καὶ ἐραστῇ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ, ὁτιοῦν ἐθέλοντα ὑπηρετεῖν τῶν καλῶν ὑπηρετημάτων, προθυμούμενον σοφὸν γενέσθαι. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, ἔφην ἐγώ, οὕτως; Πάνυ μὲν οὖν εὖ μοι δοκεῖς λέγειν, ἦ δ' ὅς. Εἰ ἔστι γε, ὦ Κλεινία, ἦν δ' ἐγώ, * ἡ C
σοφία διδακτόν, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ ταὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις· τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἔτι σκεπτέον καὶ οὔπω διωμολογημένον ἐμοί τε καὶ σοί. Ἀλλ' ἔμοιγε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, διδακτὸν εἶναι δοκεῖ. Καὶ ἐγὼ ἡσθεὶς εἶπον Ἦ καλῶς λέγεις, ὦ ἄριστε ἀνδρῶν, καὶ εὖ ἐποίησας ἀπαλλάξας με σκέψεως πολλῆς περὶ τούτου αὐτοῦ, πότερον διδακτὸν ἢ οὐ διδακτὸν ἡ σοφία. νῦν οὖν ἐπειδή σοι καὶ διδακτὸν δοκεῖ καὶ μόνον τῶν ὄντων εὐδαίμονα καὶ εὐτυχῆ ποιεῖν τὸν * ἄνθρωπον, ἄλλο τι ἢ φαίης ἂν ἀναγκαῖον εἶναι φιλοσο- D
φεῖν καὶ αὐτὸς ἐν νῷ ἔχεις αὐτὸ ποιεῖν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς οἷόν τε μάλιστα.

Κἀγὼ ταῦτ' ἄσμενος ἀκούσας, Τὸ μὲν ἐμόν, ἔφην, παράδειγμα, ὦ Διονυσόδωρέ τε καὶ Εὐθύδημε, οἵων ἐπιθυμῶ τῶν προτρεπτικῶν λόγων εἶναι, τοιοῦτον, ἰδιωτικὸν

---

*) Ἴσ. ἦν.

traria, quo magis possint malo servire quod imperet, sin prudentia et sapientia, maiora bona, ipsa vero per se utraque nullius sint momenti. Videtur, inquit, ut liquet, ita ut tu dicis. Quidnam igitur sequitur ex his quae disseruimus? an aliud quid quam hoc, de reliquis quidem nihil neque bonum neque malum esse, de his vero duobus alterum, sapientiam, bonum, alterum, inscitiam, malum? Concessit. Praeterea, inquam, id quod reliquum est consideremus. quoniam felices quidem esse cupimus omnes, tales vero existimus rerum usu eoque recto, et rectum usum prosperumque successum scientia praebet, oportet, ut videtur, omni modo quemque virum ita se parare, ut quam sapientissimus sit; nonne? Etiam, inquit. Atque a patre sine dubio existimantem hoc multo magis se accipere debere quam pecuniam, et a tutoribus amicisque tum ceteris tum vero ab iis qui se amatores esse profiteantur, atque a peregrinis civibusque, orantem et suppliciter rogantem ut sapientiam impertiant, neque turpe, Clinia, neque indignum hanc ob causam obsequi et servire et amatori et cuilibet homini, ita ut quodvis velit honestum officium praestare id studens ut sapiens evadat. an non videtur tibi, inquam, ita? Sane quidem bene mihi videris dicere, inquit. Si quidem, Clinia, inquam, doceri potest sapientia, nec sponte obtingit hominibus; hoc enim nobis adhuc explorandum, necdum inter nos convenit. Mihi vero, inquit, Socrate, doceri posse videtur. Tum ego laetus dixi Profecto bene narras, optime virorum, et commode me magna huius ipsius rei investigatione liberasti, utrum doceri possit necne sapientia. nunc igitur quoniam tibi et doceri posse videtur et sola ex omnibus rebus beatum ac felicem reddere hominem, nonne dices necessarium esse philosophari teque ipsum in animo habere hoc facere? Sane quidem, inquit, Socrate, quam possum maxime.

Atque ego his cum voluptate auditis Meum qui-

ἴσως καὶ μόγις διὰ μακρῶν λεγόμενον· σφῷν δὲ ὁπότερος βούλεται, ταὐτὸν τοῦτο τέχνῃ πράττων ἐπιδειξάτω ἡμῖν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο βούλεσθον, ὅθεν * ἐγὼ ἀπέλιπον, τὸ ἑξῆς E ἐπιδείξατον τῷ μειρακίῳ, πότερον πᾶσαν ἐπιστήμην δεῖ αὐτὸν κτᾶσθαι, ἢ ἔστι τις μία ἣν δεῖ λαβόντα εὐδαιμονεῖν τε καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα εἶναι, καὶ τίς αὕτη. ὥσπερ γὰρ ἔλεγον ἀρχόμενος, περὶ πολλοῦ ἡμῖν τυγχάνει ὂν τόνδε τὸν νεανίσκον σοφόν τε καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι.

* Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτ' εἶπον, ὦ Κρίτων· τῷ δὲ μετὰ 283 τοῦτο ἐσομένῳ πάνυ σφόδρα προσεῖχον τὸν νοῦν, καὶ ἐσκόπουν τίνα ποτὲ τρόπον ἅψοιντο τοῦ λόγου καὶ ὁπόθεν ἄρξοιντο παρακελευόμενοι τῷ νεανίσκῳ σοφίαν τε καὶ ἀρετὴν ἀσκεῖν. ὁ οὖν πρεσβύτερος αὐτῶν, ὁ Διονυσόδωρος, πρότερος ἤρχετο τοῦ λόγου, καὶ ἡμεῖς πάντες ἐβλέπομεν πρὸς αὐτὸν ὡς αὐτίκα μάλα ἀκουσόμενοι θαυμασίους τινὰς λόγους. ὅπερ οὖν καὶ συνέβη ἡμῖν. θαυμασιὸν γάρ τινα, * ὦ Κρίτων, ἀνὴρ κατῆρχε λόγον, οὗ σοὶ B ἄξιον ἀκοῦσαι, ὡς παρακελευστικὸς ὁ λόγος ἦν ἐπ' ἀρετήν.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατές τε καὶ ὑμεῖς οἱ ἄλλοι, ὅσοι φατὲ ἐπιθυμεῖν τόνδε τὸν νεανίσκον σοφὸν γενέσθαι, πότερον παίζετε ταῦτα λέγοντες, ἢ ὡς ἀληθῶς ἐπιθυμεῖτε καὶ σπουδάζετε; Κἀγὼ διενοήθην ὅτι ᾠηθήτην ἄρ' ἡμᾶς τὸ πρότερον παίζειν, ἡνίκα ἐκελεύομεν διαλεχθῆναι τῷ νεανίσκῳ αὐτώ, καὶ διὰ ταῦτα προσεπαισάτην τε καὶ οὐκ * ἐσπουδασάτην. ταῦτ' οὖν διανοηθεὶς ἔτι μᾶλλον εἶπον C ὅτι θαυμαστῶς σπουδάζοιμεν. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος, Σκόπει μήν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅπως μὴ ἔξαρνος ἔσει ἃ νῦν λέγεις. Ἔσκεμμαι, ἦν δ' ἐγώ· οὐ γὰρ μή ποτ' ἔξαρνος γένωμαι. Τί οὖν, ἔφη, φατέ; βούλεσθε αὐτὸν σοφὸν γενέσθαι; Πάνυ μὲν οὖν. Νῦν δέ, ἦ δ' ὅς, Κλεινίας πότερον σοφός ἐστιν, ἢ οὔ; Οὔκουν φησί γε πω· ἔστι δέ, ἦν δ' ἐγώ, οὐκ ἀλαζών. Ὑμεῖς δέ, ἔφη, βούλεσθε γενέσθαι αὐτὸν * σοφόν, ἀμαθῆ δὲ μὴ εἶναι; Ὡμολογοῦ- D μεν. Οὐκοῦν ὃς μὲν οὐκ ἔστι, βούλεσθε αὐτὸν γενέσθαι,

num ad studium incitantiam, quales cupio eas esse, hoc est, imperitum fortasse et vix multis verbis expositum; vestrum autem utercumque voluerit, idem hoc ex arte faciens ostendito nobis. quodsi id non voltis, unde ego digressus sum hoc persequentes ostendite adolescentulo, utrum universam debeat scientiam acquirere, an sit una aliqua quam percipere oporteat qui beatum se bonumque virum velit, et quaenam haec sit. sicut enim dixi initio, magni nostra refert hunc iuvenem sapientem ac bonum evadere.

Atque ego haec loquutus sum, Crito; ad id vero quod deinde futurum esset magnopere attendi animum, et observavi quo tandem pacto aggressuri ad sermonem et unde exorsuri essent excitare iuvenem, ut sapientiam ac virtutem coleret. ac senior quidem ex iis, Dionysodorus, primus loqui coepit, nosque omnes ad eum oculos convertimus quippe extemplo nos putantes audituros esse orationes quasdam admirabiles. quod quidem etiam nobis obtigit; admirabilem enim quandam, Crito, vir instituit orationem, quam par est te audire, quantam ad virtutem adhortandi vim habuerit.

Dic mihi, inquit, Socrate vosque reliqui, quotquot dicitis vos cupere hunc adolescentulum sapientem evadere, utrum iocamini hoc profitentes, an vere cupitis idque serio agitis? Tum ego cogitavi illos opinari nos ante ioca egisse, quum eos iusserimus cum adolescentulo disserere, eamque ob causam eos ioca, non seria egisse. hoc igitur cogitans etiam magis affirmavi mirum in modum nos seria agere. Tum Dionysodorus, Reputa autem, inquit, Socrate, ne infitias eas quae nunc dicis. Reputavi, inquam: numquam infitias ibo. Quid igitur, inquit, dicitis? voltis eum sapientem fieri? Sane quidem. Nunc vero, inquit, Clinias utrum sapiens est, necne? Nondum se esse dicit; neque est, inquam, vanus. Vos autem, inquit, voltis eum sapientem fieri, indoctum vero non esse? Confessi sumus. Ergo eum

ὃς δ' ἔστι νῦν, μηκέτ' εἶναι. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἐθορυ-
βήθην. Ὁ δ' ἐμοῦ θορυβουμένου ὑπολαβὼν Ἄλλο τι
οὖν, ἔφη, ἐπεὶ βούλεσθε αὐτόν, ὃς νῦν ἐστί, μηκέτ'
εἶναι, βούλεσθε αὐτόν, ὡς ἔοικεν, ἀπολωλέναι; καί-
τοι πολλοῦ ἂν ἄξιοι οἱ τοιοῦτοι εἶεν φίλοι τε καὶ ἐρα-
σταί, οἵτινες τὰ παιδικὰ περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιντο ἐξο-
λωλέναι.

Καὶ ὁ Κτήσιππος ἀκούσας ἠγανάκτησέ * τε ὑπὲρ E
τῶν παιδικῶν καὶ εἶπεν Ὦ ξένε Θούριε, εἰ μὴ ἀγροικότε-
ρον, ἔφη, ἦν εἰπεῖν, εἶπον ἂν σοὶ εἰς κεφαλήν, ὅτι μα-
θὼν ἐμοῦ καὶ τῶν ἄλλων καταψεύδει τοιοῦτο πρᾶγμα, ὃ
ἐγὼ οἶμαι οὐδ' ὅσιον εἶναι λέγειν, ὡς ἐγὼ τόνδε βουλοί-
μην ἂν ἐξολωλέναι. Τί δέ, ἔφη, ὦ Κτήσιππε, ὁ Εὐθύ-
δημος, ἦ δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι ψεύδεσθαι; Νὴ Δί',
ἔφη, εἰ μὴ μαίνομαί γε. Πότερον λέγοντα τὸ πρᾶγμα
περὶ οὗ ἂν ὁ λόγος ᾖ, ἢ μὴ λέγοντα; Λέγοντα, * ἔφη. 284
Οὐκοῦν εἴπερ λέγει αὐτό, οὐκ ἄλλο λέγει τῶν ὄντων ἢ
ἐκεῖνο ὅπερ λέγει; Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως; ἔφη ὁ Κτήσιπ-
πος. Ἓν μὴν κἀκεῖνό γ' ἐστὶ τῶν ὄντων ὃ λέγει, χωρὶς
τῶν ἄλλων. Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὁ ἐκεῖνο λέγων τὸ ὄν, ἔφη,
λέγει; Ναί. Ἀλλὰ μὴν ὅ γε τὸ ὂν λέγων καὶ τὰ ὄντα
τἀληθῆ λέγει· ὥςτε ὁ Διονυσόδωρος, εἴπερ λέγει τὰ ὄν-
τα, λέγει τἀληθῆ καὶ οὐδὲν κατὰ σοῦ ψεύδεται. Ναί,
ἔφη· ἀλλ' ὁ ταῦτα λέγων, ἔφη ὁ Κτήσιππος, * ὦ Εὐθύ- B
δημε, οὐ τὰ ὄντα λέγει. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, Τὰ δὲ μὴ
ὄντα, ἔφη, ἄλλο τι ἢ οὐκ ἔστιν; Οὐκ ἔστιν. Ἄλλο τι
οὖν οὐδαμοῦ τά γε μὴ ὄντα ὄντ' ἐστίν; Οὐδαμοῦ. Ἔστιν
οὖν ὅπως περὶ ταῦτα τὰ μὴ ὄντα πράξειεν ἄν τίς τι, ὥςτ'
ἐκεῖνα ποιήσειεν ἂν καὶ ὁςτιςοῦν τὰ μηδαμοῦ ὄντα; Οὐκ
ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί οὖν; οἱ ῥήτορες ὅταν
λέγωσιν ἐν τῷ δήμῳ, οὐδὲν πράττουσιν; Πράττουσι μὲν
οὖν, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν εἴπερ πράττουσι, καὶ ποιοῦσιν;
Ναί. * Τὸ λέγειν ἄρα πράττειν τε καὶ ποιεῖν ἐστίν; C
Ὡμολόγησεν. Οὐκ ἄρα τά γε μὴ ὄντ', ἔφη, λέγει οὐδείς·
ποιοῖ γὰρ ἂν ἤδη τι, σὺ δὲ ὡμολόγηκας τὰ μὴ ὄντα μὴ
οἷόν τ' εἶναι μηδένα ποιεῖν· ὥςτε κατὰ τὸν σὸν λόγον

qui non est, voltis ipsum fieri, eum vero qui nunc est, iam non esse. Quibus ego auditis perturbatus sum. Ille vero dum perturbabar subiiciens Nonne igitur, inquit, quum velitis eum qui nunc est iam non esse, voltis eum, ut liquet, exstinctum? ac sane magni faciendi sunt amici et amatores, quorum maxime interest puerum dilectum perdere.

Tum Ctesippus his auditis indignatus est pro puero dilecto et dixit O hospes Thurie, nisi rusticius, inquit, esset ita loqui, dicerem: Capiti tuo, quum sciens de me et reliquis tale quid mentiare quod puto nec fas esse dictu, me velle hunc perditum. Quid vero, inquit, o Ctesippe, Euthydemus, num videtur tibi fieri posse ut aliquis mentiatur? Sane quidem hercle, inquit, nisi insaniam. Utrum dicens rem de qua agatur, an non dicens? Dicens, inquit. Nonne vero si eam dicit, non aliam dicit nisi eam quam dicit? Qui enim aliter? inquit Ctesippus. Una vero ex iis quae sunt illa quoque est quam dicit, diversa a reliquis. Sane quidem. Et nonne qui illam dicit eam quae est, inquit, dicit? Etiam. Iam vero qui dicit quod est et quae sunt is vera dicit; quocirca Dionysodorus, si dicit quae sunt, dicit vera nihilque de te mentitur. Vero, inquit; at qui hoc dicit, inquit Ctesippus, o Euthydeme, non id quod est dicit. Tum Euthydemus Ea vero quae non sunt, inquit, nonne non sunt? Non sunt. Nonne ea quae non sunt nusquam sunt? Nusquam. Fierine potest ut quisquam ratione eorum quae non sunt aliquid agat, ita ut illa quae nusquam sunt faciat quicumque est? Non mihi videtur, inquit Ctesippus. Quid igitur? rhetores quum ad populum concionantur, nihilne agunt? Agunt sane, inquit. Nonne si agunt, etiam faciunt? Vero. Dicere igitur et agere et facere est? Concessit. Ergo ea quae non sunt, inquit, nemo dicit; faceret enim aliquid, tu vero concessisti ea quae non essent neminem posse facere; quocirca ex tua oratione

οὐδεὶς ψευδῆ λέγει, ἀλλ', εἴπερ λέγει Διονυσόδωρος, τἀληθῆ τε καὶ τὰ ὄντα λέγει. Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κτήσιππος, ὦ Εὐθύδημε· ἀλλὰ τὰ ὄντα μὲν τρόπον τινὰ λέγει, οὐ μέντοι ὥς γε ἔχει. Πῶς λέγεις, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, ὦ Κτήσιππε; εἰσὶ γάρ τινες οἳ * λέγουσι τὰ πράγματα D
ὡς ἔχει; Εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ καλοί τε κἀγαθοὶ καὶ οἱ τἀληθῆ λέγοντες. Τί οὖν; ἦ δ' ὅς· τἀγαθὰ οὐκ εὖ, ἔφη, ἔχει, τὰ δὲ κακὰ κακῶς; Συνεχώρει. Τοὺς δὲ καλούς τε κἀγαθοὺς ὁμολογεῖς λέγειν ὡς ἔχει τὰ πράγματα; Ὁμολογῶ. Κακῶς ἄρ', ἔφη, λέγουσιν, ὦ Κτήσιππε, οἱ ἀγαθοὶ τὰ κακά, εἴπερ ὡς ἔχει λέγουσιν. Ναὶ μὰ Δί', ἦ δ' ὅς, σφόδρα γε, τοὺς γοῦν κακοὺς ἀνθρώπους, ὧν σύ, ἐάν μοι πείθῃ, εὐλαβήσει εἶναι, ἵνα * μή σε οἱ ἀγα- E
θοὶ κακῶς λέγωσιν. ὡς εὖ ἴσθ' ὅτι κακῶς λέγουσιν οἱ ἀγαθοὶ τοὺς κακούς. Ἦ καὶ τοὺς μεγάλους, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, μεγάλως λέγουσι καὶ τοὺς θερμοὺς θερμῶς; Μάλιστα δήπου, ἔφη ὁ Κτήσιππος· τοὺς γοῦν ψυχροὺς ψυχρῶς λέγουσί τε καὶ φασὶ διαλέγεσθαι. Σὺ μέν, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, λοιδορεῖ, ὦ Κτήσιππε, λοιδορεῖ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε, ἦ δ' ὅς, ὦ Διονυσόδωρε, ἐπεὶ φιλῶ σε, ἀλλὰ νουθετῶ σ' ὡς ἑταῖρον, καὶ πειρῶμαι πείθειν μηδέποτε ἐναντίον ἐμοῦ οὕτως ἀγροίκως λέγειν ὅτι ἐγὼ τούτους * βούλο- 285
μαι ἐξολωλέναι οὓς περὶ πλείστου ποιοῦμαι.

Ἐγὼ οὖν, ἐπειδή μοι ἐδόκουν ἀγριωτέρως πρὸς ἀλλήλους ἔχειν, προσέπαιζόν τε τὸν Κτήσιππον καὶ εἶπον ὅτι Ὦ Κτήσιππε, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ χρῆναι ἡμᾶς παρὰ τῶν ξένων δέχεσθαι ἃ λέγουσιν, ἐὰν ἐθέλωσι μεταδιδόναι, καὶ μὴ ὀνόματι διαφέρεσθαι. εἰ γὰρ ἐπίστανται οὕτως ἐξολλύναι ἀνθρώπους ὥστ' ἐκ πονηρῶν τε καὶ ἀφρόνων χρηστούς τε καὶ ἔμφρονας ποιεῖν, καὶ τοῦτο εἴτε αὐτὼ εὑρήκατον * εἴτε καὶ παρ' ἄλλου του ἐμαθέτην B
φθόρον τινὰ καὶ ὄλεθρον τοιοῦτον, ὥστε ἀπολέσαντες πονηρὸν ὄντα χρηστὸν πάλιν ἀποφῆναι, εἰ τοῦτο ἐπίστασθον (δῆλον δὲ ὅτι ἐπίστασθον· ἐφάτην γοῦν τὴν τέχνην σφῶν εἶναι τὴν νεωστὶ εὑρημένην ἀγαθοὺς ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐκ πονηρῶν), συγχωρήσωμεν οὖν αὐτοῖν αὐτώ·

nemo falsa dicit, sed, si dicit Dionysodorus, vera et quae sunt dicit. Sane quidem hercle, inquit Ctesippus, o Euthydeme; at quae sunt quidem quodammodo dicit, neque tamen quomodo habent. Quid dicis, inquit Dionysodorus, o Ctesippe? Suntne qui dicant res quomodo habent? Sunt sane, inquit, honesti et boni et qui vera dicunt. Quid igitur? inquit; bona nonne bene, inquit, habent, mala vero male? Concessit. Honestos autem ac bonos confiteris dicere res quomodo se habeant? Confiteor. Male igitur, inquit, dicunt, o Ctesippe, boni mala, si quomodo habent dicunt. Hercle, inquit, admodum, malis certe hominibus, quorum ne sis, si me audies, cavebis, ut ne boni male tibi dicant. nam probe scito maledicere bonos malis. An etiam de magnis, inquit Euthydemus, magne dicunt et de calidis calide? Maxime quidem, inquit Ctesippus; frigidos certe frigide dicunt et aiunt loqui. Tu vero, inquit Dionysodorus, convicium, o Ctesippe, convicium facis. Haudquaquam hercle, inquit, o Dionysodore (nam amo te), sed admoneo te tamquam amicum, et studeo tibi persuadere ne umquam coram me tam rustice dicas me hos velle perditos quos maximi faciam.

Ego vero, quum mihi viderentur inter se exacerbari, iocatus sum cum Ctesippo et O Ctesippe, inquam, mihi quidem videtur oportere nos ab hospitibus accipere quae dicant, si velint nobiscum communicare, non verbo discrepare. nam si sciunt ita homines perdere, ut ex improbis et imprudentibus bonos et prudentes efficiant, et hoc sive ipsi invenerunt sive ab alio quo didicerunt perniciem quandam et interitum eiusmodi, ut perdentes eum qui improbus sit bonum rursus exhibeant: si hoc sciunt (liquet autem ipsos id scire, dixerunt saltem artem suam esse nuper inventam illam bonos homines ex improbis efficiendi), concedamus iis hoc, ut perdant nobis adolescentulum pruden-

ἀπολεσάντων ἡμῖν τὸ μειράκιον καὶ φρόνιμον ποιησάντων,
καὶ ἅπαντάς γε ἡμᾶς τοὺς ἄλλους. * εἰ δὲ ὑμεῖς οἱ νέοι C
φοβεῖσθε, ὥςπερ ἐν Καρί, ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος· ὡς
ἐγώ, ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμί, παρακινδυνεύειν ἕτοιμος
καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τούτῳ, ὥςπερ τῇ
Μηδείᾳ τῇ Κόλχῳ· ἀπολλύτω με, καὶ εἰ μὲν βούλεται,
ἑψέτω, εἰ δ', ὅ τι βούλεται, τοῦτο ποιείτω· μόνον
χρηστὸν ἀποφηνάτω. Καὶ ὁ Κτήσιππος, Ἐγὼ μέν, ἔφη,
καὶ αὐτός, ὦ Σώκρατες, ἕτοιμός εἰμι παρέχειν ἐμαυτὸν
τοῖς ξένοις, καὶ ἐὰν βούλωνται δέρειν ἔτι * μᾶλλον ἢ νῦν D
δέρουσιν, εἴ μοι ἡ δορὰ μὴ εἰς ἀσκὸν τελευτήσει, ὥςπερ
ἡ τοῦ Μαρσύου, ἀλλ' εἰς ἀρετήν. καίτοι με οἴεται Διο-
νυσόδωρος οὑτοσὶ χαλεπαίνειν αὐτῷ· ἐγὼ δὲ οὐ χαλεπαίνω,
ἀλλ' ἀντιλέγω πρὸς ταῦτα ἅ μοι δοκεῖ πρός με μὴ καλῶς
λέγειν. ἀλλὰ σὺ τὸ ἀντιλέγειν, ἔφη, ὦ γενναῖε Διονυ-
σόδωρε, *) μὴ κάλει λοιδορεῖσθαι· ἕτερον γάρ τί ἐστι τὸ
λοιδορεῖσθαι. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος, Ὡς ὄντος, ἔφη, τοῦ
ἀντιλέγειν, ὦ Κτήσιππε, ποιεῖ τοὺς λόγους; Πάντως
* δήπου, ἔφη, καὶ σφόδρα γε. ἢ σύ, ὦ Διονυσόδωρε, E
οὐκ οἴει εἶναι ἀντιλέγειν; Οὔκουν σύ γ' ἄν, ἔφη, ἀπο-
δείξαις πώποτε ἀκούσας οὐδενὸς ἀντιλέγοντος ἑτέρου ἑτέρῳ.
Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη, ἀλλὰ ἀκούωμεν νῦν εἴ σοι ἀποδείκνυ-
μι, ἀντιλέγοντος Κτησίππου Διονυσοδώρῳ. Ἦ καὶ ὑπό-
σχοις ἂν τούτου λόγον; Πάνυ, **) ἔφη. Τί οὖν; ἦ δ' ὅς·
εἰσὶν ἑκάστῳ τῶν ὄντων λόγοι; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὡς ἔστιν
ἕκαστον, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν; Ὡς ἔστιν. Εἰ γὰρ μέμνησαι,
* ἔφη, ὦ Κτήσιππε, καὶ ἄρτι ἐπεδείξαμεν μηδένα λέγοντα 286
ὡς οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδεὶς ἐφάνη λέγων. Τί
οὖν δὴ τοῦτο; ἦ δ' ὃς ὁ Κτήσιππος· ἧττόν τι ἀντιλέ-
γομεν ἐγώ τε καὶ σύ; Πότερον οὖν, ἦ δ' ὅς, ἀντιλέγοιμεν
ἂν τοῦ αὐτοῦ πράγματος λόγον ἀμφότεροι γνόντες, ***)
ἢ οὕτω μὲν ἂν δήπου ταὐτὰ λέγοιμεν; Συνεχώρει. Ἀλλ'
ὅταν μηδέτερος, ἔφη, τὸν τοῦ πράγματος λόγον λέγῃ, τότε
ἀντιλέγοιμεν * ἄν; ἢ οὕτω γε τὸ παράπαν οὐδ' ἂν μεμνη- B

*) γρ. ὦ Διονυσόδωρε. **) ἴσ. Πάνυ γε.

***) ἴσ. τὸν τοῦ αὐτοῦ πράγματος λόγον ἀμφ. λέγοντες.

temque reddant et omnes nos reliquos, quodsi vos iuvenes reformidatis, tamquam in Care, in me periclitantor; nam ego, quoniam etiam senex sum, paratus sum ad periculum suscipiendum meque trado Dionysodoro huic, quasi Medeae Colchidi: perdito me et, si voluerit, coquito vel, quicquid volt, me facito, dummodo probum me exhibeat. Tum Ctesippus Equidem, inquit, ipse quoque, o Socrates, paratus sum ad me hospitibus tradendum, etiamsi corium mihi velint concidere etiam magis quam nunc concidunt, si mihi pellis non in utrem desinet, sicut Marsyae, sed in virtutem. quamquam me arbitratur hicce Dionysodorus sibi succensere; ego autem non succenseo, sed contradico iis quae mihi videtur in me non recte dicere. at tu contradicere, inquit, o generose Dionysodore, ne voca convicium facere; aliud enim quid est convicium facere. Tum Dionysodorus Contradicere, inquit, aliquid esse censens, o Ctesippe, hoc profers? Omnino vero, inquit, ac prorsus. an tu, Dionysodore, non putas esse contradicere? Nec tu, inquit, demonstrare poteris umquam te audivisse alterum alteri contradicentem. Vera dicis, inquit, at audiamus nunc si tibi demonstrem, Ctesippo Dionysodoro contradicente. An etiam de hoc mihi respondebis? Sane quidem, inquit. Quid igitur? inquit; nonne de quaque re oratio haberi potest? Sane quidem. Nonne ut quaeque est, an ut non est? Ut est. Nam si meministi, inquit, Ctesippe, modo iam probavimus neminem dicere ut non esset; nam id quod non esset nemo reperiebatur dicens. Quid tum? inquit Ctesippus; an minus contradicimus ego et tu? Utrum, inquit, contradicemus de eadem re ambo loquentes, an ita sane idem dicemus? Concessit. At quum neuter, inquit, de re orationem habebit, tum contradicemus? an ita quidem omnino nec mentionem faciet rei alteruter nostrum? Etiam hoc concessit. Num igitur, inquit, quum ego de re loquor, tu vero de alia

μένος εἴη τοῦ πράγματος οὐδέτερος ἡμῶν; Καὶ τοῦτο συνωμολόγει. Ἀλλ' ἆρ', ἔφη, ὅταν ἐγὼ μὲν τὸν τοῦ πράγματος λόγον λέγω, σὺ δὲ ἄλλου τινός, ἆρα τότε ἀντιλέγομεν; ἢ ἐγὼ λέγω μὲν τὸ πρᾶγμα, σὺ δὲ οὐδὲ λέγεις τὸ παράπαν; ὁ δὲ μὴ λέγων τῷ λέγοντι πῶς ἂν ἀντιλέγοι; Καὶ ὁ μὲν Κτήσιππος ἐσίγησεν· ἐγὼ δὲ θαυμάσας τὸν λόγον, Πῶς, ἔφην, ὦ Διονυσόδωρε, λέγεις; οὐ * γάρ τοι C
ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν λόγον πολλῶν δὴ καὶ πολλάκις ἀκηκοὼς ἀεὶ θαυμάζω. καὶ γὰρ οἱ ἀμφὶ Πρωταγόραν σφόδρα ἐχρῶντο αὐτῷ καὶ οἱ ἔτι παλαιότεροι· ἐμοὶ δὲ ἀεὶ θαυμαστός τις δοκεῖ εἶναι καὶ τούς τε ἄλλους ἀνατρέπειν καὶ αὐτὸς αὑτόν. οἶμαι δὲ αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν παρὰ σοῦ κάλλιστα πεύσεσθαι. ἄλλο τι ἢ ψευδῆ λέγειν οὐκ ἔστι (τοῦτο γὰρ δύναται ὁ λόγος· ἢ γάρ;), ἀλλ' ἢ λέγοντα τἀληθῆ λέγειν, ἢ μὴ λέγειν; Συνεχώρει. Πότερον * οὖν ψευδῆ D
λέγειν μὲν οὐκ ἔστι, δοξάζειν μέντοι ἔστιν; Οὐδὲ δοξάζειν, ἔφη. Οὐδ' ἄρα ψευδής, ἦν δ' ἐγώ, δόξα ἔστι τὸ παράπαν. Οὐκ ἔφη. Οὐδ' ἄρ' ἀμαθία οὐδ' ἀμαθεῖς ἄνθρωποι. ἢ οὐ τοῦτ' ἂν εἴη ἀμαθία, εἴπερ εἴη, τὸ ψεύδεσθαι τῶν πραγμάτων; Πάνυ γε, ἔφη. Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, ἦν δ' ἐγώ. Οὐκ ἔφη. Λόγου ἕνεκα, ὦ Διονυσόδωρε, λέγεις τὸν λόγον, ἵνα δὴ ἄτοπον λέγῃς, ἢ ὡς ἀληθῶς δοκεῖ σοι οὐδεὶς εἶναι ἀμαθὴς ἀνθρώπων; * Ἀλλὰ σύ, ἔφη, E
ἔλεγξον. Ἦ καὶ ἔστι τοῦτο κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἐξελέγξαι, μηδενὸς ψευδομένου; Οὐκ ἔστιν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. Οὐδ' ἄρα ἐκέλευον, ἔφη, ἐγὼ νῦν δή, ὁ Διονυσόδωρος, ἐξελέγξαι· τὸ γὰρ μὴ ὂν πῶς ἄν τις κελεύσαι; Ὦ Εὐθύδημε, ἦν δ' ἐγώ, τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ τὰ εὖ ἔχοντα οὐ πάνυ τι μανθάνω, ἀλλὰ ταχέως *) πως ἐννοῶ. ἴσως μὲν οὖν φορτικώτερόν τι ἐρήσομαι· ἀλλὰ συγγίγνωσκε. ὅρα δέ. εἰ γὰρ μήτε ψεύδεσθαι ἔστι μήτε * ψευδῆ δοξάζειν μήτε 287
ἀμαθῆ εἶναι, ἄλλο τι **) οὐδ' ἐξαμαρτάνειν ἔστιν, ὅταν τίς τι πράττῃ; πράττοντα γὰρ οὐκ ἔστιν ἁμαρτάνειν τούτου ὃ πράττει. οὐχ οὕτω λέγετε; Πάνυ γ', ἔφη. Τοῦτό ἐστιν ἤδη, ἦν δ' ἐγώ, τὸ φορτικὸν ἐρώτημα. εἰ γὰρ μὴ

*) ἴσ. παχέως. **) γρ. ἀλλ' ὅτι.

qua, tum contradicimus? an ego quidem loquor de re, tu autem ne loqueris quidem omnino? is vero qui non dicit dicenti quomodo contradicat? Et Ctesippus quidem conticuit; ego autem admirans orationem Quomodo inquam, o Dionysodore, dicis? enimvero hanc orationem a multis iam et saepius audivi semperque admiror. etiam Protagoras multum eam usurpavit eoque etiam antiquiores; mihi vero semper admirabilis quaedam videtur esse et tum reliquas evertere tum se ipsa. arbitror autem me veritatem eius pulcherrime a te percepturum esse. ergo falsa dici non possunt (hoc enim significat oratio: nonne?), sed aut dicens vera dicit, aut non dicit? Concessit. Utrum igitur falsa dicere non possumus, opinari tamen possumus? Nec opinari, inquit. Ergo nec falsa, inquam, opinio omnino est. Non est, inquit. Neque igitur inscitia est neque inscientes homines. an non haec erit inscitia, siquidem erit, falso de rebus sentire? Sane quidem, inquit. At non est hoc, inquam. Non est, inquit. Dicisne causa, o Dionysodore, dicis hoc, ut admirabile quid proferas, an revera videtur tibi nullus esse indoctus hominum? At tu, inquit, refelle. Num etiam ex tua oratione hoc fieri potest, ut quis refellatur, si nemo mentitur? Non potest fieri, inquit Euthydemus. Igitur nec iussi, inquit Dionysodorus, modo te refellere; nam id quod non est quomodo quis iusserit? O Euthydeme, inquam, sapientia illa et praeclara haud sane intelligo, sed crasse quodammodo percipio. fortasse igitur pingue quiddam te interrogabo; at ignosce. vide modo. etenim si neque est ut quis mentiatur neque ut falsa opinetur neque ut imperitus sit, nonne nec est ut peccet si quid facit? faciens enim non est ut peccet in eo quod facit. nonne ita dicitis? Sane quidem, inquit. Haec, iam, inquam, pinguis illa est quaestio. namque si non peccamus neque facientes neque dicentes neque cogitantes, vos, per deos immortales, si hoc ita habet, cuiusnam rei magistri venistis? annon

ἁμαρτάνομεν μήτε πράττοντες μήτε λέγοντες μήτε διανοούμενοι, ὑμεῖς, ὦ πρὸς Διός, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, τίνος διδάσκαλοι ἥκετε; ἢ οὐκ ἄρτι ἔφατε ἀρετὴν κάλλιστ' ἂν παραδοῦναι ἀνθρώπων τῷ ἐθέλοντι * μανθάνειν; Εἶτ', B ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Διονυσόδωρος ὑπολαβὼν, οὕτως εἶ Κρόνος, ὥστε ἃ τὸ πρῶτον εἴπομεν, νῦν ἀναμιμνήσκει, καὶ εἴ τι πέρυσιν εἶπον, νῦν ἀναμνησθήσει, τοῖς δ' ἐν τῷ παρόντι λεγομένοις *) οὐχ ἕξεις ὅ τι χρῇ; Καὶ γὰρ, ἔφην ἐγώ, χαλεποί εἰσι, πάνυ εἰκότως· παρὰ σοφῶν γὰρ λέγονται. ἐπεὶ καὶ τούτῳ τῷ τελευταίῳ παγχάλεπον χρήσασθαί ἐστιν ᾧ λέγεις. τὸ γὰρ οὐκ ἔχω ὅ τι χρῶμαι τί ποτε λέγεις, ὦ Διονυσόδωρε; ἢ δῆλον ὅτι * ὡς οὐκ ἔχω C ἐξελέγξαι αὐτόν; ἐπεὶ εἰπὲ τί σοι ἄλλο ἐννοεῖ τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὸ οὐκ ἔχω ὅ τι χρήσομαι **) τοῖς λόγοις; Ἀλλ' ὃ σὺ λέγεις, ἔφη, τοῦτο τὸ πάνυ χαλεπὸν χρῆσθαι· ἐπεὶ ἀπόκριναι. Πρὶν σὲ ἀποκρίνασθαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε; Οὐκ ἀποκρινεῖ; ἔφη. Ἦ καὶ δίκαιον; Δίκαιον μέντοι, ἔφη. Κατὰ τίνα λόγον; ἦν δ' ἐγώ· ἢ δῆλον ὅτι κατὰ τόνδε, ὅτι σὺ νῦν πάνσοφός τις ἡμῖν ἀφῖξαι περὶ λόγους, καὶ οἶσθ' ὅτε δεῖ ἀποκρίνασθαι καὶ * ὅτε D μή, καὶ νῦν οὐδ' ἂν ὁτιοῦν ἀποκρινεῖ, ἅτε γιγνώσκων ὅτι οὐ δεῖ; Λαλεῖς, ἔφη, ἀμελήσας ἀποκρίνασθαι. ἀλλ', ***) ὦ 'γαθέ, πείθου καὶ ἀποκρίνου, ἐπειδὴ καὶ ὁμολογεῖς με σοφὸν] εἶναι. Πειστέον τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη, ὡς ἔοικε· σὺ γὰρ ἄρχεις. ἀλλ' ἐρώτα. Πότερον οὖν ψυχὴν ἔχοντα νοεῖ τὰ νοοῦντα, ἢ καὶ τὰ ἄψυχα; Τὰ ψυχὴν ἔχοντα. Οἶσθα οὖν τι, ἔφη, ῥῆμα ψυχὴν ἔχον; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. * Τί οὖν ἄρτι ἤρου ὅ τί μοι νοοῖ τὸ E ῥῆμα; Τί ἄλλο γε, ἦν δ' ἐγώ, ἢ ἐξήμαρτον διὰ τὴν βλακείαν; ἢ οὐκ ἐξήμαρτον, ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ὀρθῶς εἶπον εἰπὼν ὅτι νοεῖ τὰ ῥήματα; πότερα φὴς ἐξαμαρτάνειν με ἢ οὔ; εἰ γὰρ μὴ ἐξήμαρτον, οὐδὲ σὺ ἐξελέγξεις, καίπερ σοφὸς ὤν, οὐδ' ἔχεις ὅ τι χρῇ τῷ λόγῳ· εἰ δ' ἐξήμαρτον, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς λέγεις, φάσκων * οὐκ εἶναι ἐξαμαρτάνειν. 288

---

*) ἴσ. λεγομένοις λόγοις. **) γρ. χρήσωμαι.

***) γρ. ἀποκρίνασθαι καὶ ὅτε μή. ἀλλ'.

modo dixistis virtutem vos optime tradere cuivis hominum qui velit addiscere? Itane, Socrate? Dionysodorus subiecit, adeone es desipiens, ut quae primo diximus, eorum nunc reminiscare, et, si quid anno superiore diximus, nunc recordaturus, iis vero quae in praesenti prolata sunt habiturus non sis quid facias? Etenim, inquam, difficilia sunt, plane ut par est; a vobis enim prolata sunt. nam istud quoque postremum quod dicis perdifficile est tractatu. hoc enim: *non habeo quid faciam* quid tandem dicis, Dionysodore? an patet te hoc dicere: *non habeo redarguere?* nam dic quid tibi aliud significat hoc dictum: *non habeo quid faciam orationibus?* At quod dicis, inquit, id valde difficile est ad tractandum; nam responde. Priusquam tu responderis, inquam, Dionysodore? Non es responsurus? inquit. An etiam par est? Par vero, inquit. Ex quanam ratione? inquam; an patet ex hac, quod tu nunc nobis advenisti orationum peritissimus, et scis quando oporteat responderi, quando non, atque nunc nihil omnino respondebis, quippe intelligens non oportere? Garris, inquit, negligens respondere. at, o bone, obsequere et responde, quoniam etiam me confiteris sapientem esse. Obsequendum igitur, inquam, et necesse est, ut liquet; tu enim praees. itaque interroga. Utrum igitur animum habentia significant aliquid ea quae significant, an etiam animo carentia? Animum habentia. Nostine igitur dictionem aliquam, inquit, animo praeditam? Haudquaquam hercle. Cur igitur modo rogasti quid mihi significet dictio? Nullam aliam ob causam, inquam, nisi quod erravi propter stupiditatem. an non erravi, sed hoc quoque recte dixi dicens significare aliquid dictiones? utrum me ais errare necne? nam si non erravi, nec tu refelles, quamvis sapiens sis, neque habes quid verbis illis facias; sin autem erravi, nec sic recte dicis, quum affirmes non esse ut quis erret. neque hoc ad ista quae anno superiore dixisti dico. at videtur, inquam,

καὶ ταῦτα οὐ πρὸς ἃ πέρυσιν ἔλεγες λέγω. ἀλλ' ἔοικεν, ἔφην ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρέ τε καὶ Εὐθύδημε, οὗτος μὲν ὁ λόγος ἐν ταὐτῷ μένειν καὶ ἔτι ὥςπερ τὸ παλαιὸν καταβαλὼν πίπτειν, καὶ ὥςτε τοῦτο μὴ πάσχειν, οὐδ' ὑπὸ τῆς ὑμετέρας που τέχνης ἐξευρῆσθαι, καὶ ταῦθ' οὑτωσὶ θαυμαστῆς οὔσης εἰς ἀκρίβειαν λόγων. Καὶ ὁ Κτήσιππος, Θαυμάσιά γε λέγετ', ἔφη, ὦ ἄνδρες Θούριοι * εἴτε Χῖοι B εἴθ' ὁπόθεν καὶ ὅπῃ χαίρετον ὀνομαζόμενοι· ὡς οὐδὲν ὑμῖν μέλει τοῦ παραληρεῖν. Καὶ ἐγὼ φοβηθεὶς μὴ λοιδορία γένηται, πάλιν κατεπράϋνον τὸν Κτήσιππον καὶ εἶπον Ὦ Κτήσιππε, καὶ νῦν δὴ ἃ πρὸς Κλεινίαν ἔλεγον, καὶ πρὸς σὲ ταὐτὰ ταῦτα λέγω, ὅτι οὐ γιγνώσκεις τῶν ξένων τὴν σοφίαν ὅτι θαυμασία ἐστίν· ἀλλ' οὐκ ἐθέλετον ἡμῖν ἐπιδείξασθαι σπουδάζοντε, ἀλλὰ τὸν Πρωτέα μιμεῖσθον τὸν Αἰγύπτιον σοφιστὴν γοητεύοντε * ἡμᾶς. ἡμεῖς C οὖν τὸν Μενέλαον μιμώμεθα, καὶ μὴ ἀφιώμεθα τοῖν ἀνδροῖν, ἕως ἂν ἡμῖν ἐκφανῆτον ἐφ' ᾧ αὐτὼ σπουδάζετον· οἶμαι γάρ τι αὐτοῖν πάγκαλον φανεῖσθαι, ἐπειδὰν ἄρξωνται σπουδάζειν. ἀλλὰ δεώμεθα καὶ παραμυθώμεθα καὶ προςευχώμεθα αὐτοῖν ἐκφανῆναι. ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ καὶ αὐτὸς πάλιν ὑφηγήσασθαι οἵω προςεύχομαι αὐτὼ φανῆναί μοι. ὅθεν γὰρ τὸ πρότερον ἀπέλιπον, τὸ ἑξῆς *) τούτοις * πειράσομαι, ὅπως ἂν δύνωμαι, διελθεῖν, ἐάν πως ἐκκαλέσωμαι καὶ ἐλεήσαντέ με καὶ οἰκτείραντε συντεταμένον καὶ σπουδάζοντα καὶ αὐτὼ σπουδάσητον. D

Σὺ δέ, ὦ Κλεινία, ἔφην, ἀνάμνησόν με πόθεν τότ' ἀπελίπομεν. ὡς μὲν οὖν ἐγᾦμαι, ἐνθένδε ποθέν· φιλοσοφητέον ὡμολογήσαμεν τελευτῶντες· ἦ γάρ; Ναί, ἦ δ' ὅς. Ἡ δέ γε φιλοσοφία κτῆσις ἐπιστήμης· οὐχ οὕτως; ἔφην. Ναί, ἔφη. Τίνα ποτ' οὖν ἂν κτησάμενοι ἐπιστήμην ὀρθῶς κτησαίμεθα; ἆρ' οὐ * τοῦτο μὲν ἁπλοῦν, ὅτι ταύτην E ἥτις ἡμᾶς ὀνήσει; Πάνυ γ', ἔφη. Ἆρ' οὖν ἄν τι ἡμᾶς ὀνήσειεν, εἰ ἐπισταίμεθα γιγνώσκειν περιιόντες ὅπου τῆς γῆς χρυσίον πλεῖστον κατορώρυκται; Ἴσως, ἔφη. Ἀλλὰ τὸ πρότερον, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτό γε ἐξηλέγξαμεν, ὅτι οὐδὲν

*) γρ. ἀπελίποντο, ἑξῆς.

o Dionysodore et Euthydeme, haec quidem oratio eodem loco persistere et adhuc sicut olim ceteras quum deiecerit ipsa corruere, nec quominus hoc patiatur, ab arte vestra inventum et prohibitum esse, licet tam admirabilis sit ad accuratam orationum tractationem. Tum Ctesippus, Admirabilia dicitis, inquit, o viri Thurii sive Chii sive unde et quomodocumque gaudetis nominari; quippe nihil curatis si delira dicitis. Atque ego metuens ne convicium exsisteret, rursus mitigavi Ctesippum ac dixi O Ctesippe, nunc quoque quae Cliniae dixi, eadem haec tibi dico, te non intelligere admirabilem hospitum sapientiam esse; at nolunt nobis eam ostendere seria agentes, sed Protea imitantur Aegyptium sophisten praestigiis nos decipientes. nos vero Menelaum imitemur, nec dimittamus viros, dum nobis emergant qua in re seria agant; arbitror enim oppido pulchri aliquid proditurum esse, quando incipiant seria agere. itaque oremus eos et admoneamus et precemur ut emergant. mihi autem rursus lubet praeire, quales ut sese ostendant optem. unde enim ante digressus sum, hoc persequens conabor, quantum potero, exponere, si forte eos provocem, ut miserentes connitentis et seria agentis ipsi quoque seria agant.

Tu vero, Clinia, inquam, in memoriam mihi revoca, unde tunc digressi simus. ut equidem opinor, hinc fere: philosophandum esse concessimus postremo; nonne? Etiam, inquit. Philosophia autem comparatio est scientiae; nonne ita? inquam. Vero, inquit. Quam igitur nobis comparantes scientiam recte comparabimus? nonne hoc quidem simpliciter valet eam esse comparandam quae nobis prosit? Sane quidem, inquit. Num igitur nobis id prodesset, si sciremus cognoscere circumeuntes ubi plurimum in terra auri defossum esset? Fortasse, inquit. At prius, inquam, hoc convicimus, nihil prodesse etiam si nullo negotio et sine labore terram effodiendi omne nobis aurum contingeret:

πλέον; οὐδ' εἰ ἄνευ πραγμάτων καὶ τοῦ ὀρύττειν τὴν γῆν τὸ πᾶν ἡμῖν χρυσίον γένοιτο· ὥςτε οὐδ' εἰ τὰς πέτρας * χρυσᾶς ἐπισταίμεθα ποιεῖν, οὐδενὸς ἂν ἀξία ἡ ἐπιστή- 2
μη εἴη. εἰ γὰρ μὴ κεχρῆσθαι *) ἐπιστησόμεθα τῷ χρυσίῳ, οὐδὲν ὄφελος αὐτοῦ ἐφάνη ὄν· ἢ οὐ μέμνησαι; ἔφην ἐγώ. Πάνυ γ', ἔφη, μέμνημαι. Οὐδέ γε, ὡς ἔοικε, τῆς ἄλλης ἐπιστήμης ὄφελος γίγνεται οὐδέν, οὔτε χρηματιστικῆς οὔτε ἰατρικῆς οὔτε ἄλλης οὐδεμιᾶς, ἥτις **) ποιεῖν τι ἐπίσταται, χρῆσθαι δὲ μὴ ᾧ ἂν ποιήσῃ· οὐχ οὕτως; Συνέφη. Οὐδέ γε εἴ τις ἔστιν * ἐπιστήμη ὥςτε ἀθανάτους B
ποιεῖν ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τῇ ἀθανασίᾳ χρῆσθαι, οὐδὲ ταύτης ἔοικεν ὄφελος οὐδέν, εἴ τι δεῖ τοῖς πρόσθεν ὡμολογημένοις τεκμαίρεσθαι. Συνεδόκει ἡμῖν πάντα ταῦτα. Τοιαύτης τινὸς ἄρ' ἡμῖν ἐπιστήμης δεῖ, ὦ καλὲ παῖ, ἦν δ' ἐγώ, ἐν ᾗ συμπέπτωκεν ἅμα τό τε ποιεῖν καὶ τὸ ἐπίστασθαι χρῆσθαι τούτῳ ὃ ἂν ποιῇ. Φαίνεται, ἔφη. Πολλοῦ ἄρα δεῖ, ὡς ἔοικεν, ἡμᾶς λυροποιοὺς * δεῖν εἶναι ***) καὶ C
τοιαύτης τινὸς ἐπιστήμης ἐπηβόλους· ἐνταῦθα γὰρ δὴ χωρὶς μὲν ἡ ποιοῦσα τέχνη, χωρὶς δὲ ἡ χρωμένη διῄρηται τοῦ αὐτοῦ πέρι· ἡ γὰρ λυροποιικὴ καὶ ἡ κιθαριστικὴ πολὺ διαφέρετον ἀλλήλοιν· οὐχ οὕτως; Συνέφη. Οὐδὲ μὴν αὐλοποιικῆς γε δῆλον ὅτι δεόμεθα· καὶ γὰρ αὕτη ἑτέρα τοιαύτη. Συνεδόκει. Ἀλλὰ πρὸς θεῶν, ἔφην ἐγώ, εἰ τὴν λογοποιικὴν τέχνην μάθοιμεν, ἆρά ἐστιν αὕτη ἣν ἔδει κεκτημένους ἡμᾶς εὐδαίμονας εἶναι; Οὐκ οἶμαι, ἔφη, ἐγώ, ὁ Κλεινίας * ὑπολαβών. Τίνι τεκμηρίῳ, ἦν δ' ἐγώ, D
χρῇ; Ὁρῶ, ἔφη, τινὰς λογοποιοὺς οἳ τοῖς ἰδίοις λόγοις οἷς αὐτοὶ ποιοῦσιν οὐκ ἐπίστανται χρῆσθαι, ὥςπερ οἱ λυροποιοὶ ταῖς λύραις, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἄλλοι δυνατοὶ χρῆσθαι οἷς ἐκεῖνοι εἰργάσαντο, οἳ λογοποιεῖν αὐτοὶ ἀδύνατοι. δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ λόγους χωρὶς ἡ τοῦ ποιεῖν τέχνη καὶ ἡ τοῦ χρῆσθαι. Ἱκανόν μοι δοκεῖς, ἔφην ἐγώ, τεκμήριον λέγειν ὅτι οὐχ αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν λογοποιῶν τέχνη, ἣν ἂν κτησάμενός τις εὐδαίμων εἴη. καίτοι ἐγὼ ᾤμην ἐνταῦθά που φανήσεσθαι τὴν ἐπιστήμην ἣν δὴ

*) ἴσ. καὶ χρῆσθαι. **) ἴσ. ᾗ τις. ***) γρ. δεινοὺς εἶναι.

ut nec si lapides sciremus aureos reddere, pretium haberet haec scientia; nisi enim etiam uti sciremus auro, nihil nobis prodesse vidimus; annon meministi? inquam. Sane quidem, inquit, memini. Nec, ut videtur, ulla alia scientia utilitatis quicquam affert, neque quaestus faciendi ars neque medicina neque alia quaequam, qua quis facere aliquid scit, sed non uti eo quod facit; nonne ita? Concessit. Neque vero si qua est scientia quae immortales efficiat, uti vero immortalitate nesciat, quicquam utilitatis praebet, si ex ante concessis concludi oportet. Visa nobis haec sunt omnia. Huiusmodi igitur scientia nobis opus est, pulchelle puer, inquam, in qua concurrant facere et uti scire eo quod faciat. Videtur, inquit. Multum ergo abest, sicut patet, ut lyrarum opifices nos esse oporteat et huiusmodi alicuius artis compotes; hic enim separatae sunt ars quae conficit et ars quae eadem re utitur; ars enim lyrarum conficiendarum et ars fidibus canendi multum inter se differunt; nonne ita? Assensit. Neque etiam, ut liquet, tibiarum conficiendarum ars nobis opus est; nam haec quoque alia huiusmodi. Concessimus. At per deos, inquam, si artem orationum faciendarum discamus, num haec est quam nos oporteat acquirere ut beati simus? Non arbitror, subiecit Clinias. Quonam argumento, inquam, uteris? Video, inquit, orationum auctores quosdam qui propriis quas ipsi faciunt orationibus nesciunt uti, quemadmodum lyrarum fabricatores lyris, sed hic quoque alii possunt uti quas illi fecerunt, qui quidem ipsi orationum faciendarum imperiti sunt. patet igitur etiam in orationibus aliam esse artem faciendi, aliam utendi. Satis mihi videris, inquam, argumenti afferre non esse orationum faciendarum artem eam quam quis sibi acquirens beatus sit. quamquam putaram hic fere repertum iri scientiam quam dudum quaerimus. etenim viri illi qui orationes scribunt, quando cum iis sum, mirum

* πάλαι ζητοῦμεν. καὶ γάρ μοι οἵ τε ἄνδρες αὐτοὶ *) οἱ E
λογοποιοί, ὅταν συγγένωμαι αὐτοῖς, ὑπέρσοφοι, ὦ Κλει-
νία, δοκοῦσιν εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ τέχνη αὐτῶν θεσπεσία τις
καὶ ὑψηλή. καὶ μέντοι οὐδὲν θαυμαστόν· ἔστι γὰρ τῆς
τῶν ἐπῳδῶν τέχνης μόριον, μικρῷ τε ἐκείνης ὑποδεεστέρα.
* ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπῳδῶν ἔχεών τε καὶ φαλαγγίων καὶ 290
σκορπίων καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησίς
ἐστιν, ἡ δὲ δικαστῶν τε καὶ ἐκκλησιαστῶν καὶ τῶν ἄλλων
ὄχλων κήλησίς τε καὶ παραμυθία τυγχάνει οὖσα. ἢ σοι,
ἔφην ἐγώ, ἄλλως πως δοκεῖ; Οὔκ, ἀλλ' οὕτω μοι φαίνε-
ται, ἔφη, ὡς σὺ λέγεις. Ποῖ οὖν, ἔφην ἐγώ, τραποίμεθ'
ἂν ἔτι; ἐπὶ ποίαν τέχνην; Ἐγὼ μὲν οὐκ εὐπορῶ, ἔφη.
Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, ἐμὲ οἶμαι εὑρηκέναι. Τίνα; ἔφη ὁ Κλει-
νίας. Ἡ στρατηγική * μοι δοκεῖ, ἔφην, τέχνη παντὸς B
μᾶλλον εἶναι ἣν ἄν τις κτησάμενος εὐδαίμων εἴη. Οὐκ
ἔμοιγε δοκεῖ. Πῶς; ἦν δ' ἐγώ. Θηρευτική τις ἥδε γ' ἐστὶ
τέχνη ἀνθρώπων. Τί δὴ οὖν; ἔφην ἐγώ. Οὐδεμία, ἔφη,
τῆς θηρευτικῆς αὐτῆς **) ἐπὶ πλέον ἐστὶν ἢ ὅσον θηρεῦσαι
καὶ χειρώσασθαι. ἐπειδὰν δὲ χειρώσωνται τοῦτο ὃ ἂν θη-
ρεύωνται, οὐ δύνανται τούτῳ χρῆσθαι, ἀλλ' οἱ μὲν κυ-
νηγέται καὶ οἱ ἁλιεῖς τοῖς ὀψοποιοῖς παραδιδόασιν, οἱ δ'
αὖ γεωμέτραι καὶ οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ λογιστικοὶ (θηρευ-
τικοὶ γάρ * εἰσι καὶ οὗτοι· οὐ γὰρ ποιοῦσιν τὰ διαγράμ- C
ματα ἕκαστοι τούτων, ἀλλὰ τὰ ὄντα ἀνευρίσκουσιν)· ἅτε
οὖν χρῆσθαι αὐτοῖς οὐκ ἐπιστάμενοι, ἀλλὰ θηρεῦσαι μό-
νον, παραδιδόασι δήπου τοῖς διαλεκτικοῖς καταχρῆσθαι
αὐτῶν τοῖς εὑρήμασιν, ὅσοι γε αὐτῶν μὴ παντάπασιν ἀνόη-
τοί εἰσιν. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ κάλλιστε καὶ σοφώτατε
Κλεινία, τοῦτο οὕτως ἔχει; Πάνυ μὲν οὖν. καὶ οἵ γε στρα-
τηγοί, ἔφη, οὕτω τὸν αὐτὸν τρόπον, * ἐπειδὰν ἢ πόλιν D
τινὰ θηρεύσωνται ἢ στρατόπεδον, παραδιδόασι τοῖς πολι-
τικοῖς ἀνδράσιν· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐπίστανται χρῆσθαι τού-
τοις ἃ ἐθήρευσαν, ὥσπερ, οἶμαι, οἱ ὀρτυγοθῆραι τοῖς ὀρ-
τυγοτρόφοις παραδιδόασιν· εἰ οὖν, ἦ δ' ὅς, δεόμεθα ἐκεί-
νης τῆς τέχνης, ἥτις ***) ᾧ ἂν κτήσηται ἢ ποιήσασα ἢ

*) ἴσ. οὗτοι. **) ἴσ. ἁπάσης. ***) γρ. ἥτις ἄν.

quam sapientes, Clinia, mihi videntur esse et ipsa eorum ars divina quaedam atque sublimis. nec mirum: est enim cantionum artis particula, non multum illi cedens. etenim ars cantionum viperarum et aranearum et scorpionum ceterarumque ferarum ac morborum mitigatio est, illo vero iudicum et concionatorum ceterarumque turbarum mitigatio et placatio est. an tibi, inquam, aliter videtur? Non, sed ita mihi videtur, inquit, ut tu dicis. Quonam igitur, inquam, nos iam vertamus? ad quam artem? Equidem nescio, inquit. At me, inquam, arbitror invenisse. Quam? inquit Clinias. Ars mihi imperatoria videtur, inquam, omnino ea esse qua quis sibi comparata beatus sit. Mihi quidem non videtur. Quomodo? inquam. Ars haec est hominum venandorum. Quid tum? inquam. Totius, inquit, venatoriae artis nulla latius patet quam eo ut venetur et subigat. quum vero subegerunt id quod venantur, non possunt eo uti, sed venatores, qui proprie sic vocantur, et piscatores coquis tradunt, et geometrae quoque et astrologi et ratiocinatores (venatores enim hi quoque sunt; neque enim figuras horum singuli faciunt, sed eas quae sunt reperiunt); igitur quum his uti nesciant, sed venentur tantum, tradunt viris dialecticis qui utantur ipsorum inventis, quicumque illorum non prorsus dementes sunt. Ergo, inquam, o praestantissime et sapientissime Clinia, hoc sic se habet? Sane quidem. et imperatores quidem, inquit, eodem sane modo, quum vel urbem aliquam ceperunt vel castra hostium, tradunt ea viris civilibus; ipsi enim nesciunt uti his quae ceperunt, quemadmodum, credo, coturnicum venatores easdem nutritoribus tradunt. iam si, inquit, opus nobis est arte illa quae id quod acquisiverit vel faciendo vel venando, ipsa quoque sciat uti, et talis nos reddet beatos, alia qua, inquit, quaerenda erit pro imperatoria.

θηρευσαμένη; αὐτὴ καὶ ἐπιστήσεται χρῆσθαι; καὶ ἣ τοιαύτη ποιήσει ἡμᾶς μακαρίους, ἄλλην δή τινα, ἔφη, ζητητέον ἀντὶ τῆς στρατηγικῆς.

ΚΡ. * Τί λέγεις σύ, ὦ Σώκρατες; ἐκεῖνο τὸ μειράκιον τοιαῦτ' ἐφθέγξατο; E

ΣΩ. Οὐκ οἴει, ὦ Κρίτων;

ΚΡ. Μὰ Δί' οὐ μέντοι· οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἐγώ, εἰ ταῦτ' εἶπεν, οὔτ' Εὐθυδήμου οὔτε ἄλλου οὐδενὸς ἔτ' ἀνθρώπου δεῖσθαι εἰς παιδείαν.

ΣΩ. Ἀλλ' ἆρ', ὦ πρὸς Διός, μὴ ὁ Κτήσιππος ἦν ὁ ταῦτ' εἰπών, ἐγὼ δὲ οὐ μέμνημαι;

ΚΡ. * Ποῖος Κτήσιππος; 291

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τό γε εὖ οἶδα, ὅτι οὔτε Εὐθύδημος οὔτε Διονυσόδωρος ἦν ὁ εἰπὼν ταῦτα· ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Κρίτων, μή τις τῶν κρειττόνων παρὼν αὐτὰ ἐφθέγξατο; ὅτι γὰρ ἤκουσά γε ταῦτα εὖ οἶδα.

ΚΡ. Ναὶ μὰ Δί', ὦ Σώκρατες· τῶν κρειττόνων μέντοι τις ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ πολύ γε. ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἔτι τίνα ἐζητήσατε τέχνην; καὶ εὕρετε ἐκείνην, ἢ οὐχ εὕρετε, ἧς ἕνεκα ἐζητεῖτε;

ΣΩ. Πόθεν, ὦ μακάριε, εὕρομεν; ἀλλ' ἦμεν * πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τοὺς κορυδοὺς διώκοντα· ἀεὶ ᾠόμεθα ἑκάστην τῶν ἐπιστημῶν αὐτίκα λήψεσθαι, αἱ δ' ἀεὶ ὑπεξέφυγον. τὰς μὲν οὖν πολλὰς τί ἄν σοι λέγοιμι; ἐπὶ δὲ δὴ τὴν βασιλικὴν ἐλθόντες τέχνην καὶ διασκοπούμενοι αὐτήν, εἰ αὕτη εἴη ἡ τὴν εὐδαιμονίαν παρέχουσά τε καὶ ἀπεργαζομένη, ἐνταῦθα ὥσπερ εἰς λαβύρινθον ἐμπεσόντες, οἰόμενοι ἤδη ἐπὶ τέλει εἶναι, περικάμψαντες πάλιν ὥσπερ ἐν ἀρχῇ τῆς ζητήσεως ἀνεφάνημεν * ὄντες καὶ τοῦ ἴσου δεόμενοι ὅσουπερ ὅτε τὸ πρῶτον ἐζητοῦμεν. B C

ΚΡ. Πῶς δὴ τοῦτο ὑμῖν συνέβη, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἐγὼ φράσω. ἔδοξε γὰρ δὴ ἡμῖν ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ βασιλικὴ τέχνη ἡ αὐτὴ εἶναι.

ΚΡ. Τί οὖν δή;

ΣΩ. Ταύτῃ τῇ τέχνῃ ἥ τε στρατηγικὴ καὶ αἱ ἄλλαι παραδιδόναι ἄρχειν τῶν ἔργων ὧν αὐταὶ δημιουργοί εἰσιν,

Cr. Quid tu dicis, Socrate? ille adolescentulus talia protulit?

So. Non credis, Crito?

Cr. Haudquaquam hercle; arbitror enim ipsum, si haec dixerit, neque Euthydemi neque alius cuiusquam hominis iam disciplina indigere.

So. At vero, per deos, numquid Ctesippus fuit qui haec dixit, ego vero non memini?

Cr. Quid? Ctesippus?

So. Attamen hoc probe scio, neque Euthydemum neque Dionysodorum fuisse qui illa dixerit. at, o bone Crito, num quis superiorum praesens ea pronunciavit? me enim haec audivisse certo scio.

Cr. Sane quidem hercle, Socrate; superiorum aliquis mihi videtur, ac longe quidem. sed deinde quamnam quaesivistis artem? et invenistis eam, necne, quam quaesivistis?

So. Quid loqueris, o beate? nos ut invenerimus? immo vero admodum ridiculi eramus, sicut pueri qui alaudas cristatas persequuntur: semper putabamus quamque nos scientiam iam iamque capturos esse, illae vero semper elabebantur. ac multas quidem quid tibi memorem? ad regiam vero quum pervenissemus artem eamque perscrutaremur, si haec esset quae felicitatem praeberet atque efficeret, hic tamquam in labyrinthum incidimus et, quum arbitraremur iam ad finem nos venisse, cursu circumflexo rursus quasi in quaestionis initio nos vidimus versari tantumque nobis deesse quantum antea, quum primum quaereremus.

Cr. Quomodo hoc vobis accidit, Socrate?

So. Ego dicam. videbatur videlicet nobis civilis et regia ars eadem esse.

Cr. Quid tum?

So. Huic arti et imperatoria et reliquae videbantur nobis opera quae ipsae facerent tradere administranda, quippe quae sola iis uti sciret. manifesto igi-

ὡς μόνη ἐπισταμένη χρῆσθαι. σαφῶς οὖν ἐδόκει ἡμῖν
αὕτη εἶναι ἣν ἐζητοῦμεν, καὶ ἡ αἰτία τοῦ ὀρθῶς * πράτ- D
τειν ἐν τῇ πόλει, καὶ ἀτεχνῶς κατὰ τὸ Αἰσχύλου ἰαμβεῖον
μόνη ἐν τῇ πρύμνῃ καθῆσθαι τῆς πόλεως, πάντα *) κυ-
βερνῶσα καὶ πάντων ἄρχουσα πάντα **) χρήσιμα ποιεῖν.

ΚΡ. Οὐκοῦν καλῶς ὑμῖν ἐδόκει, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Σὺ κρινεῖς, ὦ Κρίτων, ἐὰν βούλῃ ἀκούειν καὶ
τὰ μετὰ ταῦτα συμβάντα ἡμῖν. αὖθις γὰρ δὴ πάλιν ἐσκο-
ποῦμεν ὧδέ πως. Φέρε, πάντων ἄρχουσα ἡ βασιλικὴ
τέχνη τί ἡμῖν ἀπεργάζεται ἔργον; ἢ οὐδέν; Πάντως δή-
που, * ἡμεῖς ἔφαμεν πρὸς ἀλλήλους. Οὐ καὶ σὺ ἂν ταῦτα E
φαίης, ὦ Κρίτων;

ΚΡ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Τί οὖν ἂν φαίης αὐτῆς ἔργον εἶναι; ὥςπερ εἰ ἐγώ σε ἐρωτῴην, Πάντων ἄρχουσα ἡ ἰατρικὴ ὧν ἄρχει τί ἔργον παρέχεται; οὐ τὴν ὑγίειαν ***) φαίης;

ΚΡ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Τί δὲ ἡ ὑμετέρα τέχνη ἡ γεωργία; πάντων ἄρ-
χουσα ὧν ἄρχει τί ἔργον ἀπεργάζεται; οὐ τὴν * τροφὴν 292
ἂν φαίης τὴν ἐκ τῆς γῆς παρέχειν ἡμῖν;

ΚΡ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Τί δὲ ἡ βασιλικὴ πάντων ἄρχουσα ὧν ἄρχει, τί ἀπεργάζεται; ἴσως οὐ πάνυ γ' εὐπορεῖς.

ΚΡ. Μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς, ὦ Κρίτων. ἀλλὰ τοσόνδε γε οἶσθα, ὅτι εἴπερ ἔστιν αὕτη ἣν ἡμεῖς ζητοῦμεν, ὠφέλιμον αὐτὴν δεῖ εἶναι.

ΚΡ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθόν γέ τι δεῖ ἡμῖν αὐτὴν παραδιδόναι;

ΚΡ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. * Ἀγαθὸν δέ γέ που ὡμολογήσαμεν ἀλλήλοις ἐγώ B
τε καὶ Κλεινίας οὐδὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἐπιστήμην τινά.

ΚΡ. Ναί, οὕτως ἔλεγες.

ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἄλλα ἔργα ἃ φαίη ἄν τις πολι-

---

*) γρ. καὶ πάντα. **) γρ. καὶ πάντα. ***) ἴσ. ὑγίειαν ἄν.

tur videbatur nobis haec esse quam quaereremus, et causa recte agendi in civitate, et profecto secundum Aeschyli iambos sola in puppi sedere civitatis omniaque gubernans et administrans omnia quae ex usu essent facere.

Cr. Nonne bene vobis ita videbatur, Socrate?

So. Tu iudicabis, Crito, si audire velis quae postea nobis acciderunt. rursus enim ita fere rem consideravimus. Age, omnia administrans regia ars quid nobis praestat operis? an nihil? Omnino, inter nos respondimus. Nonne tu quoque id dixeris, Crito?

Cr. Ego vero.

So. Quodnam igitur dicas eius opus esse? quemadmodum si ex te quaeram; Omnia regens medicina quae regit quodnam praestat opus? nonne sanitatem dicas?

Cr. Etiam.

So. Quid vero nostra ars agricultura? omnia regens quae regit quodnam opus praestat? nonne alimentum eam dixeris ex terra nobis subministrare?

Cr. Ego sane.

So. Quid vero regia ars omnia gubernans quae gubernat, quid praestat? fortasse non satis tibi in promptu est.

Cr. Haudquaquam hercle, Socrate.

So. Neque etiam nobis, Crito. at hoc certe intelligis, si haec sit quam quaeramus, utilem eam oportere esse.

Cr. Sane quidem.

So. Nonne igitur boni quid nobis praebeat oportet?

Cr. Oportet, Socrate.

So. Bonum autem consensimus inter nos ego et Clinias nihil esse aliud nisi scientiam aliquam.

Cr. Etiam, ita dixisti.

So. Ergo reliqua quidem opera quae dixerit quispiam rationis civilis esse (multa vero haec erunt, velut

τικῆς εἶναι (πολλὰ δέ που ταῦτ' ἂν εἴη, οἷον πλουσίους τοὺς πολίτας παρέχειν καὶ ἐλευθέρους καὶ ἀστασιάστους), πάντα ταῦτα οὔτε κακὰ οὔτε ἀγαθὰ ἐφάνη, ἔδει δὲ σοφοὺς ποιεῖν καὶ ἐπιστήμης μεταδιδόναι, εἴπερ ἔμελλεν αὕτη εἶναι ἡ ὠφελοῦσά τε * καὶ εὐδαίμονας ποιοῦσα. C

ΚΡ. Ἔστι ταῦτα· τότε γοῦν οὕτως ὑμῖν ὡμολογήθη, ὡς σὺ τοὺς λόγους ἀπήγγειλας.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἡ βασιλικὴ σοφοὺς ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀγαθούς;

ΚΡ. Τί γὰρ κωλύει, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἀλλ' ἆρα πάντας καὶ πάντα *) ἀγαθούς; καὶ πᾶσαν ἐπιστήμην, σκυτοτομικήν τε καὶ τεκτονικὴν καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας, αὕτη ἡ παραδιδοῦσά ἐστιν;

ΚΡ. Οὐκ οἶμαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλὰ τίνα δὴ ἐπιστήμην; ἢ * τί χρησόμεθα; D τῶν μὲν γὰρ ἔργων οὐδενὸς δεῖ αὐτὴν δημιουργὸν εἶναι τῶν μήτε κακῶν μήτε ἀγαθῶν, ἐπιστήμην δὲ παραδιδόναι μηδεμίαν ἄλλην ἢ αὐτὴν ἑαυτήν. λέγωμεν δὴ οὖν, τίς ποτε ἔστιν αὕτη, ᾗ τί χρησόμεθα; βούλει φῶμεν, ὦ Κρίτων, ᾗ ἄλλους ἀγαθοὺς ποιήσομεν;

ΚΡ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οἳ τί ἔσονται ἡμῖν ἀγαθοὶ καὶ τί χρήσιμοι; ἢ ἔτι λέγωμεν ὅτι ἄλλους ποιήσουσιν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐκεῖνοι ἄλλους; ὅ τι δέ ποτε ἀγαθοί εἰσιν, οὐδαμοῦ ἡμῖν * φαίνονται, E ἐπειδήπερ τὰ ἔργα τὰ λεγόμενα εἶναι τῆς πολιτικῆς ἠτιμάσαμεν, **) ἀλλ' ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον ὁ Διὸς Κόρινθος γίγνεται, καὶ ὅπερ ἔλεγον, τοῦ ἴσου ἡμῖν ἐνδεῖ ἢ ἔτι πλέονος πρὸς τὸ εἰδέναι τίς ποτ' ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη ἣ ἡμᾶς εὐδαίμονας ποιήσειεν;

ΚΡ. Νὴ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, εἰς πολλήν γε ἀπορίαν, ὡς ἔοικεν, ἀφίκεσθε.

ΣΩ. Ἔγωγε οὖν καὶ αὐτός, ὦ Κρίτων, ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ τῇ ἀπορίᾳ ἐνεπεπτώκη, πᾶσαν * ἤδη φωνὴν ἠφίειν, 293 δεόμενος τοῖν ξένοιν, ὥσπερ Διοσκόρω ἐπικαλούμενος, σῶσαι ἡμᾶς, ἐμέ τε καὶ τὸ μειράκιον, ἐκ τῆς τρικυμίας τοῦ

*) γρ. πάντως. **) γρ. ἀπεδοκιμάσαμεν.

divites cives reddere et liberos et tranquillos), haec omnia neque mala neque bona esse vidimus, oportere autem sapientes efficere et scientiam impertire, si futura esset ea quae utilitatem praeberet beatosque efficeret.

Cr. Sunt ista; tunc certe hoc inter vos convenit, ut tu sermones retulisti.

So. An igitur regia ars sapientes reddit homines atque bonos?

Cr. Quid enim impedit, Socrate?

So. An vero omnes et ad omnia bonos? et omnem scientiam, sutrinam et tignariam et reliquas omnes, haec est quae impertit?

Cr. Non arbitror equidem, Socrate.

So. At quamnam scientiam? qua quid faciemus? operum enim neque malorum neque bonorum nullius eam oportet auctorem esse, scientiam vero nullam aliam impertire nisi semet ipsam. dicamus igitur, quaenam tandem haec sit, qua quid faciamus? visne dicamus, Crito, eam esse qua alios efficiamus bonos?

Cr. Sane quidem.

So. Ad quidnam nobis erunt boni et ad quid utiles? an praeterea dicamus eos alios esse effecturos et alios illos alios? ad quid vero boni sint futuri, id nusquam nobis apparet, quum opera quae dicuntur rationis civilis esse contempserimus, sed revera, quod proverbii loco dici solet, Iovis Corinthus exsistit et, quod diximus, tantundem nobis deest vel etiam plus ad cognoscendum quae tandem sit scientia illa quae nos beatos efficiat?

Cr. Hercle vero, Socrate, in magnam, ut patet, dubitationem devenistis.

So. Equidem ipse quoque, Crito, quum in hanc dubitationem incidissem, omnes iam misi voces precans hospites, tamquam Dioscuros invocans, ut servarent nos, me et adolescentulum, e decumano ora-

λόγου, καὶ παντὶ τρόπῳ σπουδάσαι καὶ σπουδάσαντας ἐπιδεῖξαι τίς ποτ' ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη ἧς τυχόντες ἂν καλῶς τὸν ἐπίλοιπον βίον διέλθοιμεν.

ΚΡ. Τί οὖν; ἠθέλησέ τι ὑμῖν ἐπιδεῖξαι ὁ Εὐθύδημος;

ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; καὶ ἤρξατό γε, ὦ ἑταῖρε, πάνυ μεγαλοφρόνως τοῦ λόγου ὧδε.

Πότερον δή σε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, * ταύτην τὴν ἐπιστήμην περὶ ἣν πάλαι ἀπορεῖτε διδάξω, ἢ ἐπιδείξω ἔχοντα; B
Ὦ μακάριε, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι δὲ ἐπὶ σοὶ τοῦτο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἐπίδειξον τοίνυν με νὴ Δί', ἔφην ἐγώ, ἔχοντα· πολὺ γὰρ ῥᾷον, ἢ μανθάνειν τηλικόνδε ἄνδρα. Φέρε δή μοι ἀπόκριναι, ἔφη· ἔστιν ὅ τι ἐπίστασαι; Πάνυ γε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ πολλά, σμικρά γε. Ἀρκεῖ, ἔφη. ἆρ' οὖν δοκεῖς οἷόν τέ τι τῶν ὄντων τοῦτο, ὃ τυγχάνει ὄν, αὐτὸ τοῦτο μὴ εἶναι; Ἀλλὰ μὰ Δί' οὐκ * ἔγωγε. Οὐκοῦν σὺ ἔφης ἐπίστα- C
σθαί *) τι; Ἔγωγε. Οὐκοῦν ἐπιστήμων εἶ, εἴπερ ἐπίστασαι; Πάνυ γε, τούτου γε αὐτοῦ. Οὐδὲν διαφέρει· ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη σε ἔχει **) πάντα ἐπίστασθαι ἐπιστήμονά γε ὄντα; Μὰ Δί', ἔφην ἐγώ, ἐπεὶ πολλὰ ἄλλ' οὐκ ἐπίσταμαι. Οὐκοῦν εἴ τι μὴ ἐπίστασαι, οὐκ ἐπιστήμων εἶ; Ἐκείνου γε, ὦ φίλε, ἦν δ' ἐγώ. Ἧττον οὖν τι, ἔφη, οὐκ ἐπιστήμων εἶ; ἄρτι δὲ ἐπιστήμων ἔφησθα εἶναι· καὶ οὕτω τυγχάνεις ὢν αὐτὸς οὗτος ὃς εἶ; * καὶ αὖ πάλιν οὐκ εἶ κατὰ ταὐτὰ D
ἅμα. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, Εὐθύδημε (τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ πάντα λέγεις), ***) πῶς οὖν ἐπίσταμαι ἐκείνην τὴν ἐπιστήμην ἣν ἐζητοῦμεν; †) ὡς δὴ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι τὸ αὐτὸ εἶναί τε καὶ μή, εἴπερ ἓν ἐπίσταμαι, ἅπαντ' ἐπίσταμαι (οὐ γὰρ ἂν εἴην ἐπιστήμων τε καὶ ἀνεπιστήμων ἅμα), ἐπεὶ δὲ πάντ' ἐπίσταμαι, κἀκείνην δὴ τὴν ἐπιστήμην ἔχω; ἆρ' οὕτω λέγεις, καὶ τοῦτό ἐστι * τὸ σοφόν; Αὐτὸς σαυτόν γε E
δὴ ἐξελέγχεις, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Τί δέ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Εὐθύδημε, σὺ οὐ πέπονθας τοῦτο τὸ αὐτὸ πάθος; ἐγὼ γάρ τοι μετὰ σοῦ ὁτιοῦν ἂν πάσχων καὶ μετὰ Διονυσοδώρου τοῦδε, φίλης κεφαλῆς, οὐκ ἂν πάνυ ἀγανακτοίην. εἰπέ

*) γρ. ἔφη ἐπίστασαι. **) ἴσ. σέ ἐστι.
***) ἄλλ. ἄγεις. †) ἴσ. ζητοῦμεν.

tionis fluctu, et omni modo seria agerent seriaque agentes ostenderent quae tandem esset scientia illa quam adepti bene possemus reliquam traducere vitam.

Cr. Quid igitur? voluitne vobis ostendere Euthydemus?

So. Quidni? et exorsus quidem est, amice, magno quodam animo ita dicere:

Utrum te, inquit, Socrate, hanc scientiam de qua dudum dubitatis doceam, an ostendam te eam habere? O bone, inquam, estne hoc in te situm? Sane quidem, inquit. Ostende igitur per deos, inquam, me eam habere; multo enim facilius, quam discere viro id aetatis. Age dum mihi responde, inquit; estne aliquid quod scias? Sane quidem, inquam, et multa; sed parva. Satis est, inquam. Num igitur putas fieri posse ut aliquid eorum quae sunt id ipsum quod est non sit. Haudquaquam hercle equidem. Nonne tu affirmabas te scire aliquid? Ego sane. Nonne igitur sciens es, siquidem scis? Sane quidem, huius certe ipsius. Nihil differt; immo vero nonne necesse est omnia te scire, si sciens es? Minime hercle, inquam, quum multa alia nesciam. Nonne vero si nescis, inscius es? Eius certe quod nescio, amice, inquam. An minus, inquit, es nescius? modo autem te scientem dicebas esse; et ita es is ipse qui es, rursusque non es, eodem simul tempore. Iam vero, inquam, Euthydeme (quod enim proverbii loco dici solet, pulchra omnia narras), quomodo sciens sum illius scientiae quam quaerimus? an, quia fieri nequit ut idem sit et non sit, si unnm scio, omnia scio (neque enim sciens et inscius simul esse possum), et quia omnia scio, illam quoque scientiam teneo? an ita dicis, et hoc est sapiens illud? Te ipse videlicet redarguis, inquit, Socrate. Quid vero, inquam, Euthydeme, nonne tibi idem accidit? ego sane tecum et cum Dionysodoro hoc, caro capite, haud graviter quidvis tulerim. dic mihi, nonne vos alia scitis,

μοι, σφὼ οὐχὶ τὰ μὲν ἐπίστασθον τῶν ὄντων, τὰ δὲ οὐκ
ἐπίστασθον; Ἥκιστά γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Διονυσό-
δωρος. Πῶς λέγετον; ἔφην ἐγώ· ἀλλ' οὐδὲν ἄρ' ἐπίστα-
σθον; Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς. Πάντ' ἄρ', * ἔφην ἐγώ, ἐπί- 294
στασθον, ἐπειδήπερ καὶ ὁτιοῦν; Πάντ', ἔφη· καὶ σύ γε
πρός, εἴπερ καὶ ἓν ἐπίστασαι, πάντ' ἐπίστασαι. Ὦ Ζεῦ,
ἔφην ἐγώ, ὡς θαυμαστὸν λέγεις καὶ ἀγαθὸν μέγα πεφάνθαι!
μῶν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι πάντ' ἐπίστανται, ἢ οὐδέν;
Οὐ γὰρ δήπου, ἔφη, τὰ μὲν ἐπίστανται, τὰ δ' οὐκ ἐπίστανται,
καὶ εἰσὶν ἅμα ἐπιστήμονές τε καὶ ἀνεπιστήμονες. Ἀλλὰ τί;
ἦν δ' ἐγώ. Πάντες, ἦ δ' ὅς, πάντ' ἐπίστανται, εἴπερ καὶ ἕν.
Ὦ πρὸς τῶν θεῶν, ἦν * δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε (δῆλοι γάρ B
μοί ἐστον ἤδη ὅτι σπουδάζετον, καὶ μόγις ὑμᾶς προὐκαλε-
σάμην *) σπουδάζειν), αὐτὼ τῷ ὄντι πάντ' ἐπίστασθον,
οἷον τεκτονικὴν καὶ σκυτικήν; Πάνυ γ', ἔφη. Ἦ καὶ νευ-
ῤῥαφεῖν αὖ δυνατὼ ἐστον; Καὶ ναὶ μὰ Δία καττύειν,
ἔφη. Ἦ καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἀστέρας ὁπόσοι εἰσὶ καὶ
τὴν ἄμμον; Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς· εἶτ' οὐκ ἂν οἴει ὁμολογῆσαι
ἡμᾶς; Καὶ ὁ Κτήσιππος ὑπολαβὼν Πρὸς Διός, ἔφη, Διο-
νυσόδωρε, τεκμήριόν τί * μοι τούτων ἐπιδείξατον τοιόνδε, C
ᾧ εἴσομαι ὅτι ἀληθῆ λέγετον. Τί ἐπιδείξω; ἔφη. Οἶσθα
Εὐθύδημον ὁπόσους ὀδόντας ἔχει, καὶ ὁ Εὐθύδημος ὁπό-
σους σύ; Οὐκ ἐξαρκεῖ σοι, ἔφη, ἀκοῦσαι ὅτι πάντ' ἐπι-
στάμεθα; Μηδαμῶς, ἦ δ' ὅς, ἀλλὰ τοῦτο ἔτι ἡμῖν μόνον
εἴπατον καὶ ἐπιδείξατον ὅτι ἀληθῆ λέγετον· καὶ ἐὰν εἴπη-
τον ὁπόσους ἑκάτερος ἔχει ὑμῶν, καὶ φαίνησθε γνόντες
ἡμῶν ἀριθμησάντων, ἤδη πεισόμεθα ὑμῖν καὶ τἆλλα.
Ἡγουμένω οὖν σκώπτεσθαι οὐκ * ἠθελέτην, ἀλλ' ὡμολο- D
γησάτην πάντα χρήματα ἐπίστασθαι, καθ' ἓν ἕκαστον ἐρω-
τώμενοι ὑπὸ Κτησίππου. ὁ γὰρ Κτήσιππος πάνυ ἀπαρα-
καλύπτως οὐδὲν ὅ τι οὐκ ἠρώτα τελευτῶν, καὶ τὰ αἴσχιστα,
εἰ ἐπισταίσθην· τὼ δὲ ἀνδρειότατα ὁμόσε ᾔτην τοῖς ἐρωτή-
μασιν, ὁμολογοῦντες εἰδέναι, ὥσπερ οἱ κάπροι οἱ πρὸς τὴν
πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι· ὥστ' ἔγωγε καὶ αὐτός, ὦ Κρί-
των, ὑπ' ἀπιστίας ἠναγκάσθην τελευτῶν ἐρέσθαι τὸν Εὐ-

*) γρ. παρεκαλεσάμην.

alia nescitis? Minime vero, inquit, Socrate, Dionysodorus. Quomodo dicitis? inquam; ergo nihil scitis? Immo scimus, inquit. Omnia igitur, inquam, scitis, siquidem quidpiam? Omnia, inquit; et tu quoque, si vel unum scis, omnia scis. Per deos immortales, inquam, quam admirabile dicis magnumque eluxisse bonum! num etiam reliqui omnes homines omnia sciunt, an nihil? Neque vero, inquit, alia sciunt, alia nesciunt, simulque sunt scientes et inscii. Quid ita? inquam. Omnes, inquit, omnia sciunt, siquidem vel unum. O per deos immortales, inquam, Dionysodore (patet enim vos iam seria agere, et vix tandem vos excitavi ad seria agenda), ipsi revera omnia scitis, velut artem tignariam et sutrinam? Sane quidem, inquit. An etiam nervis consuere potestis? Sane hercle etiam sola suppingere, inquit. An etiam haec scitis quot sint stellae et arenae numerum? Sane quidem, inquit; an tu nos non putas concessuros esse? Tum Ctesippus subiecit Mehercule, inquit, Dionysodore, argumentum aliquod afferte eiusmodi quo cognoscam vos vera dicere. Quodnam ostendam? inquit. Scisne quot Euthydemus dentes habeat, et Euthydemus quot tu? Nonne satis tibi est, inquit, audire nos omnia scire? Nequaquam, inquit, sed hoc praeterea nobis tantum dic et ostende vos vera dicere; et si dixeritis quot uterque habeat vestrum scientesque reperti fueritis nobis numerantibus, iam credemus vobis etiam reliqua. Arbitrantes vero se derideri nolebant, sed affirmabant omnes res se scire, unumquodque interrogati a Ctesippo. etenim Ctesippus plane aperte nihil non interrogavit ad postremum, etiam turpissima, an scirent; illi autem fortissime aggressi sunt quaestiones affirmantes se scire, sicut apri in ictum irruentes: ut ego quoque ipse, Crito, diffidens cogerer ad postremum ex Euthydemo quaerere an etiam saltare sciret Dionysodorus. Ille vero, Sane quidem, inquit. Neque vero, inquam, in gladios devolvi et in

Εὐθύδημον εἰ καὶ ὀρχεῖσθαι * ἐπίσταιτο ὁ Διονυσόδωρος. Ὁ E
δέ, Πάνυ, *) ἔφη. Οὐ δήπου, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἐς μαχαί-
ρας γε κυβιστᾶν καὶ ἐπὶ τροχοῦ δινεῖσθαι τηλικοῦτος ὤν·
οὕτω πόῤῥω σοφίας ἥκει. **) Οὐδέν, ἔφη, ὅ τι οὔ. Πό-
τερον δέ, ἦν δ' ἐγώ, πάντα νῦν μόνον ἐπίστασθον, ἢ καὶ
ἀεί; Καὶ ἀεί, ἔφη. Καὶ ὅτε παιδία ἦστον καὶ εὐθὺς γι-
γνόμενοι ἠπίστασθε; Πάντ', ἐφάτην ἅμα ἀμφοτέρω. Καὶ
ἡμῖν μὲν * ἄπιστον ἐδόκει τὸ πρᾶγμα εἶναι· ὁ δ' Εὐθύδη- 295
μος, Ἀπιστεῖς, ἔφη, ὦ Σώκρατες; Πλήν γ' ὅτι, ἦν δ'
ἐγώ, ***) εἰκὸς ὑμᾶς ἐστὶ σοφοὺς εἶναι. Ἀλλ' ἦν, ἔφη,
ἐθελήσῃς μοι ἀποκρίνεσθαι, ἐγὼ ἐπιδείξω καὶ σὲ ταῦτα τὰ
θαυμαστὰ ὁμολογοῦντα. Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ἥδιστα
ταῦτ' ἐξελέγχομαι. εἰ γάρ τοι λέληθα ἐμαυτὸν σοφὸς ὤν,
σὺ δὲ τοῦτ' ἐπιδείξεις ὡς πάντ' ἐπίσταμαι καὶ ἀεί, τί μεῖ-
ζον ἕρμαιον αὐτοῦ ἂν εὕροιμι ἐν παντὶ τῷ βίῳ; Ἀποκρί-
νου δή, * ἔφη. Ὡς ἀποκρινουμένου ἐρώτα. Ἆρ' οὖν, B
ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπιστήμων του εἶ, ἢ οὔ; Ἔγωγε. Πό-
τερον οὖν ᾧ ἐπιστήμων εἶ, τούτῳ καὶ ἐπίστασαι, ἢ ἄλλῳ
τῳ; Ὧι ἐπιστήμων· οἶμαι γάρ σε τὴν ψυχὴν λέγειν· ἢ
οὐ τοῦτο λέγεις; Οὐκ αἰσχύνει, ἔφη, ὦ Σώκρατες; ἐρω-
τώμενος ἀντερωτᾷς; Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, ἀλλὰ πῶς ποιῶ;
οὕτω γὰρ ποιήσω ὅπως ἂν σὺ κελεύῃς. ὅταν μὴ εἰδῶ ὅ
τι ἐρωτᾷς, κελεύεις με ὅμως ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἐπα-
νερέσθαι; Ὑπολαμβάνεις γὰρ δήπου τι, * ἔφη, ὃ λέγω; C
Ἔγωγε, ἦν δ' ἐγώ. Πρὸς τοῦτο τοίνυν ἀποκρίνου ὃ ὑπο-
λαμβάνεις. Τί οὖν, ἔφην, ἂν σὺ μὲν ἄλλῃ ἐρωτᾷς διανο-
ούμενος, ἐγὼ δὲ ἄλλῃ ὑπολάβω, ἔπειτα πρὸς τοῦτ' ἀπο-
κρίνωμαι, ἐξαρκεῖ σοι ἐὰν μηδὲν πρὸς ἔπος ἀποκρίνωμαι;
Ἔμοιγε, ἦ δ' ὅς· οὐ μέντοι σοί γε, ὡς ἐγᾦμαι. Οὐ τοί-
νυν μὰ Δί' ἀποκρινοῦμαι, ἦν δ' ἐγώ, πρότερον πρὶν ἂν
πύθωμαι. Οὐκ ἀποκρινεῖ, ἔφη, πρὸς ἃ ἂν ἀεὶ ὑπολαμ-
βάνῃς, ὅτι ἔχων φλυαρεῖς καὶ ἀρχαιότερος * εἶ τοῦ δέον- D
τος. Κἀγὼ ἔγνων αὐτὸν ὅτι μοι χαλεπαίνοι διαστέλλοντι
τὰ λεγόμενα, βουλόμενός με θηρεῦσαι τὰ ὀνόματα περι-

*) ἴσ. Πάνυ γε. **) ἴσ. ἦ — ἥκει;
***) γρ. ὅτι ἐγώ. ἴσ. Πλήν, ὡς εἰκός, ὑμᾶς σοφοὺς εἶναι.

rota volutari, quippe qui tam provecta sit aetate; an eo sapientiae processit? Nihil non, inquit. Utrum vero, inquam, omnia nunc tantum scis, an etiam semper? Etiam semper, inquit. Etiam quum pueruli eratis et statim ut nati eratis sciebatis? Omnia, responderunt simul ambo. Ac nobis quidem incredibilis videbatur res esse; Euthydemus vero, Nonne credis, inquit, Socrate? Nisi quod, ut par est, vos existimo sapientes esse. At si volueris, inquit, mihi respondere, ego ostendam te quoque admirabilia illa confitentem. Iam vero, inquam, lubentissime hac in re convincor. nam si ipsum me fugit sapientem me esse et tu hoc ostendes omnia me scire et semper, quid exoptatius mihi obtingere poterit per omnem vitam? Responde dum, inquit. Interroga me quippe responsurum. An igitur, inquit, Socrate, sciens es alicuius rei, necne? Ego vero. Utrum quo sciens es, hoc etiam scis, an alio quo? Eo quo sciens; arbitror enim te animum dicere; annon hunc dicis? Non te pudet, inquit, Socrate? interrogatus vicissim interrogas? At, inquam, quid faciam? ita enim faciam ut tu iusseris. si non intelligo quod rogas, tamen me iubes respondere, non vicissim rogare? Accipisne vero aliquam in partem, inquit, quod dico? Equidem, inquam. In eam igitur partem responde in quam accipis. Quid vero, inquam, si tu aliter sentiens interrogas, ego vero aliter accipio et tamen ita respondeo, satisne tibi est si nihil quod ad rem pertineat respondeam? Mihi sane, inquit; neque tamen tibi, ut arbitror. Haudquaquam igitur hercle respondebo, inquam, prius quam intellexero. Non es responsurus in eam partem in quam accipis, quia nugas agis et stolidior es quam decet. Tum ego intellexi eum mihi succensere distinguenti quae dicerentur, quum me captare vellet verbis quasi circumsepiens. recordatus autem sum Connum quoque mihi succensere quotiescumque ei non cederem, et tum minus me curare tamquam in-

στήσας. ἀνεμνήσθην οὖν τοῦ Κόννου, ὅτι μοι κἀκεῖνος
χαλεπαίνει ἑκάστοτε, ὅταν αὐτῷ μὴ ὑπείκω, ἔπειτά μου
ἧττον ἐπιμελεῖται ὡς ἀμαθοῦς ὄντος. ἐπειδὴ οὖν διενο-
ούμην καὶ παρὰ τοῦτον *) φοιτᾶν, ᾠήθην δεῖν ὑπείκειν,
μή με σκαιὸν ἡγησάμενος φοιτητὴν μὴ προςδέχοιτο· **)
εἶπον οὖν Ἀλλ' εἰ δοκεῖ σοι, Εὐθύδημε, οὕτω ποιεῖν,
* ποιητέον· σὺ γὰρ πάντως που κάλλιον ἐπίστασαι διαλέ- B
γεσθαι ἢ ἐγώ, τέχνην ἔχων ἰδιώτου ἀνθρώπου. ἐρώτα
οὖν πάλιν ἐξ ἀρχῆς. Ἀποκρίνου δή, ἔφη, πάλιν, πότε-
ρον ἐπίστασαί τῳ ἃ ἐπίστασαι, ἢ οὔ; Ἔγωγε, ἔφην, τῇ
γε ψυχῇ. * Οὗτος αὖ, ἔφη, προςαποκρίνεται τοῖς ἐρω- 296
τωμένοις. οὐ γὰρ ἔγωγε ἐρωτῶ ὅτῳ, ἀλλ' εἰ ἐπίστασαί
τῳ. Πλέον αὖ, ἔφην ἐγώ, τοῦ δέοντος ἀπεκρινάμην ὑπ'
ἀπαιδευσίας. ἀλλὰ συγγίγνωσκέ μοι· ἀποκρινοῦμαι γὰρ
ἤδη ἁπλῶς ὅτι ἐπίσταμαί τῳ ἀεὶ ἃ ἐπίσταμαι. Πότερον,
ἦ δ' ὅς, τῷ αὐτῷ τούτῳ γ' ἀεί, ἢ ἔστι μὲν ὅτε τούτῳ,
ἔστι δὲ ὅτε ἑτέρῳ; Ἀεί, ὅταν ἐπιστῶμαι, ἦν δ' ἐγώ, τού-
τῳ. Οὐκ αὖ, ἔφη, παύσει παραφθεγγόμενος; Ἀλλ' ὅπως
μή τι ἡμᾶς σφαλεῖ ***) * τὸ ἀεὶ τοῦτο. Οὔκουν ἡμᾶς B
γε, ἔφη, ἀλλ' εἴπερ, σέ. ἀλλ' ἀποκρίνου, ἦ ἀεὶ τούτῳ
ἐπίστασαι; Ἀεί, ἦν δ' ἐγώ, ἐπειδὴ δεῖ ἀφελεῖν τὸ ὅ τ α ν.
Οὐκοῦν ἀεὶ μὲν τούτῳ ἐπίστασαι· ἀεὶ δ' ἐπιστάμενος πό-
τερον τὰ μὲν τούτῳ ἐπίστασαι ᾧ ἐπίστασαι, τὰ δ' ἄλλῳ,
ἢ τούτῳ πάντα; Τούτῳ, ἔφην ἐγώ, ἅπαντα, ἅ γ' ἐπί-
σταμαι. Τοῦτ' ἐκεῖνο, ἔφη· ἥκει τὸ αὐτὸ παράφθεγμα.
Ἀλλ' ἀφαιρῶ, ἔφην ἐγώ, τὸ ἅ γ' ἐ π ί σ τ α μ α ι. Ἀλλὰ
μηδὲ ἕν, ἔφη, ἀφέλῃς· οὐδὲν * γάρ σου δέομαι. ἀλλά C
μοι ἀπόκριναι· δύναιο ἂν ἅπαντ' ἐπίστασθαι, εἰ μὴ πάντ'
ἐπίσταιο; Τέρας γὰρ ἂν εἴη, ἦν δ' ἐγώ. Καὶ ὃς εἶπε,
Προστίθει τοίνυν ἤδη ὅ τι βούλει· ἅπαντα γὰρ ὁμολογεῖς
ἐπίστασθαι. Ἔοικα, ἔφην ἐγώ, ἐπειδήπερ γε οὐδεμίαν
ἔχει δύναμιν τὸ ἃ †) ἐ π ί σ τ α μ α ι, πάντα δὲ ἐπίσταμαι.
Οὐκοῦν καὶ ἀεὶ ὡμολόγηκας ἐπίστασθαι τούτῳ ᾧ ἐπίστα-
σαι, εἴτε ὅταν ἐπιστῇ εἴτε ὅπως βούλει; ἀεὶ γὰρ ὡμολό-

*) ἄλλ. π α ρ ὰ τ ο ύ τ ο ι ν. **) ἄλλ. ἡ γ η σ ά μ ε ν ο ι — π ρ ο ς δ έ χ ο ι ν τ ο.
***) γρ. σ φ ά λ ῃ. ἄλλ. σ φ ή λ ῃ. †) ἴσ. ἅ γ'.

docilem. quoniam igitur in animo habebam ad hunc quoque ventilare, arbitrabar cedere ei me oportere, ut ne stupidum me existimans discipulum reiiceret. dixi igitur Iam si videtur tibi, Euthydeme, ita facere, faciendum; tu enim omnino melius scis disserere quam ego, quum artem teneas, ego vero imperitus sim homo. interroga igitur rursus ab initio. Responde dum, inquit, rursus; utrum scis aliquo quae scis, necne? Ego sane, inquam, animo. Hic iterum, inquit, adiicit aliquid quaestioni. non enim quaero quonam, sed an scias aliquo. Plus iterum, inquam, respondi quam opus erat prae inscitia. at ignosce mihi; respondebo enim iam simpliciter me scire aliquo semper quae sciam. Utrum, inquit, eodem hoc semper, an modo hoc, modo alio? Semper, quando scio, inquam, hoc. Non desines, inquit, adiicere? At vide ne nos fallat hoc *semper*. Minime nos, inquit, sed, si fallit, te. iam responde, an semper hoc scis? Semper, inquam, quum eiici oporteat illud *quando*. Ergo semper hoc scis, semper autem sciens utrum alia hoc scis quo scis, alia alio, an hoc omnia? Hoc, inquam, omnia, quae quidem scio. Hoc illud est, inquit: redit eadem adiectio. At eiicio, inquam, illud *quae quidem scio*. Nec unum, inquit, eiice; nihil enim a te peto. at responde mihi: an posses omnia scire, nisi omnia scires? Monstrum sane esset, inquam. Tum ille, Adde, inquit, iam quod vis; omnia enim te confiteris scire. Videtur ita, inquam, siquidem nullam vim habet illud *quae quidem scio*, sed omnia scio. Nonne etiam semper confitebare te scire hoc quo scires, sive quando scires sive quomodocumque vis? semper enim confitebare te scire simulque omnia. patet igitur te etiam puerum scivisse et quum gignerere et nascerere, etiam antequam et ipse natus esses et caelum terraque orta essent, ac hercle, inquit, posthac te semper sciturum esse omniaque, si ego voluerim. Itaque velis, inquam, o multum venerande Eu-

γηκας ἐπίστασθαι καὶ ἅμα πάντα. δῆλον οὖν ὅτι καὶ
* παῖς ὢν ἠπίστω καὶ ὅτ' ἐγίγνου καὶ ὅτ' ἐφύου, καὶ πρὶν D
αὐτὸν γενέσθαι καὶ πρὶν οὐρανὸν καὶ γῆν γενέσθαι, ἠπίστω
ἅπαντα; εἴπερ ἀεὶ ἐπίστασαι, καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, αὐ-
τὸς *) ἀεὶ ἐπιστήσει καὶ ἅπαντα, ἂν ἐγὼ βούλωμαι. Ἀλ-
λὰ βουληθείης, ἦν δ' ἐγώ, ὦ πολυτίμητε Εὐθύδημε, εἰ δὴ
τῷ ὄντι ἀληθῆ λέγεις. ἀλλ' οὔ σοι πάνυ πιστεύω ἱκανῷ
εἶναι, εἰ μή σοι συμβουληθείη ὁ ἀδελφός σου οὑτοσὶ Διο-
νυσόδωρος· οὕτω δὲ τάχ' ἄν. εἴπετον δέ μοι, ἦν δ' ἐγώ·
τὰ μὲν γὰρ * ἄλλα οὐκ ἔχω ὑμῖν πῶς **) ἀμφισβητοίην, E
οὕτως εἰς σοφίαν τερατώδεσιν ἀνθρώποις, ὅπως οὐ πάντα
ἐγὼ ἐπίσταμαι, ἐπειδήπερ ὑμεῖς φατέ· τὰ δὲ τοιάδε πῶς
φῶ ἐπίστασθαι, Εὐθύδημε, ὡς οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες ἄδικοί
εἰσιν; φέρε εἰπέ, τοῦτο ἐπίσταμαι, ἢ οὐκ ἐπίσταμαι; Ἐπί-
στασαι μέντοι, ἔφη. Τί; ἦν δ' ἐγώ. Ὅτι οὐκ ἄδικοί
εἰσιν οἱ ἀγαθοί. Πάνυ γε, ἦν δ' ἐγώ, πάλαι· ἀλλ' οὐ
* τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλ' ὡς ἄδικοί εἰσιν οἱ ἀγαθοί, ποῦ ἐγὼ 297
τοῦτο ἔμαθον; Οὐδαμοῦ, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος. Οὐκ ἄρ'
ἐπίσταμαι, ἔφην, τοῦτο ἐγώ. Διαφθείρεις, ἔφη, τὸν λό-
γον, ὁ Εὐθύδημος πρὸς τὸν Διονυσόδωρον, καὶ φανήσεται
οὑτοσὶ οὐκ ἐπιστάμενος καὶ ἐπιστήμων ἅμα ὢν καὶ ἀνεπι-
στήμων. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος ἠρυθρίασεν. Ἀλλὰ σύ, ἦν
δ' ἐγώ, πῶς * λέγεις, ὦ Εὐθύδημε; οὐ δοκεῖ σοι ὀρθῶς B
ὁ ἀδελφὸς λέγειν ὁ πάντ' εἰδώς; Ἀδελφὸς γάρ, ἔφη, ἐγώ
εἰμι Εὐθυδήμου, ταχὺ ὑπολαβὼν ὁ Διονυσόδωρος; Κἀγὼ
εἶπον, Ἔασον, ὦ 'γαθέ, ἕως ἂν Εὐθύδημός με διδάξῃ ὡς
ἐπίσταμαι τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ὅτι ἄδικοί εἰσι, καὶ μή
μοι φθονήσῃς τοῦ μαθήματος. Φεύγεις, ἔφη, ὦ Σώκρα-
τες, ὁ Διονυσόδωρος, καὶ οὐκ ἐθέλεις ἀποκρίνεσθαι. Εἰκό-
τως γ', εἶπον ἐγώ· ἥττων γάρ εἰμι καὶ τοῦ ἑτέρου ὑμῶν,
ὥστε * πολλοῦ δέω μὴ οὐ δύο γε φεύγειν. πολὺ γάρ πού C
εἰμι φαυλότερος τοῦ Ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τε ἦν τῇ τε
ὕδρᾳ διαμάχεσθαι σοφιστρίᾳ οὔσῃ καὶ διὰ τὴν σοφίαν
ἀνιείσῃ, εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολλὰς
ἀντὶ τῆς μιᾶς, καὶ καρκίνῳ τινὶ ἑτέρῳ σοφιστῇ ἐκ θαλάτ-

*) ἴσ. αὖθις. **) ἴσ. πῶς ἄν.

thydeme, si verum dicis maxime. at non sane credo te ad hoc valiturum esse, nisi fratrem tuum huncce Dionysodorum in consilium adhibueris, ita vero sine dubio. dicite autem mihi, inquam: nam quod ad reliqua attinet, nescio quomodo vobiscum disceptem, hominibus ad sapientiam tam monstrosis, sumens me non omnia scire, quum vos affirmetis; hoc autem quomodo me dicam scire, Euthydeme, bonos viros iniustos esse? age dic: utrum scio, an nescio? Scis vero, inquit. Quid? inquam. Non iniustos esse bonos. Sane quidem, inquam, dudum; at non hoc interrogo, sed iniustos esse bonos, ubi ego hoc didici? Nusquam, inquit Dionysodorus. Ergo hoc, inquam, nescio. Perdis, inquit, disputationem, Euthydemus ad Dionysodorum conversus, et efficietur ut hic, illud si nesciat, simul sciens et inscius sit. Hic Dionysodorus erubuit. At tu, inquam, quomodo dicis, Euthydeme? non videtur tibi recte frater dicere qui omnia sciat? Egone ut frater sim Euthydemi? celeriter rogavit Dionysodorus subiiciens. Tum ego dixi: Sine hoc, bone, dum Euthydemus me docuerit scire bonos viros iniustos esse, nec mihi invide disciplinam. Fugis, inquit, Socrate, Dionysodorus, nec vis respondere. Convenienter quidem, inquam; inferior enim vel alterutro vestrum sum, ut facere non possim quin duos fugiam. etenim longe sum deterior Hercule, qui non potuit cum hydra dimicare artis sophisticae perita et pro ea qua erat sapientia, si unum disputationis caput resectum esset, multa in unius locum emittente, et cum cancro quodam, qui item sophistes erat, e mari profectus et nunc nuper, ut mihi videtur, navi advectus; qui quum eum pungeret ita ad sinistram loquens ac mordens, Iolaum fratrem patruelem in auxilium advocavit; et ille satis ei auxili tulit; meus contra Iolaus, Patrocles, si veniret, rem magis etiam perderet. Responde dum, inquit Dionysodorus,

της ἀφιγμένῳ, νεωστί, ἐμοὶ δοκεῖν, καταπεπλευκότι· ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ' ἀριστερὰ λέγων καὶ δάκνων, τὸν Ἰόλεων τὸν ἀδελφιδοῦν βοηθὸν ἐπεκαλέσατο· ὁ δὲ αὐτῷ ἱκανῶς * ἐβοήθησεν· ὁ δ' ἐμὸς Ἰόλεως, Πα- D
τροκλῆς, εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον ποιήσειεν. Ἀπόκριναι δή, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, ὁπότε σοι ταῦτα ὕμνηται· πότερον ὁ Ἰόλεως τοῦ Ἡρακλέους μᾶλλον ἦν ἀδελφιδοῦς ἢ σός; Κράτιστον τοίνυν μοι, ὦ Διονυσόδωρε, ἦν δ' ἐγώ, ἀποκρίνασθαί σοι· οὐ γὰρ μὴ ἀνῇς *) ἐρωτῶν (σχεδόν τι ἐγὼ τοῦτ' εὖ οἶδα), φθονῶν καὶ διακωλύων ἵνα μὴ διδάξῃ με ὁ Εὐθύδημος ἐκεῖνο τὸ σοφόν. Ἀποκρίνου δή, ἔφη. Ἀποκρινοῦμαι δή, εἶπον, ὅτι τοῦ Ἡρακλέους ἦν ὁ Ἰόλεως ἀδελφιδοῦς, ἐμὸς δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδ' ὁπωστιοῦν· * οὐ γὰρ Πατροκλῆς ἦν αὐτῷ πατήρ, ὁ ἐμὸς ἀδελφός, E
ἀλλὰ παραπλήσιον μὲν τοὔνομα Ἰφικλῆς, ὁ Ἡρακλέους ἀδελφός. Πατροκλῆς δέ, ἦ δ' ὅς, σός; Πάνυ γ', ἔφην ἐγώ, ὁμομήτριός γε, οὐ μέντοι ὁμοπάτριος. Ἀδελφὸς ἄρα ἐστί σοι καὶ οὐκ ἀδελφός. Οὐχ ὁμοπάτριός γε, ὦ βέλτιστε, ἔφην· ἐκείνου μὲν γὰρ Χαιρέδημος ἦν πατήρ, ἐμὸς δὲ Σωφρονίσκος. Πατὴρ δὲ ἦν, ἔφη, Σωφρονίσκος καὶ Χαιρέδημος; Πάνυ γ', ἔφην· ὁ μέν γε ἐμός, ὁ δὲ ἐκείνου. Οὐκοῦν, * ἦ δ' ὅς, ἕτερος ἦν Χαιρέδημος τοῦ πα- 298
τρός; Τοὐμοῦ γ', ἔφην ἐγώ. Ἆρ' οὖν πατὴρ ἦν ἕτερος ὢν πατρός; ἢ σὺ εἶ ὁ αὐτὸς τῷ λίθῳ; Δέδοικα μὲν ἔγωγ', ἔφην, μὴ φανῶ ὑπὸ σοῦ ὁ αὐτός· οὐ μέντοι μοι δοκῶ. Οὐκοῦν ἕτερος εἶ, ἔφη, τοῦ λίθου; Ἕτερος μέντοι. Ἄλλο τι οὖν ἕτερος, ἦ δ' ὅς, ὢν λίθου οὐ λίθος εἶ, καὶ ἕτερος ὢν χρυσοῦ οὐ χρυσὸς εἶ; Ἔστι ταῦτα. Οὐκοῦν καὶ ὁ Χαιρέδημος, ἔφη, ἕτερος ὢν πατρὸς οὐκ ἂν πατὴρ εἴη. Ἔοικεν, ἦν δ' ἐγώ, οὐ πατὴρ * εἶναι. Εἰ B
γὰρ δήπου, ἔφη, πατήρ ἐστιν ὁ Χαιρέδημος, ὑπολαβὼν ὁ Εὐθύδημος, πάλιν αὖ ὁ Σωφρονίσκος ἕτερος ὢν πατρὸς οὐ πατήρ ἐστιν, ὥστε σύ, ὦ Σώκρατες, ἀπάτωρ εἶ. Καὶ ὁ Κτήσιππος ἐκδεξάμενος, Ὁ δὲ ὑμέτερος, ἔφη, αὖ πατὴρ οὐ ταὐτὰ ταῦτα πέπονθεν, ἕτερός ἐστι τοὐμοῦ πα-

*) Ἴσ. οὐ γάρ με ἀνίῃς.

quoniam hanc cantilenam canis: utrum Iolaus Herculis magis erat frater patruelis quam tuus? Optimum vero mihi, o Dionysodore, inquam, respondere tibi; neque enim me mittis interrogans (certo fere hoc scio), dum invides et impedis ne Euthydemus me doceat sapiens illud. Responde dum. Sane respondebo, inquam, Herculis fuisse Iolaum fratrem patruelem, nullo autem modo, ut mihi videtur, meum, neque enim Patrocles, meus frater, fuit eius pater, sed, cui simile nomen erat, Iphicles, Herculis frater. Patrocles vero, inquit, tuus? Sane quidem, inquam, isque eadem matre, neque tamen eodem patre natus. Frater igitur est tibi et non frater. Non eodem quidem patre natus, vir optime, inquam; illius enim Chaeredemus erat pater, meus autem Sophroniscus. Pater autem erat, inquit, Sophroniscus et Chaeredemus? Sane quidem, inquam, ille meus et hic istius. Nonne igitur, inquit, alius erat Chaeredemus quam pater? Quam meus quidem, inquam. Num igitur pater erat quum alius fuerit quam pater? an tu idem es atque lapis? Vereor sane equidem, inquam, ne exsistam per te idem; neque tamen mihi videor. Ergo alius es, inquit, quam lapis? Alius vero. Nonne igitur, inquam, si alius es quam lapis, non es lapis, et alius si es quam aurum non es aurum? Sunt ista. Ergo etiam Chaeredemus, inquit, si alius est quam pater, non erit pater. Videtur, inquam, non esse pater. Si videlicet, Euthydemus subiecit, pater est Chaeredemus, rursus etiam Sophroniscus, si alius est quam pater, non est pater: ut tu, Socrate, patre careas. Tum Ctesippus sermonem excipiens, Vester autem, inquit, pater nonne in eadem est causa: alius est quam meus pater? Multum vero, inquit, abest, Euthydemus. Sed idem? inquit. Idem vero. Non assentiar. at utrum, Euthydeme, meus tantum est pater, an etiam reliquorum hominum? Etiam reliquorum, inquit; an putas eundem qui

τρός; Πολλοῦ γ', ἔφη, δεῖ, ὁ Εὐθύδημος. Ἀλλά, ἦ δ'
ὅς, ὁ αὐτός; Ὁ αὐτὸς μέντοι. Οὐκ ἂν συμβουλοίμην.
ἀλλὰ πότερον, ὦ Εὐθύδημε, ἐμὸς μόνον * ἐστὶ πατήρ, ἢ C
καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων; Καὶ τῶν ἄλλων, ἔφη· ἢ οἴει
τὸν αὐτὸν πατέρα ὄντα οὐ πατέρα εἶναι; Ὤιμην δῆτα,
ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί δέ; ἦ δ' ὅς· χρυσὸν ὄντα μὴ χρυ-
σὸν εἶναι, ἢ ἄνθρωπον ὄντα μὴ ἄνθρωπον; Μὴ γάρ,
ἔφη ὁ Κτήσιππος, ὦ Εὐθύδημε, τὸ λεγόμενον, οὐ λίνον
λίνῳ συνάπτεις; *) δεινὸν γὰρ λέγεις πρᾶγμα, εἰ ὁ σὸς
πατὴρ πάντων ἐστὶ πατήρ. Ἀλλ' ἔστιν, ἔφη. Πότερον
ἀνθρώπων, ἦ δ' ὃς ὁ Κτήσιππος, ἢ καὶ ἵππων καὶ τῶν
ἄλλων * πάντων ζώων; Πάντων, ἔφη. Ἦ καὶ μήτηρ ἡ D
μήτηρ; Καὶ ἡ μήτηρ γε. Καὶ τῶν ἐχίνων ἄρ', ἔφη, ἡ
σὴ μήτηρ μήτηρ ἐστὶ τῶν θαλαττίων. Καὶ ἡ σή γ', ἔφη.
Καὶ σὺ ἄρα ἀδελφὸς εἶ τῶν κωβιῶν καὶ κυναρίων καὶ
χοιριδίων. Καὶ γὰρ σύ; ἔφη. Καὶ πρὸς ἄρα σοι πατὴρ
ἐστι καὶ κύων. Καὶ γὰρ σοί, ἔφη. Αὐτίκα δέ γε, ἦ δ'
ὃς ὁ Διονυσόδωρος, ἄν μοι ἀποκρίνῃ, ὦ Κτήσιππε, ὁμο-
λογήσεις ταῦτα. εἰπὲ γάρ μοι, ἔστι σοι κύων; Καὶ μάλα
πονηρός, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Ἔστιν οὖν * αὐτῷ κυνίδια; E
Καὶ μάλ', ἔφη, ἕτερα τοιαῦτα. Οὐκοῦν πατήρ ἐστιν αὐ-
τῶν ὁ κύων; Ἐγώ γέ τοι **) εἶδον, ἔφη, αὐτὸν ὀχεύοντα
τὴν κύνα. Τί οὖν; οὐ σός ἐστιν ὁ κύων; Πάνυ γε, ἔφη.
Οὐκοῦν πατὴρ ὢν σός ἐστιν, ὥστε σὸς πατὴρ γίγνεται ὁ
κύων καὶ σὺ κυναρίων ἀδελφός; Καὶ αὖθις ταχὺ ὑπολα-
βὼν ὁ Διονυσόδωρος, ἵνα μὴ πρότερόν τι εἴποι ὁ Κτή-
σιππος, Καὶ ἔτι γέ μοι σμικρόν, ἔφη, ἀπόκριναι· τύπτεις
τὸν κύνα τοῦτον; Καὶ ὁ Κτήσιππος γελάσας, Νὴ τοὺς
θεούς, ἔφη· οὐ γὰρ δύναμαι σέ. Οὐκοῦν τὸν σαυτοῦ πα-
τέρα, ἔφη, τύπτεις; * Πολὺ μέντοι, ἔφη, δικαιότερον ***) 299
τὸν ὑμέτερον πατέρα τύπτοιμι, ὅτι μαθὼν †) σοφοὺς
υἱεῖς οὕτως ἔφυσεν. ἀλλ' ἦ που, ὦ Εὐθύδημε, ἔφη ὁ
Κτήσιππος, πόλλ' ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας σοφίας ταύτης

---

*) ἴσ. Ἢ γὰρ — συνάπτεις. **) γρ. Ἔγωγέ τοι.

***) ἴσ. δικαιότερον ἄν. †) γρ. ὅ τι μαθών.

pater sit non esse patrem? Sane putabam, inquit Ctesippus. Quid vero? subiecit ille, aurum non esse aurum, vel hominem non essse hominem? Profecto, inquit Ctesippus, o Euthydeme, ut in proverbio est, non linum lino nectis; indignum est enim quod dicis, tuum patrem omnium esse patrem. At vero est, inquit. Utrum hominum, inquit Ctesippus, an etiam equorum reliquorumque omnium animalium? Omnium, inquit. An etiam mater est omnium mater? Etiam mater. Ergo etiam echinorum, inquit, tua mater est mater marinorum. Et tua quoque, inquit. Et tu es frater gobiorum et catulorum et porculorum. Tu quoque, inquit. Ac praeterea tibi pater quoque est canis. Tibi quoque, inquit. Tum Dionysodorus subiecit Statim, si mihi respondes, Ctesippe, concedes hoc. dic enim mihi, estne tibi canis? Ac valde improbus, inquit Ctesippus. Sunt ei catuli? Sane quidem, item improbi. Nonne pater eorum est canis? Ego sane vidi, inquit, eum cum cane femina coëuntem. Quid igitur? nonne tuus est canis? Sane quidem, inquit. Ergo pater simul est et tuus est, ut tuus pater exsistat canis et tu catulorum frater? Et iterum celeriter subiecit Dionysodorus, ut ne prius quicquam diceret Ctesippus: Praeterea mihi paullulum responde: verberasne hunc canem? Tum Ctesippus ridens, Sane hercle, inquit; non enim possum te. Nonne igitur tuum patrem, inquit, verberas? Longe vero, inquit, iustius vestrum patrem verberarem, pro eo quod filios tam sapientes genuit. at profecto, Euthydeme, inquit Ctesippus, multa bona ex vestra illa sapientia percepit vester et catulorum pater. At nihil indiget multis bonis, o Ctesippe, neque ille neque tu. Nec tu, inquit, Euthydeme, ipse. Neque alius ullus hominum. nam dic mihi, Ctesippe, an bonum iudices esse aegrotanti medicinam bibere, an non videatur tibi bonum esse, si ea indigeat, vel in bellum si proficiscatur, armatum potius proficisci, quam sine armis. Mihi

ἀπολέλαυκεν ὁ πατὴρ ὁ ὑμέτερός τε καὶ ὁ τῶν *) κυν-
δίων. Ἀλλ' οὐδὲν δεῖται πολλῶν ἀγαθῶν, ἰὼ Κτήσιππε,
οὔτ' ἐκεῖνος οὔτε σύ. Οὐδὲ σύ, ἦ δ' ὅς, ὦ Εὐθύδημε,
αὐτός. Οὐδὲ ἄλλος γε οὐδεὶς ἀνθρώπων. εἰπὲ γάρ μοι,
ὦ Κτήσιππε, εἰ ἀγαθὸν νομίζεις εἶναι ἀσθενοῦντι * φάρ- B
μακον πιεῖν, ἢ οὐκ ἀγαθὸν εἶναι δοκεῖ σοι, ὅταν δέηται,
ἢ εἰς πόλεμον ὅταν ἴῃ, ὅπλα ἔχοντα μᾶλλον ἰέναι ἢ ἄνο-
πλον. Ἔμοιγε, ἔφη. καίτοι οἶμαί τί σε τῶν καλῶν ἐρεῖν.
Σὺ ἄριστα εἴσει, ἔφη· ἀλλ' ἀποκρίνου. ἐπειδὴ γὰρ ὡμο-
λόγεις **) ἀγαθὸν εἶναι φάρμακον, ὅταν δέῃ, πίνειν ἀν-
θρώπῳ, ἄλλο τι τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ὡς πλεῖστον δεῖ πίνειν,
καὶ καλῶς ἐκεῖ ***) ἕξει, ἐάν τις αὐτῷ τρίψας ἐγκεράσῃ
ἐλλεβόρου ἅμαξαν; Καὶ ὁ Κτήσιππος εἶπε, Πάνυ γε σφό-
δρα, ὦ Εὐθύδημε, ἐὰν ἦ γε ὁ * πίνων ὅσος ὁ ἀνδριὰς ὁ C
ἐν Δελφοῖς. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ἐν τῷ πολέμῳ ἐπειδὴ ἀγα-
θόν ἐστιν ὅπλα ἔχειν, ὡς πλεῖστα δεῖ ἔχειν δόρατά τε καὶ
ἀσπίδας, ἐπειδήπερ ἀγαθόν ἐστιν; Μάλα δήπου, ἔφη ὁ
Κτήσιππος· σὺ δ' οὐκ οἴει, ὦ Εὐθύδημε, ἀλλὰ μίαν καὶ
ἓν δόρυ; Ἔγωγε. Ἦ καὶ τὸν Γηρυόνην ἄν, ἔφη, καὶ τὸν
Βριάρεων οὕτω σὺ ὁπλίσαις; ἐγὼ δὲ ᾤμην σε δεινότερον
εἶναι, ἅτε ὁπλομάχην ὄντα, καὶ τόνδε τὸν ἑταῖρον. Καὶ
ὁ μὲν Εὐθύδημος ἐσίγησεν, ὁ δὲ Διονυσόδωρος πρὸς * τὰ D
πρότερον ἀποκεκριμένα τῷ Κτησίππῳ ἤρετο, Οὐκοῦν καὶ
χρυσίον, ἦ δ' ὅς, ἀγαθὸν δοκεῖ σοι εἶναι ἔχειν; Πάνυ, †)
καὶ ταῦτά γε πολύ, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί οὖν; ἀγα-
θὸν ††) οὐ δοκεῖ σοι χρήματα ἀεί τ' ἔχειν καὶ πανταχοῦ;
Σφόδρα γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸ χρυσίον ἀγαθὸν ὁμολο-
γεῖς εἶναι; Ὡμολόγηκα μὲν οὖν, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν ἀεὶ δεῖ
αὐτὸ ἔχειν καὶ πανταχοῦ καὶ ὡς μάλιστ' ἐν ἑαυτῷ; καὶ
εἴη ἂν εὐδαιμονέστατος, * εἰ ἔχοι χρυσίου μὲν τρία τάλαν- E
τα ἐν τῇ γαστρί, τάλαντον δ' ἐν τῷ κρανίῳ, στατῆρα δὲ
χρυσοῦ ἐν ἑκατέρῳ τὠφθαλμῷ; Φασί γε οὖν, ὦ Εὐθύδη-
με, ἔφη ὁ Κτήσιππος, τούτους εὐδαιμονεστάτους εἶναι

---

*) ἴσ. καὶ τῶν [illegible] **) ἴσ. ὁμολογεῖς.
***) ἴσ. καλῶς τε καὶ εὖ. †) ἴσ. Πάνυ γε.
††) ἄλλ. ἀγαθά. ἴσ. ἀγαθὰ οὐ δοκεῖ σοι χρήματα δεῖν.

sane videtur, inquit, quamquam suspicor te festivorum illorum aliquid prolaturum esse. Tu optime cognosces, inquit; itaque responde. quoniam enim confiteris bonum esse medicinam, si ea indigeat, bibere homini, nonne hoc bonum quam plurimum debet bibere, et bene recteque habebit, si quis eam conterens ellebori plaustrum immisceat? Tum Ctesippus dixit: Sane quidem admodum, Euthydeme, si is qui bibat tantus sit quanta statua est illa Delphica. Nonne, inquit, etiam in bello quia bonum est arma habere, quam plurima oportet haberi et iacula et clypeos, siquidem bonum est? Admodum, inquit Ctesippus: tu vero non arbitraris, Euthydeme, sed unum et clypeum et iaculum? Ego vero. An etiam Geryonen, inquit, et Briareum ita tu armares? ego vero putabam te peritiorem esse, quum artem armis pugnandi profiteamini tu et hicce amicus. Atque Euthydemus quidem conticuit, Dionysodorus autem ad ea quae Ctesippus ante responderat interrogavit: Nonne etiam aurum, inquit, bonum videtur tibi esse habere? Sane quidem, idque multum, inquit Ctesippus. Quid igitur? bonae nonne videntur tibi res et semper et ubique habendae esse? Admodum, inquit. Nonne etiam aurum bonum confiteris esse? Confessus iam sum, inquit. Nonne igitur semper id habere debemus et ubique et quam maxime in nobis? et erit beatissimus homo qui habeat auri tria talenta in ventre, talentum in calvaria, et quattuor drachmas auri in utroque oculo. Dicunt certe, Euthydeme, inquit Ctesippus, hos beatissimos esse Scytharum atque optimos viros, qui aurum in calvariis habeant multum suis, quemadmodum tu modo dicebas canem patrem, et quod etiam admirabilius est, eos bibere e suis calvariis inauratis et has intus cernere, suum verticem manibus tenentes. Utrum vero cernunt, inquit Euthydemus,

Σκυθῶν καὶ ἀρίστους ἄνδρας, οἳ χρυσίον τε ἐν τοῖς κρα-
νίοις ἔχουσι πολὺ τοῖς ἑαυτῶν, ὥσπερ σὺ νῦν δὴ ἔλεγες τὸν
κύνα τὸν πατέρα, καὶ ὃ θαυμασιώτερόν γε ἔτι, ὅτι καὶ
πίνουσιν ἐκ τῶν ἑαυτῶν κρανίων κεχρυσωμένων, καὶ ταῦ-
τα ἐντὸς καθορῶσι, τὴν ἑαυτῶν κορυφὴν ἐν ταῖς χερσὶν
ἔχοντες. Πότερον * δὲ ὁρῶσιν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, καὶ 300
Σκύθαι [τε] καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τὰ δυνατὰ ὁρᾶν, ἢ
τὰ ἀδύνατα; Τὰ δυνατὰ δήπου. Οὐκοῦν καὶ σύ; ἔφη.
Κἀγώ. Ὁρᾷς οὖν τὰ ἡμέτερα ἱμάτια; Ναί. Δυνατὰ οὖν
ὁρᾶν ἐστὶ ταῦτα. Ὑπερφυῶς, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί δέ;
ἦ δ᾽ ὅς. Μηδέν. σὺ δ᾽ ἴσως οὐκ οἴει αὐτὰ ὁρᾶν· οὕτως
ἡδὺς εἶ. ἀλλά μοι δοκεῖς, Εὐθύδημε, οὐ καθεύδων ἐπικε-
κοιμῆσθαι, καὶ εἰ οἷόν τε λέγοντα μηδὲν λέγειν, καὶ σὺ
τοῦτο * ποιεῖν. Ἦ γὰρ οὐχ οἷόν τε, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, B
σιγῶντα λέγειν; Οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν, ἦ δ᾽ ὃς ὁ Κτήσιππος. Ἆρ᾽
οὐδὲ λέγοντα σιγᾶν; Ἔτι ἧττον, ἔφη. Ὅταν οὖν λίθους
λέγῃς καὶ ξύλα καὶ σιδήρια, οὐ σιγῶντα λέγεις; Οὔκουν,
εἴ γε ἐγώ, ἔφη, παρέρχομαι ἐν τοῖς χαλκείοις, ἀλλὰ φθεγ-
γόμενα καὶ βοῶντα μέγιστον τὰ σιδήρια λέγεται, *) ἐὰν
τις ἅψηται· ὥστε τοῦτο μὲν ὑπὸ σοφίας ἔλαθες οὐδὲν εἰ-
πών. ἀλλ᾽ ἔτι μοι τὸ ἕτερον ἐπιδείξατον, ὅπως αὖ ἔστι λέ-
γοντα * σιγᾶν. Καί μοι ἐδόκει ὑπεραγωνιᾶν ὁ Κτήσιππος C
διὰ τὰ παιδικά. Ὅταν σιγᾷς, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, οὐ πάν-
τα σιγᾷς; Ἔγωγε, ἦ δ᾽ ὅς. Οὐκοῦν καὶ τὰ λέγοντα σιγᾷς,
εἴπερ τῶν ἁπάντων ἐστὶ τὰ λέγοντα. Τί δέ; ἔφη ὁ Κτή-
σιππος, οὐ σιγᾷ πάντα; Οὐ δήπου, ἔφη ὁ Εὐθύδημος.
Ἀλλ᾽ ἄρα, ὦ βέλτιστε, λέγει τὰ πάντα; Τά γε δήπου λέ-
γοντα. Ἀλλ᾽, ἦ δ᾽ ὅς, οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλὰ τὰ πάντα
σιγᾷ, ἢ λέγει; Οὐδέτερα καὶ ἀμφότερα, ἔφη ὑφαρπάσας
ὁ * Διονυσόδωρος· εὖ γὰρ οἶδα ὅτι τῇ ἀποκρίσει οὐχ D
ἕξεις ὅ τι χρῇ. Καὶ ὁ Κτήσιππος, ὥσπερ εἰώθει, μέγα
πάνυ ἀνακαγχάσας Ὦ Εὐθύδημε, ἔφη, ὁ ἀδελφός σου
ἐξημφοτέρικε τὸν λόγον, καὶ ἀπόλωλέ τε **) καὶ ἥττηται.
Καὶ ὁ Κλεινίας πάνυ ἥσθη καὶ ἐγέλασεν, ὥστε ὁ Κτήσιπ-
πος ἐγένετο πλεῖον ***) ἢ δεκαπλάσιος. ὁ δ᾽, ἐμοὶ δοκεῖ,

*) ἴσ. λέγει. **) ἴσ. ἀπολώλεκε. ***) γρ. πλεῖν.

et Scythae et reliqui homines quae possunt cernere, an quae non possunt? Quae possunt sine dubio. Nonne tu quoque? inquit. Etiam. Videsne igitur vestes nostras? Vero. Possunt igitur hae videre. Mirum in modum, inquit Ctesippus. Quid? inquit. Nihil. tu vero fortasse non putas ea videre: tam lepidus es. at mihi videris, Euthydeme, non dormiens indormivisse, et si fieri potest ut dicens aliquis nihil dicat, id tu quoque facere. An vero fieri nequit, inquit Dionysodorus, ut silens quis dicat? Minime vero, inquit Ctesippus. Neque etiam ut dicens sileat? Etiam minus, inquit. Quando igitur lapides dicis et ligna et ferra, nonne silens quid dicis? Minime vero, si quidem, inquit, peragro officinas ferrarias, sed sonantia et clamantia clarissime ferra loquuntur, si quis ea attigerit: ut hoc prae sapientia tibi latuerit nihil te dicere. sed praeterea alterum mihi ostendite fieri contra posse ut dicens quis sileat. Atque mihi videbatur Ctesippus summo incensus esse studio propter delicias suas. Quando siles, inquit Euthydemus, nonne omnia siles? Sane quidem, inquit. Ergo etiam dicentia siles, siquidem in numero omnium sunt dicentia? Quid vero? inquit Ctesippus, nonne silent omnia? Minime vero, inquit Euthydemus. Num igitur, vir optime, loquuntur omnia? Sane ea quae loquuntur. At, inquit, non hoc rogo, sed omnia utrum sileant, an loquantur. Neutrum et utrumque, inquit sermonem arripiens Dionysodorus; certo enim scio te non esse habiturum quid hac responsione facias. Tum Ctesippus, ut consuevit, admodum clare ridens O Euthydeme, inquit, frater tuus in utramque partem traxit sermonem, eoque perdidit et victus est. Atque Clinias admodum laetatus est ac risit, ita ut Ctesippus plus quam decuplo maior exsisteret. ille vero, Ctesippus, quippe qui vafer esset, ex iis ipsis, ut mihi videtur, ea ipsa subauscultando exceperat; neque enim

ἅτε πανοῦργος ὤν. ὁ Κτήσιππος, παρ' αὐτῶν τούτων αὐτὰ ταῦτα παρακηκόει· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλων τοιαύτη σοφία τῶν νῦν * ἀνθρώπων. Κἀγὼ εἶπον, Τί γελᾷς, ὦ Κλεινία, E
ἐπὶ σπουδαίοις οὕτω πράγμασι καὶ καλοῖς; Σὺ γὰρ ἤδη τι πώποτε εἶδες, ὦ Σώκρατες, καλὸν πρᾶγμα; ἔφη ὁ Διονυσόδωρος. Ἔγωγε, ἔφην, καὶ πολλά γε, ὦ Διονυσόδωρε. Ἆρ' ἕτερα ὄντα τοῦ καλοῦ, ἔφη, ἢ ταὐτὰ τῷ
* καλῷ; Κἀγὼ ἐν παντὶ ἐγενόμην ὑπ' ἀπορίας, καὶ ἡγούμην 301
δίκαια πεπονθέναι ὅτι ἔγρυξα, ὅμως δέ, Ἕτερα, ἔφην, αὐτοῦ γε τοῦ καλοῦ· πάρεστι μέντοι ἑκάστῳ αὐτῶν κάλλος τι. Ἐὰν οὖν, ἔφη, παραγένηταί σοι βοῦς, βοῦς, εἶ; καὶ ὅτι νῦν ἐγώ σοι πάρειμι, Διονυσόδωρος εἶ. Εὐφήμει τοῦτό γε; ἦν δ' ἐγώ. Ἀλλὰ τίνα τρόπον, ἔφη, ἑτέρου ἑτέρῳ παραγενομένου τὸ ἕτερον ἕτερον ἂν εἴη;
Ἆρα τοῦτο, ἔφην * ἐγώ, ἀπορεῖς; ἤδη δὲ τοῖν ἀνδροῖν B
τὴν σοφίαν ἐπεχείρουν μιμεῖσθαι, ἅτε ἐπιθυμῶν αὐτῆς. Πῶς γὰρ οὐκ ἀπορῶ, ἔφη, καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἄνθρωποι ὃ μὴ ἔστιν; Τί λέγεις, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε; οὐ τὸ καλὸν καλόν ἐστι καὶ τὸ αἰσχρὸν αἰσχρόν; Ἐὰν ἔμοιγε, ἔφη, δοκῇ. Οὐκοῦν δοκεῖ; Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸ ταὐτὸν ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον ἕτερον; οὐ γὰρ δήπου τό γε ἕτερον ταὐτόν. ἀλλ' ἔγωγε οὐδ' ἂν παῖ-
δα ᾤμην τοῦτο ἀπορῆσαι, * ὡς οὐ τὸ ἕτερον ἕτερόν ἐστιν. C
ἀλλ', ὦ Διονυσόδωρε, τοῦτο μὲν ἑκὼν παρῆκας· ἐπεὶ τὰ ἄλλα μοι δοκεῖτε ὥσπερ οἱ δημιουργοί, οἷς ἕκαστα προσήκει ἀπεργάζεσθαι, καὶ ὑμεῖς τὸ διαλέγεσθαι παγκάλως ἀπεργάζεσθαι. Οἶσθα οὖν, ἔφη, ὅ τι *) προσήκει ἑκάστοις τῶν δημιουργῶν; πρῶτον τίνα χαλκεύειν προσήκει; Οἶδα ἔγωγε ὅτι χαλκέα. Τίνα **) δὲ κεραμεύειν; Κεραμέα. Τίνα ***) δὲ σφάττειν τε καὶ ἐκδέρειν καὶ τὰ σμικρὰ
κρέα κατακόψαντα ἕψειν καὶ ὀπτᾶν; * Μάγειρον, ἦν δ' D
ἐγώ. Οὐκοῦν ἐάν τις, ἔφη, τὰ προσήκοντα πράττῃ, ὀρθῶς πράξει; Μάλιστα. Προσήκει δέ γε, ὡς φής, τὸν μάγειρον κατακόπτειν καὶ ἐκδέρειν. ὡμολόγησας ταῦτα, ἢ οὔ; Ὡμολόγησα, ἔφην, ἀλλὰ συγγνώμην μοι ἔχε. Δῆλον

*) γρ. Οἶσθα οὖν ὅτι. **) γρ. Τί. ***) γρ. Τί.

aliorum qui nunc sunt hominum talis est sapientia. Tum ego dixi, Quid rides, Clinia, in rebus tam gravibus ac pulchris? Tune umquam vidisti iam, Socrate, pulchram rem? inquit Dionysodorus. Equidem, inquam, easque multas, Dionysodore. Utrum alias quam ipsum pulchrum, inquit, an easdem atque pulchrum? Atque ego in maxima quidem haesi dubitatione et arbitratus sum iure mihi hoc accidere quod hiscere ausus essem, tamen Alias, inquam, quam ipsum pulchrum; adest vero cuique earum pulchritudo quaedam. Igitur, inquit, si bos tibi adest, bos es, et quia nunc ego tibi adsum, Dionysodorus es. Dii avertant! inquam. At quomodo, inquit, aliud alii si adest, aliud erit aliud? An de hoc, inquam, dubitas? etenim iam virorum sapientiam conabar imitari, quippe eius appetens. Quidni dubitem, inquit, ego et reliqui omnes homines de eo quod non est? Quid ais, inquam, Dionysodore? nonne pulchrum pulchrum est et turpe turpe? Si mihi, inquit, videtur. Nonne videtur? Sane quidem, inquit. Nonne etiam idem idem et aliud aliud? neque enim, opinor, aliud idem. equidem vero nec puerum arbitrabar de hoc esse dubitaturum quin aliud esset aliud. at enim, Dionysodore, hoc quidem sponte remisisti; nam cetera mihi videmini sicut opifices, quibus convenit quidque factitare, vos quoque artem disputandi praeclare factitare. Nosti'n igitur, inquit, quid cuique conveniat opificum? primum quem deceat fabricari? Scio equidem, fabrum aerarium. Quem vero e luto fingere? Figulum. Quem iugulare, pellem detrahere et carnes in frusta concisas elixare et assare? Coquum, inquam. Nonne vero si quis, inquit, id facit quod decet, recte agit? Maxime. Decet autem, ut ais, coquum concidere pellemque detrahere. concessisti hoc, necne? Concessi, inquam, sed ignosce mihi. Manifestum igitur est, inquit, si quis iugulans coquum et concidens elixet et asset, id

τοίνυν, ἦ δ' ὅς, ὅτι ἄν τις σφάξας τὸν μάγειρον καὶ κατακόψας ἑψήσῃ καὶ ὀπτήσῃ, τὰ προσήκοντα ποιήσει, καὶ ἐὰν τὸν χαλκέα τις αὐτὸν *) χαλκεύῃ καὶ τὸν κεραμέα κεραμεύῃ, καὶ οὗτος τὰ προσήκοντα πράξει. * Ὦ Πόσειδον, E
ἦν δ' ἐγώ, ἤδη κολοφῶνα ἐπιτίθης τῇ σοφίᾳ! ἆρά μοί ποτε αὕτη παραγενήσεται, ὥστε μοι οἰκεία γενέσθαι; Ἐπιγνοίης ἂν αὐτήν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οἰκείαν γενομένην; Ἐὰν σύ γε βούλῃ, ἔφην ἐγώ, δῆλον ὅτι. Τί δέ; ἦ δ' ὅς, τὰ σαυτοῦ οἴει γιγνώσκειν; Εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέγεις· ἀπὸ σοῦ γὰρ δεῖ ἄρχεσθαι, τελευτᾶν δ' εἰς Εὐθύδημον τόνδε. Ἆρ' οὖν, ἔφη, ταῦτα ἡγεῖ σὰ εἶναι ὧν ἂν ἄρξῃς καὶ ἐξῇ σοι αὐτοῖς χρῆσθαι ὅ τι ἂν βούλῃ; οἷον βοῦς
* καὶ πρόβατα ἆρ' ἂν ἡγοῖο ταῦτα σὰ εἶναι, ἃ σοι ἐξείη 3
καὶ ἀποδόσθαι καὶ δοῦναι καὶ θῦσαι ὅτῳ βούλοιο θεῶν, ἃ δ' ἂν μὴ οὕτως ἔχῃ, οὐ σά; Κἀγώ (ᾔδη γὰρ ὅτι ἐξ αὐτῶν καλόν τι ἀνακύψοιτο τῶν ἐρωτημάτων, καὶ ἅμα βουλόμενος ὅτι τάχιστ' ἀκοῦσαι), Πάνυ μὲν οὖν, ἔφην, οὕτως ἔχει· τὰ τοιαῦτα ἐστὶ μόνα ἐμά. Τί δέ; ζῶα, ἔφη, οὐ ταῦτα καλεῖς ἃ ἂν ψυχὴν ἔχῃ; Ναί, ἔφην. Ὁμολογεῖς οὖν τῶν ζώων ταῦτα * μόνα εἶναι σά, περὶ ἃ ἄν σοι B
ἐξουσία ᾖ πάντα ταῦτα ποιεῖν ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον; Ὁμολογῶ. Καὶ ὅς, εἰρωνικῶς πάνυ ἐπισχὼν ὥς τι μέγα σκοπούμενος, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἔστι σοι Ζεὺς πατρῷος; Καὶ ἐγὼ ὑποπτεύσας ἥξειν τὸν λόγον ᾗπερ ἐτελεύτησεν, ἄπορόν τινα στροφὴν ἔφευγόν τε καὶ ἐστρεφόμην ἤδη, ὥσπερ ἐν δικτύῳ εἰλημμένος, Οὐκ ἔστιν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε. Ταλαίπωρος ἄρα τις σύ γε ἄνθρωπος εἶ καὶ οὐδὲ * Ἀθηναῖος, ᾧ μήτε θεοὶ πατρῷοί εἰσι μήτε ἱερὰ C
μήτε ἄλλο μηδὲν καλὸν καὶ ἀγαθόν. Ἔα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε, εὐφήμει τε καὶ μὴ χαλεπῶς με προδίδασκε. ἔστι γὰρ ἔμοιγε καὶ βωμοὶ καὶ ἱερὰ οἰκεῖα καὶ πατρῷα καὶ τἄλλα ὅσαπερ τοῖς ἄλλοις Ἀθηναίοις τῶν τοιούτων. Εἶτα τοῖς ἄλλοις, ἔφη, Ἀθηναίοις οὐκ ἔστι Ζεὺς ὁ πατρῷος; Οὐκ ἔστιν, ἦν δ' ἐγώ, αὕτη ἡ ἐπωνυμία Ἰώνων οὐδενί, οὔθ' ὅσοι ἐκ τῆσδε **) πόλεως ἀπῳκισμέ-

*) ἴσ. αὖθις. **) ἴσ. τῆσδε τῆς.

quod deceat facturum esse, et fabrum aerarium si item fabricetur et figulum fingat, idem id quod deceat facturum esse. O Neptune, inquam, iam Colophonem addis sapientiae! num mihi umquam haec aderit, ita ut mihi propria evadat? An eam agnosceres, Socrate, inquit, si tibi propria evasisset? Si tu velis, inquam, dubitari non potest. Quid vero? inquit, quae tua sunt putasne te cognoscere? Nisi quid aliud tibi videtur; a te enim incipiendum, et desinendum in Euthydemo hocce. Num igitur, inquit, haec censes tua esse quibus imperes et quibus tibi liceat uti quomodo volueris? velut boves et pecudes an censes hos tuos esse quos tibi liceat et vendere et largiri et mactare cuicumque velis deorum, quos autem non ita habeas, non esse tuos? Atque ego (intelligebam enim ex his pulchram aliquam emersuram esse quaestionem, simulque cupiebam quam primum eam audire), Sane quidem, inquam, res se sic habet: talia sunt sola mea. Quid vero? animalia, inquit, nonne haec vocas quae animum habent? Etiam, inquam. Concedis igitur ex animalibus haec sola esse tua quibus liceat tibi omnia ea facere quae modo memoravi? Concedo. Tum ille, magna cum irrisione mora interposita, tamquam magni quid secum meditatus, Dic mihi, inquit, Socrate, estne tibi Iuppiter patrius? Atque ego suspicatus eo deventuram esse orationem quo tandem etiam devenit, inexplicabilem fere fallaciam fugiebam meque iam torquebam, quasi reti prehensus, Non est, inquam, Dionysodore. Miserandus igitur tu es homo et ne Atheniensis quidem, cui neque dii patrii sint neque sacrificia neque aliud quicquam pulchrum ac bonum Ah, inquam, bona verba, quaeso, nec perge me acerbe docere. sunt enim mihi et arae et sacrificia propria et patria et reliqua id genus quae ceteris sunt Atheniensibus. Itane reliquis, inquit, Atheniensibus non est Iuppiter pa-

νοι εἰσὶν οὐθ' ἡμῖν, * ἀλλὰ Ἀπόλλων πατρῷος διὰ τὴν D
τοῦ Ἴωνος γένεσιν· Ζεὺς δ' ἡμῖν πατρῷος μὲν οὐ καλεῖ-
ται, ἕρκειος δὲ καὶ φράτριος, καὶ Ἀθηνᾶ φρατρία. Ἀλλ'
ἀρκεῖ γε, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος· ἔστι γάρ σοι, ὡς ἔοικεν,
Ἀπόλλων τε καὶ Ζεὺς καὶ Ἀθηνᾶ. Πάνυ, *) ἦν δ' ἐγώ.
Οὐκοῦν καὶ οὗτοι σοὶ θεοὶ ἂν εἶεν; ἔφη. Πρόγονοι, ἦν
δ' ἐγώ, καὶ δεσπόται. Ἀλλ' οὖν σοί γε, ἔφη· ἢ οὐ σοὺς
ὡμολόγηκας αὐτοὺς εἶναι; Ὡμολόγηκα, ἔφην· τί γὰρ πά-
θω; Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ζῷά εἰσιν οὗτοι οἱ * θεοί; ὡμο- E
λόγηκας γάρ, ὅσα ψυχὴν ἔχει, ζῷα εἶναι. ἢ οὗτοι οἱ θεοὶ
οὐκ ἔχουσι ψυχήν; Ἔχουσιν, ἦν δ' ἐγώ. Οὐκοῦν καὶ ζῷά
εἰσιν; Ζῷα, ἔφην. Τῶν δέ γε ζώων, ἔφη, ὡμολόγηκας
ταῦτ' εἶναι σά, ὅσα ἄν σοι ἐξῇ καὶ δοῦναι καὶ ἀποδόσθαι
καὶ θῦσαι ἂν θεῷ ὅτῳ ἂν βούλῃ. Ὡμολόγηκα, ἔφην· οὐκ
ἔστι γάρ μοι ἀνάδυσις, ὦ Εὐθύδημε. Ἴθι δή μοι εὐθύς,
ἦ δ' ὅς, εἰπέ· ἐπειδὴ σὸν ὁμολογεῖς εἶναι τὸν Δία καὶ
τοὺς ἄλλους θεούς, ἆρ' ἔξεστί σοι αὐτοὺς * ἀποδόσθαι ἢ 30
δοῦναι ἢ ἄλλ' ὅ τι ἂν βούλῃ χρῆσθαι, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις
ζώοις; Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κρίτων, ὥσπερ πληγεὶς ὑπὸ τοῦ
λόγου, ἐκείμην ἄφωνος· ὁ δὲ Κτήσιππός μοι ἰὼν ὡς βοη-
θήσων, Πυππὰξ ὦ Ἡράκλεις, ἔφη, καλοῦ λόγου! Καὶ
ὁ Διονυσόδωρος, Πότερον οὖν, ἔφη, ὁ Ἡρακλῆς πυππάξ
ἐστιν, ἢ ὁ πυππὰξ Ἡρακλῆς; Καὶ ὁ Κτήσιππος, Ὦ Πό-
σειδον, ἔφη, δεινῶν λόγων! ἀφίσταμαι· ἀμάχω τὼ ἄνδρε.

* Ἐνταῦθα μέντοι, ὦ φίλε Κρίτων, οὐδεὶς ὅςτις οὐ B
τῶν παρόντων ὑπερεπήνεσε τὸν λόγον, καὶ τὼ ἄνδρε γελῶν-
τε καὶ κροτοῦντε καὶ χαίροντε ὀλίγου παρετάθησαν. ἐπὶ
μὲν γὰρ τοῖς ἔμπροσθεν ἐφ' ἑκάστοις πᾶσι παγκάλως
ἐθορύβουν μόνοι οἱ τοῦ Εὐθυδήμου ἐρασταί, ἐνταῦθα δὲ
ὀλίγου καὶ οἱ κίονες οἱ ἐν τῷ Λυκείῳ ἐθορύβησάν τ' ἐπὶ
τοῖν ἀνδροῖν καὶ ἥσθησαν. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ αὐτὸς οὕτω
διετέθην, ὥςτε ὁμολογεῖν μηδένας πώποτε ἀνθρώπους **)
ἰδεῖν * οὕτω σοφούς, καὶ παντάπασι καταδουλωθεὶς ὑπὸ C
τῆς σοφίας αὐτοῖν ἐπὶ τὸ ἐπαινεῖν τε καὶ ἐγκωμιάζειν
αὐτὼ ἐτραπόμην, καὶ εἶπον Ὦ μακάριοι σφὼ τῆς θαυ-

*) ἴσ. Πάνυ γε. **) γρ. τῶν ἀνθρώπων.

trius? Non est, inquam, hoc nomen Ionum cuiquam nec iis qui ex hac urbe demigrarunt nec nobis, sed Apollo patrius propter Ionis procreationem, Iuppiter autem nobis non patrius dicitur, sed herceus et curialis et Minerva curialis. Satis est, inquit Dionysodorus; est enim tibi, ut patet, Apollo et Iuppiter et Minerva. Sane quidem, inquam. Nonne etiam hi tibi dii sunt? inquit. Progenitores, inquam, et domini. At tui certe sunt, inquit. annon tuos confessus es eos esse? Confessus sum, inquam; quid enim faciam? Nonne, inquit, etiam animantes sunt hi dii? concessisti enim, quicumque animum haberent, eos animantes esse. an hi dii non habent animum? Habent, inquam. Nonne etiam animantes sunt? Animantes, inquam. Ex animantibus vero, inquit, concessisti hos esse tuos, quos tibi liceret et donare et vendere et mactare cuicumque deo velles. Concessi, inquam; non est enim mihi fuga, Euthydeme. Age dum mihi statim, inquit, dic: quoniam tuum concedis esse Iovem reliquosque deos, an licet tibi eosvendere vel donare vel aliud quicquid velis iis facere, sicut ceteris animantibus? Ego quidem, o Crito, quasi percussus ab oratione, iacebam mutus, at Ctesippus auxilium mihi laturus, Papae Hercules! inquit, quam pulchra oratio! Tum Dionysodorus Utrum, inquit, Hercules est Papae, an Papae Hercules? Atque Ctesippus Pro Neptune, inquit, quam graves sermones! absisto: inexpugnabiles sunt viri.

Hic tamen, o care Crito, nemo non praesentium miris orationem extulit laudibus, et viri ridentes et plaudentes et laetantes paene rumpebantur. etenim singulis omnibus quae ante dicta erant egregie adstrepuerant soli Euthydemi cultores, hic autem paene etiam columnae Lycei adstrepuerunt viris et laetatae sunt. atque ipse quoque ego ita affectus sum ut nullos confiterer me umquam homines vidisse tam sapientes,

μαστῆς φύσεως, οἳ τοσοῦτον πρᾶγμα οὕτω ταχὺ καὶ ἐν
ὀλίγῳ χρόνῳ ἐξειργάσθον. *) πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα οἱ
λόγοι ὑμῶν καλὰ ἔχουσιν, ὦ Εὐθύδημέ τε καὶ Διονυσό-
δωρε, ἐν δὲ τοῖς καὶ τοῦτο μεγαλοπρεπέστατον, **) ὅτι
τῶν πολλῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν σεμνῶν δὴ καὶ δοκούντων
τι εἶναι οὐδὲν ὑμῖν * μέλει, ἀλλὰ τῶν ὁμοίων ὑμῖν μόνον. D
ἐγὼ γὰρ εὖ οἶδα ὅτι τούτους τοὺς λόγους πάνυ μὲν ἂν
ὀλίγοι ἀγαπῷεν ἄνθρωποι ὅμοιοι ***) ὑμῖν, οἱ δ' ἄλλοι οὕ-
τως ἀγνοοῦσιν αὐτούς, ὥςτ' εὖ οἶδ' ὅτι αἰσχυνθεῖεν ἂν
μᾶλλον ἐξελέγχοντες τοιούτοις λόγοις τοὺς ἄλλους, ἢ αὐτοὶ
ἐξελεγχόμενοι. καὶ τόδε αὖ ἕτερον δημοτικόν τι καὶ πρᾷον
ἐν τοῖς λόγοις, ὅτι ὅταν φῆτε μήτε καλὸν εἶναι μηδὲν
μήτε ἀγαθὸν πρᾶγμα μήτε λευκὸν μηδ' ἄλλο τῶν τοιού-
των μηδέν, μήτε τὸ παράπαν ἑτέρων ἕτερον, * ἀτεχνῶς E
μὲν τῷ ὄντι ξυῤῥάπτετε τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων, ὥς-
περ καὶ φατέ, ὅτι δ' οὐ μόνον τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ
δόξαιτε ἂν καὶ τὰ ὑμέτερα αὐτοί, ****) τοῦτο πάνυ χαρίεν
τέ ἐστι καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῶν λόγων ἀφαιρεῖται. τὸ δὲ δὴ
μέγιστον, ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει ὑμῖν καὶ τεχνικῶς ἐξεύρη-
ται, ὥςτε πάνυ ὀλίγῳ †) χρόνῳ ὁντινοῦν ἂν μαθεῖν ἀν-
θρώπων. ἔγνων ἔγωγε καὶ τῷ Κτησίππῳ τὸν νοῦν προσέ-
χων, ὡς ταχὺ ὑμᾶς ἐκ τοῦ παραχρῆμα μιμεῖσθαι οἷός τ'
ἦν. * τοῦτο ††) μὲν οὖν τοῦ πράγματος σφῷν †††) 30
πρὸς μὲν τὸ ταχὺ παραδιδόναι καλόν, ἐναντίον δ' ἀνθρώ-
πων διαλέγεσθαι οὐκ ἐπιτήδειον, ἀλλ' ἄν γ' ἐμοὶ πείθησθε,
εὐλαβήσεσθε μὴ πολλῶν ἐναντίον λέγειν, ἵνα μὴ ταχὺ
ἐκμαθόντες ὑμῖν μὴ εἰδῶσι χάριν, ἀλλὰ μάλιστα μὲν αὐ-
τὼ πρὸς ἀλλήλω μόνω διαλέγεσθον, εἰ δὲ μή, εἴπερ ἄλλου
του ἐναντίον, ἐκείνου μόνου ὃς ἂν ὑμῖν διδῷ ἀργύριον.
τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα, ἐὰν σωφρονῆτε, καὶ τοῖς μαθηταῖς
* συμβουλεύσετε, μηδέποτε μηδενὶ ἀνθρώπων διαλέγεσθαι, B
ἀλλ' ἢ ὑμῖν τε καὶ αὐτοῖς· ††††) τὸ γὰρ σπάνιον, ὦ Εὐ-

*) γρ. ἐξεργάσασθον. **) γρ. μεγαλοπρεπέστερον.
) ἴσ. οἱ ὅμοιοι. *) γρ. αὐτοί. ἴσ. αὐτῶν.
†) ἴσ. ἐν πάνυ ὀλίγῳ. ††) γρ. Τούτου.
†††) γρ. σφῷν τὸ σοφόν. ††††) γρ. αὐτοῖς.

prorsusque captus et oppressus ab eorum sapientia ad eos laudandos et praedicandos me converti ac dixi O macti vos incredibili ingenio, qui tantam rem tam celeriter et brevi tempore perfecistis! ac quum multa alia orationes vestrae praeclara habeant, Euthydeme et Dionysodore, tum hoc est splendidissimum, quod multitudinem hominum, etiamsi ad gravitatem insignes sunt et aliquid videntur esse, nihil curatis, sed vobis similes tantum. ego enim certo scio hasce orationes admodum paucos probaturos esse homines qui vobis similes sint, ceteros autem adeo ignorare eas, ut certo sciam eos erubescere magis ceteros huiusmodi orationibus refellere, quam se ipsos refelli. atque hoc est aliud populare humanumque in orationibus quod, quando dicitis neque pulchrum esse quicquam neque bonum neque candidum nec aliud quid huiusmodi, neque omnino quicquam ab alio diversum, plane quidem revera hominum ora consuitis, sicut etiam dicitis, sed quod non solum reliquorum, verum etiam vestra ipsi videmini ora consuere, hoc admodum lepidum est et invidiosam sermonum superbiam tollit. maximum vero hoc est quod haec sic se vobis habent et artificiose inventa sunt, ut perbrevi quilibet possit addiscere hominum. cognovi videlicet etiam Ctesippum attendens, quam celeriter vos subito imitari potuerit. et hoc quidem in re vestra, quod celeriter tradi potest, praeclarum, ad disputandum vero coram hominibus non est accommodata, sed, si me audietis, cavebitis ne coram multis disseratis, ut ne celeriter eam percipientes vobis gratiam nullam habeant, sed maxime ipsi inter vos soli disseratis, sin minus, si coram quopiam alio, illo solo qui vobis pecuniam pendat. idem vero hoc consilium, si sapitis, discipulis quoque dabitis, ne umquam ullo cum homine disputent praeter vobiscum et inter se; rarum enim, Euthydeme, pretiosum, aqua contra res vilissima, licet optima sit, ut ait Pindarus.

θύδημε; τίμιον, τὸ δὲ ὕδωρ εὐωνότατον, ἄριστον ὄν, ὡς
ἔφη Πίνδαρος. ἀλλ' ἄγετε, ἦν δ' ἐγώ, ὅπως κἀμὲ καὶ
Κλεινίαν τόνδε παραδέξεσθον.

Ταῦτα, ὦ Κρίτων, καὶ ἄλλ' ἄττα ἔτι βραχέα δια-
λεχθέντες ἀπῇμεν. σκόπει οὖν ὅπως συμφοιτήσεις παρὰ
τὼ ἄνδρε· ὡς * ἐκείνω φατὸν οἵω τ' εἶναι διδάξαι τὸν C
ἐθέλοντ' ἀργύριον διδόναι, καὶ οὔτε φύσιν οὔθ' ἡλικίαν
ἐξείργειν οὐδεμίαν. ὃ δὲ καὶ σοὶ μάλιστα προσήκει ἀκοῦ-
σαι, ὅτι οὐδὲ τὸ *) χρηματίζεσθαί φατον διακωλύειν οὐ-
δὲν μὴ οὐ παραλαβεῖν ὁντινοῦν εὐπετῶς τὴν σφετέραν
σοφίαν.

ΚΡ. Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, φιλήκοος μὲν ἔγωγε καὶ
ἡδέως ἄν τι μάθοιμι, κινδυνεύω μέντοι κἀγὼ εἷς εἶναι
τῶν οὐχ ὁμοίων Εὐθυδήμῳ, ἀλλ' ἐκείνων ὧν δὴ καὶ σὺ
ἔλεγες, τῶν ἥδιον * ἂν ἐξελεγχομένων ὑπὸ τῶν τοιούτων D
λόγων, ἢ ἐξελεγχόντων. ἀτὰρ γελοῖον μέν μοι δοκεῖ εἶναι
τὸ νουθετεῖν σε, ὅμως δὲ ἅ γ' ἤκουσα ἐθέλω σοι ἀπαγγεῖ-
λαι. τῶν ἀφ' ὑμῶν ἀπιόντων οἶσθ' ὅτι **) προσελθών τίς
μοι περιπατοῦντι, ἀνὴρ οἰόμενος πάνυ εἶναι σοφός, τού-
των τις τῶν περὶ τοὺς λόγους τοὺς εἰς τὰ δικαστήρια δει-
νῶν, Ὦ Κρίτων, ἔφη, οὐδὲν ἀκροᾷ τῶνδε τῶν σοφῶν;
Οὐ μὰ τὸν Δί', ἦν δ' ἐγώ· οὐ γὰρ οἷός τ' ἦ προσστὰς
κατακούειν ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Καὶ μήν, ἔφη, ἄξιόν γ' ἦν
* ἀκοῦσαι. Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ. Ἵνα ἤκουσας ἀνδρῶν δια- E
λεγομένων οἳ νῦν σοφώτατοί εἰσι τῶν περὶ τοὺς τοιούτους
λόγους. Κἀγὼ εἶπον, Τί οὖν ἐφαίνοντό σοι; Τί δὲ ἄλλο,
ἦ δ' ὅς, ἢ οἷάπερ ἀεὶ ἄν τις τῶν τοιούτων ἀκούσαι λη-
ρούντων καὶ περὶ οὐδενὸς ἀξίων ἀναξίαν σπουδὴν ποιου-
μένων; (οὑτωσὶ γάρ πως καὶ εἶπε τοῖς ὀνόμασι) Καὶ ἐγώ,
Ἀλλὰ μέντοι, ἔφην, χαρίεν γέ τι πρᾶγμά ἐστιν ἡ φιλοσο-
φία. Ποῖον, ἔφη, χαρίεν, ὦ μακάριε; οὐδενὸς μὲν οὖν
ἄξιον. * ἀλλὰ καὶ εἰ νῦν παρεγένου, πάνυ ἄν σε οἶμαι 305
αἰσχυνθῆναι ὑπὲρ τοῦ σεαυτοῦ ἑταίρου· οὕτως ἦν ἄτο-
πος, ἐθέλων ἑαυτὸν παρέχειν ἀνθρώποις οἷς οὐδὲν μέλει ὅ
τι ἂν λέγωσι, παντὸς δὲ ῥήματος ἀντέχονται. καὶ οὗτοι,

*) γρ. τοῦ. **) ἴσ. ἴσθ' ὅτι.

at agite, inquam, me quoque et Cliniam hancce recipite.

Haec, Crito, et alia qua pauca quum disseruissemus discessimus. cura igitur ut mecum ventites ad viros; nam dicunt illi se possequemque docere qui pecuniam velit pendere, nec indolem aetatemve ullam esse impedimento. quod vero tibi maxime convenit audire, hoc est quod dicunt nec quaestus faciendi studium ullo modo impedire quominus quisque percipiat nullo negotio ipsorum sapientiam.

Cr. Sane equidem, Socrate, audiendi sum cupidus lubenterque aliquid perciperem, attamen videor ego quoque non esse unus eorum qui Euthydemo sunt similes, sed eorum quos tu dixisti, qui lubentius se refelli sinant ab huiusmodi orationibus, quam ipsi refellant. ac ridiculum quidem mihi videtur esse te admonere, tamen quae audivi volo tibi referre. eorum aliquem qui a vobis discesserant scite ad me deambulantem accessisse, virum se arbitrantem admodum sapientem esse, illorum aliquem qui in eloquentia forensi excellunt, et dixisse O Crito, nonne audivisti sapientes hosce? Haudquaquam hercle, inquam; neque enim poteram adstans audire propter turbam. Attamen, inquit, dignum erat quod audiretur. Cur? inquam. Ut audivisses viros disputantes qui nunc sapientissimi sunt eorum qui in huiusmodi orationibus versantur. Tum ego Quales igitur, inquam, videbantur tibi esse? Quid aliud, inquam, quam tales, quales semper aliquis ex huiusmodi hominibus audire posset qui nugas agerent et studium indignum ad res eo haud dignas conferrent? (ita enim fere loquutus est ad verbum) Atque ego, Attamen, inquam, scita quaedam res est philosophia. Illane ut scita sit, o bone? inquit; immo nullius est preti. nam si nunc quoque adfuisses, sane arbitror futurum fuisse ut erubesceres amici tui causa: adeo ineptus erat quum se exhibere vellet hominibus qui nihil

ὅπερ ἄρτι ἔλεγον; ἐν τοῖς κρατίστοις εἰσὶ τῶν νῦν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Κρίτων, ἔφη, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐπὶ τῷ πράγματι διατρίβοντες πάνυ φαῦλοί εἰσι καὶ καταγέλαστοι. Ἐμοὶ δέ, ὦ Σώκρατες, τὸ πρᾶγμα ἐδόκει οὐκ ὀρθῶς ψέγειν * οὔθ' οὗτος οὔτ' εἴ τις ἄλλος ψέγει· B τὸ μέντοι ἐθέλειν διαλέγεσθαι τοιούτοις ἐναντίον πολλῶν ἀνθρώπων ὀρθῶς μοι ἐδόκει μέμφεσθαι.

ΣΩ. Ὦ Κρίτων, θαυμάσιοί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες· ἀτὰρ οὔπω οἶδα ὅ τι μέλλω ἐρεῖν. ποτέρων ἦν ὁ προςελθών σοι καὶ μεμφόμενος τὴν φιλοσοφίαν; πότερον τῶν ἀγωνίσασθαι δεινῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ῥήτωρ τις, ἢ τῶν τοὺς τοιούτους εἰςπεμπόντων, ποιητὴς τῶν λόγων οἷς οἱ ῥήτορες ἀγωνίζονται; *)

ΚΡ. Ἥκιστα νὴ τὸν Δία ῥήτωρ, * οὐδὲ οἶμαι πώποτ' αὐτὸν ἐπὶ δικαστήριον ἀναβεβηκέναι, ἀλλ' ἐπαΐειν C αὐτόν φασι περὶ τοῦ πράγματος, νὴ τὸν Δία, καὶ δεινὸν εἶναι καὶ δεινοὺς λόγους συντιθέναι.

ΣΩ. Ἤδη μανθάνω· περὶ τούτων καὶ αὐτὸς νῦν δὴ ἤμελλον λέγειν. οὗτοι γάρ εἰσι μέν, ὦ Κρίτων, οὓς ἔφη Πρόδικος μεθόρια φιλοσόφου τε ἀνδρὸς καὶ πολιτικοῦ, οἴονται δ' εἶναι πάντων σοφώτατοι ἀνθρώπων, πρὸς δὲ τῷ εἶναι καὶ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς, ὥςτε παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμεῖν * ἐμποδὼν σφίσιν εἶναι οὐδένας ἄλλους ἢ τοὺς D περὶ φιλοσοφίαν ἀνθρώπους. ἡγοῦνται οὖν, ἐὰν τούτους εἰς δόξαν καταστήσωσι μηδενὸς δοκεῖν ἀξίους εἶναι, ἀναμφιςβητήτως ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν οἴσεσθαι σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτους, ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις λόγοις ὅταν ἀποληφθῶσιν, ὑπὸ τῶν ἀμφὶ Εὐθύδημον κολούεσθαι. σοφοὶ δὲ ἡγοῦνται εἶναι πάνυ εἰκότως· μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίως δὲ πολιτικῶν, πάνυ * ἐξ εἰκότος λόγου· μετέχειν E γὰρ ἀμφοτέρων ὅσον ἔδει, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων καὶ ἀγώνων καρποῦσθαι τὴν σοφίαν.

---

*) ἴσ. ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἢ τῶν τοὺς τοιούτους εἰςπεμπόντων;

curant quid dicant, sed quodcumque in solum venit arripiunt. et hi, id quod modo dixi, in praestantissimis sunt eorum qui hodie vivunt. at vero, Crito, inquit, res ipsa et homines in ea occupati plane viles sunt atque ridiculi. Mihi vero, Socrate, rem videbatur non recte vituperare neque hic neque si quis alius vituperat; at disputare velle cum talibus coram multis hominibus, hoc recte mihi videbatur vituperare.

So. O Crito, admirabiles sunt tales viri; quamquam nondum scis quid velim dicere. in utrorum numero erat qui ad te accessit et philosophiam vituperavit? utrum in eorum qui in causis apud iudicem agendis excellunt, an in eorum qui tales intromittunt?

Cr. Haudquaquam hercle rhetor erat, neque puto umquam eum in iudicium processisse. at hercle intelligere eum dicunt rem et excellere in orationibus excellentibus faciendis.

So. Iam intelligo: de his ipse quoque nunc volebam loqui. hi enim sunt, Crito, quos ait Prodicus medios esse inter philosophum et civilem virum, licet arbitrentur omnium se hominum sapientissimos esse, et non solum esse, verum etiam videri apud permultos, ut, quominus apud omnes laudibus et gloria floreant, nulli alii impedimento sint nisi homines in philosophia occupati. putant igitur, si de horum fama detrahere possint ut nullius videantur preti esse, sine controversia se iam apud omnes laudis palmam in sapientia esse laturos. esse enim revera se sapientissimos, in privatis autem sermonibus si intercludantur, ab Euthydemis se deprimi. sapientes vero se arbitrantur esse admodum probabiliter; modicam enim se philosophiae partem habere, modicam vero etiam rationis civilis, ex ratione admodum probabili: partem enim se habere utriusque quantum oporteat, extra pericula vero quum sint atque certationes, fructum se capere e sapientia.

ΚΡ. Τί οὖν; δοκοῦσί σοί τι, ὦ Σώκρατες, λέγειν; οὐ γάρ τοι ἀλλ' *) ὅ γε λόγος ἔχει τινὰ εὐπρέπειαν τῶν ἀνδρῶν.

ΣΩ. Καὶ γὰρ ἔχει ὄντως, ὦ Κρίτων, εὐπρέπειαν μᾶλλον ἢ ἀλήθειαν. * οὐ γὰρ ῥάδιον αὐτοὺς πεῖσαι ὅτι 306
καὶ ἄνθρωποι καὶ τἆλλα πάντα ὅσα μεταξὺ τινοῖν δυοῖν ἐστὶ καὶ ἀμφοτέροιν τυγχάνει μετέχοντα, ὅσα μὲν ἐκ κακοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τοῦ μὲν βελτίω, τοῦ δὲ χείρω γίγνεται, ὅσα δὲ ἐκ δυοῖν ἀγαθοῖν μὴ πρὸς ταὐτόν, **) ἀμφοῖν χείρω, πρὸς ὃ ἂν ἑκάτερον ᾖ χρηστὸν ἐκείνων ἐξ ὧν συνετέθη, ὅσα δὲ ἐκ δυοῖν κακοῖν συντεθέντα μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ ὄντοιν ἐν τῷ μέσῳ ἐστί, ταῦτα * μόνα βελτίω ἑκα- B
τέρου ἐκείνων ἐστίν, ὧν ἀμφοτέρων μέρος μετέχουσιν. εἰ μὲν οὖν ἡ φιλοσοφία ἀγαθόν ἐστι καὶ ἡ πολιτικὴ πρᾶξις, πρὸς ἄλλο δὲ ἑκατέρα, οὗτοι δ' ἀμφοτέρων μετέχοντες τούτων ἐν μέσῳ εἰσίν, οὐδὲν λέγουσιν· ἀμφοτέρων γάρ εἰσι φαυλότεροι· εἰ δὲ ἀγαθὸν καὶ κακόν, τῶν μὲν βελτίους, τῶν δὲ χείρους· εἰ δὲ κακὰ ἀμφότερα, οὕτως ἄν τι λέγοιεν ἀληθές, ἄλλως δ' οὐδαμῶς. οὐκ ἂν οὖν οἶμαι αὐτοὺς ὁμολογῆσαι * οὔτε κακὼ αὐτὼ ἀμφοτέρω εἶναι οὔτε τὸ μὲν C
κακόν, τὸ δὲ ἀγαθόν, ἀλλὰ τῷ ὄντι οὗτοι ἀμφοτέρων μετέχοντες ἀμφοτέρων ἥττους εἰσὶ πρὸς ἑκάτερον, πρὸς ὃ ἥ τε πολιτικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία ἀξίω λόγου ἐστόν, καὶ τρίτοι ὄντες τῇ ἀληθείᾳ ζητοῦσι πρῶτοι δοκεῖν εἶναι. συγγιγνώσκειν μὲν οὖν αὐτοῖς χρὴ τῆς ἐπιθυμίας καὶ μὴ χαλεπαίνειν, ἡγεῖσθαι μέντοι τοιούτους εἶναι οἷοί εἰσι· πάντα γὰρ ἄνδρα χρὴ ἀγαπᾶν, ὅστις καὶ ὁτιοῦν λέγει ἐχόμενον φρονήσεως * πρᾶγμα καὶ ἀνδρείως ἐπεξιὼν διαπονεῖται. D

ΚΡ. Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, καὶ αὐτὸς περὶ τῶν υἱέων, ὥσπερ ἀεὶ πρός σε λέγω, ἐν ἀπορίᾳ εἰμὶ τί δεῖ αὐτοῖς χρήσασθαι. ὁ μὲν οὖν νεώτερος ἔτι καὶ σμικρός ἐστι, Κριτόβουλος δ' ἤδη ἡλικίαν ἔχει καὶ δεῖταί τινος ὅστις αὐτὸν ὀνήσει. ἐγὼ μὲν οὖν ὅταν σοὶ ξυγγένωμαι, οὕτω διατίθεμαι ὥστε μοι δοκεῖν μανίαν εἶναι τὸ ἕνεκα τῶν παίδων

---

*) γρ. ΣΩ. Οὐ γάρ τοι. ΚΡ. Ἀλλ'.

**) Ἴσ. μὴ πρὸς ταὐτὸν ὄντοιν.

Cr. Quid igitur? videnturne tibi, Socrate, aliquid dicere? enimvero oratio virorum verisimilitudinem aliquam habet.

So. Habet sane revera, Crito, similitudinem veri magis quam veritatem. non enim facile est iis persuadere et homines et reliqua omnia quae media inter duo quaedam sint partemque utriusque habeant, ita se habere ut, quae e malo et bono sint, uno meliora et altero deteriora sint, quae e duobus bonis non an idem spectantibus, utrisque deteriora ad id ad quod utrumque sit bonum eorum ex quibus composita sint, quae vero e duobus malis non ad idem spectantibus conflata et inter haec interiecta sint, haec sola meliora sint utrisque illis quorum partem habeant. iam si philosophia bona est et civilis actio, ad aliud vero utriusque bonitas spectat, et hi utriusque partem habentes interiecti sunt, nihil dicunt; sunt enim utrisque deteriores; si unum bonum est, alterum malum, his quidem meliores, illis vero deteriores sunt; sin utraque mala sunt, ita dicent aliquid veri, aliter nequaquam. neque vero arbitror eos concessuros esse neque utraque illa mala esse neque unum bonum esse, alterum malum, sed revera hi utrorumqne partem habentes utrisque deteriores sunt ad utrumque, ad quod ratio civilis et philosophia praestantes sunt, et tertii quum vere sint cupiunt se videri primos esse. ignoscendum igitur est eorum cupiditati nec graviter ferendum, existimari vero oportet eos tales esse quales sint; satis est enim habendum si quis dicit quidpiam a prudentia haud alienum et in hoc viriliter exponendo elaborat.

Cr. At ipse quoque, Socrate, de filiis, ut semper tibi dico, nescio quid me facere iis oporteat. iunior quidem adhuc parvus est, Critobulus vero iam in aetatem venit et indiget alicuius qui ipsum iuvare possit. equidem vero, quando tecum sum, ita afficior ut insanum mihi videatur esse filiorum causa alia quidem

ἄλλων μὲν πολλῶν σπουδὴν τοιαύτην ἐσχηκέναι, καὶ περὶ * τοῦ γάμου, ὅπως ἐκ γενναιοτάτης ἔσονται μητρός, καὶ E
περὶ τῶν χρημάτων, ὅπως ὡς πλουσιώτατοι, αὐτῶν δὲ περὶ παιδείας ἀμελῆσαι· ὅταν δὲ εἴς τινα ἀποβλέψω τῶν φασκόντων ἂν παιδεῦσαι ἀνθρώπους, ἐκπέπληγμαι καί μοι δοκεῖ εἷς ἕκαστος αὐτῶν σκοποῦντι πάνυ ἀλλόκοτος εἶναι, ὥς γε πρὸς * σὲ τἀληθῆ εἰρῆσθαι· ὥςτε οὐκ ἔχω 307
ὅπως προτρέπω τὸ μειράκιον ἐπὶ φιλοσοφίαν.

ΣΩ. Ὦ φίλε Κρίτων, οὐκ οἶσθ' ὅτι ἐν παντὶ ἐπιτηδεύματι οἱ μὲν φαῦλοι πολλοὶ καὶ οὐδενὸς ἄξιοι, οἱ δὲ σπουδαῖοι ὀλίγοι καὶ παντὸς ἄξιοι; ἐπεὶ γυμναστικὴ οὐ καλὸν δοκεῖ σοι εἶναι, καὶ χρηματιστικὴ καὶ ῥητορικὴ καὶ στρατηγία;

ΚΡ. Ἔμοιγε πάντως δήπου.

ΣΩ. Τί οὖν; ἐν ἑκάστῃ τούτων τοὺς πολλοὺς * πρὸς B
ἕκαστον τὸ ἔργον οὐ καταγελάστους ὁρᾷς;

ΚΡ. Ναὶ μὰ τὸν Δία, καὶ μάλ' ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Ἦ οὖν τούτου ἕνεκα αὐτός τε φεύξει πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τῷ υἱεῖ οὐκ ἐπιτρέψεις;

ΚΡ. Οὔκουν δίκαιόν γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Μὴ τοίνυν ὅ γε οὐ χρὴ ποίει, ὦ Κρίτων, ἀλλ' ἐάσας χαίρειν τοὺς ἐπιτηδεύοντας φιλοσοφίαν, εἴτε χρηστοί εἰσιν εἴτε πονηροί, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα βασανίσας καλῶς τε καὶ εὖ, ἐὰν μέν σοι φαίνηται φαῦλον ὄν, * πάντ' ἄνδρ' C
ἀπότρεπε, μὴ μόνον τοὺς υἱεῖς, ἐὰν δὲ φαίνηται οἷον οἶμαι αὐτὸ ἐγὼ εἶναι, θαῤῥῶν δίωκε καὶ ἄσκει, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, αὐτός τε καὶ τὰ παιδία.

---

multa tantopere curare, et coniugium, ut ex generosissima nascantur matre, et rem familiarem, ut quam ditissimi exsistant, institutionem vero eorum negligere; quando autem in aliquem eorum intueor qui se affirmant instituere homines, perturbor et videtur mihi quisque eorum consideranti prorsus abhorrere a communi sensu, ut tibi quidem vera dicam: ut nesciam quomodo adolescentem ad philosophiam excitem.

So. O care Crito, an ignoras omni in studio viles nihilique faciendos homines multos esse, praestantes vero maximique aestimandos paucos? nam ars gymnastica nonne pulchra videtur tibi esse, et quaestus faciendi studium et rhetorica et ars imperatoria?

Cr. Mihi quidem omnino.

So. Quid igitur? in quaque harum plerosque quoque in opere nonne ridiculos vides?

Cr. Sane hercle, et admodum vera dicis.

So. Num igitur hanc ob causam et ipse fugies omnia studia nec filio permittes?

Cr. Haudquaquam par esset, Socrate.

So. Ne igitur quod non oportet fac, o Crito, sed mittens homines philosophiae deditos, sive boni sunt sive improbi, ipsam rem explora bene ac probe, et si tibi videbitur vilis esse, quemque averte, non solum filios, sin videbitur talis esse qualem ego eam esse arbitror, fidenter persequere eam et cole, ut in proverbio est, et ipse et filii.

M E N Ω N.

ΜΕΝΩΝ ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΠΑΙΣ ΜΕΝΩΝΟΣ, ΑΝΥΤΟΣ.

ΜΕΝ. Ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, ἆρα διδακτὸν ἡ ἀρετή; ἢ οὐ διδακτόν, ἀλλ' ἀσκητόν; ἢ οὔτε ἀσκητὸν οὔτε μαθητόν, ἀλλὰ φύσει παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ;

ΣΩ. Ὦ Μένων, πρὸ τοῦ μὲν Θετταλοὶ εὐδόκιμοι ἦσαν ἐν τοῖς Ἕλλησι καὶ ἐθαυμάζοντο ἐφ' ἱππικῇ τε καὶ πλούτῳ, νῦν * δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἐπὶ σοφίᾳ, καὶ οὐχ B ἥκιστα οἱ τοῦ σοῦ ἑταίρου Ἀριστίππου πολῖται τοῦ Λαρισαίου· *) τούτου δὲ ὑμῖν **) αἴτιός ἐστι Γοργίας. ἀφικόμενος γὰρ εἰς τὴν πόλιν ἐραστὰς ἐπὶ σοφίᾳ εἴληφεν Ἀλευαδῶν τε τοὺς πρώτους, ὧν ὁ σὸς ἐραστής ἐστιν Ἀρίστιππος, καὶ τῶν ἄλλων Θετταλῶν. καὶ δὴ καὶ τοῦτο τὸ ἔθος ὑμᾶς εἴθικεν, ἀφόβως τε καὶ μεγαλοπρεπῶς ἀποκρίνεσθαι ἐάν τίς τι ἔρηται, ὥςπερ εἰκὸς τοὺς εἰδότας ἅτε καὶ αὐτὸς * παρέχων αὑτὸν ἐρωτᾶν τῶν Ἑλλήνων τῷ βουλομένῳ C ὅ τι ἄν τις βούληται, καὶ οὐδενὶ ὅτῳ οὐκ ἀποκρινόμενος. ἐνθάδε δέ, ὦ φίλε Μένων, τὸ ἐναντίον περιέστηκεν· ὥςπερ αὐχμός τις τῆς σοφίας γέγονε, καὶ κινδυνεύει * ἐκ 71 τῶνδε τῶν τόπων παρ' ὑμᾶς οἴχεσθαι ἡ σοφία. εἰ γοῦν τινὰ ἐθέλεις οὕτως ἐρέσθαι τῶν ἐνθάδε, οὐδεὶς ὅςτις οὐ γελάσεται καὶ ἐρεῖ Ὦ ξένε, κινδυνεύω σοι δοκεῖν μακάριός τις εἶναι, ἀρετὴν γοῦν, εἴτε διδακτὸν εἴθ' ὅτῳ τρόπῳ παραγίγνεται, εἰδέναι· ἐγὼ δὲ τοσοῦτον δέω, εἴτε διδακτὸν εἴτε μὴ διδακτὸν εἰδέναι, ὡς οὐδὲ αὐτὸ ὅ τί ποτ' ἐστὶ τὸ παράπαν ἀρετὴ τυγχάνω εἰδώς. Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτός, ὦ Μένων, οὕτως * ἔχω· συμπένομαι τοῖς πολίταις τούτου B τοῦ πράγματος, καὶ ἐμαυτὸν καταμέμφομαι ὡς οὐκ εἰδὼς

*) ἄλλ. πολῖται Λαρισσαῖοι. **) γρ. ἡμῖν.

MENO SOCRATES PUER ANYTUS.

Men. Potesne mihi dicere, Socrate, utrum doceri possit virtus? an non doceri, sed usu et exercitatione comparari? an neque usu neque disciplina comparetur, sed natura obtingat hominibus aliove quo modo?

So. O Meno, antehac Thessali clari fuerunt inter Graecos et admirationem habuerunt propter rei equestris studium et divitias, nunc autem, ut mihi videtur, etiam propter sapientiam, inprimis amici tui Aristippi Larisaei cives; et hoc acceptum refertis Gorgiae. in urbem enim postquam venerat, amatores sui nactus est ob sapientiam quum Aleuadarum primos, quorum tuus amator est Aristippus, tum reliquorum Thessalorum. atque etiam assuefecit vos intrepide et superbe respondere si quis quid roget, ut convenit scientibus, quippe qui ipse se praebeat cuivis Graecorum ad interrogandum quicquid velit omnibusque respondeat. hîc autem, o care Meno, contrarium usu venit: quasi siccitas quaedam et inopia sapientiae exstitit, et videtur e locis nostris ad vos migrasse sapientia. etenim si quem volueris ita interrogare ex iis qui hîc sunt, nemo non riserit ac dixerit O hospes, videor fere tibi divina quadam sapientia praeditus esse, scire videlicet utrum virtus doceri possit, an quo pacto comparetur; tantum vero abest ut ego, utrum possit doceri necne, sciam, ut nec ipsa quid sit omnino virtus cognoscam. Ego autem ipse quoque, Meno, sic me habeo: in eadem in qua cives vivunt huius rei inopia sum, meque

περὶ ἀρετῆς τὸ παράπαν· ὃ δὲ μὴ οἶδα τί ἐστι, πῶς ἂν ὁποῖόν γέ τι εἰδείην; ἢ δοκεῖ σοι οἷόν τε εἶναι, ὅστις Μένωνα μὴ γιγνώσκει τὸ παράπαν ὅστις ἐστί, τοῦτον εἰδέναι εἴτε καλὸς εἴτε πλούσιος εἴτε καὶ γενναῖός *) ἐστιν, εἴτε καὶ τἀναντία τούτων; δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι; **)

ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε. ἀλλὰ * σύ, ὦ Σώκρατες, ἀληθῶς C
οὐδ' ὅ τι ἀρετή ἐστιν οἶσθα, ἀλλὰ ταῦτα περὶ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπαγγέλλωμεν; ***)

ΣΩ. Μὴ μόνον γε, ὦ ἑταῖρε, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλῳ πω ἐνέτυχον εἰδότι, ὡς ἐμοὶ δοκῶ.

ΜΕΝ. Τί δαί; Γοργίᾳ οὐκ ἐνέτυχες ὅτε ἐνθάδε ἦν;

ΣΩ. Ἔγωγε.

ΜΕΝ. Εἶτα οὐκ ἐδόκει σοι εἰδέναι;

ΣΩ. Οὐ πάνυ εἰμὶ μνήμων, ὦ Μένων, ὥστε οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἐν τῷ παρόντι πῶς μοι τότε ἔδοξεν. ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνός τε οἶδε καὶ σὺ ἃ ἐκεῖνος ἔλεγεν· ἀνάμνησον * οὖν D
με πῶς ἔλεγεν, εἰ δὲ βούλει, αὐτὸς εἰπέ· δοκεῖ γὰρ δήπου σοὶ ἅπερ ἐκείνῳ.

ΜΕΝ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Ἐκεῖνον μὲν τοίνυν ἐῶμεν, ἐπειδὴ καὶ ἄπεστι· σὺ δὲ αὐτός, ὦ πρὸς θεῶν, Μένων, τί φὴς ἀρετὴν εἶναι, εἰπὸν καὶ μὴ φθονήσῃς, ἵνα εὐτυχέστατον ψεῦσμα ἐψευσμένος ὦ, ἂν φανῇς σὺ μὲν εἰδὼς καὶ Γοργίας, ἐγὼ δὲ εἰρηκὼς μηδενὶ πώποτε εἰδότι ἐντετυχηκέναι.

ΜΕΝ. * Ἀλλ' οὐ χαλεπόν, ὦ Σώκρατες, εἰπεῖν. E
πρῶτον μέν, εἰ βούλει, ἀνδρὸς ἀρετήν, ῥᾴδιον, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἀνδρὸς ἀρετή, ἱκανὸν εἶναι τὰ τῆς πόλεως πράττειν, καὶ πράττοντα τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς, καὶ αὐτὸν εὐλαβεῖσθαι μηδὲν τοιοῦτον παθεῖν. εἰ δὲ βούλει, γυναικὸς ἀρετήν, οὐ χαλεπὸν διελθεῖν, ὅτι δεῖ αὐτὴν τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖν, σώζουσάν τε τὰ ἔνδον καὶ κατήκοον οὖσαν τοῦ ἀνδρός. καὶ ἄλλη ἐστὶ παιδὸς ἀρετή, καὶ θηλείας καὶ ἄῤῥενος, καὶ πρεσβυτέρου ἀνδρός, εἰ μὲν
βούλει, ἐλευθέρου, εἰ δὲ βούλει, δούλου· καὶ * ἄλλαι 72

*) ἴσ. εἴτε γενναῖος. **) ἴσ. τούτων; ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε.
***) ἄλλ. ἀπαγγέλωμεν.

ipse vitupero quod nullam omnino virtutis cognitionem habeo; quod vero quid sit nescio, quomodo quale sit sciam? an videtur tibi fieri posse ut, qui omnino nesciat quis sit Meno, is sciat utrum pulcher et dives et generosus sit, an contra?

Men. Haudquaquam mihi. at tu, Socrate, revera quid virtus sit nescis, et haec de te domum renuntiemus?

So. Non solum hoc, amice, sed etiam me nondum convenisse scientem, ut mihi videor.

Men. Quid ita? an Gorgiam non convenisti quum hic erat?

So. Sane quidem.

Men. Itane tibi non visus est scire?

So. Haud sane sum memor, Meno, ut dicere nequeam in praesentia quomodo mihi tunc visum fuerit. at fortasse ille scit et tu quae ille dixit. revoca igitur mihi in memoriam ea quae dixit vel, si mavis, ipse expone; videtur enim sine dubio tibi idem atque illi.

Men. Mihi vero.

So. Illum igitur mittamus, quum etiam absit; tu vero ipse, per deos, Meno, quid dicas virtutem esse explica nec recusa, ut felicissimum mendacium dixerim, si tu reperiare sciens et Gorgias, ego vero me neminem umquam scientem convenisse affirmaverim.

Men. Neque tamen difficile est, Socrate, dictu. ac primum quidem, si vis viri virtutem explicari, facile est dictu, esse viri virtutem valere ad res civiles gerendas, eas gerentem posse amicis bene facere, inimicis vero male et sibi cavere ne tale quid patiatur. si porro vis mulieris virtutem explicari, haud difficile est dictu, eam oportere rem familiarem bene administrare, servantem res domesticas et obedientem viro. et alia est pueri virtus, tam feminae quam maris, et senioris viri, quum liberi tum servi; et aliae permultae virtutes sunt: ut nihil sit negoti dicere quid sit virtus; in qua-

πάμπολλαι ἀρεταί εἰσιν· ὥστε οὐκ ἀπορία εἰπεῖν ἀρετῆς πέρι ὅ τι ἔστι· καθ' ἑκάστην γὰρ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἡλικιῶν πρὸς ἕκαστον ἔργον ἑκάστῳ ἡμῶν ἡ ἀρετή ἐστιν· ὡσαύτως δέ, οἶμαι, ὦ Σώκρατες, καὶ ἡ κακία.

ΣΩ. Πολλῇ γέ τινι εὐτυχίᾳ ἔοικα κεχρῆσθαι, ὦ Μένων, εἰ μίαν ζητῶν ἀρετὴν σμῆνός τι ἀνεύρηκα ἀρετῶν παρὰ σοὶ κειμένων. ἀτάρ, ὦ Μένων, κατὰ ταύτην τὴν εἰκόνα τὴν περὶ τὰ σμήνη, εἴ μου *) ἐρομένου * μελίττης B πέρι οὐσίας **) ὅ τί ποτ' ἔστι, πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἔλεγες αὐτὰς εἶναι, τί ἂν ἀπεκρίνω μοι, εἴ σε ἠρόμην, Ἆρα τούτῳ φῂς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς εἶναι καὶ διαφερούσας ἀλλήλων, τῷ μελίττας εἶναι; ἢ τούτῳ μὲν οὐδὲν διαφέρουσιν, ἄλλῳ δέ τῳ, οἷον ἢ κάλλει ἢ μεγέθει ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τοιούτων; εἰπὲ τί ἂν ἀπεκρίνω οὕτως ἐρωτηθείς;

ΜΕΝ. Τοῦτ' ἔγωγε, ὅτι οὐδὲν διαφέρουσιν, ᾗ μέλιτταί εἰσιν, ἡ ἑτέρα τῆς ἑτέρας.

ΣΩ. Εἰ οὖν εἶπον * μετὰ ταῦτα, Τοῦτο τοίνυν μοι C αὐτὸ εἰπέ, ὦ Μένων· ᾧ οὐδὲν διαφέρουσιν, ἀλλὰ ταὐτόν εἰσιν ἅπασαι, τί τοῦτο φῂς εἶναι; εἶχες δήπου ἄν τί μοι εἰπεῖν;

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οὕτω δὴ καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν, κἂν εἰ πολλαὶ καὶ παντοδαπαί εἰσιν, ἕν γέ τι εἶδος ταὐτὸν ἅπασαι ἔχουσι δι' ὃ εἰσὶν ἀρεταί, εἰς ὃ καλῶς που ἔχει ἀποβλέψαντα τὸν ἀποκρινάμενον τῷ ἐρωτήσαντι ἐκεῖνο δηλῶσαι ὃ τυγχάνει οὖσα ἀρετή. ἢ οὐ * μανθάνεις ὅ τι λέγω; D

ΜΕΝ. Δοκῶ γέ μοι μανθάνειν· οὐ μέντοι ὡς βούλομαί γέ πω κατέχω τὸ ἐρωτώμενον.

ΣΩ. Πότερον δὲ περὶ ἀρετῆς μόνον σοι οὕτω δοκεῖ, ὦ Μένων, ἄλλη μὲν ἀνδρὸς εἶναι, ἄλλη δὲ γυναικὸς καὶ τῶν ἄλλων, ἢ καὶ περὶ ὑγιείας καὶ περὶ μεγέθους καὶ περὶ ἰσχύος ὡσαύτως; ἄλλη μὲν ἀνδρὸς δοκεῖ σοι εἶναι ὑγίεια, ἄλλη δὲ γυναικός; ἢ ταὐτὸν πανταχοῦ εἶδός ἐστιν, ἐάνπερ ὑγίεια ᾖ, ἐάν τε ἐν ἀνδρὶ ἐάν τε ἐν ἄλλῳ * ὁτῳοῦν ᾖ; E

---

*) ἴσ. εἰ ἐμοῦ. **) ἴσ. οὐσίαν.

que enim actione et aetate ad quodque opus cuique nostrûm virtus est; similiter vero, opinor, Socrate, pravitas.

So. Multa sane, ut videtur, mihi obtigit felicitas, Meno, si unam quaerens virtutem examen quoddam inveni virtutum apud te repositarum. at, Meno, secundum hanc examinis similitudinem, si mihi interroganti apis quaenam esset natura, respondisses multas et varias eas esse, quid mihi reponeres si ex te quaererem Utrum eo ais multas variasque esse et diversas inter se, quod apes sint? an hoc nihil differunt, alio vero quodam, velut pulchritudine vel magnitudine vel alio quo id genus? dic quid responderes sic interrogatus?

Men. Hoc equidem, nihil differre quatenus apes essent alteram ab altera.

So. Si deinde dicerem Hoc igitur mihi ipsum explica, Meno: quo nihil differunt, sed idem sunt omnes, quid hoc ais esse? numquid mihi posses dicere?

Men. Etiam.

So. Ita igitur de virtutibus quoque, etiamsi multae variaeque sunt, unam tamen aliquam speciem eandem omnes habent per quam sunt virtutes, quam spectans is qui respondet interroganti hoc debet ostendere quid sit virtus. annon intelligis quid dicam?

Men. Videor mihi intelligere; sed tamen nondum ut cupio quod interrogas capis.

So. Utrum vero de virtute tantum tibi ita videtur, Meno, alia esse viri, alia mulieris et reliquorum, an etiam de valitudine et magnitudine et robore idem? alia viri videtur tibi esse valitudo, alia mulieris? an eadem usquequaque species est, siquidem valitudo est, sive in viro sive in alio quo est?

ΜΕΝ. Ἡ αὐτή μοι δοκεῖ ὑγίειά γε *) εἶναι καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ μέγεθος καὶ ἰσχύς; ἐάνπερ ἰσχυρὰ γυνὴ ᾖ, τῷ αὐτῷ εἴδει καὶ τῇ αὐτῇ ἰσχύϊ ἰσχυρὰ ἔσται; τὸ γὰρ τῇ αὐτῇ τοῦτο λέγω· οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ ἰσχὺς εἶναι ἡ ἰσχύς, ἐάν τε ἐν ἀνδρὶ ᾖ ἐάν τε ἐν γυναικί· ἢ δοκεῖ τί σοι διαφέρειν;

ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε.

ΣΩ. * Ἡ δὲ ἀρετὴ πρὸς τὸ ἀρετὴ εἶναι διοίσει τι, 73
ἐάν τε ἐν παιδὶ ᾖ ἐάν τε ἐν πρεσβύτῃ, ἐάν τε ἐν γυναικὶ ἐάν τε ἐν ἀνδρί;

ΜΕΝ. Ἔμοιγέ πως δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, τοῦτο οὐκέτι ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις τούτοις.

ΣΩ. Τί δαί; οὐκ ἀνδρὸς μὲν ἀρετὴν ἔλεγες πόλιν εὖ διοικεῖν, γυναικὸς δὲ οἰκίαν;

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν οἷόν τε εὖ διοικεῖν ἢ πόλιν ἢ οἰκίαν ἢ ἄλλο ὁτιοῦν, μὴ σωφρόνως καὶ δικαίως διοικοῦντα;

ΜΕΝ. * Οὐ δῆτα. B

ΣΩ. Οὐκοῦν ἄνπερ δικαίως καὶ σωφρόνως διοικῶσι, δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ διοικήσουσιν;

ΜΕΝ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Τῶν αὐτῶν ἄρα ἀμφότεροι δέονται, εἴπερ μέλλουσιν ἀγαθοὶ εἶναι, καὶ ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνήρ, δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης.

ΜΕΝ. Φαίνονται.

ΣΩ. Τί δέ; παῖς καὶ πρεσβύτης μῶν ἀκόλαστοι ὄντες καὶ ἄδικοι ἀγαθοὶ ἄν ποτε γένοιντο;

ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλὰ σώφρονες καὶ δίκαιοι;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. * Πάντες ἄρ' ἄνθρωποι τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἀγαθοί εἰσι· τῶν αὐτῶν γὰρ τυχόντες ἀγαθοὶ γίγνονται. C

ΜΕΝ. Ἔοικεν.

---

*) γρ. ὑγίειά τε.

Men. Eadem mihi videtur valitudo esse et viri et mulieris.

So. Nonne etiam magnitudo et robur? si robusta est mulier, eadem specie et eodem robore robusta erit? *eodem* autem si dico, hoc significo: nihil differt robur qua robur est, sive in viro est sive in muliere; an videtur tibi aliquid differre?

Men. Mihi haudquaquam.

So. Virtus autem qua virtus est num diversa erit, sive in puero sive in sene, sive in muliere sive in viro erit?

Men. Nec vero mihi videtur, Socrate, iam hoc simile esse reliquis illis.

So. Ain tu? nonne viri quidem dicebas virtutem esse civitatem bene administrare, mulieris vero domum?

Men. Etiam.

So. Num igitur bene administrari potest vel civitas vel domus vel aliud quid nisi prudenter et iuste administretur?

Men. Minime vero.

So. Nonne igitur si iuste et prudenter administrant, cum iustitia et prudentia administrabunt?

Men. Necesse est.

So. Eisdem ergo utrique indigent, si boni sunt futuri, et mulier et vir, iustitia et prudentia.

Men. Patet vero.

So. Quid vero? puer et senex num, si incontinentes sint atque iniusti, boni umquam futuri sint?

Men. Minime vero.

So. At si prudentes et iusti sint?

Men. Etiam.

So. Omnes igitur homines eodem modo boni sunt; eadem enim nacti boni exsistunt.

Men. Consentaneum est.

ΣΩ. Οὐκ ἂν δήπου, εἴ γε μὴ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἦν αὐτῶν, τῷ αὐτῷ ἂν τρόπῳ ἀγαθοὶ ἦσαν.

ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ πάντων ἐστί, πειρῶ εἰπεῖν καὶ ἀναμνησθῆναι τί αὐτό φησι Γοργίας εἶναι καὶ σὺ μετ' ἐκείνου.

ΜΕΝ. Τί ἄλλο γ', ἢ ἄρχειν οἷόν τ' εἶναι τῶν ἀνθρώπων; εἴπερ ἕν γέ τι * ζητεῖς κατὰ πάντων. D

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ζητῶ γε. ἀλλ' ἆρα καὶ παιδὸς ἡ αὐτὴ ἀρετή, ὦ Μένων, καὶ δούλου, ἄρχειν οἵω τε *) εἶναι τοῦ δεσπότου; καὶ δοκεῖ σοι ἔτι ἂν δοῦλος εἶναι ὁ ἄρχων;

ΜΕΝ. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐ γὰρ εἰκός, ὦ ἄριστε· ἔτι γὰρ καὶ τόδε σκόπει· ἄρχειν φὴς οἷόν τ' εἶναι· οὐ προσθήσομεν αὐτόσε τὸ δικαίως, ἀδίκως δὲ μή;

ΜΕΝ. Οἶμαι ἔγωγε· ἡ γὰρ δικαιοσύνη, ὦ Σώκρατες, ἀρετή ἐστιν.

ΣΩ. Πότερον * ἀρετή, ὦ Μένων, ἢ ἀρετή τις; E

ΜΕΝ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ΣΩ. Ὡς περὶ ἄλλου ὁτουοῦν, οἷον, εἰ βούλει, στρογγυλότητος πέρι εἴποιμ' ἂν ἔγωγε ὅτι σχῆμά τί ἐστιν, οὐχ οὕτως ἁπλῶς ὅτι σχῆμα. διὰ ταῦτα δὲ οὕτως ἂν εἴποιμι, ὅτι καὶ ἄλλα ἐστὶ σχήματα.

ΜΕΝ. Ὀρθῶς γε λέγων σύ, ἐπεὶ καὶ ἐγὼ λέγω οὐ μόνον δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ ἄλλας εἶναι ἀρετάς.

ΣΩ. Τίνας ταύτας; εἰπέ· οἷον καὶ ἐγὼ * σοὶ εἴποιμι ἂν καὶ ἄλλα σχήματα, εἴ με κελεύοις, καὶ σὺ οὖν ἐμοὶ εἰπὲ ἄλλας ἀρετάς. 74

ΜΕΝ. Ἡ ἀνδρεία τοίνυν ἔμοιγε δοκεῖ ἀρετὴ εἶναι καὶ σωφροσύνη καὶ σοφία καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ ἄλλαι πάμπολλαι.

ΣΩ. Πάλιν, ὦ Μένων, ταὐτὸν πεπόνθαμεν· πολλὰς αὖ εὑρήκαμεν ἀρετὰς μίαν ζητοῦντες, ἄλλον τρόπον ἢ νῦν δή, τὴν δὲ μίαν, ἣ διὰ πάντων τούτων ἐστίν, οὐ δυνάμεθα ἀνευρεῖν.

---

*) ἴσ. οἷόν τε.

So. Nec vero, nisi eadem virtus esset eorum, eodem modo boni essent.

Me. Minime vero.

So. Quoniam igitur eadem virtus omnium est, stude dicere et recordari quid eam dicat Gorgias esse et tu cum illo.

Men. Quid aliud, quam imperare posse hominibus? siquidem unum aliquid quaeris ad omnia pertinens.

So. Sane quidem hoc quaero. num vero pueri eadem virtus, Meno, et servi, imperare posse domino? et videtur tibi adhuc servus esse is qui imperat?

Men. Haud sane mihi videtur, Socrate.

So. Neque enim consentaneum est, vir optime; praeterea etiam hoc considera: imperare dicis posse: nonne addemus iuste, non iniuste?

Men. Arbitror equidem; iustitia enim, Socrate, virtus est.

So. Utrum virtus, Meno, an virtus aliqua?

Men. Quomodo hoc dicis?

So. Sicut de alio quodcumque est, velut, si vis, de rotunditate equidem dicerem figuram eam aliquam esse, non ita simpliciter figuram. propterea autem ita dicerem, quod aliae sunt figurae.

Men. Ac recte quidem tu diceres: quippe ego quoque dico non iustitiam modo, sed alias quoque esse virtutes.

So. Quasnam alias? dic: quemadmodum ego tibi dicerem alias praeterea figuras, si me iuberes dicere, ita tu quoque mihi dic alias virtutes.

Men. Fortitudo sane mihi videtur virtus esse et temperantia et sapientia et magnificentia et aliae permultae.

So. Rursus, Meno, in eadem causa sumus: multas iterum invenimus virtutes unam quaerentes, alia ratione quam ante, unam vero illam, quae ad omnes has pertineat, non possumus invenire.

ΜΕΝ. * Οὐ γὰρ δύναμαί πω, ὦ Σώκρατες, ὡς σὺ ζητεῖς, μίαν ἀρετὴν λαβεῖν κατὰ πάντων, ὥςπερ ἐν τοῖς ἄλλοις. B

ΣΩ. Εἰκότως γε. ἀλλ' ἐγὼ προθυμήσομαι, ἐὰν οἷός τ' ὦ, ἡμᾶς προςβιβάσαι. μανθάνεις γάρ που ὅτι οὑτωσὶ ἔχει περὶ παντός· εἴ τίς σε ἀνέροιτο τοῦτο ὃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, τί ἐστι σχῆμα, ὦ Μένων; εἰ αὐτῷ εἶπες ὅτι στρογγυλότης, εἴ σοι εἶπεν ἅπερ ἐγώ, πότερον σχῆμα ἡ στρογγυλότης ἐστὶν, ἢ σχῆμά τι; εἶπες δήπου ἂν ὅτι σχῆμά τι.

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν διὰ ταῦτα, * ὅτι καὶ ἄλλα ἐστὶ σχήματα; C

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ εἴ γε προςανηρώτα σε ὁποῖα, ἔλεγες ἄν;

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Καὶ αὖ εἰ περὶ χρώματος ὡςαύτως ἀνήρετο ὅ τι ἔστι, καὶ εἰπόντος σοῦ ὅτι τὸ λευκὸν μετὰ ταῦτα ὑπέλαβεν ὁ ἐρωτῶν, πότερον τὸ λευκὸν χρῶμά ἐστιν, ἢ χρῶμά τι; εἶπες ἂν ὅτι χρῶμά τι, διότι καὶ ἄλλα τυγχάνει ὄντα;

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Καὶ εἴ γέ σε ἐκέλευε λέγειν ἄλλα χρώματα, ἔλεγες ἂν * ἄλλα, ἃ οὐδὲν ἧττον τυγχάνει ὄντα χρώματα τοῦ λευκοῦ; D

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Εἰ οὖν, ὥςπερ ἐγὼ, μετῄει τὸν λόγον, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἀεὶ εἰς πολλὰ ἀφικνούμεθα· ἀλλὰ μή μοι οὕτως, ἀλλ', ἐπειδὴ τὰ πολλὰ ταῦτα ἑνί τινι προςαγορεύεις ὀνόματι, καὶ φὴς οὐδὲν αὐτῶν ὅ τι οὐ σχῆμα εἶναι, καὶ ταῦτα καὶ ἐναντία ὄντα ἀλλήλοις, ὅ τι ἐστι τοῦτο ὃ οὐδὲν ἧττον κατέχει τὸ στρογγύλον ἢ τὸ εὐθύ, ὃ δὴ ὀνομάζεις σχῆμα, καὶ οὐδὲν μᾶλλον φὴς τὸ στρογγύλον * σχῆμα εἶναι ἢ τὸ εὐθύ· ἢ οὐχ οὕτω λέγεις; E

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὅταν οὕτω λέγῃς, τότε οὐδὲν μᾶλλον

Men. Nondum enim possum, Socrate, ut tu quaeris, unam virtutem capere ad omnes pertinentem, quemadmodum in reliquis.

So. Non mirum quidem. at ego studebo, si potuero, nos eo adducere. intelligis enim, opinor ita se omnia habere: si quis ex te quaereret hoc quod modo dicebam, quid est figura, Meno? si tibi respondenti rotunditatem esse diceret id quod ego, utrum figura rotunditas est, an figura aliqua? responderes sine dubio figuram esse aliquam.

Men. Sane quidem.

So. Nonne propterea quod aliae sunt figurae?

Men. Etiam.

So. Et si te praeterea interrogaret quales, diceres?

Men. Vero.

So. Atque etiam de colore si eodem modo te interrogaret, et dicenti tibi candorem esse deinde subiiciens quaereret, utrum candor est color, an color aliquis? responderes colorem esse aliquem, quia alii praeterea sunt?

Men. Etiam.

So. Et si te iuberet alios dicere colores, diceres alios qui non minus colores essent quam candor.

Men. Vero.

So. Iam si, ut ego, persequeretur rem ac diceret Semper ad multa pervenimus; at ne mihi ita responde, sed, quoniam multa haec, uno appellas nomine et dicis omnes illas figuras esse, quamvis diversae inter se sint, dic quid hoc sit quod non minus comprehendat rotundum quam rectum, quod quidem vocas figuram, dicens nihilo magis rotunditatem esse figuram, quam id quod rectum sit; annon ita dicis?

Men. Ego sane.

So. Num igitur, quum ita dicis, tum nihilo ma-

φὴς τὸ στρογγύλον εἶναι στρογγύλον ἢ εὐθύ, οὐδὲ τὸ εὐθὺ εὐθὺ ἢ στρογγύλον;

ΜΕΝ. Οὐ δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν σχῆμά γε οὐδὲν μᾶλλον φὴς εἶναι τὸ στρογγύλον τοῦ εὐθέος, οὐδὲ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου.

ΜΕΝ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Τί ποτε οὖν τοῦτο οὗ τοῦτο ὄνομά ἐστι τὸ σχῆμα; πειρῶ λέγειν. Εἰ οὖν τῷ ἐρωτῶντι οὕτως ἢ περὶ * σχήματος ἢ χρώματος εἶπες ὅτι Ἀλλ' οὐδὲ μανθάνω 75
ἔγωγε ὅ τι βούλει, ὦ ἄνθρωπε, οὐδὲ οἶδα ὅ τι λέγεις, ἴσως ἂν ἐθαύμασε καὶ εἶπεν Οὐ μανθάνεις ὅτι ζητῶ τὸ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ταὐτόν; ἢ οὐδὲ ἐπὶ τούτοις, ὦ Μένων, ἔχοις ἂν εἰπεῖν, εἴ τις ἐρωτῴη τί ἐστιν ἐπὶ τῷ στρογγύλῳ καὶ εὐθεῖ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, ἃ δὴ σχήματα καλεῖς, ταὐτὸν ἐπὶ πᾶσι; πειρῶ εἰπεῖν, ἵνα καὶ γένηταί σοι μελέτη πρὸς τὴν περὶ τῆς ἀρετῆς ἀπόκρισιν.

ΜΕΝ. Μή, ἀλλὰ * σύ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ. B

ΣΩ. Βούλει σοι χαρίσωμαι;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἐθελήσεις οὖν καὶ σὺ ἐμοὶ εἰπεῖν περὶ τῆς ἀρετῆς;

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Προθυμητέον τοίνυν· ἄξιον γάρ.

ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Φέρε δή, πειρώμεθά σοι εἰπεῖν τί ἐστι σχῆμα. σκόπει οὖν εἰ τόδε ἀποδέχει αὐτὸ εἶναι· ἔστω γὰρ δὴ ἡμῖν τοῦτο σχῆμα, ὃ μόνον τῶν ὄντων τυγχάνει χρώματι ἀεὶ ἑπόμενον. ἱκανῶς σοι, ἢ ἄλλως πως ζητεῖς; ἐγὼ * γὰρ C
κἂν οὕτως ἀγαπῴην εἴ μοι ἀρετὴν εἴποις.

ΜΕΝ. Ἀλλὰ τοῦτό γε εὔηθες, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Πῶς λέγεις;

ΜΕΝ. Ὅτι σχῆμά πού ἐστι κατὰ τὸν σὸν λόγον, ὃ ἀεὶ χρόᾳ ἕπεται.

ΣΩ. Εἶεν.

ΜΕΝ. Εἰ δὲ δὴ *) τὴν χρόαν τις μὴ φαίη εἰδέναι,

---

*) Ἴσ. ἕπεται. εἶεν; εἰ δὲ δή.

gis sumis rotundum esse rotundum quam rectum, nec rectum esse rectum quam rotundum?

Men. Nequaquam, Socrate.

So. At vero figuram nihilo magis dicis esse rotunditatem quam id quod rectum sit, nec alterum magis quam alterum.

Men. Vera dicis.

So. Quid igitur hoc cui hoc nomen est figura? stude dicere. Quodsi ita interroganti vel de figura vel de colore diceres At neque intelligo ego quid velis, homo, nec scio quid dicas, forsitan admirans reponeret Nonne intelligis me quaerere id quod in omnibus his idem sit? an nec de his, Meno, dicere possis si quis ex te quaerat quid sit in rotundo et recto reliquisque quae figuras vocas idem in omnibus? conare dicere, ut tibi exercitatio sit ad responsum de virtute dandum.

Men. Non, sed tu, Socrate, explica.

So. Visne tibi gratum faciam?

Men. Sane quidem.

So. Volesne tu quoque mihi dicere de virtute?

Men. Vero.

So. Opera igitur danda; par est enim.

Men. Sane quidem.

So. Age dum, conemur tibi dicere quid sit figura. considera igitur an hoc accipias eam esse; esto videlicet nobis hoc figura quod solum ex omnibus quae sunt colorem semper sequatur. satisne tibi est, an alio quo modo quaeris? ego enim ita iam satis haberem si mihi virtutem explicares.

Men. At hoc est stolidum, Socrate.

So. Quomodo ais?

Men. Figuram esse ex tua oratione id quod semper colorem sequatur. age enim, si quis neget se colorem cognoscere, sed similiter haesitet atque de figura, quid te putas respondisse?

ἀλλ' ὡσαύτως ἀποροῖ ὥσπερ περὶ τοῦ σχήματος, τί ἂν οἴει σοι ἀποκεκρίσθαι;

ΣΩ. Τἀληθῆ ἔγωγε. καὶ εἰ μέν γε τῶν σοφῶν τις εἴη καὶ ἐριστικῶν τε καὶ ἀγωνιστικῶν ὁ ἐρόμενος, εἴποιμ' ἂν
αὐτῷ * ὅτι Ἐμοὶ μὲν εἴρηται· εἰ δὲ μὴ ὀρθῶς λέγω, σὸν D
ἔργον λαμβάνειν λόγον καὶ ἐλέγχειν· εἰ δέ, ὥσπερ ἐγώ τε καὶ σὺ νυνί, φίλοι ὄντες βούλοιντο ἀλλήλοις διαλέγεσθαι, δεῖ δὴ πρᾳότερόν πως καὶ διαλεκτικώτερον ἀποκρίνεσθαι· ἔστι δὲ ἴσως τὸ διαλεκτικώτερον μὴ μόνον τἀληθῆ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων ὧν ἂν προςομολογῇ εἰδέναι ὁ ἐρωτώμενος. *) πειράσομαι δὴ καὶ ἐγώ σοι οὕτως εἰπεῖν.
λέγε γάρ μοι· τελευτὴν καλεῖς τι; τοιόνδε * λέγω οἷον E
πέρας καὶ ἔσχατον· πάντα ταῦτα ταὐτόν τι λέγω. ἴσως δ' ἂν ἡμῖν Πρόδικος διαφέροιτο. ἀλλὰ σύ γέ που καλεῖς πεπεράνθαι τι καὶ τετελευτηκέναι· τὸ τοιοῦτον βούλομαι λέγειν, οὐδὲν ποικίλον.

ΜΕΝ. Ἀλλὰ καλῶ, καὶ οἶμαι μανθάνειν ὃ λέγεις.

ΣΩ. Τί δ'; ἐπίπεδον καλεῖς τι, * καὶ ἕτερον αὖ στερε- 76
όν, οἷον ταῦτα τὰ ἐν ταῖς γεωμετρίαις;

ΜΕΝ. Ἔγωγε καλῶ.

ΣΩ. Ἤδη τοίνυν ἂν μάθοις μου ἐκ τούτων σχῆμα ὃ λέγω· κατὰ γὰρ παντὸς σχήματος τοῦτο λέγω, εἰς ὃ τὸ στερεὸν περαίνει, τοῦτ' εἶναι σχῆμα. ὅπερ ἂν συλλαβὼν εἴποιμι στερεοῦ πέρας σχῆμα εἶναι.

ΜΕΝ. Τὸ δὲ χρῶμα τί λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ὑβριστής γ' εἶ, ὦ Μένων· ἀνδρὶ πρεσβύτῃ πράγματα προςτάττεις **) ἀποκρίνεσθαι, αὐτὸς δὲ οὐκ
ἐθέλεις ἀναμνησθεὶς * εἰπεῖν ὅ τί ποτε λέγει Γοργίας ἀρε- B
τὴν εἶναι.

ΜΕΝ. Ἀλλ' ἐπειδάν μοι σὺ τοῦτ' εἴπῃς, ὦ Σώκρατες, ἐρῶ σοι.

ΣΩ. Κἂν κατακεκαλυμμένος τις γνοίη, ὦ Μένων, διαλεγομένου σοῦ, ὅτι καλὸς εἶ καὶ ἐρασταί σοι ἔτι εἰσίν.

ΜΕΝ. Τί δή;

ΣΩ. Ὅτι οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐπιτάττεις ἐν τοῖς λόγοις· ὅπερ

---

*) ἴσ. ὁ ἐρόμενος. **) ἴσ. πρεσβύτῃ προςτάττεις.

So. Verum equidem. et si quis sapientium esset et contendendi concertandique studiosorum, dicerem ei „A me quidem dictum est; quodsi non recte explico, tuum est prendere orationem et refellere"; si vero, quemadmodum ego et tu nunc, amici qui sibi sint inter se velint disserere, lenius quodammodo oporteat magisque dialectice responderi. est autem dialectice disputare non solum verum respondere, sed etiam per ea quae confitetur se scire is qui interrogat. conabor iam ego quoque ita disserere. dic enim mihi: finemne vocas aliquid? tale dico qualis est terminus et extremitas: omnia haec idem intelligo. forsitan quidem Prodicus a nobis dissentiat. at tu, ni fallor, vocas aliquid terminari ac finiri: hoc volo dicere, nihil abstrusi.

Men. Sane voco, et arbitror me intelligere quid dicas.

So. Quid vero? planumne vocas aliquid, et aliud rursus solidum, qualia sunt in quibus geometria versatur?

Men. Equidem voco.

So. Iam intelligis ex his quid dicam figuram esse; de omni enim figura hoc dico, id quod solidum terminet, hoc esse figuram; quod una comprehensione complectens dixerim solidi terminum figuram esse.

Men. Colorem autem quid dicis, Socrate?

So. Protervus es, Meno: viro aetate provecto mandas ut respondeat, ipse vero non vis recordatus dicere quid tandem sumat Gorgias virtutem esse.

Men. Sane si tu istud mihi explicaveris, hoc tibi dicturus sum.

So. Etiam obtectus quispiam cognoverit, Meno, e verbis tuis, te pulchrum esse et amatores adhuc habere.

Men. Cur, quaeso?

So. Quia nihil aliud quam imperas in sermonibus, quod quidem faciunt homines delicati, quippe dominantes quamdiu in flore aetatis sunt. ac simul fortasse

ποιοῦσιν οἱ τρυφῶντες, ἅτε τυραννεύοντες ἕως ἂν ἐν ὥρᾳ ὦσι. καὶ ἅμα ἐμοῦ ἴσως * κατέγνωκας ὅτι εἰμὶ ἥττων τῶν C καλῶν. χαριοῦμαι οὖν σοι καὶ ἀποκρινοῦμαι.

ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν χάρισαι.

ΣΩ. Βούλει οὖν σοι κατὰ Γοργίαν ἀποκρίνωμαι, ᾗ ἂν σὺ μάλιστα ἀκολουθήσαις;

ΜΕΝ. Βούλομαι· πῶς γὰρ οὔ;

ΣΩ. Οὐκοῦν λέγετε ἀποῤῥοάς τινας τῶν ὄντων κατὰ Ἐμπεδοκλέα;

ΜΕΝ. Σφόδρα γε.

ΣΩ. Καὶ πόρους, εἰς οὓς καὶ δι' ὧν αἱ ἀποῤῥοαὶ πορεύονται;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ τῶν ἀποῤῥοῶν τὰς μὲν ἁρμόττειν ἐνίοις τῶν πόρων, τὰς δὲ ἐλάττους * ἢ μείζους εἶναι; D

ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὄψιν καλεῖς τι;

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἐκ τούτων δὴ ξύνες ὅ τοι λέγω, ἔφη Πίνδαρος. ἔστι γὰρ χρόα ἀποῤῥοὴ σχημάτων ὄψει σύμμετρος καὶ αἰσθητός.

ΜΕΝ. Ἄριστά μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, ταύτην τὴν ἀπόκρισιν εἰρηκέναι.

ΣΩ. Ἴσως γάρ σοι κατὰ συνήθειαν εἴρηται. καὶ ἅμα, οἶμαι, ἐννοεῖς ὅ τι ἔχοις ἂν ἐξ αὐτῆς εἰπεῖν καὶ φωνὴν ὅ ἐστι καὶ ὀσμὴν καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν * τοιούτων. E

ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Τραγικὴ γάρ ἐστιν, ὦ Μένων, ἡ ἀπόκρισις, ὥςτε ἀρέσκει σοι μᾶλλον ἢ ἡ περὶ τοῦ σχήματος.

ΜΕΝ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὦ παῖ Ἀλεξιδήμου, ὡς ἐγὼ ἐμαυτὸν πείθω, ἀλλ' ἐκείνη βελτίων. οἶμαι δὲ οὐδ' ἂν σοὶ δόξαι, εἰ μή, ὥςπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης.

ΜΕΝ. Ἀλλὰ περιμένοιμ' * ἄν, ὦ Σώκρατες, εἴ μοι 77 πολλὰ τοιαῦτα λέγοις.

animadvertisti me pulchris succumbere. gratum igitur tibi faciam et respondebo.

Men. Sane quidem mihi gratificare.

So. Vis igitur secundum Gorgiam tibi respondeam, qua quidem ratione tu maxime assequare?

Men. Volo: quidni?

So. Nonne effluvia quaedam rerum dicitis secundum Empedoclem?

Men. Prorsus ita.

So. Et fistulas, in quas et per quas effluvia permeent?

Men. Sane quidem.

So. Et effluviorum alia congruere cum nonnullis fistulis, alia vero minora vel maiora esse?

Men. Sunt ista.

So. Nonne etiam visum vocas aliquid?

Men. Ego sane.

So. Ex his iam percipe quid tibi dicam, ait Pindarus. est enim color effluvium figurarum visui congruens eumque sensum movens.

Men. Optime mihi videris, Socrate, hoc responsum dedisse.

So. Fortasse enim ex consuetudine tua datum est. et simul, arbitror, putas te habiturum esse ex eo dicere quid sit vox et odor et alia multa eiusdem generis.

Men. Sane quidem.

So. Sublime est enim, Meno, responsum, ut placeat tibi magis quam illud de figura datum.

Men. Mihi vero.

So. Sed non possum, o fili Alexidemi, mihi ipse persuadere, immo illud est melius. arbitror autem nec tibi visurum esse, si non, ut heri dicebas, tibi abeundum esset ante mysteriorum celebrationem, sed si maneres teque initiare sineres.

Men. Sane maneam, Socrate, si mihi multa huiusmodi dicas.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν προθυμίας γε οὐδὲν ἀπολείψω, καὶ σοῦ ἕνεκα καὶ ἐμαυτοῦ, λέγων τοιαῦτα· ἀλλ' ὅπως μὴ οὐχ οἷός τ' ἔσομαι πολλὰ τοιαῦτα λέγειν. ἀλλ' ἴθι δὴ πειρῶ καὶ σὺ ἐμοὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδοῦναι, καθ' ὅλου *) εἰπὼν ἀρετῆς πέρι ὅ τι ἐστι, καὶ παῦσαι πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες, ἀλλὰ ἐάσας ὅλην καὶ ὑγιᾶ εἰπὲ τί ἐστιν ἀρετή· τὰ * δέ γε παραδείγματα παρ' ἐμοῦ εἴληφας. B

MEN. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ὦ Σώκρατες, ἀρετὴ εἶναι, καθάπερ ὁ ποιητὴς λέγει, χαίρειν τε καλοῖσι καὶ δύνασθαι. καὶ ἐγὼ τοῦτο λέγω ἀρετήν, ἐπιθυμοῦντα τῶν καλῶν δυνατὸν εἶναι πορίζεσθαι.

ΣΩ. Ἆρα λέγεις τὸν τῶν καλῶν ἐπιθυμοῦντα ἀγαθῶν ἐπιθυμητὴν εἶναι;

MEN. Μάλιστά γε.

ΣΩ. Ἆρα, ὡς ὄντων τινῶν οἳ τῶν κακῶν ἐπιθυμοῦσιν, ἑτέρων δὲ οἳ τῶν ἀγαθῶν; οὐ πάντες, **) * ὤριστε, C δοκοῦσί σοι τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμεῖν;

MEN. Οὐκ ἔμοιγε.

ΣΩ. Ἀλλά τινες τῶν κακῶν;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Οἰόμενοι τὰ κακὰ ἀγαθὰ εἶναι, λέγεις, ἢ καὶ γιγνώσκοντες ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν;

MEN. Ἀμφότερα ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Ἦ γὰρ δοκεῖ τίς σοι, ὦ Μένων, γιγνώσκων τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως ἐπιθυμεῖν αὐτῶν;

MEN. Μάλιστα.

ΣΩ. Τί ἐπιθυμεῖν λέγεις; ἢ γενέσθαι αὐτῷ; ***)

MEN. Γενέσθαι· τί γὰρ * ἄλλο; D

ΣΩ. Πότερον ἡγούμενος τὰ κακὰ ὠφελεῖν ἐκεῖνον ᾧ ἂν γένηται, ἢ γιγνώσκων τὰ κακὰ ὅτι βλάπτει ᾧ ἂν παρῇ;

MEN. Εἰσὶ μὲν οἳ ἡγούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν, εἰσὶ δὲ καὶ οἳ γιγνώσκοντες ὅτι βλάπτει.

---

*) ἴσ. ὅλου.

**) ἴσ. ἀγαθῶν; MEN. Πάνυ γε. ΣΩ. Ἆρ' οὐ πάντες.

***) γρ. ἢ — αὐτῷ.

So. Nec vero operae parcam, et mea et tua causa, talia dicens; at vereor ut multa huiusmodi dicere possim. iam agedum conare tu quoque promissum mihi solvere, summatim dicens quid sit virtus, et desine multa facere ex uno, id quod irrisores dicunt eos facere quicumque aliquid comminuant, sed sinens totam et integram dic quid sit virtus. exempla sane a me accepisti.

Men. Videtur igitur mihi, Socrate, virtus esse, quemadmodum poëta dicit, gaudere pulchris et potestatem habere. ego quoque hoc dico virtutem, appetentem pulchrorum potestatem habere ea adipiscendi.

So. An dicis pulchrorum appetentem bona appetere?

Men. Maxime vero.

So. An, quia sint aliqui qui mala appetant, alii vero qui bona? non omnes, *) mi optime, videntur tibi bona appetere?

Men. Minime vero.

So. Sed aliqui mala?

Men. Etiam.

So. Dicisne eos appetere arbitrantes mala bona esse, an cognoscere mala esse et tamen ea appetere?

Men. Utrumque mihi videtur.

So. Num videtur tibi aliquis, Meno, licet cognoscat mala esse mala, tamen ea appetere?

Men. Maxime.

So. Quorsum eum appetere dicis? an ut sibi obtingant?

Men. Ut obtingant; quidni?

So. Utrum existimans mala prodesse ei cui obtingant, an cognoscens mala obesse cui adsint?

Men. Sunt qui existiment mala esse mala et qui cognoscant ea obesse.

*) Fort. *Men. Sane quidem. So. Annon omnes, mi optime, videntur tibi bona appetere?*

ΣΩ. Ἦ καὶ δοκοῦσί σοι γιγνώσκειν τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν οἱ ἡγούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν;

ΜΕΝ. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ τοῦτό γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν δῆλον ὅτι οὗτοι μὲν οὐ τῶν κακῶν ἐπι-
θυμοῦσιν, οἱ ἀγνοοῦντες αὐτά, ἀλλὰ ἐκείνων * ἃ ᾤοντο E
ἀγαθὰ εἶναι· ἔστι δὲ ταῦτά γε κακά· ὥστε οἱ ἀγνοοῦντες
αὐτὰ καὶ οἰόμενοι ἀγαθὰ εἶναι δῆλον ὅτι τῶν ἀγαθῶν
ἐπιθυμοῦσιν· ἢ οὔ;

ΜΕΝ. Κινδυνεύουσιν οὗτοί γε.

ΣΩ. Τί δὲ οἱ τῶν κακῶν μὲν ἐπιθυμοῦντες, ὥς φῄς σύ, ἡγούμενοι δὲ τὰ κακὰ βλάπτειν ἐκεῖνον ᾧ ἂν γίγνηται, γιγνώσκουσι δήπου ὅτι βλαβήσονται ὑπ' αὐτῶν;

ΜΕΝ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Ἀλλὰ τοὺς βλαπτομένους οὗτοι οὐκ * οἴονται 78
ἀθλίους εἶναι καθ' ὅσον βλάπτονται;

ΜΕΝ. Καὶ τοῦτο ἀνάγκη.

ΣΩ. Τοὺς δὲ ἀθλίους οὐ κακοδαίμονας;

ΜΕΝ. Οἶμαι ἔγωγε.

ΣΩ. Ἔστιν οὖν ὅστις βούλεται ἄθλιος καὶ κακοδαίμων εἶναι;

ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα βούλεται, ὦ Μένων, τὰ κακὰ οὐδείς, εἴπερ μὴ βούλεται τοιοῦτος εἶναι. τί γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἄθλιον εἶναι ἢ ἐπιθυμεῖν τε τῶν κακῶν καὶ κτᾶσθαι;

ΜΕΝ. * Κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν, ὦ Σώκρατες, καὶ B
οὐδεὶς βούλεσθαι *) τὰ κακά.

ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν δὴ ἔλεγες ὅτι ἔστιν ἡ ἀρετὴ βούλεσθαί τε τἀγαθὰ καὶ δύνασθαι;

ΜΕΝ. Εἶπον γάρ.

ΣΩ. Οὐκοῦν τούτου**) λεχθέντος τὸ μὲν βούλεσθαι πᾶσιν ὑπάρχει, καὶ ταύτῃ γε οὐδὲν ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου βελτίων;

ΜΕΝ. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι, εἴπερ ἐστὶ βελτίων ἄλλος ἄλλου, κατὰ τὸ δύνασθαι ἂν εἴη ἀμείνων.

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

---

*) ἴσ. βούλεται. **) ἴσ. τούτου τοῦ· ἢ τοῦ.

So. Num etiam videntur tibi cognoscere mala esse mala qui existiment mala prodesse?

Men. Haud sane mihi hoc videtur.

So. Itaque patet hos non mala appetere qui ea non cognoscant, sed ea quae arbitrentur bona esse; sunt vero haec quidem mala; quocirca qui ea ignorant et arbitrantur bona esse manifesto bona appetunt; annon?

Men. Videntur hi sane.

So. Quid vero qui mala quidem appetunt, ut tu ais, sed arbitrantur mala obesse ei cui contingant, hi sane cognoscunt damnum se contracturos esse ex illis?

Men. Necesse est.

So. At eos qui damnum contrahant hi nonne censent miseros esse quatenus damnum contrahant?

Men. Hoc quoque necessarium est.

So. Miseros autem nonne infelices?

Men. Arbitror equidem.

So. Estne igitur qui se velit miserum et infelicem esse?

Men. Non mihi videtur, Socrate.

So. Ergo volt, Meno, mala nemo, siquidem se non volt talem esse. quid est enim aliud miserum esse quam appetere mala et acquirere?

Men. Videris, Socrate, vera dicere, nec ullus cupere videtur mala.

So. Nonne modo sumebas virtutem esse bona cupere et potestatem habere?

Men. Dixi vero.

So. Nonne huius quod dictum est una quidem pars, velle, omnibus suppetit, et eam in partem nihilo alter altero melior est?

Men. Patet.

So. Liquet vero, siquidem melior est alius alio, potestate eum esse meliorem.

Men. Sane quidem.

ΣΩ. Τοῦτ' ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικε, κατὰ τὸν σὸν λόγον ἀρετή, δύναμις τοῦ πορίζεσθαι * τἀγαθά. C

ΜΕΝ. Παντάπασί μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἔχειν, ὡς σὺ νῦν ὑπολαμβάνεις.

ΣΩ. Ἴδωμεν δὴ καὶ τοῦτο εἰ ἀληθὲς λέγεις· ἴσως γὰρ ἂν εὖ λέγοις. τἀγαθὰ φὴς οἷόν τ' εἶναι πορίζεσθαι ἀρετὴν εἶναι;

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἀγαθὰ δὲ καλεῖς οὐχὶ οἷον ὑγίειάν τε καὶ πλοῦτον; (καὶ χρυσίον λέγω καὶ ἀργύριον κτᾶσθαι καὶ τιμὰς ἐν πόλει καὶ ἀρχάς; μὴ ἄλλ' ἄττα λέγεις τἀγαθὰ ἢ τὰ τοιαῦτα;

ΜΕΝ. Οὔκ, ἀλλὰ πάντα λέγω τὰ τοιαῦτα.

ΣΩ. Εἶεν * χρυσίον δὲ δὴ καὶ ἀργύριον πορίζεσθαι D ἀρετή ἐστιν, ὥς φησι Μένων ὁ τοῦ μεγάλου βασιλέως πατρικὸς ξένος. πότερον προςτίθης τι *) τούτῳ τῷ πόρῳ, ὦ Μένων, τὸ δικαίως καὶ ὁσίως; ἢ οὐδέν σοι διαφέρει, ἀλλὰ κἂν ἀδίκως τις αὐτὰ πορίζηται, ὁμοίως σὺ αὐτὰ ἀρετὴν **) καλεῖς;

ΜΕΝ. Οὐ δήπου, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ κακίαν.

ΣΩ. Πάντως δήπου δεῖ ἄρα, ὡς ἔοικε, τούτῳ τῷ πόρῳ δικαιοσύνην ἢ σωφροσύνην ἢ ὁσιότητα προςεῖναι ἢ ἄλλο τι μόριον * ἀρετῆς, εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται ἀρετή, καίπερ ἐκπορίζουσα τἀγαθά. E

ΜΕΝ. Πῶς γὰρ ἄνευ τούτων ἀρετὴ γένοιτ' ἄν;

ΣΩ. Τὸ δὲ μὴ ἐκπορίζειν χρυσίον καὶ ἀργύριον, ὅταν μὴ δίκαιον ᾖ, μήτε αὑτῷ μήτε ἄλλῳ, οὐκ ἀρετὴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπορία;

ΜΕΝ. Φαίνεται.

ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα μᾶλλον ὁ πόρος τῶν τοιούτων ἀγαθῶν ἢ ἡ ἀπορία ἀρετὴ ἂν εἴη, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ὃ μὲν ἂν μετὰ δικαιοσύνης γίγνηται, ἀρετὴ ἔσται, ὃ δ' ἂν ἄνευ πάντων τῶν τοιούτων, * κακία. 79

ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι ἀναγκαῖον εἶναι, ὡς λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν τούτων ἕκαστον ὀλίγον πρότερον μόριον

---

*) ἴσ. προςτίθης. **) ἴσ. ὁμοίως σὺ ἀρετήν.

So. Hoc est igitur, ut patet, ex tua definitione virtus, potestas bonorum sibi acquirendorum.

Men. Prorsus mihi videtur, Socrate, ita se habere, ut tu nunc accipis.

So. Videamus iam hoc quoque an verum sit quod dicis; forsitan enim bene dicas. bona ais posse sibi comparare virtutem esse?

Men. Ego sane.

So. Bona autem vocas nonne verbi causa sanitatem et divitias? etiam aurum dico et argentum possidere et honores in civitate et imperia? ecquid alia qua dicis bona quam haec?

Men. Non, sed omnia dico huiusmodi.

So. Ergo aurum et argentum sibi comparare virtus est, ut dicit Meno magni ille regis patrius hospes. utrum addis huic comparationi, Meno, iustum et sanctum, an nil tua refert, sed, etiamsi iniuste aliquis ea sibi comparet, tamen tu id virtutem vocas?

Men. Minime vero, Socrate, sed pravitatem.

So. Omnino igitur oportet, ut liquet, huic comparationi iustitiam vel temperantiam vel sanctitatem adiunctam esse vel aliam quam partem virtutis, alioqui non erit virtus, quamvis suppeditet bona.

Men. Quomodo enim sine his virtus exsistat?

So. Non comparare autem aurum et argentum, si non sit iustum, neque sibi neque alii, nonne virtus haec quoque est comparandi intermissio?

Men. Videtur.

So. Nihilo igitur magis huiusmodi bonorum comparationis intermissio virtus erit, sed, ut videtur, quod cum iustitia peragitur, id virtus erit, quod vero sine omnibus id genus, pravitas.

Men. Videtur mihi necessarium esse, ut dicis.

So. Nonne horum quidque paullo supra partem virtutis diximus esse, iustitiam et temperantiam omniaque eiusdem generis?

ἀρετῆς ἔφαμέν εἶναι, τὴν δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Εἶτα, ὦ Μένων, παίζεις πρός με.

ΜΕΝ. Τί δή, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ὅτι ἄρτι ἐμοῦ δεηθέντος σου μὴ καταγνύναι μηδὲ κερματίζειν τὴν ἀρετήν, καὶ δόντος παραδείγματα καθ᾽ ἃ δέοι ἀποκρίνεσθαι, τούτου μὲν ἠμέλησας, λέγεις δέ μοι ὅτι ἀρετή ἐστιν οἷόν τ᾽ εἶναι * τἀγαθὰ πορίζεσθαι μετὰ δικαιοσύνης, τοῦτο δὲ φῂς μόριον ἀρετῆς εἶναι. B

ΜΕΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν συμβαίνει ἐξ ὧν σὺ ὁμολογεῖς, τὸ μετὰ μορίου ἀρετῆς πράττειν ὅ τι ἂν πράττῃ, τοῦτο ἀρετὴν εἶναι· τὴν γὰρ δικαιοσύνην μόριον φῂς ἀρετῆς εἶναι, καὶ ἕκαστα τούτων.

ΜΕΝ. Τί οὖν δή;

ΣΩ. Τοῦτο λέγω ὅτι ἐμοῦ δεηθέντος ὅλην εἰπεῖν τὴν ἀρετήν, αὐτὴν μὲν πολλοῦ δεῖ σ᾽ εἰπεῖν ὅ τι ἐστι, πᾶσαν δὲ φῂς πρᾶξιν ἀρετὴν εἶναι, ἐάνπερ μετὰ μορίου ἀρετῆς πράττηται, * ὥσπερ εἰρηκὼς ὅ τι ἀρετή ἐστι τὸ ὅλον καὶ ἤδη γνωσομένου ἐμοῦ, καὶ ἐὰν σὺ κατακερματίζῃς αὐτὴν κατὰ μόρια. δεῖ οὖν σοι πάλιν ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῆς αὐτῆς ἐρωτήσεως, ὦ φίλε Μένων, τί ἐστιν ἀρετή, εἰ μετὰ μορίου ἀρετῆς πᾶσα πρᾶξις ἀρετὴ ἂν εἴη; τοῦτο γάρ ἐστι λέγειν, ὅταν λέγῃ τις ὅτι πᾶσα ἡ μετὰ δικαιοσύνης πρᾶξις ἀρετή ἐστιν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι πάλιν δεῖσθαι τῆς αὐτῆς ἐρωτήσεως, ἀλλ᾽ οἴει τινὰ εἰδέναι μόριον ἀρετῆς ὅ τι ἐστιν αὐτὴν μὴ εἰδότα; C

ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Εἰ * γὰρ καὶ μέμνησαι, ὅτ᾽ ἐγώ σοι ἄρτι ἀπεκρινάμην περὶ τοῦ σχήματος, ἀπεβάλλομέν που τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν τὴν διὰ τῶν ἔτι ζητουμένων καὶ μήπω ὡμολογημένων ἐπιχειροῦσαν ἀποκρίνεσθαι. D

ΜΕΝ. Καὶ ὀρθῶς γε ἀπεβάλλομεν, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Μὴ τοίνυν, ὦ ἄριστε, μηδὲ σὺ ἔτι ζητουμένης ἀρετῆς ὅλης ὅ τι ἐστιν, οἴου διὰ τῶν ταύτης μορίων ἀπο-

Men. Etiam.

So. Ergo, Meno, iocaris mecum.

Men. Quî tandem, Socrate?

So. Quia quum ego te orassem ne confringeres nec discerperes virtutem, et exempla dedissem secundum quae te oporteret respondere, hoc quidem tu neglexisti, dicis autem mihi virtutem esse si quis possit bona sibi acquirere iusto modo, iustitiam vero ais partem virtutis esse.

Men. Ego sane.

So. Ergo colligitur ex istis quae tu concedis, partem virtutis adhibendo facere, quodcunque faciat, esse virtutem; iustitiam enim partem ais virtutis esse, et quidque horum.

Men. Quid tum?

So. Hoc dico, ego quum orassem universam ut definires virtutem, tantum abesse ut ipsa quid sit definires, ut omnem diceres actionem virtutem esse, si pars virtutis adhiberetur, quasi dixeris quid sit virtus in universum et ego iam cogniturus sim, si tu eam in partes concidas. opus igitur est rursus ab initio, ut mihi videtur, eadem interrogatione, o care Meno; quid est virtus, si parte virtutis adhibita quaevis actio virtus erit? hoc enim dicitur, si quis dicit omnem actionem cum iustitia susceptam virtutem esse. an non videtur tibi rursus opus esse eadem interrogatione, sed putas aliquem scire pars virtutis quid sit, ipsam ignorantem?

Men. Non videtur mihi.

So. Etenim, si meministi, quum ego tibi modo responderem de figura quaerenti, reiecimus sane eiusmodi responsionem per ea quae adhuc explorarentur, necdum concessa essent respondere conantem.

Men. Ac recte quidem reiecimus, Socrate.

So. Nec tu igitur, mi optime, dum adhuc quaeritur universa quid sit virtus, puta, per eius partes si

κρινόμενος δηλώσειν αὐτὴν ὁτῳοῦν, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τούτῳ τῷ αὐτῷ τρόπῳ λέγων, ἀλλὰ πάλιν τῆς αὐτῆς δεήσεσθαι ἐρωτήσεως, τίνος ὄντος ἀρετῆς λέγεις ἃ λέγεις· ἢ οὐδέν σοι δοκῶ λέγειν;

ΜΕΝ. Ἔμοιγε δοκεῖς ὀρθῶς λέγειν.

ΣΩ. Ἀπόκριναι τοίνυν πάλιν ἐξ ἀρχῆς, τί φὴς ἀρετὴν εἶναι καὶ σὺ καὶ ὁ ἑταῖρός σου;

ΜΕΝ. Ὦ Σώκρατες, ἤκουον μὲν ἔγωγε πρὶν καὶ συγγενέσθαι σοι, ὅτι σὺ οὐδὲν ἄλλο ἢ αὐτός * τε ἀπορεῖς 80
καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖς ἀπορεῖν· καὶ νῦν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖς, γοητεύεις με καὶ φαρμάττεις καὶ ἀτεχνῶς κατεπᾴδεις, ὥστε μεστὸν ἀπορίας γεγονέναι. καὶ δοκεῖς μοι παντελῶς, εἰ δεῖ τι καὶ σκῶψαι, ὁμοιότατος εἶναι τό τε εἶδος καὶ τἄλλα ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ· καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ· καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι, ναρκᾶν. ἀληθῶς γὰρ ἔγωγε καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ * στόμα*) ναρκῶ, B
καὶ οὐκ ἔχω ὅ τι ἀποκρίνωμαί σοι. καίτοι μυριάκις γε περὶ ἀρετῆς παμπόλλους λόγους εἴρηκα καὶ πρὸς πολλούς, καὶ πάνυ εὖ, ὥς γε ἐμαυτῷ ἐδόκουν· νῦν δὲ οὐδ' ὅ τι ἔστι τὸ παράπαν ἔχω εἰπεῖν. καί μοι δοκεῖς εὖ βουλεύεσθαι οὐκ ἐκπλέων ἐνθένδε οὐδ' ἀποδημῶν· εἰ γὰρ ξένος ἐν ἄλλῃ πόλει τοιαῦτα ποιοῖς, τάχ' ἂν ὡς γόης ἀπαχθείης.

ΣΩ. Πανοῦργος εἶ, ὦ Μένων, καὶ ὀλίγου ἐξηπάτησάς με.

ΜΕΝ. Τί μάλιστα, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Γιγνώσκω * οὗ ἕνεκά με εἴκασας. C

ΜΕΝ. Τίνος δὴ οἴει;

ΣΩ. Ἵνα σε ἀντεικάσω. ἐγὼ δὲ τοῦτο οἶδα περὶ πάντων τῶν καλῶν, ὅτι χαίρουσιν εἰκαζόμενοι· λυσιτελεῖ γὰρ αὐτοῖς· καλαὶ γάρ, οἶμαι, τῶν καλῶν καὶ αἱ εἰκόνες. ἀλλ' οὐκ ἀντεικάσομαί σε. ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἡ νάρκη αὐτὴ ναρκῶσα οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖ ναρκᾶν, ἔοικα αὐτῇ· εἰ δὲ μή, οὔ· οὐ γὰρ εὐπορῶν αὐτὸς τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν, ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον αὐτὸς ἀπορῶν οὕτω καὶ τοὺς

*) γρ. σῶμα.

respondeas, cuique te eam declaraturum esse, vel aliud quicquam si hoc modo explices, sed rursus eadem opus fore interrogatione, quid sit virtus de qua dicas ea quae dicas; an nihil tibi videor dicere?

Men. Mihi vero videris recte dicere.

So. Responde igitur rursus ab initio: quid ais virtutem esse tu et amicus tuus?

Men. O Socrates, audivi equidem antequam tecum colloquutus sum, te nihil aliud quam et ipsum dubitare et ceteris dubitationem iniicere; et nunc, ut quidem mihi videris, praestigiis me decipis et fascinas et revera incantas, ut plenus dubitatione exstiterim, ac videris mihi prorsus, si quid cavillari decet, simillimus esse tum specie tum reliquis latae illi torpedini maritimae; nam haec quoque cuique appropinquanti et tangenti torporem affert; et tu videris mihi nunc idem intulisse, torporem. revera enim equidem et animo et ore torpeo, nec habeo quid respondeam tibi. quamquam millies de virtute permultas disputationes habui et ad multos, idque admodum bene, ut mihi visus sum; nunc autem ne quid sit quidem omnino possum dicere. ac mihi videris bene tibi consulere quod nec navi nec peregre hinc proficisceris; nam si hospes in alia urbe hoc faceres, haud dubie ut praestigiator in carcerem coniicerere.

So. Callidus es, Meno, et paene me decepisti.

Men. Cur tandem, Socrate?

So. Intelligo quam ob causam me comparaveris.

Men. Cur igitur censes?

So. Ut te vicissim comparem. ego vero scio omnes pulchros voluptate perfundi si comparentur; expedit enim iis; quippe pulchrae sunt, opinor, pulchrorum etiam comparationes. at non vicissim te comparabo. ego autem, si torpedo ipsa torpet, sicut ceteris torporem infert, similis ei sum; sin autem, non; non enim ipse certum sciens ceteris dubitationem iniicio,

ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν. καὶ * νῦν περὶ ἀρετῆς, ὃ ἔστιν, D
ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, σὺ μέντοι ἴσως πρότερον μὲν ᾔδησθα
πρὶν ἐμοῦ ἅψασθαι, νῦν μέντοι ὅμοιος εἶ οὐκ εἰδότι.
ὅμως δὲ ἐθέλω μετὰ σοῦ σκέψασθαι καὶ συζητῆσαι ὅ τί
ποτε ἔστιν.

ΜΕΝ. Καὶ τίνα τρόπον ζητήσεις, ὦ Σώκρατες, τοῦτο, ὃ μὴ οἶσθα τὸ παράπαν ὅ τι ἔστι; ποῖον γὰρ ὧν *) οὐκ οἶσθα προθέμενος ζητήσεις; ἢ εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ἐντύχοις αὐτῷ, πῶς εἴσει ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ σὺ οὐκ ᾔδησθα;

ΣΩ. Μανθάνω οἷον βούλει λέγειν, ὦ Μένων· * ὁρᾷς, E
τοῦτον ὡς ἐριστικὸν λόγον κατάγεις, **) ὡς οὐκ ἄρα ἔστι
ζητεῖν ἀνθρώπῳ οὔτε ὃ οἶδεν οὔτε ὃ μὴ οἶδεν· οὔτε γὰρ
ἄν γε ὃ οἶδε ζητοῖ· οἶδε γάρ, καὶ οὐδὲν δεῖ τῷ γε τοιούτῳ
ζητήσεως· οὔτε ὃ μὴ οἶδεν· οὐδὲ γὰρ οἶδεν ὅ τι ζητήσει.

ΜΕΝ. * Οὐκοῦν καλῶς σοι δοκεῖ λέγεσθαι ὁ λόγος 81
οὗτος, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οὐκ ἔμοιγε.

ΜΕΝ. Ἔχεις λέγειν ὅπῃ;

ΣΩ. Ἔγωγε· ἀκήκοα γὰρ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν σοφῶν περὶ τὰ θεῖα πράγματα.

ΜΕΝ. Τίνα λόγον λεγόντων;

ΣΩ. Ἀληθῆ, ἔμοιγε δοκεῖν, καὶ καλόν.

ΜΕΝ. Τίνα τοῦτον; καὶ τίνες οἱ λέγοντες;

ΣΩ. Οἱ μὲν λέγοντές εἰσι τῶν ἱερέων τε καὶ τῶν ἱερειῶν ὅσοις μεμέληκε περὶ ὧν μεταχειρίζονται λόγον οἵοις
τ' εἶναι διδόναι· λέγει δὲ καὶ Πίνδαρος * καὶ ἄλλοι πολλοὶ B
τῶν ποιητῶν, ὅσοι θεῖοί εἰσιν. ἃ δὲ λέγουσι, ταυτί ἐστιν· ἀλλὰ σκόπει, εἴ σοι δοκοῦσιν ἀληθῆ λέγειν. φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίγνεσθαι, ἀπόλλυσθαι δ' οὐδέποτε. δεῖν δὴ διὰ ταῦτα ὡς ὁσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον· οἷσι γὰρ ἂν Φερσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξηται, ***) εἰς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰν

*) ἴσ. ὅ. **) γρ. Μένων, ὁρᾷς τοῦτον-κατάγεις.
***) ἄλλ. δέξεται.

sed prorsus ipse dubitans reliquis quoque dubitationem iniicio, et nunc de virtute, quid sit, equidem nescio, tu vero fortasse antequam me attigeras scivisti, nunc autem similis es nescienti. tamen volo tecum indagare et quaerere quid tandem sit.

Men. Et quo pacto quaeres, Socrate, istud quod omnino nescis quid sit? quid? quod nescis id proponens quaeres? vel etiamsi id inveneris maxime, quomodo cognosces hoc esse id quod nescis?

So. Intelligo quid velis dicere, Meno: quippe hanc ut litigiosam orationem invehis, non posse hominem quaerere neque quod sciat neque quod nesciat; neque enim id quod sciat quaesiturum esse: scire enim, nec opus ei esse quaestione; neque id quod nesciat; nam nescire quid sit quaesiturus.

Men. Nonne recte hoc tibi videtur dici, Socrate?

So. Mihi haudquaquam.

Men. Potes dicere cur?

So. Sane possum; audivi enim viros ac mulieres sapientes de rebus divinis.

Men. Quidnam dicentes?

So. Vera, ut mihi videbatur, et praeclara.

Men. Quid tandem? et quinam sunt dicentes?

So. Dicentes sunt sacerdotes, tam viri quam mulieres, qui operam dederunt ut eorum quae tractarent rationem possent reddere; dicit vero etiam Pindarus et alii multi poëtae qui divini sunt. quae dicunt haec sunt; at vide an tibi videantur vera dicere. sumunt videlicet animum hominis esse immortalem, et nunc finiri, quod quidem mori dicunt, nunc rursus gigni, interire autem numquam. quam quidem ob causam nos oportere quam sanctissime vitam agere; *de quibus enim Proserpina pristinae culpae poenas cepit, eorum animum in supernum solem nono anno restituit; e quibus reges illustres et robore praestantes virique ad sapientiam insignes exsistunt; in reliquum vero tem-*

πάλιν· ἐκ τᾶν βασιλῆες * ἀγαυοὶ καὶ σθένει C
κραιπνοὶ σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται·
ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἁγνοὶ πρὸς ἀν-
θρώπων καλεῦνται. ἅτε οὖν ἡ ψυχὴ ἀθάνατός τε
οὖσα καὶ πολλάκις γεγονυῖα καὶ ἑωρακυῖα καὶ τὰ ἐνθάδε
καὶ τὰ ἐν Ἅιδου καὶ πάντα *) χρήματα, οὐκ ἔστιν ὅ τι
οὐ μεμάθηκεν, ὥςτε οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ
περὶ ἄλλων οἷόν τε εἶναι αὐτὴν ἀναμνησθῆναι ἅ γε καὶ
πρότερον ἠπίστατο. ἅτε γὰρ τῆς φύσεως ἁπάσης συγγενοῦς
* οὔσης καὶ μεμαθηκυίας τῆς ψυχῆς ἅπαντα, οὐδὲν κωλύει D
ἓν μόνον ἀναμνησθέντα, ὃ δὴ μάθησιν καλοῦσιν ἄνθρωποι,
τἄλλα πάντα αὐτὸν ἀνευρεῖν, ἐάν τις ἀνδρεῖος ᾖ καὶ μὴ
ἀποκάμνῃ ζητῶν· τὸ γὰρ ζητεῖν ἄρα καὶ τὸ μανθάνειν
ἀνάμνησις ὅλον ἐστίν. οὔκουν δεῖ πείθεσθαι τούτῳ τῷ
ἐριστικῷ λόγῳ· οὗτος μὲν γὰρ ἂν ἡμᾶς ἀργοὺς ποιήσειε καὶ
ἔστι τοῖς μαλακοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡδὺς ἀκοῦσαι, ὅδε δὲ
ἐργαστικούς * τε **) καὶ ζητητικοὺς ποιεῖ. ᾧ ἐγὼ πιστεύων E
ἀληθεῖ εἶναι ἐθέλω μετὰ σοῦ ζητεῖν ἀρετὴ ὅ τι ἔστιν.

MEN. Ναί, ὦ Σώκρατες· ἀλλ᾽ ἁπλῶς λέγεις τοῦτο,
ὅτι οὐ μανθάνομεν, ἀλλὰ ἣν καλοῦμεν μάθησιν, ἀνάμνησίς
ἐστιν; ἔχεις με τοῦτο διδάξαι ὡς οὕτως ἔχει;

ΣΩ. Καὶ ἄρτι εἶπον, ὦ Μένων, ὅτι πανοῦργος εἶ,
καὶ νῦν ἐρωτᾷς εἰ ἔχω σε διδάξαι, ὃς οὔ φημι διδαχὴν
* εἶναι, ἀλλ᾽ ἀνάμνησιν, ἵνα δὴ εὐθὺς φαίνωμαι αὐτὸς 82
ἐμαυτῷ τἀναντία λέγων.

MEN. Οὐ μὰ τὸν Δί᾽, ὦ Σώκρατες, οὐ πρὸς τοῦτο
βλέψας εἶπον, ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ ἔθους. ἀλλ᾽ εἴ πώς μοι ἔχεις
ἐνδείξασθαι ὅτι ἔχει ὥςπερ λέγεις, ἔνδειξαι.

ΣΩ. Ἀλλ᾽ ἔστι μὲν οὐ ῥᾴδιον, ὅμως δὲ ἐθέλω προ-
θυμηθῆναι σοῦ ἕνεκεν. ἀλλά μοι προςκάλεσον τῶν πολλῶν
ἀκολούθων τουτωνὶ τῶν σαυτοῦ ἕνα ὅντινα βούλει, * ἵνα B
ἐν τούτῳ σοι ἐπιδείξωμαι.

MEN. Πάνυ γε. Δεῦρο πρόςελθε.

---

*) Ἰσ. Ἅιδου πάντα.

**) ἄλλ. ἐργατικούς τε.

pus heroës sancti ab hominibus vocantur. iam animus quum immortalis sit et saepius genitus omniaque et hic et apud inferos spectaverit, nihil non percepit, ut mirum non sit et de virtute et de aliis eum posse reminiscendo recognoscere quae iam ante sciverit. etenim quum animus universae naturae cognatus sit omniaque didicerit, nil impedit quominus unum tantum recordatus, quod quidem discere vocant homines, reliqua omnia inveniat, si quis sit impiger nec quaerendo fatigetur; quaerere enim et discere in universum est recordari; quocirca non est fides habenda orationi illi captiosae; ea enim nos segnes reddet et mollibus hominibus iucunda est auditu, haec vero laboriosos efficit indagandique studiosos. quam ego confidens veram esse volo tecum quaerere quid sit virtus.

Men. Sane hercule, Socrate; at simpliciter dicis hoc, nos non discere, sed quam disciplinam vocamus, recordationem esse? an potes me docere hoc sic se habere?

So. Modo iam dixi, Meno, te callidum esse, et nunc ex me quaeris an possim te docere, quum non dicam disciplinam esse, sed recordationem, ut scilicet statim reperiar mecum ipse pugnans.

Men. Haudquaquam hercle, Socrate, hoc spectans dixi, sed ex consuetudine. at si qua mihi potes ostendere ita se habere ut dicis, ostende.

So. Est quidem haud facile, attamen volo studere tua gratia. itaque mihi advoca multorum tuorum pedisequorum qui hic sunt unum quem vis, ut in hoc tibi ostendam.

Men. Sane quidem. Huc accede.

ΣΩ. Ἕλλην μέν ἐστι καὶ ἑλληνίζει;

ΜΕΝ. Πάνυ γε σφόδρα, οἰκογενής.

ΣΩ. Πρόςεχε δὴ τὸν νοῦν, ὁπότερ' ἄν σοι φαίνηται, ἢ *) ἀναμιμνησκόμενος, ἢ μανθάνων παρ' ἐμοῦ.

ΜΕΝ. Ἀλλὰ προςέξω.

ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι, ὦ παῖ, γιγνώσκεις τετράγωνον χωρίον ὅτι τοιοῦτόν ἐστιν;

ΠΑΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἔστιν οὖν τετράγωνον χωρίον ἴσας * ἔχον τὰς C
γραμμὰς ταύτας πάσας, τέτταρας οὔσας;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐ καὶ ταυτασὶ τὰς διὰ μέσου ἐστὶν ἴσας ἔχον;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἴη ἂν τοιοῦτον χωρίον καὶ μεῖζον καὶ ἔλαττον;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Εἰ οὖν εἴη αὕτη ἡ πλευρὰ δυοῖν ποδοῖν καὶ αὕτη δυοῖν, πόσων ἂν εἴη ποδῶν τὸ ὅλον; ὧδε δὲ σκόπει· εἰ ἦν ταύτῃ δυοῖν ποδοῖν, ταύτῃ δὲ ἑνὸς ποδὸς μόνον, ἄλλο τι ἅπαξ ἂν ἦν δυοῖν ποδοῖν τὸ χωρίον;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ * δὲ δυοῖν ποδοῖν καὶ ταύτῃ, ἄλλο τι D
ἢ δὶς δυοῖν γίγνεται;

ΠΑΙ. Γίγνεται.

ΣΩ. Δυοῖν ἄρα δὶς γίγνεται ποδῶν.

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσοι οὖν εἰσὶν οἱ δύο δὶς πόδες; λογισάμενος εἰπέ.

ΠΑΙ. Τέτταρες, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν γένοιτ' ἂν τούτου τοῦ χωρίου ἕτερον διπλάσιον, τοιοῦτον δέ, ἴσας ἔχον πάσας τὰς γραμμὰς ὥςπερ τοῦτο;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσων οὖν ἔσται ποδῶν;

ΠΑΙ. Ὀκτώ.

---

*) ἴσ. εἰ.

So. Graecus vero est et graece loquitur?

Men. Maxime, domi meae natus.

So. Attende igitur animum, utrum tibi videatur recordari, an discere a me.

Men. Sane attendam.

So. Iam dic mihi, puer, nostine quadratam figuram talem esse?

Pu. Novi.

So. Est igitur quadratum quod aequales habet lineas has omnes quae quattuor sunt?

Pu. Sane quidem.

So. Nonne etiam hasce per medium ductas aequales habet?

Pu. Vero.

So. Nonne esse potest haec figura et maior et minor?

Pu. Sane quidem.

So. Iam si erit hoc latus duorum pedum et hoc duorum, quot erit pedum totum? sic vero considera: si esset hac parte duorum pedum, hac vero unius tantum pedis, nonne semel esset duorum pedum figura?

Pu. Etiam.

So. Quoniam vero duorum pedum hac quoque parte, nonne bis duorum est?

Pu. Est.

So. Duorum ergo bis est pedum.

Pu. Etiam.

So. Quotnam vero sunt bis duo pedes? computa et dic.

Pu. Quattuor, Socrate.

So. Nonne exsistere potest ab hac figura diversa dupla, talis vero quae aequales habeat omnes lineas, sicut haec?

Pu. Etiam.

So. Quot igitur pedum erit?

Pu. Octo.

ΣΩ. Φέρε δή, πειρῶ μοι εἰπεῖν πηλίκη τις ἔσται ἐκείνου * ἡ γραμμὴ ἑκάστη. ἡ μὲν γὰρ τοῦδε δυοῖν ποδοῖν· τί δὲ ἡ ἐκείνου τοῦ διπλασίου; B

ΠΑΙ. Δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι διπλασία.

ΣΩ. Ὁρᾷς, ὦ Μένων, ὡς ἐγὼ τοῦτον οὐδὲν διδάσκω, ἀλλ' ἐρωτῶ πάντα; καὶ νῦν οὗτος οἴεται εἰδέναι ὁποία ἐστὶν ἀφ' ἧς τὸ ὀκτώπουν χωρίον γενήσεται· ἢ οὐ δοκεῖ σοι;

ΜΕΝ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Οἶδεν οὖν;

ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Οἴεται δέ γε, ἀπὸ τῆς διπλασίας;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Θεῶ δὴ αὐτὸν ἀναμιμνησκόμενον ἐφεξῆς, ὡς δεῖ ἀναμιμνήσκεσθαι. Σὺ δέ μοι λέγε, ἀπὸ τῆς διπλασίας γραμμῆς φὴς τὸ διπλάσιον * χωρίον γίγνεσθαι; τοιόνδε λέγω, μὴ ταύτῃ μὲν μακρόν, τῇ δὲ βραχύ, ἀλλὰ ἴσον πανταχῇ ἔστω ὥσπερ τουτί, διπλάσιον δὲ τούτου, ὀκτώπουν. ἀλλὰ ὅρα εἰ ἔτι σοι ἀπὸ τῆς διπλασίας δοκεῖ ἔσεσθαι. 83

ΠΑΙ. Ἔμοιγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν διπλασία αὕτη ταύτης γίγνεται, ἂν ἑτέραν τοσαύτην προςθῶμεν ἐνθένδε;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἀπὸ ταύτης δή, φής, ἔσται τὸ ὀκτώπουν χωρίον, ἂν τέτταρες τοσαῦται γένωνται;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἀναγραψώμεθα * δὴ ἀπ' αὐτῆς ἴσας τέτταρας. B ἄλλο τι ἢ τουτὶ ἂν εἴη ὃ φὴς τὸ ὀκτώπουν εἶναι;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν αὐτῷ ἐστὶ ταυτὶ τέτταρα, ὧν ἕκαστον ἴσον τούτῳ ἐστὶ τῷ τετράποδι;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσον οὖν γίγνεται; οὐ τετράκις τοσοῦτον;

ΠΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΣΩ. Διπλάσιον οὖν ἐστὶ τὸ τετράκις τοσοῦτον;

So. Age dum, conare mihi dicere quanta sit futura unaquaeque illius linea. huius enim linea duorum pedum? quid vero illius dupli?

Pu. Patet, Socrate, duplam.

So. Videsne, Meno, me hunc nihil docere, sed interrogare omnia? et nunc hic arbitratur se scire qualis sit ea a qua profectura sit octo pedum figura: annon videtur tibi?

Men. Mihi sane.

So. Scitne vero?

Men. Minime.

So. Arbitratur autem, a dupla?

Men. Etiam.

So. Specta iam eum reminiscentem ordine, ut oportet nos reminisci. Tu mihi dic, a dupla linea dicis duplam figuram proficisci? talem dico, non hac parte longam, illa brevem, sed aequalis omnibus partibus esto, sicut haec, duplo autem maior, octo pedum. iam vide an tibi adhuc videatur a dupla profectura esse.

Pu. Mihi sane.

So. Nonne duplo maior haec fit, si aliam huiusmodi hic addimus?

Pu. Sane quidem.

So. Ab hac igitur, ais, proficiscetur octo pedum figura, si quattuor tantae fiant?

Pu. Vero.

So. Describamus igitur ab ea aequales quattuor. nonne haec erit quam tu dicis octo esse pedum?

Pu. Sane quidem.

So. Nonne in ea sunt quattuor illae, quarum quaeque aequalis huic est quattuor pedes habenti?

Pu. Etiam.

So. Quanta igitur fit? nonne quater tanta?

Pu. Quidni?

So. Iamne duplum est quod quater tantum?

ΠΑΙ. Οὐ μὰ Δία.

ΣΩ. Ἀλλὰ ποσαπλάσιον;

ΠΑΙ. Τετραπλάσιον.

ΣΩ. Ἀπὸ τῆς διπλασίας ἄρα, ὦ παῖ, * οὐ διπλάσιον ἀλλὰ τετραπλάσιον γίγνεται χωρίον. C

ΠΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Τεττάρων γὰρ τετράκις ἐστὶν, ἑκκαίδεκα· οὐχί;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Ὀκτώπουν δ' ἀπὸ ποίας γραμμῆς; οὐχὶ ἀπὸ μὲν ταύτης τετραπλάσιον;

ΠΑΙ. Φημί.

ΣΩ. Τετράπουν *) δὲ ἀπὸ τῆς ἡμισέας **) ταυτησὶ τουτί;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Εἶεν, τὸ δὲ ὀκτώπουν οὐ τοῦδε μὲν διπλάσιόν ἐστι, τούτου δὲ ἥμισυ;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκ ἀπὸ μὲν μείζονος ἔσται * ἢ τοσαύτης γραμμῆς, ἀπὸ ἐλάττονος δὲ ἢ τοσησδί; ἢ οὔ; D

ΠΑΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως.

ΣΩ. Καλῶς· τὸ γάρ σοι δοκοῦν τοῦτο ἀποκρίνου. καί μοι λέγε· οὐχ ἥδε μὲν δυοῖν ποδοῖν ἦν, ἡ δὲ τεττάρων;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Δεῖ ἄρα τὴν τοῦ ὀκτώποδος χωρίου γραμμὴν μείζω μὲν εἶναι τῆσδε τῆς δίποδος, ἐλάττω δὲ τῆς τετράποδος.

ΠΑΙ. Δεῖ.

ΣΩ. Πειρῶ δὴ * λέγειν πηλίκην τινὰ φὴς αὐτὴν εἶναι. E

ΠΑΙ. Τρίποδα.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἄνπερ τρίπους ᾖ, τὸ ἥμισυ ταύτης προςληψόμεθα καὶ ἔσται τρίπους; δύο μὲν γὰρ οἵδε, ὁ δὲ εἷς· καὶ ἐνθένδε ὡςαύτως δύο μὲν οἵδε, ὁ δὲ εἷς. καὶ γίγνεται τοῦτο τὸ χωρίον ὃ φής.

---

*) γρ. Τέταρτον.

**) γρ. ἡμίσεως. ἄλλ. ἡμισείας.

Pu. Haudquaquam hercle.

So. At quotuplex?

Pu. Quadruplum.

So. A dupla igitur linea, o puer, non dupla, sed quadrupla proficiscitur figura.

Pu. Vera dicis.

So. Quater enim quattuor pedum est, sedecim; nonne?

Pu. Etiam.

So. Octo vero pedum figura a quali linea? nonnē ab hac quidem quadrupla?

Pu. Etiam.

So. Quattuor vero pedum hocce ab hac dimidia?

Pu. Etiam.

So. Iam vero octo pedum spatium nonne huius quidem duplum, huius vero dimidium?

Pu. Sane quidem.

So. Nonne a maiore quidem linea proficiscetur quam haec tanta est, a minore autem quam haec tanta? annon?

Pu. Mihi quidem videtur ita.

So. Bene; quod enim tibi videtur id responde. iam mihi dic: nonne haec quidem duorum pedum erat, haec autem quattuor?

Pu. Etiam.

So. Oportet igitur octo pedum figurae lineam maiorem esse hac duorum pedum linea, minorem vero quattuor pedum linea.

Pu. Oportet vero.

So. Conare igitur dicere quantam tu eam existimes esse.

Pu. Trium pedum.

So. Nonne si trium pedum est, dimidium huius assumemus et erit trium pedum? duo enim hi, et hic unus; et hîc similiter duo quidem hi, is vero unus. et exsistit ista quam dicis figura.

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἂν ᾖ τῇδε τριῶν καὶ τῇδε τριῶν, τὸ ὅλον χωρίον τριῶν τρὶς ποδῶν γίγνεται;

ΠΑΙ. Φαίνεται.

ΣΩ. Τρεῖς δὲ τρὶς πόσοι εἰσὶ πόδες;

ΠΑΙ. Ἐννέα.

ΣΩ. Ἔδει δὲ τὸ διπλάσιον πόσων εἶναι ποδῶν;

ΠΑΙ. Ὀκτώ.

ΣΩ. Οὐδ' ἄρα ἀπὸ τῆς τρίποδός πω τὸ ὀκτώπουν χωρίον γίγνεται.

ΠΑΙ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλ' ἀπὸ ποίας; πειρῶ ἡμῖν εἰπεῖν ἀκριβῶς· * καὶ εἰ μὴ βούλει ἀριθμεῖν, ἀλλὰ δεῖξον ἀπὸ ποίας. 84

ΠΑΙ. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔγωγε οὐκ οἶδα.

ΣΩ. Ἐννοεῖς αὖ, ὦ Μένων, οὗ *) ἐστὶν ἤδη βαδίζων ὅδε τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι; ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ᾔδει μὲν οὔ ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ ὀκτώποδος χωρίου γραμμή, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πω οἶδεν, ἀλλ' οὖν ᾤετό γ' αὐτὴν τότε εἰδέναι καὶ θαῤῥαλέως ἀπεκρίνετο ὡς εἰδώς, καὶ οὐχ ἡγεῖτο ἀπορεῖν· νῦν δὲ ἡγεῖται ἀπορεῖν ἤδη, καὶ ὥσπερ οὐκ οἶδεν, οὐδ' οἴεται * εἰδέναι. B

ΜΕΝ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν βέλτιον ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα ὃ οὐκ ᾔδει;

ΜΕΝ. Καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ.

ΣΩ. Ἀπορεῖν οὖν αὐτὸν ποιήσαντες καὶ ναρκᾶν ὥσπερ ἡ νάρκη, μῶν τι ἐβλάψαμεν;

ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Προὔργου γοῦν τι πεποιήκαμεν, ὡς ἔοικε, πρὸς τὸ ἐξευρεῖν ὅπῃ ἔχει· νῦν μὲν γὰρ καὶ ζητήσειεν ἂν ἡδέως οὐκ εἰδώς, τότε δὲ ῥᾳδίως ἂν καὶ πρὸς πολλοὺς καὶ πολλάκις ᾤετ' ἂν εὖ λέγειν περὶ τοῦ διπλασίου * χωρίου, ὡς C δεῖ διπλασίαν τὴν γραμμὴν ἔχειν μήκει.

ΜΕΝ. Ἔοικεν.

---

*) ἴσ. οἷ.

Pu. Etiam.

So. Nonne igitur si hic trium et hic trium, tota figura ter trium pedum exsistit?

Pu. Patet.

So. Ter vero tres pedes quot sunt?

Pu. Novem.

So. Oportuit autem duplum quotnam esse pedum?

Pu. Octo.

So. Non ergo a trium pedum linea octo pedum figura proficiscitur.

Pu. Minime vero.

So. A qua tandem? conare nobis dicere plane; et si numerare nolueris, ostende saltem a qua.

Pu. At hercle, Socrate, equidem nescio.

So. Animadvertis, Meno, quo hic iam processerit recordationis? etenim primo quidem nesciebat quae esset figurae octo pedum linea, sicut nec in praesentia scit, at opinabatur se tunc eam cognoscere et fidenter respondebat tamquam sciens, nec arbitrabatur rem esse incertam; nunc autem iam pro incerta eam habet, et ut nescit, ita nec arbitratur se scire.

Men. Vera dicis.

So. Nonne nunc melius est affectus ad id quod nesciebat?

Men. Hoc quoque mihi videtur.

So. Dubitationem igitur ei iniicientes et torporem, sicut torpedo, numquid laesimus?

Men. Non videtur mihi.

So. Praeparavimus certe, ut liquet, quod conducat ad inveniendum quomodo res se habeat; nunc enim etiam quaeret libenter nesciens, tunc vero facile et ad multos et saepenumero arbitrabatur se recte dicturum esse duplam figuram oportere lineam habere longitudine duplam.

Men. Patet.

ΣΩ. Οἴει οὖν ἂν αὐτὸν πρότερον ἐπιχειρῆσαι ζητεῖν ἢ μανθάνειν τοῦτο ὃ ᾤετο εἰδέναι οὐκ εἰδώς, πρὶν εἰς ἀπορίαν κατέπεσεν ἡγησάμενος μὴ εἰδέναι, καὶ ἐπόθησε τὸ εἰδέναι;

ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ὤνητο ἄρα ναρκήσας;

ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι.

ΣΩ. Σκέψαι δὴ ἐκ ταύτης τῆς ἀπορίας ὃ τι *) καὶ ἀνευρήσει ζητῶν μετ' ἐμοῦ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ * οὐ διδάσκοντος. φύλαττε δὲ ἄν που εὕρῃς με διδά- D σκοντα καὶ διεξιόντα αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ τὰς τούτου **) δόξας ἀνερωτῶντα. Λέγε γάρ μοι σύ· οὐ τὸ μὲν τετράπουν τοῦτο ἡμῖν ἐστὶ χωρίον; μανθάνεις;

ΠΑΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἕτερον δὲ αὐτῷ προσθεῖμεν ἂν τουτὶ ἴσον;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τρίτον τόδε ἴσον ἑκατέρῳ τούτων;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν προσαναπληρωσαίμεθ' ἂν τὸ ἐν τῇ γωνίᾳ τόδε;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν γένοιτ' ἂν τέτταρα ἴσα χωρία τάδε;

ΠΑΙ. * Ναί. E

ΣΩ. Τί οὖν; τὸ ὅλον τόδε ποσαπλάσιον τοῦδε γίγνεται;

ΠΑΙ. Τετραπλάσιον.

ΣΩ. Ἔδει δὲ διπλάσιον ἡμῖν γενέσθαι· ἢ οὐ μέμνησαι;

ΠΑΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἔστιν αὕτη γραμμὴ ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν τινὰ ***) τέμνουσα δίχα ἕκαστον * τούτων τῶν χωρίων; 85

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν τέτταρες αὗται γίγνονται γραμμαὶ ἴσαι, περιέχουσαι τουτὶ τὸ χωρίον;

ΠΑΙ. Γίγνονται.

ΣΩ. Σκόπει δὴ πηλίκον τί ἐστι τοῦτο τὸ χωρίον.

---

*) γρ. ὅτι. **) γρ. τούτων.

***) ἄλλ. αὕτη γραμμὴ ἡ ἐκ γ. ἐ. γ. τείνει.

So. Putasne igitur eum prius aggressurum fuisse ad quaerendum vel discendum id quod arbitraretur se scire licet nesciret, quam in dubitationem incidisset arbitratus se nescire et scientiam appetivisset?

Men. Non videtur mihi, Socrate.

So. Expedivit ergo ei torpore percuti?

Men. Videtur mihi.

So. Vide igitur ex hac dubitatione quid inventurus sit quaerens mecum ita ut interrogem tantummodo, non doceam. observa autem sicubi me reperias docentem eique explicantem, ac non quid ei videatur interrogantem. Dic enim mihi tu: nonne quattuor pedum haec nobis est figura? intelligisne?

Pu. Ego vero.

So. Aliamne ei addamus hancce aequalem?

Pu. Etiam.

So. Et tertiam hanc aequalem utrique harum?

Pu. Vero.

So. Nonne spatii complendi causa hanc in angulo apponamus?

Pu. Sane quidem.

So. Nonne exsistent quattuor hae aequales figurae?

Pu. Etiam.

So. Quid igitur? tota haec quanto maior est hacce?

Pu. Quadruplo.

So. Oportebat autem duplo maiorem nobis fieri; annon meministi?

Pu. Sane quidem.

So. Nonne haec linea ab angulo in angulum pertinens secat in duas partes quamque harum figurarum?

Pu. Etiam.

So. Nonne quattuor hae exsistunt lineae aequales hanc comprehendentes figuram?

Pu. Exsistunt.

So. Vide iam quanta sit haec figura.

ΠΑΙ. Οὐ μανθάνω.

ΣΩ. Οὐχὶ τεττάρων ὄντων τούτων ἥμισυ ἑκάστου ἑκάστη ἡ γραμμὴ ἀποτέτμηκεν ἐντός; ἢ οὔ;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Πόσα οὖν τηλικαῦτα ἐν τούτῳ ἔνεστιν;

ΠΑΙ. Τέτταρα.

ΣΩ. Πόσα δὲ ἐν τῷδε;

ΠΑΙ. Δύο.

ΣΩ. Τὰ δὲ τέτταρα τοῖν δυοῖν τί ἐστιν;

ΠΑΙ. Διπλάσια.

ΣΩ. Τόδε οὖν * ποσάπουν γίγνεται; B

ΠΑΙ. Ὀκτώπουν.

ΣΩ. Ἀπὸ ποίας γραμμῆς;

ΠΑΙ. Ἀπὸ ταύτης.

ΣΩ. Ἀπὸ τῆς ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν τεινούσης τοῦ τετράποδος;

ΠΑΙ. Ναί.

ΣΩ. Καλοῦσι δέ γε ταύτην διάμετρον οἱ σοφισταί, ὥςτ', εἰ ταύτῃ διάμετρος ὄνομα, ἀπὸ τῆς διαμέτρου ἄν, ὡς σὺ φής, ὦ παῖ Μένωνος, γίγνοιτ' ἂν τὸ διπλάσιον χωρίον.

ΠΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τί σοι δοκεῖ, ὦ Μένων; ἔστιν ἥντινα δόξαν οὐχ αὑτοῦ οὗτος ἀπεκρίνατο;

ΜΕΝ. * Οὔκ, ἀλλ' ἑαυτοῦ. C

ΣΩ. Καὶ μὴν οὐκ ᾔδει γε, ὡς ἔφαμεν ὀλίγον πρότερον.

ΜΕΝ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Ἐνῆσαν δέ γε αὐτῷ αὗται αἱ δόξαι· ἢ οὔ;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Τῷ οὐκ εἰδότι ἄρα περὶ ὧν ἂν μὴ εἰδῇ ἔνεισιν ἀληθεῖς δόξαι περὶ τούτων ὧν οὐκ οἶδεν.

ΜΕΝ. Φαίνεται.

ΣΩ. Καὶ νῦν μέν γε αὐτῷ ὥςπερ ὄναρ ἄρτι ἀνακεκίνηνται αἱ δόξαι αὗται· εἰ δὲ αὐτόν τις ἀνερήσεται πολ-

Pu. Non intelligo.

So. Nonne quattuor harum figurarum dimidium cuiusque quaeque linea dissecuit intus? annon?

Pu. Vero.

So. Quot igitur tantae in hac insunt?

Pu. Quattuor.

So. Quot vero in hac?

Pu. Duae.

So. Quattuor autem ad duo quid sunt?

Pu. Duplum.

So. Haec igitur figura quot est pedum?

Pu. Octo.

So. A quanam linea profecta?

Pu. Ab hac.

So. Ab ea quae ab angulo in angulum figurae quattuor pedum pertinet?

Pu. Etiam.

So. Vocant autem hanc diametron artis magistri, ut, si ei nomen est diametros, a diametro, ut tu ais, puer Menonis, profectura sit dupla figura.

Pu. Sane quidem.

So. Quid tibi videtur, Meno? num opinionem aliquam hic respondit, quae non sua fuerit?

Men. Nullam aliam nisi suam.

So. Neque vero sciebat, ut diximus paullo ante.

Men. Vera loqueris.

So. Insitas autem in animo habebat opiniones; annon?

Men. Vero.

So. Nescienti igitur quodcumque nescit insitae sunt verae opiniones de eo quod nescit.

Men. Patet.

So. Ac nunc quidem ei instar somnii suscitatae sunt hae opiniones; si vero quis eum interrogaverit saepius eadem haec multisque modis, non est contro-

λάκις τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ πολλαχῇ, οἶσθ' ὅτι τελευτῶν οὐδενὸς ἧττον ἀκριβῶς ἐπιστήσεται * περὶ τούτων. D

ΜΕΝ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδενὸς διδάξαντος, ἀλλ' ἐρωτήσαντος ἐπιστήσεται, ἀναλαβὼν αὐτὸς ἐξ αὑτοῦ τὴν ἐπιστήμην;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Τὸ δὲ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν ἐν αὑτῷ ἐπιστήμην οὐκ ἀναμιμνήσκεσθαί ἐστιν;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ τὴν ἐπιστήμην, ἣν νῦν οὗτος ἔχει, ἤτοι ἔλαβέ ποτε, ἢ ἀεὶ εἶχεν;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν ἀεὶ εἶχεν, ἀεὶ καὶ ἦν ἐπιστήμων, εἰ δὲ ἔλαβέ ποτε, οὐκ ἂν ἔν γε τῷ νῦν βίῳ εἰληφὼς εἴη. ἢ δεδίδαχέ τις τοῦτον * γεωμετρεῖν; οὗτος γὰρ ποιήσει E περὶ πάσης γεωμετρίας ταὐτὰ ταῦτα, καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων ἁπάντων. ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτον πάντα δεδίδαχε; δίκαιος γάρ που εἶ εἰδέναι, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ σῇ οἰκίᾳ γέγονε καὶ τέθραπται.

ΜΕΝ. Ἀλλ' οἶδα ἔγωγε ὅτι οὐδεὶς πώποτε ἐδίδαξεν.

ΣΩ. Ἔχει δὲ ταύτας τὰς δόξας· ἢ οὐχί;

ΜΕΝ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες, φαίνεται.

ΣΩ. Εἰ δὲ μὴ ἐν τῷ νῦν βίῳ λαβὼν οὐκ ᾔδει τοῦτο, * δῆλον *) ὅτι ἐν ἄλλῳ τινὶ χρόνῳ εἶχε καὶ ἐμεμαθήκει. 86

ΜΕΝ. Φαίνεται.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτός γέ ἐστιν ὁ χρόνος ὅτ' οὐκ ἦν ἄνθρωπος;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Εἰ οὖν ὅν ἂν ᾖ χρόνον ἢ καὶ **) ὃν ἂν μὴ ᾖ ἄνθρωπος, ἐνέσονται αὐτῷ ἀληθεῖς δόξαι, αἳ ἐρωτήσει ***) ἐπεγερθεῖσαι ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἆρ' οὖν τὸν ἀεὶ χρόνον μεμαθηκυῖα ἔσται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ; δῆλον γὰρ ὅτι τὸν πάντα χρόνον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος.

ΜΕΝ. Φαίνεται.

---

*) ἴσ. Εἰ δὲ μὴ — λαβών, οὐκ ᾔδη τοῦτο δῆλον.

) ἴσ. καί. *) γρ. αἱ ἐρωτήσεις.

versia quin postremo nulli cessurus sit in accurata harum rerum scientia.

Men. Videtur.

So. Nonne igitur a nemine doctus, sed interrogatus sciet, ex se ipse repetens scientiam?

Men. Etiam.

So. Repetere vero in semet ipso scientiam nonne est reminisci?

Men. Sane quidem.

So. Nonne igitur scientiam, quam nunc hic habet, aut nactus est aliquando, aut semper habuit?

Men. Vero.

So. Iam si semper habuit, semper etiam erat sciens, sin autem nactus est aliquando, in hac certe vita non erit nactus. an docuit eum quispiam geometrica? hic enim faciet de universa geometria idem hoc, et de reliquis disciplinis omnibus. estne igitur qui hunc omnia docuerit? par est enim te id scire, praesertim quum tua in domo natus et educatus sit.

Men. Equidem vero scio neminem umquam eum docuisse.

So. Habet autem has opiniones; an non habet?

Men. Necessarium, Socrate, reperitur.

So. Si autem hac in vita eas non accepit, nonne iam patet alio eum tempore habuisse ac didicisse?

Men. Patet vero.

So. Nonne hoc est tempus quum non erat homo?

Men. Etiam.

So. Iam si quo est tempore et quo non est homo, verae ei insitae erunt opiniones, quae interrogando excitatae scientiae exsistunt, nonne omne per tempus eius animus erit sciens? patet enim omni tempore esse aut non esse hominem.

Men. Patet.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ * ἀεὶ ἡ ἀλήθεια ἡμῖν τῶν ὄντων B ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀθάνατος ἂν ἡ ψυχὴ εἴη, ὥςτε θαῤῥοῦντα χρὴ ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος νῦν, τοῦτο δ' ἐστὶν, ὃ μὴ μεμνημένος, ἐπιχειρεῖν ζητεῖν καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι;

ΜΕΝ. Εὖ μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδ' ὅπως.

ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐμοί, ὦ Μένων. καὶ τὰ μέν γε ἄλλα οὐκ ἂν πάνυ ὑπὲρ τοῦ λόγου διισχυρισαίμην, ὅτι δ' οἰόμενοι δεῖν ζητεῖν ἃ μή τις οἶδε, βελτίους ἂν εἶμεν καὶ ἀνδρικώτεροι καὶ ἧττον ἀργοὶ ἢ εἰ οἰοίμεθα, ἃ μὴ ἐπιστάμεθα, * μηδὲ δυνατὸν εἶναι εὑρεῖν μηδὲ δεῖν ζητεῖν, περὶ C τούτου πάνυ ἂν διαμαχοίμην, εἰ οἷός τε εἴην, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ.

ΜΕΝ. Καὶ τοῦτο μέν γε δοκεῖς μοι εὖ λέγειν, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Βούλει οὖν, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ὅτι ζητητέον περὶ οὗ μή τις οἶδεν, ἐπιχειρήσωμεν κοινῇ ζητεῖν τί ποτ' ἐστὶν ἀρετή;

ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν. οὐ μέντοι, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἔγωγε ἐκεῖνο ἂν ἥδιστα, ὅπερ ἠρόμην τὸ πρῶτον, καὶ σκεψαίμην καὶ ἀκούσαιμι, πότερον ὡς διδακτῷ * ὄντι αὐ- D τῷ δεῖ ἐπιχειρεῖν, ἢ ὡς φύσει ἢ ὡς τίνι ποτὲ τρόπῳ παραγιγνομένης τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρετῆς.

ΣΩ. Ἀλλ' εἰ μὲν ἐγὼ ἦρχον, ὦ Μένων, μὴ μόνον ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ σοῦ, οὐκ ἂν ἐσκεψάμεθα πρότερον εἴτε διδακτὸν εἴτε οὐ διδακτὸν ἡ ἀρετή, πρὶν ὅ τι ἔστι πρῶτον ἐζητήσαμεν αὐτό· ἐπειδὴ δὲ σὺ σαυτοῦ μὲν οὐδ' ἐπιχειρεῖς ἄρχειν, ἵνα δὴ ἐλεύθερος ἦς, ἐμοῦ δὲ ἐπιχειρεῖς τε ἄρχειν καὶ ἄρχεις, συγχωρήσομαί σοι· τί γὰρ χρὴ ποιεῖν; ἔοικεν οὖν σκεπτέον εἶναι * ποῖόν τί ἐστιν ὃ μήπω E ἴσμεν ὅ τι ἔστιν. εἰ μή τι οὖν, ἀλλὰ σμικρόν γέ μοι τῆς ἀρχῆς χάλασον, καὶ συγχώρησον ἐξ ὑποθέσεως αὐτὸ σκοπεῖσθαι, εἴτε διδακτόν ἐστιν εἴτε ὁπωςοῦν. λέγω δὲ τὸ ἐξ ὑποθέσεως ὧδε, ὥςπερ οἱ γεωμέτραι πολλάκις σκοποῦνται· ἐπειδάν τις ἔρηται αὐτούς, οἷον περὶ χωρίου, εἰ οἷόν τε

So. Nonne igitur si semper vera rerum cognitio insita est animo nostro, immortalis erit animus, ut fidenter te oporteat quod nescias nunc, hoc est, quod non recordere, studere indagare et reminisci?

Men. Bene mihi videris dicere, Socrate, nescio quomodo.

So. Ego quoque mihi videor, Meno. ac de ceteris quidem haud sane ita esse asseveraverim, nos vero, si arbitremur quaerendum esse quod quis nesciat, meliores esse futuros et fortiores minusque segnes, quam si arbitremur quae nesciamus ea nos nec posse invenire neque oportere quaerere, hoc sane contenderim, si potuerim, et verbis et re.

Men. Hoc quoque videris mihi bene dicere, Socrate.

So. Visne igitur, quoniam consentimus quaerendum esse quod quis nesciat, conemur communiter quaerere quid sit virtus?

Men. Sane quidem. attamen, Socrate, illud libentissime, quod primum quaerebam, et consideraverim et audiverim, utrum aggredi oporteat ad virtutem tamquam rem quae doceri possit, an quae natura vel alio quo modo homini adsit.

So. Equidem si imperarem, Meno, non solum mihi, sed etiam tibi, non quaereremus utrum doceri posset virtus necne, priusquam quid esset ipsa primum exploravissemus. quoniam vero tibi nec conaris imperare, ut scilicet liber sis, mihi vero conaris imperare et vero etiam imperas, concedam tibi; quid enim faciendum? videtur igitur indagandum esse quale sit id quod nondum quid sit scimus. at relaxa saltem paullulum imperium, et permitte ut ex sumptione eam considerem utrum doceri possit, an alio quo modo acquiratur. dico autem ex sumptione ita, quemadmodum geometrae saepius inquirunt: si quis eos in-

ἐς τόνδε τὸν κύκλον τόδε τὸ χωρίον * τρίγωνον ἐνταθῆναι, 87
εἴποι ἄν τις ὅτι Οὔπω οἶδα εἰ ἔστι τοῦτο τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ μέν τινα ὑπόθεσιν προὔργου οἶμαι ἔχειν πρὸς τὸ πρᾶγμα τοιάνδε· εἰ μέν ἐστι τοῦτο τὸ χωρίον τοιοῦτον, οἷον παρὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῦ γραμμὴν παρατείναντα *) ἐλλείπειν τοιούτῳ χωρίῳ οἷον ἂν αὐτὸ τὸ παρατεταμένον ᾖ, ἄλλο τι συμβαίνειν μοι δοκεῖ, καὶ ἄλλο αὖ, εἰ ἀδύνατόν ἐστι ταῦτα παθεῖν. ὑποθέμενος οὖν ἐθέλω εἰπεῖν σοι τὸ συμβαῖνον περὶ τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κύκλον, εἴτε ἀδύνατον εἴτε * μή. Οὕτω δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς ἡμεῖς, B
ἐπειδὴ οὐκ ἴσμεν οὔθ' ὅ τί ἐστιν οὔθ' ὁποῖόν τι, ὑποθέμενοι αὐτὸ σκοπῶμεν εἴτε διδακτὸν εἴτε οὐ διδακτόν ἐστιν, ὧδε λέγοντες, εἰ ποῖόν **) τί ἐστι τῶν περὶ τὴν ψυχὴν ὄντων ἀρετή, διδακτὸν ἂν εἴη ἢ οὐ διδακτόν; ***) πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ἀλλοῖον ἢ οἷον ἐπιστήμη, ἆρα διδακτὸν ἢ οὔ; ἢ ὃ ****) νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἀναμνηστόν; διαφερέτω δὲ μηδὲν ἡμῖν ὁποτέρῳ ἂν τῷ ὀνόματι χρώμεθα. * ἀλλ' ἆρα C
διδακτόν; ἢ τοῦτό γε παντὶ δῆλον, ὅτι οὐδὲν ἄλλο διδάσκεται ἄνθρωπος ἢ ἐπιστήμην;

ΜΕΝ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Εἰ δέ γ' ἐστὶν ἐπιστήμη τις ἡ ἀρετή, δῆλον ὅτι διδακτὸν ἂν εἴη.

ΜΕΝ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΣΩ. Τούτου μὲν ἄρα ταχὺ ἀπηλλάγμεθα, ὅτι τοιοῦδε μὲν ὄντος διδακτόν, τοιοῦδε δ' οὔ.

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τὸ δὴ †) μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, δεῖ σκέψασθαι, πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἡ ἀρετή, ἢ ἀλλοῖον ἐπιστήμης.

ΜΕΝ. Ἔμοιγε δοκεῖ τοῦτο μετὰ * τοῦτο σκεπτέον D
εἶναι.

ΣΩ. Τί δὲ δή; ἄλλο τι ἢ ἀγαθὸν αὐτό φαμεν εἶναι τὴν ἀρετήν, καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις μένει ἡμῖν, ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι;

---

*) ἴσ. παρατείναντι. **) ἴσ. ποιόν.

***) ἴσ. εἴη, εἰ δέ, οὐ διδακτόν.

****) ἴσ. διδακτὸν ἢ ὃ κτλ. †) ἴσ. δέ.

terrogaverit, velut de spatio, an possit in hunc circulum hoc spatium triangulum includi, responderit aliquis Nondum scio an sit hoc tale, sed sumptionem quasi me habere arbitror ad rem facientem hancce: si hoc spatium eiusmodi est, ut ultra datam eius lineam producenti deficiat tali spatio quale ipsum est productum, aliud evenire mihi videtur, et aliud rursus, si nequit hoc subire. quod quidem sumens volo tibi dicere utrum possit in circulum includi necne. Ita igitur etiam de virtute, quoniam nec quid sit nec quale sit scimus, sumptione aliqua posita quaeramus utrum doceri possit necne, ita dicentes: si aliquid est virtus eorum quae ad animum spectant, doceri poterit, sin minus, non poterit. ac primum quidem si est aliud quid quam scientia, an doceri vel, quod modo dicebamus, reminiscendo recognosci poterit? nihil autem differat nobis utrum vocabulum usurpemus. utrum vero doceri poterit? an hoc quidem cuique liquet, nihil aliud doceri hominem nisi scientiam?

Men. Mihi quidem videtur.

So. Sin autem scientia aliqua est virtus, patet eam posse doceri.

Men. Quippini?

So. Ab hoc igitur celeriter nos expedivimus, talis si sit, doceri eam posse, sin talis, non posse doceri.

Men. Sane quidem.

So. Hoc autem deinde, ut videtur, spectari oportet, utrum sit scientia virtus, an diversa a scientia.

Men. Mihi sane videtur hoc deinde spectandum esse.

So. Quid vero? nonne bonam dicimus esse virtutem, et haec nobis manet sumptio bonam eam esse?

ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μέν τί ἐστιν ἀγαθὸν καὶ ἄλλο χωριζόμενον ἐπιστήμης, τάχ' ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ οὐκ ἐπιστήμη τις, εἰ δὲ μηδέν ἐστιν ἀγαθὸν ὃ οὐκ ἐπιστήμη περιέχει, ἐπιστήμην ἄν τιν' αὐτὸ ὑποπτεύοντες εἶναι ὀρθῶς ὑποπτεύοιμεν;

ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἀρετῇ γ' ἐσμὲν ἀγαθοί.

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. * Εἰ δὲ ἀγαθοί, ὠφέλιμοι· πάντα γὰρ τἀγα- E
θὰ ὠφέλιμα· οὐχί;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ἡ ἀρετὴ δὴ ὠφέλιμόν ἐστιν;

ΜΕΝ. Ἀνάγκη ἐκ τῶν ὡμολογημένων.

ΣΩ. Σκεψώμεθα δὴ καθ' ἕκαστον ἀναλαμβάνοντες, ποῖά ἐστιν ἃ ἡμᾶς ὠφελεῖ. ὑγίεια, φαμέν, καὶ ἰσχὺς καὶ κάλλος καὶ πλοῦτος δή· ταῦτα λέγομεν καὶ τὰ τοιαῦτα ὠφέλιμα· οὐχί;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Ταὐτὰ δὴ *) ταῦτά φαμεν * ἐνίοτε καὶ βλά- 88
πτειν. ἢ σὺ ἄλλως φὴς ἢ οὕτως;

ΜΕΝ. Οὔκ, ἀλλ' οὕτως.

ΣΩ. Σκόπει δή, ὅταν τί ἑκάστου τούτων ἡγῆται, ὠφελεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅταν τί, βλάπτει· ἆρ' οὐχ, ὅταν μὲν ὀρθὴ χρῆσις, ὠφελεῖ, ὅταν δὲ μή, βλάπτει;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν σκεψώμεθα. σωφροσύνην τι καλεῖς καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ εὐμαθίαν καὶ μνήμην καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα;

ΜΕΝ. * Ἔγωγε. B

ΣΩ. Σκόπει δὴ τούτων ἅττα σοι δοκεῖ μὴ ἐπιστήμη εἶναι, ἀλλ' ἄλλο ἐπιστήμης, ἢ **) οὐχὶ ποτὲ μὲν βλάπτει, ποτὲ δὲ ***) ὠφελεῖ; οἷον ἀνδρεία, εἰ μὴ ἔστι φρόνησις ἡ ἀνδρεία, ἀλλ' οἷον θάῤῥος τι· οὐχὶ ὅταν μὲν ἄνευ νοῦ θαῤῥῇ ἄνθρωπος, βλάπτεται, ὅταν δὲ σὺν νῷ, ὠφελεῖται;

*) ἴσ. δὲ. **) ἴσ. εἰ — ὠφελεῖ; οἷον κτλ.
***) ἴσ. τοτὲ μὲν — τοτὲ δὲ.

Men. Sane quidem.

So. Nonne vero si boni aliquid est et aliud separatum a scientia, profecto virtus non erit scientia, sin nihil est boni quin scientia contineatur, scientiam aliquam eam esse recte suspicabimur?

Men. Sunt ista.

So. Iam vero virtute sumus boni.

Men. Etiam.

So. Et si boni, utiles; omnia enim bona sunt utilia; nonne?

Men. Etiam.

So. Et virtus quoque utilis est?

Men. Necessario ex iis quae concessa sunt.

So. Videamus iam singula sumentes quaenam sint nobis utilia. valitudo, dicimus, et robur et pulchritudo et opulentia: haec dicimus et talia utilia; nonne?

Men. Sane quidem.

So. Eadem vero haec dicimus nonnumquam etiam obesse; an tu aliter sentis quam sic?

Men. Non, sed sic.

So. Considera igitur, quonam ducente quidque horum nobis prosit, et quonam ducente obsit; nonne, quando rectus usus ducit, prodest, quando vero non ducit, obest?

Men. Sane quidem.

So. Praeterea etiam quae ad animum spectant videamus. temperantiamne aliquid vocas et iustitiam et fortitudinem et docilitatem et memoriam et magnificentiam omniaque eiusdem generis?

Men. Voco.

So. Vide igitur quicquid horum tibi videtur non sapientia esse, sed diversum a scientia, annon modo obsit, modo prosit; velut fortitudo, si non est prudentia fortitudo, sed audacia quaedam: nonne si nulla ratione audet homo, laeditur, sin cum ratione, iuvatur?

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σωφροσύνη ὡσαύτως καὶ εὐμαθία μετὰ μὲν νοῦ καὶ μανθανόμενα καὶ καταρτυόμενα ὠφέλιμα, * ἄνευ δὲ νοῦ βλαβερά; C

ΜΕΝ. Πάνυ σφόδρα.

ΣΩ. Οὐκοῦν συλλήβδην πάντα τὰ τῆς ψυχῆς ἐπιχειρήματα καὶ καρτερήματα ἡγουμένης μὲν φρονήσεως εἰς εὐδαιμονίαν τελευτᾷ, ἀφροσύνης δ', εἰς τοὐναντίον;

ΜΕΝ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Εἰ ἄρα ἀρετὴ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τί ἐστι καὶ ἀναγκαῖον αὐτῷ ὠφελίμῳ εἶναι, φρόνησιν αὐτὸ δεῖ εἶναι, ἐπειδήπερ πάντα τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτὰ μὲν καθ' αὑτὰ οὔτε ὠφέλιμα οὔτε βλαβερά ἐστι, προσγενομένης δὲ φρονήσεως ἢ ἀφροσύνης βλαβερά τε καὶ ὠφέλιμα * γίγνεται. D κατὰ δὴ τοῦτον τὸν λόγον ὠφέλιμόν γε οὖσαν τὴν ἀρετὴν φρόνησιν δεῖ τιν' εἶναι.

ΜΕΝ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Καὶ μὲν δὴ καὶ τἆλλα ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, πλοῦτόν τε καὶ τὰ τοιαῦτα, τοτὲ μὲν ἀγαθὰ τοτὲ δὲ βλαβερὰ εἶναι, ἆρ' οὐχ, ὥσπερ τῇ ἄλλῃ ψυχῇ ἡ φρόνησις ἡγουμένη ὠφέλιμα τὰ τῆς ψυχῆς ἐποίει, ἡ δὲ ἀφροσύνη βλαβερά, οὕτως αὖ * καὶ τούτοις ἡ ψυχὴ ὀρθῶς μὲν χρωμένη καὶ E ἡγουμένη ὠφέλιμα αὐτὰ ποιεῖ, μὴ ὀρθῶς δὲ βλαβερά;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ὀρθῶς δέ γε ἡ ἔμφρων ἡγεῖται, ἡμαρτημένως δ' ἡ ἄφρων;

ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω δὴ κατὰ πάντων εἰπεῖν ἔστι τῷ ἀνθρώπῳ τὰ μὲν ἄλλα πάντα εἰς τὴν ψυχὴν ἀνηρτῆσθαι, τὰ δὲ τῆς ψυχῆς αὐτῆς εἰς φρόνησιν, εἰ * μέλλει ἀγαθὰ 89 εἶναι; καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ φρόνησις ἂν εἴη τὸ ὠφέλιμον. φαμὲν δὲ τὴν ἀρετὴν ὠφέλιμον εἶναι;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Φρόνησιν ἄρα φαμὲν ἀρετὴν εἶναι, ἤτοι ξύμπασαν ἢ μέρος τι;

Men. Etiam.

So. Nonne etiam temperantia similiter et docilitas, si cum ratione percipiuntur et conformantur, utiles sunt, nulla vero ratione si conformantur, detrimentum afferunt?

Men. Prorsus isto modo.

So. Nonne in universum omnes animi conatus et tolerationes duce prudentia in felicitatem evadunt, duce vero imprudentia in contrarium?

Men. Patet.

So. Quodsi igitur virtus aliquid eorum est quae in animo sunt et necessario utilis est, prudentiam oportet eam esse, siquidem omnia quae ad animum spectant ipsa per se neque utilia neque incommoda sunt, accedente vero prudentia aut imprudentia incommoda aut utilia exsistunt. ex hac igitur expositione virtus quia utilis est prudentia aliqua sit necesse est.

Men. Mihi quidem videtur.

So. Quin etiam reliqua, quae modo dicebamus, divitias et huiusmodi alia, modo bona modo incommoda esse, nonne, quemadmodum prudentia reliqui animi dux utilis animi susceptiones efficit, imprudentia vero incommodas, ita etiam his animus recte utens eaque ducens utilia reddit, non recte autem incommoda?

Men. Sane quidem.

So. Recte autem prudens animus ducit, secus vero imprudens.

Men. Sunt ista.

So. Nonne igitur in omnibus dici potest homini reliqua quidem omnia ex animo suspensa esse, ea vero quae ad animum spectent e prudentia, si bona sint futura? et ex hac oratione prudentia erit utilis. dicimusne virtutem esse utilem?

Men. Sane quidem.

So. Prudentiam igitur dicimus virtutem esse, vel universam vel partem aliquam?

ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι καλῶς λέγεσθαι, ὦ Σώκρατες, τὰ λεγόμενα.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐκ ἂν εἶεν φύσει οἱ ἀγαθοὶ ἀγαθοί. *)

ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ.

ΣΩ. Καὶ γὰρ ἄν που καὶ τόδ' * ἦν· εἰ φύσει οἱ ἀγα- B
θοὶ ἐγίγνοντο, ἦσάν που ἂν ἡμῖν οἳ ἐγίγνωσκον τῶν νέων τοὺς ἀγαθοὺς τὰς φύσεις, οὓς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐκείνων ἀποφηνάντων ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, κατασημηνάμενοι πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ χρυσίον, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀφίκοιντο εἰς τὴν ἡλικίαν, χρήσιμοι γίγνοιντο ταῖς πόλεσιν.

ΜΕΝ. Εἰκός γέ τοι, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ἐπειδὴ οὐ φύσει οἱ ἀγαθοὶ ἀγαθοὶ γίγνονται, * ἆρα μαθήσει; C

ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι ἤδη ἀναγκαῖον εἶναι· καὶ δῆλον, ὦ Σώκρατες, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν, εἴπερ ἐπιστήμη ἐστὶν ἀρετή, ὅτι διδακτόν ἐστιν.

ΣΩ. Ἴσως νὴ Δία· ἀλλὰ μὴ τοῦτο οὐ καλῶς ὡμολογήσαμεν;

ΜΕΝ. Καὶ μὴν ἐδόκει μὲν ἄρτι καλῶς λέγεσθαι.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴ οὐκ ἐν τῷ ἄρτι μόνον δέῃ αὐτὸ δοκεῖν καλῶς λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ ἔπειτα, εἰ μέλλει τι αὐτοῦ ὑγιὲς εἶναι.

ΜΕΝ. Τί * οὖν δή; πρὸς τί βλέπων δυσχεραίνεις D
αὐτὸ καὶ ἀπιστεῖς μὴ οὐκ ἐπιστήμη ᾖ ἡ ἀρετή;

ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ, ὦ Μένων. τὸ μὲν γὰρ διδακτὸν αὐτὸ εἶναι, εἴπερ ἐπιστήμη ἐστίν, οὐκ ἀνατίθεμαι μὴ οὐ καλῶς λέγεσθαι, ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, σκέψαι ἐάν σοι δοκῶ εἰκότως ἀπιστεῖν. τόδε γάρ μοι εἰπέ· εἰ ἔστι διδακτὸν ὁτιοῦν πρᾶγμα, μὴ μόνον ἀρετή, οὐκ ἀναγκαῖον αὐτοῦ καὶ διδασκάλους καὶ μαθητὰς εἶναι;

ΜΕΝ. * Ἔμοιγε δοκεῖ. E

ΣΩ. Οὐκοῦν τοὐναντίον αὖ, οὗ μήτε διδάσκαλοι μήτε

*) γρ. φύσει οἱ ἀγαθοί;

Men. Videtur mihi, Socrate, recte hoc dici.

So. Iam, si hoc ita se habet, non erunt, boni natura boni.

Men. Non videtur mihi.

So. Atque etiam, ni fallor, hoc esset: si natura boni exsisterent, essent sine dubio nobis qui cognoscerent iuvenes natura bonos, quos suscipientes nos illis indicantibus custodiremus in arce, obsignatos illos quidem multo magis quam aurum, ne quis eos corrumperet, sed ut, quum in aetatem venissent, utiles exsisterent civitatibus.

Men. Consentaneum vero, Socrate.

So. An igitur, quoniam boni non sunt natura boni, disciplina exsistunt?

Men. Videtur mihi iam necessarium esse; et patet, Socrate, ex sumptione, si scientia sit virtus, eam doceri posse.

So. Fortasse hercle; sed hoc numquid non recte concessimus?

Men. At videbatur quidem modo recte dici.

So. Arbitror tamen oportere illud non solum modo videri recte dici, verum etiam nunc et in posterum, si quid veri in eo futurum sit.

Men. Quid tum? quorsum spectans repudias illud et dubitas scientiam esse virtutem?

So. Ego tibi dicam, Meno. hoc videlicet, eam recte dici doceri posse, si scientia sit, non retracto, eam vero scientiam esse, vide an tibi videar iure dubitare. hoc enim mihi dic: si doceri potest quaepiam res, non solum virtus, nonne et praeceptores eius et discipuli sint necesse est?

Men. Mihi sane videtur.

So. Nonne ex contrario quoque recte coniiciamus, id cuius neque praeceptores neque discipuli sint nec doceri posse?

μαθηταὶ εἶεν, καλῶς ἂν αὐτὸ εἰκάζοντες εἰκάζοιμεν μὴ *) διδακτὸν εἶναι;

ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα. ἀλλ᾽ ἀρετῆς διδάσκαλοι οὐ δοκοῦσί σοι εἶναι;

ΣΩ. Πολλάκις γοῦν ζητῶν εἴ τινες εἶεν αὐτῆς διδάσκαλοι, πάντα ποιῶν οὐ δύναμαι εὑρεῖν· καίτοι μετὰ πολλῶν γε ζητῶ, καὶ τούτων μάλιστα οὓς ἂν οἴωμαι ἐμπειροτάτους εἶναι τοῦ πράγματος. καὶ δὴ καὶ νῦν, ὦ Μένων, εἰς καλὸν ἡμῖν αὐτὸς ὅδε παρεκαθέζετο, ᾧ μεταδῶμεν τῆς ζητήσεως. εἰκότως δ᾽ ἂν **) μεταδοῖμεν ἄν. αὐτὸς ***) γὰρ ὅδε * πρῶτον μέν ἐστι πατρὸς πλουσίου τε καὶ σοφοῦ Ἀνθεμίωνος, ὃς ἐγένετο πλούσιος οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου οὐδὲ δόντος τινός, ὥσπερ ὁ νῦν νεωστὶ εἰληφὼς τὰ Πολυκράτους χρήματα Ἰσμηνίας ὁ Θηβαῖος, ἀλλὰ τῇ αὑτοῦ σοφίᾳ κτησάμενος καὶ ἐπιμελείᾳ, ἔπειτα καὶ τὰ ἄλλα οὐχ ὑπερήφανος δοκῶν εἶναι πολίτης οὐδὲ ὀγκώδης τε καὶ ἐπαχθής, ἀλλὰ κόσμιος καὶ εὐσταλὴς ἀνήρ· * ἔπειτα τοῦτον εὖ ἔθρεψε καὶ ἐπαίδευσεν, ὡς δοκεῖ Ἀθηναίων τῷ πλήθει· αἱροῦνται γοῦν αὐτὸν ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς. δίκαιον δὴ μετὰ τοιούτων ζητεῖν ἀρετῆς πέρι διδασκάλους, εἴτ᾽ εἰσὶν εἴτε μή, καὶ οἵτινες.

Σὺ οὖν ἡμῖν, ὦ Ἄνυτε, συζήτησον, ἐμοί τε καὶ τῷ σαυτοῦ ξένῳ Μένωνι τῷδε, περὶ τούτου τοῦ πράγματος τίνες ἂν εἶεν διδάσκαλοι. ὧδε δὲ σκέψαι· εἰ βουλοίμεθα Μένωνα τόνδε ἀγαθὸν ἰατρὸν γενέσθαι, παρὰ τίνας ἂν αὐτὸν πέμποιμεν διδασκάλους; ἆρ᾽ οὐ * παρὰ τοὺς ἰατρούς;

ΑΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τί δ᾽, εἰ σκυτοτόμον ἀγαθὸν βουλοίμεθα γενέσθαι, ἆρ᾽ οὐ παρὰ τοὺς σκυτοτόμους;

ΑΝ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τἆλλα οὕτως; ****)

ΑΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ὧδε δή μοι πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν εἰπέ· παρὰ τοὺς ἰατρούς, φαμέν, πέμποντες τόνδε καλῶς ἂν ἐπέμπο-

*) ἴσ. μηδὲ. **) γρ. αὖ. ***) ἴσ. Ἄνυτος. ****) ἴσ. ὡσαύτως.

Men. Sunt ista. at virtutis magistri non videntur tibi esse?

So. Saepenumero certe quaerens essentne eius magistri omnique studio id agens non potui invenire; quamquam cum multis quaesivi et adhuc quaero, et his maxime quos existimo peritissimos eius rei esse. atque etiam nunc, Meno, opportune nobis ipse hic assedit, quocum communicemus quaestionem. iure autem cum eo communicabimus; Anytus enim hic primum patre natus est divite et sapiente Anthemione, qui exstitit dives non forte fortuna nec alicuius largitione, sicut qui nuper Polycratis divitias nactus est Ismenias Thebanus, sed sua ipse sapientia et studio opes acquisivit, et cetera quoque non superbus videtur esse civis neque inflatus et arrogans, sed modestus vir et decorum sequens, deinde hunc bene educavit et instituit, ut videtur Atheniensium multitudini; eligunt certe eum ad summos magistratus. par est igitur cum huiusmodi viris quaerere an sint nunc virtutis magistri et quinam.

Tu igitur, Anyte, nobiscum explora, mecum et cum hospite tuo Menone hoc, huius rei quinam sint magistri. ita vero specta: si vellemus ut Meno hic bonus medicus evaderet, ad quosnam eum mitteremus magistros? nonne ad medicos?

An. Sane quidem.

So. Quid vero, si vellemus ut sutor bonus evaderet, nonne ad sutores?

An. Vero.

So. Et reliqua eodem modo?

An. Sane quidem.

So. Ita igitur mihi rursus de îsdem dic: ad medicos, dicimus, mittentes hunc recte mitteremus, si vellemus ut medicus fieret: nonne si hoc dicimus, id dicimus nos sapere si eum ad hos mitteremus qui ar-

μεν, βουλόμενοι ἰατρὸν γενέσθαι· ἆρ' ὅταν τοῦτο λέγωμεν, * τόδε λέγομεν, ὅτι παρὰ τούτους πέμποντες αὐτὸν σωφρο- D νοῖμεν ἂν τοὺς ἀντιποιουμένους τε τῆς τέχνης μᾶλλον ἢ τοὺς μή, καὶ τοὺς μισθὸν πραττομένους ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ἀποφήναντας αὐτοὺς διδασκάλους τοῦ βουλομένου ἰέναι τε καὶ μανθάνειν; ἆρ' οὐ πρὸς ταῦτα βλέψαντες καλῶς ἂν πέμποιμεν;

ΑΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ αὐλήσεως καὶ τῶν ἄλλων τὰ αὐτὰ ταῦτα; πολλὴ ἄνοιά ἐστι βουλομένους * αὐλητήν τινα E ποιῆσαι παρὰ μὲν τοὺς ὑπισχνουμένους διδάξειν τὴν τέχνην καὶ μισθὸν πραττομένους μὴ ἐθέλειν πέμπειν, ἄλλοις δέ τισι πράγματα παρέχειν, ζητοῦντα μανθάνειν παρὰ τούτων οἳ μήτε προςποιοῦνται διδάσκαλοι εἶναι, μήτ' ἔστιν αὐτῶν μαθητὴς μηδεὶς τούτου τοῦ μαθήματος, ὃ ἡμεῖς ἀξιοῦμεν μανθάνειν παρ' αὐτῶν ὃν ἂν πέμπωμεν. οὐ πολλή σοι δοκεῖ ἀλογία εἶναι;

ΑΝ. Ναὶ μὰ Δί' ἔμοιγε, καὶ ἀμαθία γε πρός.

ΣΩ. Καλῶς λέγεις. νῦν τοίνυν ἔξεστί σε*) * μετ' ἐμοῦ 91 κοινῇ βουλεύεσθαι περὶ τοῦ ξένου τουτουῒ Μένωνος. οὗτος γάρ, ὦ Ἄνυτε, πάλαι λέγει πρός με ὅτι ἐπιθυμεῖ ταύτης τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς, ᾗ οἱ ἄνθρωποι τάς τε οἰκίας καὶ τὰς πόλεις καλῶς διοικοῦσι, καὶ τοὺς γονέας τοὺς αὐτῶν θεραπεύουσι, καὶ πολίτας καὶ ξένους ὑποδέξασθαί τε καὶ ἀποπέμψαι ἐπίστανται ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. ταύτην * οὖν τὴν ἀρετὴν σκόπει παρὰ τίνας ἂν πέμποντες αὐτὸν B ὀρθῶς πέμποιμεν· ἢ δῆλον δὴ κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ὅτι παρὰ τούτους τοὺς ὑπισχνουμένους ἀρετῆς διδασκάλους εἶναι καὶ ἀποφήναντας αὐτοὺς κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων τῷ βουλομένῳ μανθάνειν, μισθὸν τούτου ταξαμένους τε καὶ πραττομένους.

ΑΝ. Καὶ τίνας λέγεις τούτους, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οἶσθα δήπου καὶ σὺ ὅτι οὗτοί εἰσιν οὓς οἱ ἄνθρωποι * καλοῦσι σοφιστάς. C

ΑΝ. Ἡράκλεις! εὐφήμει, ὦ Σώκρατες. μηδένα τῶν

*) γρ. σοι.

tem sibi tribuerent potius quam ad eos qui sibi non tribuerent, et qui mercedem exigerent huius ipsius rei, profitentes se magistros esse cuiusvis ventitare ac discere volentis? nonne hoc respicientes recte eum mitteremus?

An. Etiam.

So. Nonne in tibiae cantu et reliquis eadem est ratio? magnae est dementiae, si velimus aliquem tibicinem reddere, ad eos qui promittant tradituros se esse artem et mercedem exigant nolle eum mittere, sed aliis quibusdam negotia exhibere postulantes ut ab his discat qui neque se profiteantur artis magistros neque docuerint quemquam hanc disciplinam quam nos postulemus ut discat ab iis quem mittamus. nonne magnae tibi videtur insipientiae esse?

An. Sane hercle, et immo inscitiae.

So. Praeclare narras. nunc igitur licet tibi mecum communiter deliberare de hoc Menone. hic enim, Anyte, dudum mihi dicit se hanc appetere sapientiam et virtutem, qua homines domos et civitatem bene administrent, et parentes suos colant, et cives hospitesque excipere ac dimittere sciant ita ut virum bonum deceat. iam quod ad hanc virtutem attinet vide ad quos eum mittentes recte mittamus; an patet ex oratione modo habita, ad hos qui se profiteantur virtutis magistros et communes se exhibeant cuivis Graecorum discere volenti, mercedem eius rei statuentes atque etiam exigentes?

An. Et quosnam dicis istos, Socrate?

So. Sine dubio tu quoque scis hos esse quos homines appellent sophistas.

An. Pro Hercule! bona verba dic, Socrate. nullum cognatorum, neque domesticorum, neque ami-

συγγενῶν, μήτε οἰκείων, μήτε φίλων, μήτε ἀστὸν μήτε
ξένον, *) τοιαύτη μανία λάβοι, ὥςτε παρὰ τούτους ἐλθόν-
τα λωβηθῆναι· ἐπεὶ οὗτοί γε φανερά ἐστι λώβη τε καὶ
διαφθορὰ τῶν συγγιγνομένων.

ΣΩ. Πῶς λέγεις, ὦ Ἄνυτε; οὗτοι ἄρα μόνοι τῶν
ἀντιποιουμένων τι ἐπίστασθαι εὐεργετεῖν τοσοῦτον τῶν ἄλ-
λων διαφέρουσιν, ὅσον οὐ μόνον οὐκ ὠφελοῦσιν, ὥςπερ
οἱ ἄλλοι, ὅ τι ἄν τις αὐτοῖς παραδῷ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναν-
τίον * διαφθείρουσι, καὶ τούτων φανερῶς χρήματα ἀξιοῦσι D
πράττεσθαι; ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ ἔχω ὅπως σοι πιστεύσω·
οἶδα γὰρ ἄνδρα ἕνα Πρωταγόραν πλείω χρήματα κτησά-
μενον ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας ἢ Φειδίαν γε, **) ὃς οὕτω
περιφανῶς καλὰ ἔργα εἰργάζετο, καὶ ἄλλους δέκα τῶν ἀν-
δριαντοποιῶν. καίτοι τέρας λέγεις, εἰ οἱ μὲν τὰ ὑποδή-
ματα ἐργαζόμενοι τὰ παλαιὰ καὶ τὰ ἱμάτια ἐξακούμενοι
οὐκ ἂν δύναιντο λαθεῖν τριάκονθ' * ἡμέρας μοχθηρότερα E
ἀποδιδόντες ἢ παρέλαβον τὰ ἱμάτιά τε καὶ ὑποδήματα,
ἀλλ' εἰ τοιαῦτα ποιοῖεν, ταχὺ ἂν τῷ λιμῷ ἀποθάνοιεν,
Πρωταγόρας δὲ ἄρα ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐλάνθανε διαφθεί-
ρων τοὺς συγγιγνομένους καὶ μοχθηροτέρους ἀποπέμπων ἢ
παρελάμβανε πλέον ἢ τετταράκοντα ἔτη. οἶμαι γὰρ αὐτὸν
ἀποθανεῖν ἐγγὺς καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονότα, τετταρά-
κοντα δὲ ἐν τῇ τέχνῃ ὄντα· καὶ ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τού-
τῳ ἔτι εἰς τὴν ἡμέραν ταυτηνὶ εὐδοκιμῶν οὐδὲν πέπαυται·
καὶ οὐ μόνον Πρωταγόρας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πάμπολλοι, * οἱ 92
μὲν πρότερον γεγονότες ἐκείνου, οἱ δὲ καὶ νῦν ἔτι ὄντες.
πότερον δὴ οὖν φῶμεν κατὰ τὸν σὸν λόγον, εἰδότας αὐτοὺς
ἐξαπατᾶν καὶ λωβᾶσθαι τοὺς νέους, ἢ λεληθέναι καὶ ἑαυ-
τούς, καὶ οὕτω μαίνεσθαι ἀξιώσωμεν ***) τούτους, οὓς
ἔνιοί φασι σοφωτάτους ἀνθρώπων εἶναι;

ΑΝ. Πολλοῦ γε δέουσι μαίνεσθαι, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ
πολὺ μᾶλλον οἱ τούτοις διδόντες ἀργύριον τῶν νέων, τούτων
δ' ἔτι μᾶλλον οἱ τούτοις ἐπιτρέποντες, οἱ προςήκοντες,* πο- B
λὺ δὲ μάλιστα πάντων αἱ πόλεις ἐῶσαι αὐτοὺς εἰςαφικνεῖσθαι
καὶ οὐκ ἐξελαύνουσαι, εἴτε τις ξένος ἐπιχειρεῖ τοιοῦτόν τι
ποιεῖν εἴτε ἀστός.

*) γρ. ἀστῶν μήτε ξένων. **) ἴσ. τε. ***) γρ. ἀξιώσομεν.

corum, nec civem nec peregrinum, haec insania corripiat, ut ad hos accedens detrimentum accipiat; nam hi sane manifestum sunt detrimentum ac pernicies eorum qui ipsis utuntur.

So. Quomodo dicis, Anyte? hi ergo soli ex iis qui se profitentur homines posse iuvare tantum a reliquis differunt, ut non modo non iuvent, sicut reliqui, quicquid aliquis iis tradat, sed potius corrumpant, et pro hoc palam audeant pecunias exigere? atque equidem nescio quomodo tibi fidem habere possim; novi enim virum unum Protagoram qui plus pecuniae sibi acquisivit hac sapientia quam Phidias, qui tam insigniter pulchra opera fecit, et alii decem statuarii. ac sane monstrum dicis, si ii qui calceos veteres reficiunt et vestes resarciunt non possent triginta dies latere deteriores reddentes quam accepissent vestes calceosque, sed si hoc facerent, brevi fame perirent, Protagoras autem universam Graeciam latuerit corrumpens qui ipso uterentur eosque deteriores dimittens quam accepisset plus quadraginta annos. puto enim eum de vita decessisse paene iam annos septuaginta natum, quum quadraginta annos artem factitasset; nec per totum hoc tempus usque ad hunc diem gloria desivit florere; nec Protagoras modo, sed alii quoque permulti, partim qui superiores illo fuerunt, partim qui nunc adhuc vivunt. utrum igitur dicamus, ut tu ais, scientes ipsos decipere et depravare iuvenes, an ipsos adeo hoc fugere et ita isanire censeamus hos, quos nonnulli dicunt sapientissimos hominum esse?

An. Tantum vero abest ut insaniant, Socrate, ut multo magis insaniant iuvenes pecunias eis solventes, et his etiam magis qui ipsis permittunt, cognati, longe autem maxime omnium civitates eos sinentes intrare nec expellentes, sive peregrinus aliquis tale quid facere conetur sive civis.

ΣΩ. Πότερον δέ, ὦ Ἄνυτε, ἠδίκηκέ τίς σε τῶν σοφιστῶν, ἢ τί οὕτως αὐτοῖς χαλεπὸς εἶ;

ΑΝ. Οὐδὲ μὰ Δί᾽ ἔγωγε συγγέγονα πώποτε αὐτῶν οὐδενί, οὐδ᾽ ἂν ἄλλον ἐάσαιμι τῶν ἐμῶν οὐδένα.

ΣΩ. Ἄπειρος ἄρ᾽ εἶ παντάπασι τῶν ἀνδρῶν;

ΑΝ. Καὶ * εἴην γε. C

ΣΩ. Πῶς οὖν ἄν, ὦ δαιμόνιε εἰδείης περὶ τούτου τοῦ πράγματος, εἴτε τι ἀγαθὸν ἔχει ἐν ἑαυτῷ εἴτε φλαῦρον, οὗ παντάπασιν ἄπειρος εἴης; *)

ΑΝ. Ῥᾳδίως· τούτους γοῦν οἶδα οἵ εἰσιν, **) εἴτ᾽ οὖν ἄπειρος αὐτῶν εἰμὶ εἴτε μή.

ΣΩ. Μάντις εἶ ἴσως, ὦ Ἄνυτε· ἐπεὶ ὅπως γε ἄλλως οἶσθα τούτων πέρι, ἐξ ὧν αὐτὸς λέγεις θαυμάζοιμ᾽ ἄν. ἀλλὰ γὰρ οὐ τούτους ἐζητοῦμεν τίνες εἰσί, παρ᾽ οὓς ἂν Μένων * ἀφικόμενος μοχθηρὸς γένοιτο· οὗτοι μὲν γάρ, εἰ D σὺ βούλει, ἔστωσαν οἱ σοφισταί· ἀλλὰ δὴ ἐκείνους εἰπὲ ἡμῖν, καὶ τὸν πατρικὸν τόνδε ἑταῖρον εὐεργέτησον φράσας αὐτῷ παρὰ τίνας ἀφικόμενος ἐν τοσαύτῃ πόλει τὴν ἀρετὴν ἣν νῦν δὴ ἐγὼ διῆλθον γένοιτ᾽ ἂν ἄξιος λόγου.

ΑΝ. Τί δὲ αὐτῷ οὐ σὺ ἔφρασας;

ΣΩ. Ἀλλ᾽ οὓς μὲν ἐγὼ ᾤμην διδασκάλους τούτων εἶναι εἶπον, ἀλλὰ τυγχάνω οὐδὲν λέγων, ὡς σὺ φῄς· καὶ ἴσως τι λέγεις. * ἀλλὰ σὺ δὴ ἐν τῷ μέρει αὐτῷ εἰπὲ παρὰ τίνας ἔλθῃ Ἀθηναίων. εἰπὲ ὄνομα ὅτου βούλει. E

ΑΝ. Τί δὲ ἑνὸς ἀνθρώπου ὄνομα δεῖ ἀκοῦσαι; ὅτῳ γὰρ ἂν ἐντύχῃ Ἀθηναίων τῶν καλῶν κἀγαθῶν, οὐδεὶς ἔστιν ὃς οὐ βελτίω αὐτὸν ποιήσει ἢ οἱ σοφισταί, ἐάνπερ ἐθέλῃ πείθεσθαι.

ΣΩ. Πότερον δὲ οὗτοι οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἐγένοντο τοιοῦτοι, παρ᾽ οὐδενὸς μαθόντες, ὅμως μέντοι ἄλλους διδάσκειν οἷοί τε ὄντες ταῦτα ἃ αὐτοὶ * οὐκ 93 ἔμαθον;

ΑΝ. Καὶ τούτους ἔγωγε ἀξιῶ παρὰ τῶν προτέρων μαθεῖν, ὄντων καλῶν κἀγαθῶν· ἢ οὐ δοκοῦσί σοι πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γεγονέναι ἐν τῇδε τῇ πόλει ἄνδρες;

*) ἴσ. εἶ. **) ἄλλ. οἷοί εἰσιν.

So. Utrum vero, Anyte, iniuria te aliquis affecit sophistarum, an cur eis tam infensus es?

An. Nec hercle equidem ullo umquam eorum usus sum, nec alium quemquam meorum siverim.

So. Ignarus igitur es prorsus virorum?

An. Ac volo sane esse.

So. Quomodo vero, o bone, scias haec res utrum quid boni in se habeat an mali, cuius prorsus ignarus sis?

An. Facile: hos certe novi quales sint, sive ignarus eorum sum sive non.

So. Vates es fortasse, Anyte; nam aliter quomodo hoc scias, ex iis quae ipse dicis non perspicio. at vero non hos quaerimus quales sint ad quos Meno itans pravus evadat: hi enim, si tu vis, sunto sophistae: sed illos iam nobis dic et paterno huic amico bene faciens indica ad quos itans in ampla hac urbe ad virtutem de qua modo exposui insignis possit exsistere.

An. Quin tu ei indicas?

So. At quos ego arbitrabar magistros eius esse dixi, sed nihil dico, ut tu ais; et fortasse aliquid dicis. iam tu vicissim ei indica ad quos itare debeat Atheniensium, dic nomen cuiuscumque vis.

An. Quid vero unius hominis attinet nomen dicere? quemcumque convenerit Atheniensium honestorum ac bonorum, nemo est quin eum meliorem redditurus sit quam sophistae, si voluerit audire.

So. Num vero hi honesti ac boni sua sponte tales facti sunt, et licet a nemine docti fuerint, tamen alios docere possunt ea quae ipsi non didicerunt?

An. Hos quoque equidem existimo a superioribus didicisse, qui honesti ac boni fuerint; an non videntur tibi multi boni fuisse in hac urbe viri?

ΣΩ. Ἔγωγε, ὦ Ἄνυτε, καὶ εἶναι δοκοῦσιν ἐνθάδε ἀγαθοὶ τὰ πολιτικὰ καὶ γεγονέναι ἔτι οὐχ ἧττον ἢ εἶναι. ἀλλὰ μῶν καὶ διδάσκαλοι ἀγαθοὶ γεγόνασι τῆς αὑτῶν ἀρετῆς; τοῦτο γάρ ἐστι περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν τυγχάνει ὤν, οὐκ εἰ εἰσὶν ἀγαθοὶ ἢ μὴ ἄνδρες ἐνθάδε, οὐδ' εἰ γεγόνασιν * ἐν τῷ πρόσθεν, ἀλλ' εἰ διδακτόν ἐστιν ἀρετὴ πάλαι σκοποῦμεν· τοῦτο δὲ σκοποῦντες τόδε σκοποῦμεν, ἆρα οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες καὶ τῶν νῦν καὶ τῶν πρότερον ταύτην τὴν ἀρετήν, ἣν αὐτοὶ ἀγαθοὶ ἦσαν, ἠπίσταντο καὶ ἄλλῳ παραδοῦναι, ἢ οὐ παραδοτὸν τοῦτο ἀνθρώπῳ οὐδὲ παραληπτὸν ἄλλῳ παρ' ἄλλου· τοῦτ' ἔστιν ὃ πάλαι ζητοῦμεν ἐγώ τε καὶ Μένων. ὧδε οὖν σκόπει ἐκ τοῦ * σαυτοῦ λόγου. Θεμιστοκλέα οὐκ ἀγαθὸν ἂν φαίης ἄνδρα γεγονέναι; B C

ΑΝ. Ἔγωγε, πάντων γε μάλιστα.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ διδάσκαλον ἀγαθόν, εἴπερ τις ἄλλος τῆς αὑτοῦ ἀρετῆς διδάσκαλος ἦν, κἀκεῖνον εἶναι;

ΑΝ. Οἶμαι ἔγωγε, εἴπερ ἐβούλετό γε.

ΣΩ. Ἀλλ', οἴει, οὐκ ἂν ἐβουλήθη ἄλλους τέ τινας καλοὺς κἀγαθοὺς γενέσθαι, μάλιστα δέ που τὸν υἱὸν τὸν αὑτοῦ; ἢ οἴει αὐτὸν φθονεῖν αὐτῷ καὶ ἐξεπίτηδες οὐ παραδιδόναι τὴν ἀρετὴν * ἣν αὐτὸς ἀγαθὸς ἦν; ἢ οὐκ ἀκήκοας *) ὅτι Θεμιστοκλῆς Κλεόφαντον τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο ἀγαθόν; ἐπέμενε γοῦν ἐπὶ τῶν ἵππων ὀρθὸς ἑστηκώς, καὶ ἠκόντιζεν ἀπὸ τῶν ἵππων ὀρθός, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ εἰργάζετο ἃ ἐκεῖνος αὐτὸν ἐπαιδεύσατο, καὶ ἐποίησε σοφὸν ὅσα διδασκάλων ἀγαθῶν εἴχετο. ἢ ταῦτα οὐκ ἀκήκοας τῶν πρεσβυτέρων; D

ΑΝ. Ἀκήκοα.

ΣΩ. Οὐκ ἂν ἄρα τήν γε φύσιν τοῦ υἱέος αὐτοῦ ᾐτιάσατ' ἄν τις εἶναι κακήν.

ΑΝ. * Ἴσως οὐκ ἄν. E

ΣΩ. Τί δὲ τόδε; ὡς Κλεόφαντος ὁ Θεμιστοκλέους ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς ἐγένετο ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἤδη του ἀκήκοας ἢ νεωτέρου ἢ πρεσβυτέρου;

ΑΝ. Οὐ δῆτα.

---

*) ἄλλ. ἀκούεις.

So. Mihi sane, Anyte, et esse videntur hic rerum civilium cognitione praestantes et fuisse iam non minus quam esse. num vero etiam magistri boni fuerunt suae virtutis? hoc est enim de quo nunc agitur: non an sint boni necne viri hîc, nec an fuerint ante, sed an doceri possit virtus, dudum quaerimus; hoc autem quaerentes id quaerimus, utrum boni viri, tam qui hodie vivant quam qui ante fuerint, hanc qua ipsi praestiterint virtutem etiam alteri potuerint tradere, an neque tradi possit illa homini neque percipi ab alio: hoc est quod iamdudum quaerimus ego et Meno. sic igitur quaere ex tua oratione. Themistoclen nonne dixeris bonum fuisse virum?

An. Ego vero, et omnium quidem maxime.

So. Nonne etiam, si quis alius suae virtutis magister fuerit, illum quoque fuisse?

An. Arbitror equidem, si voluerit.

So. Putasne vero eum noluisse alios honestos ac bonos fieri, et maxime quidem suum filium? an censes eum illi invidisse et consulto non tradidisse virtutem qua ipse praestiterit? an non audivisti Themistoclen Cleophantum filium equitem instituendo effecisse bonum? permanebat videlicet in equo rectus stans, et iaculabatur ex equo rectus, aliaque multa admiranda faciebat quae ille eum doceri curaverat, et reddidit sapientem ad omnia quae a magistris bonis addisci poterant. an haec non audivisti a maioribus?

An. Audivi.

So. Non ergo dicere quisquam potuerit indolem filii ipsius malam fuisse.

An. Forsitan nemo potuerit.

So. Quid vero hoc? Cleophantum Themistoclis filium virum bonum ac sapientem fuisse ad ea ad quae pater ipsius, an ex aliquo iam audivisti vel iuniore vel seniore?

An. Haudquaquam.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν ταῦτα μὲν οἰόμεθα βούλεσθαι αὐτὸν τὸν αὑτοῦ υἱὸν παιδεῦσαι, ἣν δὲ αὐτὸς σοφίαν ἦν σοφός, οὐδὲν τῶν γειτόνων βελτίω ποιῆσαι, εἴπερ ἦν γε διδακτὸν ἡ ἀρετή;

ΑΝ. Ἴσως μὰ Δί' οὔ.

ΣΩ. Οὗτος μὲν δή σοι τοιοῦτος διδάσκαλος ἀρετῆς, ὃν καὶ σὺ ὁμολογεῖς ἐν τοῖς ἄριστον τῶν προτέρων * εἶναι· 94 ἄλλον δὲ δὴ σκεψώμεθα, Ἀριστείδην τὸν Λυσιμάχου· ἢ τοῦτον οὐχ ὁμολογεῖς ἀγαθὸν γεγονέναι;

ΑΝ. Ἔγωγε, πάντως δήπου.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οὗτος τὸν υἱὸν τὸν αὑτοῦ Λυσίμαχον, ὅσα μὲν διδασκάλων εἴχετο, κάλλιστα Ἀθηναίων ἐπαίδευσεν, ἄνδρα δὲ βελτίω δοκεῖ σοι ὁτουοῦν πεποιηκέναι; τούτῳ γάρ που καὶ συγγέγονας καὶ ὁρᾷς οἷός ἐστιν. εἰ δὲ βούλει, Περικλέα, οὕτω μεγαλοπρεπῶς * σοφὸν ἄνδρα, οἶσθ' ὅτι δύο υἱεῖς ἔθρεψε, Πάραλον καὶ Ξάνθιππον; B

ΑΝ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Τούτους μέντοι, ὡς οἶσθα καὶ σύ, ἱππέας μὲν ἐδίδαξεν οὐδενὸς χείρους Ἀθηναίων, καὶ μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν καὶ τἆλλα ἐπαίδευσεν ὅσα τέχνης ἔχεται, οὐδενὸς χείρους· ἀγαθοὺς δὲ ἄρα ἄνδρας οὐκ ἐβούλετο ποιῆσαι; δοκῶ μέν, ἐβούλετο, ἀλλὰ μὴ οὐκ ᾖ διδακτόν. ἵνα δὲ μὴ ὀλίγους οἴῃ καὶ τοὺς φαυλοτάτους *) Ἀθηναίων ἀδυνάτους γεγονέναι * τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἐνθυμήθητι ὅτι Θουκυδίδης C αὖ δύο υἱεῖς ἔθρεψε, Μελησίαν καὶ Στέφανον, καὶ τούτους ἐπαίδευσε τά τε ἄλλα εὖ καὶ ἐπάλαισαν κάλλιστα Ἀθηναίων· τὸν μὲν γὰρ Ξανθίᾳ ἔδωκε, τὸν δὲ Εὐδώρῳ· οὗτοι δέ που ἐδόκουν τῶν τότε κάλλιστα παλαίειν· ἢ οὐ μέμνησαι;

ΑΝ. Ἔγωγε, ἀκοῇ.

ΣΩ. Οὐκοῦν δῆλον ὅτι οὗτος οὐκ ἄν ποτε, οὗ **) μὲν ἔδει δαπανώμενον διδάσκειν, ταῦτα μὲν ἐδίδαξε * τοὺς D παῖδας τοὺς αὑτοῦ, οὗ ***) δὲ οὐδὲν ἔδει ἀναλώσαντα ἀγαθοὺς ἄνδρας ποιῆσαι, ταῦτα δὲ οὐκ ἐδίδαξεν, εἰ διδακτὸν ἦν; ἀλλὰ γὰρ ἴσως ὁ Θουκυδίδης φαῦλος ἦν; καὶ

*) ἴσ. καὶ οὐ τοὺς φαυλοτάτους. **) ἴσ. οἷ. ***) ἴσ. οἷ.

So. Num igitur haec quidem eum arbitramur filium suum voluisse docere, in ea autem sapientia qua ipse praestitit nihilo vicinis meliorem reddidisse, siquidem doceri poterat virtus?

An. Fortasse hercle non debemus arbitrari.

So. Hic igitur tibi talis magister virtutis, quem tu quoque consentis in optimis fuisse superiorum; alium vero spectemus, Aristidem Lysimachi filium; an hunc non consentis bonum fuisse?

An. Ego vero, prorsus sane,

So. Nonne hic quoque filium suum Lysimachum in omnibus quidem quae a magistris tradi poterant optime Atheniensium erudiri curavit, virum autem meliorem num videtur tibi quoquam effecisse? hoc videlicet, opinor, usus es et vides qualis sit. si vis porro, Periclem, virum tam eximie sapientem, scis duos filios educasse, Paralum et Xanthippum.

An. Scio.

So. Hos vero, ut ipse scis, equitando quidem erudiri iussit ut nulli Atheniensium cederent, et musicam et palaestricam et reliqua quae ad artem spectant doceri curavit ita ut nemini cederent; bonos autem viros ut noluerit eos efficere? arbitror quidem ipsum voluisse, sed hoc doceri non posse. ne vero paucos existimes nec eos vilissimos Atheniensium facultate caruisse huius rei efficiendae, reputa tecum Thucydidem quoque duos educavisse filios, Melesiam et Stephanum, eosque erudiri curasse quum aliis artibus bene, tum maxime luctandi ita ut excelluerint Atheniensibus; alterum enim Xanthiae in disciplinam tradiderat, alterum Eudoro, hi autem existimabantur optimi suae aetatis luctatores; an non meministi?

An. Sane quidem, auditu accepi.

So. Nonne igitur patet hunc numquam id acturum fuisse ut filios suos iis quidem quibus non poterant nisi impensis factis institui curaret erudiri, id vero,

οὐκ ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι φίλοι Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμά-
χων καὶ οἰκίας μεγάλης ἦν καὶ ἐδύνατο μέγα ἐν τῇ πόλει
καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὥστε, εἴπερ ἦν τοῦτο διδα-
κτόν, ἐξευρεῖν ἂν ὅστις ἔμελλεν αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς ἀγαθοὺς
ποιήσειν, * ἢ τῶν ἐπιχωρίων τις ἢ τῶν ξένων, εἰ αὐτὸς
μὴ ἐσχόλαζε διὰ τὴν τῆς πόλεως ἐπιμέλειαν; *) ἀλλὰ γάρ, E
ὦ ἑταῖρε Ἄνυτε, μὴ οὐκ ᾖ διδακτὸν ἀρετή.

ΑΝ. Ὦ Σώκρατες, ῥᾳδίως μοι δοκεῖς κακῶς λέγειν
ἀνθρώπους. ἐγὼ μὲν οὖν ἄν σοι συμβουλεύσαιμι, εἰ ἐθέ-
λεις ἐμοὶ πείθεσθαι, εὐλαβεῖσθαι· ὡς ἴσως μὲν καὶ ἐν
ἄλλῃ πόλει ῥᾴδιόν **) ἐστι κακῶς ποιεῖν ἀνθρώπους ἢ εὖ,
ἐν τῇδε δὲ καὶ πάνυ. ***) οἶμαι * δέ σε καὶ αὐτὸν εἰδέναι. 95

ΣΩ. Ὦ Μένων, Ἄνυτος μέν μοι δοκεῖ χαλεπαίνειν,
καὶ οὐδὲν θαυμάζω· οἴεται γάρ με πρῶτον μὲν κακηγο-
ρεῖν τούτους τοὺς ἄνδρας, ἔπειτα ἡγεῖται καὶ αὐτὸς εἶναι
εἷς τούτων. ἀλλ' οὗτος μὲν ἐάν ποτε γνῷ οἷόν ἐστι τὸ
κακῶς λέγειν, παύσεται χαλεπαίνων, νῦν δὲ ἀγνοεῖ. σὺ δέ
μοι εἰπέ, οὐ καὶ παρ' ὑμῖν εἰσὶ καλοὶ κἀγαθοὶ ἄνδρες;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τί οὖν; ἐθέλουσιν οὗτοι παρέχειν * αὑτοὺς δι- B
δασκάλους τοῖς νέοις καὶ ὁμολογεῖν διδάσκαλοί τε εἶναι
καὶ ****) διδακτὸν ἀρετήν;

ΜΕΝ. Οὐ μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τοτὲ μὲν
ἂν αὐτῶν ἀκούσαις ὡς διδακτόν, τοτὲ δὲ ὡς οὔ.

ΣΩ. Φῶμεν οὖν τούτους διδασκάλους εἶναι τούτου
τοῦ πράγματος, οἷς μηδὲ αὐτὸ τοῦτο ὁμολογεῖται;

ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τί δὲ δή; οἱ σοφισταί σοι οὗτοι, οἵπερ μόνοι
ἐπαγγέλλονται, * δοκοῦσι διδάσκαλοι εἶναι ἀρετῆς; C

ΜΕΝ. Καὶ Γοργίου μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ταῦτα
ἄγαμαι, ὅτι οὐκ ἄν ποτε αὐτοῦ τοῦτο ἀκούσαις ὑπισχνου-

---

*) γρ. ἐπιμέλειαν. ἀλλά. **) ἄλλ. ῥᾷον.

***) Ἴσ. ὡς ἴσως μ. κ. ἐν ἄλλῃ πόλει οὐ ῥᾴδιόν ἐστι κ. π. ἀνθρώπους, ἐν τῇδε δὲ καὶ πάνυ.

****) γρ. ἦ.

in quod non opus fuisset sumptum impendere ut viri boni evaderent, non curaret eos doceri, si tradi posset? an fortasse Thucydides vilis erat? at nonne ei plurimi amici erant Atheniensium et sociorum et nobili loco natus et in magna potentia erat in civitate et apud reliquos Graecos, ut, si hoc doceri posset, inventurus fuisset, qui filios suos potuisset bonos efficere, vel indigenarum aliquem vel peregrinorum, si ipse non vacasset ab administratione publica? at enim, care Anyte, vide ne non possit doceri.

An. O Socrates, facile mihi videris maledicere hominibus. ego quidem tibi suaserim, si me velis audire, ut tibi caveas; nam fortasse etiam in alia urbe non est facile offendere homines, in hac vero perquam difficile. arbitror autem te ipsum quoque scire.

So. O Meno, Anytus mihi videtur succensere; nec miror; existimat enim primum me maledicere his viris, deinde putat se ipsum quoque esse unum horum. hic tamen quum aliquando cognoverit quid sit maledicere, desinet succensere, nunc ignorat. tu vero dic mihi, nonne apud vos quoque sunt honesti ac boni viri?

Men. Sane quidem.

So. Quid igitur? volunt hi se praebere magistros iuvenibus et se profiteri magistros virtutemque doceri posse?

Men. Haudquaquam hercle, Socrate, sed modo ex illis audiveris eam doceri posse, modo eam non posse tradi.

So. Dicamus igitur hos magistros esse eius rei, inter quos ne hoc ipsum quidem convenerit?

Men. Non mihi videtur, Socrate.

So. Quid vero? sophistae hi, qui soli profitentur, videntur tibi magistri esse virtutis?

Men. Immo Gorgiam maxime, Socrate, in hoc laudo, quod numquam eum hoc audies profitentem,

μένου; ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων καταγελᾷ, ὅταν ἀκούσῃ ὑπισχνουμένων· ἀλλὰ λέγειν οἴεται δεῖν ποιεῖν δεινούς.

ΣΩ. Οὐδ' ἄρα σοὶ δοκοῦσιν οἱ σοφισταὶ διδάσκαλοι εἶναι;

MEN. Οὐκ ἔχω λέγειν, ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ αὐτὸς ὅπερ οἱ πολλοὶ πέπονθα· τοτὲ μέν μοι δοκοῦσι, τοτὲ δὲ οὔ.

ΣΩ. Οἶσθα * δὲ ὅτι οὐ μόνον σοί τε καὶ τοῖς ἄλ- D
λοις τοῖς πολιτικοῖς τοῦτο δοκεῖ τοτὲ μὲν εἶναι διδακτόν, τοτὲ δ' οὔ, ἀλλὰ καὶ Θέογνιν τὸν ποιητὴν οἶσθ' ὅτι ταὐτὰ ταῦτα λέγει;

MEN. Ἐν ποίοις ἔπεσιν;

ΣΩ. Ἐν τοῖς ἐλεγείοις οὗ λέγει

Καὶ παρὰ τοῖσιν πῖνε καὶ ἔσθιε, καὶ μετὰ τοῖσιν
Ἵζε, καὶ ἅνδανε τοῖς, ὧν μεγάλη δύναμις.
Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
* Συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον, E

οἶσθ' ὅτι ἐν τούτοις μὲν ὡς διδακτοῦ οὔσης τῆς ἀρετῆς λέγει;

MEN. Φαίνεταί γε.

ΣΩ. Ἐν ἄλλοις δέ γε ὀλίγον μεταβάς,

Εἰ δ' ἦν ποιητόν, φησί, καὶ ἔνθετον ἀνδρὶ νόημα,

λέγει πως ὅτι

Πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλους ἔφερον

οἱ δυνάμενοι τοῦτο ποιεῖν, καὶ

Οὔποτ' ἂν ἐξ ἀγαθοῦ πατρὸς ἔγεντο κακός,
* Πειθόμενος μύθοισι σαόφροσιν. ἀλλὰ διδάσκων 90
Οὔποτε ποιήσεις τὸν κακὸν ἄνδρ' ἀγαθόν.

ἐννοεῖς ὅτι αὐτὸς αὑτῷ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν τἀναντία λέγει;

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν ἄλλου ὁτουοῦν πράγματος οὗ οἱ μὲν φάσκοντες διδάσκαλοι εἶναι οὐχ ὅπως ἄλλων διδάσκαλοι ὁμολογοῦνται, ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ ἐπίστασθαι, ἀλλὰ πονηροὶ * εἶναι περὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα οὗ φασὶ δι- B
δάσκαλοι εἶναι, οἱ δὲ ὁμολογούμενοι αὐτοὶ καλοὶ κἀγαθοὶ

sed etiam reliquos deridet, si eos audit profitentes; enimvero eloquentes censet iuvenes esse reddendos.

So. Non ergo tibi videntur sophistae magistri esse?

Men. Non habeo dicere, Socrate; ipsi enim mihi quod plerisque accidit: modo mihi videntur, modo non videntur.

So. Scisne vero non solum tibi reliquisque viris civilibus modo videri eam posse tradi, tum autem non posse doceri, verum etiam Theognin poetam idem hoc dicere?

Men. Quibusnam in carminibus?

So. In elegis ubi dicit: *Apud hos bibe et comede, et apud hos asside hisque placere stude quorum magna potestas; a bonis enim bona disces; si vero cum malis te commiscueris, perdes etiam quam habeas mentem.*
scisne in his quidem eum perinde loqui ac si virtus possit doceri?

Men. Videtur sane.

So. In aliis vero paullulum deflectens: *Quodsi reddi*, ait, *et iniici posset viro ratio, multas mercedes ac magnas acciperent* qui hoc possent facere, et *Numquam ex bono viro factus est malus, obtemperans orationibus prudentibus. at docendo numquam efficies malum virum bonum.* nonne intelligis sibi ipsum eadem de re contradicere?

Men. Videtur.

So. Potesne vero aliam quamcumque rem dicere, in qua qui se profiteantur magistros, eos non modo non esse aliorum magistros inter omnes constet, sed etiam nec ipsos scientiam habere, verum improbos esse in hac ipsa re cuius se dicant magistros esse, quos vero constet ipsos honestos ac bonos esse ii modo dicant eam doceri posse, modo negent? tantopere

τοτὲ μὲν φασὶν αὐτὸ διδακτὸν εἶναι, τοτὲ δὲ οὔ; τοὺς οὖν οὕτω τεταραγμένους περὶ ὁτουοῦν φαίης ἂν σὺ κυρίως διδασκάλους εἶναι.

ΜΕΝ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ μήτε οἱ σοφισταὶ μήτε οἱ αὐτοὶ καλοὶ κἀγαθοὶ ὄντες διδάσκαλοί εἰσι τοῦ πράγματος, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν ἄλλοι γε;

ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ.

ΣΩ. Εἰ δέ * γε μὴ διδάσκαλοι, οὐδὲ μαθηταί; C

ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι ἔχειν ὡς λέγεις.

ΣΩ. Ὡμολογήκαμεν δέ γε, πράγματος οὗ μήτε διδάσκαλοι μήτε μαθηταὶ εἶεν, τοῦτο μηδὲ διδακτὸν *) εἶναι;

ΜΕΝ. Ὡμολογήκαμεν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀρετῆς οὐδαμοῦ φαίνονται διδάσκαλοι;

ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Εἰ δέ γε μὴ διδάσκαλοι, οὐδὲ μαθηταί;

ΜΕΝ. Φαίνεται οὕτως.

ΣΩ. Ἀρετὴ ἄρα οὐκ ἂν εἴη διδακτόν;

ΜΕΝ. Οὐκ ἔοικεν, εἴπερ ὀρθῶς ἡμεῖς * ἐσκέμμεθα· D ὥστε καὶ θαυμάζω δή, ὦ Σώκρατες, πότερόν ποτε οὐδ' εἰσὶν ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἢ τίς ἂν εἴη τρόπος τῆς γενέσεως τῶν ἀγαθῶν γιγνομένων.

ΣΩ. Κινδυνεύομεν, ὦ Μένων, ἐγώ τε καὶ σὺ φαῦλοί τινες εἶναι ἄνδρες, καὶ σέ τε Γοργίας οὐχ ἱκανῶς πεπαιδευκέναι καὶ ἐμὲ Πρόδικος. παντὸς μᾶλλον οὖν προςεκτέον τὸν νοῦν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ ζητητέον ὅςτις ἡμᾶς ἑνί γέ τῳ τρόπῳ βελτίους * ποιήσει. λέγω δὲ ταῦτα ἀποβλέψας E πρὸς τὴν ἄρτι ζήτησιν, ὡς ἡμᾶς ἔλαθε καταγελάστως ὅτι οὐ μόνον ἐπιστήμης ἡγουμένης ὀρθῶς τε καὶ εὖ τοῖς ἀνθρώποις πράττεται τὰ πράγματα, ἢ [εἰ μὴ τοῦτο δοίημεν, ὡς οὐ μόνον ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἄλλου τινός] ἴσως καὶ διαφεύγειν ἡμᾶς τὸ γνῶναι τίνα ποτὲ τρόπον γίγνονται οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες.

ΜΕΝ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ὧδε. ὅτι μὲν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δεῖ ὠφελί-

---

*) γρ. τοῦτο διδακτὸν μή.

igitur fluctuantes ulla de re num tu dixeris vero esse magistros?

Men. Haudquaquam hercle.

So. Nonne igitur, si neque sophistae neque qui ipsi sunt honesti ac boni magistri sunt eius rei, patet neutiquam futuros esse alios?

Men. Non, ut mihi videtur.

So. Et si non sint magistri, nec discipulos?

Men. Videtur mihi habere ut dicis.

So. Consensimus autem, rem cuius neque magistri neque discipuli sint, nec doceri posse?

Men. Consensimus.

So. Nonne virtutis nusquam reperiuntur magistri?

Men. Sunt ista.

So. Si vero non magistri, nec discipuli?

Men. Liquet istud.

So. Virtus ergo non poterit tradi?

Men. Non videtur, si recte rem consideravimus: ut mirer sane, Socrate, utrum tandem omnino non sint boni viri, an quo pacto exsistant boni si exsistant.

So. Vide, Meno, ne ego et tu homines simus nihili et te quidem Gorgias non satis instituerit, me vero Prodicus. prorsus igitur ad nosmet ipsos debemus animos attendere atque quaerere qui nos quacumque ratione meliores sit redditurus. dico autem hoc spectans ad quaestionem modo habitam, quod nos fugit ridiculum in modum non scientia tantum duce recte ac bene ab hominibus res geri; alioquin fortasse nos latere quoque quo tandem pacto exsistant boni viri.

Men. Quomodo hoc dicis, Socrate?

So. Sic. bonos quidem viros oportere utiles esse, recte concessimus hoc non aliter habere; nonne?

μους εἶναι; ὀρθῶς ὡμολογήκαμεν τοῦτό γε ὅτι οὐκ ἂν ἄλλως * ἔχοι· ἢ γάρ;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ὅτι γε ὠφέλιμοι ἔσονται, ἂν ὀρθῶς ἡμῖν ἡγῶνται τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτό που καλῶς ὡμολογοῦμεν;

MEN. Ναί.

ΣΩ. Ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ὀρθῶς ἡγεῖσθαι, ἐὰν μὴ φρόνιμος ᾖ, τοῦτο ὅμοιοί ἐσμεν οὐκ ὀρθῶς ὡμολογηκόσιν.

MEN. Πῶς δὴ ὀρθῶς λέγεις;

ΣΩ. Ἐγὼ ἐρῶ. εἴ τις εἰδὼς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Λάρισαν ἢ ὅποι βούλει ἄλλοσε, βαδίζοι καὶ ἄλλοις ἡγοῖτο, ἄλλο τι ὀρθῶς ἂν καὶ εὖ ἡγοῖτο;

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τί δ', εἴ τις ὀρθῶς μὲν * δοξάζων ἥτις ἐστὶν E
ἡ ὁδός, ἐληλυθὼς δὲ μὴ μηδ' ἐπιστάμενος, οὐ καὶ οὗτος
ἂν ὀρθῶς ἡγοῖτο;

MEN. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ ἕως γ' ἂν που ὀρθὴν δόξαν ἔχῃ περὶ ὧν ὁ ἕτερος ἐπιστήμην, οὐδὲν χείρων ἡγεμὼν ἔσται, οἰόμενος μὲν ἀληθῆ, φρονῶν δὲ μή, τοῦ τοῦτο φρονοῦντος.

MEN. Οὐδὲν γάρ.

ΣΩ. Δόξα ἄρα ἀληθὴς πρὸς ὀρθότητα πράξεως οὐ-
δὲν χείρων ἡγεμὼν φρονήσεως. καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ νῦν δὴ
παρελείπομεν ἐν τῇ περὶ τῆς ἀρετῆς σκέψει, ὁποῖόν τι εἴη,
λέγοντες * ὅτι φρόνησις μόνον ἡγεῖται τοῦ ὀρθῶς πράτ- C
τειν· τὸ δὲ ἄρα καὶ δόξα ἦν ἀληθής.

MEN. Ἔοικέ γε.

ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα ἧττον ὠφέλιμόν ἐστιν ὀρθὴ δόξα ἐπιστήμης.

MEN. Τοσούτῳ γε, ὦ Σώκρατες, ὅτι ὁ μὲν τὴν ἐπιστήμην ἔχων ἀεὶ ἂν ἐπιτυγχάνοι, ὁ δὲ τὴν ὀρθὴν δόξαν τοτὲ μὲν ἂν τυγχάνοι, τοτὲ δ' οὔ.

ΣΩ. Πῶς λέγεις; ὁ ἀεὶ ἔχων ὀρθὴν δόξαν οὐκ ἀεὶ τυγχάνοι, ἕωςπερ ὀρθὰ δοξάζοι;

MEN. Ἀνάγκη μοι φαίνεται· ὥςτε θαυμάζω, ὦ Σώ-

Men. Etiam.

So. Et utiles esse futuros, si recte nobis praeessent in rebus gerendis, hoc quoque, ni fallor, recte concessimus?

Men. Vero.

So. Hoc autem, non posse quemquam recte ducere ac praeire, nisi cognitionem haberet, non recte videmur concessisse.

Men. Quomodo recte illud dicis?

So. Ego exponam. si quis sciens viam ad Larisam ducentem, vel quo vis alio, conficiat et alios ducat, nonne recte et bene ducat?

Men. Sane quidem.

So. Quid vero, si quis recte quidem opinans quae sit via, nondum vero profectus nec sciens, nonne hic quoque recte ducat?

Men. Sane quidem.

So. Et quamdiu rectam habet opinionem de eo cuius alter scientiam tenet, nihilo deterior dux erit, opinans quidem verum, sed nesciens, quam is qui hoc cognoscit.

Men. Nihilo sane deterior erit.

So. Opinio igitur vera ad rectam agendi rationem nihilo deterior dux est quam cognitio. et hoc est quod modo praetermisimus in quaestione de virtute habita qualis esset, dicentes cognitionem tantum ducere in recte agendo; immo vero dux etiam opinio est vera.

Men. Videtur sane.

So. Non minus igitur utilis est recta opinio quam scientia.

Men. Tantum sane, Socrate, quod is qui scientiam habet semper assequetur, qui vero rectam opinionem, modo consequetur, modo non.

So. Quomodo ais? qui semper habeat rectam opinionem, eum non semper consequi, quamdiu recta opinetur?

κρατες, τούτου * οὕτως ἔχοντος, ὅ τι δή ποτε πολὺ τιμιω- D
τέρα ἡ ἐπιστήμη τῆς ὀρθῆς δόξης, καὶ διότι τὸ μὲν ἕτερον, τὸ δὲ ἕτερόν ἐστιν αὐτοῖν.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν διότι θαυμάζεις, ἢ ἐγώ σοι εἴπω;

ΜΕΝ. Πάνυ γ' εἰπέ.

ΣΩ. Ὅτι τοῖς Δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν· ἴσως δὲ οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν.

ΜΕΝ. Πρὸς τί δὲ δὴ τοῦτο λέγεις;

ΣΩ. Ὅτι καὶ ταῦτα, ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει.

ΜΕΝ. * Τί οὖν δή; E

ΣΩ. Τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινός ἄξιόν ἐστι τιμῆς, ὥςπερ δραπέτην ἄνθρωπον (οὐ γὰρ παραμένει), δεδεμένον δὲ πολλοῦ ἄξιον· πάνυ γὰρ καλὰ τὰ ἔργα ἐστί. πρὸς τί οὖν δὴ λέγω ταῦτα; πρὸς τὰς δόξας τὰς ἀληθεῖς. καὶ γὰρ αἱ δόξαι αἱ ἀληθεῖς, ὅσον μὲν ἂν χρόνον παραμένωσι, καλὸν τὸ χρῆμα καὶ
πάντα τἀγαθὰ ἐργάζονται· πολὺν δὲ * χρόνον οὐκ ἐθέ- 9
λουσι παραμένειν, ἀλλὰ δραπετεύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου· ὥςτε οὐ πολλοῦ ἄξιαί εἰσιν, ἕως ἄν τις αὐτὰς δήσῃ αἰτίας λογισμῷ· τοῦτο δ' ἐστί, Μένων ἑταῖρε, ἀνάμνησις, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ὡμολόγηται· ἐπειδὰν δὲ δεθῶσι, πρῶτον μὲν ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἔπειτα μόνιμοι. καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστί, καὶ διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης.

ΜΕΝ. Νὴ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔοικε τοιούτῳ τινί.

ΣΩ. * Καὶ μὴν καὶ ἐγὼ ὡς οὐκ εἰδὼς λέγω, ἀλλὰ B
εἰκάζων. *) ὅτι δ' ἐστί τι ἀλλοῖον ὀρθὴ δόξα καὶ ἐπιστήμη, οὐ πάνυ μοι δοκῶ τοῦτο εἰκάζειν, ἀλλ', εἴπερ τι ἄλλο φαίην ἂν εἰδέναι, ὀλίγα δ' ἂν φαίην, ἓν δ' οὖν καὶ τοῦτο ἐκείνων θείην ἂν ὧν οἶδα.

ΜΕΝ. Καὶ ὀρθῶς γε, ὦ Σώκρατες, λέγεις.

ΣΩ. Τί δέ; τόδε οὐκ ὀρθῶς, ὅτι ἀληθὴς δόξα ἡγουμένη τὸ ἔργον ἑκάστης τῆς πράξεως οὐδὲν χεῖρον ἀπεργάζεται ἢ ἐπιστήμη;

---

*) γρ. εἰκάζω.

Men. Necessarium mihi videtur: ut mirer, Socrate, hoc si ita habeat, quid sit quod multo praestantior habeatur scientia recta opinione, et cur haec alia, illa alia sit.

So. Scin' tu cur mirere, an ego tibi dicam?

Men. Sane quidem dic.

So. Quia ad Daedali statuas animum non attendisti; fortasse nec exstant apud vos.

Men. Quorsum haec dicis?

So. Quod hae quoque, nisi vinctae sunt, aufugiunt et evolant, sin autem vinctae, manent.

Men. Quid tum?

So. Illius operum solutum aliquod possidere haud magni est preti, tamquam fugitivum hominem (non enim manet), vinctum autem pretium habet; admodum enim pulchra opera sunt. quorsum igitur haec disputo? ad opiniones spectans veras. etenim opiniones quoque verae, quamdiu manent, praeclari quid sunt omniaque bona efficiunt; non autem volunt diu manere, sed evolant ex animo hominis; quocirca non magni sunt preti, dum quis eas vinxerit causae ratiocinatione; haec autem est, amice Meno, recordatio, ut supra concessimus; quando autem vinctae sunt, primum scientiae exsistunt, deinde stabiles. et hanc quidem ob causam praestantior scientia est recta opinione, et vinculo differt scientia a recta opinione.

Men. Sane hercle, Socrate, videtur res se sic habere.

So. At vero ego quoque non tamquam sciens hoc dico, sed coniiciens. hoc autem, diversas inter se esse rectam opinionem et scientiam, neutiquam mihi videor coniicere, sed, si quid aliud me dixerim scire, pauca vero dixerim, unum hoc quoque in eorum numero retulerim quae sciam.

Men. Ac recte quidem, Socrate, dicis.

So. Quid vero? hoc non recte, veram opinionem

ΜΕΝ. Καὶ τοῦτο δοκεῖς μοι ἀληθῆ λέγειν.

ΣΩ. * Οὐδὲν ἄρα ὀρθὴ δόξα ἐπιστήμης χεῖρον οὐδὲ C ἧττον ὠφελίμη ἔσται εἰς τὰς πράξεις, οὐδὲ ἀνὴρ ὁ ἔχων ὀρθὴν δόξαν ἢ ὁ ἐπιστήμην.

ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Καὶ μὴν ὅ γε ἀγαθὸς ἀνὴρ ὠφέλιμος ἡμῖν ὡμολόγηται εἶναι.

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐ μόνον δι' ἐπιστήμην ἀγαθοὶ ἄνδρες ἂν εἶεν καὶ ὠφέλιμοι ταῖς πόλεσιν, εἴπερ εἶεν, ἀλλὰ καὶ δι' ὀρθὴν δόξαν, τούτοιν δὲ οὐδέτερον φύσει ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις, οὔτε ἐπιστήμη οὔτε δόξα ἀληθής, * [οὔτ' *) D ἐπίκτητα] — ἢ δοκεῖ σοι φύσει ὁποτερονοῦν αὐτοῖν εἶναι;

ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ οὐ φύσει, οὐδὲ οἱ ἀγαθοὶ φύσει εἶεν ἄν;

ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἐπειδὴ δέ γε οὐ φύσει, ἐσκοποῦμεν τὸ μετὰ τοῦτο, εἰ διδακτόν ἐστιν.

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν διδακτὸν ἔδοξεν εἶναι, εἰ φρόνησις ἡ ἀρετή;

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ εἴ γε διδακτὸν εἴη, φρόνησις ἂν εἶναι;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ εἰ μέν γε διδάσκαλοι εἶεν, διδακτὸν * ἂν E εἶναι, μὴ ὄντων δὲ οὐ διδακτόν;

ΜΕΝ. Οὕτως.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ὡμολογήκαμεν μὴ εἶναι αὐτοῦ διδασκάλους.

ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Ὡμολογήκαμεν ἄρα μήτε διδακτὸν αὐτὸ μήτε φρόνησιν εἶναι.

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἀγαθόν γε αὐτὸ ὡμολογοῦμεν εἶναι;

---

*) ἀλλ. οὐδ'.

si praesit operi cuiusque actionis faciendo nihilo deterius conficere quam scientiam?

Men. Hoc quoque videris mihi verum dicere.

So. Non ergo recta opinio deterior quam scientia nec minus utilis erit ad actiones, neque vir rectam habens opinionem quam qui scientiam tenet.

Men. Sunt ista.

So. Atque etiam bonum virum utilem concessimus esse.

Men. Etiam.

So. Quoniam igitur non solum scientia boni viri erunt et utiles civitatibus, si erunt, sed etiam recta opinione, harum autem neutra natura inest in hominibus, neque scientia neque opinio vera — an videtur tibi natura alterutra earum inesse?

Men. Mihi quidem non videtur.

So. Nonne igitur, quoniam non natura, nec boni natura erunt?

Men. Minime erunt.

So. Quoniam vero non natura, consideravimus deinde, an doceri posset.

Men. Etiam.

So. Nonne doceri posse visa est virtus, si prudentia esset?

Men. Vero.

So. Et si doceri posset, prudentia esse?

Men. Sane quidem.

So. Et si magistri essent, doceri posse, nulli vero si essent, non posse?

Men. Ita.

So. Iam vero consensimus non esse eius magistros.

Men. Sunt ista.

So. Consensimus ergo neque doceri eam posse neque prudentiam esse.

Men. Sane quidem.

So. At vero bonam eam concessimus esse?

ΜΕΝ. Ναί.

ΣΩ. Ὠφέλιμον δὲ καὶ ἀγαθὸν εἶναι τὸ ὀρθῶς ἡγούμενον;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ὀρθῶς δέ γε ἡγεῖσθαι δύ' ὄντα ταῦτα * μόνα, 99
δόξαν τε ἀληθῆ καὶ ἐπιστήμην, ἃ ἔχων ἄνθρωπος ὀρθῶς ἡγεῖται. τὰ γὰρ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα οὐκ ἀνθρωπίνῃ ἡγεμονίᾳ γίγνεται· ὧν δὲ ἄνθρωπος ἡγεμών ἐστιν ἐπὶ τὸ ὀρθόν, δύο ταῦτα, δόξα ἀληθὴς καὶ ἐπιστήμη.

ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι οὕτως.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ οὐ διδακτόν ἐστιν, οὐδ' ἐπιστήμῃ δὴ ἐπιγίγνεται *) ἡ ἀρετή;

ΜΕΝ. Οὐ φαίνεται.

ΣΩ. Δυοῖν ἄρα ὄντοιν ἀγαθοῖν καὶ ὠφελίμοιν * τὸ B
μὲν ἕτερον ἀπολέλυται, καὶ οὐκ ἂν εἴη ἐν πολιτικῇ πράξει ἐπιστήμη ἡγεμών.

ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα σοφίᾳ τινὶ οὐδὲ σοφοὶ ὄντες οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἡγοῦντο ταῖς πόλεσιν, οἱ ἀμφὶ Θεμιστοκλέα τε καὶ οὓς ἄρτι Ἄνυτος ὅδε ἔλεγε. διὸ καὶ οὐχ οἷοί τε ἄλλους ποιεῖν τοιούτους οἷοι αὐτοί εἰσιν, ἅτε οὐ δι' ἐπιστήμην ὄντες τοιοῦτοι.

ΜΕΝ. Ἔοικεν οὕτως ἔχειν, ὦ Σώκρατες, ὡς λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἐπιστήμῃ, εὐδοξίᾳ **) δὴ τὸ λοιπὸν γίγνεται, ᾗ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες * χρώμενοι τὰς πόλεις C
ὀρθοῦσιν, οὐδὲν διαφερόντως ἔχοντες πρὸς τὸ φρονεῖν ἢ οἱ χρησμῳδοί τε καὶ οἱ θεομάντεις· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι μὲν ἀληθῆ καὶ πολλά, ἴσασι δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσιν.

ΜΕΝ. Κινδυνεύει οὕτως ἔχειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Μένων, ἄξιον τούτους θείους καλεῖν τοὺς ἄνδρας, οἵτινες νοῦν μὴ ἔχοντες πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθοῦσιν ὧν ***) πράττουσι καὶ λέγουσιν;

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

---

*) ἄλλ. ἐπιστήμῃ δὴ ἐπι γίγνεται. ἴσ. οὐδ' ἐπιστήμη ἡγεμὼν ἔσται ἀρετή. **) γρ. ἐπιστήμῃ, εὐδοξίᾳ.
***) ἴσ. κατορθοῦσι δι' ὧν.

Men. Etiam.

So. Utile vero et bonum esse quod recte praeesset?

Men. Sane quidem.

So. Recte autem ducere has solas quae duae essent opinionem veram et scientiam, quibus praeditus homo recte duceret. etenim quae casu fiunt non homine duce fiunt; id vero per quod homo dux est ad rectum, duae hae sunt, opinio vera et scientia.

Men. Videtur mihi ita.

So. Nonne vero, quia doceri non potest virtus, nec per scientiam dux erit?

Men. Non, ut liquet.

So. Duorum igitur quae sunt bonorum et utilium alterum est absolutum, nec erit in civili actione scientia dux.

Men. Non mihi videtur.

So. Non ergo sapientia quadam nec sapientes quia sunt huiusmodi viri praesunt civitatibus, Themistocles et quos modo Anytus hic memoravit. quocirca nec alios possunt tales reddere quales ipsi sunt, quippe qui non scientia tales sint.

Men. Videtur sic se habere, Socrate, ut dicis.

So. Itaque, si non scientia tales sunt, bona relinquitur opinatio, qua viri civiles utentes civitates recte administrent, haud melius se habentes ad prudentiam quam sortilegi et divini vates; nam hi quoque dicunt quidem multa vera, sciunt autem nihil eorum quae dicunt.

Men. Videtur res sic se habere.

So. Nonne igitur, Meno, digni sunt hi viri qu appellentur divini, quippe qui non intelligentes multas magnasque res feliciter conficiant per ea quae faciant et dicant?

Men. Sane quidem.

ΣΩ. Ὀρθῶς οὖν ἂν καλοῖμεν θείους τε, οὓς νῦν δὴ
ἐλέγομεν * χρησμῳδοὺς καὶ μάντεις καὶ τοὺς ποιητικοὺς D
ἅπαντας, καὶ τοὺς πολιτικοὺς οὐχ ἥκιστα τούτων φαῖμεν
ἂν θείους τε εἶναι καὶ ἐνθουσιάζειν, ἐπίπνους ὄντας καὶ
κατεχομένους ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅταν κατορθῶσι λέγοντες πολ-
λὰ καὶ μεγάλα πράγματα, μηδὲν εἰδότες ὧν λέγουσιν.

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ αἵ γε γυναῖκες δήπου, ὦ Μένων, τοὺς ἀγα-
θοὺς ἄνδρας θείους καλοῦσι, καὶ οἱ Λάκωνες, ὅταν τινὰ
ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος ἀνήρ, φασίν, οὗτος.

ΜΕΝ. * Καὶ φαίνονταί γε, ὦ Σώκρατες, ὀρθῶς λέ- E
γειν· καίτοι ἴσως Ἄνυτος ὅδε σοι ἄχθεται λέγοντι.

ΣΩ. Οὐδὲν μέλει ἔμοιγε. τούτῳ μέν, ὦ Μένων, καὶ
αὖθις διαλεξόμεθα· εἰ δὲ νῦν ἡμεῖς ἐν παντὶ τῷ λόγῳ τού-
τῳ καλῶς ἐζητήσαμέν τε καὶ ἐλέγομεν, ἀρετὴ ἂν εἴη οὔτε
φύσει οὔτε διδακτόν, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγιγνομένη ἄνευ
νοῦ, οἷς ἂν παραγίγνηται, * εἰ μή τις εἴη τοιοῦτος τῶν 10
πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἷος καὶ ἄλλον ποιῆσαι πολιτικόν· εἰ
δὲ εἴη, σχεδὸν ἄν τι οὗτος λέγοιτο τοιοῦτος ἐν τοῖς ζῶσιν,
οἷον ἔφη Ὅμηρος ἐν τοῖς τεθνεῶσι τὸν Τειρεσίαν εἶναι,
λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι οἶος πέπνυται τῶν ἐν Ἅιδου,
αἱ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. ταὐτὸν ἂν καὶ ἐνθάδε ὁ τοιοῦτος,
ὥσπερ παρὰ σκιὰς ἀληθὲς ἂν πρᾶγμα εἴη πρὸς ἀρετήν.

ΜΕΝ. * Κάλλιστα δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες. B

ΣΩ. Ἐκ μὲν τοίνυν τούτου τοῦ λογισμοῦ, ὦ Μένων,
θείᾳ μοίρᾳ ἡμῖν φαίνεται παραγιγνομένη ἡ ἀρετὴ οἷς πα-
ραγίγνεται· τὸ δὲ σαφὲς περὶ αὐτοῦ εἰσόμεθα τότε, ὅταν
πρὶν ᾧτινι τρόπῳ τοῖς ἀνθρώποις παραγίγνεται ἡ ἀρετή,
πρότερον ἐπιχειρήσωμεν αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ ζητεῖν τί ποτ᾽
ἔστιν ἀρετή. νῦν δ᾽ ἐμοὶ μὲν ὥρα ποι ἰέναι, σὺ δὲ ταῦτα
ἅπερ αὐτὸς πέπεισαι πεῖθε καὶ τὸν ξένον τόνδε Ἄνυτον,
ἵνα πρᾳότερος ᾖ· ὡς ἐὰν πείσῃς * τοῦτον, ἔστιν ὅ τι καὶ C
Ἀθηναίους ὀνήσεις.

So. Recte igitur nominemus divinos quos modo diximus sortilegos et vates et poëticos omnes, et horum maxime civiles viros dixerimus divinos menteque permotos esse, quippe instinctu divino afflatuque concitatos, quando multas magnasque res dicendo recte conficiant, nihil scientes eorum quae dicant.

Men. Sane quidem.

So. Atque etiam mulieres, Meno, bonos viros divinos appellant, et Lacones, si quem laudant bonum virum, divinus vir, dicunt, hic.

Men. Ac videntur quidem, Socrate, recte dicere; quamquam fortasse Anytus hic tibi succenset hoc dicenti.

So. Nihil curo. cum hoc quidem, Meno, alias disseremus; nunc autem si nos in tota hac disputatione recte quaesivimus et loquuti sumus, virtus neque natura insita erit neque doceri poterit, sed divinitus sine ratione continget quibuscumque continget, nisi quis virorum civilium alium quoque potuerit reddere civilem; sin quis fuerit, hic talis fere dicendus sit in vivis, qualem dixit Homerus in mortuis Tiresiam esse, dicens eum *solum sapere* ex inferis, *umbras vero volitare.* ita statim etiam huiusmodi vir quasi res vera fuerit cum umbra collata, si virtutem spectaveris.

Men. Rectissime videris mihi loqui, Socrate.

So. Secundum hanc igitur inquisitionem, Meno, divinitus nobis videtur obtingere virtus quibus obtingit; perspicue autem rem videbimus tum, quum, antequam quaeramus quo pacto hominibus obtingat virtus, studuerimus indagare quid ipsa per se sit virtus; nunc autem mihi quidem tempus est aliquo proficisci, tu vero quod tibi ipsi persuasum est, id persuade etiam hospiti huic Anyto, ut mitior sit; nam si huic persuaseris, utilitatem sane Atheniensibus attuleris.

ΙΠΠΙΑΣ ΕΛΑΤΤΩΝ.

ΕΥΔΙΚΟΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΙΠΠΙΑΣ.

ΕΥ. Σὺ δὲ δὴ τί σιγᾷς, ὦ Σώκρατες, Ἱππίου το- 363
σαῦτα ἐπιδειξαμένου, καὶ οὐχὶ ἢ συνεπαινεῖς τι τῶν εἰρη-
μένων ἢ καὶ ἐλέγχεις, εἴ τί σοι μὴ καλῶς δοκεῖ εἰρηκέναι,
ἄλλως τε ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ λελείμμεθα, οἳ μάλιστ' ἂν ἀν-
τιποιησαίμεθα μετεῖναι ἡμῖν τῆς ἐν φιλοσοφίᾳ διατρι-
βῆς;

ΣΩ. Καὶ μήν, ὦ Εὔδικε, ἔστι γ' ἃ ἡδέως ἂν πυ-
θοίμην Ἱππίου ὧν νῦν δὴ ἔλεγε * περὶ Ὁμήρου. καὶ γὰρ B
τοῦ σοῦ πατρὸς Ἀπημάντου ἤκουον ὅτι ἡ Ἰλιὰς κάλλιον
εἴη ποίημα τῷ Ὁμήρῳ ἢ ἡ Ὀδύσσεια, τοσούτῳ δὲ κάλ-
λιον, ὅσῳ ἀμείνων Ἀχιλλεὺς Ὀδυσσέως εἴη· ἑκάτερον
γὰρ τῶν ποιημάτων, τὸ μὲν εἰς Ὀδυσσέα ἔφη πεποιῆσθαι,
τὸ δ' εἰς Ἀχιλλέα. περὶ ἐκείνου οὖν ἡδέως ἄν, εἰ βουλο-
μένῳ ἐστὶν Ἱππίᾳ, ἀναπυθοίμην, ὅπως αὐτῷ δοκεῖ περὶ τοῖν
ἀνδροῖν τούτοιν, πότερον ἀμείνω φησὶν εἶναι, ἐπειδὴ * καὶ C
ἄλλα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἡμῖν ἐπιδέδεικται καὶ περὶ
ποιητῶν τε ἄλλων καὶ περὶ Ὁμήρου.

ΕΥ. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι οὐ φθονήσει Ἱππίας, ἐάν τι
αὐτὸν ἐρωτᾷς, ἀποκρίνεσθαι. Ἦ γάρ, ὦ Ἱππία, ἐάν τι
ἐρωτᾷ σε Σωκράτης, ἀποκρινεῖ; ἢ πῶς ποιήσεις;

ΙΠ. Καὶ γὰρ ἂν δεινὰ ποιοίην, ὦ Εὔδικε, εἰ Ὀλυμ-
πίαζε μὲν εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων πανήγυριν, ὅταν τὰ
Ὀλύμπια ᾖ, ἀεὶ ἐπανιὼν οἴκοθεν ἐξ Ἤλιδος εἰς τὸ ἱερὸν
* παρέχω ἐμαυτὸν καὶ λέγοντα ὅ τι ἂν τις βούληται ὧν D
ἄν μοι εἰς ἐπίδειξιν παρεσκευασμένον *) ᾖ, καὶ ἀποκρινό-
μενον τῷ βουλομένῳ ὅ τι ἄν τις ἐρωτᾷ, νῦν δὲ τὴν Σω-
κράτους ἐρώτησιν φύγοιμι.

---

*) ἴσ. παρεσκευασμένων.

EUDICUS SOCRATES HIPPIAS.

Eu. Tu vero quid taces, Socrate, quum Hippias tanta doctrinae specimina dederit, nec collaudas aliquid eorum quae dicta sunt aut etiam redarguis, si quid tibi non recte videtur dictum esse, praesertim quum ipsi relicti simus, qui maxime profiteamur philosophiae nos studio deditos fuisse?

So. Sane sunt quidem, Eudice, quae libenter ex Hippia scisciter in illis quae modo dixit de Homero. ex patre enim tuo Apemanto audivi quum diceret Iliadem pulchrius esse Homeri poëma quam Odysseam, et tanto quidem pulchrius, quanto melior fuisset Achilles Ulixe; utrumque enim poëma dixit conditum esse unum in Ulixem, alterum in Achillem. de hoc igitur libenter, si Hippias velit, scisciter quid sentiat de his viris, utrum meliorem dicas esse, quum et alia multa variaque nobis peroraverit de poëtis, praesertim de Homero.

Eu. At patet Hippiam, si quid eum rogaveris, non recusaturum esse respondere. Utrum, Hippia, si quid ex te Socrates quaesiverit, respondebis? an quomodo facies?

Hip. Indignum sane foret, Eudice, si ego qui Olympiam profectus ad Graecorum conventum, quotiescumque Olympia celebrantur, domo Elide et in templum ascendens me praebeo et dicentem quicquid volt aliquis eorum quae mihi ad scholas habendas praeparata sunt, et respondentem cuivis quicquid aliquis interrogat, nunc Socratis interrogationem refugerem.

ΣΩ. Μακάριόν γε, ὦ Ἱππία, πάθος πέπονθας, * εἰ 364
ἑκάστης Ὀλυμπιάδος οὕτως εὔελπις ὢν περὶ τῆς ψυχῆς εἰς σοφίαν ἀφικνεῖ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ θαυμάσαιμ' ἂν εἴ τις τῶν περὶ τὸ σῶμα ἀθλητῶν οὕτως ἀφόβως τε καὶ πιστευτικῶς ἔχων τῷ σώματι ἔρχεται αὐτόσε ἀγωνιούμενος, ὥσπερ σὺ φῂς τῇ διανοίᾳ.

ΙΠ. Εἰκότως, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τοῦτο πέπονθα· ἐξ οὗ γὰρ ἦργμαι Ὀλυμπιάσιν ἀγωνίζεσθαι, οὐδενὶ πώποτε κρείττονι εἰς οὐδὲν ἐμαυτοῦ ἐνέτυχον.

ΣΩ. Καλόν γε λέγεις, ὦ Ἱππία, καὶ τῇ Ἠλείων
* πόλει τῆς σοφίας ἀνάθημα τὴν δόξαν εἶναι τὴν σὴν καὶ B
τοῖς γονεῦσι τοῖς σοῖς. ἀτὰρ τί δὴ λέγεις ἡμῖν περὶ τοῦ Ἀχιλλέως τε καὶ τοῦ Ὀδυσσέως; πότερον ἀμείνω καὶ κατὰ τί φῂς εἶναι; ἡνίκα μὲν γὰρ πολλοὶ ἔνδον ἦμεν καὶ σὺ τὴν ἐπίδειξιν ἐποιοῦ, ἀπελείφθην *) σου τῶν λεγομένων· ὤκνουν γὰρ ἐπανερέσθαι, διότι ὄχλος τε πολὺς ἔνδον ἦν καὶ μή σοι ἐμποδὼν εἴην ἐρωτῶν τῇ ἐπιδείξει. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ ἐλάττους τέ ἐσμεν καὶ Εὔδικος ὅδε κελεύει ἐρέσθαι,
εἰπέ τε * καὶ δίδαξον ἡμᾶς σαφῶς τί ἔλεγες περὶ τούτοιν C
τοῖν ἀνδροῖν· πῶς διέκρινες αὐτούς;

ΙΠ. Ἀλλ' ἐγώ σοι, ὦ Σώκρατες, ἐθέλω ἔτι σαφέστερον ἢ τότε διελθεῖν ἃ λέγω καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ ἄλλων. φημὶ γὰρ Ὅμηρον πεποιηκέναι ἄριστον μὲν ἄνδρα Ἀχιλλέα τῶν εἰς Τροίαν ἀφικομένων, σοφώτατον δὲ Νέστορα, πολυτροπώτατον δὲ Ὀδυσσέα.

ΣΩ. Βαβαί, ὦ Ἱππία! ἆρ' ἄν τί μοι χαρίσαιο τοιόνδε, μή μου καταγελᾶν, ἐὰν μόγις μανθάνω τὰ λεγόμενα
* καὶ πολλάκις ἀνερωτῶ; ἀλλά μοι πειρῶ πράως τε καὶ D
εὐκόλως ἀποκρίνεσθαι.

ΙΠ. Αἰσχρὸν γὰρ ἂν εἴη, ὦ Σώκρατες, εἰ ἄλλους μὲν αὐτὰ ταῦτα παιδεύω καὶ ἀξιῶ διὰ ταῦτα χρήματα λαμβάνειν, αὐτὸς δὲ ὑπὸ σοῦ ἐρωτώμενος μὴ συγγνώμην τ' ἔχοιμι καὶ πράως ἀποκρινοίμην.

ΣΩ. Πάνυ καλῶς λέγεις. ἐγὼ γάρ τοι ἡνίκα μὲν ἄριστον τὸν Ἀχιλλέα ἔφησθα πεποιῆσθαι, ἐδόκουν σου

*) γρ. ἐπελείφθην.

So. Egregie vero affectus es, Hippia, si quaque Olympiade tantopere animi tui sapientiae confidens ad dies festos venis; ac mirer si quis eorum qui corpore certant tam intrepidus et corpore confidens illuc proficiscatur in certamen descensurus, quam tu ais te animo confidentem proficisci.

Hip. Iure, Socrate, sic affectus sum; ex quo enim coepi in Olympia certamina descendere, nullum umquam ulla in re praestabiliorem me conveni.

So. Pulchrum sane dicis, Hippia, gloriam tuam et Eleorum civitati et parentibus tuis sapientiae monumentum esse; at quid tandem dicis nobis de Achille et Ulixe? utrum meliorem et qua in re ais esse? quum enim multi intus essent et tu scholam explicares, verba tua non sum subsequutus; verebar enim te interrogare, quia multa intus turba erat, simulque ne interrogans scholam impedirem. nunc vero quum pauciores simus et Eudicus hic me iubeat quaerere, dic et doce nos plane quid dixeris de viris illis; quomodo eos iudicavisti?

Hip. Equidem tibi, Socrate, volo etiam planius quam tunc exponere quid sentiam et de his et de aliis. dico enim Homerum fecisse fortissimum virum eorum qui Troiam profecti essent Achillem, sapientissimum Nestorem, versutissimum vero Ulixem.

So. Papae, Hippia! an mihi gratum facias hoc ut me non derideas, si vix percipiam dicta et saepius interrogem? conare mihi leniter et animo aequo respondere.

Hip. Turpe sane foret, Socrate, si, quum aliis haec ipsa tradam nec dubitem pro his pecuniam accipere, ipse a te interrogatus non veniam darem leniterque responderem.

So. Admodum pulchre loqueris. enimvero ego quum fortissimum Achillem diceres poëtam exhibuisse, videbar mihi intelligere quid diceres, et quum Nesto-

μανθάνειν ὅ τι ἔλεγες, καὶ ἡνίκα τὸν Νέστορα σοφώτατον· ἐπειδὴ δὲ τὸν Ὀδυσσέα εἶπες ὅτι πεποιηκὼς εἴη ὁ ποιητὴς πολυτροπώτατον, τοῦτο δ', ὥςγε πρὸς σὲ τἀληθῆ εἰρῆσθαι, παντάπασιν οὐκ οἶδ' ὅ τι λέγεις. καί μοι εἰπέ, ἄν τι ἐνθένδε μᾶλλον μάθω· ὁ Ἀχιλλεὺς οὐ πολύτροπος τῷ Ὁμήρῳ πεποίηται; E

ΙΠ. Ἥκιστά γε, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἁπλούστατος· ἐπεὶ καὶ ἐν Λιταῖς ἡνίκα πρὸς ἀλλήλους ποιεῖ αὐτοὺς διαλεγομένους, λέγει αὐτῷ ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Ὀδυσσέα,

* Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ, 365
Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν,
Ὥςπερ δὴ φρονέω *) τε καὶ ὡς τελέεσθαι ὀΐω.
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν,
* Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. B
Αὐτὰρ ἐγὼν ἐρέω, ὡς καὶ τετελεσμένον ἔσται.

ἐν τούτοις δηλοῖ τοῖς ἔπεσι τὸν τρόπον ἑκατέρου τοῦ ἀνδρός, ὡς ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς εἴη ἀληθής τε καὶ ἁπλοῦς, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς πολύτροπός τε καὶ ψευδής· ποιεῖ γὰρ τὸν Ἀχιλλέα εἰς τὸν Ὀδυσσέα λέγοντα ταῦτα τὰ ἔπη.

ΣΩ. Νῦν ἤδη, ὦ Ἱππία, κινδυνεύω μανθάνειν ὃ λέγεις· * τὸν πολύτροπον ψευδῆ λέγεις, ὥς γε φαίνεται. C

ΙΠ. Μάλιστ', ὦ Σώκρατες· τοιοῦτον γὰρ πεποίηκε τὸν Ὀδυσσέα Ὅμηρος πολλαχοῦ καὶ ἐν Ἰλιάδι καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ.

ΣΩ. Ἐδόκει ἄρα, ὡς ἔοικεν, Ὁμήρῳ ἕτερος μὲν εἶναι ἀνὴρ ἀληθής, ἕτερος δὲ ψευδής, ἀλλ' οὐχ ὁ αὐτός.

ΙΠ. Πῶς γὰρ οὐ μέλλει, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ἦ καὶ σοὶ δοκεῖ αὐτῷ, ὦ Ἱππία;

ΙΠ. Πάντων μάλιστα· καὶ γὰρ ἂν δεινὸν εἴη, εἰ μή.

ΣΩ. Τὸν μὲν Ὅμηρον τοίνυν * ἐάσωμεν, ἐπειδὴ καὶ ἀδύνατον ἐπανερέσθαι τί ποτε νοῶν ταῦτα ἐποίησε τὰ ἔπη· σὺ δ' ἐπειδὴ φαίνει ἀναδεχόμενος τὴν αἰτίαν καί σοι συνδοκεῖ ταῦτα ἅπερ φὴς Ὅμηρον λέγειν, ἀπόκριναι κοινῇ ὑπὲρ Ὁμήρου τε καὶ σαυτοῦ. D

ΙΠ. Ἔσται ταῦτα. ἀλλ' ἐρώτα ἔμβραχυ ὅ τι βούλει.

---

*) ἄλλ. κρατέω.

rem sapientissimum; quando vero Ulixem dicis poëtam fecisse versutissimum, hoc, ut verum tibi dicam, prorsus nescio quid significes. iam mihi dic, si forte hinc magis percipiam: Achillem non versutum exhibuit Homerus?

Hip. Minime vero, Socrate, sed simplicissimum; nam in Precibus quoque, ubi eos inter se loquentes facit, Achilles sic appellat Ulixem: *Generose Laertiade, versute Ulixe, oportet me libere loqui, ut sentio et eventurum esse arbitror. invisus enim mihi ille perinde ut orci portae, qui aliud celat mente, aliud dicit. at ego dicam, ut perficietur.* his declarat versibus utriusque viri ingenium, Achillem dicens verum esse atque simplicem, Ulixem vero versutum et mendacem. facit enim Achillem his versibus appellantem Ulixem.

So. Nunc iam, Hippia, videor mihi intelligere quid velis: versutum dicis mendacem, ut patet.

Hip. Prorsus ita, Socrate; talem enim fecit Ulixem Homerus passim tum in Iliade tum in Odyssea.

So. Videbatur igitur, ut patet, Homero alius esse vir verax, alius mendax, non idem.

Hip. Quî potest fieri aliter?

So. An tibi quoque ipsi ita videtur, Hippia?

Hip. Omnium maxime; indignum enim foret, si non videretur.

So. Homerum igitur mittamus, quoniam etiam fieri nequit ut ex eo sciscitemur quid spectans illos fecerit versus; tu vero, quum te causae patronum praebeas eademque tibi videantur quae ais Homerum dicere, responde una Homeri et tuo nomine.

Hip. Ita fiet. iam interroga quicquid vis.

So. Mendaces dicis velut qui nequeant aliquid facere, sicut aegra valitudine utentes, an qui aliquid facere possint?

ΣΩ. Τοὺς ψευδεῖς λέγεις οἷον ἀδυνάτους τι ποιεῖν, ὥσπερ τοὺς κάμνοντας, ἢ δυνατούς τι ποιεῖν;

ΙΠ. Δυνατοὺς ἔγωγε καὶ μάλα σφόδρα, ἄλλα τε πολλὰ καὶ ἐξαπατᾶν * ἀνθρώπους. B

ΣΩ. Δυνατοὶ μὲν δή, ὡς ἔοικεν, εἰσὶ κατὰ τὸν σὸν λόγον καὶ πολύτροποι· ἢ γάρ;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Πολύτροποι δ' εἰσὶ καὶ ἀπατεῶνες ὑπὸ ἠλιθιότητος καὶ ἀφροσύνης, ἢ ὑπὸ πανουργίας καὶ φρονήσεώς τινος;

ΙΠ. Ὑπὸ πανουργίας πάντων μάλιστα καὶ φρονήσεως.

ΣΩ. Φρόνιμοι μὲν ἄρα εἰσίν, ὡς ἔοικεν.

ΙΠ. Ναὶ μὰ Δία, λίαν γε.

ΣΩ. Φρόνιμοι δὲ ὄντες οὐκ ἐπίστανται ὅ τι ποιοῦσιν, ἢ ἐπίστανται;

ΙΠ. Καὶ μάλα σφόδρα ἐπίστανται· διὰ ταῦτα καὶ κακουργοῦσιν.

ΣΩ. Ἐπιστάμενοι δὲ ταῦτα ἃ ἐπίστανται πότερον ἀμαθεῖς εἰσίν, ἢ σοφοί;

ΙΠ. Σοφοὶ μὲν οὖν αὐτά γε ταῦτα, * ἐξαπατᾶν. 366

ΣΩ. Ἔχε δή· ἀναμνησθῶμεν τί ἐστιν ὃ λέγεις. τοὺς ψευδεῖς φῂς εἶναι δυνατοὺς καὶ φρονίμους καὶ ἐπιστήμονας καὶ σοφοὺς εἰς ἅπερ ψευδεῖς.

ΙΠ. Φημὶ γὰρ οὖν.

ΣΩ. Ἄλλους δὲ τοὺς ἀληθεῖς τε καὶ ψευδεῖς, καὶ ἐναντιωτάτους ἀλλήλοις.

ΙΠ. Λέγω ταῦτα.

ΣΩ. Φέρε δή, τῶν μὲν δυνατῶν τινὲς καὶ σοφῶν, ὡς ἔοικεν, εἰσὶν οἱ ψευδεῖς κατὰ τὸν σὸν λόγον.

ΙΠ. Μάλιστά γε.

ΣΩ. Ὅταν δὲ λέγῃς δυνατοὺς εἶναι καὶ σοφοὺς * τοὺς ψευδεῖς εἰς αὐτὰ ταῦτα, πότερον λέγεις δυνατοὺς εἶναι ψεύδεσθαι ἐὰν βούλωνται, ἢ ἀδυνάτους εἰς ταῦτα ἅπερ ψεύδονται; B

ΙΠ. Δυνατοὺς ἔγωγε.

Hip. Qui possint equidem et admodum quidem quum alia multa tum decipere homines.

So. Possunt igitur, ut patet, ex tua oratione et versuti sunt: nonne?

Hip. Vero.

So. Versutine autem sunt atque deceptores propter stultitiam et imprudentiam, an propter malitiam et prudentiam?

Hip. Propter malitiam omnium maxime ac prudentiam.

So. Prudentes igitur sunt, ut videtur.

Hip. Sane hercle, et valde quidem.

So. Prudentes vero si sunt utrum nesciunt quid faciant, an sciunt?

Hip. Admodum sciunt; iccirco etiam improbe faciunt.

So. Scientes autem haec quae sciunt utrum insipientes sunt, an sapientes?

Hip. Sapientes vero ad hoc ipsum, ad decipiendum.

So. Agedum: memoriam repetamus eius quod dicis. mendaces ais esse potentes et prudentes et scientes et sapientes ad ea in quibus sint mendaces.

Hip. Aio vero.

So. Alios autem veraces et mendaces, eosdemque maxime inter se contrarios.

Hip. Dico haec.

So. Age iam, de potentibus ac sapientibus, ut patet, aliqui sunt mendaces ex tua oratione.

Hip. Maxime vero.

So. Quum autem dicis potentes esse atque sapientes mendaces ad haec ipsa, utrum dicis eos posse mentiri si velint, an impotentes ad ea in quibus mentiantur?

Hip. Potentes equidem.

ΣΩ. Ὡς ἐν κεφαλαίῳ ἄρα εἰρῆσθαι, οἱ ψευδεῖς εἰσὶ σοφοί τε καὶ δυνατοὶ ψεύδεσθαι.

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ἀδύνατος ἄρα ψεύδεσθαι ἀνὴρ καὶ ἀμαθὴς οὐκ ἂν εἴη ψευδής.

ΙΠ. Ἔχει οὕτως.

ΣΩ. Δυνατὸς δέ γ' ἐστὶν ἕκαστος ἄρα ὃς ἂν ποιῇ τότε ὃ ἂν βούληται, ὅταν βούληται· * οὐχ ὑπὸ νόσου λέγω C ἐξειργόμενον *) οὐδὲ τῶν τοιούτων, ἀλλ', ὥσπερ σὺ δυνατὸς εἶ γράψαι τοὐμὸν ὄνομα ὅταν βούλῃ, οὕτω λέγω. ἆρ' οὐχ ὃς ἂν οὕτως ἔχῃ, **) καλεῖς σὺ δυνατόν;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Λέγε δή μοι, ὦ Ἱππία, οὐ σὺ μέντοι ἔμπειρος εἶ λογισμῶν καὶ λογιστικῆς;

ΙΠ. Πάντων μάλιστ', ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ καί τίς σε ἔροιτο τὰ τρὶς ἑπτακόσια ὁπόσος ἐστὶν ἀριθμός, εἰ βούλοιο, πάντων τάχιστα καὶ D μάλιστ' ἂν εἴποις * τἀληθῆ περὶ τούτου;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἆρ' ὅτι δυνατώτατός τε εἶ καὶ σοφώτατος κατὰ ταῦτα;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Πότερον οὖν σοφώτατός τε εἶ καὶ δυνατώτατος μόνον, ἢ καὶ ἄριστος ταῦτα ἅπερ δυνατώτατός τε καὶ σοφώτατος, τὰ λογιστικά;

ΙΠ. Καὶ ἄριστος δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τὰ μὲν δὴ ἀληθῆ σὺ ἂν δυνατώτατα εἴποις περὶ τούτων· ἢ γάρ;

ΙΠ. Οἶμαι ἔγωγε.

ΣΩ. * Τί δὲ τὰ ψευδῆ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων; καί E μοι, ὥσπερ τὰ πρότερα, γενναίως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἀπόκριναι, ὦ Ἱππία. εἴ τίς σε ἔροιτο τὰ τρὶς ἑπτακόσια πόσα ἐστί, πότερον σὺ ἂν μάλιστα ψεύδοιο καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ψευδῆ λέγοις περὶ τούτων, βουλόμενος ψεύδεσθαι καὶ μηδέποτε ἀληθῆ ἀποκρίνεσθαι, ἢ ὁ ἀμαθὴς εἰς λογισμοὺς

*) γρ. λέγω, ἐξειργόμενος. **) γρ. ἔχοι.

So. Ut in universum igitur dicamus, mendaces sunt sapientes possuntque mentiri.

Hip. Etiam.

So. Vir ergo qui mentiri nequit et insipiens est non erit mendax.

Hip. Ita habet.

So. Potens vero est quisque qui facit tum quod volt quum volt; non morbo dico exclusum nec huiusmodi rebus, sed, sicut tu potes nomen meum scribere quando vis, ita dico. nonne qui sic se habet eum tu nominas potentem?

Hip. Etiam.

So. Dic igitur mihi, Hippia, nonne tu peritus es ratiocinationum artisque ratiocinandi?

Hip. Omnium maxime, Socrate.

So. Nonne igitur si quis ex te quaerat ter septingenta quot sint numero, si velis, omnium citissime et maxime verum de hoc dicas?

Hip. Sane quidem.

So. An quia maxime potes sapientissimusque es ad haec?

Hip. Vero.

So. Utrum autem sapientissimus tantum es maximeque potes, an etiam optimus in his, quae maxime potes et ad quae sapientissimus es, in rebus ad ratiocinandum spectantibus?

Hip. Etiam optimus nimirum, Socrate.

So. Vera autem tu maxime poteris dicere de his: nonne?

Hip. Puto equidem.

So. Quid vero falsa de eisdem his? ac mihi, sicut supra, ingenue et liberaliter responde, Hippia. si quis te interroget ter septingenta quot sint, utrum tu maxime mentiare semperque eodem modo falsa dicas de his, volens mentiri nec umquam vera respondere, an imperitus ratiocinandi possit te magis mentiri volente?

δύναιτ' ἂν σοῦ μᾶλλον ψεύδεσθαι βουλομένου; ἢ ὁ μὲν ἀμαθὴς * πολλάκις ἂν βουλόμενος ψευδῆ λέγειν τἀληθῆ 367 ἂν εἴποι ἄκων, εἰ τύχοι, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, σὺ δὲ ὁ σοφὸς εἴπερ βούλοιο ψεύδεσθαι, ἀεὶ ἂν κατὰ τὰ αὐτὰ ψεύδοιο;

ΙΠ. Ναί, οὕτως ἔχει ὡς σὺ λέγεις.

ΣΩ. Ὁ ψευδὴς οὖν πότερον περὶ μὲν τἆλλα ψευδής ἐστιν, οὐ μέντοι περὶ ἀριθμόν, οὐδὲ ἀριθμῶν ἂν ψεύσαιτο;

ΙΠ. Καὶ ναὶ μὰ Δία περὶ ἀριθμόν.

ΣΩ. Θῶμεν ἄρα καὶ τοῦτο, ὦ Ἱππία, περὶ λογισμὸν καὶ ἀριθμὸν εἶναί τινα ἄνθρωπον * ψευδῆ. B

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Τίς οὖν ἂν εἴη οὗτος; οὐχὶ δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ, εἴπερ μέλλει ψευδὴς ἔσεσθαι, ὡς σὺ ἄρτι ὡμολόγεις, δυνατὸν εἶναι ψεύδεσθαι; ὁ γὰρ ἀδύνατος ψεύδεσθαι, εἰ μέμνησαι, ὑπὸ σοῦ ἐλέγετο ὅτι οὐκ ἄν ποτε ψευδὴς γένοιτο.

ΙΠ. Ἀλλὰ μέμνημαι καὶ ἐλέχθη οὕτως.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἄρτι ἐφάνης σὺ δυνατώτατος ὢν ψεύδεσθαι περὶ λογισμῶν;

ΙΠ. Ναί, ἐλέχθη γέ τοι καὶ τοῦτο.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ δυνατώτατος * εἶ ἀληθῆ λέγειν C περὶ λογισμῶν;

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς ψευδῆ καὶ ἀληθῆ λέγειν περὶ λογισμῶν δυνατός; [οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς περὶ τούτων, ὁ λογιστικός.]

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Τίς οὖν ψευδὴς περὶ λογισμῶν γίγνεται, ὦ Ἱππία, ἄλλος ἢ ὁ ἀγαθός; οὗτος γὰρ καὶ δυνατός· οὗτος δὲ καὶ ἀληθής.

ΙΠ. Φαίνεται.

ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν ὅτι ὁ αὐτὸς ψευδής τε καὶ ἀληθὴς περὶ τούτων, καὶ οὐδὲν ἀμείνων ὁ ἀληθὴς τοῦ ψευδοῦς;

an imperitus quidem fortasse volens falsa dicere vera dicat invitus, si quo casu eveniat propterea quod nesciat, tu vero sapiens, si velis mentiri, semper eodem modo mentiare?

Hip. Etiam, ita habet ut tu dicis.

So. Mendax igitur an in reliquis quidem mendax est, neque tamen in numero, nec in numeris mentietur?

Hip. Sane hercle etiam in numero.

So. Ponamus ergo hoc quoque, Hippia, in ratiocinando et numerando esse aliquem hominem mendacem.

Hip. Etiam.

So. Quisnam igitur hic erit? nonne hoc in eo sit oportet, si mendax sit futurus, ut, quod tu modo concedebas, possit mentiri? is enim qui non posset mentiri, si meministi, a te dicebatur numquam mendax esse.

Hip. Sane memini et ita dicebatur.

So. Nonne tu modo repertus es maxime valens ad mentiendum in ratiocinationibus?

Hip. Vero, hoc quoque sane dicebatur.

So. Nonne etiam maxime potes vera dicere de ratiocinationibus?

Hip. Sane quidem.

So. Nonne idem falsa et vera dicere de ratiocinationibus potest? [hic autem est bonus ad has, ratiocinandi peritus.]

Hip. Etiam.

So. Quis igitur mendax in ratiocinationibus exsistit, Hippia, alius nisi bonus? hic enim facultatem habet; hic etiam verus.

Hip. Patet.

So. Videsne igitur eundem mendacem et verum ad has, nihiloque meliorem esse verum mendace? idem enim, opinor, est, non maxime contrarius, ut tu putabas modo.

* ὁ αὐτὸς γὰρ δήπου ἐστὶ καὶ οὐκ ἐναντιώτατα *) ἔχει, D ὥςπερ σὺ ᾤου ἄρτι.

ΙΠ. Οὐ φαίνεται ἐνταῦθά γε.

ΣΩ. Βούλει οὖν σκεψώμεθα καὶ ἄλλοθι;

ΙΠ. Εἰ [ἄλλως] γε σὺ βούλει.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ γεωμετρίας ἔμπειρος εἶ;

ΙΠ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Τί οὖν; οὐ καὶ ἐν γεωμετρίᾳ οὕτως ἔχει; ὁ αὐτὸς δυνατώτατος ψεύδεσθαι καὶ ἀληθῆ λέγειν περὶ τῶν διαγραμμάτων, ὁ γεωμετρικός;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Περὶ ταῦτα οὖν ἀγαθὸς ἄλλος τις, * ἢ οὗτος; E

ΙΠ. Οὐκ ἄλλος.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς γεωμέτρης δυνατώτατός γε ἀμφότερα, καὶ εἴπερ τις ἄλλος ψευδὴς περὶ διαγράμματα, οὗτος ἂν εἴη, ὁ ἀγαθός· οὗτος γὰρ δυνατός· ὁ δὲ κακὸς ἀδύνατος ἦν ψεύδεσθαι, ὥςτε οὐκ ἂν γένοιτο ψευδὴς ὁ μὴ δυνάμενος ψεύδεσθαι, ὡς ὡμολόγηται.

ΙΠ. Ἔστι ταῦτα.

ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ τὸν τρίτον ἐπισκεψώμεθα, τὸν ἀστρονόμον· ἧς αὖ σὺ τέχνης ἔτι μᾶλλον ἐπιστήμων οἴει εἶναι * ἢ τῶν ἔμπροσθεν. ἦ γάρ, ὦ Ἱππία; 368

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἐν ἀστρονομίᾳ ταὐτὰ ταῦτα ἔστιν;

ΙΠ. Εἰκός γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Καὶ ἐν ἀστρονομίᾳ ἄρα εἴπερ τις καὶ ἄλλος ψευδής, ὁ ἀγαθὸς ἀστρονόμος ψευδὴς ἔσται, ὁ δυνατὸς ψεύδεσθαι· οὐ γὰρ ὅ γε ἀδύνατος· ἀμαθὴς γάρ.

ΙΠ. Φαίνεται οὕτως.

ΣΩ. Ὁ αὐτὸς ἄρα καὶ ἐν ἀστρονομίᾳ ἀληθής τε καὶ ψευδὴς ἔσται.

ΙΠ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Ἴθι δή, ὦ Ἱππία, ἀνέδην οὑτωσὶ ἐπίσκεψαι * κατὰ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, εἴ πού ἐστιν ἄλλως ἔχον B ἢ οὕτως. πάντως δὲ πλείστας τέχνας πάντων σοφώτατος

*) γρ. ἐναντιότητα.

Hip. Non videtur in hac quidem re.

So. Visne igitur consideremus etiam alia in re?

Hip. Sane si tu vis.

So. Nonne etiam geometriae peritus es?

Hip. Ego vero.

So. Quid igitur? nonne eadem in geometria ratio est? idem maxime potest mentiri et verum dicere de descriptionibus, geometriae peritus?

Hip. Etiam.

So. Ad has igitur bonus alius quis, nisi hic?

Hip. Non alius.

So. Ergo bonus ac sapiens geometra maxime valet utriusque faciendi facultate, et si quis alius mendax est in descriptionibus, hic erit, bonus; hic enim facultate valet; malus vero non poterat mentiri, ut numquam futurus sit mendax qui non possit mentiri, ut inter nos convenit.

Hip. Sunt ista.

So. Adhuc etiam tertium consideremus, astrologum, cuius quidem tu artis etiam scientiorem te existimas esse quam superiorum; nonne, Hippia?

Hip. Etiam.

So. Nonne etiam in astrologia eadem est ratio?

Hip. Consentaneum vero, Socrate.

So. Etiam in astrologia igitur si quis alius mendax, bonus astrologus mendax erit, is qui potest mentiri; non enim qui non potest; imperitus enim.

Hip. Videtur ita.

So. Idem ergo etiam in astrologia verax et mendax erit.

Hip. Patet.

So. Agedum, Hippia, simpliciter sic specta in omnibus doctrinis, an aliter se res habeat quam ita. omnino vero plurimarum artium omnium tu scientissimus es hominum, ut ego quondam te audivi gloriantem, quum multam et expetendam sapientiam expli-

εἴ ἀνθρώπων, ὡς ἐγώ ποτέ σου ἤκουον μεγαλαυχουμένου; πολλὴν σοφίαν καὶ ζηλωτὴν σαυτοῦ διεξιόντος ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ ταῖς τραπέζαις. ἔφησθα δὲ ἀφικέσθαι ποτὲ εἰς Ὀλυμπίαν, ἃ εἶχες περὶ τὸ σῶμα ἅπαντα σαυτοῦ ἔργα ἔχων· πρῶτον μὲν δακτύλιον (ἐντεῦθεν γὰρ ἤρχου) ὃν εἶχες,
σαυτοῦ ἔχειν ἔργον ὡς ἐπιστάμενος δακτυλίους * γλύφειν, C
καὶ ἄλλην σφραγῖδα σὸν ἔργον, καὶ στλεγγίδα καὶ λήκυθον, ἃ αὐτὸς εἰργάσω· ἔπειτα ὑποδήματα ἃ εἶχες, ἔφησθα αὐτὸς σκυτοτομῆσαι, καὶ τὸ ἱμάτιον ὑφῆναι καὶ τὸν χιτωνίσκον· καί, ὅ γε πᾶσιν ἔδοξεν ἀτοπώτατον καὶ σοφίας πλείστης ἐπίδειγμα, ἐπειδὴ *) τὴν ζώνην ἔφησθα τοῦ χιτωνίσκου ἣν εἶχες εἶναι μὲν οἷαι αἱ Περσικαὶ τῶν πολυτελῶν, ταύτην δὲ αὐτὸς πλέξαι. πρὸς δὲ τούτοις ποιή-
ματα ἔχων ἐλθεῖν, καὶ ἔπη καὶ τραγῳδίας * καὶ διθυ- D
ράμβους, καὶ καταλογάδην πολλοὺς λόγους καὶ παντοδαποὺς συγκειμένους. καὶ περὶ τῶν τεχνῶν δὴ ὧν ἄρτι ἐγὼ ἔλεγον ἐπιστήμων ἀφικέσθαι διαφερόντως τῶν ἄλλων, καὶ περὶ ῥυθμῶν καὶ ἁρμονιῶν καὶ γραμμάτων ὀρθότητος, καὶ ἄλλα ἔτι πρὸς τούτοις πάνυ πολλά, ὡς ἐγὼ δοκῶ μνημονεύειν. καίτοι τό γε μνημονικὸν ἐπελαθόμην σου, ὡς ἔοικε, τέχνημα, ἐν ᾧ σὺ οἴει λαμπρότατος εἶναι· οἴ-
μαι δὲ καὶ ἄλλα πάμπολλα ἐπιλελῆσθαι. * ἀλλ', ὅπερ ἐγὼ E
λέγω, καὶ εἰς τὰς σαυτοῦ τέχνας βλέψας (ἱκαναὶ δέ) καὶ εἰς τὰς τῶν ἄλλων εἰπέ μοι, ἐάν που εὕρῃς ἐκ τῶν ὡμολογημένων ἐμοί τε καὶ σοί, ὅπου ἐστὶν ὁ μὲν ἀληθής, ὁ δὲ ψευδὴς χωρίς, καὶ οὐχ ὁ αὐτός· ἐν ἥτινι βούλει σο-
φίᾳ τοῦτο σκέψαι ἢ πανουργίᾳ ἢ * ὁτιοῦν χαίρεις ὀνομά- 369
ζων. ἀλλ' οὐχ εὑρήσεις, ὦ ἑταῖρε· οὐ γάρ ἐστιν· ἐπεὶ σὺ εἰπέ.

ΙΠ. Ἀλλ' οὐκ ἔχω, ὦ Σώκρατες, νῦν γε οὕτως.

ΣΩ. Οὐδέ γε ἕξεις, ὡς ἐγᾦμαι. εἰ δ' ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, μέμνησαι ὃ ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τοῦ λόγου, ὦ Ἱππία.

ΙΠ. Οὐ πάνυ τι ἐννοῶ, ὦ Σώκρατες, ὃ λέγεις.

ΣΩ. Νυνὶ γὰρ ἴσως οὐ χρῇ τῷ μνημονικῷ τεχνήματι· δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ οἴει δεῖν. ἀλλ' ἐγώ σε ὑπομνήσω.

---

*) Ita: ἐπίδειγμα, τὴν ζ.

cares in foro ad mensas. aiebas autem te venisse aliquando Olympiam, nihil in corpore habentem, quod non tua ipse manu confecisses. ac primum quidem annulum (hinc enim exorsus es) opus tuum fuisse, quippe qui scires annulos scalpere, aliumque annulum sigillo ornatum et strigilem et vas olearium, quae ipse fecisses; deinde calceos quibus indutus esses te ipsum dicebas confecisse, atque etiam pallium texuisse et tunicam; et, id quod omnibus visum est mirabilissimum summaeque sapientiae documentum, zonam narrabas tunicae quam habuisses fuisse talem quales Persicae essent hominum sumptuosorum, eamque te ipsum contexuisse. praeterea venisse tecum habentem poëmata, et epica et tragica et dithyrambica, multasque orationes omnis generis modis non adstrictas. atque artium quas ego modo dixi scientem te venisse prae ceteris, tum etiam numerorum et harmoniarum et litterarum rectae rationis, et aliorum praeterea permultorum, ut ego videor meminisse. quamquam oblitus sum fere, ut patet, artis tuae memoriae, in qua te putabas clarissime exsplendescere; opinor etiam aliorum me permultorum oblitum esse. iam, quod dixi, et has tuas artes spectans (satis vero multae sunt) et reliquorum, dic mihi, sicubi inveneris ex his quae et ego et tu concessimus, ubi verax et mendax sint separati, non unus idemque: in quacumque vis sapientia hoc specta vel malitia vel quaecumque tibi placet appellatio. non invenies, amice; non enim reperitur; nam dic.

Hip. At non possum, Socrate, nunc sic statim.

So. Neque etiam poteris, ut arbitror. iam si verum dico, recordare, quid consequens sit orationis nostrae, Hippia.

Hip. Haud sane intelligo, Socrate, quid dicas.

So. Neque enim fortasse nunc artem adhibes memoriae; patet vero te non putare ea opus esse. at ego tibi in memoriam reducam. scis te Achillem quidem

οἶσθ' ὅτι τὸν μὲν Ἀχιλλέα ἔφησθα ἀληθῆ εἶναι, τὸν δὲ * Ὀδυσσέα ψευδῆ καὶ πολύτροπον. B

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Νῦν οὖν αἰσθάνει ὅτι ἀναπέφανται ὁ αὐτὸς ὢν ψευδής τε καὶ ἀληθής, ὥστε εἰ ψευδὴς ὁ Ὀδυσσεὺς ἦν, καὶ ἀληθὴς γίγνεται, καὶ εἰ ἀληθὴς ὁ Ἀχιλλεύς, καὶ ψευδής, καὶ οὐ διάφοροι ἀλλήλων οἱ ἄνδρες οὐδ' ἐναντίοι, ἀλλ' ὅμοιοι.

ΙΠ. Ὦ Σώκρατες, ἀεὶ σύ τινας τοιούτους πλέκεις λόγους, καὶ ἀπολαμβάνων ὃ ἂν ᾖ δυσχερέστατον τοῦ λόγου, τούτου ἔχει κατὰ * σμικρὸν ἐφαπτόμενος, καὶ οὐχ C ὅλῳ ἀγωνίζει τῷ πράγματι περὶ ὅτου ἂν ὁ λόγος ᾖ. ἐπεὶ καὶ νῦν, ἐὰν βούλῃ, ἐπὶ πολλῶν τεκμηρίων ἀποδείξω σοι ἱκανῷ λόγῳ Ὅμηρον Ἀχιλλέα πεποιηκέναι ἀμείνω Ὀδυσσέως καὶ ἀψευδῆ, τὸν δὲ δολερόν τε καὶ πολλὰ ψευδόμενον καὶ χείρω Ἀχιλλέως. εἰ δὲ βούλει, σὺ αὖ ἀντιπαράβαλε λόγον παρὰ λόγον, ὡς ὁ ἕτερος ἀμείνων ἐστί· καὶ μᾶλλον εἴσονται οὗτοι ὁπότερος ἄμεινον λέγει.

ΣΩ. Ὦ Ἱππία, ἐγώ τοι * οὐκ ἀμφισβητῶ μὴ οὐχὶ D σὲ εἶναι σοφώτερον ἢ ἐμέ· ἀλλ' ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, προσέχειν τὸν νοῦν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων, καὶ ἐπιθυμῶν μαθεῖν ὅ τι λέγει διαπυνθάνομαι καὶ ἐπανασκοπῶ καὶ συμβιβάζω τὰ λεγόμενα, ἵνα μάθω· ἐὰν δὲ φαῦλος δοκῇ μοι εἶναι ὁ λέγων, οὔτε ἐπανερωτῶ οὔτε μοι μέλει ὧν *) λέγει· καὶ γνώσει τούτῳ οὓς ἂν ἐγὼ ἡγῶμαι σοφοὺς εἶναι· εὑρήσεις γάρ με λιπαρῆ ὄντα περὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τούτου * καὶ πυνθανό- E μενον παρ' αὐτοῦ, ἵνα μαθών τι ὠφεληθῶ. ἐπεὶ καὶ νῦν ἐννενόηκα σοῦ λέγοντος, ὅτι ἐν τοῖς ἔπεσιν οἷς σὺ ἄρτι ἔλεγες ἐνδεικνύμενος τὸν Ἀχιλλέα εἰς τὸν Ὀδυσσέα λέγειν ὡς ἀλαζόνα ὄντα, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι εἰ σὺ ἀληθῆ λέγεις, ὅτι ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς οὐδαμοῦ * φαίνεται ψευσάμενος, ὁ 370 πολύτροπος, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς πολύτροπός τις φαίνεται κατὰ τὸν σὸν λόγον· ψεύδεται γοῦν. προειπὼν γὰρ ταῦτα τὰ ἔπη, ἅπερ καὶ σὺ εἶπες ἄρτι,

*) γρ. περὶ ὧν.

dixisse verum esse, Ulixem autem mendacem ac versutum.

Hip. Etiam.

So. Nunc autem perspicis eundem repertum esse mendacem et verum, ut, si mendax Ulixes fuerit, etiam verus fuerit, et si verus Achilles, etiam mendax, nec diversi sunt viri neque contrarii inter se, sed similes.

Hip. O Socrates, semper tu huiusmodi nectis sermones, et excerpens ex oratione quod est captiosissimum, ei adhaerescis minimum quodque attingens, ac non de tota re disputas de qua sermo est. nam nunc quoque, si vis, multis tibi argumentis satis probabo Homerum fecisse Achillem meliorem Ulixe et a mendacio alienum, hunc vero fraudulentum, multa mentientem et deteriorem Achille. quodsi vis, tu in contrariam partem proba, alterum esse meliorem; et magis cognoscent hi uter melius dicat.

So. O Hippia, ego sane non dubito quin tu me sapientior sis; at semper consuevi, si quis quid profert, attendere, praesertim si videtur mihi sapiens esse qui dicit, et discere cupiens quid dicat sciscitor iterumque quaero et comparo dicta, ut discam; sin autem mediocris videtur mihi esse qui disserit, neque quaero neque curo quae dicit. et cognosces hinc quos ego censeam sapientes esse; nam me reperies adhaerescentem ad ea quae hic dicit et quaerentem ex ipso, ut discens aliquid adiuver. enimvero nunc quoque mecum reputavi, quum tu verba faceres et versus illos citares ostendens Achillem eos in Ulixem dicere quippe qui vanus fuisset, mirum vero si tu vera diceres, siquidem Ulixes nusquam reperitur mentiens, versutus ille, Achilles vero versutus aliquis deprehenditur ex tua oratione: mentitur enim. nam quum pronunciasset versus illos, quos tu quoque modo citasti: *invisus enim mihi ille*

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ,

ὀλίγον ὕστερον λέγει ὡς οὔτ᾽ ἂν ἀναπεισθείη * ὑπὸ τοῦ B
Ὀδυσσέως τε καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος οὔτε μένοι τὸ παράπαν ἐν τῇ Τροίᾳ, ἀλλ᾽

Αὔριον ἱρὰ Διὶ ῥέξας, φησί, καὶ πᾶσι θεοῖσι,
Νηήσας εὖ νῆας, ἐπὴν ἅλαδε προερύσσω,
Ὄψεαι, αἴ κ᾽ ἐθέλῃσθα καὶ αἴ κέν τοι τὰ μεμήλῃ,
Ἦρι μάλ᾽ Ἑλλήσποντον ἐπ᾽ ἰχθυόεντα πλεούσας
Νῆας ἐμάς, ἐν δ᾽ ἄνδρας ἐρεσσέμεναι μεμαῶτας.
* Εἰ δέ κεν εὐπλοΐην δώῃ κλυτὸς Ἐννοσίγαιος, C
Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

ἔτι δὲ τούτων πρότερον πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα λοιδορούμενος εἶπε

Νῦν δ᾽ εἶμι Φθίηνδ᾽, ἐπειὴ πολὺ λώϊόν ἐστιν
Οἴκαδ᾽ ἴμεν σὺν νηυσὶ κορωνίσιν. οὐδέ σ᾽ ὀΐω
* Ἐνθάδ᾽ ἄτιμος ἐὼν ἄφενος καὶ πλοῦτον ἀφύξειν. D

ταῦτ᾽ εἰπὼν τοτὲ μὲν ἐναντίον τῆς στρατιᾶς ἁπάσης, τοτὲ δὲ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ἑταίρους, οὐδαμοῦ φαίνεται οὔτε παρεσκευασμένος *) οὔτ᾽ ἐπιχειρήσας καθέλκειν τὰς ναῦς ὡς ἀποπλευσούμενος οἴκαδε, ἀλλὰ πάνυ γενναίως ὀλιγωρῶν τοῦ τἀληθῆ λέγειν. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία, καὶ ἐξ ἀρχῆς σε ἠρόμην ἀπορῶν ὁπότερος τούτοιν τοῖν ἀνδροῖν ἀμείνων πεποίηται τῷ ποιητῇ, καὶ ἡγούμενος * ἀμφοτέρω ἀρίστω E
εἶναι καὶ δύσκριτον ὁπότερος ἀμείνων εἴη καὶ περὶ ψεύδους καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς· ἀμφοτέρω γὰρ καὶ κατὰ τοῦτο παραπλησίω ἐστόν.

ΙΠ. Οὐ γὰρ καλῶς σκοπεῖς, ὦ Σώκρατες· ἃ μὲν γὰρ ὁ Ἀχιλλεὺς ψεύδεται, οὐκ ἐξ ἐπιβουλῆς φαίνεται ψευδόμενος, ἀλλ᾽ ἄκων, διὰ τὴν συμφορὰν τὴν τοῦ στρατοπέδου ἀναγκασθεὶς καταμεῖναι καὶ βοηθῆσαι, ἃ δὲ ὁ Ὀδυσσεύς, ἑκών τε καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς.

ΣΩ. Ἐξαπατᾷς με, ὦ φίλτατε Ἱππία, καὶ αὐτὸς τὸν Ὀδυσσέα μιμεῖ.

ΙΠ. Οὐδαμῶς, * ὦ Σώκρατες. λέγεις δὲ δὴ τί καὶ πρὸς τί; 371

*) γρ. παρασκευασάμενος.

perinde ut orci portae, qui aliud celat mente, aliud dicit, paullo post declarat neque se passurum ab Ulixe et Agamemnone de sententia deduci neque omnino ad Troiam mansurum esse, sed *cras,* inquit, *Iovi omnibusque diis sacris factis, naves rite collectas quum in mare protraxero, videbis, si volueris idque tu curaveris, mane navigantes ad Hellespontum piscosum naves meas, virosque in eis prompte remigantes. ac si secundam navigationem dederit inclytus qui terram concutit, tertia luce Phthiam veniam fertilem.* etiam prius Agamemnonem increpans dixit: *nunc redibo Phthiam, quoniam multo melius est domum abire cum navibus curvis. neque enim cogito, quum ipse iniuria affectus sim, hic tibi opes et divitias parare.* haec licet dixerit modo coram universo exercitu, modo ad amicos suos, nusquam tamen reperitur neque paratus neque instituens naves deducere domum navigaturus, sed admodum ingenue non curans verum dicere. equidem vero, Hippia, iam initio te rogavi dubitans utrum ex his viris meliorem fecerit poëta, et arbitrans ambos esse optimos nec facile esse ad diiudicandum uter melior esset et ad mendacium et ad veritatem et ad reliquam virtutem; ambo enim in hoc quoque consimiles sunt.

Hip. Haud recte iudicas, Socrate; quae enim Achilles mentitur, non de industria reperitur mentiens, sed invitus, calamitate exercitui illata coactus manere et auxilium ferre, quae vero Ulixes, volens et de industria.

So. Decipis me, carissime Hippia, ipseque Ulixem imitaris.

Hip. Minime, Socrate. dicis autem quidnam et quorsum?

So. Quia non de industria ais Achillem mentiri, qui est tantus praestigiator tamque non solum vanus,

ΣΩ. Ὅτι οὐκ ἐξ ἐπιβουλῆς φὴς τὸν Ἀχιλλέα ψεύδεσθαι, ὃς ἦν οὕτω γόης καὶ ἐπίβουλος πρὸς τῇ ἀλαζονείᾳ,*) ὡς πεποίηκεν Ὅμηρος, ὥστε καὶ τοῦ Ὀδυσσέως τοσοῦτον φαίνεται φρονεῖν πλέον πρὸς τὸ ῥᾳδίως λανθάνειν αὐτὸν ἀλαζονευόμενος, ὥστε ἐναντίον αὐτοῦ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐτόλμα ἐναντία λέγειν καὶ ἐλάνθανε τὸν Ὀδυσσέα· οὐδὲν γοῦν φαίνεται εἰπὼν πρὸς αὐτὸν ὡς αἰσθανόμενος αὐτοῦ ψευδομένου * ὁ Ὀδυσσεύς. B

ΙΠ. Ποῖα δὴ ταῦτα λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οὐκ οἶσθ᾽ ὅτι λέγων ὕστερόν πως **) πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ἔφη ἅμα τῇ ἠοῖ ἀποπλευσεῖσθαι, πρὸς τὸν Αἴαντα δὲ οὐκ αὖ φησὶν ἀποπλευσεῖσθαι, ἀλλ᾽ ἄλλα λέγει;

ΙΠ. Ποῦ δή;

ΣΩ. Ἐν οἷς λέγει

Οὐ γὰρ πρὶν πολέμοιο μεδήσομαι ***) αἱματόεντος,
* Πρίν γ᾽ υἱὸν Πριάμοιο δαΐφρονος, Ἕκτορα δῖον, C
Μυρμιδόνων ἐπί τε κλισίας καὶ νῆας ἱκέσθαι
Κτείνοντ᾽ Ἀργείους, κατά τε φλέξαι ****) πυρὶ νῆας.
Ἀμφὶ δέ μιν τῇ ἐμῇ κλισίῃ καὶ νηῒ μελαίνῃ
Ἕκτορα καὶ μεμαῶτα μάχης σχήσεσθαι ὀΐω.

σὺ δὴ οὖν, ὦ Ἱππία, πότερον οὕτως ἐπιλήσμονα οἴει εἶναι τὸν τῆς Θέτιδός τε καὶ ὑπὸ τοῦ * σοφωτάτου Χείρωνος πεπαιδευμένον, ὥστε ὀλίγον πρότερον λοιδοροῦντα τοὺς ἀλαζόνας τῇ ἐσχάτῃ λοιδορίᾳ αὐτὸν παραχρῆμα πρὸς μὲν τὸν Ὀδυσσέα φάναι ἀποπλευσεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸν Αἴαντα μενεῖν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐπιβουλεύοντά τε καὶ ἡγούμενον ἀρχαῖον εἶναι τὸν Ὀδυσσέα καὶ αὐτοῦ αὐτῷ τούτῳ, τῷ τεχνάζειν τε καὶ ψεύδεσθαι, περιέσεσθαι; D

ΙΠ. Οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα ὑπ᾽ εὐηθείας ἀναπεισθεὶς * πρὸς τὸν Αἴαντα ἄλλα εἶπεν ἢ πρὸς τὸν Ὀδυσσέα. ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἅ τε ἀληθῆ λέγει, ἐπιβουλεύσας ἀεὶ λέγει, καὶ ὅσα ψεύδεται, ὡσαύτως. E

ΣΩ. Ἀμείνων ἄρ᾽ ἐστίν, ὡς ἔοικεν, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀχιλλέως.

---

*) γρ. πρὸς τὴν ἀλαζονείαν. **) γρ. ἢ ὡς.
) γρ. μεθήσομαι. *) γρ. σμῆξαι.

verum etiam insidiosus, ut Homerus eum fingit, ut etiam Ulixe deprehendatur callidior, quippe qui tam facile hunc vanitate fefellerit, ut coram eo secum ipse pugnare auderet eumque falleret; nihil enim reperitur contra dicens Ulixes tamquam animadvertens illum mentiri.

Hip. Qualia ista dicis, Socrate?

So. An nescis serius eum cum Ulixe loquentem dicere primo se diluculo discessurum esse, Aiaci contra aperire se non esse discessurum, igitur aliud dicere?

Hip. Ubinam?

So. Ubi dicit: *neque enim prius bellum cogitabo sanguineum, quam Priami filius bellicosi, Hector divus, ad Myrmidonum tentoria et naves pervenerit interfectis Argivis igneque consumpserit naves. ad meum vero tentorium navemque fuscam Hectoris quamvis alacris impetum me inhibiturum esse existimo.* tu igitur, Hippia, an tam obliviosum putas esse Thetidis filium et Chironis sapientissimi discipulum, ut, quum paullo ante hominibus vanis convicium fecerit extremum, statim Ulixi dicat se discessurum, Aiaci vero se mansurum esse, ac non insidias adhibere atque existimare stolidum esse Ulixem seque eum hoc ipso, dolo et mendacio, superaturum esse?

Hip. Non mihi videtur, Socrate; sed hoc ipsum statuens prae simplicitate de sententia deiectus Aiaci aliud dicit quam Ulixi. Ulixes vero quae vera dicit, per insidias semper dicit, et quae mentitur, itidem.

So. Melior ergo est, ut patet, Ulixes Achille.

Hip. Minime vero, Socrate.

So. Quid? nonne modo vidimus sua sponte mentientes meliores esse quam invite?

Hip. Qui tandem, Socrate, qui consulto iniuste faciant et consulto insidientur fraudemque concipiant

ΙΠ. Ἥκιστά γε δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τί δέ; οὐκ ἄρτι ἐφάνησαν οἱ ἑκόντες ψευδόμενοι βελτίους ἢ οἱ ἄκοντες;

ΙΠ. Καὶ πῶς ἄν, ὦ Σώκρατες, οἱ ἑκόντες ἀδικοῦντες καὶ ἑκόντες * ἐπιβουλεύσαντες καὶ κακὰ ἐργασάμενοι βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων, οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ ἢ ψεύσηται ἢ ἄλλο τι κακὸν ποιήσῃ; καὶ οἱ νόμοι δήπου πολὺ χαλεπώτεροί εἰσι τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις καὶ ψευδομένοις ἢ τοῖς ἄκουσιν.

ΣΩ. Ὁρᾷς, ὦ Ἱππία, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω λέγων ὡς λιπαρής εἰμι πρὸς * τὰς ἐρωτήσεις τῶν σοφῶν; καὶ κινδυνεύω ἓν μόνον ἔχειν τοῦτο ἀγαθόν, τἆλλα ἔχων πάνυ φαῦλα. τῶν μὲν γὰρ πραγμάτων ᾗ ἔχει ἔσφαλμαι, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπῃ ἐστί. τεκμήριον δέ μοι τούτου ἱκανόν, ὅτι ἐπειδὰν συγγένωμαί τῳ ὑμῶν τῶν εὐδοκιμούντων ἐπὶ σοφίᾳ καὶ οἷς οἱ Ἕλληνες πάντες μάρτυρές εἰσι τῆς σοφίας, φαίνομαι οὐδὲν εἰδώς· οὐδὲν γάρ μοι δοκεῖ τῶν αὐτῶν καὶ ὑμῖν, ὡς ἔπος εἰπεῖν· καίτοι τί μεῖζον ἀμαθίας τεκμήριον ἢ ἐπειδάν * τις σοφοῖς ἀνδράσι διαφέρηται; ἓν δὲ τοῦτο θαυμάσιον ἔχω ἀγαθόν, ὅ με σώζει· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι μανθάνων, ἀλλὰ πυνθάνομαι καὶ ἐρωτῶ καὶ χάριν πολλὴν ἔχω τῷ ἀποκρινομένῳ, καὶ οὐδένα πώποτε ἀπεστέρησα χάριτος· οὐ γὰρ πώποτε ἔξαρνος ἐγενόμην μαθών τι, ἐμαυτοῦ ποιούμενος τὸ μάθημα εἶναι ὡς εὕρημα, ἀλλ' ἐγκωμιάζω τὸν διδάξαντά με ὡς σοφὸν ὄντα, ἀποφαίνων ἃ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ. καὶ δὴ καὶ νῦν, ἃ σὺ λέγεις οὐχ ὁμολογῶ σοι, * ἀλλὰ διαφέρομαι πάνυ σφόδρα. καὶ τοῦτ' εὖ οἶδα ὅτι δι' ἐμὲ γίγνεται, ὅτι τοιοῦτός εἰμι οἷόσπερ εἰμί, ἵνα μηδὲν ἐμαυτὸν μεῖζον εἴπω. ἐμοὶ γὰρ φαίνεται, ὦ Ἱππία, πᾶν τοὐναντίον ἢ ὃ σὺ λέγεις· οἱ βλάπτοντες τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀδικοῦντες καὶ ψευδόμενοι καὶ ἐξαπατῶντες καὶ ἁμαρτάνοντες ἑκόντες, ἀλλὰ μὴ ἄκοντες, βελτίους εἶναι ἢ οἱ ἄκοντες· ἐνίοτε μέντοι καὶ τοὐναντίον δοκεῖ μοι τούτων καὶ πλανῶμαι περὶ ταῦτα, δῆλον ὅτι διὰ τὸ μὴ εἰδέναι. * νυνὶ δὲ ἐν τῷ παρόντι μοι ὥσπερ κατηβολὴ περιελήλυθε, καὶ δοκοῦσί μοι οἱ ἑκόντες ἐξαμαρτάνοντες περί τι

meliores sint haud consulto hoc facientibus, quibus multum videtur veniae dari, si, quis insciens iniuste facit vel mentitur vel aliud quid committit? ac leges sane longe severiores sunt in homines consulto fraudem concipientes et mentientes quam in eos qui inviti tale quid committunt.

So. Vides, Hippia, vera me dicere dicentem me adhaerescere ad interrogationes sapientium? et haud scio an unum solum habeam hoc bonum, cetera habens plane mediocria. etenim rerum me ratio fallit nec scio quomodo se habeant. magno autem mihi argumento hoc est quod, si aliquem convenio vestrum qui sapientiae gloria excellunt et quibus Graeci universi sapientiae sunt testes, nihil reperior sciens; nihil enim fere mihi videtur enim ac vobis; quamquam quod maius inscitiae documentum quam si quis a sapientibus viris dissideat? unum vero hoc admirabile habeo bonum, quod me servat; non enim erubesco discere, sed percontor et quaero et gratiam magnam habeo respondenti nec ulli umquam denegavi gratiam; neque enim umquam infitias ivi si quid didiceram, meam vindicans doctrinam tamquam a me inventam, sed laudibus afficio qui me docuit ut sapientem et ostendo ea quae ab eo didici. atque etiam nunc, quae tu dicis, non concedo tibi, sed dissideo vehementer. et hoc certo scio mea culpa fieri, quia talis sum qualis sum, ne quid gravius in me dicam. mihi enim videtur, Hippia, plane contra ac tu dicis: qui laedunt homines et iniuste faciunt et mentiuntur et decipiunt et peccant volentes, non inviti, meliores mihi videntur esse quam inviti; nonnumquam tamen etiam contrarium mihi videtur horum et fluctuo, quippe qui nesciam. nunc autem in praesentia me quasi vis morbi circumvenit, et videntur mihi volentes qui peccant aliquid meliores esse invitis. causam vero praesentis affectionis superioribus attribuo sermonibus, cur videantur nunc in praesentia qui inviti horum quidque

βελτίους εἶναι τῶν ἀκόντων. αἰτιῶμαι δὲ τοῦ νῦν παρόντος παθήματος τοὺς ἔμπροσθεν λόγους αἰτίους εἶναι, ὥστε φαίνεσθαι νῦν ἐν τῷ παρόντι τοὺς ἄκοντας τούτων ἕκαστα ποιοῦντας πονηροτέρους ἢ τοὺς ἑκόντας. σὺ οὖν χάρισαι καὶ μὴ φθονήσῃς ἰάσασθαι τὴν ψυχήν μου· πολὺ γάρ τοι μεῖζόν με ἀγαθὸν ἐργάσει ἀμαθίας παύσας * τὴν ψυχὴν ἢ νόσου τὸ σῶμα. μακρὸν μὲν οὖν λόγον εἰ ἐθέλεις λέγειν, προλέγω σοι ὅτι οὐκ ἄν με ἰάσαιο (οὐ γὰρ ἂν ἀκολουθήσαιμι), ὥσπερ δὲ ἄρτι εἰ θέλεις μοι ἀποκρίνεσθαι, πάνυ ὀνήσεις, οἶμαι δὲ οὐδ' αὐτὸν σὲ βλαβήσεσθαι. δικαίως δ' ἂν καὶ σὲ παρακαλοίμην, ὦ παῖ Ἀπημάντου· σὺ γάρ με ἐπῆρας Ἱππίᾳ διαλέγεσθαι· καὶ νῦν, ἐὰν μή μοι ἐθέλῃ Ἱππίας ἀποκρίνεσθαι, δέου αὐτοῦ περὶ ἐμοῦ. 373

ΕΥ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οἶμαι οὐδὲν δεήσεσθαι Ἱππίαν τῆς ἡμετέρας δεήσεως· * οὐ γὰρ τοιαῦτα αὐτῷ ἐστὶ τὰ προειρημένα, ἀλλ' ὅτι οὐδενὸς ἂν φύγοι ἀνδρὸς ἐρώτησιν. Ἦ γάρ, ὦ Ἱππία; οὐ ταῦτα ἦν ἃ ἔλεγες; B

ΙΠ. Ἔγωγε. ἀλλὰ Σωκράτης, ὦ Εὔδικε, ἀεὶ ταράττει ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἔοικεν ὥσπερ κακουργοῦντι.

ΣΩ. Ὦ βέλτιστε Ἱππία, οὔτοι *) ἑκών γε ταῦτα ἐγὼ ποιῶ **) (σοφὸς γὰρ ἂν ἦ καὶ δεινὸς κατὰ τὸν σὸν λόγον), ἀλλ' ἄκων· ὥστε μοι συγγνώμην ἔχε· φῂς γὰρ αὖ δεῖν, ὃς ἂν κακουργῇ ἄκων, συγγνώμην * ἔχειν. C

ΕΥ. Καὶ μηδαμῶς γε, ὦ Ἱππία, ἄλλως ποίει, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἕνεκα καὶ τῶν προειρημένων σοι λόγων ἀποκρίνου ἃ ἄν σε ἐρωτᾷ Σωκράτης.

ΙΠ. Ἀλλ' ἀποκρινοῦμαι, σοῦ γε δεομένου. Ἀλλ' ἐρώτα ὅ τι βούλει.

ΣΩ. Καὶ μὴν σφόδρα γε ἐπιθυμῶ, ὦ Ἱππία, διασκέψασθαι τὸ νῦν δὴ λεγόμενον, πότεροί ποτε ἀμείνους, οἱ ἑκόντες, ἢ οἱ ἄκοντες ἁμαρτάνοντες. οἶμαι οὖν ἐπὶ τὴν σκέψιν ὀρθότατ' ἂν ὧδε ἐλθεῖν. ἀλλ' ἀπόκριναι. καλεῖς τινὰ δρομέα ἀγαθόν;

ΙΠ. * Ἔγωγε. D

ΣΩ. Καὶ κακόν;

---

*) γρ. οὔτι. **) γρ. ταῦτα ποιῶν.

committant praviores esse quam qui consulto. tu igitur mihi gratum fac nec gravere animo meo mederi; multo enim me maiore afficies beneficio inscitia liberans animum quam morbo corpus. longam vero si vis orationem exprimere, praedico tibi futurum non esse ut mihi medeare (non enim sequi potero), sin vero ut modo mihi volueris respondere, sane me iuvabis, arbitror autem ne te ipsum quidem incommodum esse accepturum. iure vero te quoque advocaverim, o fili Apemanti; tu enim me incitasti ad sermonem cum Hippia conferendum; nunc igitur, si mihi noluerit Hippias respondere, roga eum mea causa.

Eu. At, Socrate, arbitror non opus esse Hippiae nostra rogatione; nec enim talia praedixit; sed nullius se fugere viri interrogationem. Nonne, Hippia, ista dixti?

Hip. Vero. sed Socrates, Eudice, semper confundit disserentes et videtur quasi premere.

So. Optime Hippia, neque tamen volens hoc facio (sapiens enim essem et excellens ex tuis verbis), sed invitus; quocirca veniam mihi da; ais enim ei qui male faciat invitus, veniam esse dandam.

Eu. Minime vero, Hippia, aliter fac, sed nostra gratia et propter ea quae supra dixisti responde ad ea quae ex te sciscitatur Socrates.

Hip. Sane respondebo, te quidem rogante. Itaque interroga quod vis.

So. Ego vero vehementer cupio, Hippia, investigare quod modo dictum est, utri tandem meliores sint, qui volentes, an qui inviti peccent. existimo igitur ita nos rectissime ad hoc indagandum esse aggressuros. iam responde. vocasne aliquem cursorem bonum?

Hip. Ego vero.

So. Etiam malum?

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθὸς μὲν ὁ εὖ θέων, κακὸς δ' ὁ κακῶς;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ βραδέως θέων κακῶς θεῖ, ὁ δὲ ταχέως εὖ;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ἐν δρόμῳ μὲν ἄρα καὶ τῷ θεῖν τάχος μὲν ἀγαθόν, βραδυτὴς δὲ κακόν.

ΙΠ. Ἀλλὰ τί μέλλει;

ΣΩ. Πότερος οὖν ἀμείνων δρομεύς; ὁ ἑκὼν βραδέως θέων, ἢ ὁ ἄκων;

ΙΠ. Ὁ ἑκών.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ ποιεῖν τί ἐστι τὸ θεῖν;

ΙΠ. Ποιεῖν μὲν οὖν.

ΣΩ. Εἰ δὲ ποιεῖν, οὐ καὶ ἐργάζεσθαί * τι; E.

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ὁ κακῶς ἄρα θέων κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐν δρόμῳ τοῦτο ἐργάζεται.

ΙΠ. Κακόν· πῶς γὰρ οὔ;

ΣΩ. Κακῶς δὲ θεῖ ὁ βραδέως θέων.

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀγαθὸς δρομεὺς ἑκὼν τὸ κακὸν τοῦτο ἐργάζεται καὶ τὸ αἰσχρόν, ὁ δὲ κακὸς ἄκων;

ΙΠ. Ἔοικέ γε.

ΣΩ. Ἐν δρόμῳ μὲν ἄρα πονηρότερος ὁ ἄκων κακὰ ἐργαζόμενος ἢ ὁ ἑκών.

ΙΠ. Ἐν δρόμῳ γε.

ΣΩ. * Τί δ' ἐν πάλῃ; πότερος παλαιστὴς ἀμείνων, 37
ὁ ἑκὼν πίπτων, ἢ ὁ ἄκων;

ΙΠ. Ὁ ἑκών, ὡς ἔοικεν. *)

ΣΩ. Πονηρότερον δὲ καὶ αἴσχιον ἐν πάλῃ τὸ πίπτειν, ἢ τὸ καταβάλλειν;

ΙΠ. Τὸ πίπτειν.

ΣΩ. Καὶ ἐν πάλῃ ἄρα ὁ ἑκὼν τὰ πονηρὰ καὶ αἰσχρὰ ἐργαζόμενος βελτίων παλαιστὴς ἢ ὁ ἄκων.

---

*) γρ. ἑκών. ἔοικε.

Hip. Ita.

So. Nonne bonus est qui bene currit, malus vero qui male?

Hip. Etiam.

So. Nonne tarde qui currit male currit, velociter autem qui currit bene?

Hip. Vero.

So. In cursu igitur et currendo velocitas bona, tarditas autem mala.

Hip. Quippini?

So. Uter ergo melior cursor, qui volens tarde currit, an qui invitus?

Hip. Qui volens.

So. Nonne vero facere aliquid est currere?

Hip. Facere sane.

So. Et si facere, nonne etiam agere?

Hip. Etiam.

So. Male igitur qui currit male et turpiter in cursu agit.

Hip. Male: quidni?

So. Male vero currit qui tarde currit.

Hip. Etiam.

So. Nonne bonus cursor consulto male agit et turpiter, malus vero invitus?

Hip. Videtur sane.

So. In cursu igitur pravior est qui invitus male agit quam qui consulto.

Hip. In cursu vero.

So. Quid in lucta? uter luctator melior, qui consulto cadit, an qui invitus?

Hip. Qui consulto, ut patet.

So. Pravius ac turpius in lucta cadere, an deiicere?

Hip. Cadere.

So. Ergo etiam in lucta qui sua sponte prave ac turpiter agit melior est luctator quam qui invitus.

ΙΠ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Τί δὲ ἐν τῇ ἄλλῃ πάσῃ [τῇ] τοῦ σώματος χρείᾳ; οὐχ ὁ βελτίων *) τὸ σῶμα δύναται ἀμφότερα ἐργάζεσθαι, καὶ τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ * τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ καλά; ὥςτε ὅταν κατὰ τὸ σῶμα πονηρὰ ἐργάζηται, ἑκὼν ἐργάζεται ὁ βελτίων τὸ σῶμα, ὁ δὲ πονηρότερος ἄκων. B

ΙΠ. Ἔοικε καὶ κατὰ τὴν ἰσχὺν οὕτως ἔχειν.

ΣΩ. Τί δὲ κατ᾽ εὐσχημοσύνην, ὦ Ἱππία; οὐ τοῦ βελτίονος σώματός ἐστιν ἑκόντος τὰ αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ σχήματα σχηματίζειν, τοῦ δὲ πονηροτέρου ἄκοντος; ἢ πῶς σοι δοκεῖ;

ΙΠ. Οὕτως.

ΣΩ. Καὶ ἀσχημοσύνη ἄρα ἡ μὲν ἑκούσιος πρὸς ἀρετῆς ἐστίν, ἡ δὲ ἀκούσιος * πρὸς πονηρίας σώματος. C

ΙΠ. Φαίνεται.

ΣΩ. Τί δὲ φωνῆς πέρι λέγεις; ποτέραν φὴς εἶναι βελτίω, τὴν ἑκουσίως ἀπᾴδουσαν, ἢ τὴν ἀκουσίως;

ΙΠ. Τὴν ἑκουσίως.

ΣΩ. Μοχθηροτέραν δὲ τὴν ἀκουσίως;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Δέξαιο δ᾽ ἂν πότερον τἀγαθὰ κεκτῆσθαι, ἢ τὰ κακά;

ΙΠ. Τἀγαθά.

ΣΩ. Πότερον οὖν ἂν δέξαιο πόδας κεκτῆσθαι ἑκουσίως χωλαίνοντας, ἢ ἀκουσίως;

ΙΠ. Ἑκουσίως.

ΣΩ. Χωλεία δὲ ποδῶν οὐχὶ πονηρία * καὶ ἀσχημοσύνη ἐστίν; D

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Τί δέ; ἀμβλυωπία οὐ πονηρία ὀφθαλμῶν;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ποτέρους οὖν ἂν βούλοιο ὀφθαλμοὺς κεκτῆσθαι καὶ ποτέροις συνεῖναι, οἷς ἑκὼν ἄν τις ἀμβλυώττοι καὶ παρορῴη, ἢ οἷς ἄκων;

*) ἴσ. οὐχ ὁ ἰσχυρότερος καὶ βελτίων.

Hip. Patet vere.

So. Quid in reliquis omnibus corporis operibus? nonne qui robustior est ac meliore corpore utraque potest agere, et robusta et imbecilla, et turpia et pulchra? quocirca si corpore pravi quid agit, volens agit qui meliore est corpore, qui vero praviore invitus.

Hip. Videtur sane roboris hanc esse rationem.

So. Quid autem decorum, Hippia? nonne melioris corporis est sua sponte turpes ac pravos gestus agere, pravioris vero invite? an quomodo tibi videtur?

Hip. Ita.

So. Etiam indecorum igitur voluntarium in virtutem convenit, non voluntarium in pravitatem corporis.

Hip. Videtur.

So. Quid porro de voce dicis? utram ais esse meliorem, sua sponte discrepantem, an invite?

Hip. Sponte discrepantem.

So. Priorem vero invite discrepantem?

Hip. Etiam.

So. Utrum autem malis bona possidere, an mala?

Hip. Bona.

So. Utrum igitur malis pedes habere sponte claudicantes, an invite?

Hip. Sponte.

So. Claudicatio vero pedum nonne pravitas et indecorus corporis habitus est?

Hip. Etiam.

So. Quid porro? hebetatio nonne pravitas est oculorum?

Hip. Vero.

So. Utros igitur velis oculos habere et utris uti,

ΙΠ. Οἷς ἑκών.

ΣΩ. Βελτίω ἄρ' ἥγησαι τῶν σαυτοῦ τὰ ἑκουσίως πονηρὰ ἐργαζόμενα ἢ τὰ ἀκουσίως.

ΙΠ. Τά γοῦν τοιαῦτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν πάντα, οἷον καὶ ὦτα καὶ ῥῖνας καὶ στόμα καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις, εἷς λόγος συνέχει, τὰς μὲν ἀκόντως * κακὰ ἐργαζομένας ἀκτήτους εἶναι ὡς πονη- E ρὰς οὔσας, τὰς δὲ ἑκουσίως κτητὰς ὡς ἀγαθὰς οὔσας;

ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Τί δέ; ὀργάνων ποτέρων βελτίων ἡ κοινωνία, οἷς ἑκών τις κακὰ ἐργάζεται, ἢ οἷς ἄκων; οἷον πηδάλιον ᾧ ἄκων κακῶς τις κυβερνήσει, βέλτιον, ἢ ᾧ ἑκών;

ΙΠ. Ὧι ἑκών.

ΣΩ. Οὐ καὶ τόξον ὡσαύτως καὶ λύρα καὶ αὐλοὶ καὶ τἄλλα ξύμπαντα;

ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. * Τί δέ; ψυχὴν κεκτῆσθαι ἵππου, ᾗ ἑκών τις 375 κακῶς ἱππεύσει, ἄμεινον, ἢ ᾗ ἄκων; *)

ΙΠ. Ἧι ἑκών.

ΣΩ. Ἀμείνων ἄρα ἐστίν.

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Τῇ ἀμείνονι ἄρα ψυχῇ ἵππου τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα ταύτης τὰ πονηρὰ ἑκουσίως ἂν ποιοῖ, τῇ δὲ τῆς πονηρᾶς **) ἀκουσίως.

ΙΠ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ κυνὸς καὶ τῶν ἄλλων ζώων πάντων;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Τί δὲ δή; ἀνθρώπου ψυχὴν ἐκτῆσθαι τοξότου ἄμεινόν ἐστιν, ἥτις ἑκουσίως ἁμαρτάνει τοῦ σκοποῦ, ἢ ἥτις ἀκουσίως;

---

*) γρ. ἀμείνων ἢ ἄκων.

**) γρ. τὰ δὲ τῆς πονηρίας. ἴσ. τῇ δὲ πονηρᾷ τὰ τῆς πονηρᾶς.

quibus quis sponte hebes sit et perperam cernat, an quibus invitus?

Hip. Quibus sua sponte.

So. Meliora igitur existimas de rebus tuis quae sua sponte prava agunt, quam quae invite.

Hip. Talia sane.

So. Nonne omnia, velut aures et nares et os omnesque sensus, una ratio complectitur haec, ut quae invite mala agant eorum possessio pro nihilo sit putanda, quia prava sint, quae vero sua sponte, eorum expetenda sit possessio, quia bona sint?

Hip. Mihi sane videtur.

So. Quid porro? instrumentorum utrorum melior est usus, quibus quis sua sponte mala agit, an quibus invitus? velut gubernaculum id quo quis invitus male gubernabit melius est, an quo sua sponte?

Hip. Quo sua sponte.

So. Nonne etiam arcus similiter et lyra et tibiae et reliqua omnia?

Hip. Vera dicis.

So. Quid porro? animum possidere equi, quo quis sua sponte male equitet, praestat, an quo invite?

Hip. Quo sua sponte.

So. Melior est igitur.

Hip. Etiam.

So. Meliore ergo animo equi eiusdem equi opera prava sua sponte faciet, pravo contra pravi opera invite.

Hip. Sane quidem.

So. Nonne etiam canis reliquorumque animalium omnium?

Hip. Vero.

So. Quid vero? hominis animum possidere sagittarii praestat eum qui sua sponte aberret a meta, an eum qui invitus?

ΙΠ. * Ἥτις ἑκουσίως. B

ΣΩ. Οὐκοῦν αὕτη ἀμείνων εἰς τοξικήν ἐστιν;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ ψυχὴ ἄρ' ἀκουσίως ἁμαρτάνουσα πονηροτέρα ἢ ἑκουσίως.

ΙΠ. Ἐν τοξικῇ γε.

ΣΩ. Τί δ' ἐν ἰατρικῇ; οὐχὶ ἡ ἑκοῦσα κακὰ ἐργαζομένη περὶ τὰ σώματα ἰατρικωτέρα;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ἀμείνων ἄρα αὕτη ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ τῆς μὴ ἰατρικῆς.

ΙΠ. Ἀμείνων.

ΣΩ. Τί δέ; ἡ κιθαριστικωτέρα καὶ αὐλητικωτέρα καὶ τἆλλα πάντα τὰ κατὰ τὰς τέχνας * τε καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὐχὶ ἡ ἀμείνων ἑκοῦσα τὰ κακὰ ἐργάζεται καὶ τὰ αἰσχρὰ καὶ ἐξαμαρτάνει, ἡ δὲ πονηροτέρα ἄκουσα; C

ΙΠ. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἀλλὰ μήν που τάς γε τῶν δούλων ψυχὰς κεκτῆσθαι δεξαίμεθ' ἂν μᾶλλον τὰς ἑκουσίως ἢ τὰς ἀκουσίως ἁμαρτανούσας τε καὶ κακουργούσας, ὡς ἀμείνους οὔσας εἰς ταῦτα.

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Τί δέ; τὴν ἡμετέραν αὐτῶν οὐ βουλοίμεθ' ἂν ὡς βελτίστην ἐκτῆσθαι;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν βελτίων ἔσται ἐὰν * ἑκοῦσα κακουργῇ τε καὶ ἐξαμαρτάνῃ, ἢ ἐὰν ἄκουσα; D

ΙΠ. Δεινὸν μέντ' ἂν εἴη, ὦ Σώκρατες, εἰ οἱ ἑκόντες ἀδικοῦντες βελτίους ἔσονται ἢ οἱ ἄκοντες.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν φαίνεταί γε ἐκ τῶν εἰρημένων.

ΙΠ. Οὔκουν ἔμοιγε.

ΣΩ. Ἐγὼ δ' ᾤμην, ὦ Ἱππία, καὶ σοὶ φανῆναι. πάλιν δ' ἀπόκριναι· ἡ δικαιοσύνη οὐχὶ ἢ δύναμίς τίς ἐστιν ἢ ἐπιστήμη ἢ ἀμφότερα; ἢ οὐκ ἀνάγκη ἕν γέ τι τούτων εἶναι τὴν * δικαιοσύνην; E

Hip. Eum qui sua sponte.

So. Nonne hic melior est ad artem sagittandi?

Hip. Etiam.

So. Itaque animus quoque invite aberrans pravior quam sua sponte.

Hip. In sagittando sane.

So. Quid vero in medicina? nonne qui sua sponte malis afficit corpora, medicinae peritior?

Hip. Vero.

So. Melior ergo hic est hac in arte quam medicinae non peritus?

Hip. Melior.

So. Quid? qui citharam pulsandi et tibiam inflandi reliquarumque omnium artium et disciplinarum peritior est, nonne melior sua sponte mala agit et turpia et peccat, pravior autem invitus?

Hip. Videtur.

So. Iam vero servorum sane animos possidere malemus qui sua sponte, quam qui inviti peccent et male faciant, quippe qui meliores sint ad haec.

Hip. Etiam.

So. Quid vero? nostrum ipsi animum nonne volemus quam optimum habere?

Hip. Sane quidem.

So. Nonne melior erit si sua sponte male faciet et peccabit, quam si invitus?

Hip. Indignum tamen foret, Socrate, si qui sua sponte iniuste facerent meliores essent quam qui inviti.

So. At vero videtur ex eis quae disputavimus.

Hip. Mihi autem non videtur.

So. Equidem putabam, Hippia, tibi quoque videri. rursus autem responde: iustitia nonne vel facultas quaedam est vel scientia vel utrumque? an non unum aliquid horum iustitia sit necesse est?

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν δύναμίς ἐστι τῆς ψυχῆς ἡ δικαιοσύνη, ἡ δυνατωτέρα ψυχὴ δικαιοτέρα ἐστί; βελτίων γάρ που ἡμῖν ἐφάνη, ὦ ἄριστε, ἡ τοιαύτη.

ΙΠ. Ἐφάνη γάρ.

ΣΩ. Τί δ' εἰ ἐπιστήμη; οὐχ ἡ σοφωτέρα ψυχὴ δικαιοτέρα, ἡ δὲ ἀμαθεστέρα ἀδικωτέρα;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Τί δ' *) εἰ ἀμφότερα; οὐχ ἡ ἀμφοτέρας ἔχουσα, ἐπιστήμην καὶ δύναμιν, δικαιοτέρα, ἡ δὲ ἀμαθεστέρα **) ἀδικωτέρα; οὐχ οὕτως ἀνάγκη ἔχειν;

ΙΠ. Φαίνεται.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ δυνατωτέρα καὶ σοφωτέρα αὕτη ἀμείνων οὖσα ἐφάνη καὶ ἀμφότερα μᾶλλον δυναμένη ποιεῖν, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά, περὶ πᾶσαν ἐργασίαν;

ΙΠ. * Ναί.

ΣΩ. Ὅταν ἄρα τὰ αἰσχρὰ ἐργάζηται, ἑκοῦσα ἐργάζεται διὰ δύναμιν καὶ τέχνην· ταῦτα δὲ δικαιοσύνης φαίνεται, ἤτοι ἀμφότερα ἢ τὸ ἕτερον.

ΙΠ. Ἔοικεν.

ΣΩ. Καὶ τὸ μέν γε ἀδικεῖν κακὰ ποιεῖν ἐστί, τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν καλά.

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ δυνατωτέρα καὶ ἀμείνων ψυχὴ ὅτανπερ ἀδικῇ, ἑκοῦσα ἀδικήσει, ἡ δὲ πονηρὰ ἄκουσα;

ΙΠ. Φαίνεται.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθὸς ἀνὴρ ὁ τὴν ἀγαθὴν * ψυχὴν B ἔχων, κακὸς δὲ ὁ τὴν κακήν;

ΙΠ. Ναί.

ΣΩ. Ἀγαθοῦ μὲν ἄρ' ἀνδρός ἐστιν ἑκόντα ἀδικεῖν, κακοῦ δὲ ἄκοντα, εἴπερ ὁ ἀγαθὸς ἀγαθὴν ψυχὴν ἔχει.

ΙΠ. Ἀλλὰ μὴν ἔχει γε.

---

*) γρ. ἀδικωτέρα; τί δ' [illegible]

**) ἴσ. ἀμαθεστέρα καὶ ἀδυνατωτέρα.

Hip. Etiam.

So. Nonne si facultas est animi iustitia, animus facultate plus valens iustior est? meliorem videlicet vidimus, mi optime, talem esse.

Hip. Vidimus vero.

So. Quid si scientia? nonne sapientior animus iustior, insipientior iniustior?

Hip. Etiam.

So. Quid vero si utrumque? nonne qui utrasque habet, scientiam et facultatem, iustior, insipientior vero et facultate carens iniustior? nonne res se sic habeat necesse est?

Hip. Videtur.

So. Nonne facultate plus valens et sapientior hic melior visus est et ad utraque facienda plus pollens, et pulchra et turpia, in quovis opere?

Hip. Vero.

So. Quando igitur turpia agit, sua sponte agit facultate et arte; has autem patet iustitiae esse, vel utrasque vel alterutram.

Hip. Consentaneum est.

So. Et iniuste facere est male facere, non iniuste facere bene.

Hip. Etiam.

So. Nonne animus facultate plus pollens et melior quando iniuste facit, sua sponte iniuste faciet, pravus vero invitus?

Hip. Videtur.

So. Nonne bonus vir est is qui bonum animum habet, malus vero qui malum?

Hip. Vero.

So. Boni ergo viri est sua sponte iniuste facere, mali vero invite, siquidem bonus bonum habet animum.

Hip. Sane quidem habet.

ΣΩ. Ὁ ἄρα ἑκὼν ἁμαρτάνων καὶ αἰσχρὰ καὶ ἄδικα ποιῶν, ὦ Ἱππία, εἴπερ τίς ἐστιν οὗτος, οὐκ ἂν ἄλλος εἴη ἢ ὁ ἀγαθός.

ΙΠ. Οὐκ ἔχω ὅπως σοι συγχωρήσω, ὦ Σώκρατες, ταῦτα.

ΣΩ. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ ἐμοί, ὦ Ἱππία· ἀλλ' ἀναγκαῖον οὕτω * φαίνεσθαι νῦν γε ἡμῖν ἐκ τοῦ λόγου. ὅπερ μέντοι πάλαι ἔλεγον, ἐγὼ περὶ ταῦτα ἄνω καὶ κάτω πλανῶμαι καὶ οὐδέποτε ταὐτά μοι δοκεῖ. καὶ ἐμὲ μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν πλανᾶσθαι οὐδὲ ἄλλον ἰδιώτην· εἰ δὲ καὶ ὑμεῖς πλανήσεσθε οἱ σοφοί, τοῦτο ἤδη καὶ ἡμῖν δεινόν, εἰ μηδὲ παρ' ὑμᾶς ἀφικόμενοι παυσόμεθα τῆς πλάνης.

So. Sua igitur sponte peccans et turpia iniustaque agens, Hippia, si quis est hic, non alius est nisi bonus.

Hip. Non est ut tibi, Socrate, haec concedam.

So. Neque etiam ut mihi ipse, Hippia; at ex disputatione nostra necessario nunc nobis ita videtur. quamquam, quod dudum dixi, ego in his sursum deorsum fluctuo nec umquam eadem mihi videntur. ac me quidem non est mirum fluctuare nec alium indoctum; si vero vos fluctuabitis sapientes, hoc iam malum nobis erit, quod nec ad vos venientes liberabimur fluctuatione.

ΙΩΝ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΙΩΝ.

ΣΩ. Τὸν Ἴωνα χαίρειν. πόθεν τὰ νῦν ἡμῖν ἐπιδε- 53
δήμηκας; ἢ οἴκοθεν ἐξ Ἐφέσου;

ΙΩΝ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἐξ Ἐπιδαύρου ἐκ τῶν Ἀσκληπιείων.

ΣΩ. Μῶν καὶ ῥαψῳδῶν ἀγῶνα τιθέασι τῷ θεῷ οἱ Ἐπιδαύριοι;

ΙΩΝ. Πάνυ γε, καὶ τῆς ἄλλης γε μουσικῆς.

ΣΩ. Τί οὖν; ἠγωνίζου τι ἡμῖν; καὶ πῶς τι ἠγωνίσω;

ΙΩΝ. Τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων ἠνεγκάμεθα, * ὦ Σώ- B
κρατες.

ΣΩ. Εὖ λέγεις. ἄγε δὴ ὅπως καὶ τὰ Παναθήναια νικήσομεν.

ΙΩΝ. Ἀλλ' ἔσται ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ.

ΣΩ. Καὶ μὴν πολλάκις γε ἐζήλωσα ὑμᾶς τοὺς ῥαψῳδούς, ὦ Ἴων, τῆς τέχνης· τὸ γὰρ ἅμα μὲν τὸ σῶμα κεκοσμῆσθαι ἀεὶ πρέπον ὑμῶν εἶναι τῇ τέχνῃ καὶ ὡς καλλίστοις φαίνεσθαι, ἅμα δὲ ἀναγκαῖον εἶναι ἔν τε ἄλλοις ποιηταῖς διατρίβειν πολλοῖς κἀγαθοῖς καὶ δὴ καὶ μάλιστα ἐν Ὁμήρῳ, τῷ ἀρίστῳ καὶ θειοτάτῳ τῶν ποιητῶν, καὶ
τὴν τούτου διάνοιαν ἐκμανθάνειν, * μὴ μόνον τὰ ἔπη, C
ζηλωτόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἂν γένοιτό ποτε ῥαψῳδός, εἰ μὴ συνείη *) τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ· τὸν γὰρ ῥαψῳδὸν ἑρμηνέα δεῖ τοῦ ποιητοῦ τῆς διανοίας γίγνεσθαι τοῖς ἀκούουσι· τοῦτο δὲ καλῶς ποιεῖν μὴ γιγνώσκοντα ὅ τι λέγει ὁ ποιητής, ἀδύνατον. ταῦτα οὖν πάντα ἄξια ζηλοῦσθαι.

*) γρ. συνίῃ.

SOCRATES IO.

So. Salve, Io. unde nunc nobis advenis? an domo Epheso?

Io. Minime, Socrate, sed Epidauro e diebus festis Aesculapii.

So. Num etiam recitatorum certamen instituunt deo Epidaurii?

Io. Sane quidem, et praeterea etiam musica.

So. Quid igitur? an in certamen nobis descendisti? et quomodo certavisti?

Io. Prima consequuti sumus praemia, Socrate.

So. Bene narras. agedum cura ut etiam Panathenaea vincamus.

Io. Ita fiet, si deus voluerit.

So. Ac saepenumero quidem beatos vos putavi recitatores, Io, de arte; nam quod ars vestra ita fert ut corpore semper sitis ornato et quam pulcherrimi reperiamini simulque quod vos oportet quum in aliis poëtis multis ac bonis versari tum vero maxime in Homero, optimo et divinissimo poëtarum, eiusque sententiam ediscere, non versus tantum, hoc dignum est quod praedicetur. nec enim recitator umquam aliquis erit, nisi qui intellexerit poëtae verba; recitator enim oportet poëtae sententiae interpres sit auditoribus; hoc autem recte facere nequit nisi intelligat quid dicat poëta. haec vero omnia digna sunt quae praedicentur.

ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες· ἐμοὶ γοῦν τοῦτο πλεῖστον ἔργον παρέσχε τῆς τέχνης, καὶ οἶμαι κάλλιστ' ἀνθρώπων λέγειν περὶ Ὁμήρου, ὡς οὔτε Μητρόδωρος ὁ Λαμψακηνὸς οὔτε * Στησίμβροτος ὁ Θάσιος οὔτε Γλαύκων E
οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν πώποτε γενομένων ἔσχεν εἰπεῖν οὕτω πολλὰς καὶ καλὰς διανοίας περὶ Ὁμήρου, ὅσας ἐγώ.

ΣΩ. Εὖ λέγεις, ὦ Ἴων· δῆλον γὰρ ὅτι οὐ φθονήσεις μοι ἐπιδεῖξαι.

ΙΩΝ. Καὶ μὴν ἄξιον ἀκοῦσαι, ὦ Σώκρατες, ὡς εὖ κεκόσμηκα τὸν Ὅμηρον· ὥστε οἶμαι ὑπὸ Ὁμηριδῶν ἄξιος εἶναι χρυσῷ στεφάνῳ στεφανωθῆναι.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἐγὼ ἔτι ποιήσομαι σχολὴν ἀκροάσασθαί *) * σου. νῦν δέ μοι τοσόνδε ἀπόκριναι, πότερον 531
περὶ Ὁμήρου μόνον δεινὸς εἶ, ἢ καὶ περὶ Ἡσιόδου καὶ Ἀρχιλόχου;

ΙΩΝ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ περὶ Ὁμήρου μόνον· ἱκανὸν γάρ μοι δοκεῖ εἶναι.

ΣΩ. Ἔστι δὲ περὶ ὅτου Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος ταὐτὰ λέγετον;

ΙΩΝ. Οἶμαι ἔγωγε, καὶ πολλά.

ΣΩ. Πότερον οὖν περὶ τούτων κάλλιον ἂν ἐξηγήσαιο ἃ Ὅμηρος λέγει, ἢ ἃ Ἡσίοδος;

ΙΩΝ. Ὁμοίως ἂν περί γε τούτων, ὦ * Σώκρατες, B
περὶ ὧν ταὐτὰ λέγουσιν.

ΣΩ. Τί δέ, ὧν πέρι μὴ ταὐτὰ λέγουσιν; οἷον περὶ μαντικῆς λέγει τι Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος.

ΙΩΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τί οὖν; ὅσα τε ὁμοίως καὶ ὅσα διαφόρως περὶ μαντικῆς λέγετον τὼ ποιητὰ τούτω, πότερον σὺ κάλλιον ἂν ἐξηγήσαιο, ἢ τῶν μάντεών τις τῶν ἀγαθῶν;

ΙΩΝ. Τῶν μάντεων.

ΣΩ. Εἰ δὲ σὺ ἦσθα μάντις, οὐκ, εἴπερ περὶ τῶν ὁμοίως λεγομένων οἷός τ' ἦσθα ἐξηγήσασθαι, καὶ περὶ τῶν διαφόρως λεγομένων ἠπίστω ἂν * ἐξηγεῖσθαι; C

---

*) γρ. ἀκροᾶσθαι.

Io. Vera dicis, Socrate; mihi certe haec artis meae pars plurimum negoti exhibuit, et arbitror me omnium optime de Homero dicere, ut neque Metrodorus Lampsacenus neque Stesimbrotus Thasius neque Glauco neque alius quisquam ex omnibus qui umquam fuerunt tam multa et praeclara de Homero sensa proferre potuerit, quam ego.

So. Bene narras, Io; nam profecto non gravabere mihi specimen dare.

Io. Ac sane est operae pretium, Socrate, audire, quam bene ornaverim Homerum: ut me putem dignum esse qui ab Homeri studiosis aurea coroner corona.

So. Atque ego sane adhuc otium mihi faciam ut te audiam. nunc autem ad hoc mihi responde: utrum de Homero tantum exponendo excellis, an etiam de Hesiodo et Archilocho?

Io. Minime, sed de Homero tantum; satis enim mihi videtur esse.

So. Estne vero aliquid de quo Homerus et Hesiodus idem dicant?

Io. Arbitror equidem, et multa.

So. Utrum igitur de his melius interpretaris quae Homerus dicit, an quae Hesiodus?

Io. Aeque de his quidem, Socrate, de quibus idem dicunt.

So. Quid vero de eis de quibus non idem dicunt? velut de vaticinatione dicunt aliquid Homerus et Hesiodus.

Io. Sane quidem.

So. Quid igitur? quae similiter et quae diverse de vaticinatione dicunt hi poëtae, utrum tu melius interpretabere, an vatum aliquis bonorum?

Io. Vatum.

So. Si autem esses vates, nonne, si de eis quae similiter dicerentur posses exponere, etiam de eis quae diverse dicerentur scires exponere?

ΙΩΝ. Δῆλον ὅτι.

ΣΩ. Τί οὖν ποτὲ περὶ μὲν Ὁμήρου δεινὸς εἶ, περὶ δὲ Ἡσιόδου οὔ, οὐδὲ τῶν ἄλλων ποιητῶν; ἢ Ὅμηρος περὶ ἄλλων τινῶν λέγει ἢ ὧνπερ σύμπαντες οἱ ἄλλοι ποιηταί; οὐ περὶ πολέμου τε τὰ πολλὰ διελήλυθε καὶ περὶ ὁμιλιῶν πρὸς ἀλλήλους ἀνθρώπων ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν καὶ ἰδιωτῶν καὶ δημιουργῶν, καὶ περὶ θεῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ἀνθρώπους ὁμιλούντων ὡς ὁμιλοῦσι, καὶ περὶ τῶν οὐρανίων παθημάτων καὶ περὶ τῶν ἐν Ἅιδου, * καὶ γενέσεις καὶ θεῶν καὶ ἡρώων; οὐ ταῦτά ἐστι περὶ D ὧν Ὅμηρος τὴν ποίησιν πεποίηκεν;

ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τί δέ; οἱ ἄλλοι ποιηταὶ οὐ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων;

ΙΩΝ. Ναί· ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐχ ὁμοίως πεποιήκασι καὶ Ὅμηρος.

ΣΩ. Τί μήν; κάκιον;

ΙΩΝ. Καὶ πολύ γε. *)

ΣΩ. Ὅμηρος δὲ ἄμεινον;

ΙΩΝ. Ἄμεινον μέντοι νὴ Δία.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ φίλη κεφαλὴ Ἴων, ὅταν περὶ ἀριθμοῦ πολλῶν λεγόντων εἷς τις ἄριστα λέγῃ, γνώσεται δήπου τις τὸν εὖ λέγοντα;

ΙΩΝ. * Φημί. E

ΣΩ. Πότερον οὖν ὁ αὐτὸς ὅσπερ καὶ τοὺς κακῶς λέγοντας, ἢ ἄλλος;

ΙΩΝ. Ὁ αὐτὸς δήπου.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ τὴν ἀριθμητικὴν τέχνην ἔχων οὗτός ἐστιν;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Τί δ'; ὅταν πολλῶν λεγόντων περὶ ὑγιεινῶν σιτίων, ὁποῖά ἐστιν, εἷς τις ἄριστα λέγῃ, πότερον ἕτερος μέν τις τὸν ἄριστα λέγοντα γνώσεται ὅτι ἄριστα λέγει, ἕτερος δὲ τὸν κάκιον ὅτι κάκιον, ἢ ὁ αὐτός;

ΙΩΝ. Δῆλον δήπου, ὁ αὐτός.

---

*) γρ. Πολύ γε.

Io. Patet vero.

So. Qui fit igitur ut de Homero quidem exponere possis, de Hesiodo vero ceterisque poëtis non possis? an Homerus de aliis rebus loquitur quam reliqui omnes poëtae? nonne bella maximam partem et de mutua hominum consuetudine exponit, tam bonorum quam malorum, tam peritorum quam imperitorum, et de commercio quod dii cum semet ipsis et cum hominibus habeant et de rebus quae in caelo gerantur et apud inferos, et de ortu deorum et heroum? nonne haec sunt de quibus Homerus poëmata fecit?

Io. Vera dicis, Socrate.

So. Quid vero? ceteri poëtae nonne de eisdem his?

Io. Etiam; at, Socrate, non perinde fecerunt atque Homerus.

So. Quid igitur? deterius?

Io. Ac longe quidem.

So. Homerus vero melius?

Io. Melius sane hercle.

So. Nonne, carum caput Io, quando de numero e multis dicentibus unus aliquis optime dicit, cognoscet sane aliquis bene dicentem?

Io. Aio.

So. Utrum igitur idem qui etiam male dicentes, an alius?

Io. Idem sane.

So. Nonne qui numerandi artem tenet hic est?

Io. Vero.

So. Quid? si e multis dicentibus de cibis quales salubres sint unus aliquis optime dicit, utrum alius quis optime dicentem cognoscet optime eum dicere, alius deterius dicentem deterius eum dicere, an idem?

Io. Patet sane, idem.

ΣΩ. Τίς οὗτος; τί ὄνομ' αὐτῷ;

ΙΩΝ. Ἰατρός.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν κεφαλαίῳ λέγωμεν *) ὡς ὁ αὐτὸς γνώσεται ἀεὶ περὶ τῶν αὐτῶν πολλῶν λεγόντων ὅςτις τε εὖ λέγει καὶ * ὅςτις κακῶς, ἢ εἰ μὴ γνώσεται τὸν κακῶς 532
λέγοντα, δῆλον ὅτι οὐδὲ τὸν εὖ, περί γε τοῦ αὐτοῦ;

ΙΩΝ. Οὕτως.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς γίγνεται δεινὸς περὶ ἀμφοτέρων;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν σὺ φῂς καὶ Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, ἐν οἷς καὶ Ἡσίοδος καὶ Ἀρχίλοχός ἐστι, περί γε τῶν αὐτῶν λέγειν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ τὸν μὲν εὖ γε, τοὺς δὲ χεῖρον;

ΙΩΝ. Καὶ ἀληθῆ λέγω.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ τὸν εὖ λέγοντα γιγνώσκεις, καὶ τοὺς χεῖρον λέγοντας * γιγνώσκοις ἂν ὅτι χεῖρον λέγουσιν; B

ΙΩΝ. Ἔοικέ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ βέλτιστε, ὁμοίως τὸν Ἴωνα λέγοντες περὶ Ὁμήρου τε δεινὸν εἶναι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν οὐχ ἁμαρτησόμεθα, ἐπειδή γε αὐτὸς ὁμολογεῖ τὸν αὐτὸν ἔσεσθαι κριτὴν ἱκανὸν πάντων ὅσοι ἂν περὶ τῶν αὐτῶν λέγωσι, τοὺς δὲ ποιητὰς σχεδὸν ἅπαντας τὰ αὐτὰ ποιεῖν.

ΙΩΝ. Τί οὖν ποτε ταἴτιον, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἐγώ, ὅταν μέν τις περὶ ἄλλου του ποιητοῦ διαλέγηται, οὔτε προςέχω τὸν νοῦν * ἀδυνατῶ τε καὶ ὁτιοῦν συμβαλέσθαι C
λόγου ἄξιον, ἀλλ' ἀτεχνῶς νυστάζω, ἐπειδὰν δέ τις περὶ Ὁμήρου μνησθῇ, εὐθύς τε ἐγρήγορα καὶ προςέχω τὸν νοῦν καὶ εὐπορῶ ὅ τι λέγω;

ΣΩ. Οὐ χαλεπὸν τοῦτό γε εἰκάσαι, ὦ ἑταῖρε, ἀλλὰ παντὶ δῆλον ὅτι τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγειν ἀδύνατος εἶ· εἰ γὰρ τέχνῃ οἷός τε ἦσθα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν ἁπάντων λέγειν οἷός τ' ἂν ἦσθα· ποιητικὴ γάρ πού ἐστι τὸ ὅλον· ἢ οὔ;

ΙΩΝ. Ναί.

---

*) γρ. λέγομεν.

So. Quis hic? quid nominis ei est?

Io. Medici.

So. Nonne igitur in universum dicamus eundem cogniturum esse semper quis de multis idem explicantibus bene dicat et quis male, alioquin, nisi cognoscat male dicentem, liquere eum nec bene dicentem eadem quidem de re cogniturum esse?

Io. Ita.

So. Nonne idem exsistit in utroque cognoscendo excellens?

Io. Etiam.

So. Iam nonne tu dicis Homerum reliquosque poëtas, in quibus etiam Hesiodus et Archilochus sunt, de eisdem quidem dicere, neque tamen similiter, sed illum bene, hos vero deterius?

Io. Et vera dico.

So. Nonne igitur si bene dicentem cognoscis, etiam deterius dicentes cognosces deterius loqui?

Io. Consentaneum est.

So. Ergo, mi optime, perinde Ionem si dicemus in Homero explicando excellere atque in ceteris poëtis, haud errabimus, siquidem ipse confitetur eundem fore iudicem idoneum omnium qui eisdem de rebus dicant, et poëtas fere omnes eadem facere.

Io. Quid igitur causae est, Socrate, cur ego, quando quis de alio quo poëta disserat, neque animum advertam neque memorabile quid possim conferre, sed vere dormitem, quando autem aliquis Homeri faciat mentionem, statim e somno exciter et animum advertam et in promptu mihi sit quod dicam?

So. Haud difficile hoc est coniectu, amice, sed cuivis patet te arte et scientia de Homero non posse dicere; nam si arte posses, etiam de reliquis omnibus poëtis dicere posses; poësis videlicet est totum; an non?

Io. Etiam.

ΣΩ. * Οὐκοῦν ἐπειδὰν λάβῃ τις καὶ ἄλλην τέχνην D ἡντινοῦν ὅλην, ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς σκέψεώς ἐστι περὶ ἁπασῶν τῶν τεχνῶν. πῶς τοῦτο λέγω, δέει τί μου ἀκοῦσαι, ὦ Ἴων;

ΙΩΝ. Ναὶ μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔγωγε· χαίρω γὰρ ἀκούων ὑμῶν τῶν σοφῶν.

ΣΩ. Βουλοίμην ἄν σε ἀληθῆ λέγειν, ὦ Ἴων· ἀλλὰ σοφοὶ μέν πού ἐστε ὑμεῖς οἱ ῥαψῳδοὶ καὶ οἱ ὑποκριταὶ καὶ ὧν ὑμεῖς ᾄδετε τὰ ποιήματα· ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἄλλο ἢ τἀληθῆ λέγω, οἷον εἰκὸς * ἰδιώτην ἄνθρωπον. ἐπεὶ καὶ E περὶ τούτου οὗ νῦν ἠρόμην σε, θέασαι ὡς φαῦλον καὶ ἰδιωτικόν ἐστι καὶ παντὸς ἀνδρὸς γνῶναι, ὃ ἔλεγον, τὴν αὐτὴν εἶναι σκέψιν, ἐπειδάν τις ὅλην τέχνην λάβῃ. λάβωμεν γὰρ τῷ λόγῳ. γραφικὴ γάρ τίς ἐστι τέχνη τὸ ὅλον;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ γραφεῖς πολλοὶ καὶ εἰσὶ καὶ γεγόνασιν ἀγαθοὶ καὶ φαῦλοι;

ΙΩΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἤδη οὖν τινὰ εἶδες ὅστις περὶ μὲν Πολυγνώτου τοῦ Ἀγλαοφῶντος δεινός ἐστιν ἀποφαίνειν ἃ εὖ τε γράφει καὶ ἃ μή, περὶ δὲ τῶν ἄλλων γραφέων ἀδύνατος, * καὶ 533 ἐπειδὰν μέν] τις τὰ τῶν ἄλλων ζωγράφων ἔργα ἐπιδεικνύῃ, νυστάζει τε καὶ ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει ὅ τι συμβάληται, ἐπειδὰν δὲ περὶ Πολυγνώτου ἢ ἄλλου ὅτου βούλει τῶν γραφέων ἑνὸς μόνου δέῃ ἀποφήνασθαι γνώμην, ἐγρήγορέ τε καὶ προσέχει τὸν νοῦν καὶ εὐπορεῖ ὅ τι εἴπῃ;

ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δί' οὐ δῆτα.

ΣΩ. Τί δέ; ἐν ἀνδριαντοποιίᾳ ἤδη τιν' εἶδες, ὅστις περὶ μὲν Δαιδάλου τοῦ Μητίονος * ἢ Ἐπειοῦ τοῦ Πανο- B πέως ἢ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἢ ἄλλου τινὸς ἀνδριαντοποιοῦ ἑνὸς πέρι δεινός ἐστιν ἐξηγεῖσθαι ἃ εὖ πεποίηκεν, ἐν δὲ τοῖς τῶν ἄλλων ἀνδριαντοποιῶν ἔργοις ἀπορεῖ τε καὶ νυστάζει, οὐκ ἔχων ὅ τι εἴπῃ;

ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δί' οὐδὲ τοῦτον ἑώρακα.

ΣΩ. Ἀλλὰ μήν, ὥς γ' ἐγὼ οἶμαι, οὐδ' ἐν αὐλήσει

So. Itaque si quis complectitur aliam quoque artem quaecumque est totam, eadem ratio est considerandi omnibus in artibus. quomodo hoc dicam, an cupis ex me audire, Io?

Io. Sane hercle, Socrate, equidem; cum voluptate enim audio vos sapientes.

So. Vellem tu vera diceres, Io; at sapientes, opinor, vos estis recitatores et actores et ii quorum canitis poëmata; ego autem nihil aliud nisi verum dico, ut exspectari potest ab imperito homine. nam de hoc quoque quod te modo interrogabam specta, quam vile et imperitum sit et cuiusvis viri cognoscere, quod dixi, eandem esse considerationem, si quis totam artem complectatur. complectamur enim oratione: pictura nonne ars aliqua est tota?

Io. Vero.

So. Nonne etiam pictores multi et sunt et fuerunt boni et mediocres?

Io. Sane quidem.

So. Iamne aliquem vidisti qui de Polygnoto quidem Aglaophontis filio ostendere possit quae bene pingat quae non, de reliquis vero pictoribus non possit, et quando aliquis reliquorum pictorum opera monstret, dormitet et haesitet nec habeat quod conferat, quando vero de Polygnoto et alio quovis pictorum uno solo sententia sit ferenda, excitetur velut e somno et animum advertat et statim habeat quod dicat?

Io. Haudquaquam hercle.

So. Quid? in arte fingendi iamne aliquem vidisti qui de Daedalo Metionis filio vel Epeo Panopei filio vel Theodoro Samio vel alio quo statuario uno possit exponere quae bene fecerit, in reliquorum vero fictorum operibus haesitet et dormitet, non habens quod dicat?

Io. Mehercule nec hunc vidi.

So. Iam vero, ut quidem arbitror, neque in tibiae

γε οὐδὲ ἐν κιθαρίσει οὐδὲ ἐν κιθαρῳδίᾳ οὐδὲ ἐν ῥαψῳδίᾳ οὐδεπώποτ' εἶδες ἄνδρα, ὅςτις περὶ μὲν Ὀλύμπου δεινὸς * ἐστιν ἐξηγεῖσθαι ἢ περὶ Θαμύρου ἢ περὶ Ὀρφέως ἢ περὶ C Φημίου τοῦ Ἰθακησίου ῥαψῳδοῦ, περὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Ἐφεσίου ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει συμβαλέσθαι ἅ τε εὖ ῥαψῳδεῖ καὶ ἃ μή.

ΙΩΝ. Οὐκ ἔχω σοι περὶ τούτου ἀντιλέγειν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἐκεῖνο ἐμαυτῷ σύνοιδα, ὅτι περὶ Ὁμήρου κάλλιστ' ἀνθρώπων λέγω καὶ εὐπορῶ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες μέ φασιν εὖ λέγειν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὔ. καίτοι ὅρα τοῦτο τί ἐστιν.

ΣΩ. Καὶ ὁρῶ, ὦ Ἴων, καὶ ἄρχομαί *) γέ σοι ἀποφαινόμενος ὅ μοι δοκεῖ * τοῦτ' εἶναι. ἔστι γὰρ τοῦτο D τέχνη μὲν οὐκ ὂν παρὰ σοὶ περὶ Ὁμήρου εὖ λέγειν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, θεία δὲ δύναμις ἥ σε κινεῖ, ὥςπερ ἐν τῇ λίθῳ ἣν Εὐριπίδης μὲν Μαγνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοὶ Ἡρακλείαν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίθος οὐ μόνον αὐτοὺς **) τοὺς δακτυλίους ἄγει τοὺς σιδηροῦς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐντίθησι τοῖς δακτυλίοις ὥςτ' αὖ δύνασθαι***) ταὐτὸν τοῦτο * ποιεῖν ὅ περ ἡ λίθος, ἄλλους ἄγειν δακτυλίους, ὥςτ' ἐνίοτε E ὁρμαθὸς μακρὸς πάνυ σιδηρίων ****) καὶ δακτυλίων ἐξ ἀλλήλων ἤρτηται· πᾶσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρτηται. οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτή, διὰ δὲ τῶν ἐνθέων τούτων ἄλλων ἐνθουσιαζόντων ὁρμαθὸς ἐξαρτᾶται. πάντες γὰρ οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡςαύτως· ὥςπερ οἱ κορυβαντιῶντες * οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται, οὕτω καὶ οἱ μελο- 534 ποιοὶ οὐκ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ μέλη ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν καὶ εἰς τὸν ῥυθμόν, καὶ βακχεύουσι καὶ κατεχόμενοι, ὥςπερ αἱ βάκχαι ἀρύτονται ἐκ τῶν ποταμῶν μέλι καὶ γάλα κατεχόμεναι, ἔμφρονες δὲ οὖσαι οὔ, καὶ τῶν μελοποιῶν ἡ ψυχὴ τοῦτο ἐργά-

*) γρ. ἔρχομαι. **) ἴσ. αὐτός.
) γρ. ὥςτε δύνασθαι. *) γρ. ἄλλ. σιδήρων.

cantu neque in citharae pulsu neque in arte ad citharam canendi nec recitandi umquam vidisti virum qui de Olympo quidem possit exponere vel Thamyra vel Phemio Ithaco recitatore, de Ione autem Ephesio haesitet nec proferre possit quae bene recitet aut secus.

Io. Non possum tibi de isto contra dicere, Socrate, at de hoc mihi conscius sum de Homero me omnium optime dicere et orationis copia abundare et reliquos omnes me fateri bene dicere, de reliquis autem contra. ac specta hoc quid sit.

So. Iam specto, Io, et instituo tibi declarare quid mihi videatur hoc esse. est videlicet haec tua facultas de Homero bene dicendi non ars, quod modo dicebam, sed divina te vis incitat, quemadmodum in lapide quem Euripides magnetem, plurimi Heraclium vocant. etenim hic lapis non solum ipse annulos attrahit ferreos, verum etiam vim iniicit annulis ut idem hoc facere possint quod lapis, alios ad se allicere annulos, ita ut nonnumquam series admodum longa ferri et annulorum inter se aptorum exsistat; et omnium horum vis ex illo lapide suspensa est. ita etiam Musa mente homines incitatos reddit ipsa, et ex his mente incitatis aliorum numine divino afflatorum series pendet. omnes enim poëtae epici boni non arte valentes, sed mente incitati et divino quodam spiritu inflati omnia haec pulchra pronunciant poëmata, et melici boni similiter; etenim quemadmodum qui Corybantio furore agitantur quum suae mentis non sunt compotes saltant, sic etiam melici non mentis suae compotes pulchros hos cantus edunt, sed quum in harmoniam et numerum intrarunt, et bacchantur et furore correpti, quemadmodum bacchae hauriunt e fluviis mel et lac furore correptae, sana vero quum mente sunt non possunt, sic etiam melicorum poëtarum animus hoc facit, quod ipsi dicunt. dicunt enim sane nobis poëtae de fontibus se

ζεται, ὅπερ αὐτοὶ λέγουσι. λέγουσι γὰρ 'δήπουθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιῤῥύτων ἐκ Μουσῶν κήπων * τινῶν καὶ ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέ- B
ρουσιν ὥσπερ αἱ μέλιτται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετόμενοι· καὶ ἀληθῆ λέγουσι· κοῦφον γὰρ χρῆμα ποιητής ἐστι καὶ πτηνὸν καὶ ἱερόν, καὶ οὐ πρότερον οἷός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεός τε γένηται καὶ ἔκφρων καὶ ὁ νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ ἐνῇ· ἕως δ' ἂν τουτὶ ἔχῃ τὸ κτῆμα, ἀδύνατος πᾶς ποιεῖν ἐστὶν ἄνθρωπος καὶ χρησμῳδεῖν. ἅτε οὖν οὐ τέχνῃ ποιοῦντες καὶ πολλὰ λέγουσι καὶ καλὰ περὶ τῶν πραγμάτων, ὥσπερ σὺ περὶ Ὁμήρου, * ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ τοῦτο μόνον C
οἷός τε ἕκαστος ποιεῖν καλῶς ἐφ' ὃ ἡ Μοῦσα αὐτὸν ὥρμησεν, ὁ μὲν διθυράμβους, ὁ δὲ ἐγκώμια, ὁ δὲ ὑπορχήματα, ὁ δ' ἔπη, ὁ δ' ἰάμβους· τὰ δ' ἄλλα φαῦλος αὐτῶν ἕκαστός ἐστιν. οὐ γὰρ τέχνῃ ταῦτα λέγουσιν, ἀλλὰ θείᾳ δυνάμει· ἐπεὶ εἰ περὶ ἑνὸς τέχνῃ καλῶς ἠπίσταντο λέγειν, κἂν περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. διὰ ταῦτα δὲ ὁ θεὸς ἐξαιρούμενος τούτων τὸν νοῦν τούτοις χρῆται ὑπηρέταις καὶ τοῖς χρησμῳδοῖς καὶ τοῖς μάντεσι τοῖς * θείοις, ἵν' ἡμεῖς οἱ ἀκού- D
οντες εἰδῶμεν ὅτι οὐχ οὗτοί εἰσιν οἱ ταῦτα λέγοντες οὕτω πολλοῦ ἄξια, οἷς νοῦς μὴ πάρεστιν, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτός ἐστιν ὁ λέγων· διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς. μέγιστον δὲ τεκμήριον τῷ λόγῳ Τύννιχος ὁ Χαλκιδεύς, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν πώποτ' ἐποίησε ποίημα ὅτου τις ἂν ἀξιώσειε μνησθῆναι, τὸν δὲ παιῶνα *) ὃν πάντες ᾄδουσι, σχεδόν τι πάντων μελῶν κάλλιστον, ἀτεχνῶς, ὅπερ αὐτὸς λέγει, εὕρημά τι Μοισᾶν. ἐν τούτῳ γὰρ * δὴ μάλιστά E
μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι ἡμῖν, ἵνα μὴ διστάζωμεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστι τὰ καλὰ ταῦτα ποιήματα οὐδὲ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεῖα καὶ θεῶν, οἱ δὲ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἑρμηνεῖς εἰσὶ τῶν θεῶν, κατεχόμενοι ἐξ ὅτου ἂν ἕκαστος κατέχηται. ταῦτ' ἐνδεικνύμενος ὁ θεὸς ἐξεπίτηδες διὰ τοῦ φαυλοτάτου ποιητοῦ * τὸ κάλλιστον μέλος ᾖσεν. 535
ἢ οὐ δοκῶ σοι ἀληθῆ λέγειν, ὦ Ἴων;

ΙΩΝ. Ναὶ μὰ τὸν Δί', ἔμοιγε· ἅπτει γάρ πως μου

---

*) ἄλλ. παίωνα.

mellifluis ex Musarúm quibusdam hortis et saltibus decerpentes carmina nobis afferre, sicut apes, et ipsi sic volitantes. ac vera dicunt; leve enim negotium poëta est et volucre et sanctum, nec prius potest canere quam divino instinctu concitatus est et insanus et mente alienata; quamdiu vero hanc habet rem, nemo potest hominum carmina facere et oracula fundere. quocirca non ex arte facientes multa praeclara dicunt de rebus, quemadmodum tu de Homero, sed divinitus hoc solum quisque potest facere pulchre ad quod Musa eum excitat, unus dithyrambos, alter laudationes, tertius tripudia, quartus carmina epica, quintus iambos; cetera mediocris eorum quisque est. non enim arte haec dicunt, sed vi divina; nam si de una arte bene possent dicere, etiam de reliquis omnibus. iccirco deus mentem his auferens his utitur ministris et sortilegis et vatibus divinis, ut nos audientes sciamus non hos esse qui haec dicant tanti facienda, quippe quibus mens non insit, sed deum ipsum esse qui dicat; per hos vero verba facere ad nos. maximo autem argumento hoc est quod Tynnichus Chalcidensis nullum aliud umquam fecit poëma quod mentione aliquis dignum iudicaverit, paeanem vero quem omnes canunt, omnium fere carminum pulcherrimum, revera, quod ipse dicit, inventum aliquod Musarum. in hoc videlicet maxime mihi videtur ostendere nobis, ut ne dubitemus, non humana esse pulchra haec poëmata neque hominum, sed divina et deorum, poëtas vero nihil aliud esse nisi interpretes deorum, mente incitatos a quo quisque incitetur. haec ut ostenderet deus de industria per vilissimum poëtam pulcherrimum carmen cecinit. an non videor tibi vera dicere, Io?

Io. Sane hercle, mihi quidem; tangis enim nescio quomodo verbis tuis animum meum, Socrate, et mihi videntur divinitus nobis a diis haec boni poëtae interpretari.

τοῖς λόγοις τῆς ψυχῆς, ὦ Σώκρατες, καί μοι δοκοῦσι θείᾳ μοίρᾳ ἡμῖν παρὰ τῶν θεῶν ταῦτα οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ ἑρμηνεύειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὑμεῖς αὖ οἱ ῥαψῳδοὶ τὰ τῶν ποιητῶν ἑρμηνεύετε;

ΙΩΝ. Καὶ τοῦτο ἀληθὲς λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἑρμηνέων ἑρμηνεῖς γίγνεσθε.

ΙΩΝ. Παντάπασί γε.

ΣΩ. * Ἔχε δή μοι τόδε εἰπέ, ὦ Ἴων, καὶ μὴ ἀποκρύψῃ ὅ τι ἄν σε ἔρωμαι. ὅταν εὖ εἴπῃς ἔπη καὶ ἐκπλήξῃς μάλιστα τοὺς θεωμένους, ἢ τὸν Ὀδυσσέα ὅταν ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἐφαλλόμενον ᾄδῃς, ἐκφανῆ γιγνόμενον τοῖς μνηστῆρσι, καὶ ἐκχέοντα τοὺς οἰστοὺς πρὸ τῶν ποδῶν, ἢ Ἀχιλλέα, ἐπὶ τὸν Ἕκτορα ὁρμῶντα, ἢ καὶ τῶν περὶ Ἀνδρομάχην ἐλεεινῶν τι ἢ περὶ Ἑκάβην ἢ περὶ Πρίαμον, τότε πότερον ἔμφρων εἶ, ἢ ἔξω σαυτοῦ γίγνει καὶ παρὰ τοῖς πράγμασιν * οἴεταί σου εἶναι ἡ ψυχὴ οἷς λέγεις ἐνθουσιάζουσα, ἢ ἐν Ἰθάκῃ οὖσιν ἢ ἐν Τροίᾳ ἢ ὅπως ἂν καὶ τὰ ἔπη ἔχῃ; B C

ΙΩΝ. Ὡς ἐναργές μοι τοῦτο, ὦ Σώκρατες, τὸ τεκμήριον *) εἶπες· οὐ γάρ σε ἀποκρυψάμενος ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ ὅταν ἐλεεινόν τι λέγω, δακρύων ἐμπίπλανταί μου οἱ ὀφθαλμοί, ὅταν τε φοβερὸν ἢ δεινόν, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ φόβου καὶ ἡ καρδία πηδᾷ.

ΣΩ. Τί οὖν φῶμεν, ὦ Ἴων; ἔμφρονα * εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἂν κεκοσμημένος ἐσθῆτι ποικίλῃ καὶ χρυσοῖσι στεφάνοις κλάῃ τ' ἐν θυσίαις καὶ ἑορταῖς, μηδὲν ἀπολωλεκὼς τούτων, ἢ φοβῆται πλέον ἢ ἐν δισμυρίοις ἀνθρώποις ἑστηκὼς φιλίοις, μηδενὸς ἀποδύοντος ἢ ἀδικοῦντος; D

ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δί' οὐ πάνυ, ὦ Σώκρατες, ὥς γε τἀληθὲς εἰρῆσθαι.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν ὅτι καὶ τῶν θεατῶν τοὺς πολλοὺς ταὐτὰ ταῦτα ὑμεῖς ἐργάζεσθε;

ΙΩΝ. Καὶ μάλα καλῶς * οἶδα· καθορῶ γὰρ ἑκάστοτε E

*) ἀλλ. ὦ Σώκρατες, τεκμήριον.

So. Nonne vos rursus recitatores poëtarum verba interpretamini?

Io. Hoc quoque verum est quod dicis.

So. Ergo interpretum interpretes estis.

Io. Prorsus isto modo.

So. Iam age mihi hoc dic, Io, nec occultes quod te interrogabo. quum bene recitas versus et maxime percutis spectatores, vel Ulixem canens in limen insilientem, dum procis se ostendit, et sagittas ante pedes effundentem, vel Achillem Hectorem adorientem, vel miserandi aliquid de Andromache vel de Hecuba vel de Priamo, tum utrum mentis es compos, an alienatus et rebus opinatur animus tuus se adesse de quibus agis, sive in Ithaca gerantur sive ad Troiam sive quomodocumque versus sese habeant?

Io. Perquam evidens mihi hoc, Socrate, argumentum attulisti; neque enim tibi aliquid occultans dicam. ego videlicet quum miserabile quid dico, lacrimis implentur oculi mei, et quum terribile quid et formidolosum, rectae stant comae prae timore et cor palpitat.

So. Quid igitur dicamus, Io? mentis suae esse hunc hominem, qui ornatus vestitu versicolore aureisque coronis ploret in sacrificiis et diebus festis, quum nihil horum amiserit, aut metuat coram hominibus stans amicis plus viginti mille, quum nemo eum exuat vel iniuria afficiat?

Io. Haudquaquam hercle, Socrate, ut verum dicamus.

So. Scisne vero vos etiam spectatorum plurimos similiter afficere?

Io. Bene sane scio; video enim eos semper superne de suggestu plorantes et torva tuentes et stupentes ea quae dicuntur. oportet enim me etiam valde eos at-

αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλάοντάς τε καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις. δεῖ γάρ με καὶ σφόδρ' αὐτοῖς τὸν νοῦν προςέχειν· ὡς ἐὰν μὲν κλάοντας αὐτοὺς καθίσω, αὐτὸς γελάσομαι ἀργύριον λαμβάνων, ἐὰν δὲ γελῶντας, αὐτὸς κλαύσομαι ἀργύριον ἀπολλύς.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ θεατὴς τῶν δακτυλίων ὁ ἔσχατος, ὧν ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τῆς Ἡρακλεώτιδος λίθου ἀπ' ἀλλήλων τὴν δύναμιν λαμβάνειν; ὁ δὲ μέσος σὺ ὁ ῥαψῳδὸς καὶ ὑποκριτής, ὁ δὲ * πρῶτος αὐτὸς ὁ ποιη- 536
τής. ὁ δὲ θεὸς διὰ πάντων τούτων ἕλκει τὴν ψυχὴν ὅποι ἂν βούληται τῶν ἀνθρώπων, ἀνακρεμαννὺς ἐξ ἀλλήλων τὴν δύναμιν· καὶ ὥςπερ ἐκ τῆς λίθου ἐκείνης, ὁρμαθὸς πάμπολυς ἐξήρτηται χορευτῶν τε καὶ διδασκάλων καὶ ὑποδιδασκάλων, ἐκ πλαγίου ἐξηρτημένων τῶν τῆς Μούσης ἐκκρεμαμένων δακτυλίων. καὶ ὁ μὲν τῶν ποιητῶν ἐξ ἄλλης Μούσης, ὁ δὲ ἐξ ἄλλης ἐξήρτηται. ὀνομάζομεν δὲ αὐτὸ κατέχεται, τὸ δέ ἐστι * παραπλήσιον· ἔχεται γάρ. ἐκ δὲ B
τούτων τῶν πρώτων δακτυλίων, τῶν ποιητῶν, ἄλλοι ἐξ ἄλλου αὖ ἠρτημένοι εἰσὶ καὶ ἐνθουσιάζουσιν, οἱ μὲν ἐξ Ὀρφέως, οἱ δὲ ἐκ Μουσαίου, οἱ δὲ πολλοὶ ἐξ Ὁμήρου κατέχονταί τε καὶ ἔχονται· ὧν σύ, ὦ Ἴων, εἷς εἶ καὶ κατέχει ἐξ Ὁμήρου· καὶ ἐπειδὰν μέν τις ἄλλου του ποιητοῦ ᾄδῃ, *) καθεύδεις τε καὶ ἀπορεῖς ὅ τι λέγῃς, ἐπειδὰν δὲ τούτου τοῦ ποιητοῦ φθέγξηταί τις μέλος, εὐθὺς **) ἐγρήγορας καὶ ὀρχεῖταί σου ἡ ψυχὴ καὶ εὐπορεῖς * ὅ τι C
λέγῃς· οὐ γὰρ τέχνῃ οὐδ' ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ καὶ κατοκωχῇ. ὥςπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως, ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται, καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέλος καὶ σχημάτων καὶ ῥημάτων εὐποροῦσι, τῶν δὲ ἄλλων οὐ φροντίζουσιν, οὕτω καὶ σύ, ὦ Ἴων, περὶ μὲν Ὁμήρου ὅταν τις μνησθῇ, εὐπορεῖς, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπορεῖς. τούτου δ' ἐστὶ τὸ αἴτιον, ὅ μ' ἐρωτᾷς, * διότι σὺ περὶ μὲν D
Ὁμήρου εὐπορεῖς, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὔ, ὅτι οὐ τέχνῃ, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ Ὁμήρου δεινὸς εἶ ἐπαινέτης.

*) ἴσ. ᾄδῃ μέλος. **) ἴσ. φθέγξηταί τις, εὐθύς.

tendere; nam si facio ut illi plorent, ipse rideo pecuniam accipiens, sin autem ut rideant, ipse ploro pecuniam perdens.

So. Scisne hunc spectatorem esse annulorum postremum, quos ego dixi a lapide Heracleotico per se invicem vim nancisci? medius tu es rhapsodus et actor, et primus poëta. deus autem per omnes hos trahit animum quocumque volt hominum, eorum vim inter se suspensam reddens; et quemadmodum ex lapide illo, series perlonga pendet saltatorum et doctorum et secundorum doctorum, ex obliquo pendentium ex annulis e Musa suspensis. et poëtarum alius alia e Musa pendet. vocamus autem hoc *corripitur*, quod est simile; rapitur enim ac tenetur. ex his vero primis annulis, poëtis, alii ex alio rursus suspensi sunt menteque incitantur, alii ex Orpheo; alii e Musaeo, plurimi vero ab Homero corripiuntur et rapiuntur: quorum tu, Io, unus es et corriperis ab Homero; et quum quis alius poëtae carmen canit, dormitas nec habes quod dicas, quum vero huius poëtae quis pronuntiat versus, statim excitaris et cor tibi salit et in promptu habes quod dicas; non enim arte scientiave de Homero dicis quae dicis, sed divina sorte et incitatione. nam sicut corybantio furore agitati illud tantum clare percipiunt carmen quod a deo proficiscitur a quo corripiuntur, et ad hoc carmen tam gestibus quam verbis abundant, reliqua vero non curant, ita tu quoque, Io, de Homero si quis mentionem facit, copia tibi est, de reliquis vero inopia. et causa quam ex me quaeris quidnam sit cur de Homero quidem copia tibi suppetat, de reliquis vero non suppetat, nulla alia est nisi quod non arte, sed divinitus Homeri insignis es laudator.

Io. Tu quidem bene narras, Socrate; mirer tamen ita si bene dicas ut mihi persuadeas correptum me

ΙΩΝ. Σὺ μὲν εὖ λέγεις, ὦ Σώκρατες· θαυμάζοιμι μέντ' ἂν οὕτως εἰ εὖ εἴποις, ὥςτε με ἀναπεῖσαι ὡς ἐγὼ κατεχόμενος καὶ μαινόμενος Ὅμηρον ἐπαινῶ. οἶμαι δὲ οὐδ' ἂν σοὶ δόξαιμι εἴ μου ἀκούσαις λέγοντος περὶ Ὁμήρου.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἐθέλω γε ἀκοῦσαι, οὐ μέντοι πρότερον πρὶν ἄν μοι ἀποκρίνῃ τόδε. ὧν * Ὅμηρος λέγει, περὶ E
τίνος εὖ λέγεις; οὐ γὰρ δήπου περὶ ἁπάντων γε.

ΙΩΝ. Εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες, περὶ οὐδενὸς ὅτου οὔ. *)

ΣΩ. Οὐ δήπου καὶ περὶ τούτων ὧν σὺ μὲν τυγχάνεις οὐκ εἰδώς, Ὅμηρος δὲ λέγει.

ΙΩΝ. Καὶ ταῦτα ποῖά ἐστιν, ἃ Ὅμηρος μὲν λέγει, ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα;

ΣΩ. Οὐ καὶ περὶ τεχνῶν μέντοι λέγει * πολλαχοῦ 5
Ὅμηρος καὶ πολλά; οἷον καὶ περὶ ἡνιοχείας. ἐὰν μνησθῶ τὰ ἔπη, ἐγώ σοι φράσω.

ΙΩΝ. Ἀλλ' ἐγὼ ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ μέμνημαι.

ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι ἃ λέγει Νέστωρ Ἀντιλόχῳ τῷ υἱεῖ, παραινῶν εὐλαβηθῆναι περὶ τὴν καμπὴν ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ τῇ ἐπὶ Πατρόκλῳ.

ΙΩΝ.

Κλινθῆναι δέ, φησί, καὶ αὐτὸς ἐϋξέστῳ ἐνὶ δίφρῳ
* Ἦκ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖιν· ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν.
Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω,
Ὡς μή τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι
Κύκλου ποιητοῖο· λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.

ΣΩ. Ἀρκεῖ. ταῦτα δή, ὦ Ἴων, τὰ ἔπη εἴτε * ὀρθῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μή, πότερος ἂν γνοίη ἄμεινον, ἰατρὸς ἢ ἡνίοχος;

ΙΩΝ. Ἡνίοχος δήπου.

ΣΩ. Πότερον ὅτι τέχνην ταύτην ἔχει, ἢ κατ' ἄλλο τι;

ΙΩΝ. Οὔκ, ἀλλ' ὅτι τέχνην.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν ἀποδέδοταί τι ὑπὸ

*) γρ. οὐδὲν ὂν περὶ ὅτου οὔ.

et insanientem Homerum laudare. nec tibi, opinor, videbor si me audiveris dicentem de Homero.

So. Sane quidem volo te audire, neque tamen prius quam ad hoc mihi responderis. ex eis quae Homerus profert quaenam sunt de quibus bene exponas? neque enim, opinor, de omnibus.

Io. Certo scito, Socrate, nihil esse de quo non bene exponam.

So. Non tamen de istis quoque quorum tu quidem ignarus es, Homerus autem loquitur.

Io. Haec vero quaenam sunt quae Homerus quidem dicat, ego autem ignorem?

So. Nonne etiam de artibus loquitur passim Homerus et multa? velut de aurigandi arte. si recordor versus, tibi dicam.

Io. Imo ego recitabo; memini enim.

So. Dic igitur mihi quibus Nestor Antilochum filium admonet ut caute flectat in cursu equestri Patrocli gratia instituto.

Io. *Inclinator vero*, ait, *ipse in sella bene plicata paullulum ad sinistram eorum; at dextrum equum stimula minaci clamore increpans, et concede ei habenas manibus. ad metam autem tibi equus sinister admoveatur, ne tibi modiolus summum videatur stringere rotae affabre factae; et in lapidem vites impingere.*

So. Satis est. hos igitur, Io, versus an recte dicat Homerus necne, uter iudicabit melius, medicus, an auriga?

Io. Auriga sine dubio.

So. Utrum quia artem hanc callet, an aliam ob causam?

Io. Non, sed quia artem callet.

So. Nonne vero cuique artium opus aliquod a deo attributum est quod posset cognoscere? non enim,

τοῦ θεοῦ ἔργον οἷά τε εἶναι γιγνώσκειν; οὐ γάρ που ἃ κυβερνητικῇ γιγνώσκομεν, γνωσόμεθα καὶ ἰατρικῇ.

ΙΩΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Οὐδέ γε ἃ ἰατρικῇ, ταῦτα καὶ τεκτονικῇ.

ΙΩΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. * Οὐκοῦν οὕτω καὶ κατὰ πασῶν τῶν τεχνῶν· ἃ D
τῇ ἑτέρᾳ τέχνῃ γιγνώσκομεν, οὐ γνωσόμεθα τῇ ἑτέρᾳ. τόδε δέ μοι πρότερον τούτου ἀπόκριναι· τὴν μὲν ἑτέραν φῂς εἶναί τινα τέχνην, τὴν δ' ἑτέραν.

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Ἆρα, ὥσπερ ἐγὼ τεκμαιρόμενος, ὅταν ἡ μὲν ἑτέρων πραγμάτων ᾖ ἐπιστήμη, ἡ δ' ἑτέρων, οὕτω καλῶ τὴν μὲν ἄλλην, τὴν δὲ ἄλλην τέχνην, οὕτω καὶ σύ;

ΙΩΝ. * Ναί. E

ΣΩ. Εἰ γάρ που τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐπιστήμη εἴη τις, τί ἂν τὴν μὲν ἑτέραν φαῖμεν εἶναι, τὴν δ' ἑτέραν, ὁπότε γε ταὐτὰ εἴη εἰδέναι ἀπ' ἀμφοτέρων; ὥςπερ ἐγώ τε γιγνώσκω ὅτι πέντε εἰσὶν οὗτοι οἱ δάκτυλοι, καὶ σύ, ὥςπερ ἐγώ, περὶ τούτων ταὐτὰ γιγνώσκεις· καὶ εἴ σε ἐγὼ ἐροίμην εἰ τῇ αὐτῇ τέχνῃ γιγνώσκομεν τῇ ἀριθμητικῇ τὰ αὐτὰ ἐγώ τε καὶ σύ, ἢ ἄλλῃ, φαίης ἂν δήπου τῇ αὐτῇ.

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Ὃ τοίνυν ἄρτι * ἔμελλον ἐρήσεσθαί σε, νυνὶ 538
εἰπέ, εἰ κατὰ πασῶν τῶν τεχνῶν οὕτω σοι δοκεῖ, τῇ μὲν αὐτῇ τέχνῃ τὰ αὐτὰ ἀναγκαῖον εἶναι γιγνώσκειν, τῇ δ' ἑτέρᾳ μὴ τὰ αὐτά, ἀλλ' εἴπερ ἄλλη ἐστίν, ἀναγκαῖον καὶ ἕτερα γιγνώσκειν.

ΙΩΝ. Οὕτω μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὅστις ἂν μὴ ἔχῃ τινὰ τέχνην, ταύτης τῆς τέχνης τὰ λεγόμενα ἢ πραττόμενα καλῶς γιγνώσκειν οὐχ οἷός τ' ἔσται;

ΙΩΝ. * Ἀληθῆ λέγεις. B

ΣΩ. Πότερον οὖν περὶ τῶν ἐπῶν ὧν εἶπες, εἴτε καλῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μή, σὺ κάλλιον γνώσει, ἢ ἡνίοχος;

opinor, quae gubernandi arte cognoscimus, ea cognoscemus etiam medicina.

Io. Minime vero.

So. Neque quae medicina, ea etiam arte tignaria.

Io. Minime.

So. Ita igitur etiam in omnibus artibus: quae altera arte cognoscimus, non cognoscemus altera. ad hoc autem prius mihi responde: artem ais aliam atque aliam esse.

Io. Vero.

So. An, quemadmodum ego coniectura ductus, si alia aliarum rerum scientia est, aliam atque aliam nomino artem, ita tu quoque?

Io. Etiam.

So. Nam si earundem rerum scientia esset aliqua, cur aliam atque aliam diceremus esse, quum easdem res cognosceremus per utramque? quemadmodum ego cognosco quinque esse hos digitos, et tu, sicut ego, de his idem cognoscis: iam si ex te quaeram eademne arte numerandi cognoscamus eadem ego et tu, an alia, dicas sine dubio eadem.

Io. Etiam.

So. Quod igitur modo volebam te interrogare, nunc dic, an omnibus in artibus ita tibi videatur: eadem arte eadem necessario cognosci, alia vero non eadem, sed, si alia sit, necessario etiam alia cognosci.

Io. Ita mihi videtur, Socrate.

So. Nonne vero si quis artem aliquam non teneat, hac in arte quae dicantur vel gerantur recte cognoscere non possit?

Io. Vera dicis.

So. Utrum igitur de versibus illis, quos recitasti, an bene Homerus dicat necne, tu melius iudicabis, an auriga?

ΙΩΝ. Ἡνίοχος.

ΣΩ. Ῥαψῳδὸς γάρ που εἶ, ἀλλ' οὐχ ἡνίοχος.

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Ἡ δὲ ῥαψῳδικὴ τέχνη ἑτέρα ἐστὶ τῆς ἡνιοχικῆς.

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Εἰ ἄρ' ἑτέρα, περὶ ἑτέρων καὶ πραγμάτων ἐπιστήμη ἐστίν.

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Τί δὲ δή, ὅταν Ὅμηρος λέγῃ ὡς τετρωμένῳ τῷ Μαχάονι * Ἑκαμήδη ἡ Νέστορος παλλακὴ κυκεῶνα πίνειν C
δίδωσι; καὶ λέγει πως οὕτως,

Οἴνῳ Πραμνείῳ, φησίν· ἐπὶ δ' αἴγειον κνῆ τυρὸν
Κνήστι χαλκείῃ· παρὰ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον.

ταῦτα εἴτε ὀρθῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μή, πότερον ἰατρικῆς ἐστὶ διαγνῶναι καλῶς, ἢ ῥαψῳδικῆς;

ΙΩΝ. Ἰατρικῆς.

ΣΩ. Τί δέ, ὅταν λέγῃ Ὅμηρος

* Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ἵκανεν, D
Ἥ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμμεμαυῖα
Ἔρχεται ὠμηστῇσι μετ' ἰχθύσι πῆμα φέρουσα·

ταῦτα πότερον φῶμεν ἁλιευτικῆς εἶναι τέχνης μᾶλλον κρῖναι, ἢ ῥαψῳδικῆς, ἅττα λέγει καὶ εἴτε καλῶς εἴτε μή;

ΙΩΝ. Δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἁλιευτικῆς.

ΣΩ. Σκέψαι δή, σοῦ ἐρομένου, εἰ ἔροιό με, Ἐπειδὴ
* τοίνυν, ὦ Σώκρατες, τούτων τῶν τεχνῶν ἐν Ὁμήρῳ E
εὑρίσκεις ἃ προσήκει ἑκάστῃ διακρίνειν, ἴθι μοι ἔξευρε καὶ τὰ τοῦ μάντεώς τε καὶ μαντικῆς, ποῖά ἐστιν ἃ προσήκει αὐτῷ οἵῳ τ' εἶναι διαγιγνώσκειν, εἴτε εὖ εἴτε κακῶς πεποίηται, σκέψαι ὡς ῥᾳδίως τε καὶ ἀληθῆ ἐγώ σοι ἀποκρινοῦμαι. πολλαχοῦ μὲν γὰρ καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ λέγει, οἷον καὶ ἃ ὁ τῶν Μελαμποδιδῶν λέγει μάντις πρὸς τοὺς μνηστῆρας, Θεοκλύμενος,

* Δαιμόνιοι, τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ μὲν ὑμέων 539
Εἰλύαται κεφαλαί τε πρόσωπά τε νέρθε τε γυῖα,
Οἰμωγὴ δὲ δέδηε, δεδάκρυνται δὲ παρειαί·

Io. Auriga.

So. Recitator videlicet es, non auriga.

Io. Vero.

So. Ars autem recitandi alia est atque ars aurigandi.

Io. Etiam.

So. Quodsi alia, aliarum etiam rerum scientia est.

Io. Vero.

So. Quid vero, si Homerus dicit vulnerato Machaoni Hecameden Nestoris pellicem dare cinnum bibere? et dicit fere sic: *Vino Pramnio*, ait, *insuper autem caprinum rasit caseum radula aerea, et cepam opsonii loco apposuit.* haec an recte dicat Homerus necne, utrum medicinae est recte iudicare, an recitandi artis?

Io. Recitandi artis.

So. Quid porro, si dicit Homerus: *ipsa autem glandulae plumbeae similis in imum delapsa est, quae agrestis bovis cornu nexa descendit cruda vorantibus piscibus mortem ferens:* haec utrum censeamus piscandi esse artis magis iudicare, an recitandi, quae dicat et an bene necne?

Io. Patet vero, Socrate, piscandi artis.

So. Considera igitur, te interrogante, si me interroges: Postquam igitur, Socrate, invenisti harum artium quas Homerus commemorat quid cuique conveniat iudicare, age mihi inveni quoque in rebus ad vatem et vaticinandi artem spectantibus qualia sint quae ei conveniat posse iudicare, an bene sint dicta necne: sed considera quam facile et vere tibi sim responsurus. passim enim in Odyssea, dicit, velut quae Melampodidarum vates ad procos fatur, Theoclymenus: *Ah miseri, quid malum hoc patimini? nocte quidem vestra obvoluta sunt capita faciesque subtus-*

Εἰδώλων τε πλέον πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλὴ
Ἱεμένων ἔρεβόςδε ὑπὸ ζόφον· ἠέλιος δὲ
* Οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε, κακὴ δ᾽ ἐπιδέδρομεν ἀχλύς. B

πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐν Ἰλιάδι, οἷον καὶ ἐπὶ τειχομαχίᾳ· λέγει γὰρ καὶ ἐνταῦθα

Ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν,
Αἰετὸς ὑψιπέτης, ἐπ᾽ ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων,
* Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον, C
Ζωόν, ἔτ᾽ ἀσπαίροντα· καὶ οὔπω λήθετο χάρμης.
Κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
Ἰδνωθεὶς ὀπίσω· ὁ δ᾽ ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε
Ἀλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ᾽ ἐγκάββαλ᾽ * ὁμίλῳ· D
Αὐτὸς δὲ κλάγξας ἕπετο πνοιῇς ἀνέμοιο.

ταῦτα φήσω καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ μάντει προσήκειν καὶ σκοπεῖν καὶ κρίνειν.

ΙΩΝ. Ἀληθῆ γε σὺ λέγων, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Καὶ σύ γε, ὦ Ἴων, ἀληθῆ ταῦτα λέγεις. ἴθι δὴ καὶ σὺ ἐμοί, ὥσπερ ἐγὼ σοὶ ἐξέλεξα καὶ ἐξ Ὀδυσσείας καὶ ἐξ Ἰλιάδος ὁποῖα τοῦ μάντεώς ἐστι καὶ ὁποῖα τοῦ ἰατροῦ καὶ ὁποῖα τοῦ * ἁλιέως, οὕτω καὶ σὺ ἐμοὶ ἔκλεξον, E
ἐπειδὴ καὶ ἐμπειρότερος εἶ ἐμοῦ τῶν Ὁμήρου, ὁποῖα τοῦ ῥαψῳδοῦ ἐστίν, ὦ Ἴων, καὶ τῆς τέχνης τῆς ῥαψῳδικῆς, ἃ τῷ ῥαψῳδῷ προσήκει καὶ σκοπεῖσθαι καὶ διακρίνειν παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

ΙΩΝ. Ἐγὼ μέν φημι, ὦ Σώκρατες, ἅπαντα.

ΣΩ. Οὐ σύ γε ἔφης, ὦ Ἴων, ἅπαντα· ἢ οὕτως ἐπιλήσμων εἶ; καίτοι οὐκ ἂν πρέποι γε ἐπιλήσμονα εἶναι ῥαψῳδὸν ἄνδρα.

ΙΩΝ. Τί δὲ δὴ * ἐπιλανθάνομαι; 540

ΣΩ. Οὐ μέμνησαι· ὅτι ἔφησθα τὴν ῥαψῳδικὴν τέχνην ἑτέραν εἶναι τῆς ἡνιοχικῆς;

ΙΩΝ. Μέμνημαι.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἑτέραν οὖσαν ἕτερα γνώσεσθαι ὡμολόγεις;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα πάντα γε γνώσεται ἡ ῥαψῳδικὴ κατὰ τὸν σὸν λόγον, οὐδὲ ὁ ῥαψῳδός.

que genua; ululatus autem exarsit lacrimisque oppletae sunt genae; simulacris plenum est atrium, plenum quoque vestibulum properantibus in Erebum sub tenebras, sol vero ex caelo perit et mala incessit caligo. passim vero etiam in Iliade, velut in murorum oppugnatione; dicit enim hic quoque: *augurium enim ipsis obvenit transire cupientibus, aquila altivolans, ad sinistram copias dividens, cruentatum serpentem tenens unguibus immanem, vivum, adhuc palpitantem; necdum is oblitus erat pugnae; percussit enim eam tenentem ad pectus prope collum contortus retro; illa autem a se demisit in terram afflicta doloribus, mediumque deiecit in agmen; ipsa vero clangens petivit flatus venti.* haec dicam et talia vati convenire et spectare et iudicare.

Io. Vera tu quidem dicis, Socrate.

So. Et tu quoque, Io, vera haec dicis. agedum tu quoque, quemadmodum ego tibi elegi et ex Odyssea et ex Iliade quae vatis sunt et quae medici et quae piscatoris, ita tu quoque mihi elige, quoniam me peritior es rerum Homericarum, quae recitatoris sunt, Io, artisque recitandi, quae recitatori convenit et spectare et diiudicare prae ceteris hominibus.

Io. Ego quidem dico, Socrate, omnia.

So. Neutiquam vero tu dixisti, Io, omnia; an tam obliviosus es? neque tamen decet obliviosum esse recitatorem.

Io. Quidnam obliviscor?

So. Non meministi te dixisse artem recitandi aliam esse atque aurigandi?

Io. Memini vero.

So. Nonne etiam si alia esset alia cognituram esse concessisti?

Io. Vero.

So. Non omnia ergo cognoscet ars recitandi ex tua oratione, neque recitator.

ΣΩ. Πλήν γε ἴσως τὰ τοιαῦτα, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Τὰ τοιαῦτα * δὲ λέγεις πλὴν τὰ τῶν ἄλλων B
τεχνῶν σχεδόν τι. ἀλλὰ ποῖα δὴ γνώσεται, ἐπειδὴ οὐχ ἅπαντα;

ΙΩΝ. Ἃ πρέπει, οἶμαι ἔγωγε, ἀνδρὶ εἰπεῖν καὶ ὁποῖα γυναικί, καὶ ὁποῖα δούλῳ καὶ ὁποῖα ἐλευθέρῳ, καὶ ὁποῖα ἀρχομένῳ καὶ ὁποῖα ἄρχοντι.

ΣΩ. Ἆρ᾽ ὁποῖα ἄρχοντι, λέγεις, ἐν θαλάττῃ χειμαζομένου πλοίου πρέπει εἰπεῖν, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται κάλλιον ἢ ὁ κυβερνήτης;

ΙΩΝ. Οὔκ, ἀλλὰ ὁ κυβερνήτης * τοῦτό γε. C

ΣΩ. Ἀλλ᾽ ὁποῖα ἄρχοντι κάμνοντος *) πρέπει εἰπεῖν, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται κάλλιον ἢ ὁ ἰατρός;

ΙΩΝ. Οὐδὲ τοῦτο.

ΣΩ. Ἀλλ᾽ οἷα δούλῳ πρέπει, λέγεις;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Οἷον βουκόλῳ λέγεις δούλῳ ἃ πρέπει εἰπεῖν ἀγριαινουσῶν βοῶν παραμυθουμένῳ, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται, ἀλλ᾽ οὐχ ὁ βουκόλος;

ΙΩΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλ᾽ οἷα γυναικὶ πρέποντά ἐστιν εἰπεῖν ταλασιουργῷ περὶ ἐρίων * ἐργασίας; D

ΙΩΝ. Οὔ.

ΣΩ. Ἀλλ᾽ οἷ᾽ ἀνδρὶ πρέπει εἰπεῖν γνώσεται στρατηγῷ στρατιώταις παραινοῦντι;

ΙΩΝ. Ναί, τὰ τοιαῦτα γνώσεται ὁ ῥαψῳδός.

ΣΩ. Τί δαί; ἡ ῥαψῳδικὴ τέχνη στρατηγική ἐστιν;

ΙΩΝ. Γνοίην γοῦν ἂν **) ἐγὼ οἷα στρατηγὸν πρέπει εἰπεῖν.

ΣΩ. Ἴσως γὰρ εἶ καὶ στρατηγικός, ὦ Ἴων· καὶ γὰρ εἰ ἐτύγχανες ἱππικὸς ὢν ἅμα καὶ κιθαριστικός, ἔγνως ἂν ἵππους εὖ καὶ κακῶς ἱππαζομένους. ἀλλ᾽ εἴ σε * ἐγὼ E
ἠρόμην, Ποτέρᾳ δὴ τέχνῃ, ὦ Ἴων, γιγνώσκεις τοὺς εὖ ἱππαζομένους ἵππους; ᾗ ἱππεὺς εἶ, ἢ ᾗ κιθαριστής; τί ἂν μοι ἀπεκρίνω;

---

*) γρ. κάμνοντι. **) γρ. ἄρ᾽.

Io. Praeter haec fortasse, Socrate.

So. Praeter haec dicis fere praeter ea quae reliquarum sunt artium. at quaenam cognoscet, quum non omnia cognoscat?

Io. Quae conveniat, arbitror ego, viro dicere et quae mulieri, quae servo et quae libero, quae imperio subiecto et quae imperanti.

So. An quae imperanti, dicis, mari, navi fluctibus iactata, conveniat dicere, recitator cognoscet melius quam gubernator?

Io. Non, sed id quidem gubernator.

So. At quae imperanti aegroto conveniat dicere, recitator cognoscet melius quam medicus?

Io. Nec hoc.

So. Sed quae servo conveniat, dicis?

Io. Vero.

So. Velut bubulco dicis servo quae conveniat dicere boves ut efferatos mitiget, recitator cognoscet, non bubulcus?

Io. Minime vero.

So. At quae mulieri conveniat dicere lanificae de lanificio?

Io. Non.

So. At quae duci conveniat dicere cognoscet milites adhortanti?

Io. Sane, talia cognoscet recitator.

So. Ain tu? ars memoriter pronuntiandi est ars imperandi?

Io. Ego certe cognoverim quae imperatori conveniat dicere.

So. Fortasse enim es etiam imperatorius, Io; nam etiam si equitandi peritus esses simulque citharae pulsandae, cognosceres equos bene et male equitantes. at si ex te sciscitarer: Utra, quaeso, arte, Io, cognoscis bene equitantes equos? qua eques es, an qua citharista? quid mihi responderes?

ΙΩΝ. Ἦι ἱππεύς; ἔγωγ' ἄν.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ καὶ τοὺς εὖ κιθαρίζοντας διεγίγνωσκες, ὡμολόγεις ἄν, ᾗ κιθαριστὴς εἶ, ταύτῃ διαγιγνώσκειν, ἀλλ' οὐχ ᾗ ἱππεύς;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στρατιωτικὰ γιγνώσκεις, πότερον ᾗ στρατηγικὸς εἶ γιγνώσκεις, ἢ ᾗ ῥαψῳδὸς ἀγαθός;

ΙΩΝ. Οὐδὲν ἔμοιγε δοκεῖ διαφέρειν.

ΣΩ. Πῶς οὐδὲν * λέγεις διαφέρειν; μίαν λέγεις τέ- 541
χνην εἶναι τὴν ῥαψῳδικὴν *) καὶ στρατηγικήν, ἢ δύο;

ΙΩΝ. Μία ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Ὅστις ἄρ' ἀγαθὸς ῥαψῳδός ἐστιν, οὗτος καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς τυγχάνει ὤν.

ΙΩΝ. Μάλιστ', ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅστις ἀγαθὸς στρατηγὸς τυγχάνει ὤν, ἀγαθὸς καὶ ῥαψῳδός ἐστιν;

ΙΩΝ. Οὐκ αὖ μοι δοκεῖ τοῦτο.

ΣΩ. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὴν δοκεῖ σοι, ὅστις γε ἀγαθὸς
ῥαψῳδός, καὶ στρατηγὸς * ἀγαθὸς εἶναι; B

ΙΩΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν σὺ τῶν Ἑλλήνων ἄριστος ῥαψῳδὸς εἶ;

ΙΩΝ. Πολύ γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἦ καὶ στρατηγός, ὦ Ἴων, τῶν Ἑλλήνων ἄριστος εἶ;

ΙΩΝ. Εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες· καὶ ταῦτά γε ἐκ τῶν Ὁμήρου μαθών.

ΣΩ. Τί δή ποτ' οὖν πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Ἴων, ἀμφότερα ἄριστος ὢν τῶν Ἑλλήνων, καὶ στρατηγὸς καὶ ῥαψῳδός, ῥαψῳδεῖς μὲν περιιὼν τοῖς Ἕλλησι, στρατηγεῖς
δ' οὔ; ἢ ῥαψῳδοῦ μὲν δοκεῖ σοι χρυσῷ * στεφάνῳ ἐστεφανω- C
μένου πολλὴ χρεία εἶναι τοῖς Ἕλλησι, στρατηγοῦ δὲ οὐδεμία;

ΙΩΝ. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα, ὦ Σώκρατες, πόλις ἄρχεται ὑφ' ὑμῶν καὶ στρατηγεῖται καὶ οὐδὲν δεῖται στρατηγοῦ, ἡ δὲ ὑμετέρα καὶ ἡ Λακεδαιμονίων οὐκ ἄν με ἕλοιτο στρατηγόν· αὐτοὶ γὰρ οἴεσθε ἱκανοὶ εἶναι.

---

*) ἄλλ. εἶναι ῥαψῳδικήν.

Io. Qua eques, equidem.

So. Nonne si etiam bene cithara canentes cognosceres, confiterere, qua citharista esses, hac te cognoscere, non qua eques?

So. Etiam.

Io. Quoniam vero rem militarem tenes; utrum qua imperator es cognoscis, an qua recitator bonus?

Io. Nihil mihi quidem videtur discriminis esse.

So. Quomodo nihil dicis discriminis esse? unamne sumis artem esse pronuntiandi et imperandi, an duas?

Io. Una mihi quidem videtur.

So. Qui ergo bonus recitator est, is etiam bonus dux est.

Io. Maxime, Socrate.

So. Nonne etiam qui bonus dux est, bonus est recitator?

Io. Non mihi hoc item videtur.

So. Istud tamen videtur tibi, qui bonus recitator, etiam dux bonus esse?

Io. Sane quidem.

So. Nonne tu Graecorum optimus recitator es?

Io. Longe quidem, Socrate.

So. Num etiam dux, Io, Graecorum optimus es?

Io. Certo scito, Socrate; idque ex Homeri carminibus didici.

So. Cur igitur tandem per deos immortales, tu qui optimus sis e Graecis et dux et recitator, recitas quidem terras peragrans Graecis, sed non imperas? an recitatore quidem videntur tibi aurea corona coronato multum indigere Graeci, duce autem nihil?

Io. Nostra videlicet, Socrate, civitas vestro imperio ac ductui subiecta est nec indiget duce, vestra autem et Lacedaemoniorum me non creaverit ducem; ipsos enim vos putatis idoneos esse.

ΣΩ. Ὦ βέλτιστε Ἴων, Ἀπολλόδωρον οὐ γιγνώσκεις τὸν Κυζικηνόν;

ΙΩΝ. Ποῖον τοῦτον;

ΣΩ. Ὃν Ἀθηναῖοι πολλάκις ἑαυτῶν στρατηγὸν ᾕρηνται * ξένον ὄντα· καὶ Φανοσθένη τὸν Ἄνδριον καὶ Ἡρα- D
κλείδην τὸν Κλαζομένιον, οὓς ἥδε ἡ πόλις ξένους ὄντας, ἐνδειξαμένους ὅτι ἄξιοι λόγου εἰσί, καὶ εἰς στρατηγίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἄγει· Ἴωνα δ' ἄρα τὸν Ἐφέσιον οὐχ αἱρήσεται στρατηγὸν καὶ τιμήσει, ἐὰν δοκῇ ἄξιος λόγου εἶναι; τί δέ; οὐκ Ἀθηναῖοι μέν ἐστε οἱ Ἐφέσιοι τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἡ Ἔφεσος οὐδεμιᾶς ἐλάττων πόλεως; * Ἀλ- E
λὰ γὰρ σύ, ὦ Ἴων, εἰ μὲν ἀληθῆ λέγεις ὡς τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ οἷός τε εἶ Ὅμηρον ἐπαινεῖν, ἀδικεῖς, ὅστις ἐμοὶ ὑποσχόμενος ὡς πολλὰ καὶ καλὰ περὶ Ὁμήρου ἐπίστασαι, καὶ φάσκων ἐπιδείξειν, ἐξαπατᾷς με καὶ πολλοῦ δεῖς *) ἐπιδεῖξαι, ὅς γε οὐδὲ ἅττα ἐστὶ ταῦτα περὶ ὧν δεινὸς εἶ ἐθέλεις εἰπεῖν πάλαι ἐμοῦ λιπαροῦντος, ἀλλ' ἀτεχνῶς, ὥσπερ ὁ Πρωτεύς, παντοδαπὸς γίγνει στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω, ἕως τελευτῶν διαφυγών με στρατηγὸς ἀνεφάνης,
ἵνα μὴ ἐπιδείξῃς ὡς δεινὸς εἶ * τὴν περὶ Ὁμήρου σοφίαν. 542
εἰ μὲν οὖν τεχνικὸς ὤν, ὅπερ νῦν δὴ ἔλεγον, περὶ Ὁμήρου ὑποσχόμενος ἐπιδείξειν ἐξαπατᾷς με, ἄδικος εἶ· εἰ δὲ μὴ τεχνικὸς εἶ, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ κατεχόμενος ἐξ Ὁμήρου μηδὲν εἰδὼς πολλὰ καὶ καλὰ λέγεις περὶ τοῦ ποιητοῦ, ὥσπερ ἐγὼ εἶπον περὶ σοῦ, οὐδὲν ἀδικεῖς. ἑλοῦ οὖν πότερα βούλει νομίζεσθαι ὑφ' ἡμῶν ἄδικος ἀνὴρ εἶναι, ἢ θεῖος.

ΙΩΝ. Πολὺ διαφέρει, * ὦ Σώκρατες· πολὺ γὰρ κάλ- B
λιον τὸ θεῖον νομίζεσθαι.

ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν τὸ κάλλιον ὑπάρχει σοι παρ' ἡμῖν, ὦ Ἴων, θεῖον εἶναι καὶ μὴ τεχνικὸν περὶ Ὁμήρου ἐπαινέτην.

---

*) γρ. δεῖ σ'.

So. Optime Io; Apollodorum non nosti Cyzicenum?

Io. Quemnam?

So. Quem Athenienses saepius ducem crearunt, quum peregrinus esset; et Phanosthenem Andrium et Heraclidem Clazomenium, quos haecce civitas, licet peregrini sint, quia se insignes praestiterunt, ad imperatorium reliquaque rei publicae munera provehit; Ionem vero Ephesium non creabit ducem et honore afficiet, si repertus fuerit insignis? quid? nonne ab Athenis estis Ephesii oriundi, et Ephesus nulli cedit civitati? At vero, Io, si verum dicis te arte et scientia valere ad Homerum celebrandum, iniuste facis, qui quum professus sis multa te et praeclara de Homero scire et te dixeris ista exhibiturum esse, me decipias multumque absis ut exhibeas, quin imo nec dicere velis quae sint ista in quibus excellas, quum dudum tibi institerim, sed revera, sicut Proteus, varias tibi formas induas huc atque illuc te versans, dum ad extremum mihi elapsus dux apparueris, ne ostendas quam insigniter sis ad Homerum sapiens. iam si, id quod modo dixi, arte valens me decipis, quum promiseris te eam ostentaturum esse, iniuste facis, sin autem non arte vales, sed divinitus incitatus et suspensus ex Homero nihil sciens multa et praeclara dicis de poëta, quemadmodum ego de te iudicavi, non iniuste facis. elige igitur utrum te existimari a nobis velis iniustum verum, an divinum.

Io. Multum differt, Socrate; longe enim pulchrius divinum existimari.

So. Hoc igitur pulchrius obtingit tibi a nobis, Io, qui divinum te, non arte valentem, Homeri laudatorem existimamus.

ΚΛΕΙΤΟΦΩΝ.

CLITOPHON.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΛΕΙΤΟΦΩΝ.

Κλειτοφῶντα τὸν Ἀριστωνύμου τις ἡμῖν διηγεῖτο ἔναγχος, 406
ὅτι Λυσίᾳ διαλεγόμενος τὰς μὲν μετὰ Σωκράτους διατριβὰς ψέγοι, τὴν Θρασυμάχου δὲ ξυνουσίαν ὑπερεπαινοῖ.

ΚΛΕΙ. Ὅςτις, ὦ Σώκρατες, οὐκ ὀρθῶς ἀπεμνημόνευέ σοι τοὺς ἐμοὶ περὶ σοῦ γενομένους λόγους πρὸς Λυσίαν· τὰ μὲν γὰρ ἔγωγε οὐκ ἐπῄνουν σε, τὰ δὲ καὶ ἐπῄνουν. ἐπεὶ δὲ δῆλος εἶ μεμφόμενος μέν μοι, προςποιούμενος δὲ μηδὲν φροντίζειν, ἥδιστ' ἄν σοι διεξέλθοιμι αὐτοὺς αὐτός, ἐπειδὴ καὶ μόνω τυγχάνομεν ὄντε, ἵνα ἧττόν με ἡγῇ πρός σε φαύλως ἔχειν· νῦν γὰρ ἴσως οὐκ ὀρθῶς ἀκήκοας, ὥςτε φαίνει πρὸς ἐμὲ ἔχειν τραχυτέρως τοῦ δέοντος. εἰ δέ μοι δίδως παῤῥησίαν, ἥδιστ' ἂν δεξαίμην καὶ ἐθέλω λέγειν.

ΣΩ. Ἀλλ' αἰσχρὸν μὴν σοῦ γε ὠφελεῖν με * προ- 407
θυμουμένου μὴ ὑπομένειν· δῆλον γὰρ ὡς γνοὺς ὅπῃ χείρων εἰμὶ καὶ βελτίων, τὰ μὲν ἀσκήσω καὶ διώξομαι, τὰ δὲ φεύξομαι κατὰ κράτος.

ΚΛΕΙ. Ἀκούοις ἄν. Ἐγὼ γάρ, ὦ Σώκρατες, σοὶ συγγιγνόμενος πολλάκις ἐξεπληττόμην ἀκούων, καί μοι ἐδόκεις παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κάλλιστα λέγειν, ὁπότε ἐπιτιμῶν τοῖς ἀνθρώποις, ὥςπερ ἐπὶ μηχανῆς τραγικῆς θεός, ὑμνεῖς *) λέγων Ποῖ φέρεσθε, ὦ 'νθρωποι; **) καὶ ***) ἀγνοεῖτε οὐδὲν τῶν δεόντων πράττοντες, οἵτινες
* χρημάτων μὲν πέρι τὴν πᾶσαν σπουδὴν ἔχετε, ὅπως B

---

*) γρ. ὑμεῖς. **) γρ. ἄνθρωποι.

***) ἴσ. ἢ — ἐκμελετήσουσιν ἱκανῶς;

SOCRATES CLITOPHON.

Clitophontem Aristonymi filium nuper quidam nobis retulit cum Lysia disserentem Socratis colloquia vituperasse, Thrasymachi vero consuetudinem mirificis extulisse laudibus.

Cli. Quisquis ille fuit, Socrate, non recte memoravit eos qui mihi cum Lysia de te fuerunt sermones; nam partim ego te non laudavi, partim vero etiam laudavi. quoniam vero patet te mihi hoc vitio vertere, etiamsi te simulas nihil curare, libentissime ipse tibi eos referam, quum etiam soli simus, quo minus me putes male erga te affectum esse. nunc enim fortasse non recte eos audivisti, ut videare asperiore, quam par est, in me animo esse. quodsi mihi dicendi libertatem dederis, libentissime snscipiam et dicam.

So. Turpe vero esset si te mihi prodesse volentem non sustinerem; perspicuum est enim, ubi cognoverim qua parte deterior sim et qua melior, fore ut haec quidem exerceam et persequar, illa vero omni ope atque opera fugiam.

Cli. Audi igitur. Equidem, Socrate, dum tecum versabar, saepe obstupui te audiens, et mihi visus es prae ceteris hominibus pulcherrime dicere, quando increpans homines, velut ex machina tragica deus, exclamabas dicens Quo ruitis, homines? an nescitis nihil vos agere quod deceat; qui in pecunias quidem cumulandas omnem impendatis operam ut eas habeatis, filiorum autem quibusondituri sitis, ut iuste illis uti sci-

ὑμῖν ἔσται, τῶν δ' υἱέων οἷς ταῦτα παραδώσετε, ὅπως ἐπιστήσονται χρῆσθαι δικαίως τούτοις, ἀμελεῖτε, καὶ οὔτε διδασκάλους αὐτοῖς εὑρίσκετε τῆς δικαιοσύνης, εἴπερ μαθητόν, εἰ δὲ μελετητόν τε καὶ ἀσκητόν, οἵτινες ἐξασκήσουσι καὶ ἐκμελετήσουσιν ἱκανῶς. οὐδέ γ' ἔτι πρότερον ὑμᾶς αὐτοὺς οὕτως ἐθεραπεύσατε, ἀλλ' ὁρῶντες γράμματα καὶ μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν ὑμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας * ὑμῶν ἱκανῶς μεμαθηκότας, ἃ δὴ παιδείαν C ἀρετῆς εἶναι τελέαν ἥγησθε, *) κἄπειτα οὐδὲν ἧττον κακοὺς γιγνομένους περὶ τὰ χρήματα, πῶς οὐ καταφρονεῖτε τῆς νῦν παιδεύσεως οὐδὲ ζητεῖτε οἵτινες ὑμᾶς παύσουσι ταύτης τῆς ἀμουσίας; καίτοι διά γε ταύτην τὴν πλημμέλειαν καὶ ῥᾳθυμίαν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐν τῷ ποδὶ πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφῷ καὶ πόλεις πόλεσιν ἀμέτρως καὶ ἀναρμόστως προςφερόμεναι **) στασιάζουσι * καὶ πολεμοῦντες τὰ ἔσχατα δρῶσι καὶ πάσχουσιν. D ὑμεῖς δέ φατε οὐ δι' ἀπαιδευσίαν οὐδὲ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἑκόντας τοὺς ἀδίκους ἀδίκους εἶναι. πάλιν δ' αὖ τολμᾶτε λέγειν ὡς αἰσχρὸν καὶ θεομισὲς ἡ ἀδικία. πῶς οὖν δή τις τό γε τοιοῦτον κακὸν ἑκὼν αἱροῖτ' ἄν; ἥττων ὃς ἂν ᾖ, φατέ, τῶν ἡδονῶν. οὐκοῦν καὶ τοῦτ' ἀκούσιον, εἴπερ τὸ νικᾶν ἑκούσιον; ὥστε ἐκ παντὸς τρόπου τό γε ἀδικεῖν ἀκούσιον ὁ λόγος αἱρεῖ, καὶ δεῖν ἐπιμέλειαν τῆς νῦν πλείω ποιεῖσθαι * πάντ' ἄνδρα ἰδίᾳ θ' ἅμα καὶ δη- E μοσίᾳ ξυμπάσας τὰς πόλεις. Ταῦτ' οὖν, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ ὅταν ἀκούω σοῦ θαμὰ λέγοντος, καὶ μάλα ἄγαμαι καὶ θαυμαστῶς ὡς ἐπαινῶ, καὶ ὁπόταν αὖ φῇς τὸ ἐφεξῆς τούτῳ, τοὺς ἀσκοῦντας μὲν τὰ σώματα, τῆς δὲ ψυχῆς ἠμεληκότας ἕτερόν τι πράττειν τοιοῦτον, τοῦ μὲν ἄρξοντος ἀμελεῖν, περὶ δὲ τὸ ἀρξόμενον ἐσπουδακέναι, καὶ ὅταν λέγῃς ὡς ὅτῳ τις μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, κρεῖττον ἐᾶν τὴν τούτου χρῆσιν· εἰ δή τις μὴ ἐπίσταται ὀφθαλμοῖς χρῆσθαι μηδὲ ὠσὶν μηδὲ ξύμπαντι τῷ σώματι, τούτῳ μήτε ἀκούειν μήθ' ὁρᾶν μήτ' ἄλλην χρείαν μηδεμίαν χρῆσθαι τῷ σώματι κρεῖττον, ἢ ὁπῃοῦν χρῆσθαι. καὶ δὴ

---

*) ἴσ. ἥγεῖσθε. **) ἴσ. προςφερόμενοι.

ant, curam negligatis, et neque doctores iustitiae ipsis exquiratis, si modo disci potest, neque qui eos exerceant et adsuetudine ad eam perducant, si modo adsuetudine et exercitatione percipitur? neque ante etiam vos ipsos ita curavistis, sed quum videatis vos ipsos et filios vestros litteras et musicam et gymnasticam satis didicisse, quam scilicet disciplinam virtutis esse perfectam existimatis, nihilo vero minus ad pecunias pravos esse, cur non praesentem institutionem contemnitis et, qui vos ab hac discrepantia liberent, quaeritis? quamquam ob hanc aberrationem et socordiam, non ob eam, quae in pede contingit ad lyram, immoderationem et frater cum fratre et civitates cum civitatibus contra moderationem et concinnitatem agentes seditiones concitant bellantesque extrema et faciunt et patiuntur. vos autem dicitis non per imperitiam neque per ignorantiam, sed sua sponte iniustos esse iniustos. rursus autem audetis dicere turpem deoque invisam esse iniustitiam. quomodo vero eiusmodi malum volens quis eligat? qui inferior est, dicitis, voluptatibus. nonne etiam hoc non est voluntarium, siquidem vincere est voluntarium? quare omni modo iniuste facere non esse voluntarium ratio edocet, et maiorem quam nunc curam adhibendam esse cuivis viro privatim simulque publice omnibus civitatibus. Haec igitur, Socrate, quum te frequenter dicentem audio et valde admiror et mirifice laudo; itemque quum dicis, quod huic consequens est, eos qui corpus quidem exerceant, animum vero negligant, simile quiddam facere, dum id quod imperet negligant, in isto vero cui imperetur curam ponant, et quum dicis, quo quis uti nesciat, eius usum melius esse omittere: velut si quis nesciat oculis uti neque auribus neque universo corpore, huic neque audire neque videre neque alium ullum corporis usum habere melius esse, quam quomodocumque uti. atque etiam artis eadem est ratio:

καὶ περὶ τέχνην ὡςαύτως· * ὅςτις γὰρ δὴ μὴ ἐπίσταται 408 τῇ ἑαυτοῦ λύρᾳ χρῆσθαι, δῆλον ὡς οὐδὲ τῇ τοῦ γείτονος, οὐδὲ ὅςτις μὴ τῇ τῶν ἄλλων, οὐδὲ τῇ ἑαυτοῦ, οὐδ' ἄλλῳ τῶν ὀργάνων οὐδὲ κτημάτων οὐδενί. καὶ τελευτᾷ δὴ καλῶς ὁ λόγος οὗτός σοι, ὡς ὅςτις ψυχῇ μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, τούτῳ τὸ ἄγειν ἡσυχίαν τῇ ψυχῇ καὶ μὴ ζῆν κρεῖττον, ἢ ζῆν πράττοντι καθ' αὑτόν· εἰ δέ τις ἀνάγκη ζῆν εἴη, δούλῳ ἄμεινον, ἢ ἐλευθέρῳ διάγειν τῷ τοιούτῳ τὸν βίον. ἐστὶν ἄρα, καθάπερ πλοίου, * παραδιδόναι *) τὰ B πηδάλια τῆς διανοίας ἄλλῳ, τῷ μαθόντι τὴν τῶν ἀνθρώπων κυβερνητικήν, ἣν δὴ σὺ πολιτικήν, ὦ Σώκρατες, ἐπονομάζεις πολλάκις, τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην δικαστικήν τε καὶ δικαιοσύνην ὡς ἔστι λέγων. Τούτοις δὴ τοῖς λόγοις καὶ ἑτέροις τοιούτοις παμπόλλοις καὶ παγκάλως λεγομένοις, ὡς διδακτὸν ἀρετὴ καὶ πάντων ἑαυτοῦ δεῖ μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι, σχεδὸν οὔτ' ἀντεῖπον πώποτε οὔτ' οἶμαι μή ποθ' ὕστερον ἀντείπω· προτρεπτικωτάτους * τε γὰρ ἡγοῦμαι C καὶ ὠφελιμωτάτους, καὶ ἀτεχνῶς ὥςπερ καθεύδοντας ἐπεγείρειν ἡμᾶς. προςεῖχον δὴ τὸν νοῦν τὸ μετὰ ταῦτα ὡς ἀκουσόμενος, ἐπανερωτῶν οὔτι σε τὸ πρῶτον, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τῶν ἡλικιωτῶν τε καὶ συνεπιθυμητῶν ἢ ἑταίρων σῶν, ἢ ὅπως δεῖ πρός σε περὶ αὐτῶν τὸ τοιοῦτον ὀνομάζειν. τούτων γὰρ τούς τι μάλιστα εἶναι δοξαζομένους ὑπὸ σοῦ πρώτους ἐπανηρώτων, πυνθανόμενος τίς ὁ μετὰ ταῦτ' εἴη λόγος, καὶ κατὰ * σὲ τρόπον D τινὰ ὑποτείνων αὐτοῖς· Ὦ βέλτιστοι, ἔφην, ὑμεῖς, πῶς ποτε νῦν ἀποδεχόμεθα τὴν Σωκράτους προτροπὴν ἡμῶν ἐπ' ἀρετήν; ὡς ὄντος μόνου τούτου, ἐπεξελθεῖν δὲ οὐκ ἔνι **) τῷ πράγματι καὶ λαβεῖν αὐτὸ τελέως, ἀλλ' ἡμῖν παρὰ πάντα δὴ τὸν βίον ἔργον τοῦτ' ἔσται, τοὺς μήπω προτετραμμένους προτρέπειν, καὶ ἐκείνους αὖ ἑτέρους; ἢ δεῖ τὸν Σωκράτην καὶ ἀλλήλους ἡμᾶς τὸ μετὰ τοῦτ' ἐπανερωτᾶν, ὁμολογήσαντας τοῦτ' αὐτὸ ἀνθρώπῳ * πρα- E κτέον εἶναι, τί τοὐντεῦθεν; πῶς ἄρχεσθαι δεῖν φαμὲν

*) ἄλλ. τὸν βίον ἐστὶν ἄρα. καθ. πλ. παραδόντι.

**) γρ. ἐν.

quisquis enim nescit lyra sua uti, eum patet nec vicini lyra uti posse, et qui non aliorum, ne sua quidem, eodemque modo neque alio ullo instrumento nec possessione. et pulchre sane tibi hic sermo eo progreditur ut ponat, qui animo uti nesciat, ei melius esse quiescere animo et non vivere, quam vivere ita ut more suo agat; si vero necessitas aliqua vivendi sit, magis huic expedire ut servus, quam ut liber vitam traducat. par igitur est, ut navis, sic mentis gubernacula committi alteri, qui artem didicerit hominum gubernandorum, quam tu, Socrate, saepe civilem nominas, eandem hanc iudiciariam et iustitiam dicens esse. His igitur sermonibus aliisque huiusmodi multis ac praeclaris virtutem doceri posse affirmantibus et omnium maxime de semet ipso curam esse adhibendam numquam fere contra dixi, neque umquam in posterum, opinor, contra dicam; maxime enim exhortativos et utilissimos eos existimo et revera tamquam dormientes nos excitare. animum vero adverti ut audirem quae deinceps sequerentur, non ex te primum, Socrate, sciscitans, sed ex aequalibus et sodalibus vel amicis tuis, vel quomodocumque eorum ad te rationem appellari oportet. ex his enim eos, qui maxime a te aliquo loco habentur, primos interrogavi quaerens quis esset qui deinceps sequeretur sermo, et tuo quodammodo more quaestionem proponens O viri, inquam, optimi, quo tandem pacto suscipimus exhortationem Socratis ad virtutem? quasi hoc solum sit nec aggredi ad rem liceat eamque perfecte accipere, sed nostrum per omnem vitam hoc opus futurum sit exhortari eos qui nondum incitati sint et horum rursus alios? an oportet Socratem et nosmet ipsos interrogare deinceps, quum hoc ipsum hominibus faciundum esse concesserimus, quid deinde? quomodo iustitiae studium incipiendum esse dicimus? quemadmodum si quis nos ad corpus curandum exhortaretur et, quia nos, ut pueros, nihil prospicientes,

δικαιοσύνης πέρι μαθήσεως; ὥςπερ ἂν εἴ τις ἡμᾶς πρού-
τρεπε τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, μηδὲν προ-
νοοῦντας ὁρῶν, καθάπερ παῖδας, ὡς ἔστι τις γυμναστι-
κὴ καὶ ἰατρική, κἄπειτα ὠνείδιζε, λέγων ὡς αἰσχρὸν
πυρῶν μὲν καὶ κριθῶν καὶ ἀμπέλων ἐπιμέλειαν πᾶσαν
ποιεῖσθαι, καὶ ὅσα τοῦ σώματος ἕνεκα διαπονούμεθά τε
καὶ κτώμεθα, τούτου δ' αὐτοῦ μηδεμίαν τέχνην μηδὲ
μηχανήν, ὅπως ὡς βέλτιστον ἔσται τὸ σῶμα, ἐξευρίσκειν,
καὶ ταῦτα οὖσαν. εἰ δ' ἐπανηρόμεθα τὸν ταῦθ' ἡμᾶς
προτρέποντα Λέγεις δὲ εἶναι τίνας ταύτας * τὰς τέχνας; 409
εἶπεν ἂν ἴσως ὅτι Γυμναστικὴ καὶ ἰατρική. καὶ νῦν δὴ
τίνα φαμὲν εἶναι τὴν ἐπὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ τέχνην;
λεγέσθω. Ὁ δὴ δοκῶν αὐτῶν ἐῤῥωμενέστατος εἶναι πρὸς
ταῦτα ἀποκρινόμενος εἶπέ μοι ταύτην τὴν τέχνην εἶναι ἥν-
περ ἀκούεις σὺ λέγοντος, ἔφη, Σωκράτους, οὐκ ἄλλην, ἢ
δικαιοσύνην. Εἰπόντος δ' ἐμοῦ Μή μοι τὸ ὄνομα μόνον
εἴπῃς, ἀλλὰ ὧδε. ἰατρική πού τις λέγεται τέχνη· ταύ-
της δ' ἐστὶ διττὰ τὰ ἀποτελούμενα, τὸ μὲν ἰατροὺς * ἀεὶ B
πρὸς τοῖς οὖσιν ἑτέρους ἐξεργάζεσθαι, τὸ δὲ ὑγίειαν· ἔστι
δὲ τούτων θάτερον οὐκέτι τέχνη, τῆς τέχνης δὲ τῆς διδα-
σκούσης τε καὶ διδασκομένης ἔργον, ὃ δὴ λέγομεν ὑγίειαν.
καὶ τεκτονικῆς δὲ κατὰ ταὐτὰ οἰκία τε καὶ τεκτονικὴ τὸ
μὲν ἔργον, τὸ δὲ δίδαγμα. τῆς δὴ δικαιοσύνης ὡςαύτως
τὸ μὲν δικαίους ἔστω ποιεῖν, καθάπερ ἐκεῖ τοὺς *) τεχνί-
τας ἑκάστους, τὸ δ' ἕτερον, ὃ δύναται ποιεῖν ἡμῖν ἔργον
ὁ δίκαιος, τί τοῦτό φαμεν; εἰπέ. Οὗτος μέν, ὡς οἶμαι,
τὸ συμφέρον * ἀπεκρίνατο, ἄλλος δὲ τὸ δέον, ἕτερος δὲ C
τὸ ὠφέλιμον, ὁ δὲ τὸ λυσιτελοῦν. ἐπανῄειν δὴ ἐγὼ λέ-
γων ὅτι Κἀκεῖ τά γε **) ὀνόματα ταῦτ' ἐστὶν ἐν ἑκάστῃ
τῶν τεχνῶν, ὀρθῶς πράττειν, λυσιτελοῦντα, ὠφέλιμα
καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ πρὸς ὅ τι ταῦτα πάντα
τείνει, ἐρεῖ τὸ ἴδιον ἑκάστη τέχνη, οἷον ἡ τεκτονικὴ τὸ
εὖ, τὸ καλῶς, τὸ δεόντως, ὥστε τὰ ξύλινα, φήσει, σκεύη
γίγνεσθαι, ἃ δὴ οὐκ ἔστι τέχνη. λεγέσθω δὴ καὶ τὸ τῆς
δικαιοσύνης ὡςαύτως. * Τελευτῶν ἀπεκρίνατό τις ὦ Σώ- D

*) γρ. καθάπερ ἐκείνους. **) γρ. κἀκεῖνά γε.

videret nec intelligentes esse artem gymnasticam et medicinam, exprobraret dicens turpe esse de tritico quidem et hordeo et vitibus omnem curam adhibere et quaecumque corporis causa elaboramus et comparamus, hoc autem ipsum ut quam optimum sit, nullam artem nec studium excogitare, quum tale exstet: hunc igitur si interrogaremus qui nos ad haec exhortaretur: Quasnam esse dicis has artes? fortasse responderet Gymnastica et medicina. iam nunc quoque quamnam putamus esse artem in animi virtute occupatam? dicendum. Is igitur qui validissimus eorum videbatur esse ad hoc respondens dixit hanc artem esse quam tu audis, inquit, Socratem dicentem, non aliam nisi iustitiam. Tum ego Ne nomen solum, inquam, mihi dicas, sed hoc modo: medicina dicitur quaedam ars; huius autem duo sunt effectus, unus hic qui medicos semper praeter eos, qui iam sunt, alios efficit, alter hic qui efficit sanitatem. est autem alter horum non ipsa ars, sed artis quae docet et discitur opus, quam sanitatem dicimus. et artis tignariae eodem modo una pars est opus, domus, altera est ars, disciplina. iustitiae igitur eodem modo unum opus esto iustos reddere, sicut ibi artifices, alterum vero quod iustus nobis facere possit opus quodnam dicimus? indica. Hic, si bene memini, respondit esse id quod conduceret, alius quod par esset, alius utile, alius id quod expediret. tum iterum: Ibi quoque, inquam, haec nomina sunt in quaque arte, recte facere, utilia, commoda et cetera eiusmodi; verum proprium illud, ad quod haec omnia tendunt, ars quaeque dicet, velut ars tignaria recta et pulchra et convenientia dicet ea ex quibus instrumenta lignea fiunt, quae videlicet non sunt ars. dicendum igitur etiam iustitiae opus eodem modo. Tandem respondit mihi aliquis, Socrate, de tuis familiaribus, qui sane scitissime visus est loqui, hoc esse proprium iustitiae, nullius de ceteris artibus, opus, amicitiam in civitatibus

κρατες, μοι τῶν σῶν ἑταίρων, ὃς δὴ κομψότατα ἔδοξεν
εἰπεῖν, ὅτι τοῦτ' εἴη τὸ τῆς δικαιοσύνης ἴδιον ἔργον, ὃ
τῶν ἄλλων οὐδεμιᾶς, φιλίαν ἐν ταῖς πόλεσι ποιεῖν. οὗτος
δ' αὖ ἐρωτώμενος τὴν φιλίαν ἀγαθόν τ' ἔφη εἶναι καὶ οὐ-
δέποτε κακόν· τὰς δὲ τῶν παίδων φιλίας καὶ τὰς τῶν
θηρίων, ἃς ἡμεῖς τοῦτο τοὔνομα ἐπονομάζομεν, οὐκ ἀπε-
δέχετο εἶναι φιλίας ἐπανερωτώμενος· συνέβαινε γὰρ αὐτῷ
τὰ πλείω τὰς τοιαύτας βλαβεράς, * ἢ ἀγαθὰς εἶναι. φεύ- E
γων δὴ τὸ τοιοῦτον οὐδὲ φιλίας ἔφη τὰς τοιαύτας εἶναι,
ψευδῶς δὲ ὀνομάζειν αὐτὰς τοὺς οὕτως ὀνομάζοντας, τὴν
δὲ ὄντως καὶ ἀληθῶς φιλίαν εἶναι σαφέστατα ὁμόνοιαν.
τὴν δὲ ὁμόνοιαν ἐρωτώμενος εἰ ὁμοδοξίαν εἶναι λέγοι, ἢ
ἐπιστήμην, τὴν μὲν ὁμοδοξίαν ἠτίμαζεν· ἠναγκάζοντο γὰρ
πολλαὶ καὶ βλαβεραὶ γίγνεσθαι ὁμοδοξίαι ἀνθρώπων, τὴν
δὲ φιλίαν ἀγαθὸν ὡμολογήκει πάντως εἶναι καὶ δικαιοσύ-
νης ἔργον· ὥςτε ταὐτὸν ἔφησεν εἶναι ὁμόνοιαν καὶ ἐπιστή-
μην *) οὖσαν, ἀλλ' οὐ δόξαν. ὅτε δὴ ἐνταῦθα ἦμεν τοῦ
λόγου ἀποροῦντες, οἱ παρόντες * ἱκανοὶ ἦσαν ἐπιπλήτ- 410
τειν τε αὐτῷ καὶ λέγειν ὅτι περιδεδράμηκεν εἰς ταὐτὸν
ὁ λόγος τοῖς πρώτοις, καὶ ἔλεγον ὅτι Καὶ ἡ ἰατρικὴ
ὁμόνοιά τίς ἐστι καὶ ἅπασαι αἱ τέχναι, καὶ περὶ ὅτου
εἰσὶν ἔχουσι λέγειν· τὴν δὲ ὑπὸ σοῦ λεγομένην δικαιο-
σύνην ἢ ὁμόνοιαν, ὅποι **) τείνουσά ἐστι, διαπέφευγε,
καὶ ἄδηλον αὐτῆς ὅ τί ποτ' ἔστι τὸ ἔργον. Ταῦτα, ὦ
Σώκρατες, ἐγὼ τελευτῶν καὶ σὲ αὐτὸν ἠρώτων, καὶ εἶπές
μοι δικαιοσύνης εἶναι τοὺς μὲν ἐχθροὺς βλάπτειν, * τοὺς B
δὲ φίλους εὖ ποιεῖν. ὕστερον δὲ ἐφάνη βλάπτειν γε οὐ-
δέποτε ὁ δίκαιος οὐδένα· πάντα γὰρ ἐπ' ὠφελείᾳ πάντας
δρᾶν. ταῦτα δὲ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δίς, ἀλλὰ πολὺν δὴ ὑπο-
μείνας χρόνον καὶ λιπαρῶν ἀπείρηκα, νομίσας σε τὸ μὲν
προτρέπειν εἰς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν κάλλιστ' ἀνθρώπων δρᾶν,
δυοῖν δὲ θάτερον, ἢ τοσοῦτον μόνον δύνασθαι, μακρότερον
δὲ οὐδέν, ὃ γένοιτ' ἂν καὶ περὶ ἄλλην ἡντιναοῦν τέχνην,
οἷον μὴ ὄντα κυβερνήτην καταμελετῆσαι * τὸν ἔπαινον περὶ C
αὐτῆς, ὡς πολλοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀξία, καὶ περὶ τῶν ἄλ-

---

*) ἴσ. εἶναι καὶ ὁμόνοιαν, ἐπιστήμην. **) γρ. ὅπου.

parere. hic autem rursus interrogatus amicitiam dixit in bonorum numero esse, nec umquam in malorum; puerorum vero et beluarum amicitias, quas hoc nos nomine appellaremus, negavit amicitias esse; usu enim venire, saepius ut inutiles, quam ut bonae essent. hoc igitur ut evitaret, non esse amicitias tales dixit, eosque qui sic nominarent falso eas nominare, amicitiam autem, quae reapse amicitia esset, apertissime esse consensionem. interrogatus deinde utrum consensionem diceret esse conspirationem, an scientiam, conspirationem reprobavit; multas enim perniciosas hominum conspirationes necessario exsistere, amicitiam vero bonam omnino esse concessit et iustitiae opus; quare idem esse dixit atque consensionem, quippe quae scientia, non opinio esset. quum vero eo sermonis venissemus dubitantes, satis eum praesentes potuerunt increpare atque dicere, sermonem ad prima revolutum esse. itaque subiecerunt: Etiam medicina consensio quaedam est omnesque ad unam artes, et cuiusnam rei sint dicere possunt; quorsus vero ea quae a te iustitia vel consensio dicitur spectet, nos fugit nec patet quodnam eius sit opus. Haec, Socrate, ego tandem etiam ex te ipso sciscitabar, et dicebas mihi iustitiae esse inimicos laedere et amicis bene facere. post autem patuit iustum neminem umquam laedere: omnia enim ad utilitatem omnibus facere. haec autem quum non semel neque bis, sed multum iam tempus tentassem et rogassem destiti te quidem existimans in exhortando ad virtutis studium pulcherrime omnium hominum versari, e duobus vero alterum esse, aut te hoc tantum, nihil amplius facere posse — quod etiam in alia quacumque arte accideret, ut verbi causa, qui non esset gubernator, artis tamen huius laudes comminisceretur, magni eam esse hominibus faciendam dicens, et in ceteris artibus eodem modo. atque idem fortasse quispiam tibi quoque tribuerit, nihilo magis te iusti-

λων τεχνῶν ὡσαύτως. ταὐτὸν δὴ καὶ σοί τις ἐπενέγκοι τάχ᾽ ἂν περὶ δικαιοσύνης, ὡς οὐ μᾶλλον ὄντι δικαιοσύνης ἐπιστήμονι, διότι καλῶς αὐτὴν ἐγκωμιάζεις. οὐ μὴν τό γε ἐμὸν οὕτως ἔχει, δυοῖν δὲ θάτερον, ἢ οὐκ εἰδέναι σε, ἢ οὐκ ἐθέλειν αὐτῆς ἐμοὶ κοινωνεῖν. διὰ ταῦτα δὴ καὶ πρὸς Θρασύμαχον, οἶμαι, πορεύσομαι καὶ ἄλλοσε ὅποι *) δύναμαι, ἀπορῶν· ἐπεὶ εἴ γ᾽ ἐθέλοις σὺ * τούτων μὲν ἤδη παύσασθαι πρὸς ἐμὲ τῶν λόγων τῶν προτρεπτικῶν. οἷον δέ, εἰ περὶ γυμναστικῆς προτετραμμένος ἢ **) τοῦ σώματος δεῖν μὴ ἀμελεῖν, τὸ ἐφεξῆς ἂν τῷ προτρεπτικῷ λόγῳ ἔλεγες, οἷον τὸ σῶμά μου φύσει ὂν οἵας θεραπείας δεῖται· καὶ νῦν δὴ ταὐτὸν γιγνέσθω. θὲς τὸν Κλειτοφῶντα ὁμολογοῦντα ὡς ἔστι καταγέλαστον τῶν μὲν ἄλλων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, ψυχῆς δέ, ἧς ἕνεκα τἄλλα διαπονούμεθα, ταύτης ἠμεληκέναι· καὶ τἄλλα * πάντα οἷου με νῦν οὕτως εἰρηκέναι τὰ τούτοις ἑξῆς, ἃ καὶ νῦν δὴ διῆλθον. καί σου δεόμενος λέγω μηδαμῶς ἄλλως ποιεῖν, ἵνα μή, καθάπερ νῦν, τὰ μὲν ἐπαινῶ σε πρὸς Λυσίαν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, τὰ δέ τι καὶ ψέγω. μὴ μὲν γὰρ προτετραμμένῳ σε ἀνθρώπῳ, ὦ Σώκρατες, ἄξιον εἶναι τοῦ παντὸς φήσω, προτετραμμένῳ δὲ σχεδὸν καὶ ἐμπόδιον τοῦ πρὸς τέλος ἀρετῆς ἐλθόντα εὐδαίμονα γενέσθαι.

---

*) γρ. ὅπη. **) γρ. ἧς.

tiam cognoscere ex eo quod pulchre eam laudes. neque tamen haec est mea de te sententia, sed alterutrum statuo aut te nescire aut nolle mecum eam communicare. quapropter etiam ad Thrasymachum, opinor, me conferam et alio quocumque possum in hac consilii inopia, quod non facerem, si tu ab his sermonibus iam desisteres exhortativis. at, velut si me ad gymnasticam exhortatus esses, corporis curam monens non esse negligendam, deinde post sermonem exhortativum mihi diceres quali curatione corpus meum pro naturali sua constitutione opus haberet: sic nunc quoque tu velim idem facias. pone Clitophontem confiteri ridiculum esse de ceteris quidem curam adhibere, animi vero, cuius gratia in ceteris elaboramus, negligere curam; et reliqua omnia quae deinceps sequuntur, quae videlicet modo memoravi, puta me nunc ita dixisse. et rogans te dico ne aliter facias, ut ne, quemadmodum nunc, partim te laudem apud Lysiam reliquosque, partim vero etiam vituperem. etenim homini, cui non contigerit exhortatio, dicam te, Socrate, plurimi esse faciundum, ei vero, cui exhortatio iam contigerit, paene etiam impedimento esse quominus virtutis finem assequatur et beatus evadat.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ

[ΜΙΝΩΣ.]

DE LEGE

[MINOS.]

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΕΤΑΙΡΟΣ.

Ο νόμος ἡμῖν τί ἐστιν;

ΕΤ. Ὁποῖον καὶ ἐρωτᾷς τὸν νόμον; *)

ΣΩ. Τί δέ; ἔστιν ὅ τι διαφέρει νόμος νόμου κατά 313
γ' αὐτὸ **) τοῦτο, κατὰ τὸ νόμος εἶναι; σκόπει γὰρ δὴ ὃ τυγχάνω ἐρωτῶν σε. ἐρωτῶ γάρ, ὥσπερ εἰ ἀνηρόμην τί ἐστι χρυσός, εἴ με ὡσαύτως ἀνήρου ὁποῖον καὶ λέγω χρυσόν, οἴομαί σε οὐκ ἂν ὀρθῶς ἐρέσθαι· οὐδὲν γάρ που διαφέρει οὔτε χρυσὸς χρυσοῦ οὔτε λίθος * λίθου κα- B
τά γε τὸ λίθος εἶναι καὶ κατὰ τὸ χρυσός· οὕτω δὲ οὐδὲ νόμος που νόμου οὐδὲν διαφέρει, ἀλλὰ πάντες εἰσὶ ταὐτόν· νόμος γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ἐστὶν ὁμοίως, οὐχ ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δ' ἧττον. τοῦτο δὴ αὐτὸ ἐρωτῶ τὸ πᾶν τί ἐστι νόμος. εἰ οὖν σοι πρόχειρον, εἰπέ. ***)

ΕΤ. Τί οὖν ἄλλο νόμος εἴη ἄν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἢ τὰ νομιζόμενα;

ΣΩ. Ἦ καὶ λόγος σοι δοκεῖ εἶναι τὰ λεγόμενα, ἢ ὄψις τὰ ὁρώμενα, ἢ ἀκοὴ τὰ ἀκουόμενα; ἢ ἄλλο μὲν λόγος, ἄλλο ****) δὲ τὰ λεγόμενα, καὶ ἄλλο * μὲν ὄψις, ἄλλο C
δὲ τὰ ὁρώμενα, καὶ ἄλλο μὲν ἀκοή, ἄλλο δὲ τὰ ἀκουόμενα, καὶ ἄλλο δὴ νόμος, ἄλλο δὲ τὰ νομιζόμενα; οὕτως, ἢ πῶς σοι δοκεῖ;

ΕΤ. Ἄλλο μοι †) νῦν ἐφάνη.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα νόμος ἐστὶ τὰ νομιζόμενα.

ΕΤ. Οὔ μοι δοκεῖ.

---

*) ἄλλ. τῶν νόμων. **) γρ. κατὰ ταυτὸ. ἄλλ. κατ' αὐτό.
) γρ. εἰπεῖν. *) γρ. ἄλλα.
†) γρ. Ἀλλ' ὅμοιον. ἴσ. Ἄλλο μοι ὄν.

SOCRATES AMICUS.

Lex nobis quid est?

Am. Quamnam legem interrogas?

So. Quid? estne quod inter legem et legem differat ad hoc ipsum quod lex sit? vide enim quid ex te quaeram. quaero videlicet ita: velut si te interrogassem quid aurum esset, si me similiter interrogares quodnam aurum dicerem, arbitror non recte te rogaturum esse; nihil enim differt neque inter aurum et aurum neque inter lapidem et lapidem ad id quod lapis et aurum est; ita nec inter legem et legem quicquam differt, sed omnes sunt idem: lex enim quaeque earum eodem est modo, non alia magis, alia minus. hoc igitur totum interrogo quid sit lex. iam si tibi in promptu est, dic.

Am. Quid vero aliud lex sit, Socrate, nisi ea quae usu recepta sunt?

So. Num etiam sermo tibi videtur esse ea quae dicuntur, vel visus quae videntur, vel auditus quae audiuntur? an aliud quid est sermo, alia quae dicuntur, et aliud visus, alia quae videntur, et aliud auditus, alia quae audiuntur, et aliud videlicet lex, alia quae usu recepta sunt? itane, an quomodo tibi videtur?

Am. Aliud mihi nunc esse liquet.

So. Ergo non est lex ea quae usu recepta sunt.

Am. Non mihi videtur.

ΣΩ. Τί δῆτ' ἂν εἴη νόμος; ἐπισκεψώμεθα αὐτὸ ὧδε. εἴ τις ἡμᾶς τὰ νῦν δὴ λεγόμενα ἀνήρετο, Ἐπειδὴ ὄψει φατὲ τὰ ὁρώμενα * ὁρᾶσθαι, τίνι ὄντι τῇ ὄψει ὁρᾶται; 31
ἀπεκρινάμεθ' ἂν αὐτῷ ὅτι Αἰσθήσει ταύτῃ τῇ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν δηλούσῃ ἡμῖν τὰ χρώματα. εἰ δ' αὖ ἤρετο ἡμᾶς, Τί δέ; ἐπειδὴ ἀκοῇ τὰ ἀκουόμενα ἀκούεται, τίνι ὄντι τῇ ἀκοῇ; *) ἀπεκρινάμεθ' ἂν αὐτῷ ὅτι Αἰσθήσει ταύτῃ τῇ διὰ τῶν ὤτων δηλούσῃ ἡμῖν τὰς φωνάς. οὕτω τοίνυν καὶ εἰ ἀνέροιτο ἡμᾶς, Ἐπειδὴ νόμῳ τὰ νομιζόμενα νομίζεται, τίνι ὄντι τῷ νόμῳ νομίζεται; πότερον αἰσθήσει τινὶ ἢ δηλώσει, ὥςπερ τὰ * μανθανόμενα μανθά- B
νεται δηλούσῃ τῇ ἐπιστήμῃ, ἢ εὑρέσει τινί, ὥςπερ τὰ εὑρισκόμενα εὑρίσκεται, οἷον τὰ μὲν ὑγιεινὰ καὶ νοσώδη ἰατρικῇ, ἃ δὲ οἱ θεοὶ διανοοῦνται, ὥς φασιν οἱ μάντεις, μαντικῇ; ἡ γάρ **) που τέχνη ἡμῖν εὕρεσίς ἐστι τῶν πραγμάτων· ἢ γάρ;

ΕΤ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τί οὖν ἂν τούτων ὑπολάβοιμεν μάλιστα τὸν νόμον εἶναι;

ΕΤ. Τὰ δόγματα ταῦτα καὶ ψηφίσματα, ἔμοιγε δοκεῖ. ***) τί γὰρ ἂν ἄλλο τις φαίη νόμον εἶναι; ὥςτε κινδυνεύει, ὃ σὺ ἐρωτᾷς, τὸ ὅλον * τοῦτο, νόμος, δόγμα C
πόλεως εἶναι.

ΣΩ. Δόξαν, ὡς ἔοικε, λέγεις πολιτικὴν τὸν νόμον.

ΕΤ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Καὶ ἴσως καλῶς λέγεις· τάχα δὲ ἄμεινον εἰσόμεθα ὧδε. λέγεις τινὰς σοφούς;

ΕΤ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν οἱ σοφοὶ εἰσι σοφίᾳ σοφοί;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τί δέ; οἱ δίκαιοι δικαιοσύνῃ δίκαιοι;

ΕΤ. Πάνυ γε.

---

*) γρ. εἰ δὲ αὖθις ἀνήρετο, τίνι ὄντι τῇ ἀκοῇ τὰ ἀκουόμενα ἀκούεται; **) γρ. μαντικῇ γάρ.

***) γρ. εἶναι; τὰ δόγματα ταῦτα καὶ ψηφίσματα: ΕΤ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

So. Quid igitur sit lex? videamus id hoc modo. si quis nos de his quae nunc dicta sunt interrogaret: Quoniam visu dicitis ea quae videntur videri, quidnam est visus quo videntur? responderemus ei: Sensus est is qui per oculos nobis indicat colores. et si rursus rogaret nos: Quid vero? quoniam auditu ea quae audiuntur audiuntur, quid est auditus? reponeremus: Sensus est is qui per aures nobis indicat voces. sic igitur etiam si interrogaret nos: Quoniam lege recipiuntur ea quae recipiuntur, quid est lex qua recipiuntur? utrum est sensus aliquis vel declaratio, sicut ea quae discuntur scientiae declarantis ope discuntur, an inventio aliqua, quemadmodum inveniuntur ea quae inveniuntur, velut salubria et insalubria medicinâ, et quae dii cogitant, ut dicunt vates, vaticinatione? ars est enim nobis inventio rerum; nonne?

Am. Sane quidem.

So. Quid igitur ex his maxime putemus legem esse?

Am. Decreta et plebis scita, ut mihi quidem videtur. quid enim aliud quis dixerit legem esse? quare videtur totum istud quod tu interrogas, lex, decretum esse civitatis.

So. Sententiam, ut videtur, dicis civilem legem.

Am. Vero.

So. Et fortasse recte dicis; mox vero melius cognoscemus hoc modo. dicisne aliquos sapientes?

Am. Ego sane.

So. Nonne sapientes sunt sapientia sapientes?

Am. Etiam.

So. Quid vero? iusti iustitia iusti?

Am. Sane quidem.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ νόμιμοι νόμῳ νόμιμοι;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Οἱ δὲ ἄνομοι ἀνομίᾳ ἄνομοι; *) D

ΕΤ. * Ναί.

ΣΩ. Οἱ δὲ νόμιμοι δίκαιοι;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Οἱ δὲ ἄνομοι ἄδικοι;

ΕΤ. Ἄδικοι.

ΣΩ. Οὐκοῦν κάλλιστον ἡ δικαιοσύνη τε καὶ ὁ νόμος;

ΕΤ. Οὕτως.

ΣΩ. Αἴσχιστον δὲ ἡ ἀδικία τε καὶ ἡ ἀνομία;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Καὶ τὸ μὲν σώζει τὰς πόλεις καὶ τἆλλα πάντα, τὸ δὲ ἀπόλλυσι καὶ ἀνατρέπει;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Ὡς περὶ καλοῦ ἄρα τινὸς ὄντος δεῖ τοῦ νόμου διανοεῖσθαι, καὶ ὡς ἀγαθὸν αὐτὸ ζητεῖν.

ΕΤ. Πῶς δ' οὔ;

ΣΩ. * Οὐκοῦν δόγμα ἔφαμεν εἶναι πόλεως τὸν νόμον; E

ΕΤ. Ἔφαμεν γάρ.

ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἔστι τὰ μὲν χρηστὰ δόγματα, τὰ δὲ πονηρά;

ΕΤ. Ἔστι μὲν οὖν.

ΣΩ. Καὶ μὴν νόμος γε οὐκ ἦν πονηρός.

ΕΤ. Οὐ γάρ.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα ὀρθῶς ἔχει ἀποκρίνεσθαι οὕτως ἁπλῶς ὅτι νόμος ἐστὶ δόγμα πόλεως.

ΕΤ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα ἁρμόττοι ἂν τὸ πονηρὸν δόγμα νόμος εἶναι.

ΕΤ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν δόξα γέ τις καὶ αὐτῷ μοι **) καταφαίνεται ὁ νόμος εἶναι. ἐπειδὴ δὲ οὐχ ἡ πονηρὰ δόξα, ἆρα οὐκ ἤδη τοῦτο κατάδηλον ὡς ἡ χρηστή, εἴπερ δόξα νόμος ἐστίν;

---

*) γρ. ἀνόμιμοι ἀνομίᾳ ἀνόμιμοι; **) γρ. αὐτό μοι.

So. Nonne etiam legitimi lege legitimi?

Am. Vero.

So. Non legitimi vero iniquitate non legitimi?

Am. Etiam.

So. Legitimi vero iusti?

Am. Iusti.

So. Non legitimi autem iniusti?

Am. Iniusti.

So. Nonne pulcherrimum quiddam est iustitia et lex?

Am. Ita.

So. Turpissimum vero iniustitia et iniquitas?

Am. Etiam.

So. Et illa quidem conservat civitates et reliqua omnia, haec vero perdit atque evertit?

Am. Etiam.

So. Ergo pro pulchro quodam haberi oportet legem eamque ut bonum quiddam quaeri.

Am. Quidni?

So. Nonne decretum diximus esse civitatis legem?

Am. Diximus vero.

So. Quid igitur? nonne decreta alia bona sunt, alia mala?

Am. Sunt sane.

So. Iam vero lex non erat mala.

Am. Non.

So. Itaque non recte habet sic simpliciter respondere legem esse decretum civitatis.

Am. Non sane mihi videtur.

So. Itaque non conveniat pravum decretum legem dici.

Am. Minime vero.

So. Quamquam sententia quaedam mihi quoque ipsi videtur lex esse. quoniam vero non prava sententia, nonne iam hoc liquet bonam esse, siquidem lex est sententia?

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Δόξα δὲ χρηστή τίς ἐστιν; οὐχ ἡ ἀληθής;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. * Οὐκοῦν ἡ ἀληθὴς δόξα τοῦ ὄντος ἐστὶν 315 ἐξεύρεσις;

ΕΤ. Ἔστι γάρ.

ΣΩ. Ὁ νόμος ἄρα βούλεται τοῦ ὄντος εἶναι *) ἐξεύρεσις.

ΕΤ. Πῶς οὖν, ὦ Σώκρατες, εἰ ὁ νόμος τοῦ ὄντος ἐστὶν ἐξεύρεσις, οὐκ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρώμεθα περὶ τῶν αὐτῶν, εἰ τὰ ὄντα γε ἡμῖν ἐξεύρηται;

ΣΩ. Βούλεται μὲν οὐδὲν ἧττον ὁ νόμος εἶναι τοῦ ὄντος ἐξεύρεσις. εἰ δ' ἄρα μὴ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ νόμοις χρῶνται ἄνθρωποι, ὡς δοκοῦμεν, οὐκ ἀεὶ * δύνανται B ἐξευρίσκειν ὃ βούλεται ὁ νόμος, τὸ ὄν. ἐπεὶ φέρε ἴδωμεν ἐὰν ἄρα ἡμῖν ἐνθένδε κατάδηλον γένηται εἴτε τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ νόμοις χρώμεθα, ἢ ἄλλοτε ἄλλοις, καὶ εἰ ἅπαντες τοῖς αὐτοῖς, ἢ ἄλλοι ἄλλοις.

ΕΤ. Ἀλλὰ τοῦτό γε, ὦ Σώκρατες, οὐ χαλεπὸν γνῶναι, ὅτι οὔτε οἱ αὐτοὶ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρῶνται ἄλλοι τε ἄλλοις· ἐπεὶ αὐτίκα ἡμῖν μὲν οὐ νόμος ἐστὶν ἀνθρώπους θύειν, ἀλλ' ἀνόσιον, Καρχηδόνιοι * δὲ θύουσιν C ὡς ὅσιον ὂν καὶ νόμιμον αὐτοῖς, καὶ ταῦτα ἔνιοι αὐτῶν καὶ τοὺς αὐτῶν υἱεῖς τῷ Κρόνῳ, ὡς ἴσως καὶ σὺ ἀκήκοας. **) καὶ μὴ ὅτι βάρβαροι ἄνθρωποι ἡμῶν ἄλλοις νόμοις χρῶνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ Λυκαίᾳ οὗτοι καὶ οἱ τοῦ Ἀθάμαντος ἔκγονοι οἵας θυσίας θύουσιν Ἕλληνες ὄντες! ὥςπερ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς οἶσθά που καὶ αὐτὸς ἀκούων, οἵοις νόμοις ἐχρώμεθα πρὸ τοῦ περὶ τοὺς ἀποθανόντας, ἱερεῖά τε προσφάττοντες πρὸ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ νεκροῦ καὶ ἐγχυτριστρίας * μεταπεμπόμενοι. οἱ δ' αὖ ἐκείνων ἔτι πρότεροι D αὐτοῦ καὶ ἔθαπτον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοὺς ἀποθανόντας, ἡμεῖς δὲ τούτων οὐδὲν ποιοῦμεν. μυρία δ' ἄν τις ἔχοι τοιαῦτα εἰπεῖν· πολλὴ γὰρ εὐρυχωρία τῆς ἀποδείξεως, ὡς

---

*) γρ. ὁ νόμος οὖν τοῦ ὄντος ἐστίν.

**) γρ. καὶ ἀκήκοας.

Am. Vero.

So. Sententia autem bona quaenam est? nonne vera?

Am. Etiam.

So. Nonne vera sententia eius quod est inventio est?

Am. Est vero.

So. Lex igitur volt eius quod est inventio esse.

Am. Cur igitur, Socrate, si lex eius quod est inventio est, non semper eisdem legibus de eisdem rebus utimur, si res nobis sunt inventae?

So. Volt tamen nihilo minus lex esse rei inventio. si vero non eisdem semper legibus utuntur homines, ut opinamur, non semper possunt invenire quod lex volt, id quod est. nam age videamus an fortasse nobis hinc liqueat, eisdemne semper legibus utamur, an alias aliis, et omnesne eisdem, an alii aliis.

Am. At hoc quidem, Socrate, haud difficile est perspectu, neque eosdem semper eisdem legibus uti et alios aliis; nam verbi gratia nobis quidem non est lex ut homines sacrificemus, sed impium censetur; Carthaginienses vero sacrificant pium et legitimum existimantes, et quidam eorum etiam filios suos Saturno, ut fortasse tu quoque audivisti. atque non solum barbari aliis quam nos legibus utuntur, sed etiam illi qui Lycaeae vivunt et Athamantis posteri qualia sacrificia faciunt, quum sint Graeci! quemadmodum nos ipsi quoque nosti, ni fallor, quum ipse quoque audiveris, qualibus ante hoc tempus usi simus legibus ratione mortuorum, quippe victimas mactantes, antequam cadaver efferretur, et mulieres arcessentes quae ossa legerent: atque illis etiam priores in domo sua sepeliebant mortuos, nos vero nihil horum facimus. innumerabilia autem recensere quis possit generis eiusdem; latus enim patet campus ad demonstrandum,

οὔτε ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ νομίζομεν οὔτε ἀλλήλοις οἱ ἄνθρωποι.

ΣΩ. Οὐδέν τοι *) θαυμαστόν ἐστιν, ὦ βέλτιστε, εἰ σὺ μὲν ὀρθῶς λέγεις, ἐμὲ δὲ τοῦτο λέληθεν. ἀλλ' ἕως ἂν
σύ τε κατὰ σαυτὸν λέγῃς ἅ σοι δοκεῖ μακρῷ * λόγῳ καὶ E
πάλιν ἐγώ, οὐδὲν μή ποτε ξυμβῶμεν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἐὰν δὲ κοινὸν τεθῇ τὸ σκέμμα, τάχ' ἂν ὁμολογήσαιμεν. εἰ μὲν οὖν βούλει, πυνθανόμενός τι **) παρ' ἐμοῦ κοινῇ μετ' ἐμοῦ σκόπει, εἰ δ' αὖ βούλει, ἀποκρινόμενος.

ΕΤ. Ἀλλὰ ἐθέλω, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνεσθαι ὅ τι ἂν βούλῃ.

ΣΩ. Φέρε δὴ σὺ πότερα νομίζεις τὰ δίκαια ἄδικα εἶναι καὶ τὰ ἄδικα δίκαια, ἢ τὰ μὲν δίκαια δίκαια, τὰ δὲ ἄδικα ἄδικα;

ΕΤ. Ἐγὼ μὲν τά τε δίκαια δίκαια καὶ τὰ ἄδικα ἄδικα.

ΣΩ. Οὐκοῦν * καὶ παρὰ πᾶσιν οὕτως ὡς ἐνθάδε 316
νομίζεται;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἐν Πέρσαις;

ΕΤ. Καὶ ἐν Πέρσαις.

ΣΩ. Ἀλλ' ἀεὶ δήπου;

ΕΤ. Ἀεί.

ΣΩ. Πότερον δὲ τὰ πλεῖον ***) ἕλκοντα βαρύτερα νομίζεται ἐνθάδε, τὰ δὲ ἔλαττον κουφότερα, ἢ τοὐναντίον;

ΕΤ. Οὔκ, ἀλλὰ τὰ πλεῖον ἕλκοντα βαρύτερα, τὰ δὲ ἔλαττον κουφότερα.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἐν Καρχηδόνι καὶ ἐν Λυκαίᾳ;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τὰ μὲν καλά, ὡς ἔοικε, πανταχοῦ νομίζεται * καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ αἰσχρά, ἀλλ' οὐ τὰ αἰσχρὰ B
καλὰ οὐδὲ τὰ καλὰ αἰσχρά.

ΕΤ. Οὕτως.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὡς κατὰ πάντων εἰπεῖν, τὰ ὄντα νο-

---

*) γρ. Οὐδέν τι. **) γρ. πυθόμενός τι.
***) γρ. πλείονα.

neque nos eisdem semper legibus uti, neque ceteros inter se homines.

So. Non est mirum, vir optime, si tu quidem recte dicis, me autem hoc latet. verum quamdiu et tu ex tua sententia dicis quae tibi videntur longa oratione et ego rursus similiter, numquam, ut ego arbitror, consentiemus, sin vero communis proponatur quaestio, fortasse consentiamus. quodsi igitur vis, percontare aliquid ex me et communiter mecum exquire, sin mavis, mihi percontanti responde.

Am. Sane volo, Socrate, respondere quicquid vis.

So. Age dum, utrum putas iusta iniusta et iniusta iusta esse, an iusta quidem iusta, iniusta vero iniusta?

Am. Equidem iusta iusta et iniusta iniusta.

So. Nonne etiam apud omnes ita ut hic statuitur?

Am. Vero.

So. Etiam apud Persas?

Am. Etiam apud Persas.

So. An etiam semper?

Am. Semper.

So. Utrum quae plus ponderis habent graviora hic existimantur, quae minus, leviora, an contra?

Am. Non, sed quae plus ponderis habent graviora, quae minus, leviora.

So. Nonne etiam Carthagine et Lycaeae?

Am. Vero.

So. Ac pulchra quidem, ut patet, ubique existimantur pulchra et turpia turpia, non turpia pulchra nec pulchra turpia.

Am. Ita.

So. Nonne igitur, ut summatim dicamus, ea quae

μίζεται εἶναι, οὐ τὰ μὴ ὄντα, καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν;

ΕΤ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Ὅς ἂν ἄρα τοῦ ὄντος ἁμαρτάνῃ, *) τοῦ νομίμου ἁμαρτάνει.

ΕΤ. Οὕτω μέν, ὦ Σώκρατες, ὡς σὺ λέγεις, ταὐτὰ φαίνεται νόμιμα καὶ ἡμῖν ἀεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις· ἐπειδὰν δ' ἐννοήσω ὅτι οὐδὲν παυόμεθα ἄνω * κάτω μετατιθέμενοι C τοὺς νόμους, οὐ δύναμαι πεισθῆναι.

ΣΩ. Ἴσως γὰρ οὐκ ἐννοεῖς ταῦτα μεταπεττευόμενα ὅτι ταὐτά ἐστιν. ἀλλ' ὧδε μετ' ἐμοῦ αὐτὰ ἄθρει. ἤδη ποτὲ ἐνέτυχες ξυγγράμματι περὶ ὑγιείας τῶν καμνόντων;

ΕΤ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν τίνος τέχνης τοῦτό ἐστι τὸ σύγγραμμα;

ΕΤ. Οἶδα ὅτι ἰατρικῆς.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἰατροὺς καλεῖς τοὺς ἐπιστήμονας περὶ τούτων;

ΕΤ. Φημί.

ΣΩ. Πότερον οὖν οἱ ἐπιστήμονες * ταὐτὰ περὶ τῶν D αὐτῶν νομίζουσιν, ἢ ἄλλοι ἄλλα;

ΕΤ. Ταὐτὰ ἔμοιγε δοκοῦσιν.

ΣΩ. Πότερον οἱ Ἕλληνες μόνοι τοῖς Ἕλλησιν, ἢ καὶ οἱ βάρβαροι αὐτοῖς τε καὶ τοῖς Ἕλλησι, περὶ ὧν ἂν εἰδῶσι, ταὐτὰ νομίζουσιν;

ΕΤ. Ταὐτὰ δήπου πολλὴ ἀνάγκη ἐστὶ τοὺς εἰδότας αὐτοὺς αὑτοῖς ξυννομίζειν καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους.

ΣΩ. Καλῶς γε ἀπεκρίνω. οὐκοῦν καὶ ἀεί;

ΕΤ. Ναὶ καὶ ἀεί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ ἰατροὶ συγγράφουσι περὶ ὑγιείας E ἅπερ καὶ νομίζουσιν * εἶναι;

ΕΤ. Τί μήν; **)

ΣΩ. Ἰατρικὰ ἄρα καὶ ἰατρικοὶ νόμοι ταῦτα τὰ συγγράμματά ἐστι τὰ τῶν ἰατρῶν.

ΕΤ. Ἰατρικὰ μέντοι.

---

*) γρ. ἁμάρτῃ. **) ἄλλ. Ναί.

sunt existimantur esse, non ea quae non sunt, tum apud nos tum apud reliquos omnes?

Am. Mihi ita videtur.

So. Qui ergo ab eo quod est aberrat, ab eo quod existimatur et legitimum est aberrat.

Am. Ita quidem, Socrate, ut tu ais, eadem videntur legitima et nobis semper et ceteris; quum vero cogito nos non desinere sursum deorsum leges transferre, non possum mihi persuadere.

So. Fortasse enim non intelligis haec dum transferantur eadem esse. sic mecum hoc specta: iamne incidisti aliquando in scriptionem aegrotorum sanationem tractantem?

Am. Vero.

So. Nosti igitur cuius artis haec sit scriptio?

Am. Novi, medicinae.

So. Ergo medicos vocas huius rei scientes?

Am. Aio.

So. Utrum igitur scientes eadem de eisdem statuunt, an alii alia?

Am. Eadem mihi videntur.

So. Utrum Graeci soli eadem quae Graeci, an etiam barbari eadem quae ipsi inter se et Graeci de his quae sciunt statuunt?

Am. Eadem sane et Graeci et barbari inter se de his quae sciunt censeant prorsus necesse est.

So. Praeclare respondisti. an etiam semper?

Am. Etiam semper.

So. Nonne medici quoque scribunt de sanitate ea quae etiam statuunt esse?

Am. Quidni?

So: Medica igitur et medicae leges sunt scripta medicorum.

Am. Medica vero.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ τὰ γεωργικὰ *) συγγράμματα γεωργικοὶ νόμοι εἰσίν;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τίνων οὖν ἐστὶ τὰ περὶ κήπων ἐργασίας συγγράμματα καὶ νόμιμα;

ΕΤ. Κηπουρῶν.

ΣΩ. Κηπουρικοὶ ἄρα νόμοι ἡμῖν εἰσὶν οὗτοι.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τῶν ἐπισταμένων κήπων ἄρχειν;

ΕΤ. Πῶς δ' οὔ;

ΣΩ. Ἐπίστανται δ' οἱ κηπουροί.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τίνων δὲ τὰ περὶ ὄψου σκευασίας συγγράμματά τε καὶ νόμιμα;

ΕΤ. Μαγείρων.

ΣΩ. Μαγειρικοὶ ἄρα νόμοι εἰσίν.

ΕΤ. Μαγειρικοί.

ΣΩ. Τῶν ἐπισταμένων, ὡς ἔοικεν, ὄψου σκευασίας ἄρχειν.

ΕΤ. * Ναί. 31

ΣΩ. Ἐπίστανται δ', ὥς φασιν, οἱ μάγειροι.

ΕΤ. Ἐπίστανται γάρ.

ΣΩ. Εἶεν τίνων δὲ δὴ τὰ περὶ πόλεως διοικήσεως ξυγγράμματά τε καὶ νόμιμά ἐστιν; ἆρ' οὐ τῶν ἐπισταμένων πόλεων ἄρχειν;

ΕΤ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Ἐπίστανται δὲ ἄλλοι τινὲς ἢ οἱ πολιτικοί τε καὶ οἱ βασιλικοί;

ΕΤ. Οὗτοι μὲν οὖν.

ΣΩ. Πολιτικὰ ἄρα ταῦτα συγγράμματά ἐστιν, οὓς **) οἱ ἄνθρωποι νόμους καλοῦσι, βασιλέων τε καὶ ἀνδρῶν ἀγαθῶν συγγράμματα.

ΕΤ. * Ἀληθῆ λέγεις. B

*) γρ. τὰ γεωμετρικὰ συγγράμματα γεωμετρικοί.

**) γρ. ἃ.

So. Nonne etiam agricolaria scripta agricolares sunt leges?

Am. Etiam.

So. Quorum igitur sunt scripta et leges de cultu hortorum?

Am. Horti cultorum.

So. Hortulanae igitur leges nobis hac sunt?

Am. Sunt.

So. Eorum qui hortis praeesse sciunt?

Am. Quidni?

So. Sciunt autem hortulani?

Am. Etiam.

So. Quorum vero sunt scripta et leges de opsoniis condiendis?

Am. Coquorum.

So. Coquinariae ergo leges sunt.

Am. Coquinariae.

So. Eorum, ut patet, qui opsoniis condiendis praeesse sciunt.

Am. Etiam.

So. Scire autem dicuntur coqui.

Am. Ita.

So. Iam vero quorum sunt scripta et leges de civitate gubernanda? nonne eorum qui civitatibus praeesse sciunt?

Am. Mihi quidem videtur.

So. An sciunt alii quidam praeter viros civiles ac regios?

Am. Hi sane.

So. Civilia igitur haec scripta sunt, quas homines leges vocant, regum et bonorum virorum scripta.

Am. Vera dicis.

ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν οἵ γε ἐπιστάμενοι οὐκ ἄλλοτε ἄλλα συγγράψουσι*) περὶ τῶν αὐτῶν;

ΕΤ. Οὔ.

ΣΩ. Οὐδὲ μεταθήσονταί ποτε περὶ τῶν αὐτῶν ἕτερα καὶ ἕτερα νόμιμα;

ΕΤ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἐὰν οὖν ὁρῶμέν τινας ὁπουοῦν τοῦτο ποιοῦντας, πότερα φήσομεν ἐπιστήμονας εἶναι, ἢ ἀνεπιστήμονας τοὺς τοῦτο ποιοῦντας;

ΕΤ. Ἀνεπιστήμονας.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὃ μὲν ἂν ὀρθὸν ᾖ νόμιμον αὐτὸ φήσομεν ἑκάστῳ εἶναι, ἢ τὸ ἰατρικὸν ἢ τὸ μαγειρικὸν ἢ τὸ κηπουρικόν;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. * Ὃ δ' ἂν μὴ ὀρθὸν ᾖ, οὐκέτι φήσομεν τοῦτο νόμιμον εἶναι;

ΕΤ. Οὐκέτι.

ΣΩ. Ἄνομον ἄρα γίγνεται.

ΕΤ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῖς περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων καὶ ὅλως περὶ πόλεως διακοσμήσεώς τε καὶ περὶ τοῦ ὡς χρὴ πόλιν διοικεῖν, τὸ μὲν ὀρθὸν νόμος ἐστὶ βασιλικός, τὸ δὲ μὴ ὀρθὸν οὔ, ὃ δοκεῖ νόμος εἶναι τοῖς μὴ εἰδόσιν· ἔστι γὰρ ἄνομον.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Ὀρθῶς ἄρα ὡμολογήσαμεν νόμον εἶναι * τοῦ ὄντος εὕρεσιν.

ΕΤ. Φαίνεται.

ΣΩ. Ἔτι δὲ καὶ τόδε ἐν αὐτῷ θεασώμεθα· τίς ἐπιστήμων διανεῖμαι ἐπὶ γῇ τὰ σπέρματα;

ΕΤ. Γεωργός.

ΣΩ. Οὗτος δὲ τὰ ἄξια σπέρματα ἑκάστῃ γῇ διανέμει.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Ὁ γεωργὸς ἄρα νομεὺς ἀγαθὸς τούτων, καὶ οἱ τούτου νόμοι καὶ διανομαὶ ἐπὶ ταῦτα ὀρθαί εἰσιν.

*) γρ. συγγράφουσι.

So. Nonne scientes non alias alia de eisdem scribent?

Am. Non.

So. Neque ponent umquam de eisdem alias atque alias leges?

Am. Minime vero.

So. Sicubi igitur aliquos hoc facientes viderimus, utrum scientes dicemus esse, an inscios qui hoc committant?

Am. Inscios.

So. Nonne etiam quod rectum est, id legitimum dicemus cuique esse, sive medicum sive coquinarium sive hortulanum?

Am. Etiam.

So. Quod vero non est rectum, hoc iam non esse legitimum dicemus?

Am. Non.

So. A lege igitur aversum est.

Am. Necesse est.

So. Itaque etiam in scriptis de iustis et iniustis et in universum de civitatis gubernatione et de ratione qua res publica administranda est rectum quidem lex est regia, non rectum vero non est lex, licet videatur lex esse insciis; est enim contra legem.

Am. Vero.

So. Recte ergo consensimus legem esse eius quod esset inventionem.

Am. Patet.

So. Praeterea hoc quoque in eo spectemus: quis est peritus seminum in terram distribuendorum?

Am. Agricola.

So. Hic vero convenientia in quamque terram semina distribuit.

Am. Etiam.

So. Agricola ergo bonus horum distributor est, huiusque leges ac distributiones ad haec rectae sunt.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τίς δὲ κρουμάτων ἐπὶ τὰ μέλη ἀγαθὸς νομεύς, καὶ τὰ ἄξια νεῖμαι; *) καὶ οἱ τίνος νόμοι ὀρθοί εἰσιν;

ΕΤ. Οἱ τοῦ * αὐλητοῦ καὶ οἱ τοῦ κιθαριστοῦ. B

ΣΩ. Ὁ νομικώτατος ἄρα ἐν τούτοις, οὗτος αὐλητικώτατος.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τίς δὲ τὴν τροφὴν ἐπὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα διανεῖμαι ἄριστος; οὐχ ὅςπερ τὴν ἀξίαν;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Αἱ τούτου ἄρα διανομαὶ καὶ οἱ νόμοι βέλτιστοι· καὶ ὅςτις περὶ ταῦτα νομικώτατος, καὶ νομεὺς ἄριστος.

ΕΤ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τίς οὗτος;

ΕΤ. Παιδοτρίβης.

ΣΩ. Οὗτος τὴν * ἀνθρωπείαν ἀγέλην τοῦ σώματος 318 νέμειν κράτιστος.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Τίς δὲ τὴν τῶν προβάτων ἀγέλην κράτιστος νέμειν; τί ὄνομα αὐτῷ;

ΕΤ. Ποιμήν.

ΣΩ. Οἱ τοῦ ποιμένος ἄρα νόμοι ἄριστοι τοῖς προβάτοις.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Οἱ δὲ τοῦ βουκόλου τοῖς βουσίν.

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Οἱ δὲ τοῦ τίνος **) νόμοι ἄριστοι ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων; οὐχ οἱ τοῦ βασιλέως; φαθί. ***)

ΕΤ. Φημὶ δή.

ΣΩ. Καλῶς * τοίνυν λέγεις. ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, B τίς τῶν παλαιῶν ἀγαθὸς γέγονεν ἐν τοῖς αὐλητικοῖς νόμοις νομοθέτης; ἴσως οὐκ ἐννοεῖς, ἀλλ᾽ ἐγὼ βούλει σε ὑπομνήσω;

ΕΤ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Ἆρ᾽ οὖν ὁ Μαρσύας λέγεται καὶ τὰ παιδικὰ αὐτοῦ Ὄλυμπος ὁ Φρύξ;

---

*) ἄλλ. νέμει. **) ἴσ. Οἱ δὲ τίνος. ***) γρ. φᾶθι.

Am. Vero.

So. Quis autem pulsuum ad cantilenas bonus distributor est et convenientes distribuit? et cuius leges rectae sunt?

Am. Tibicinis et citharistae.

So. Qui ergo in his maxime legitimus est, hic maximus tibicen.

Am. Ita.

So. Quis vero ad alimenta in hominum corpora distribuenda optimus est? nonne qui convenientia distribuit?

Am. Etiam.

So. Huius igitur distributiones ac leges optimae sunt, et qui in his maxime legitimus, is etiam distributor optimus est.

Am. Sane quidem.

So. Quis iste?

Am. Palaestrae magister.

So. Hic ad humanum corporis gregem pascendum optimus est.

Am. Ita.

So. Quis vero ad pecudum gregem optimus est pascendum? quodnam ei nomen?

Am. Pastor.

So. Pastoris igitur leges optimae sunt pecudibus.

Am. Etiam.

So. Et bubulci bobus.

Am. Vero.

So. Cuius autem leges optimae sunt animis hominum? nonne regis? dic.

Am. Aio.

So. Bene narras. poterisne igitur dicere quis veterum bonus fuerit legis lator in legibus ad tibiae cantum spectantibus? fortasse non tenes, verum ego visne te admoneam?

Am. Sane quidem.

ΕΤ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Τούτων δὴ καὶ τὰ αὐλήματα θειότατά ἐστι, καὶ μόνα κινεῖ καὶ ἐκφαίνει *) τοὺς τῶν θεῶν ἐν χρείᾳ ὄντας· καὶ ἔτι καὶ νῦν μόνα λοιπά, ὡς θεῖα ὄντα. C

ΕΤ. Ἔστι * ταῦτα.

ΣΩ. Τίς δὲ λέγεται τῶν παλαιῶν βασιλέων ἀγαθὸς νομοθέτης γεγονέναι, οὗ ἔτι καὶ νῦν τὰ νόμιμα μένει, ὡς θεῖα ὄντα;

ΕΤ. Οὐκ ἐννοῶ.

ΣΩ. Οὐκ οἶσθα τίνες παλαιοτάτοις νόμοις χρῶνται τῶν Ἑλλήνων;

ΕΤ. Ἆρα Λακεδαιμονίους λέγεις καὶ Λυκοῦργον τὸν νομοθέτην;

ΣΩ. Ἀλλὰ ταῦτά γε οὐδέπω ἴσως ἔτη τριακόσια ἢ ὀλίγῳ τούτων πλείω. ἀλλὰ τούτων τῶν νομίμων τὰ βέλτιστα πόθεν * ἥκει; οἶσθα; D

ΕΤ. Φασί γ' ἐκ Κρήτης.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτοι παλαιοτάτοις νόμοις χρῶνται τῶν Ἑλλήνων;

ΕΤ. Ναί.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν τίνες τούτων ἀγαθοὶ βασιλεῖς ἦσαν; **) Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς, οἱ Διὸς καὶ Εὐρώπης παῖδες, ὧν οἵδε εἰσὶν οἱ νόμοι.

ΕΤ. Ῥαδάμανθύν γέ φασιν, ὦ Σώκρατες, δίκαιον ἄνδρα, τὸν δὲ Μίνων ἄγριόν τινα καὶ χαλεπὸν καὶ ἄδικον.

ΣΩ. Ἀττικόν, ὦ βέλτιστε, λέγεις * μῦθον καὶ τραγικόν. E

ΕΤ. Τί δαί; οὐ ταῦτα ***) λέγεται περὶ Μίνω;

ΣΩ. Οὔκουν ὑπό γε Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου· καίτοι γε πιθανώτεροί εἰσιν ἢ σύμπαντες οἱ τραγῳδοποιοί, ὧν σὺ ἀκούων ταῦτα λέγεις.

ΕΤ. Ἀλλὰ τί μὴν οὗτοι περὶ Μίνω λέγουσιν;

ΣΩ. Ἐγώ δή σοι ἐρῶ, ἵνα μὴ καὶ σύ, ὥσπερ οἱ πολλοί, ἀσεβῇς· οὐ γάρ ἔσθ' ὅ τι τούτου ἀσεβέστερόν ἐστιν

*) γρ. ἐμφαίνει. **) ἴσ. ἦσαν; ΕΤ. Οὔ. ΣΩ. Μίνως κτλ.

***) γρ. Οὐ ταῦτα δέ τι (ἄλλ. δ' ἔτι).

So. Nonne Marsyas dicitur et deliciae eius Olympus Phryx?

Am. Vera loqueris.

So. Horum videlicet etiam modi divinissimi sunt, et soli concitant et patefaciunt deorum indigentes; et nunc quoque soli sunt reliqui, quippe divini.

Am. Sunt ista.

So. Quis vero dicitur ex priscis regibus bonus legis lator fuisse, cuius nunc adhuc leges durant, quippe divinae?

Am. Non teneo.

So. An nescis quinam antiquissimis legibus utantur Graecorum?

Am. Num Lacedaemonios dicis et Lycurgum legis latorem?

So. At hae nondum fortasse annorum sunt trecentorum vel paullo plurium. sed harum legum optimae unde venerunt? nosti?

Am. Dicunt ex Creta.

So. Nonne hi antiquissimis legibus utuntur ex Graecis?

Am. Etiam.

So. Scin' qui horum boni reges fuerint?

Am. Non.

So. Minos et Rhadamanthus, Iovis et Europae filii, quorum hae sunt leges.

Am. Rhadamanthum quidem dicunt, Socrate, iustum fuisse virum, Minoem vero agrestem quendam et difficilem et iniustum.

So. Atticam, vir optime, memoras fabulam et tragicam.

Am. Quid ais? nonne haec traduntur de Minoe?

So. Haudquaquam ab Homero et Hesiodo; quamquam maiorem habent fidem quam cuncti tragici, ex quibus audisti haec quae dicis.

Am. Quid tandem hi de Minoe referunt?

οὐδ' ὅ τι χρὴ μᾶλλον εὐλαβεῖσθαι, πλὴν εἰς θεοὺς καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξαμαρτάνειν· δεύτερον δὲ εἰς τοὺς θείους ἀνθρώπους· ἀλλὰ πάνυ πολλὴν χρὴ προμήθειαν ποιεῖσθαι ἀεί, ὅταν μέλλῃς ἄνδρα ψέξειν ἢ * ἐπαινέσεσθαι, *) μὴ 319 οὐκ ὀρθῶς εἴπῃς. τούτου καὶ ἕνεκα χρὴ μανθάνειν διαγιγνώσκειν χρηστοὺς καὶ πονηροὺς ἄνδρας· νεμεσᾷ γὰρ ὁ θεὸς ὅταν τις ψέγῃ τὸν ἑαυτῷ ὅμοιον ἢ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτῷ ἐναντίως ἔχοντα· ἔστι δ' οὗτος ὁ ἀγαθός. μὴ γάρ τοι οἴου λίθους μὲν εἶναι ἱεροὺς καὶ ξύλα καὶ ὄρνεα καὶ ὄφεις, ἀνθρώπους δὲ μή· ἀλλὰ πάντων τούτων ἱερώτατόν ἐστιν ἄνθρωπος ὁ ἀγαθός, καὶ μιαρώτατον ὁ πονηρός. ἤδη οὖν καὶ περὶ Μίνω, ὡς **) αὐτὸν Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος B * ἐγκωμιάζουσι, τούτου ἕνεκα φράσω, ἵνα μὴ ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπου εἰς ἥρω Διὸς υἱὸν λόγῳ ἐξαμαρτάνῃς. Ὅμηρος γὰρ περὶ Κρήτης λέγων, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἐν αὐτῇ εἰσὶ καὶ ἐνενήκοντα πόληες,

Τῇσι ***) δέ, φησίν, ἔνι Κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως
Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

ἔστιν οὖν τοῦτο Ὁμήρου ἐγκώμιον εἰς Μίνων †) * διὰ C βραχέων εἰρημένον, οἷον οὐδ' εἰς ἕνα τῶν ἡρώων ἐποίησεν Ὅμηρος. ὅτι μὲν γὰρ ὁ Ζεὺς σοφιστής ἐστι καὶ ἡ τέχνη αὕτη παγκάλη ἐστί, πολλαχοῦ καὶ ἄλλοθι δηλοῖ, ἀτὰρ καὶ ἐνταῦθα. λέγει γὰρ τὸν Μίνων συγγίγνεσθαι ἐνάτῳ ἔτει τῷ Διὶ ἐν λόγοις καὶ φοιτᾶν παιδευθησόμενον ὡς ὑπὸ σοφιστοῦ ὄντος τοῦ Διός. ὅτι οὖν τοῦτο τὸ γέρας οὐκ ἔστιν ὅτῳ ἀπένειμεν Ὅμηρος τῶν ἡρώων, ὑπὸ Διὸς πεπαιδεῦσθαι, ἄλλῳ ἢ Μίνῳ, ††) τοῦτ' ἔστιν ἔπαινος θαυμαστός. * καὶ Ὀδυσσείας ἐν Νεκυίᾳ δικάζοντα χρυσοῦν D σκῆπτρον ἔχοντα πεποίηκε τὸν Μίνων, οὐ τὸν Ῥαδάμανθυν· Ῥαδάμανθυν δὲ οὔτ' ἐνταῦθα δικάζοντα πεποίηκεν οὔτε συγγιγνόμενον τῷ Διὶ οὐδαμοῦ. διὰ ταῦτά φημ' ἐγὼ Μίνων ἁπάντων μάλιστα ὑπὸ Ὁμήρου ἐγκεκωμιάσθαι· τὸ γὰρ Διὸς ὄντα παῖδα μόνον ὑπὸ Διὸς πεπαιδεῦσθαι

---

*) γρ. ἐπαινέσαι. **) γρ. Μίνωος. ***) γρ. Τοῖσι.
†) γρ. Μίνω. ††) γρ. ἄλλῳ ἢ μόνῳ.

So. Ego tibi dicam, ne tu, quemadmodum plerique, impie facias; neque est enim quicquam magis impium et a quo magis caveri oporteat, quam in deos et verbis et re peccare, deinde in divinos homines. immo permagna semper adhibenda cautio est; si virum volueris vituperare aut laudare, ne non recte dicas. quocirca etiam discendum est discernere bonos viros a malis; indignatur enim deus, si quis ipsius similem vituperat aut laudat ipsius contrarium; est autem ille bonus. noli enim putare lapides quidem sacros esse et ligna et aves et serpentes, homines vero non esse; immo sanctissima omnium harum rerum est homo bonus, et scelestissima res malus. iam igitur etiam de Minoe, quomodo eum Homerus et Hesiodus laudent, hanc ob causam tibi memorabo, ut ne tu, qui homo sis ex homine natus, in heroa Iovis filium verbis pecces. etenim Homerus de Creta loquens et multos ibi esse homines et nonaginta civitates memorans *In his*, ait, *Cnosus magna urbs, ubi Minos rex fuit, qui nono quoque anno cum Iove magno congrediebatur.* est igitur haec Homeri laudatio Minois brevi expressa, qualem in nullum heroum fecit Homerus. etenim Iovem sophisten et artem hanc oppido pulchram esse quum multis aliis locis declarat, tum vero etiam hoc. dicit enim Minoëm nono quoque anno sermones cum Iove contulisse et ventitasse ut a Iove, quippe sophiste, erudiretur. quod igitur hunc honorem institutionis a Iove perceptae nulli heroum Homerus attribuit praeter Minoëm, haec est laus admiranda. et in Odysseae Necyia Minoëm iudicem aureum sceptrum tenentem fecit, non Rhadamanthum, quem neque hic iudicium exercentem neque usquam alibi cum Iove congredientem fecit. quocirca affirmo Minoëm omnium maxime ab Homero laudari. nam hoc quod Iovis filius solusque a Iove institutus dicitur, laus est quam

οὐκ ἔχει ὑπερβολὴν ἐπαίνου. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἔπος τὸ

Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής,

* συνουσιαστὴν τοῦ Διὸς εἶναι τὸν Μίνων· οἱ γὰρ ὄαροι E λόγοι εἰσί, καὶ ὀαριστὴς συνουσιαστής ἐστιν ἐν λόγοις. ἐφοίτα οὖν δι' ἐνάτου ἔτους εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον ὁ Μίνως, τὰ μὲν μαθησόμενος, τὰ δὲ ἀποδειξόμενος, ἃ τῇ προτέρᾳ ἐννεετηρίδι μεμαθήκει παρὰ τοῦ Διός. *) Εἰσὶ δὲ οἳ ὑπολαμβάνουσι τὸν ὀαριστὴν συμπότην καὶ συμπαιστὴν εἶναι τοῦ Διός· ἀλλὰ τῷδε ἄν τις τεκμηρίῳ χρῷτο ὅτι οὐδὲν λέγουσιν οἱ οὕτως * ὑπολαμβάνοντες· πολ- 320 λῶν γὰρ ὄντων ἀνθρώπων καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, οὐκ ἔστιν οἵτινες ἀπέχονται συμποσίων καὶ ταύτης τῆς παιδιᾶς οὗ ἔστιν οἶνος, ἄλλοι ἢ Κρῆτες καὶ Λακεδαιμόνιοι δεύτεροι, μαθόντες παρὰ Κρητῶν. ἐν Κρήτῃ δὲ εἷς οὗτός ἐστι τῶν ἄλλων νόμων οὓς Μίνως ἔθηκε, μὴ συμπίνειν ἀλλήλοις εἰς μέθην. καίτοι δῆλον ὅτι ἃ ἐνόμιζε καλὰ εἶναι, ταῦτα νόμιμα ἔθηκε καὶ τοῖς αὑτοῦ πολίταις· οὐ γάρ που, ὥσπερ γε φαῦλος * ἄνθρωπος, ὁ Μίνως ἐνό- B μιζε μὲν ἕτερα, ἐποίει δὲ ἄλλα παρ' ἃ ἐνόμιζεν· ἀλλ' ἦν αὕτη ἡ συνουσία, ὥσπερ λέγω, διὰ λόγων ἐπὶ παιδείᾳ εἰς ἀρετήν. ὅθεν δὴ καὶ τοὺς νόμους τούτους ἔθηκε τοῖς αὑτοῦ πολίταις, δι' οὓς ἥ τε Κρήτη τὸν πάντα χρόνον εὐδαιμονεῖ καὶ Λακεδαίμων, ἀφ' οὗ ἤρξατο τούτοις χρῆσθαι, ἅτε θείοις οὖσι. Ῥαδάμανθυς δὲ ἀγαθὸς μὲν ἦν ἀνήρ· ἐπεπαίδευτο γὰρ ὑπὸ τοῦ Μίνω· ἐπεπαίδευτο μέντοι οὐχ ὅλην τὴν * βασιλικὴν τέχνην, ἀλλ' ὑπηρεσίαν C τῇ βασιλικῇ, ὅσον ἐπιστατεῖν ἐν τοῖς δικαστηρίοις· ὅθεν καὶ δικαστὴς ἀγαθὸς ἐλέχθη εἶναι. νομοφύλακι γὰρ αὐτῷ ἐχρῆτο ὁ Μίνως κατὰ τὸ ἄστυ, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἄλλην Κρήτην τῷ Τάλῳ· ὁ γὰρ Τάλως τρὶς περιῄει τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὰς κώμας, φυλάττων τοὺς νόμους ἐν αὐταῖς, ἐν χαλκοῖς γραμματείοις ἔχων γεγραμμένους τοὺς νόμους, ὅθεν χαλκοῦς ἐκλήθη. Εἴρηκε δὲ καὶ Ἡσίοδος ἀδελφὰ τούτων

---

*) γρ. ἐνναετηρίδι παρὰ τοῦ Διός. ἴσ. ἀποδειξόμενος διαπεπρᾶχθαι, ἃ κτλ.

alia nulla exsuperat. hoc videlicet significat versus: *Nono anno fuit hic congressus cum Iove magno*, sermonem cum Iove contulisse Minoëm; congressus enim sunt sermones, et congreditur is qui cum quopiam sermonem confert. nono igitur quoque anno ad Iovis antrum ventitavit Minos partim ut disceret, partim ut indicaret peracta esse quae ante novem annos a Iove didicisset. Sunt quidem qui opinentur eum congressum esse cum Iove potandi et colludendi causa; at nihil istos dicere ex hoc argumento colligere quis poterit; ex multis enim qui sunt hominibus tam graecis quam barbaris non sunt alii qui a compotationibus et eo lusu in quo vinum est sèse abstineant, nisi Cretes et Lacedaemonii post illos, ut qui a Cretibus didicerint. in Creta vero una haec est ex reliquis quas Minos tulit legibus, ne homines combibant inter se usque ad ebrietatem. patet autem ipsum ea, quae pulchra duxisset, lege etiam sanxisse in cives suos; neque enim, ut pravus homo, Minos alia legitima statuit, alia vero fecit quam quae statuerat; sed erat, ut dixi, congressus ille colloquium de institutione et virtute. quo quidem etiam factum est ut has leges civibus suis tulerit, per quas et Creta omni tempore beata est et Lacedaemon, ex quo his uti coepit, quippe divinis. Rhadamanthus vero bonus quidem vir fuit (institutus enim erat a Minoe), neque tamen ad totam regiam artem institutus erat, sed ad ministeria regiae facienda, ut iudiciis praeesse posset; unde etiam iudex praestans dictus est. Minos enim eo utebatur in urbe ut legum custode, in reliqua vero Creta Taloe; Talos enim ter quotannis vicos lustravit custodiens in eis leges, quas in aereis tabulis incisas habebat, unde aereus appellatus est. Dixit vero etiam Hesiodus similia his in Minoe. nominis enim eius mentionem faciens dicit *qui maxime regius fuit e mortalibus regibus et plurimis*

εἰς τὸν Μίνω. μνησθεὶς * γὰρ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος φησὶν D
ὃς βασιλεύτατος γένετο *) θνητῶν βασιλήων,

Καὶ πλείστων ἤνασσε περικτιόνων ἀνθρώπων,

Ζηνὸς ἔχων σκῆπτρον· τῷ καὶ πολέων βασίλευε.

καὶ οὗτος λέγει τὸ τοῦ Διὸς σκῆπτρον οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν παιδείαν τὴν τοῦ Διός, ᾗ εὔθυνε τὴν Κρήτην.

ΕΤ. Διὰ τί οὖν ποτέ, ὦ Σώκρατες, αὕτη ἡ φήμη κατεσκέδασται τοῦ Μίνω * ὡς ἀπαιδεύτου τινὸς καὶ χαλε- E
ποῦ ὄντος;

ΣΩ. Δι' ὃ **) καὶ σύ, ὦ βέλτιστε, ἐὰν σωφρονῇς, εὐλαβήσει,***) καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμον εἶναι, μηδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν, ἐφ' ὁπότερ' ἂν ποιῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εὐλογοῦντες ἢ κατηγοροῦντες. ὃ δὴ καὶ ἐξήμαρτεν ὁ Μίνως, πολεμήσας τῇδε τῇ πόλει, ἐν ᾗ ἄλλη τε πολλὴ σοφία ἐστὶ καὶ ποιηταὶ παντοδαποὶ τῆς τε ἄλλης ποιήσεως καὶ τραγῳδίας. ἡ δὲ τραγῳδία ἐστὶ πα-
λαιὸν ἐνθάδε, * οὐχ, ὡς οἴονται, ἀπὸ Θέσπιδος ἀρξαμένη 321
οὐδ' ἀπὸ Φρυνίχου, ἀλλ' εἰ θέλεις ἐννοῆσαι, πάνυ παλαιὸν αὐτὸ εὑρήσεις ὂν τῆσδε τῆς πόλεως εὕρημα. ἔστι δὲ τῆς ποιήσεως δημοτερπέστατόν τε καὶ ψυχαγωγικώτατον ἡ τραγῳδία. ἐν ᾗ δὴ καὶ ἐντείνοντες ἡμεῖς τὸν Μίνων τιμωρούμεθα ἀνθ' ὧν ἡμᾶς ἠνάγκασε τοὺς δασμοὺς τελεῖν ἐκείνους. τοῦτο οὖν ἐξήμαρτεν ὁ Μίνως, ἀπεχθόμενος ἡμῖν· ὅθεν δή, ὃ σὺ ἐρω-
τᾷς, κακοδοξότερος γέγονεν, ἐπεὶ ὅτι γε ἀγαθὸς ἦν καὶ * νό- B
μιμος, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν, νομεὺς ἀγαθός, τοῦτο μέγιστον σημεῖον, ὅτι ἀκίνητοι αὐτοῦ οἱ νόμοι εἰσίν, ἅτε τοῦ ὄντος περὶ πόλεως οἰκήσεως ἐξευρόντος εὖ τὴν ἀλήθειαν.

ΕΤ. Δοκεῖς μοι, ὦ Σώκρατες, εἰκότα τὸν λόγον εἰρηκέναι.

ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, δοκοῦσί σοι παλαιοτάτοις Κρῆτες οἱ Μίνωος καὶ Ῥαδαμάνθυος πολῖται νόμοις χρῆσθαι;

---

*) γρ. ὡς—γένοιτο. **) γρ. Διό.
***) γρ. εὐλαβὴς εἴης. ἄλλ. εὐλαβήσῃ.

imperavit vicinis hominibus, Iovis tenens sceptrum, quo etiam civitates rexit. hic quoque Iovis sceptrum nihil aliud dicit nisi Iovis institutionem qua moderatus sit Cretam.

Am. Cur igitur tandem, Socrate, haec fama percrebuit Minoëm ineruditum quendam et difficilem fuisse?

So. Ob quam causam et tu, vir optime; si sapis, et quivis alius qui nominis claritatis est appetens, cavebitis ne umquam in hominis poëtici odium incurratis. poëtae enim multum valent ad famam alicui conficiendam, in utramcumque partem de hominibus canunt, laudantes aut vituperantes. in quo quidem etiam peccavit Minos, quum bellum huic civitati intulerit, in qua tum alia multa sapientia est, tum poëtae varii generis versantur, praesertim tragici. tragoedia est autem antiqua hìc, non, ut putant, a Thespide exorta neque a Phrynicho, sed, si rem vis perscrutari, invenies eam antiquum huius civitatis inventum esse. est vero genus poësis tragoedia id quod maxime populum oblectat animosque allicit; in qua quidem nos etiam Minoëm inducentes ulciscimur, quod nos tributa illa pendere coëgit. in hoc igitur peccavit Minos, quod nos sibi infensos reddidit; unde videlicet, id quod tu interrogas, malam sibi famam contraxit. quamquam bonum eum fuisse atque legitimum, bonum videlicet, id quod supra diximus, distributorem, maximo argumento hoc est, quod immotae stant eius leges, quippe qui veram civitatis gubernationem probe invenerit.

Am. Videris mihi, Socrate, veri similem protulisse orationem.

So. Nonne igitur, si vera dico, videntur tibi antiquissimis Cretes, Minois et Rhadamanthi cives, legibus uti?

ΕΤ. Φαίνονται.

ΣΩ. Οὗτοι ἄρα τῶν παλαιῶν ἄριστοι νομοθέται γε-
γόνασι, νομεῖς τε καὶ ποιμένες * ἀνδρῶν, ὥςπερ καὶ Ὅμη- C
ρος ἔφη ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν.

ΕΤ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Φέρε δὴ πρὸς Διὸς φιλίου, εἴ τις ἡμᾶς ἔροιτο,* τῷ σώματι ἀγαθὸς νομοθέτης τε καὶ νομεὺς τί ἐστι ταῦτα ἃ διανέμων ἐπὶ τὸ σῶμα βέλτιον αὐτὸ ποιεῖ; εἴποιμεν ἂν καλῶς τε καὶ διὰ βραχέων ἀποκρινόμενοι, ὅτι Τροφήν τε καὶ πόνους, τῇ μὲν αὔξων, τοῖς δὲ γυμνάζων καὶ συνιστὰς τὸ σῶμα αὐτό **).

ΕΤ. Ὀρθῶς γε.

ΣΩ. Εἰ οὖν δὴ μετὰ τοῦτο ἔροιτο ἡμᾶς * Τί δὲ δή D
ποτε ἐκεῖνά ἐστιν, ἃ ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης καὶ νομεὺς διανέμων ἐπὶ τὴν ψυχὴν βελτίω αὐτὴν ποιεῖ; τί ἂν ἀποκρινάμενοι οὐκ ἂν αἰσχυνθεῖμεν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν;

ΕΤ. Οὐκέτι τοῦτ' ἔχω εἰπεῖν.

ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι αἰσχρόν γε τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐστιν ἑκατέρου, τὰ μὲν ἐν αὐταῖς φαίνεσθαι μὴ εἰδυίας, ἐν οἷς αὐταῖς ἔνεστι καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ φλαῦρον, τὰ δὲ τοῦ σώματος καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐσκέφθαι.

---

*) ἴσ. Ὁ τῷ. **) ἴσ. συνιστὰς αὐτό.

Am. Patet.

So. Hi ergo e veteribus optimi legis latores fuerunt, distributores et pastores virorum, sicut Homerus quoque dixit pastorem populorum esse bonum exercitus ducem.

Am. Sane quidem.

So. Age igitur per Iovem amicitiae praesidem, si quis nos interrogaret: Corporis bonus legis lator ac distributor quaenam sunt quae in corpus distribuit ut melius id efficiat? diceremus bene ac brevi respondentes: Alimentum et labores, illo augens et his exercens ac roborans.

Am. Et recte quidem.

So. Si igitur post hoc quaereret ex nobis Quidnam vero illud est quod bonus legis lator et distributor in animum distribuit ut meliorem hunc efficiat? quid responderemus, ut nec nostri nec aetatis nostrae nos puderet?

Am. Iam dicere hoc nequeo.

So. At vero turpe est utriusque nostrum animo, si ea, per quae et bonum et pravum ei inest, ignorans reperitur, quae vero ad corpus ceterasque res spectant, ea habet explorata.

Α Ξ Ι Ο Χ Ο Σ.

AXIOCHUS.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΛΕΙΝΙΑΣ ΑΞΙΟΧΟΣ.

Ἐξιόντι μοι ἐς Κυνόσαργες καὶ γενομένῳ μοι κατὰ τὸν 36
Ἰλισσὸν διῆξε φωνὴ βοῶντός του, Σώκρατες, Σώκρατες! ὡς δὲ ἐπιστραφεὶς περιεσκόπουν ὁπόθεν εἴη, Κλεινίαν ὁρῶ τὸν Ἀξιόχου θέοντα ἐπὶ Καλλιρόην μετὰ Δάμωνος τοῦ μουσικοῦ καὶ Χαρμίδου τοῦ Γλαύκωνος· ἤστην δὲ αὐτῷ *) ὁ μὲν διδάσκαλος τῶν κατὰ μουσικήν, ὁ δ' ἐξ ἑταιρείας
ἐραστὴς * ἅμα καὶ ἐρώμενος. ἐδόκει οὖν μοι ἀφεμένῳ τῆς B
εὐθὺ ὁδοῦ ἀπαντᾶν αὐτοῖς, ὅπως ῥᾷστα ὁμοῦ γενοίμεθα. δεδακρυμένος δὲ ὁ Κλεινίας, Ὦ Σώκρατες, ἔφη, νῦν ὁ καιρὸς ἐνδείξασθαι τὴν ἀεὶ θρυλλουμένην πρὸς σοῦ σοφίαν· ὁ γὰρ πατὴρ ἔκ τινος ὥρας αἰφνιδίου ἀδυνάτως ἔχει καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βίου ἐστίν, ἀνιαρῶς τε φέρει τὴν τελευτήν, καίτοι γε τὸν πρόσθεν χρόνον διαχλευάζων τοὺς
μορμολυττομένους τὸν θάνατον καὶ πράως * ἐπιτωθάζων. C
ἀφικόμενος οὖν παρηγόρησον αὐτὸς ὡς εἴωθας, ὅπως ἀστενακτὶ ἐς τὸ χρεὼν ἴῃ, κἀμοὶ σὺν τοῖς λοιποῖς ἵνα καὶ τοῦτο εὐσεβηθῇ. Ἀλλ' οὐκ ἀτυχήσεις μου, ὦ Κλεινία, οὐδενὸς τῶν μετρίων, καὶ ταῦτα ἐφ' ὅσια παρακαλῶν. ἐπειγώμεθα οὖν· εἰ γὰρ οὕτως ἔχει, ὠκύτητος δεῖ.

ΚΛ. Ὀφθέντος σου μόνον, ὦ Σώκρατες, ῥαΐσει· καὶ γὰρ ἤδη πολλάκις αὐτῷ γέγονε συμπτώματος ἀναφῆλαι.

Ὡς δὲ θᾶττον τὴν παρὰ τὸ τεῖχος ᾔειμεν * ταῖς Ἰτω- D
νίαις (πλησίον γὰρ ᾤκει τῶν πυλῶν, * πρὸς τῇ Ἀμαζονίδι 36
στήλῃ), καταλαμβάνομεν αὐτὸν ἤδη μὲν **) συνειλεγμένον τὰς ἁφὰς καὶ τῷ σώματι ῥωμαλέον, ἀσθενῆ δὲ τὴν ψυχήν,

---

*) γρ. αὐτῶν. **) ἄλλ. συνειλεγμένον μὲν αὐτὸν ἤδη.

SOCRATES CLINIAS AXIOCHUS.

Exeunti mihi ad Cynosarges, quum ad Ilissum venissem, vox cuiusdam accidit clamantis Socrates, Socrates! utque conversus circumspexi unde accideret, Cliniam video Axiochi filium ad Calliroen currentem cum Damone musico et Charmide Glauconis filio. erat autem ei alter musicae magister, alter ex sodalitio amator idemque amatus. visum est igitur mihi de recta via deflectere eisque obviam ire, ut facillime conveniremus. tum lacrimas effundens Clinias, O Socrates, inquit, nunc tempus est celebratam illam a te sapientiam ostendere: pater enim casu aliquo repentino oppressus viribus est defectus et ad vitae finem appropinquat; permoleste autem mortem fert, quamquam superiore tempore mortem formidantes derisit et facete illusit: veni igitur et consolare eum, sicut consuevisti, ut sine gemitu quo fatum trahit sequatur et a me cum reliquis haec quoque ei praestetur pietas. At nulla tibi, Clinia, in re honesta deerit opera mea, praesertim quum ad sancta me officia vocaveris. festinemus autem; si enim res sic se habet, festinato opus est.

Cl. Ubi modo te viderit, Socrate, melius se habebit; nam saepius iam ei accidit ut e morbo recrearetur seque colligeret.

Quum vero ocius via quae ad murum est ivissemus ad portam Itoniam (prope enim habitavit a porta ad columnam Amazoniam), invenimus eum viribus iam collectis firmumque corpore, aegrum autem animo,

πάνυ ἐνδεᾶ παραμυθίας, πολλάκις ἀναφερόμενον καὶ στεναγμοὺς ἱέντα σὺν δακρύοις καὶ κροτήσεσι χειρῶν. κατιδὼν δὲ αὐτόν, Ἀξίοχε, τί ταῦτα; ἔφην· ποῦ τὰ πρόσθεν αὐχήματα καὶ αἱ συνεχεῖς εὐλογίαι τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ ἄῤῥητον ἐν σοὶ θάρσος; ὡς γὰρ ἀγωνιστὴς δειλός, ἐν τοῖς γυμνασίοις γενναῖος * φαινόμενος, ἀπολέλοιπας ἐν τοῖς B
ἄθλοις. οὐκ ἐπιλογιεῖ τὴν φύσιν περιεσκεμμένως, *) ἀνὴρ τοσόςδε τῷ χρόνῳ καὶ κατήκοος λόγων, καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον, Ἀθηναῖος, ὅτι, τὸ κοινὸν δήπου τοῦτο καὶ πρὸς ἅπαντας **) θρυλλούμενον, παρεπιδημία τίς ἐστιν ὁ βίος, καὶ ὅτι δεῖ ἐπιεικῶς διαγαγόντας εὐθύμως μόνον οὐχὶ παιανίζοντας εἰς τὸ χρεὼν ἀπιέναι; τὸ δὲ οὕτω μαλακῶς καὶ δυςαποσπάστως ἔχειν * νηπίου δίκην, οὐ περιφρονοῦ- C
σαν ἡλικίαν ἔχει.

ΑΞ. Ἀληθῆ ταῦτα, ὦ Σώκρατες, καὶ ὀρθῶς μοι φαίνει λέγων· ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως παρ' αὐτό μοι τὸ δεινὸν γενομένῳ οἱ μὲν καρτεροὶ καὶ περιττοὶ λόγοι ὑπεκπνέουσι λεληθότως καὶ ἀτιμάζονται, ἀντίσχει δὲ δέος τι ποικίλως περιαμύττον τὸν νοῦν, εἰ στερήσομαι τοῦδε τοῦ φωτὸς καὶ τῶν ἀγαθῶν, ἀειδὴς δὲ καὶ ἄπυστος ***) ὁποίποτε κείσομαι σηπόμενος, εἰς εὐλὰς καὶ κνώδαλα μεταβάλλων.

ΣΩ. Συνάπτεις * γάρ, ὦ Ἀξίοχε, παρὰ τὴν ἀνε- D
πιστασίαν ἀνεπιλογίστως τῇ ἀναισθησίᾳ αἴσθησιν, καὶ σεαυτῷ ὑπεναντία καὶ ποιεῖς καὶ λέγεις, οὐκ ἐπιλογιζόμενος ὅτι ἅμα μὲν ὀδύρει τὴν ἀναισθησίαν, ἅμα δὲ ἀλγεῖς ἐπὶ σήψεσι καὶ στερήσει τῶν ἡδέων, ὥςπερ εἰς ἕτερον ζῆν ἀποθανούμενος, ἀλλ' οὐκ εἰς παντελῆ μεταβάλλων ἀναισθησίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ πρὸ τῆς γενέσεως. ὡς οὖν ἐπὶ τῆς Δράκοντος ἢ Κλεισθένους πολιτείας οὐδὲν περὶ σὲ κα-
κὸν ἦν (ἀρχὴν * γὰρ οὐκ ἦς, περὶ ὃν ἂν ἦν), οὕτως οὐδὲ E
μετὰ τὴν τελευτὴν γενήσεται· σὺ γὰρ οὐκ ἔσει περὶ ὃν ἔσται. πάντα τοιγαροῦν τὸν τοιόνδε φλύαρον ἀποσκέδασαι, τοῦτο ἐννοήσας, ὅτι τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον τὸ ὑπολειφθὲν

*) ἴσ. περιεσκεμμένος. **) ἴσ. ἁπάντων.

***) ἄλλ. ἄγευστος.

consolatione valde egentem, saepe se attollentem, gemitus fundentem cum lacrimis manusque complodentem. quem quum conspexissem Axioche, inquam, quid hoc rei est? nos priores iactationes et assiduae virtutum praedicationes et incredibilis animi fiducia? sicut enim athleta timidus, qui in gymnasiis fortem se exhibet, in certaminibus animum abiicis. nonne tecum reputabis naturam circumspiciens, vir tam grandis aetate et doctus litteras et, si nihil aliud, Atheniensis, id quod commune est et ab omnibus celebratur, vitam esse peregrinationem quandam nosque oportere recte viventes aequo animo tantum non cum cantu et voluptate necessitati parere? tam molliter vero se habere et aegre infantis instar avelli non est aetatis valde sapientis.

Ax. Vera haec, Socrate, et recte mihi videris dicere, at nescio quomodo ad ipsum mihi venienti vitae periculum fortes et magnificae voces paullatim evanescunt contemnuntur, contra vero tenet me timor quidam vario modo animum vexans, si privatus ero hac luce et bonis, et obscurus ignotusque alicubi iacebo putrescens, in vermiculos et lumbricos mutatus.

So. Coniungis enim, Axioche, propter inconsiderantiam temere cum sensuum amissione sensum, et tecum ipse pugnas et re et verbis, non animadvertens te simul maerere sensuum privatione, simul vero dolere putredine et rerum iucundarum orbitate, tamquam in aliam vitam morte migraturum, non in plenam sensuum privationem abiturum, ut ante quam natus fuisti. quemadmodum enim Dracone et Clisthene rem publicam administrantibus nihil tibi mali accidit (omnino enim non fuisti, cui mali quid accidere potuisset), sic etiam post mortem nihil accidet; tu enim non eris ad quem pertinere possit. quocirca omnes has ineptias pelle ex animo tuo, hoc cogitans compage semel soluta et animo in proprium reverso locum quod relinquatur corpus terrenum et ratione carens non esse hominem.

σῶμα, γεῶδες ὂν καὶ ἄλογον, οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος.
ἡμεῖς μὲν γάρ ἐσμεν ψυχή, ζῷον ἀθάνατον ἐν θνητῷ κα-
θειργμένον φρουρίῳ * τὸ δὲ σκῆνος τουτὶ πρὸς κακοῦ 366
περιήρμοσεν ἡ φύσις, ᾧ τὰ μὲν ἥδοντα ἀμυχιαῖα *) καὶ
πτηνὰ καὶ εἰς πλείους ὀδύνας **) ἀνακεκραμένα, τὰ δὲ
ἀλγεινὰ ἀκραιφνῆ καὶ πολυχρόνια καὶ τῶν ἡδόντων ἄμοι-
ρα· νόσους δὲ καὶ φλεγμονὰς τῶν αἰσθητηρίων, ἔτι δὲ
τὰς ἐντὸς κακότητας, οἷς ἀναγκαστῶς, ἅτε παρεσπαρμένη
τοῖς πόροις, ἡ ψυχὴ συναλγοῦσα τὸν οὐράνιον ποθεῖ καὶ
σύμφυλον αἰθέρα καὶ διψᾷ, τῆς ἐκεῖσε διαίτης καὶ χορείας
ὀριγνωμένη. ***) ὥστε ἡ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγὴ * κακοῦ τινός B
ἐστιν εἰς ἀγαθὸν μεταβολή.

ΑΞ. Κακὸν οὖν, ὦ Σώκρατες, ἡγούμενος τὸ ζῆν
πῶς ἐν αὐτῷ μένεις; καὶ ταῦτα φροντιστὴς ὢν καὶ ὑπὲρ
ἡμᾶς τοὺς πολλοὺς τῷ νῷ διαφέρων;

ΣΩ. Ἀξίοχε, σὺ δὲ οὐκ ἔτυμά μοι μαρτυρεῖς, οἴει
δέ, καθάπερ Ἀθηναίων ἡ πληθύς, ἐπειδὴ ζητητικός εἰμι
τῶν πραγμάτων, ἐπιστήμονά του εἶναί με. ἐγὼ δὲ εὐξαί-
μην ἂν τὰ κοινὰ ταῦτα εἰδέναι· τοσοῦτον ἀποδέω τῶν
περιττῶν. καὶ ταῦτα δὲ ἃ λέγω, Προδίκου ἐστὶ τοῦ * σο- C
φοῦ ἀπηχήματα, τὰ μὲν διμοίρου ἐωνημένα, τὰ δὲ δυεῖν
δραχμαῖν, τὰ δὲ τετραδράχμου· προῖκα γὰρ ἀνὴρ οὗτος
οὐδένα διδάσκει, διὰ παντὸς δὲ ἔθος ἐστὶν αὐτῷ φωνεῖν
τὸ Ἐπιχάρμειον, ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει· δός
τι καὶ λάβε τι. καὶ πρώην γοῦν παρὰ Καλλίᾳ τῷ Ἱπ-
πονίκου ποιούμενος ἐπίδειξιν τοσάδε τοῦ ζῆν κατεῖπεν, ὥστε
ἔγωγε μὲν παρὰ ἀκαρῆ διέγραψα τὸν βίον, καὶ ἐξ ἐκείνου
θανατᾷ μου ἡ ψυχή, Ἀξίοχε.

ΑΞ. Τίνα δὲ ἦν τὰ λεχθέντα;

ΣΩ. * Φράσαιμι ἂν σοι ταῦτα ἃ μνημονεύσω. ἔφη D
γάρ Τί μέρος τῆς ἡλικίας οὐ τῶν ἀνιαρῶν; οὐ κατὰ μὲν
τὴν πρώτην γένεσιν τὸ νήπιον κλάει, τοῦ ζῆν ἀπὸ λύπης
ἀρχόμενον; οὐ λείπεται γοῦν οὐδεμιᾶς ἀλγηδόνος, ἀλλ' ἢ
δι' ἔνδειαν ἢ περιψυγμὸν ἢ θάλπος ἢ πληγὴν ὀδυνᾶται,

*) ἄλλ. μυχιαῖα. **) ἄλλ. πλείοσιν ὀδύναις.

***) γρ. ὀρεγομένη.

nos enim sumus animus, animans immortalis mortali inclusus in carcere; domicilium autem hoc mali causa circumdedit natura, cui voluptates quidem exiles et breves et pluribus permixtae cum doloribus, molestiae vero et aerumnae purae et diuturnae et voluptatum expertes; adiecit autem morbos et inflammationes earum corporis partium quibus sentimus, praeterea interna vitia, quibus necessario animus, quippe sparsus per vias ad sensus perforatas, condolens caelestem desiderat atque cognatum aethera et sitit, vitae illius et choreae appetens. quocirca discessus e vita mali cuiusdam est in bonum commutatio.

Ax. Malam vero, Socrate, si habes vitam, cur in ea manes, praesertim quum rerum sis indagator et supra nos volgares homines ingenio excellas?

So. Axioche, tu quidem non vera de me praedicas, sed arbitraris, quemadmodum Atheniensium volgus, quoniam rerum sum cognoscendarum studiosus, me scientem esse alicuius rei. ego vero optarem ut volgaria ista scirem: tantum abest ut sciam recondita. et haec quae dico, Prodici sunt cantilenae, partim tribus obolis emptae, partim duabus drachmis, partim quattuor drachmis; gratis enim hic vir neminem docet, sed semper in ore habere solet Epicharmi vocem: *manus manum lavat: da aliquid et accipe aliquid.* ac nuper quidem quum apud Calliam Hipponici filium scholam haberet, tam multa in contrariam partem disputavit de vita, ut non multum abfuerit quin ego vitam inducerem ac dolerem, et ab illo tempore mori cupit animus meus, Axioche.

Ax. Quaenam ab eo dicta sunt?

So. Memorabo tibi haec quorum recordabor. dixit videlicet Quaenam aetatis pars expers est molestiarum? nonne simul ut ortus est infans lacrimat, vitae initium a molestiis ducens? non caret certe ullo do-

λαλῆσαι μὲν οὔπω δυνάμενον ἃ πάσχει, κλαυθμυριζόμενον δὲ καὶ ταύτην τῆς δυςαρεστήσεως μίαν ἔχον φωνήν. ὁπόταν δὲ εἰς τὴν ἑπταετίαν ἀφίκηται πολλοὺς πόνους διαντλῆσαν, παιδαγωγοὶ καὶ γραμματισταὶ * καὶ παιδοτρίβαι *) E
τυραννοῦντες, αὐξομένου δὲ κριτικοί, γεωμέτραι, τακτικοί, πολὺ πλῆθος δεσποτῶν. ἐπειδὰν δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφῇ καὶ φόβος χείρων ᾖ, τὸ Λύκειον **) καὶ * Ἀκαδη- 367
μία καὶ γυμνασιαρχία καὶ ῥάβδοι καὶ κακῶν ἀμετρίαι· καὶ πᾶς ὁ τοῦ μειρακίσκου πόνος ***) ἐστὶν ὑπὸ σωφρονιστὰς καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς νέους αἵρεσιν τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς. ἐπειδὰν δὲ ἀπολυθῇ τούτων, φροντίδες ἄντικρυς ὑπέδυσαν καὶ διαλογισμοὶ τίνα τὴν τοῦ βίου ὁδὸν ἐνστήσονται, καὶ τοῖς ὕστερον χαλεποῖς ἐφάνη τὰ πρῶτα παιδικὰ καὶ νηπίοις ὡς ἀληθῶς φόβητρα· στρατεῖαί τε γὰρ καὶ τραύματα καὶ συνεχεῖς ἀγῶνες. εἶτα * λαθὸν ὑπειςῆλθε τὸ B
γῆρας, εἰς ὃ πᾶν συῤῥεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκηρον καὶ δυςαλθές. κἂν μή τις θᾶττον ὡς χρέος ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, ὡς ὀβολοστάτις ἡ φύσις ἐπιστᾶσα ἐνεχυράζει τοῦ μὲν ὄψιν, τοῦ δὲ ἀκοήν, πολλάκις δὲ ἄμφω· κἂν ἐπιμείνῃ τις, παρέλυσεν, ἐλωβήσατο, παρήρθρησεν· ἄλλοι πολυγήρῳ †) ἀκμάζουσι, καὶ τῷ νῷ δὶς παῖδες οἱ γέροντες γίγνονται. καὶ τοῦτο καὶ οἱ θεοὶ τῶν ἀνθρωπείων ἐπιστήμονες, οὓς ἂν περὶ πλείστου * ποιῶνται, θᾶττον ἀπαλλάττουσι τοῦ C
ζῆν. Ἀγαμήδης γοῦν καὶ Τροφώνιος οἱ δειμάμενοι τὸ Πυθοῖ τοῦ θεοῦ τέμενος, εὐξάμενοι τὸ κράτιστον αὐτοῖς γενέσθαι, κοιμηθέντες οὐκέτ᾽ ἀνέστησαν· οἵ τε τῆς Ἀργείας ἱερείας υἱεῖς, ὁμοίως εὐξαμένης αὐτοῖς τῆς μητρὸς γενέσθαι τι τῆς εὐσεβείας παρὰ τῆς Ἥρας γέρας, ἐπειδὴ τοῦ ζεύγους ὑστερήσαντος ὑποδύντες αὐτοὶ διήνεγκαν αὐτὴν εἰς τὸν νεών, μετὰ τὴν εὐχὴν νυκτὶ μετήλλαξαν. Μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι * τὰ τῶν ποιητῶν, οἳ ποιήμασι ††) D

---

*) γρ. διαντλῆσαν, καὶ γυμνασταὶ καὶ παιδοτρίβαι.
**) γρ. εἴη, τὸ Λύκειον. ἴσ. ἐγγραφῇ, φόβος οὐ χείρων ἂν εἴη τὸ Λύκειον.
***) γρ. χρόνος. †) γρ. πολὺ γήρως. ἄλλ. πολυγήρως.
††) ἴσ. στόμασι.

lore, sed vel penuriae vel frigoris vel caloris vel ictus doloribus afficitur, nondum vero quae patiatur dicere potest, sed vagit et hanc solam aegritudinis habet vocem. deinde quum septimum aetatis annum agit multis exhaustis laboribus, instant paedagogi et grammatici et palaestrae magistri verbere saevientes, et quum adolevit, critici, geometrae, artis aciei instruendae magistri, ingens numerus dominorum. in numerum vero epheborum adscriptum haud minore metu territant Lyceum et academia et gymnasii praefectura et virgae et incredibilis malorum multitudo; et tota adolescentuli aerumna pendet e modestiae magistris et iuvenum praefectis a senatu Areopagitico constitutis. his vero quum liberati sunt, curae confestim animum subeunt et deliberationes quam vitae viam sint ingressuri, et ad molestias posteriores primae videntur pueriles et revera infantium formidines, expeditiones videlicet militares et vulnera et continua certamina. deinde clam obrepit senectus, in quam omnis naturae fragilitas eaque insanabilis confluit. et nisi quis citius tamquam debitum reddit vitam, ut feneratrix natura instans pignus capit ab uno visum, ab altero auditum, saepius utrumque; si quis vero cunctatur, debilitat, mutilat, luxat; alii longa senectute florentes animo bis pueri senes evadunt. hanc etiam ob causam dii rerum humanarum scientes, quos plurimi faciunt, citius liberant vita. Agamedes certe et Trophonius, qui exaedificarunt Delphis Apollinis templum, quum precati essent ut quod esset optimum sibi obtingeret, somno sopiti non surrexerunt; itemque Argiae sacerdotis filii, quum mater precata esset a Iunone ut praemium illis daret pro pietate quod maximum dari posset, quippe qui morantibus iumentis ipsi ad iugum accedentes ipsam vexissent in fanum, his precibus quum usa esset, nocte vitam cum morte commutarunt.

θειοτέροις τὰ περὶ τὸν βίον θεσπιῳδοῦσιν, ὡς κατοδύρονται τὸ ζῆν· ἑνὸς δὲ μόνου μνησθήσομαι τοῦ ἀξιολογωτάτου, λέγοντος,

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσιν,
Ζώειν ἀχνυμένοις,

καὶ

Οὐ μὲν γάρ τί ποτ' *) ἐστὶν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς
* Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἐπιπνείει τε καὶ ἕρπει· E

* τὸν δ' Ἀμφιάραον τί φησιν; 368

Τὸν περὶ κῆρι φίλει Ζεύς τ' αἰγίοχος καὶ Ἀπόλλων
Παντοίῃ φιλότητ'· οὐδ' ἵκετο γήραος οὐδόν.

ὁ δὲ κελεύων

Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,

τί σοι φαίνεται; ἀλλὰ παύομαι, μὴ ποτε παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν μηκύνω καὶ ἑτέρων μιμνησκόμενος. Ποίαν δέ τις ἑλόμενος ἐπιτήδευσιν ἢ τέχνην οὐ μέμφεται καὶ τοῖς παροῦσι * χαλεπανεῖ; τοὺς χειρωνακτικοὺς ἐπέλθωμεν καὶ βαναύσους, πονουμένους ἐκ νυκτὸς εἰς νύκτα καὶ μόλις ποριζομένους τἀπιτήδεια, κατοδυρομένων τε αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἀγρυπνίαν ἀναπιμπλάντων ὀλοφυρμοῦ καὶ δακρύων; ἀλλὰ τὸν πλωτικὸν καταλεξώμεθα, περαιούμενον διὰ τοσῶνδε κινδύνων, καὶ μήτε, ὡς ἀπεφήνατο Βίας, ἐν τοῖς τεθνηκόσιν ὄντα μήτε ἐν τοῖς βιοῦσιν, ὁ γὰρ ἐπίγειος ἄνθρωπος ὡς ἀμφίβιος αὐτὸν εἰς * τὸ πέλαγος ἔῤῥιψεν, ἐπὶ τῇ τύχῃ γενόμενος πᾶς. ἀλλ' ἡ γεωργία γλυκύ; δῆλον· ἀλλ' οὐχ ὅλον, ὥς φασιν, ἕλκος, ἀεὶ λύπης πρόφασιν εὑρισκόμενον, κλᾶον νυνὶ μὲν αὐχμὸν, νυνὶ δὲ ἐπομβρίας, νυνὶ δὲ ἐπίκαυσιν, νυνὶ δὲ ἐρυσίβην, νυνὶ δὲ θάλπος ἄκαιρον ἢ κρύος; ἀλλ' ἡ πολυτίμητος πολιτεία (πολλὰ γὰρ ὑπερβαίνω); διὰ πόσων ἐλαύνεται δεινῶν, τὴν μὲν χαρὰν ἔχουσα φλεγμονῆς δίκην παλλομένην καὶ σφυγματώδη, τὴν δὲ ἀπότευξιν * ἀλγεινὴν καὶ θανάτων μυρίων χείρω! τίς γὰρ ἂν εὐδαιμονήσειε πρὸς ὄχλον ζῶν, εἰ **) ποππυσθείη καὶ κροτηθείη, δήμου παίγνιον ἐκβαλλόμενον, ***) συριττόμενον, ζημιούμενον, θνῆσκον, ἐλεούμενον; ἐπεί τοί γε, Ἀξίοχε

*) γρ. γάρ τί που. **) ἴσ. εἰ καὶ. ***) γρ. ἐμβαλλόμενον.

Longum est poëtarum proferre testimonia, qui voce diviniore de vitae conditione canunt, quantopere vitam deplorent; unum solum excitabo memoria dignissimum qui dicit: *Sic enim fila duxerunt dii miseris mortalibus, ut tristem degerent vitam.* et: *numquam enim flebilius quicquam invenitur viro ex omnibus quae in terra spirant serpuntque.* in Amphiaraum autem quid dicit? *hunc corde amant Iuppiter aegide ornatus et Apollo omni amore complectentes; neque pervenit ad senectutis limen.* ille vero qui iubet *in lucem editum lugere quod tot ingrediatur mala* quid tibi videtur? sed finem facio, ne contra atque promisi longius sermonem producam alia praeterea memorando. quod tandem vitae institutum vel artem quisquam eligens non queretur et sorte sua commovebitur? opificesne consideremus et sellularios, qui ab una nocte ad alteram laborantes et vix parantes sibi victum sortem suam deplorant totamque vigiliam lamentatione et lacrimis complent? an nautam sumamus per tot tantaque pericula traiicientem et, ut Bias dixit, neque inter mortuos neque inter vivos versantem? homo enim terrestre tamquam anceps se in altum mare proiicit e fortuna pendens totus. an agricultura iucunda? patet; at nonne merum est, ut dicunt, vulnus, semper doloris causam reperiens, nunc deflens siccitatem, nunc imbres, nunc uredinem, nunc rubiginem, nunc aestum intempestivum vel frigus? an administratio publica quae praecipuo illa quidem honore est (multa enim omitto)? per quot fertur pericula, gaudium habens in furunculi modum micans et tamquam arteriarum pulsu agitatum, repulsam vero acerbam et sexcentis mortibus graviorem! quis enim beatus esse poterit ad multitudinis arbitrium vivens, etiamsi ei palpatur et plauditur, populi ludibrium quod eiicitur, exsibilatur, multatur, necatur, restituitur? nam, Axioche

πολιτικέ, ποῦ τέθνηκε Μιλτιάδης; ποῦ δὲ Θεμιστοκλῆς;
ποῦ δ' Ἐφιάλτης; ποῦ δ' οἱ πρώην στρατηγοί,*) ὅτ' ἐγὼ
μὲν οὐκ ἐπηρόμην **) τὴν γνώμην (οὐ γὰρ ἐφαίνετό μοι
σεμνὸν μαινομένῳ δήμῳ συνεξάρχειν), οἱ δὲ περὶ Θηραμέ-
νην καὶ Καλλίξενον τῇ ὑστεραίᾳ * προέδρους ἐγκαθέτους E
ὑφέντες κατεχειροτόνησαν τῶν ἀνδρῶν ἄκριτον θάνατον;
καίτοι γε σὺ μόνος * αὐτοῖς ἤμυνες καὶ Ἐριπτόλεμος, ***) 369
τρισμυρίων ἐκκλησιαζόντων.

ΑΞ. Ἔστι ταῦτα, ὦ Σώκρατες· καὶ ἔγωγε ἐξ ἐκεί-
νου ἅλις ἔσχον τοῦ βήματος καὶ χαλεπώτερον οὐδὲν ἐφάνη
μοι πολιτείας. δῆλον δὲ τοῖς ἐν τῷ ἔργῳ γενομένοις· σὺ
μὲν γὰρ οὕτω λαλεῖς ὡς ἐξ ἀπόπτου θεώμενος, ἡμεῖς δ'
ἴσμεν ἀκριβέστερον οἱ διὰ πείρας ἰόντες. δῆμος γάρ, ὦ
φίλε Σώκρατες, ἀχάριστον, ἀψίκορον, ὠμόν, βάσκανον,
ἀπαίδευτον, ὡς ἂν συνηρανισμένον ἐκ σύγκλυδος †) * ὄχλου B
καὶ βιαίων φλυάρων· ὁ δὲ τούτῳ προσεταιριζόμενος ἀθλιώ-
τερος μακρῷ.

ΣΩ. Ὁπότε οὖν, ὦ Ἀξίοχε, τὴν ἐλευθεριωτάτην
ἐπιστήμην τίθεσαι τῶν λοιπῶν ἀπευκταιοτάτην, τί τὰς
λοιπὰς ἐπιτηδεύσεις ἐννοήσομεν; οὐ φευκτάς; ἤκουσα δέ
ποτε καὶ τοῦ Προδίκου λέγοντος, ὅτι ὁ θάνατος οὔτε περὶ
τοὺς ζῶντάς ἐστιν οὔτε περὶ τοὺς μετηλλαχότας.

ΑΞ. Πῶς φής, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ὅτι περὶ μὲν τοὺς ζῶντας οὐκ ἔστιν, οἱ δὲ
ἀποθανόντες * οὐκ εἰσίν· ὥστε οὔτε περὶ σὲ νῦν ἐστίν C
(οὐ γὰρ τέθνηκας), οὔτε εἴ τι πάθοις, ἔσται περὶ σέ· σὺ
γὰρ οὐκ ἔσει. μάταιος οὖν ἡ λύπη, περὶ τοῦ μήτε ὄντος
μήτε ἐσομένου περὶ Ἀξίοχον Ἀξίοχον ὀδύρεσθαι, καὶ
ὅμοιον ὡς εἰ περὶ τῆς Σκύλλης ἢ τοῦ Κενταύρου τις ὀδύ-
ροιτο, τῶν μήτε ὄντων νῦν περὶ σὲ μήτε ὕστερον μετὰ τὴν
τελευτὴν ἐσομένων· τὸ γὰρ φοβερὸν τοῖς οὖσίν ἐστι, τοῖς
δ' οὐκ οὖσι πῶς * ἂν εἴη; D

ΑΞ. Σὺ μὲν ἐκ τῆς ἐπιπολαζούσης τὰ νῦν λεσχηνείας
τὰ σοφὰ ταῦτα εἴρηκας (ἐκεῖθεν γάρ ἐστιν ἥδε ἡ φλυαρο-

*) γρ. βασιλεῖς καὶ στρατηγοί; ἴσ. οἱ πρώην δέκα στρα-
τηγοί. **) ἄλλ. ἐπηρόμην.
***) γρ. Ἐρυπτόλεμος. †) ἄλλ. συγκλύδωνος.

in re publica versate, ubi mortuus est Miltiades? ubi Themistocles? ubi Ephialtes? ubi decem illi praetores qui nuper fuerunt, quum equidem populum non misissem in suffragia (neque enim dignum esse putaveram persona mea insanienti populo ducem me praebere), Theramenes vero et Callixenus postridie proedris subdolis subornatis capitis damnassent viros indicta causa? quamquam tu solus eos defendisti cum Eriptolemo ex triginta millibus qui in concione fuerunt.

Ax. Sunt ista, Socrate; atque ex illo tempore suggestus me satietas tenuit neque mihi visum est quicquam molestius administratione publica. liquet vero eis qui in re publica versati sunt; nam tu quidem ita loqueris ac si e specula prospectes, nos vero scimus accuratius quippe experti. populus enim, mi care Socrate, res est ingrata, fastidiosa, saeva, invida, rudis, turba et colluvione hominum constans violentisque nugatoribus; et qui huic obsequitur, is longe est miserior.

So. Iam si, Axioche, artem liberalissimam censes reliquarum omnium maxime esse abominandam, quid de reliquis vitae institutis sentiemus? nonne fugienda esse? audivi vero etiam e Prodico aliquando quum diceret mortem neque ad vivos pertinere neque ad mortuos.

Ax. Quomodo ais, Socrate?

So. Ad vivos eam non pertinere et mortuos non esse: ut neque ad te nunc pertineat (non enim mortuus es) neque, si quid tibi acciderit, futurum sit ut ad te pertineat; non enim eris. vanus igitur dolor est, si eo quod neque pertinet neque pertinebit ad Axiochum Axiochus maeret, perinde ac si Scylla vel Centauro maereas qui neque pertineant nunc ad te neque serius post mortem vim ad te habituri sint; formidabile est enim aliquid eis qui sunt, eis vero qui non sunt quî potest esse?

Ax. Tu quidem ex loquacitate illa nunc serpente

λογία πρὸς τὰ μειράκια διακεκοσμημένη), ἐμὲ δὲ ἡ στέρη-
σις τῶν ἀγαθῶν τοῦ ζῆν λυπεῖ, κἂν πιθανωτέρους τούτων
λόγους ἄρτι *) κροτήσῃς, ὦ Σώκρατες. οὐκ ἐπαΐει γὰρ ὁ
νοῦς ἀποπλανώμενος εἰς εὐεπείας λόγων, οὐδὲ ἅπτεται
ταῦτα τῆς ὁμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν πομπὴν καὶ ῥημάτων
ἀγλαϊσμὸν ἀνύτει, * τῆς δὲ ἀληθείας ἀποδεῖ. τὰ δὲ πα- E
θήματα σοφισμάτων οὐκ ἀνέχεται, μόνοις δὲ ἀρκεῖται τοῖς
δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς.

ΣΩ. Συνάπτεις γάρ, ὦ Ἀξίοχε, ἀνεπιλογίστως, τῇ
στερήσει τῶν ἀγαθῶν ἀντεισάγων κακῶν αἴσθησιν, ἐκλα-
θόμενος ὅτι τέθνηκας. λυπεῖ * γὰρ τὸν στερόμενον τῶν 370
ἀγαθῶν ἡ ἀντιπάθεια τῶν κακῶν, ὁ δ' οὐκ ὢν οὐδὲ τῆς
στερήσεως ἀντιλαμβάνεται. πῶς οὖν ἐπὶ τῷ μὴ παρέξον-
τι γνῶσιν τῶν λυπησόντων γένοιτ' ἂν ἡ λύπη; ἀρχὴν γάρ,
ὦ Ἀξίοχε, μὴ συνυποτιθέμενος ἀμωσγέπως **) μίαν αἴσθη-
σιν κατὰ τὸ ἀνεπιστῆμον, οὐκ ἄν ποτε πτυρείης τὸν θά-
νατον· νῦν δὲ περιτρέπεις σεαυτὸν δειματούμενος στερή-
σεσθαι τῆς ψυχῆς, τῇ δὲ στερήσει περιτίθης ψυχήν, καὶ
ταρβεῖς μὲν τὸ μὴ αἰσθήσεσθαι, καταλήψεσθαι ***) δὲ
οἴει τὴν οὐκ ἐσομένην αἴσθησιν αἰσθήσει· πρὸς * τῷ πολ- B
λοὺς καὶ καλοὺς εἶναι λόγους περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς
ψυχῆς. οὐ γὰρ δὴ θνητή γε φύσις τόσον διήρατο μεγε-
θουργίας, ὥστε καταφρονῆσαι μὲν ὑπερβαλλόντων θηρίων
βίας, διαπεραιώσασθαι δὲ πελάγη, δείμασθαι δὲ ἄστη,
καταστήσασθαι δὲ πολιτείας, ἀναβλέψαι δὲ εἰς τὸν οὐρα-
νὸν καὶ ἰδεῖν περιφορὰς ἄστρων καὶ δρόμους ἡλίου τε καὶ
σελήνης, ἀνατολάς τε καὶ δύσεις, ἐκλείψεις τε καὶ ταχείας,
ἀποκαταστάσεις, ἰσημερίας τε καὶ * τροπὰς διττάς, καὶ C
πλειάδων †) χειμῶνος καὶ θέρους, ἀνέμους τε καὶ κατα-
φορὰς ὄμβρων καὶ πρηστήρων ἐξαισίους συρμούς, καὶ τὰ
τοῦ κόσμου παθήματα παραπήξασθαι πρὸς ††) τὸν αἰῶνα,
εἰ μή τι θεῖον ὄντως ἐνῆν πνεῦμα τῇ ψυχῇ, δι' οὗ τὴν
τῶν τηλικῶνδε περίνοιαν καὶ γνῶσιν ἔσχεν. ὥστε οὐκ εἰς

*) ἴσ. ἄρα: **) γρ. ἄλλως γέ πως.
***) γρ. στερήσεσθαι τῆς ψυχῆς, καταλήψεσθαι.
†) ἴσ. σελήνης, ἐκλείψεις τ. κ. ταχείας ἀποκαταστάσεις, ἰσημ. τ. κ. τρ. διττάς, καὶ πλειάδων ἀνατολάς τε καὶ δύσεις. ††) γρ. εἰς.

haec sapientia dicta deprompsisti (inde enim haec manavit garrulitas arguta, ad decipiendos puerulos comparata), me autem vitae bonorum amissio commovet, etiamsi, tu probabiliores his orationes crepes, Socrates. non enim movetur animus ita ut in verborum elegantias abripiatur, immo ne leviter quidem tangitur ab his quae pompam quidem verborumque splendorem habent, at a veritate longe absunt. aegritudines non ferunt argutias, sola accipiunt ea quae in mentem possunt intrare.

So. Inconsiderate videlicet, Axioche, connectis pugnantia, in locum iacturae bonorum substituens malorum sensum, quippe non cogitans te mortuum tunc fore. etenim cruciat bonis privatum contrariorum malorum perpessis, licet, qui non sit ne privationem quidem sentiat. quomodo igitur in eo quod nullum incommodorum sensum habebit inesse poterit dolor? omnino enim, Axioche, nisi sumeres unum certe sensum in morte esse idque inscienter, numquam timeres mortem; nunc autem ipse tecum pugnas timens ne privere animo, ipsi vero privationi animum tribuis, et metuis quidem sensuum amissionem, arbitraris tamen te sensus absentiam comprehensurum esse sensu; accedit quod multae praeclarae sunt rationes quibus animi immortalitas probatur. etenim mortalis natura non moliretur res tantas, ut contemneret immanium beluarum vires, traiiceret maria, conderet urbes, constitueret res publicas, suspiceret caelum et videret circuitus siderum cursusque solis et lunae, defectiones celeresque regressus, aequinoctia duoque solstitia, pleiadum ortus occasusque hieme et aestate, ventos et imbres et turbinum igneorum insanos tractus, et quae in mundo gererentur in tabulis describeret ad memoriam posteritatis, nisi divinus quidam revera spiritus inesset in animo, quo rerum tantarum contemplationem ac scientiam haberet. quocirca non ad mortem, sed ad im-

θάνατον, ἀλλ' εἰς ἀθανασίαν μεταβάλλεις, ὦ Ἀξίοχε, οὐδὲ ἀφαίρεσιν ἕξεις τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' εἰλικρινεστέραν τὴν ἀπόλαυσιν, οὐδὲ μεμιγμένας θνητῷ * σώματι τὰς ἡδονάς, D ἀλλ' ἀκράτους ἁπασῶν ἀλγηδόνων. ἐκεῖσε γὰρ ἀφίξει μονωθεὶς ἐκ τῆσδε τῆς εἱρκτῆς, ἔνθα ἄπονα πάντα καὶ ἀστένακτα καὶ ἀγήρατα, γαληνός δέ τις καὶ κακῶν ἄγονος βίος, ἀσαλεύτῳ ἡσυχίᾳ εὐδιαζόμενος, καὶ περιαθρῶν τὴν φύσιν, φιλοσοφῶν οὐ πρὸς ὄχλον καὶ θέατρον, ἀλλὰ πρὸς ἀμφιθαλῆ τὴν ἀλήθειαν.

ΑΞ. Εἰς τοὐναντίον με τῷ λόγῳ περιέστακας· οὐκέτι γάρ μοι θανάτου δέος ἔνεστιν, ἀλλ' ἤδη καὶ πόθος, * ἵνα τι κἀγὼ μιμησάμενος τοὺς ῥήτορας περιττὸν εἴπω· E καὶ *) πάλαι μετεωρολογῶ καὶ δίειμι τὸν ἀΐδιον καὶ θεῖον δρόμον, ἔκ τε τῆς ἀσθενείας ἐμαυτὸν συνείλεγμαι καὶ γέγονα καινός.

ΣΩ. Εἰ δὲ καὶ ἕτερον βούλει λόγον, ὅν ἐμοὶ * ἤγγειλε Γωβρύης, ἀνὴρ μάγος· ἔφη κατὰ τὴν Ξέρξου διάβασιν τὸν πάππον αὑτοῦ καὶ ὁμώνυμον, πεμφθέντα εἰς Δῆλον, ὅπως τηρήσειε τὴν νῆσον ἐν ᾗ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ἔκ τινων χαλκέων δέλτων, ἃς ἐξ Ὑπερβορέων ἐκόμισαν Ὦπίς τε καὶ Ἑκάεργος, ἐκμεμαθηκέναι κατὰ τὴν τοῦ σώματος λύσιν τὴν ψυχὴν εἰς τὸν ἄδηλον χωρεῖν τόπον κατὰ τὴν ὑπόγειον οἴκησιν, **) ἐν ᾗ βασίλεια Πλούτωνος οὐχ ἥττω τῆς τοῦ Διὸς αὐλῆς, ἅτε τῆς μὲν * γῆς ἐχούσης τὰ μέσα τοῦ κόσμου, τοῦ δὲ πόλου ὄντος σφαιροειδοῦς, οὗ τὸ μὲν ἕτερον ἡμισφαίριον θεοὶ ἔλαχον οἱ οὐράνιοι, τὸ δὲ ἕτερον οἱ ὑπένερθεν, οἱ μὲν ἀδελφοὶ ὄντες, οἱ δὲ ἀδελφῶν παῖδες. τὰ δὲ πρόπυλα τῆς εἰς Πλούτωνος ὁδοῦ σιδηροῖς κλείθροις καὶ κλεισὶν ὠχύρωται. ταῦτα δὲ ἀνοίξαντα ποταμὸς Ἀχέρων ἐκδέχεται, μεθ' ὃν Κωκυτός, οὓς χρὴ πορθμεύσαντας ἀχθῆναι ἐπὶ Μίνω καὶ Ῥαδάμανθυν, ὃ κλήζεται πεδίον ἀληθείας. ἐνταυθοῖ * καθέζονται δικασταὶ C ἀνακρίνοντες τῶν ἀφικνουμένων ἕκαστον, τίνα βίον βεβίωκε καὶ τίσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐνῳκίσθη τῷ σώματι. ψεύσασθαι μὲν οὖν ἀμήχανον. ὅσοις μὲν οὖν ἐν τῷ ζῆν δαίμων ἀγα-

371 B

*) ἴσ. καὶ (ἵνα — εἴπω) πάλαι. **) γρ. κίνησιν.

mortalitatem transis, Axioche, neque privabere bonis, sed magis integris fruere, neque cum mortali corpore permixtas percipies voluptates, sed seiunctas ab omnibus molestiis. illuc enim venies liberatus ex hoc carcere, ubi laborum, dolorum et senectutis expertia sunt omnia, ubi tranquilla malisque vacua vita, placida quiete gaudens et contemplans rerum naturam, philosophans non ad sensum turbae et theatri, sed ad veritatem nullis mendaciis contaminatam.

Ax. In contrariam me sententiam disputatione tua adduxisti; neque enim iam mortis timor me tenet, sed adeo desiderium, et (ut ego quoque rhetores imitans grande quid proferam) dudum de rebus caelestibus cogito et percurro aeternum et divinum cursum, et ex imbecillitate me collegi et factus sum novus.

So. Si aliam vis orationem, eam tibi referam quam mihi narravit Gobryas, vir magus; dixit tum quum Xerxes in Graeciam traiecisset avum suum eiusdem nominis, Delum missum ut insulam defenderet in qua duo sunt dii nati, ex tabulis quibusdam aeneis, quas ex Hyperboreis detulissent Opis et Hecaërgus, didicisse animum corporis vinculis solutum in obscurum quendam proficisci locum in regno subterraneo, in quo regia Ditis haud minor Iovis aula; terram enim in medio mundo sitam, caelum autem globosum esse, cuius unam dimidiam partem tenerent dii caelestes, alteram inferi, partim fratres partim fratrum filii. vestibulum viae ad Ditis regiam ducentis ferreis claustris et clavibus munitum est. haec vero si aperueris excipit Acheron fluvius, quem Cocytus sequitur, eosque quum quis traiecit accedere oportet ad Minoëm et Rhadamanthum in campo qui vocatur veritatis. hic sedent iudices interrogantes advenientium quemque, quam egerit vitam et quibus studiis deditus fuerit in corpore inclusus. mendaciis autem nihil loci est. iam quibuscumque vivis genius bonus adspiravit, hi in beatorum migrant do-

θὺς ἐπέπνευσεν, εἰς τὸν τῶν εὐσεβῶν χῶρον οἰκίζονται,
ἔνθα ἄφθονοι μὲν ὧραι παγκάρπου γονῆς βρύουσι, πηγαὶ
δὲ ὑδάτων καθαρῶν ῥέουσι, παντοῖοι δὲ λειμῶνες ἄνθεσι
ποικίλοις ἐαριζόμενοι, διατριβαὶ δὲ φιλοσόφων καὶ θέατρα
ποιητῶν * καὶ κύκλιοι χοροὶ καὶ μουσικὰ ἀκούσματα, συμ- D
πόσιά τε εὐμελῆ καὶ εἰλαπίναι αὐτοχορήγητοι, καὶ ἀκήρατος
ἀλυπία καὶ ἡδεῖα δίαιτα· οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν οὔτε
θάλπος ἐγγίγνεται, ἀλλ' εὔκρατος ἀὴρ χεῖται ἁπαλαῖς ἡλίου
ἀκτῖσιν ἀνακιρνάμενος. ἐνταῦθα τοῖς μεμυημένοις ἔστι τις
προεδρία, καὶ τὰς ὁσίους *) ἁγιστείας κἀκεῖσε συντελοῦσι.
πῶς οὖν οὐ σοὶ πρώτῳ μέτεστι τῆς τιμῆς, ὄντι γενήτῃ
τῶν θεῶν; καὶ τοὺς περὶ Ἡρακλέα τε * καὶ Διόνυσον κα- E
τιόντας εἰς Ἅιδου πρότερον λόγος ἐνθάδε μυηθῆναι, καὶ
τὸ θάρσος τῆς ἐκεῖσε πορείας παρὰ τῆς Ἐλευσινίας ἐναύ-
σασθαι. ὅσοις δὲ τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη, ἄγον-
ται πρὸς Ἐριννύων ἐπ' ἔρεβος καὶ χάος διὰ ταρτάρου,
ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς καὶ Ταν-
τάλου δίψος καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα καὶ Σισύφου πέτρος
ἀνήνυτος, οὗ τὰ τέρματα * αὖθις ἄρχεται πόνων. ἔνθα 37
θηρσὶ περιλιχμώμενοι καὶ λαμπάσιν ἐπιμόνως πυρούμενοι
Ποινῶν καὶ πᾶσαν αἰκίαν αἰκιζόμενοι ἀϊδίοις τιμωρίαις
τρύχονται. Ταῦτα μὲν ἐγὼ ἤκουσα παρὰ Γωβρύου, σὺ δ'
ἂν ἐπικρίνειας, Ἀξίοχε· ἐγὼ γὰρ λόγῳ ἀνθελκόμενος τοῦτο
μόνον ἐμπέδως οἶδα, ὅτι ψυχὴ ἅπασα ἀθάνατος, ἡ δὲ ἐκ
τοῦδε τοῦ χωρίου μετασταθεῖσα καὶ ἄλυπος. ὥστε ἢ κάτω
ἢ ἄνω εὐδαιμονεῖν σε δεῖ, Ἀξίοχε, βεβιωκότα εὐσεβῶς.

ΑΞ. Αἰσχύνομαί σοί τι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες· τοσοῦτον γὰρ ἀποδέω τοῦ δεδοικέναι τὸν θάνατον, ὥστε ἤδη καὶ ἔρωτα αὐτοῦ ἔχειν· οὕτω με καὶ οὗτος ὁ λόγος, ὡς καὶ ὁ οὐράνιος, πέπεικε· καὶ ἤδη περιφρονῶ τοῦ ζῆν, ἅτε εἰς ἀμείνω οἶκον μεταστησόμενος. νυνὶ δὲ ἠρέμα κατ' ἐμαυτὸν ἀναριθμήσομαι τὰ λεχθέντα· ἐκ μεσημβρίας δὲ παρέσει μοι, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ποιήσω ὡς λέγεις· κἀγὼ δὲ ἐπάνειμι ἐς Κυνόσαργες ἐς περίπατον, ὁπόθεν δεῦρο μετεκλήθην.

*) γρ. ὁσίας.

micilium, ubi anni tempora fructibus omnigenis abundant, fontes limpidarum aquarum scaturiunt, varia prata floribus versicoloribus vernant, scholae philosophorum et theatra poëtarum et orbiculares chori et musici cantus, convivia opipare apparata et epulae sponte instructae, et pura laetitia suavisque vita; neque enim frigus vehemens neque aestus ibi reperitur, sed moderatus aër funditur mitibus solis radiis temperatus. ibi initiatis praecipua est sedes, et sacra mysteria ibi quoque faciunt. quidni igitur tibi primo habeatur honor, qui gentilitate deas contingas? atque Hercules et Bacchus descensuri ad inferos prius hic perhibentur initiati esse animumque eorum ad proficiscendum illuc Eleusina Ceres inflammasse. quicumque vero vitam egerunt per scelera, ii ducuntur a furiis ad tenebras et chaos per tartarum, ubi domicilium impiorum et Danaidum aquationes assiduae et Tantali sitis et Tityi viscera et Sisyphi saxum se revolvens, cuius finis novos orditur labores. ibi beluae eos circumlambunt et faces assidue urunt furiarum omnique contumelia vexati perpetuis excruciantur suppliciis. Haec ego e Gobrya audivi, tu vero iudicabis, Axioche; ego enim oratione adductus hoc solum certo scio, animum omnem immortalem et, qui ex hoc loco migret, etiam doloris expertem esse. quocirca vel apud inferos vel apud superos beatus sis necesse est, Axioche, qui pie vixeris.

Ax. Erubesco tibi aliquid reponere, Socrate; tantum enim abest ut timeam mortem, ut nunc etiam amore eius tenear: tanto opere mihi et haec oratio et illa caelestis persuasit; et iam contemno vitam, quippe in melius domicilium migraturus. nunc vero tacite mecum reputabo et recognoscam quae a te disputata sunt; a meridie aderis mihi, Socrate.

So. Faciam ut dicis; redibo autem in Cynosarges ad ambulationem, unde huc vocatus sum.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΥ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ʽΕΤΑΙΡΟΣ.

*Ἔχεις ἡμῖν εἰπεῖν ὅ τι ἐστὶ τὸ δίκαιον; ἢ οὐκ ἄξιόν σοι
δοκεῖ εἶναι λόγον περὶ αὐτοῦ ποιεῖσθαι; Ἔμοιγε καὶ
μάλα. Τί οὖν ἐστιν; Τί γὰρ ἄλλο γε ἢ τὰ νομιζόμενα
δίκαια; Μή μοι οὕτως, ἀλλ', ὥσπερ ἂν εἰ σύ μ' ἔροιο
τί ἐστιν ὀφθαλμός; εἴποιμ' ἄν σοι ὅτι ᾧ ὁρῶμεν· ἐὰν
δὲ καὶ δεῖξαί με κελεύῃς, δείξω σοι· καὶ ἐάν με ἔρῃ ὅτῳ
ψυχὴ ὄνομα; ἐρῶ σοι ᾧ γιγνώσκομεν· ἐὰν δὲ ἔρῃ αὖ τί
ἐστι φωνή; ἀποκρινοῦμαί σοι ᾧ διαλεγόμεθα· καὶ σὺ
οὕτω φράσον ὅτι δίκαιόν ἐστιν ᾧ τί χρώμεθα, ὥσπερ ἃ
νῦν δὴ ἠρόμην. Οὐ πάνυ ἔχω σοι οὕτως ἀποκρίνασθαι.
Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχ οὕτως ἔχεις, ἴσως τῇδέ πῃ ῥᾷον αὐτὸ
εὕροιμεν ἄν. φέρε, τὰ μείζω καὶ τὰ ἐλάττω τίνι σκοποῦν-
τες διαγιγνώσκομεν; ἆρ' οὐ μέτρῳ; Ναί. Μετὰ δὲ τοῦ
μέτρου τίνι τέχνῃ; ἆρ' οὐ μετρητικῇ; * Ναί. Τί δὲ τὰ 373
κοῦφα καὶ βαρέα, ἆρ' οὐ σταθμῷ; Ναί. Μετὰ δὲ τοῦ
σταθμοῦ τίνι τέχνῃ; οὐ τῇ στατικῇ; Πάνυ γε. Τί δὲ
δή; τὰ δίκαια καὶ τἄδικα τίνι σκοποῦντες διαγιγνώσκομεν
ὀργάνῳ, καὶ μετὰ τοῦ ὀργάνου τίνι τέχνῃ πρόσθεν; ἆρα
οὐδ' οὕτω πώς σοι καταφανές ἐστιν; Οὔ. Ἀλλὰ πάλιν
ὧδε· ὅταν ἀμφισβητῶμεν περὶ τῶν μειζόνων καὶ τῶν
ἐλαττόνων, τίνες ἡμᾶς διακρινοῦσιν; οὐχ οἱ μετρηταί;
Ναί. Ὅταν δὲ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀλίγων, * τίνες οἱ B
διακρίνοντες; οὐχ οἱ ἀριθμηταί; Ἀλλὰ τί; Ὅταν δὲ*

DE IUSTO.

SOCRATES AMICUS.

Potesne nobis dicere quid sit iustum? an non dignum tibi videtur esse de quo verba facias? Mihi admodum quidem. Quid igitur est? Quid aliud nisi ea quae iusta existimantur? Ne mihi ita respondeas, sed velut si tu me interrogares: quid est oculus? responderem tibi: quo videmus, et si etiam ostendere me iuberes, tibi ostenderem, et si ex me quaereres: cuinam rei est nomen animus? responderem tibi: qua cognoscimus; rursus si rogares: quid est vox? dicerem tibi: quo loquimur: sic tu quoque dicito quid sit id in quo utamur iusto, sicut quae nunc ego interrogabam. Haud sane possum tibi ita respondere. Verum, quoniam non ita potes, fortasse hoc modo facilius id inveniamus. age, maiora et minora quonam spectantes discernimus? nonne mensura? Etiam. Et praeter mensuram qua arte? nonne metiendi? Admodum. Quid vero levia et gravia, nonne libra? Vero. Et praeter libram qua arte? nonne ponderandi? Sane quidem. Quid igitur? iusta et iniusta quo spectantes discernimus instrumento, et praeter instrumentum qua arte? an nec ita tibi liquet? Non. Ac rursus ita: quum de maioribus et minoribus disceptamus, quinam inter nos diiudicant? nonne metiendi artis periti? Etiam. Quum vero de

περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων ἀμφισβητῶμεν ἀλλήλοις, ἐπὶ τίνας ἐρχόμεθα καὶ τίνες ἡμᾶς οἱ διακρίνοντές εἰσιν ἑκάστοτε; εἰπέ. Ἆρά γε δικαστὰς λέγεις, ὦ Σώκρατες; Εὖ γ' εὗρες. ἴθι δὴ καὶ τόδε πειράθητι εἰπεῖν. τί ποιοῦντες διακρίνουσιν *) οἱ μετρηταὶ περὶ τῶν μεγάλων καὶ σμικρῶν; ἆρ' οὐ μετροῦντες; Ναί. Τί δὲ περὶ τῶν βαρέων καὶ κούφων; οὐχ ἱστάντες; Ναί. Τί δὲ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀλίγων; ἆρ' οὐκ ἀριθμοῦντες; Ναί. Τί δὲ * δὴ περὶ τῶν δικαίων **) καὶ ἀδίκων ἄρα; ἀπόκριναι. C Οὐκ ἔχω. Λέγοντες, φαθί. Ναί. Λέγοντες ἄρα ἡμᾶς διακρίνουσιν, ὅταν περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων κρίνωσιν οἱ δικασταί. Ναί. Μετροῦντες δέ γε περὶ τῶν σμικρῶν καὶ μεγάλων οἱ μετρητικοί· μέτρον γὰρ ἦν ᾧ ταῦτ' ἐκρίνετο. Οὕτως. Ἱστάντες δ' αὖ περὶ τῶν βαρέων καὶ κούφων οἱ στατικοί· σταθμὸς γὰρ ἦν ᾧ ταῦτ' ἐκρίνετο. Ἦν γάρ. Ἀριθμοῦντες δ' αὖ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀλίγων οἱ ἀριθμητικοί. * ἀριθμὸς γὰρ ἦν ᾧ ταῦτ' ἐκρίνετο. Οὕτως. D Λέγοντες δέ γε, ὡς ἄρτι ὡμολογήσαμεν, περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων κρίνουσιν ἡμᾶς οἱ δικασταί· λόγος γὰρ ἦν ᾧ ταῦτ' ἐκρίνετο. Εὖ λέγεις, ὦ Σώκρατες. Ἀληθῆ μὲν οὖν· καὶ λόγος ἐστίν, ὡς ἔοικεν, ᾧ τὰ δίκαια καὶ ἄδικα κρίνεται. Φαίνεται γοῦν. Τί ποτε ὄντα τὰ δίκαια καὶ τἄδικα; ὥςπερ ἂν ἡμᾶς εἴ τις ἤρετο, Ἐπειδὴ μέτρον καὶ μετρητικὴ καὶ μετρητικὸς τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον διακρίνει, * τί ὂν τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον; εἴποιμεν ἂν E αὐτῷ ὅτι Τὸ μὲν μεῖζον ὑπερέχον, τὸ δὲ ἔλαττον ὑπερεχόμενον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον σταθμὸς καὶ στατικὴ καὶ στατικὸς διακρίνει, τί ὂν τό τε βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον; εἴποιμεν ἂν αὐτῷ ὅτι Τὸ μὲν κάτω ῥέπον ἐν τοῖς ζυγοῖς βαρύ, τὸ δὲ ἄνω κοῦφον· οὕτω δὴ καὶ εἰ ἔροιτο ἡμᾶς, Ἐπειδὴ δὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον λόγος τε καὶ δικαστικὴ καὶ δικαστής ἐστιν ἡμῖν ὁ διακρίνων, τί ποτε ὂν τὸ δίκαιον καὶ τἄδικον; τί ἔξομεν αὐτῷ ἀποκρίνεσθαι; ἢ οὐδέπω ἔχομεν εἰπεῖν; Οὐκ ἔχομεν. Πότερον

*) ἄλλ. διακρινοῦσιν.

**) γρ. οὐχ ἱστάντες; Ναί. Τί δὲ δὴ περὶ τῶν δικαίων.

multis et paucis, quinam iudicant? nonne ratiocinatores? Admodum. Et quum de iustis et iniustis inter nos disceptamus, ad quos accedimus et quinam sunt qui tum inter nos diiudicant? velim dicas. An iudices intelligis, Socrate? Bene reperisti. age dum hoc quoque conare dicere: quid facientes artis metiendi periti de magnis et parvis iudicant? nonne metiuntur? Ita. Quid qui de gravibus et levibus iudicant? nonne ponderant? Admodum. Quid de multis et paucis? nonne numerant? Etiam. Quid vero de iustis et iniustis? responde. Non possum. Dicunt, responde. Sane quidem. Dicentes igitur inter nos diiudicant, quum de iustis et iniustis iudicant iudices. Vero. Metientes autem de parvis et magnis metiendi artis periti; mensura enim haec iudicari posuimus. Ita. Et ponderantes de gravibus et levibus iudicant ponderandi artis periti; libra enim, ut vidimus, haec iudicantur. Vero. Numerantes porro de multis et paucis iudicant ratiocinatores; numero enim haec iudicari diximus. Ita. Dicentes autem, ut modo confessi sumus, de iustis et iniustis inter nos disceptantes diiudicant iudices; oratione enim haec iudicari concessimus. Bene narras, Socrate. Vera sane; et oratio est, ut patet, qua iusta et iniusta iudicantur. Videtur certe. Quid tandem sunt iusta et iniusta? quemadmodum si quis ex nobis quaereret: Quoniam mensura et ars metiendi et metiendi artis peritus maius et minus diiudicant, quid est maius et minus? diceremus ei Maius est quod superat et minus quod superatur. Quoniam vero grave et leve libra et ponderandi ars ponderandique artis peritus diiudicant, quid est grave et leve? responderemus ei Quod praeponderat in libra, grave est, quod sursum fertur leve: sic etiam si quis ex nobis percontaretur Quoniam iustum et iniustum oratio et iudicandi ars et iudex nobis iudicat, quid tandem est iustum et iniustum?

δὲ ἑκόντας * οἴει ἔχειν τοῦτο τὸ ἄδικον τοὺς ἀνθρώπους, 374 ἢ ἄκοντας; ὧδε δὲ λέγω· ἑκόντας οἴει ἀδικεῖν καὶ ἀδίκους εἶναι, ἢ ἄκοντας; Ἑκόντας ἔγωγε, ὦ Σώκρατες· πονηροὶ γάρ εἰσιν. Ἑκόντας ἄρα σὺ οἴει πονηροὺς εἶναι καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους; Ἔγωγε· σὺ δ' οὔ; Οὔχ, εἴ γέ τι δεῖ τῷ ποιητῇ πείθεσθαι. Ποίῳ ποιητῇ; Ὅστις εἶπεν

Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς οὐδ' ἄκων μάκαρ.

Ἀλλά τοι, ὦ Σώκρατες, εὖ ἡ παλαιὰ παροιμία ἔχει, ὅτι πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. Θαυμάζοιμ' * ἂν εἰ τοῦτό γε B ἐψεύσατο οὗτος ἀοιδός· ἐπεὶ εἴ σοι σχολή ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα αὐτόν, εἴτε ψευδῆ εἴτε ἀληθῆ λέγει. Ἀλλὰ σχολή. Φέρε δή, πότερον ἡγεῖ δίκαιον εἶναι ψεύδεσθαι, ἢ ἀληθῆ λέγειν; Ἀληθῆ ἔγωγε. Ψεύδεσθαι ἄρα ἄδικον; Ναί. Πότερον δὲ καὶ ἐξαπατᾶν ἡγεῖ δίκαιον, ἢ μὴ ἐξαπατᾶν; *) Μὴ ἐξαπατᾶν δήπου. Ἐξαπατᾶν ἄρα ἄδικον, Ναί. Τί δέ; βλάπτειν δίκαιον, ἢ ὠφελεῖν; Ὠφελεῖν. Βλάπτειν ἄρα ἄδικον; * Ναί. Ἔστιν ἄρα ἀληθῆ μὲν C λέγειν καὶ μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ὠφελεῖν δίκαιον, ψεύδεσθαι δὲ καὶ βλάπτειν καὶ ἐξαπατᾶν ἄδικον. Ναὶ μὰ Δία σφόδρα γε. Ἦ καὶ τοὺς πολεμίους; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ βλάπτειν δίκαιον τοὺς πολεμίους, ὠφελεῖν δὲ ἄδικον; Ναί. Οὐκοῦν καὶ ἐξαπατῶντας δίκαιον βλάπτειν τοὺς πολεμίους; Πῶς γὰρ οὔ; Τί δέ; ψεύδεσθαι, ἵνα ἐξαπατῶμεν καὶ βλάπτωμεν αὐτούς, οὐ δίκαιον; Ναί. Τί δέ; τοὺς φίλους οὐκ ὠφελεῖν * φὴς δίκαιον εἶναι; Ἔγωγε. Πότερον D μὴ ἐξαπατῶντας, ἢ ἐξαπατῶντας ἐπ' ὠφελείᾳ τῇ ἐκείνων; Καὶ ἐξαπατῶντας νὴ Δία. Ἀλλ' ἐξαπατῶντας μὲν δίκαιον ἄρα ὠφελεῖν, οὐ μέντοι ψευδομένους γε; ἢ καὶ ψευδομένους; Καὶ ψευδομένους δίκαιον. Ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικε, ψεύδεσθαί τε καὶ ἀληθῆ λέγειν δίκαιον καὶ ἄδικον. Ναί. Καὶ μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶν δίκαιον καὶ ἄδικον. Ἔοικεν. Καὶ βλάπτειν καὶ ὠφελεῖν δίκαιον καὶ ἄδικον. Ναί. Ταῦτα δή, **) ὡς ἔοικε, πάντα τὰ * τοιαῦτα ὄντα καὶ E δίκαια καὶ ἄδικά ἐστιν. Ἔμοιγε φαίνεται. Ἄκουε δή·

---

*) ἄλλ. Πότερον δὲ ἐξαπατᾷν ἢ μὴ ἐξαπατᾷν;

**) ἄλλ. Ταὐτὰ δή.

quid habebimus ei respondere? an necdum habemus dicere? Non habemus. Utrum vero sua sponte putas habere hoc iniustum homines, an invitos? ita autem dico: volentesne putas iniuste facere iniustosque esse, an nolentes? Volentes equidem, Socrate; sunt enim improbi. Volentes igitur tu arbitraris improbos esse et iniustos homines? Ego sane; tu non? Non, si poëtae est fides habenda. Cuinam poëtae? Qui dixit

Nemo volens pravus, nec invitus bonus.

At vero, Socrate, bene habet vetus proverbium, multa mentiri poëtas. Equidem mirer si id mentitus sit hic poëta; nam si otium tibi est videamus falsane an vera dicat. Est otium. Age iam, utrum putas iustum esse mentiri, an verum dicere? Verum equidem. Mentiri igitur iniustum? Etiam. Utrum etiam decipere ducis iustum, an non decipere? Non decipere utique. Decipere igitur iniustum? Ita. Quid vero? nocere iustum, an iuvare? Iuvare. Nocere igitur iniustum? Etiam. Est igitur verum dicere et non decipere et iuvare iustum, mentiri autem et nocere et decipere iniustum. Sane quidem hercle. Num hostes quoque? Haudquaquam. Sed decipere hostes iustum, iuvare autem iniustum? Vero. Nonne etiam decipiendo iustum est nocere hostibus? Quidni? Quid? mentiri, ut decipiamus eos atque laedamus, nonne iustum? Est. Quid vero? amicos iuvare nonne dicis iustum esse? Ego sane. Utrum non decipiendo, an decipiendo ad eorum utilitatem? Etiam decipiendo hercle. Num decipiendo quidem iustum est iuvare, mentiendo autem non est? an etiam mentiendo? Etiam mentiendo iustum. Est ergo, ut videtur, mentiri et vera dicere iustum et iniustum. Ita. Itemque non decipere et decipere iustum et iniustum. Videtur. Etiam nocere et prodesse iustum et iniustum. Vero. Haec igitur omnia, ut patet, quae huiusmodi sunt et iusta et iniusta sunt. Mihi sane videntur. Audi

ὀφθαλμὸν ἐγὼ ἔχω δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Ναί. Μυκτῆρα δεξιὸν καὶ ἀριστερόν. Πάνυ γε. Καὶ χεῖρα δεξιὰν καὶ ἀριστεράν. Ναί. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ ὀνομάζων τὰ μὲν δεξιὰ φὴς εἶναι, τὰ δὲ ἀριστερὰ τῶν ἐμῶν, εἴ σε ἐγὼ ἐροίμην ὁπότερα, ἆρ' ἂν ἔχοις εἰπεῖν ὅτι τὰ μὲν πρὸς τοῦ δεξιά ἐστι, τὰ δὲ πρὸς τοῦ ἀριστερά; Ναί. Ἴθι δὴ καὶ ἐκεῖ, ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ ὀνομάζων τὰ μὲν δίκαια φὴς εἶναι, τὰ δὲ ἄδικα, ἔχεις εἰπεῖν ὁπότερα τὰ δίκαια καὶ ὁπότερα * τὰ ἄδικα; Ἐμοὶ 375
μὲν τοίνυν δοκεῖ ἐν μὲν τῷ δέοντι καὶ τῷ καιρῷ ἕκαστα τούτων γιγνόμενα δίκαια εἶναι, ἐν δὲ τῷ μὴ δέοντι ἄδικα. Καλῶς γέ σοι δοκοῦν. ὁ μὲν ἄρα ἐν τῷ δέοντι ἕκαστα τούτων ποιῶν δίκαια ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐν τῷ δέοντι ἄδικα; Ναί. Οὐκοῦν ὁ μὲν τὰ δίκαια ποιῶν δίκαιος, ὁ δὲ τἄδικα ἄδικος; Ἔστι ταῦτα. Τίς οὖν ἐν τῷ δέοντι καιρῷ *) οἷός τε τέμνειν καὶ καίειν καὶ ἰσχναίνειν; Ὁ ἰατρός. Ὅτι ἐπίσταται, ἢ δι' ἄλλο τι; * Ὅτι ἐπίσταται. Τίς δ' ἐν B
τῷ δέοντι σκάπτειν καὶ ἀροῦν καὶ φυτεύειν οἷός τε; Ὁ γεωργός. Ὅτι ἐπίσταται, ἢ ὅτι οὔ; Ὅτι ἐπίσταται. Οὐκοῦν καὶ τἄλλα οὕτως; ὁ μὲν ἐπιστάμενος οἷός τε τὰ δέοντα ποιεῖν ἐστὶ καὶ ἐν τῷ δέοντι καὶ ἐν τῷ καιρῷ, ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔ; Οὕτως. Καὶ ψεύδεσθαι ἄρα καὶ ἐξαπατᾶν καὶ ὠφελεῖν, ὁ μὲν ἐπιστάμενος οἷός τε ποιεῖν ἕκαστα τούτων ἐν τῷ δέοντι καὶ τῷ καιρῷ, ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος * οὔ. Ἀληθῆ λέγεις. Ὁ δέ γε ταῦτα ποιῶν C
ἐν τῷ δέοντι δίκαιος; Ναί. Δι' ἐπιστήμην δέ γε ταῦτα ποιεῖ. Πῶς δ' οὔ; Δι' ἐπιστήμην ἄρα δίκαιος ὁ δίκαιος. Ναί. Οὐκοῦν ὁ ἄδικος διὰ τὸ ἐναντίον ἄδικός ἐστι τῷ δικαίῳ; Φαίνεται. Ὁ δὲ δίκαιος διὰ σοφίαν δίκαιος. Ναί. Δι' ἀμαθίαν ἄρα ὁ ἄδικος ἄδικος. Ἔοικεν. Κινδυνεύει ἄρα ὃ μὲν οἱ πρόγονοι ἡμῖν κατέλιπον σοφίαν, δικαιοσύνη εἶναι, ὃ δὲ ἀμαθίαν, τοῦτο δὲ ἀδικία. * Ἔοικεν. Ἑκόντες δὲ ἀμαθεῖς εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι, D

*) γρ. ὁ ἐν τῷ δέοντι καιρῷ. Ισ. ἐν τῷ δέοντι. ἢ ἐν τῷ δέοντι καὶ ἐν τῷ καιρῷ.

dum? oculum ego habeo dextrum et sinistrum, sicut ceteri homines. Vero. Et narem dextram et sinistram. Sane quidem. Etiam manum dextram et sinistram. Ita. Nonne, quoniam eadem nominans mea partim dextra dicis esse, partim sinistra, si te rogem utra, possis respondere, quae in hac parte sint, dextra esse; quae in illa, sinistra? Etiam. Age iam etiam hic, quoniam eadem nominans partim iusta dicis esse, partim iniusta, potesne dicere utra iusta et utra iniusta? Mihi quidem videntur horum singula, si convenienter et opportune fiant, iusta esse, sin minus, iniusta. Ac bene quidem opinaris. qui igitur convenienter horum quidque facit iusta facit, qui secus, iniusta? Etiam. Nonne qui iusta facit iustus, qui vero iniusta iniustus? Sunt ista. Quis igitur convenienter et tempore secare et urere et attenuare potest? Medicus. Quia novit, an propter aliud quid? Quia novit. Quis convenienter fodere et arare et plantare potest? Agricola. Quia scit, an quia nescit? Quia scit. Nonne cetera quoque sic se habent, ut qui sciat is convenientia possit facere et convenienter et tempore, qui vero nesciat, non possit? Ita. Ergo etiam qui mentiri et decipere et prodesse scit, singula haec convenienter et tempore potest facere, qui nescit, non potest. Vera dicis. Qui vero haec convenienter facit, is iustus est? Etiam. Per scientiam vero facit. Quidni? Per scientiam igitur iustus est qui iustus est. Ita. Nonne iniustus per id quod contrarium est iusti iniustus est? Patet. Iustus autem per sapientiam iustus. Vero. Per inscitiam ergo iniustus est iniustus. Patet. Videtur igitur, quod maiores nobis reliquerunt sapientiam nominantes, iustitia, quod vero inscitiam nominarunt, hoc iniustitia esse. Videtur sane. Volentesne autem inscii sunt homines, an nolentes? Nolentes. Nolentes igitur etiam iniusti. Videtur. Iniusti vero pravi

ἢ ἄκοντες; Ἄκοντες. Ἄκοντες ἄρα καὶ ἄδικοι. Φαίνεται. Οἱ δὲ ἄδικοι πονηροί. Ναί. Ἄκοντες ἄρα πονηροὶ καὶ ἄδικοι. Παντάπασι μὲν οὖν. Διὰ δὲ τὸ ἄδικοι εἶναι ἀδικοῦσιν· Ναί· Διὰ τὸ ἀκούσιον ἄρα. Πάνυ γε. Οὐ μὲν δὴ διὰ τὸ ἀκούσιόν γε τὸ ἑκούσιον γίγνεται. Οὐ γὰρ οὖν. Διὰ δὲ τὸ ἄδικον εἶναι τὸ ἀδικεῖν γίγνεται. Ναί. Τὸ δὲ ἄδικον ἀκούσιον. Ἀκούσιον. Ἄκοντες ἄρα ἀδικοῦσι καὶ ἄδικοί εἰσι καὶ πονηροί. Ἄκοντες, ὥς γε φαίνεται. Οὐκ ἄρα ἐψεύσατο τουτό γε ἀοιδός. Οὐκ ἔοικεν.

---

sunt. Etiam. Inviti ergo pravi et iniusti. Prorsus ita est. Eo autem quod iniusti sunt iniuste faciunt. Admodum. Eo igitur quod nolunt. Sane quidem. Neque vero per id quod non est voluntarium fit voluntarium. Minime vero. Eo autem quod iniusti sumus fit ut iniuste faciamus. Vero. Atqui iniustum est id quod non est voluntarium. Ita. Inviti igitur iniuste faciunt homines et iniusti sunt et pravi. Inviti vero, ut patet. Ergo non mentitus est hoc poëta. Non videtur.

Π Ε Ρ Ι   Α Ρ Ε Τ Η Σ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ἙΤΑΙΡΟΣ.

Ἆρα διδακτόν ἐστιν ἡ ἀρετή; ἢ οὐ διδακτόν, ἀλλὰ φύ- 376
σει οἱ ἀγαθοὶ γίγνονται ἄνδρες, ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ; Οὐκ
ἔχω εἰπεῖν * ἐν τῷ παρόντι, ὦ Σώκρατες. Ἀλλ' οὐδὲ B
σκεψώμεθα αὐτό. φέρε, εἴ τις βούλοιτο ταύτην τὴν ἀρε-
τὴν γενέσθαι ἀγαθὸς ἣ *) ἀγαθοί εἰσιν οἱ σοφοὶ μάγειροι,
πόθεν ἂν γένοιτο; Δῆλον ὅτι εἰ παρὰ τῶν ἀγαθῶν μα-
γείρων μάθοι. Τί δέ; εἰ βούλοιτο ἀγαθὸς γενέσθαι **)
ἰατρός, παρὰ τίνα ἂν ἐλθὼν γένοιτο ἀγαθὸς ἰατρός; Δῆ-
λον δὴ ὅτι παρὰ τῶν ἀγαθῶν τινὰ ἰατρῶν. Εἰ δὲ ταύτην
τὴν ἀρετὴν ἀγαθὸς βούλοιτο γενέσθαι ἥνπερ οἱ σοφοὶ
τέκτονες; * Παρὰ τῶν τεκτόνων. Εἰ δὲ ταύτην τὴν ἀρε- C
τὴν βουληθείη ἀγαθὸς γενέσθαι ἥνπερ οἱ ἄνδρες οἱ ἀγα-
θοί τε καὶ σοφοί, ποῖ χρὴ ἐλθόντα μαθεῖν; Οἶμαι μὲν
καὶ ταύτην, εἴπερ μαθητός ἐστι, παρὰ τῶν ἀνδρῶν τῶν
ἀγαθῶν· πόθεν γὰρ ἄλλοθεν; Φέρε δή, τίνες ἡμῖν ἄν-
δρες ἀγαθοὶ γεγόνασιν; ἵνα σκεψώμεθα εἰ οὗτοί εἰσιν οἱ
τοὺς ἀγαθοὺς ποιοῦντες. Θουκυδίδης καὶ Θεμιστοκλῆς καὶ
Ἀριστείδης καὶ Περικλῆς. Τούτων οὖν ἑκάστου ἔχομεν
διδάσκαλον * εἰπεῖν; Οὐκ ἔχομεν· οὐ γὰρ λέγεται. Τί D
δέ; μαθητήν, ἢ τῶν ξένων τινὰ ἢ τῶν πολιτῶν ἢ ἄλλον,
ἐλεύθερον ἢ δοῦλον, ὅστις αἰτίαν ἔχει διὰ τὴν τούτων ὁμι-
λίαν σοφός τε καὶ ἀγαθὸς γεγονέναι; Οὐδὲ τοῦτο λέγεται.

*) ἴσ. ἢ.   **) γίγνεσθαι.

DE VIRTUTE.

SOCRATES AMICUS.

Num doceri potest virtus? an non potest doceri, sed natura boni exsistunt viri, vel alio quo modo? Non possum dicere in praesentia, Socrate. Iam sic id tractemus. age, si quis hac virtute praestans fieri vellet qua praestant sapientes coqui, unde fieri posset? Patet, si a bonis coquis disceret. Quid vero? si vellet bonus fieri medicus ad quem profectus fieri posset bonus medicus? Liquet, ad bonum aliquem medicum. Porro si ad hanc virtutem bonus vellet fieri ad quam boni sunt sapientes fabri tignarii? Ad fabrum tignarium aliquem. Si vero ad hanc virtutem vellet bonus fieri qua praestant viri boni et sapientes, quo profectum eum oporteret discere? Arbitror vero hanc quoque, siquidem disci possit, a bonis viris discendam esse; a quibus enim aliis? Age iam, quinam nobis viri boni exstiterunt? ut videamus an hi sint qui bonos efficiant. Thucydides et Themistocles et Aristides et Pericles. Horum vero uniuscuiusque an magistrum possumus dicere? Non possumus; neque enim accepimus. Quid vero? an discipulum, vel peregrinum aliquem vel civem vel alium, liberum vel servum, qui dicatur horum consuetudine sapiens ac bonus evasisse? Nec hoc dicitur. At forsitan invidia

Ἀλλ' ἄρα μὴ ἐφθόνουν μεταδιδόναι τῆς ἀρετῆς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. *) Τάχα. Ἆρα ἵνα μὴ ἀντίτεχνοι αὐτοῖς γίγνοιντο, ὥςπερ οἱ μάγειροί τε καὶ ἰατροὶ καὶ τέκτονες φθονοῦσιν; **) οὐ γὰρ λυσιτελεῖ αὐτοῖς πολλοὺς ἀντιτέχνους γίγνεσθαι οὐδὲ οἰκεῖν ἐν πολλοῖς αὐτοῖς ***) ὁμοίοις. ἆρ' οὖν οὕτω καὶ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς οὐ λυσιτελεῖ ἐν ὁμοίοις αὐτοῖς ****) οἰκεῖν; Ἴσως. Εἰσὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὐχὶ ἀγαθοί τε καὶ δίκαιοι; Ναί. Ἔστιν οὖν ὅτῳ λυσιτελεῖ μὴ ἐν ἀγαθοῖς οἰκεῖν ἀνδράσιν, ἀλλ' ἐν κακοῖς; Οὐκ ἔχω εἰπεῖν. Ἆρ' οὖν οὐδὲ τοῦτ' ἔχεις εἰπεῖν, πότερον ἔργον ἐστὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν βλάπτειν, τῶν δὲ κακῶν ὠφελεῖν, ἢ τοὐναντίον; Τοὐναντίον. Οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἄρα ὠφελοῦσιν, οἱ * δὲ κακοὶ βλάπτουσιν; Ναί. 377 Ἔστιν οὖν ὅςτις βούλεται βλάπτεσθαι μᾶλλον ἢ ὠφελεῖσθαι; Οὐ πάνυ. Οὐδεὶς ἄρα βούλεται ἐν πονηροῖς οἰκεῖν μᾶλλον ἢ ἐν χρηστοῖς. Οὕτως. Οὐδεὶς ἄρα φθονεῖ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἄλλῳ, ὥςτε ἀγαθὸν καὶ ὅμοιον ἑαυτῷ ποιῆσαι. Οὔκουν φαίνεταί γε δὴ ἐκ τοῦ λόγου. Ἀκήκοας οὖν ὅτι Θεμιστοκλεῖ Κλεόφαντος υἱὸς ἐγένετο; Ἀκήκοα. Οὐκοῦν δῆλον ὅτι οὐδὲ τῷ υἱεῖ ἐφθόνει ὡς βελτίστῳ γενέσθαι * ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅς γε †) ἄλλῳ οὐδενί, εἴπερ B ἦν ἀγαθός; ἦν δέ, ὡς φαμέν. Ναί. Οἶσθα οὖν ὅτι Θεμιστοκλῆς τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο σοφὸν εἶναι καὶ ἀγαθόν· ἐπέβαινε γοῦν ἐπὶ τῶν ἵππων ††) ὀρθὸς ἑστηκώς, καὶ ἠκόντιζεν ἀπὸ τῶν ἵππων ὀρθός, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμάσια εἰργάζετο· καὶ ἄλλα πολλὰ ἐδίδαξε καὶ ἐποίησε σοφόν, ὅσα διδασκάλων ἀγαθῶν εἴχετο. ἢ ταῦτα οὐκ ἀκήκοας τῶν πρεσβυτέρων; Ἀκήκοα. Οὐκ ἄρα τὴν * φύσιν γέ τις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ αἰτιάσαιτ' ἂν κακὴν εἶναι. C Οὐκ ἂν οὖν δικαίως γε ἐξ ὧν σὺ λέγεις. Τί δὲ τόδε; ὡς †††) Κλεόφαντος ὁ Θεμιστοκλέους ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς ἐγένετο, ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν σοφός, ἤδη τοῦτο ἤκουσας ἢ νεωτέρου ἢ πρεσβυτέρου; Οὐκ ἤκουσα.

---

*) γρ. Ἀλλ' ἄρα — ἀνθρώποις; **) γρ. φρονοῦσιν; ***) ἴσ. αὑτοῖς. ****) ἴσ. αὑτοῖς. †) ἴσ. οὐδέ. ††) γρ. ἐπὶ τὸν ἵππον. †††) γρ. Τὸ δέ, ὡς.

adducti noluerint virtutem tradere ceteris hominibus? Fortasse. Num ne aemuli exsisterent, sicut coqui et medici et fabri tignarii inter se invident? non enim expedit eis multos artis aemulos exsistere neque inter multos sui similes habitare. num ita etiam viris bonis non expedit inter similes sui habitare? Fortasse. Nonne vero iidem boni sunt et iusti? Etiam. Est vero aliquis cui expediat non inter bonos habitare viros, sed inter malos? Non habeo dicere. Num vero nec hoc habes dicere, utrum bonorum sit nocere, malorum autem prodesse, an contra? Contra. Boni ergo iuvant, mali vero nocent? Etiam. Estne vero qui malit laedi, quam iuvari? Haudquaquam. Nemo igitur volt inter malos habitare potius quam inter bonos. Ita. Nullum ergo bonorum virorum invidia movet ne alterum bonum suique similem reddat. Haud sane videtur ex hac oratione. Audistine Themistocli Cleanthum filium fuisse? Audivi vero. Nonne patet Themistoclem non per invidiam prohibuisse filium quam optimum fieri, quippe qui nec alium ullum prohibuerit, si bonus fuerit? fuit autem, ut dicimus. Vero. Iam scis Themistoclem filium instituendum curavisse ut eques peritus et bonus fieret; conscendebat certe equum ita ut rectus in eo staret, et ex equo rectus iaculabatur aliaque multa mirabilia faciebat; praeterea alia multa eum doceri iussit et peritum fieri, quae tradi poterant a magistris bonis. an haec non audivisti de senioribus? Audivi. Non ergo dicere quisquam potuerit indolem filii eius malam fuisse. Haud sane iure, ex istis quae tu dicis. Quid vero hoc? Cleophantum Themistoclis filium virum bonum et sapientem fuisse in his quibus pater ipsius sapiens fuerit, hoc iam ex iuniore vel seniore audivisti? Non audivi. Num igitur haec quidem eum putamus filium suum voluisse doceri, in qua vero sa-

Ἆρ' οὖν ταῦτα μὲν οἰόμεθα βούλεσθαι αὐτὸν τὸν ἑαυτοῦ
υἱὸν παιδεῦσαι, ἣ δὲ αὐτὸς σοφίαν ἦν σοφός, μηδὲν βελ-
τίω αὐτὸν ποιῆσαι τῶν γειτόνων μηδενός, εἴπερ διδακτὸν
* ἦν ἡ ἀρετή; Οὔκουν εἰκός γε. Οὗτος μὲν δή σοι τοι- D
οῦτος διδάσκαλος ἀρετῆς, ὃν ὑπεῖπες. ἄλλον δὲ δὴ σκεψώ-
μεθα, Ἀριστείδην, ὃς ἔθρεψε μὲν τὸν Λυσίμαχον, ἐπαί-
δευσε δὲ κάλλιστα Ἀθηναίων, ὅσα διδασκάλων εἴχετο,
ἄνδρα δὲ οὐδενὸς βελτίω ἐποίησε· τοῦτον γάρ καὶ σὺ καὶ
ἐγὼ εἴδομεν καὶ συνεγενόμεθα. Ναί. Οἶσθα οὖν ὅτι
Περικλῆς αὖ ἔθρεψεν υἱεῖς Πάραλον *) καὶ Ξάνθιππον,
ὧν καὶ σύ μοι δοκεῖς τοῦ ἑτέρου ἐρασθῆναι. τούτους
* μέντοι, ὡς καὶ σὺ οἶσθα, ἱππέας μὲν ἐδίδαξεν οὐδενὸς E
χείρους Ἀθηναίων, καὶ μουσικὴν καὶ τὴν ἄλλην ἀγωνίαν
καὶ τἄλλα ἐπαίδευσεν, ὅσα τέχνη διδάσκονται, οὐδενὸς
χείρους· ἀγαθοὺς δὲ ἄρα ἄνδρας οὐκ ἐβούλετο ποιῆσαι;
Ἀλλ' ἴσως ἂν ἐγένοντο, ὦ Σώκρατες, εἰ μὴ νέοι ὄντες
ἐτελεύτησαν. Σὺ μὲν εἰκότως βοηθεῖς τοῖς παιδικοῖς,
Περικλῆς δὲ ἐκείνους, εἴπερ διδακτὸν ἦν ἀρετὴ καὶ οἷός
τ' ἦν ἀγαθοὺς ποιῆσαι, πολὺ πρότερον ἂν τὴν αὐτοῦ ἀρε-
τὴν σοφοὺς ἐποίησεν, ἢ μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν· ἀλλὰ μὴ
οὐκ ᾖ διδακτόν. * ἐπεὶ Θουκυδίδης αὖ δύο υἱεῖς ἔθρεψε, 378
Μελησίαν καὶ Στέφανον, ὑπὲρ ὧν σὺ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν,
ἅπερ ὑπὲρ τῶν Περικλέους υἱῶν· τούτων γὰρ δὴ καὶ σὺ
οἶσθα τὸν γ' ἕτερον μέχρι γήρως βιοῦντα, τὸν δ' ἕτερον
πόῤῥω πάνυ. καὶ μὴν καὶ τούτω **) ὁ πατὴρ ἐπαίδευσε
τά τε ἄλλα εὖ καὶ ἐπάλαισαν κάλλιστα Ἀθηναίων· τὸν
μὲν γὰρ Ξανθίᾳ ἔδωκε, τὸν δὲ Εὐδώρῳ οὗτοι δέ που ἐδό-
κουν κάλλιστα τῶν τότε παλαίειν. Ναί. Οὐκοῦν δῆλον
ὅτι οὗτος * οὐκ ἄν ποτε οἷ μὲν ἔδει δαπανώμενον δι- B
δάσκειν, ταῦτα μὲν ἐδίδαξε τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτοῦ, οἷ
δ' οὐδὲν ἔδει ἀναλώσαντα ἀγαθοὺς ἄνδρας ποιῆσαι, τοῦτο
δὲ οὐκ ἂν ἐδίδαξεν, εἰ διδακτὸν ἦν; Εἰκός γε. Ἀλλὰ
γὰρ ἴσως ὁ Θουκυδίδης φαῦλος ἦν; καὶ οὐχὶ ἦσαν αὐτῷ
πλεῖστοι φίλοι Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων, καὶ οἰκίας

---

*) γρ. ἔθρεψε Πάραλον. **) γρ. τούτων.

pientia ipse sapiens fuerit, nihilo meliorem eum quovis vicino fieri, siquidem tradi virtus potuisset? Nequaquam veri est simile. Talis igitur virtutis magist a est is quem subiecisti. alium vero consideremus, Aristidem, qui educavit quidem Lysimachum et erudiri curavit optime ex Atheniensibus in eis quae a magistris tradi poterant, sed virum non effecit quoquam meliorem; hunc enim et tu et ego vidimus eoque usi sumus. Etiam. Nosti vero Periclen quoque educasse filios suos Paralum et Xanthippum, quorum etiam tu mihi videris alterum in deliciis habuisse. hos autem, ut tu quoque scis, doceri quidem curavit ut equites exsisterent nulli Atheniensium cedentes, etiam musica, ceteris certaminibus et reliquis omnibus quae arte traduntur erudiri curavit ita ut nulli cederent, bonos autem viros an noluit eos exsistere? At fortasse exstitissent, Socrate, nisi iuvenes essent mortui. Tu quidem scilicet amoribus tuis succurris, Pericles autem illos, si virtus doceri ipseque bonos eos reddere potuisset, multo potius ad suam ipse virtutem sapientes effecisset, quam ad musicam et palaestram; sed vereor ut doceri possit. nam Thucydides quoque duos filios educavit, Melesiam et Stephanum, in quibus tu non poteris dicere quae in Periclis filiis; horum enim alterum tu quoque nosti ad senectutem vixisse; alterum ulterius. hos quoque pater quum ceteris bene erudiri curavit tum lucta ita ut optime de Atheniensibus luctarentur; alterum enim Xanthiae tradidit, alterum Eudoro; hi autem omnibus illius memoriae luctando praestare putabantur. Vero. Nonne igitur liquet numquam fieri potuisse ut hic eis quidem, in quae pecunia impendenda esset, filios suos erudiri curaret, hoc autem, quod sine impensis tradi potuisset, non curaret eos erudiri bonosque viros effici, si doceri potuisset. Liquet vero. An forsitan Thucydides ignobilis fuerit? at nonne habuit amicos plurimos Athe-

ἦν μεγάλης καὶ ἐδύνατο μέγα ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὥςτ᾽ εἴπερ ἦν τοῦτο διδακτόν, * ἐξεῦρεν ἂν C
ὅςτις αὐτοῦ ἔμελλε τοὺς υἱεῖς ἀγαθοὺς ποιήσειν ἢ τῶν ἐπιχωρίων ἢ τῶν ξένων, εἰ αὐτὸς μὴ ἐσχόλαζε διὰ τὴν τῆς πόλεως ἐπιμέλειαν; ἀλλὰ γάρ, ὦ ἑταῖρε, μὴ οὐκ ᾖ διδακτὸν ἡ ἀρετή. Οὐκ, ἴσως. Ἀλλὰ δὴ εἰ μὴ διδακτόν ἐστιν, ἆρα φύσει φύονται οἱ ἀγαθοί; καὶ τοῦτο τῇδέ πῃ σκοποῦντες ἴσως ἂν εὕροιμεν. φέρε γάρ· εἰσὶν ἡμῖν φύσεις ἵππων ἀγαθῶν; Εἰσίν. Οὐκοῦν εἰσί τινες ἄνθρωποι τέχνην ἔχοντες ᾗ τὰς τῶν ἵππων τῶν * ἀγαθῶν φύσεις D
γιγνώσκουσι, καὶ κατὰ τὸ σῶμα πρὸς δρόμον καὶ κατὰ τὴν ψυχήν, οἵτινές τε θυμοειδεῖς καὶ ἄθυμοι; Ναί. Τίς οὖν αὕτη ἡ τέχνη ἐστί; τί ὄνομα αὐτῇ; Ἱππική. Οὐκοῦν καὶ περὶ τοὺς κύνας ὡςαύτως ἔστι τις τέχνη ᾗ τὰς ἀγαθὰς καὶ τὰς κακὰς φύσεις τῶν κυνῶν διακρίνουσιν; Ἔστιν. Τίς αὕτη; Ἡ κυνηγετική. Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον εἰσὶν ἡμῖν δοκιμασταί, οἵτινες ὁρῶντες κρίνουσι τό τε * βέλτιον καὶ τὸ χεῖρον. Εἰσίν. E
Τίνας οὖν τούτους καλεῖς; Ἀργυρογνώμονας. Καὶ μὴν οἱ παιδοτρίβαι γιγνώσκουσι σκοπούμενοι τὰς φύσεις τὰς τῶν σωμάτων τῶν ἀνθρώπων, ὁποῖαί τε χρησταὶ καὶ ὁποῖαι μὴ πρὸς ἑκάστους τῶν πόνων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ νέων, ὅσα 'μέλλει τῶν σωμάτων ἄξια λόγου ἔσεσθαι καὶ ἐν οἷς ἐλπίς ἐστι πολλὴ τὰ ἔργα, ὅσα σώματος ἔχεται, εὖ ἀπεργάσασθαι. Ἔστι ταῦτα. Πότερον οὖν σπουδαιότερόν ἐστι ταῖς πόλεσιν ἵπποι καὶ κύνες ἀγαθοὶ καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα, ἢ ἄνδρες ἀγαθοί; Ἄνδρες ἀγαθοί. * Τί οὖν; 379
οἴει ἄν, εἴπερ ἦσαν φύσεις ἀγαθαὶ πρὸς ἀρετὴν ἀνθρώπων, οὐκ ἂν πάντα μεμηχανῆσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὥςτε διαγιγνώσκειν αὐτάς; Εἰκός γε. Ἔχεις οὖν τινὰ εἰπεῖν τέχνην ἥτις ἐστὶν ἐπὶ ταῖς φύσεσι ταῖς τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν ἀποδεδειγμένη, ὥςτε δύνασθαι αὐτὰς κρίνειν; Οὐκ ἔχω. Καὶ μὲν δὴ πλείστου ἂν ἦν ἀξία καὶ οἱ ἔχοντες αὐτήν· οὗτοι γὰρ ἂν ἡμῖν ἀπέφαινον τῶν νέων τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἔσεσθαι ἔτι παῖδας * ὄντας, οὓς ἂν ἡμεῖς B
παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει δημοσίᾳ, ὥςπερ

niensium et sociorum, et nobili loco natus et in magna potentia fuit in civitate et apud reliquos Graecos, ut, si hoc potuisset doceri, reperisset qui filios suos potuisset bonos efficere, vel indigenarum aliquem vel externorum, si ipse non vacasset ab administratione publica? at enim, amice, vereor ut doceri possit virtus. Fortasse non potest. Iam vero si doceri non potest, an natura exsistunt boni? et hoc quidem sic tractantes fortasse reperiemus. age enim. sunt nobis naturae equorum bonorum? Sunt vero. Nonne sunt homines quidam qui artem teneant qua equorum bonorum naturas cognoscant, et ratione corporis ad cursum et ratione animi, quinam animosi sint et qui ignavi? Vero. Quaenam igitur haec est ars? quid ei est nominis? Ars equitandi. Nonne etiam similiter ars quaedam est qua bonas et malas naturas canum discernant homines? Est. Quaenam haec? Ars venandi. Quin etiam auri et argenti sunt nobis aestimatores qui spectatione iudicant melius et deterius. Sunt. Quonam hos nomine afficis? Pecuniae spectatores. Atque etiam palaestrae magistri spectando cognoscunt corporum humanorum naturas, quae sint aptae, quae non ad singulos labores, tum seniorum tum iuvenum, quae corpora laude digna sint futura et quae spem magnam faciant fore ut opera corpore perficienda bene faciant. Sunt ista. Utrum igitur magis expetendi sunt civitatibus equi et canes boni et reliqua generis eiusdem, an viri boni? Viri boni. Quid igitur? putasne, si essent naturae hominum bonae ad virtutem, non omnia homines molituros fuisse, ut eas cognoscerent? Veri est simile. Habesne igitur aliquam dicere artem quae virorum bonorum naturas nobis ostendat, ut eas iudicare possimus? Non habeo. Et tamen plurimi facienda esset et ipsa et qui eam tenerent; hi enim ostenderent nobis iuvenes qui boni futuri essent, dum adhuc pueri essent, quos quidem suscipientes nos custodiremus in

τὸ ἀργύριον; καὶ μᾶλλόν τι, ἵνα μή τι φλαῦρον ἡμῖν πάθοιεν μήτε ἐν μάχῃ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενὶ κινδύνῳ, ἀλλ' ἀπέκειντο τῇ πόλει σωτῆρές τε καὶ εὐεργέται, ἐπειδή γε εἰς τὴν ἡλικίαν ἀφίκοιντο. ἀλλὰ γὰρ κινδυνεύει οὔτε φύσει οὔτε μαθήσει ἡ ἀρετὴ τοῖς ἀνθρώποις παραγίγνεσθαι. Πῶς οὖν ἄν, ὦ Σώκρατες, σοὶ δοκοῦσι γίγνεσθαι, εἰ μήτε φύσει * μήτε μαθήσει γίγνονται; τίν' ἄλλον τρόπον γίγνοιντ' ἂν οἱ ἀγαθοί; Οἶμαι μὲν οὐκ ἂν ῥᾳδίως αὐτὸ δηλωθῆναι, τοπάζω μὲν δὴ θεῖόν τι μάλιστα εἶναι τὸ κτῆμα καὶ γίγνεσθαι τοὺς ἀγαθούς, ὥςπερ οἱ θεῖοι τῶν μάντεων καὶ οἱ χρησμολόγοι· οὗτοι γὰρ οὔτε φύσει τοιοῦτοι γίγνονται οὔτε τέχνῃ, ἀλλ' ἐπιπνοίᾳ ἐκ τῶν θεῶν γιγνόμενοι τοιοῦτοί εἰσιν. οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ λέγουσι ταῖς πόλεσιν ἑκάστοτε τὰ ἀποβησόμενα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι * ἐκ θεοῦ ἐπιπνοίας πολὺ μᾶλλον καὶ ἐναργέστερον, ἢ οἱ χρησμῳδοί. λέγουσι δέ που καὶ αἱ γυναῖκες ὅτι θεῖος ἀνὴρ οὗτός ἐστι· καὶ Λακεδαιμόνιοι ὅταν τινὰ μεγαλοπρεπῶς ἐπαινῶσι, θεῖον ἄνδρα φασὶν εἶναι. πολλαχοῦ δὲ καὶ Ὅμηρος τῷ αὐτῷ τούτῳ καταχρῆται καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί· καὶ ὅταν βούληται θεὸς εὖ πρᾶξαι πόλιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐνεποίησεν, ὅταν δὲ μέλλῃ κακῶς πράξειν πόλις, ἐξεῖλε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ὁ θεός. οὕτως ἔοικεν οὔτε διδακτὸν εἶναι οὔτε φύσει ἀρετή, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγίγνεσθαι κτωμένοις.

---

arce publice, tamquam argentum, et magis etiam, ne quid mali eis accideret neque in pugna neque in alio ullo periculo, sed sepositi essent civitati servatores et benefici, quum in aetatem venissent. at videtur neque natura neque disciplina virtus hominibus obtingere. Quomodo igitur, Socrate, tibi videntur exsistere, si neque natura neque disciplina exsistunt? quonam alio modo exsistere poterunt boni? Arbitror quidem non posse hos facile declarari, suspicor tamen divinam quandam maxime rem esse, et bonos exsistere, quemadmodum divini vates et qui oracula edant; hi enim neque natura tales exsistunt neque arte, sed afflatu quodam divino tales exsistunt. sic etiam viri boni praedicunt civitatibus eventura et futura quaeque afflatu quodam divino multo magis et apertius, quam fatidici. et sane etiam mulieres dicunt Divinus vir hic est, et Lacedaemonii, quum eximie aliquem laudant, divinum virum dicunt esse. multis vero locis Homerus quoque eodem hoc utitur itemque reliqui poëtae; et quum deus salvam esse volt civitatem, viros bonos immittit, quum vero futurum est ut affligatur civitas, viros bonos huic civitati adimit deus. quocirca neque doceri posse neque natura exsistere videtur virtus, sed divinitus obtingere eis qui eam nanciscuntur.

ΔΗΜΟΔΟΚΟΣ.

Σὺ μὲν δὴ κελεύεις με, ὦ Δημόδοκε, ξυμβουλεύειν ὑμῖν 38
περὶ ὧν ξυνέρχεσθε *) βουλευσόμενοι· ἐμοὶ δὲ σκοπεῖσθαι
ἐπέρχεται τί ποτε δύναται ἡ ξύνοδος ὑμῶν καὶ ἡ τῶν
οἰομένων ξυμβουλεύειν ὑμῖν προθυμία καὶ ἡ ψῆφος ἣν
φέρειν ἕκαστος ὑμῶν διανοεῖται. τοῦτο μὲν γάρ, εἰ μὴ
ἔστιν ὀρθῶς καὶ ἐμπείρως ξυμβουλεύειν περὶ ὧν ξυνέρχε-
σθε **) βουλευσόμενοι, πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι ξυνέρχεσθαι
* βουλευσομένους περὶ ὧν ξυμβουλεύειν οὐκ ἔστιν ὀρθῶς; B
τοῦτο δέ, εἰ μὲν ἔστιν ὀρθῶς ξυμβουλεύειν καὶ ἐμπείρως
περὶ τῶν τοιούτων, ἐπιστήμη δ' ἀφ' ἧς ἔστιν ὀρθῶς ξυμ-
βουλεύειν περὶ τούτων μηδεμία ἐστί, πῶς οὐκ ἄτοπον; εἰ δέ
τις ἐπιστήμη ἀφ' ἧς ἔστι τὰ τοιαῦτα ὀρθῶς ξυμβουλεύειν,
οὐκ ἀνάγκη καὶ ἐπισταμένους εἶναί τινας ξυμβουλεύειν
ὀρθῶς περὶ τῶν τοιούτων; ὄντων δέ τινων ἐπισταμένων
ξυμβουλεύειν περὶ ὧν ξυνέρχεσθε βουλευσόμενοι, οὐκ ἀνά-
γκη * ἐστὶ καὶ ὑμᾶς ἤτοι ἐπίστασθαι περὶ τούτων ξυμβου- C
λεύειν ἢ μὴ ἐπίστασθαι; ἢ τοὺς μὲν ἐπίστασθαι ὑμῶν,
τοὺς δὲ μὴ ἐπίστασθαι; εἰ μὲν οὖν ἐπίστασθε πάντες, τί
δεῖ ἔτι ὑμᾶς συνέρχεσθαι βουλευσομένους; ξυμβουλεύειν
γὰρ ἱκανὸς ἕκαστος ὑμῶν. εἰ δ' αὖ πάντες μὴ ἐπίστασθε,
πῶς ἂν δύναισθε ***) βουλεύεσθαι; ἢ τί ὑμῖν προὔργου
τῆς ξυνόδου ταύτης εἴη ἂν μὴ δυναμένων γε βουλεύεσθαι;
εἰ δὲ οἱ μὲν ἐπίστανται, οἱ δὲ οὐκ ἐπιστάμενοί εἰσιν ὑμῶν,
οὗτοι δὲ ξυμβουλῆς δέονται, εἰ ἄρα δυνατόν ἐστι ξυμβου-

*) ἄλλ. περὶ ὧν ἂν ξυνέρχησθε.

) γρ. περὶ ὧν ἂν ξυνέρχησθε. *) γρ. δύνησθε.

DEMODOCUS.

Tu quidem iubes me, Demodoce, consilium vobis dare de his rebus de quibus consultaturi convenistis, mihi vero in mentem venit quaerere quid efficiant conventus vester et eorum qui se consilium vobis dare posse putant studium et quod vestrum quisque ferre cogitat suffragium. partim enim si non est ut recte et perite consilium detur de his rebus, de quibus consultaturi convenistis, quidni ridiculum sit consultaturos vos convenire, de quibus non licet recte suadere? partim vero, si quidem est ut recte et perite de his rebus consilium detur, scientia vero, ex qua recte aliquis de his consilium dare possit, nulla est, quidni absurdum sit? si vero est scientia per quam liceat de talibus recte dare consilium, nonne necesse est etiam scientes aliquos esse, qui recte de his dent consilium? iam si sunt aliqui qui sciant consilium dare de his rebus de quibus consultaturi convenistis, nonne necesse est etiam vos aut scire de his consilium dare aut nescire? vel aliquos de vobis scire, aliquos nescire? iam vero si omnes scitis, quid iam vos consultaturos convenire oportet? quisque enim vestrum ad consilium dandum idoneus erit; sin autem omnes nescitis, quomodo consultare poteritis? vel quid vobis utilitatis hic poterit conventus afferre, quum consultare non possitis? si vero aliqui sciunt, aliqui vestrum nesciunt et hi consilio indigent, siquidem fieri potest ut vir prudens consilium det imperitis, satis profecto vel unus vobis nescientibus suadere poterit; an-

λεύειν ἔμφρονα ἄνδρα τοῖς ἀπείροις, ἱκανὸς δήπου ἐστὶ καὶ εἷς ξυμβουλεῦσαι τοῖς ἐπισταμένοις ὑμῖν *) ἢ οὐ ταὐτὰ οἱ ἐπιστάμενοι ξυμβουλεύουσι πάντες; ὥςτ' ἀκούσαντας ὑμᾶς τούτου ἀπαλλάττεσθαι προςήκει· νῦν δ' οὐ ποιεῖτε τοῦτο, ἀλλὰ βούλεσθε πολλῶν ξυμβουλευόντων ἀκούειν. οὐ γὰρ ὑπολαμβάνετε εἰδέναι τοὺς ἐπιχειροῦντας ὑμῖν ξυμβουλεύειν περὶ ὧν ξυμβουλεύουσιν· εἰ γὰρ ὑπελαμβάνετε εἰδέναι τοὺς ξυμβουλεύοντας ὑμῖν, ἑνὸς μόνου ἀκούσασιν ἐξήρκει ἂν ὑμῖν. * τὸ οὖν ξυνέρχεσθαι ἀκουσομένους μὴ 38
εἰδότων, ὡς προὔργου τι ποιοῦντας, πῶς οὐκ ἄτοπόν ἐστι;

Καὶ περὶ μὲν τῆς ξυνόδου ὑμῶν ἀπορῶ ταύτῃ. περὶ δὲ τῆς τῶν οἰομένων ὑμῖν ξυμβουλεύειν προθυμίας ἐκεῖνο ἄπορον. εἰ μὲν γὰρ μὴ ταὐτὰ ξυμβουλεύουσι περὶ τῶν αὐτῶν ξυμβουλεύοντες, πῶς ἂν πάντες καλῶς ξυμβουλεύοιεν, μὴ ξυμβουλεύοντες ἃ ξυμβουλεύει ὁ ὀρθῶς ξυμβουλεύων; ἢ πῶς οὐκ ἂν ἄτοπος εἴη ἡ προθυμία * τῶν B
προθυμουμένων ξυμβουλεύειν περὶ ὧν ἀπείρως ἔχουσιν; οὐ γὰρ δὴ ἔμπειροι ὄντες προαιρήσονται ξυμβουλεύειν μὴ ὀρθῶς. εἰ δ' αὖ ταὐτὰ ξυμβουλεύουσι, τί δεῖ πάντας αὐτοὺς ξυμβουλεύειν; εἷς γὰρ αὐτῶν τὰ αὐτὰ ξυμβουλεύων ἱκανὸς ἔσται. τὸ οὖν τοιαῦτα προθυμεῖσθαι ἃ οὐδὲν προὔργου ἂν γένοιτο, πῶς οὐ γελοῖον; οὔτε οὖν ἡ τῶν ἀπείρων προθυμία οὐκ ἂν ἄτοπος εἴη, τοιαύτη γε οὖσα, οὔτε οἱ ἔμφρονες ἂν τοιαῦτα * προθυμηθεῖεν, εἰδότες ὅτι καὶ εἷς C
τις αὐτῶν τὸ αὐτὸ πράξει, ξυμβουλεύων γε, ὡς προςήκει. ὥςτε πῶς οὐ γελοῖός ἐστιν ἡ προθυμία τῶν οἰομένων ὑμῖν ξυμβουλεύειν, οὐ δύναμαι εὑρεῖν.

Τὸ δὲ περὶ τῆς ψήφου ἧς φέρειν διανοεῖσθε, τί δύναται, ἀπορῶ μάλιστα. πότερον γὰρ τοὺς εἰδότας ξυμβουλεύειν κρίνετε; ἀλλ' οὐ πλείονες ἑνὸς ξυμβουλεύσουσιν, οὐδὲ ἄλλως καὶ ἄλλως περὶ τοῦ αὐτοῦ. ὥςτε περὶ τούτων μὲν τὴν ψῆφον φέρειν * ὑμᾶς οὐ δεήσει. ἀλλὰ τοὺς ἀπεί- D
ρους καὶ ὡς μὴ δεῖ ξυμβουλεύοντας κρίνετε; ἢ τοῖς τοιούτοις ὡς μαινομένοις οὐκ ἐπιτρέπειν ξυμβουλεύειν προςή-

*) Ἴσ. τοῖς μὴ ἐπισταμένοις ὑμῖν.

non idem qui sciunt omnes consilium dant? quare vos hoc audito discedere decet; nunc autem hoc non facitis, sed multos consilium dantes audire voltis. non enim putatis scire eos qui vobis consilium dare conentur ea de quibus consilium dent; si enim scire putaretis vobis consilium daturos, unum solum audire satis haberetis. vos igitur convenisse audituros nescientes, tamquam operae pretium facturos, quidni absurdum sit?

Ac de conventu quidem vestro sic animi pendeo. De eorum autem studio qui se consilium vobis dare posse putant, illud mihi dubium est. si enim non eadem suadent qui de eisdem rebus consilium dant, quomodo omnes recte suadere poterunt, non suadentes quae suadet is qui recte suadet? an quidni absurdum fuerit eorum studium qui ad consulendum prompti sint de his quorum imperiti sint? nam si periti sunt, non in animum inducent non recte suadere. si vero idem suadent, quid necesse est omnes consilium dare? unus enim ex eis idem suadens satis erit. talia igitur appetere quae nihil utilitatis praebeant nonne ridiculum est? neque igitur imperitorum studium non poterit esse absurdum, quum tale sit, neque prudentes talia facere studebunt quum sciant unum aliquem ex ipsis idem posse facere, suadentem videlicet, ut convenit. quocirca cur non ridiculum sit eorum studium qui consilinm se vobis dare posse putent, non possum reperire.

De suffragio autem quod ferre cogitatis, quid possit, maxime pendeo. utrum enim de eis qui consilium dare sciunt iudicatis? at non plures uno consilium dabunt, neque aliter atque aliter eadem de re. quocirca suffragium vobis ferre opus non erit. an de imperitis nec ita ut oportet consilium dantibus iudicatis? his vero tamquam insanis permittere ut consilium dent quomodo convenit? si vero neque de peritis neque de

κει; εἰ δὲ μήτε τοὺς ἐμπείρους μήτε τοὺς ἀπείρους κρινεῖτε, τίνας κρινεῖτε; ἀρχὴν δὲ τί δεῖ πάντως ἄλλους ξυμβουλεύειν ὑμῖν, εἴπερ κρίνειν τὰ τοιαῦτα ἱκανοί ἐστε; εἰ δ' αὖ *) μὴ ἐστὲ ἱκανοί, τί καὶ δύνανται ὑμῖν αἱ ψῆφοι; ἢ πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι ξυνέρχεσθαι μὲν ὑμᾶς ξυμβουλευσομένους, * ὡς δεομένους ξυμβουλίας καὶ οὐχ ἱκανοὺς ὄντας E αὐτούς, ξυνελθόντας δὲ οἴεσθαι δεῖν ψηφίζεσθαι ὡς κρίνειν ἱκανοὺς ὄντας; οὐ γὰρ δὴ καθ' ἕνα μὲν ὄντες οὐκ οἴδατε, ξυνελθόντες δὲ φρόνιμοι γίγνεσθε· οὐδ' αὖ ἰδίᾳ μὲν ἀπορεῖτε, ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ αὐτὸ οὐκέτι ἀπορεῖτε, ἀλλ' ἱκανοὶ γίγνεσθε ξυνορᾶν ποῖα πρακτέα ἐστὶν ὑμῖν, καὶ ταῦτα παρ' οὐδενὸς μαθόντες οὐδ' αὐτοὶ εὑρόντες, ὅ ἐστι δεινότατον ἁπάντων. οὐ γὰρ δή, μὴ δυνάμενοί γε ξυνορᾶν ἃ πρακτέον * ἐστί, κρίνειν ἱκανοὶ ἔσεσθε τὸν ὀρθῶς ξυμβου- 38 λεύοντα περὶ τούτων ὑμῖν. οὐδ' αὖ τοῦτό γε ἐρεῖ εἷς ὢν ὁ ξυμβουλεύων ὑμῖν οὗτος **) ὑμᾶς διδάξειν ἃ πρακτέον ὑμῖν ἐστί, καὶ κρινεῖν τοὺς κακῶς καὶ μὴ ξυμβουλεύοντας ὑμῖν, οὕτως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ὄντας τοσούτους· τοῦτο δὲ ἐκείνου οὐδὲν ἧττον ἂν φανείη δεινὸν ὄν. εἰ δὲ μήθ' ἡ ξύνοδος μήθ' ὁ ξυμβουλεύων ἡμῖν ἱκανοὺς κρίνειν ποιεῖ ὑμᾶς, τίς χρεία τῶν ψήφων ἐστὶν ὑμῖν; ἢ πῶς οὐκ ἐναντιοῦται ἡ ξύνοδος ὑμῶν * ταῖς ψήφοις καὶ αἱ ψῆφοι τῇ B τῶν ξυμβουλευόντων ὑμῖν προθυμίᾳ; ἡ μὲν γὰρ ξύνοδός ἐστιν ὑμῶν ὡς οὐχ ἱκανῶν, ἀλλὰ ξυμβούλων δεομένων, αἱ δὲ ψῆφοι φέρονται ὡς οὐ ξυμβούλων δεομένων, ἀλλὰ καὶ κρίνειν καὶ ξυμβουλεύειν δυναμένων· καὶ ἡ μὲν προθυμία τῶν ξυμβουλευόντων ὑμῖν ὡς εἰδότων ἐστίν, αἱ δὲ παρ' ὑμῶν ψῆφοι ὡς οὐκ εἰδότων τῶν ξυμβουλευόντων φέρονται. καὶ εἴ τις ὑμᾶς ἔροιτο τοὺς ψηφισαμένους καὶ τὸν ξυμβουλεύσαντα ὑμῖν, * περὶ ὧν ἂν ψηφίσησθε, Πότερον ἴστε C ὅτι ἔσται οὗ ἕνεκα πράττειν διανοεῖσθε ἃ ἐψηφίσασθε, οὐκ οἴομαι ἂν φῆσαι ὑμᾶς. Τί δ', εἰ γένοιτο οὗ ἕνεκα πράττειν ἂν διανοεῖσθε, ἴστε ὅτι ξυνοίσει τοῦτο ἡμῖν; οὐδὲ τοῦτο ἂν φῆσαι οἴομαι ὑμᾶς οὐδὲ τὸν ξυμβουλεύοντα ὑμῖν. Τῶν ἀνθρώπων δὲ τίνα ὑπολαμβάνετε εἰδέναι τι τούτων;

*) γρ. οὖν. **) γρ. οὕτως.

imperitis iudicabitis, de quibusnam iudicabitis? omnino quid necesse est alios vobis consilium dare, si ad talia ipsi valetis iudicanda? sin autem non valetis, quid possunt vobis suffragia? at quidni ridiculum sit vos convenire consultaturos, tamquam consilio indigentes nec ipsos ad id dandum valentes, congressos vero putare suffragia vobis ferenda esse, quasi iudicare et decernere satis possitis? neque enim fieri potest ut vos singuli nesciatis, in unum vero locum congressi prudentes sitis; neque etiam ut privatim quidem pendeatis, congressi vero in unum locum iam non pendeatis, sed satis possitis perspicere quae vobis faciunda sint, praesertim quum, id quod omnium gravissimum est, neque a quoquam didiceritis neque ipsi inveneritis. vos enim nisi perspicere poteritis quae faciunda sint, non valebitis ad iudicandum qui recte vobis de his suasurus sit. neque etiam hoc dicit unus ille qui vobis consilium daturus est se docturum vos quae faciunda sint, ita ut iudicaturi sitis qui male aut secus vobis suadeant, tam brevi tempore tamque de multis; hoc vero non minus illo reperietur grave. iam si neque conventus neque qui vobis consilium daturus est idoneos vos ad iudicandum reddit, quid vobis opus est suffragiis? nonne pugnat conventus vester cum suffragiis et suffragia cum eorum qui consilium vobis daturi sunt studio? nam concilium a vobis habetur tamquam ipsis non valentibus, sed aliorum consilio indigentibus, suffragia vero feruntur quasi consilio non indigeatis, sed et iudicare et consilium dare possitis; et studium eorum qui vobis consilium daturi sunt est ut scientium, suffragia vero a vobis feruntur, tamquam inscientes sint ii qui consilium sint daturi. ac si quis vos qui suffragia tuleritis et eum qui consilium vobis dederit, interroget ista de quibus suffragia tuleritis: An scitis hoc esse futurum, cuius gratia facere cogitatis ea quae suffragiis decrevistis? non arbitror vos affirmaturos esse. Quid

εἴ τις προςέροιτο ὑμᾶς, οὐδὲ τοῦτο ξυγχωρεῖν ἂν οἴομαι ὑμᾶς. ὅταν οὖν περί τε ὧν ξυμβουλεύετε ἢ τοιαῦτα οἷα ὑμῖν * μὴ δῆλα εἶναι, οἵ τε ψηφιζόμενοι καὶ οἱ ξυμβουλεύοντες ἄπειροι ὦσιν, εἰκότως καὶ ὑμεῖς φήσετε ξυμπίπτειν ἀπιστεῖν καὶ μεταμέλεσθαι πολλάκις αὐτοῖς καὶ περὶ ὧν ἂν ξυμβουλεύσωνται καὶ περὶ ὧν ἂν ψηφίσωνται. τοῖς ἀγαθοῖς δὲ τοιαῦτα ξυμβαίνειν οὐ προςήκει· ἴσασι γὰρ καὶ περὶ ὧν ξυμβουλεύουσιν, ὁποῖά τ' ἐστί, καὶ τοῖς πεισθεῖσιν αὐτοῖς ὅτι βεβαίως ὑπάρχει ὧν ἕνεκα ξυμβουλεύουσι, καὶ ὅτι οὔτε αὐτοῖς οὔτε τοῖς πεισθεῖσιν αὐτοῖς πώποτε μεταμελήσει. * περὶ τοιούτων οὖν ἔγωγε τοὺς νοῦν ἔχοντας ξυμβουλεύειν ἀξιοῦν ὑπελάμβανον, ἀλλ' οὐ περὶ ὧν σὺ κελεύεις με ξυμβουλεύειν· ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς ἐκείνων ξυμβουλίας τὸ τέλος εὐτυχία, ἀπὸ δὲ τῆς τούτων φλυαρίας ἀτυχία ἐστίν.

D (margin, line 3); E (margin, line 11)

Παρεγενόμην δ' ἀνθρώπῳ τινὶ νουθετοῦντι ἑαυτοῦ ἑταῖρον, διότι ἐπίστευε τῷ κατηγοροῦντι οὐκ ἀκούσας τοῦ ἀπολογουμένου, ἀλλὰ μόνον τοῦ κατηγοροῦντος. ἔλεγεν οὖν ὡς δεινὸν πρᾶγμα ποιοῖ *) καταγιγνώσκων τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε αὐτὸς * παραγενόμενος οὔτε τῶν φίλων 383
ἀκούσας παραγενομένων, οἷς εἰκὸς ἦν αὐτὸν λέγουσιν πιστεύειν· οὐδ' αὖ ἀμφοτέρων ἀκούσας οὕτω προπετῶς ἐπίστευσε τῷ κατηγοροῦντι· δίκαιον δὲ εἶναι καὶ τοῦ ἀπολογουμένου ἀκοῦσαι πρὸ τοῦ ἐπαινεῖν ἢ μέμφεσθαι, ὥςπερ καὶ τοῦ κατηγοροῦντος. πῶς γὰρ ἄν τις ἢ δίκην καλῶς δικάσαι ἢ ἀνθρώπους κατὰ τρόπον κρῖναι δύναιτο, μὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιδίκων ἀκούσας; τοὺς γὰρ λόγους παραβαλλομένους, * ὥςπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸ χρυσίον, B
ἄμεινον κρίνεσθαι. ἢ τίνος ἕνεκεν ἢ χρόνον ἀμφοτέροις δίδοσθαι τοῖς ἀντιδίκοις, ἢ ὀμνύειν τοὺς δικαστὰς ἀκροάσεσθαι ὁμοίως ἀμφοτέρων, εἰ μὴ ὑπελάμβανεν ὁ νομοθέτης τὰς δίκας δικαιότερον ἂν καὶ βέλτιον κρίνεσθαι ὑπὸ

---

*) γρ. ποιεῖ.

vero, si evenerit hoc cuius gratia facere cogitaveritis, an scitis id vobis utile futurum esse? neque hoc vos affirmaturos esse arbitror nec eum qui vobis suasurus sit. Hominum vero quemnam putatis horum aliquid scire? si quis hoc praeterea ex vobis quaerat, nec hoc concessuros vos esse arbitror. quum igitur ea de quibus consilium datis eiusmodi sint quae vobis non liqueant, et qui suffragium ferunt itemque ii qui consilium dant imperiti sint, iure etiam ipsi dicetis evenire ut diffidant et saepenumero eos poeniteat illorum de quibus consilium dederint et suffragia tulerint. at bonis talia accidere non convenit; sciunt enim et qualia sint de quibus consilium dent et persuasis ipsis certe eventura esse ea quorum causa consilium dederint, neque umquam fore ut vel ipsos vel persuasos eorum poeniteat. de talibus igitur equidem mente praeditos debere consilium dare putabam, non de quibus tu me consilium dare iubes; ex illa enim consultatione tandem efflorescit felicitas, ex his vero nugis infelicitas proficiscitur.

Adfui quum homo quidam reprehenderet amicum suum quod fidem haberet accusatori, non audito defensore, sed tantummodo accusatore. dicebat vero indignum esse, quod hominem condemnaret, quum neque ipse adfuisset neque ex amicis qui adfuissent audivisset, quibus quidem affirmantibus credere ei conveniret: quod igitur neutris auditis sic temere fidem haberet accusatori; par autem esse nos etiam eum qui se defenderet audire prius quam eum laudaremus aut reprehenderemus, sicut etiam accusatorem. quomodo enim aliquis vel causam recte iudicare vel de hominibus rite existimare possit, nisi utrosque audiverit litigantes? orationes enim inter se collatas, velut purpuram et aurum, rectius iudicari. an qua de causa vel tempus utrisque adversariis dari vel iudices iurare se utrosque aeque audituros esse legis lator iussisset, nisi

τῶν δικαστῶν; σὺ δέ μοι δοκεῖς οὐδὲ τοῦτο τὸ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμενον ἀκηκοέναι. Τὸ ποῖον; ἔφη.

Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον * *ἀκούσῃς.* C καίτοι οὐκ ἂν οὕτω τοῦτο περιεφέρετο, εἰ μὴ καλῶς ἐλέγετο καὶ ὡς προσήκει. ξυμβουλεύω οὖν σοι, ἔφη, τοῦ λοιποῦ μὴ προπετῶς οὕτως τοὺς ἀνθρώπους μήτε μέμφεσθαι μήτ᾽ ἐπαινεῖν.

Ὁ οὖν ἕτερος ἄτοπον ἔφη αὐτῷ καταφαίνεσθαι, εἰ ἕνα μὲν γνῶναι λέγοντα πότερον ἀληθεύει ἢ ψεύδεται οὐ δυνατόν, δύο δὲ λέγοντας γνῶναι δυνατὸν ἔσται· καὶ παρὰ μὲν τοῦ ἀληθῆ λέγοντος μαθεῖν οὐ δυνατόν, * ὑπὸ τούτου D δ᾽ αὐτοῦ καὶ ἄλλου ψευδομένου διδαχθῆναι οἷόν τε· καὶ εἰ ὁ μὲν εἷς ὀρθῶς καὶ ἀληθῆ λέγων ἐμφανίσαι ἃ λέγει οὐ δυνήσεται, δύο δέ, ὧν ὁ ἕτερος ψεύσεται καὶ οὐκ ὀρθῶς ἐρεῖ, δυνήσονται ἐμφανίσαι τοῦτο ὃ ὁ λέγων ὀρθῶς ἐμφανίσαι οὐχ οἷός τ᾽ ἦν. ἀπορῶ δ᾽, ἔφη, κἀκεῖνο, πῶς ποτε ἐμφαίνουσι. πότερον γὰρ σιωπῶντες ἢ λέγοντες; εἰ μὲν γὰρ σιωπῶντες ἐμφανιοῦσιν, οὐδετέρου ἂν δέοι, μήτι γε *) ἀμφοτέρων, ἀκούειν· εἰ δὲ λέγοντες * ἀμφότεροι ἐμφα- E νιοῦσιν, ἀμφότεροι δὲ κατ᾽ οὐδένα τρόπον λέγουσιν (ἐν μέρει γὰρ λέγειν ἑκάτερον ἀξιοῦσι), πῶς ἀμφοτέρους ἐμφανίσαι ἅμα οἷόν τε; εἰ γὰρ ἐμφαίνουσιν ἅμα ἀμφότεροι, καὶ ἐροῦσι τότε ἅμα· τοῦτο δ᾽ οὐκ ἐῶσιν. ὥστε λοιπόν, εἴπερ λέγοντες ἐμφαίνουσιν, ἑκάτερος εἰπὼν ἐμφανιεῖ· καὶ ὁπότε γε ἐρεῖ ἑκάτερος, τότε καὶ ἐμφανιεῖ ἑκάτερος αὐτῶν· ὥστ᾽ ἐρεῖ ὁ μὲν πρότερος, ὁ δ᾽ ὕστερος, καὶ ἐμφανιεῖ ὁ μὲν πρότερος, ὁ δ᾽ ὕστερος. καίτοι εἴπερ ταὐτὸ ἐν μέρει ἐμφανιοῦσιν ἑκάτεροι, τί δεῖ ἔτι τοῦ ὑστέρου ἀκούειν; ὑπὸ γὰρ τοῦ πρότερον εἰπόντος ἤδη φανερὸν ἔσται. * ἐκεῖνο 384 δ᾽, ἔφη, εἴπερ ἀμφότεροι ἐμφανιοῦσι, πῶς οὐ καὶ ὁ ἕτερος αὐτῶν ἐμφανιεῖ; ὧν γὰρ ὁ ἕτερος οὐκ ἐμφανιεῖ, οὗτοι ἀμφότεροι πῶς ἂν ἐμφανίσαι δύναιντο; εἰ δ᾽ ἑκάτερος ἐμφανιεῖ, δῆλον ὅτι ἐρεῖ πρότερος καὶ ἐμφανιεῖ πρότερος· ὥστ᾽ ἐκείνου μόνου ἀκούσαντα γνῶναι πῶς ἐστὶν οὐχ οἷόν τε.

---

*) γρ. μήτοιγε.

putasset ita fore ut iustius et melius res a iudicibus iudicarentur? tu vero mihi videris nec illud quod volgo usurpatur audisse. Quidnam? inquit.

Numquam decernas, nisi utrumque audiveris ante. hoc sane non esset tanto opere celebratum, nisi recte diceretur et ita ut convenit. auctor igitur tibi sum, inquit, ne in posterum sic temere homines neque reprehendas neque laudes.

Alter vero absurdum sibi videri dixit, unus quidem si diceret, cognosci non posse utrum vera diceret necne, duo vero si dicerent, posse cognosci; et ab eo quidem qui vera diceret disci non posse, ab hoc vero ipso et ab altero qui mentiretur, posse disci; et unum quidem recte et vera dicentem declarare non posse quae dicere vellet, duo vero, quorum alter mentiretur nec recte diceret, declarare posse hoc quod qui recte loqueretur declarare non posset. dubito vero, inquit, etiam hoc, quo tandem pacto declarent. utrum enim tacentes, an dicentes? nam si tacentes declarabunt, neutrum opus erit, nedum ambos, audire; sin autem dicentes ambo declarabunt, ambo vero neutro modo dicunt (separatim enim ut uterque dicat volunt), quomodo fieri poterit ut ambo simul declarent? si enim ambo simul declarant, dicent etiam simul; hoc autem non permittunt. quare relinquitur, ut, si dicentes declarent, uterque dicens declaret, et quum dicat uterque, tum etiam uterque eorum declaret. itaque dicet alter prior, alter posterior, et declarabit alter prior alter posterior. quamquam si idem separatim utrique declarabunt, quid attinet iam audire posteriorem? per eum enim, qui prius dixerit, iam manifestum erit. illud vero, inquit, si ambo declarabunt, quidni etiam alter eorum sit declaraturus? quorum enim alter non declarabit, hi utrique quomodo poterunt declarare? si vero uterque declarabit, priorem patet dicturum et priorem declaraturum esse; quocirca, ut quis illo solo audito cognoscat quomodo res habeat, fieri non potest.

Ἐγὼ γοῦν ἀκούων αὐτῶν ἠπόρουν καὶ κρίνειν οὐχ οἷός τ' ἦν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ἔφασαν οἱ παρόντες τὸν πρῶτον λέγειν ἀληθῆ. εἰ οὖν τι ἔχεις ξυμβαλέσθαι * μοι B περὶ τούτων· πότερον ἔστιν ἑνὸς λέγοντος γνῶναι τί λέγει, ἢ προςδεῖται τοῦ ἀντεροῦντος, εἰ μέλλει τις γνώσεσθαι πότερον ὀρθῶς λέγει; ἢ οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀμφοτέρων ἀκούειν; ἢ πῶς νομίζεις;

Πρώην τις ἐνεκάλει ἀνθρώπων τινὶ ὅτι αὐτῷ ἀργύριον χρῆσαι οὐκ ἠθέλησεν οὐδὲ πιστεῦσαι. κἀκεῖνος μὲν ᾧ ἐνεκάλει, ἀπελογεῖτο· ἄλλος δέ τις τῶν παρόντων ἠρώτησε τὸν ἐγκαλοῦντα, πότερον ὁ μὲν μὴ πιστεύσας αὐτῷ μηδὲ * χρήσας ἥμαρτε· Σὺ δ', ἔφη, οὐ πείσας σοι χρῆ- C σαι οὐχ ἡμάρτηκας; ὁ δέ, Τί γὰρ ἥμαρτον; εἶπε. Πότερος δ', ἔφη, σοὶ δοκεῖ ἁμαρτάνειν; ὁ ἀποτυχὼν ὧν ἤθελεν, ἢ ὁ μή; Ὁ ἀποτυχών, εἶπεν. Οὐκοῦν, εἶπε, σὺ μὲν ἀπέτυχες, χρήσασθαι ἐθέλων, ὁ δέ σοι μὴ προέσθαι, οὐκ ἀπέτυχε τούτου; Ναί, εἶπεν· ἀλλ' ἐγὼ τί ἥμαρτον, καὶ εἰ μὴ ἐκεῖνός μοι ἔδωκεν; Ὅτι εἰ μὲν ἐδέου αὐτοῦ, ἔφη, ὧν οὐκ ἐχρῆν, πῶς οὐκ οἴει ἁμαρτάνειν; ἐκεῖνος δὲ ὁ μὴ προέμενος * ὀρθῶς ἔπραξεν· εἰ δὲ ὧν D χρῆν ἐδέου αὐτοῦ, ἀποτυχὼν τούτου, πῶς οὐχ ἥμαρτες ἐξ ἀνάγκης; Ἴσως, εἶπεν. ἀλλ' ἐκεῖνος πῶς οὐχ ἥμαρτεν, ὁ μὴ πιστεύσας μοι; Ἆρ' οὖν; ἔφη, εἰ προςωμίλησας αὐτῷ ὡς προςήκει, οὐκ ἂν ἥμαρτες οὐδέν; Οὐ γὰρ δή. Νῦν ἄρα οὐχ ὡς προςήκει αὐτῷ προςωμίλησας. Φαίνομαι, εἰπεῖν. Εἰ οὖν ὡς μὴ προςήκει ὁμιλοῦντός σου μὴ ἐπείσθη, πῶς ἂν δικαίως ἐγκαλοίης ἐκείνῳ; Οὐκ ἔχω εἰπεῖν. Οὐδὲ * ὅτι τοῖς κακῶς χρωμένοις οὐ προςεκτέον ἐστίν, ἔχεις E εἰπεῖν; Καὶ μάλ', ἔφη, τοῦτό γε. Ἀλλ' οὖν οὐχ οἱ ὡς οὐ προςήκει ὁμιλοῦντες, ἔφη, κακῶς χρῆσθαί σοι δοκοῦσιν; Ἔμοιγε, ἔφη. Τί οὖν ἥμαρτεν εἴ σοι μὴ προςέσχε κακῶς χρωμένῳ; Οὐδὲν φαίνεται, εἰπεῖν. Τί οὖν ποτὲ οἱ ἄνθρωποι, ἔφη, τοιαῦτα ἐγκαλοῦσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοῖς μὲν μὴ πεισθεῖσιν αὐτοῖς ὅτι οὐκ ἐπείσθησαν μέμ-

Equidem quum eos audissem, animi pependi nec iudicare potui. reliqui qui aderant dixerunt primum vera dicere. tu igitur si quid habes quo me in his adiuves, dic: utrum uno dicente cognosci potest quid dicat, an contra dicente opus est, si quis cognoscere volt rectene dicat? an non est necesse utrumque audire? an tu quid censes?

Nuper accusavit quis hominem quendam, quod pecuniam sibi neque mutuam dare neque credere voluisset; et ille quem accusabat sese defendebat; alius vero quis de praesentibus interrogavit accusatorem, an is qui ipsi nec credidisset pecuniam nec mutuam dedisset, peccasset; Tu vero, inquit, qui non persuaseris ei ut tibi commodaret, non peccasti? tum ille Quid peccavi? inquit. Uter vero, inquit, tibi videtur peccare? qui non accipit ea quae voluit, an qui accipit? Qui non accipit, respondit. Nonne tu quidem, inquit, non accepisti, quum mutuam accipere pecuniam voluisses, ille vero quum commodare nollet, id assequutus est quod voluit? Etiam, inquit; at ego quid peccavi, etiamsi ille mihi non dedit? Si quidem petisti ab eo, inquit, quae non oportebat, quomodo te non peccasse putas? ille vero qui non commodavit recte fecit; sin autem, quae oportebat, ab eo petisti, haec vero non es assequutus, nonne peccaveris necesse est? Fortasse, inquit. at ille quidni peccaverit qui mihi non crediderit? An vero, inquit, si cum eo versatus esses ut convenit, nihil omnino peccasses? Nihil vero. Nunc igitur non, ut convenit, cum eo versatus es. Videtur, inquit. Iam si ipsi non persuasisti, quia non, ut convenit, cum eo egisti, quomodo iure eum poteris accusare? Non habeo dicere. Nec hoc, male tractantes non esse audiendos, potes dicere? Sane quidem, inquit, hoc possum. Nonne vero, inquit, qui non ita, ut convenit, agunt, ii male tractare tibi videntur? Mihi sane, inquit. Quid igitur

φονται, αὐτοῖς δέ, ὅτι οὐκ ἔπεισαν, οὐδ' ὁτιοῦν ἐγκαλοῦ-
σιν; Καὶ ἄλλος τις παρών, * Ὅταν τε γάρ τις, ἔφη, εὖ 385
χρήσηταί τῳ καὶ βοηθήσῃ, εἶτα ἀξιῶν αὐτῷ ὁμοίως χρή-
σασθαι μὴ τυγχάνῃ τούτου, πῶς οὐκ εἰκότως μέμφοιτ' ἂν
ὁ τοιοῦτος; Οὐκοῦν, ἔφη, ὃν ἀξιοῖ ὁμοίως αὐτῷ χρῆσθαι,
ἤτοι δυνατός ἐστι χρῆσθαι αὐτῷ καλῶς, ἢ οὐ δυνατός;
καὶ εἰ μὲν μὴ δυνατός ἐστιν, πῶς ἂν καλῶς ἀξιοίη, ἀξιῶν
αὐτὸν ὃ οὐ δυνατός ἐστιν; εἰ δὲ δυνατός ἐστι, πῶς τοιοῦ-
τον ἄνθρωπον οὐκ ἔπεισεν; ἢ πῶς τοιαῦτα λέγοντες κα-
λῶς λέγουσιν; * Ἀλλὰ νὴ Δί', ἔφη, τοῦτο δεῖ ἐγκαλεῖν, B
ὅπως οὗτός τε τοῦ λοιποῦ βέλτιον χρῆται αὐτῷ, καὶ οἱ
ἄλλοι φίλοι ἀκούσαντες αὐτοῦ ἐγκαλοῦντος. Βέλτιον δὲ
χρήσεσθαι, ἔφη, οἴει τινὰς ἀκούοντας ὀρθῶς λέγοντος καὶ
ἀξιοῦντος, ἢ ἁμαρτάνοντος; Ὀρθῶς λέγοντος, ἔφη. Ὁ
δέ γε οὐκ ὀρθῶς ἀξιοῦν ἐδόκει σοι; Ναί, ἔφη. Πῶς
οὖν; ἀκούοντες τοιαῦτα ἐγκαλοῦντος βέλτιον χρήσονται;
Οὐδαμῶς, ἔφη. Τοῦ οὖν ἕνεκα τοιαῦτά τις * ἐγκαλεῖ; C
Ἀνευρεῖν ἔφη οὐκ ἂν δύνασθαι.

Ἀνθρώπου τις κατηγόρει εὐήθειαν ὅτι ταχέως καὶ
τοῖς τυχοῦσιν ἀνθρώποις λέγουσι πιστεύοι. πολίταις μὲν
γὰρ καὶ οἰκείοις λέγουσι πιστεύειν εἰκός ἐστι, τοιούτοις δ'
ἀνθρώποις οὓς οὔτε εἶδεν οὔτε ἤκουσε πρότερον αὐτῶν,
πιστεύειν, *) καὶ ταῦτα οὐκ ἀγνοοῦντα ὅτι οἱ πλεῖστοι
τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἀλαζόνες καὶ πονηροί, ἠλιθιότητος
σημεῖον οὐ σμικρὸν εἶναι. Καὶ τῶν παρόντων τις ἔφη,
Ἐγὼ δὲ ᾤμην * σὲ τὸν ταχὺ καὶ **) τοῦ τυχόντος ἂν D
αἰσθανόμενον πολλοῦ νομίζειν ἄξιον εἶναι μᾶλλον ἢ τὸν
βραδέως. Καὶ γὰρ νομίζω, εἶπεν ἐκεῖνος. Τί οὖν, ἔφη,
ἐγκαλεῖς, εἰ ταχὺ καὶ τοῖς τυχοῦσι πιστεύει τἀληθῆ λέγου-
σιν; Ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐγκαλῶ, εἶπεν, ***) ἀλλ' ὅτι πιστεύει
ταχέως ψευδῆ λέγουσιν. Εἰ δ' ἐν πλείονι χρόνῳ καὶ οὐ τοῖς
τυχοῦσιν ἐπίστευε καὶ ἠπιᾶτο, ****) οὐκ ἂν ἐνεκάλεσας αὐ-
τῷ μᾶλλον; Ἔγωγ' ἄν, εἶπεν. Ἆρα διότι γε βραδέως καὶ

*) γρ. αὐτὸν πιστεύειν. **) γρ. καὶ τὸν ταχὺ.
) γρ. εἰπεῖν. *) ἴσ. ἠπατᾶτο.

peccavit, si te male tractantem non audivit? Nihil videtur, inquit. Cur igitur tandem, inquit, homines in his inter se accusant, et eos quidem qui ab ipsis non sunt persuasi, eo quod non sunt persuasi vituperant, semet ipsos vero, quod non persuaserint, nullo omnino modo accusant? Tum alius quis qui aderat, Si quis, inquit, aliquem bene tractavit eique opitulatus est, et deinde postulat, ut ipse ab altero eodem modo tractetur, hoc autem non consequitur, nonne iure hic eum potest reprehendere? Nonne, inquit, is, a quo postulat ut eodem modo tractetur, aut potest bene ipso uti aut non potest? et si non potest, quomodo recte postulabit postulans ab eo id quod non potest? sin autem potest, quomodo huiusmodi homini non persuasit? an quomodo talia dicentes recte dicunt? At me hercule, inquit, in hoc eum accusari oportet, ut tum hic posthac melius ipsum tractet tum reliqui amici, accusatione ipsius audita. Melius vero tractaturos esse, inquit, utrum putas si audiverint recte dicentem et postulantem, an, si peccantem? Recte dicentem si audiverint, inquit. Ille vero nonne recte postulare tibi videbatur? Etiam, inquit. Quomodo igitur? in hoc accusantem si audiverint, an melius ipsum tractabunt? Nullo modo, inquit. Quamnam igitur ob causam de his aliquis accusabit? Invenire se non posse respondit.

Arguebat quidam hominem aliquem simplicitatis, quod cito et quibusvis hominibus aliquid dicentibus crederet; etenim civibus quidem et familiaribus aliquid dicentibus fidem haberi par est, eiusmodi vero hominibus, quos neque quis viderit neque audiverit ante, fidem habere, praesertim si quis haud ignoret plerosque homines esse vanos et improbos, simplicitatis signum haud leve esse. Tum praesentium aliquis Ego vero, inquit, putaram te eum qui cito et quemvis perciperet, multo pluris faciendum esse censere, quam eum qui tarde. Sane ego censeo, ait. Quid igitur, inquit, accusas, si cito

* οὐ τοῖς τυχοῦσιν ἐπίστευεν; Μὰ Δί', εἶπεν. Οὐ γάρ οἶμαί γ', ἔφη, διὰ τοῦτ' ἐγκαλεῖν ἀνθρώπῳ ἄξιον εἶναι ὑπολαμβάνεις, ἀλλὰ διότι πιστεύει λέγουσιν ἄπιστα. Ἔγωγ', εἶπε. Πότερον οὖν, ἔφη, διὰ μὲν τὸ βραδέως καὶ μὴ τοῖς τυχοῦσιν πιστεύειν οὐκ οἴει ἄξιον εἶναι ἐγκαλεῖν αὐτῷ, διὰ δὲ τὸ ταχέως καὶ τοῖς τυχοῦσι πιστεύειν ἄξιον; Οὐκ ἔγωγ', εἶπεν. Τί οὖν, ἔφη, ἐγκαλεῖς αὐτῷ; Ὅτι ἁμαρτάνει, πρὸ τοῦ σκέψασθαι ταχέως πιστεύων τοῖς τυχοῦσιν. Ἀλλ' εἰ βραδέως ἐπίστευσε πρὸ τοῦ σκέψασθαι, * οὐκ ἂν ἡμάρτανεν; Μὰ Δί', εἶπεν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡμάρτανεν ἂν οὐδὲν ἧττον. ἀλλ' οὐ τοῖς τυχοῦσιν οἶμαι δεῖν πιστεύειν. Εἰ δὲ μὴ πιστεύειν τοῖς τυχοῦσιν, ἔφη, οἴει δεῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀγνῶσι πῶς προσήκει ταχέως πιστεύειν; ἀλλὰ πρότερον οἴει δεῖν σκέψασθαι εἰ ἀληθῆ λέγουσιν; Ἔγωγ', εἶπεν. Ἐπεὶ οἰκείων καὶ συνήθων, ἔφη, ὄντων, οὐ δεῖ σκοπεῖσθαι εἰ λέγουσιν ἀληθῆ. Ἐγὼ μὲν φαίην ἄν, εἶπεν. Ἴσως γὰρ καὶ τούτων τινές, ἔφη, λέγουσιν ἄπιστα. Καὶ μάλα, εἶπεν. Τί οὖν μᾶλλον, ἔφη, τοῖς οἰκείοις καὶ συνήθεσιν εἰκὸς πιστεύειν, ἢ τοῖς τυχοῦσιν, ἐστίν; Οὐκ ἔχω, ἔφη, εἰπεῖν. Τί δ'; εἰ οὐ μᾶλλον τοῖς οἰκείοις πιστεύειν δεῖ, ἢ τοῖς τυχοῦσιν, οὐκ ἀπίστους αὐτοὺς δεῖ νομίζειν μᾶλλον, ἢ τοὺς τυχόντας; Πῶς γὰρ οὔκ; ἔφη. Ἐὰν οὖν τοῖς μὲν οἰκεῖοι ὦσι, τοῖς δ' ἀγνῶτες, πῶς οὐ δεήσει τοὺς αὐτοὺς μᾶλλον αὐτῷ *) πιστοὺς νομίζειν; οὐ γὰρ ὁμοίως πιστοὺς αὐτοὺς δεῖ νομίζειν τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ἀγνῶτας, ὡς φής. Οὐκ ἀρέσκει μοι, εἶπεν. Ὁμοίως δ', ἔφη, καὶ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν οἱ μὲν πιστεύουσιν, οἱ δ' οὐ πιστὰ ἡγήσονται, καὶ οὐδέτεροι ἁμαρτήσονται αὐτῶν. Ἄτοπον καὶ τοῦτ', εἶπεν. Ἔπειτα, ἔφη, εἰ ταὐτὰ λέγουσιν, οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ τυχόντες, πῶς οὐχ ὁμοίως τὰ λεγόμενα πιστὰ εἴη ἂν ἢ ἄπιστα; Ἀνάγκη, εἶπεν. Οὐκοῦν καὶ τοῖς λέγουσιν αὐτὰ ὁμοίως πιστευτέον λέγουσιν αὐτά; **) Πιθανόν, εἶπεν.

Ταῦτ' οὖν λεγόντων αὐτῶν ἠπόρουν τίσι ποτὲ δεῖ

*) ἴσ. τῶν αὐτῶν. **) ἴσ. ταὐτά.

et quibusvis vera dicentibus credit? At vero non in hoc accuso, inquit, sed in eo quod cito falsa dicentibus credit. Si vero longiore post tempore nec quibusvis crederet et deciperetur, nonne magis eum accusares? Ego sane, inquit. Num propterea quod tarde nec quibusvis credidisset? Haudquaquam hercle, inquit. Non enim arbitror, inquit, te hanc ob causam censere hominem esse accusandum, sed quod incredibilia dicentibus credat. Sane quidem ita censeo, inquit. An igitur, inquit, propterea quod tarde nec quibusvis credat, non putas accusandum esse hominem, sed, quod cito et quibusvis credat? Minime vero, inquit. Cur igitur, inquit, eum arguis? Quod peccat, quaestione ante non instituta cito quibusvis credens. At si tarde credidisset quaestione ante non instituta, non peccasset? Minime hercle, inquit, sed sic quoque non minus peccasset. verum non quibusvis arbitror fidem esse habendam. At vero, si non quibusvis, inquit, fidem esse habendam censes, ignotis quómodo par est credi? putasne prius quaerendum esse an vera dicant? Ego sane, inquit. Nam si familiares, inquit, et cognati sunt, non oportet quaeri an vera dicant. Equidem dixerim, inquit. Fortasse enim horum quoque aliqui, inquit, incredibilia dicunt. Ac valde quidem, respondit. Cur igitur magis, inquit, cognatis et familiaribus credi par sit quam quibusvis? Non possum, inquit, dicere. Quid vero? si non magis familiaribus credi oportet, quam quibusvis, nonne fide minus digni habendi sunt illi, quam quivis alii? Quidni? inquit. Iam si his familiares sunt, illis ignoti, nonne eosdem magis eisdem fide dignos existimari oportebit? neque enim eadem fide digni existimandi sunt familiares et ignoti, ut ais. Non placet mihi, inquit. Eadem vero, inquit, quae ab eis dicuntur, hi quidem credent, illi autem incredibilia existimabunt, et neutri peccabunt. Hoc quoque, inquit, absurdum est. Deinde si eadem dicunt familiares et quivis alii, nonne similiter quae dicuntur cre-

πιστεύειν καὶ τίσιν οὔ, καὶ πότερον τοῖς πιστοῖς καὶ τοῖς εἰδόσι περὶ ὧν λέγουσιν, ἢ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς γνωρίμοις. περὶ τούτων οὖν πῶς σὺ νομίζεις;

Σ Ι Σ Υ Φ Ο Σ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΣΙΣΥΦΟΣ.

Ἡμεῖς δὲ καὶ χθὲς * σε πολὺν χρόνον ἀνεμείναμεν, ὦ Σίσυφε, ἐπὶ τῇ Στρατονίκου ἐπιδείξει, ὅπως ἂν ξυνηκροῶ ἡμῖν ἀνδρὸς σοφοῦ, πολλά τε καὶ καλὰ ἐπιδεικνυμένου πράγματα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· καὶ ἐπεὶ σὲ οὐκέτι ᾠόμεθα παρέσεσθαι, αὐτοὶ ἤδη ἠκροώμεθα τἀνδρός. 387 B

ΣΙ. Ναὶ μὰ τὸν Δία· ἀσχολία γάρ μοί τις ἐγένετο ἀναγκαιοτέρα, ὥστε μὴ παραμελῆσαι αὐτῆς. οἱ γὰρ ἄρχοντες * ἡμῶν ἐβουλεύοντο χθές. ξυμβουλεύειν οὖν αὐτοῖς C ἠνάγκαζόν με. ἡμῖν δὲ τοῖς Φαρσαλίοις καὶ νόμος ἐστὶ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι, ἂν κελεύωσι ξυμβουλεύειν τινὰ ἡμῶν αὐτοῖς.

ΣΩ. Ἀλλὰ καλὸν τό τε τῷ νόμῳ πείθεσθαι τό τε ὑπὸ τῶν πολιτῶν δεδοξάσθαι εὔβουλος εἶναι, ὥσπερ καὶ σὺ δεδόξασαι εὔβουλος εἶναι εἷς τῶν Φαρσαλίων. ἀτάρ, ὦ Σίσυφε, ἐγὼ γὰρ οὔπω *) περὶ τοῦ εὖ βουλεύεσθαι τοὺς λόγους ἂν δυναίμην ποιήσασθαι πρός σε, ἡγούμενος καὶ * σχολῆς εἶναι πολλῆς καὶ λόγου μακροῦ, ἀλλὰ περὶ D αὐτοῦ τοῦ βουλεύεσθαι πρῶτον, **) ὅ τι ἔστιν, ἐγχειρήσαιμ' ἂν διαλεχθῆναί σοι. ἆρ' οὖν ἔχοις ἄν μοι εἰπεῖν αὐτὸ τὸ βουλεύεσθαι ὅ τί ποτ' ἔστι; μή μοι ἢ τὸ εὖ ἢ κακῶς ἢ τὸ καλῶς πως, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ βουλεύεσθαι, ὁποῖόν τί ἐστιν. ἢ καὶ πάνυ ῥᾳδίως, αὐτός γε οὕτως εὖ-

*) γρ. οὐ. **) γρ. τοῦ βουλεύεσθαι, ὅ τι.

dibilia erunt aut incredibilia? Necesse est, inquit. Nonne etiam dicentibus illa similiter credendum erit, quum dicant eadem? Probabile est, inquit.

Haec igitur quum illi dissererent, dubitabam quibusnam credi oporteret, quibus non oporteret, et utrum fide dignis et scientibus eorum de quibus loquerentur, an familiaribus et notis. de hac igitur re quid tu censes?

S I S Y P H U S.

SOCRATES SISYPHUS.

Nos vero iam heri te diu exspectavimus, Sisyphe, scholarum causa quas Stratonicus habuit, ut audires nobiscum virum sapientem, multa praeclara ostentantem et verbis et re; et quum arbitraremur te iam non venturum esse, per nos audivimus virum.

Si. At me hercule negotium mihi erat gerendum gravius quam ut negligere potuissem. magistratus enim nostri heri in consilium iverunt meque cum ipsis consultare coëgerunt. nos autem Pharsalii lege tenemur, ut magistratibus obediamus, si quem de nobis iusserint cum ipsis consultare.

So. Sane praeclarum est legi parere et a civibus bonum consiliarium existimari, quemadmodum tu quoque existimatus es bonus consiliarius unus Pharsaliorum. at ego, Sisyphe, nondum de bene deliberandi ratione tecum disserere potuerim, rem putans fore et multi otii et longi sermonis, sed ipsum deliberare quid sit primum instituam tecum quaerere. an igitur mihi poteris dicere ipsum deliberare quid tandem sit? ne mihi bene aut male aut praeclare, sed ipsum tantum

βουλος ὤν; ἀλλὰ μὴ ἐμὴ περιεργία ᾖ καὶ τὸ ἐρωτῆσαί σε περὶ τούτου.

ΣΙ. Ἢ σοι γὰρ ἄγνωστόν ἐστιν ὅ τι τὸ βουλεύεσθαί ἐστιν;

ΣΩ. Ἔμοιγε, * ὦ Σίσυφε, εἴ γέ τι ἄλλο ἐστὶν ἢ E
ὅπερ τὸ μὴ ἐπιστάμενόν τινα περὶ ὧν ἂν δέῃ τι πράττειν, διαμαντευόμενον καὶ σχεδιάζοντα λέγειν ὅ τι ἂν τύχῃ, εἰκάζοντα καὶ κατὰ ταὐτὰ αὐτῷ, *) ὥςπερ καὶ οἱ ἀρτιάζοντες τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν ἐπιστάμενοι δήπου περὶ τῶν ἀρτίων τε καὶ περιττῶν ὧν ἂν ἐν ταῖς χερσὶ ταῖς αὑτῶν ἔχωσιν,
ὅμως ἐπιτυγχάνουσι λέγοντες * περὶ τῶν αὐτῶν τἀληθῆ. 388
πολλάκις μὲν οὖν τοιοῦτόν τι καὶ τὸ βουλεύεσθαι ἐστιν, οἷον μηδὲν ἐπιστάμενον περὶ ὧν ἂν βουλεύηταί τις, ἀπὸ τύχης εἰπόντα ἐπιτυγχάνειν τἀληθῆ. εἰ μὲν οὖν τοιοῦτόν ἐστι, γιγνώσκω δὴ οἷον τὸ βουλεύεσθαί ἐστιν, εἰ μέντοι γε μὴ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐκ ἄν πω ἐπισταίμην αὐτό.

ΣΙ. Οὐ τοίνυν τοιοῦτόν ἐστιν οἷόνπερ μὴ ἐπίστασθαι κομιδῇ μηδέν, ἀλλ᾽ οἷον τὸ μὲν εἰδέναι τι τοῦ πράγματος ἤδη, τὸ δὲ μηδέπω ἐπίστασθαι.

ΣΩ. * Ἆρα τοιόνδε τι λέγεις τὸ βουλεύεσθαι πρὸς B
τοῦ Διός (ὥςπερ γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς ὑπομαντεύεσθαί μοι δοκῶ τὴν διάνοιάν σου περὶ τοῦ εὖ βουλεύεσθαι), οἷον τὸ ζητεῖν τὰ βέλτιστα ἐξευρεῖν τινὰ ἑαυτῷ διαπράξασθαι, μηδέπω δὲ ἐπίστασθαι σαφῶς, ἀλλ᾽ ὥςπερ ἐν νοήσει τινὶ εἶναι τοῦτο; **) οὐχ οὕτω πως λέγεις;

ΣΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ζητοῦσι δ᾽ οἱ ἄνθρωποι πότερον ἃ ἂν ἐπιστῶνται τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ ἃ ἂν μὴ ἐπιστῶνται;

ΣΙ. * Ἀμφότερα. C

ΣΩ. Ἆρ᾽ οὖν καὶ τοῦθ᾽ οὕτω πως λέγεις, τὸ ζητεῖν ἀμφότερα τοὺς ἀνθρώπους, ἃ ἄν τε ἐπιστῶνται καὶ ἃ ἂν μὴ ἐπιστῶνται, ὅμοιον ὥςπερ εἴ τις Καλλίστρατον γιγνώσκοι μέν, ὅςτις ὁ Καλλίστρατος, μὴ μέντοι ἐπίσταιτο ὅπου εἴη ἐξευρεῖν, οὐχ ὅςτις εἴη ὁ Καλλίστρατος. ἆρ᾽ οὕτω πως λέγεις τὸ ζητεῖν εἶναι ἀμφότερα;

---

*) Ισ. καὶ κατὰ ταῦτα αὐτά. **) Ισ. τούτου;

deliberare quale sit. an tu sane facile poteris dicere, qui ipse sis tam bonus consiliarius? at vide ne curiosus sim ex te hoc quaerens.

Si. An tibi ignotum est quid sit deliberare?

So. Mihi vero, Sisyphe, siquidem aliud quid significat quam nescientem aliquem, quid facere ipsum oporteat, vaticinando et ex tempore quidvis dicere, etiam sic verum assequentem, quemadmodum homines par impar ludentes, quamvis nesciant pariane an imparia sint quae manibus teneant, tamen verum attingunt et pronuntiant. ac saepius quidem tale quid etiam deliberare est, ut quis nesciens ea de quibus deliberet, forte fortuna attingat ac pronuntiet verum. quodsi tale est, intelligo iam quid sit deliberare, sin autem non est tale, nondum scio.

Si. Nec vero tale est quale nihil omnino scire, sed quale rem partim iam cognoscere, partim nondum scire.

So. An tale quid dicis deliberare per deos (nam ipsa quoque divinare mihi videor sententiam quam teneas de bene deliberandi ratione), quale est quaerere aliquem ut quae optima sibi factu sint inveniat, necdum vero certo scire, sed quasi in cogitationem eius rei incidere? nonne ita fere dicis?

Si. Ego sane.

So. Quaerunt autem homines utrum ea quae sciunt, an etiam quae nesciunt?

Si. Utraque.

So. An hoc quoque ita dicis, quaerere utraque homines tam quae sciant quam quae nesciant, sicut si quis Callistratum cognoscat quidem qui sit Callistratus, neque tamen sciat comperire ubi sit, non qui sit Callistratus. an tale quid dicis esse quaerere utraque?

ΣΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκεῖνο μὲν οὐκ ἂν ζητοίη, τὸν Καλλίστρατον εἰδέναι, ὅ γε εἰδώς;

ΣΙ. * Οὐ γάρ. D

ΣΩ. Ὅπου δέ γε εἴη, ζητοίη ἂν *) αὐτόν.

ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδὲ τοῦτο ἐζήτει, ὅπου ἦν ἐξευρεῖν αὐτόν, εἰ ᾔδει, ἀλλ' ἐξεῦρεν ἂν εὐθέως;

ΣΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα ταῦτά γε δὴ ζητοῦσιν ἅττ' ἂν ἐπιστῶνται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἃ ἂν μὴ ἐπιστῶνται, ὡς ἔοικεν. εἰ δέ σοι οὗτος ὁ λόγος ἐριστικὸς εἶναι δοκεῖ, ὦ Σίσυφε, καὶ μὴ τοῦ πράγματος ἕνεκα λέγεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ διαλέγεσθαι μόνον, * σκόπει δὲ καὶ ὧδε ἐὰν δοκῇ E σοι οὕτως ἔχειν ὥςπερ καὶ νῦν λέγεται. ἆρα γὰρ οὐκ ἐν τῇ γεωμετρίᾳ οἶσθα τοῦτο γιγνόμενον; ἀγνοουμένην τὴν διάμετρον τοῖς γεωμέτραις, οὐκ εἰ διάμετρός ἐστιν ἢ μή (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ζητεῖται **) τοῦτο ὑπ' αὐτῶν εὑρεθῆναι), ἀλλ' ὁπόση τίς ἐστι μέτρῳ πρὸς τὰς πλευρὰς τῶν χωρίων ὧν ἂν διατέμνῃ; ἆρ' οὐ τοῦτό ἐστιν αὐτὸ τὸ ζητούμενον περὶ αὐτῆς;

ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Ὅπερ καὶ ἀγνοεῖται· ἦ γάρ;

ΣΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Τί δέ; ***) ὁ τοῦ κύβου διπλασιασμὸς οὐκ οἶσθ' ὅτι ζητεῖται τοῖς γεωμέτραις ὁπόσος τίς ἐστιν εὑρεθῆναι λόγῳ, αὐτὸς δὲ ὁ κύβος οὐ ζητεῖται αὐτοῖς εἰ κύβος ἐστὶν ἢ μή, ἀλλ' ἐπίστανται τοῦτό γε; ἦ γάρ;

ΣΙ. Ναί.

ΣΩ. * Οὐκοῦν καὶ περὶ τοῦ ἀέρος Ἀναξαγόραν τε 389 καὶ Ἐμπεδοκλέα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μεταρσιολέσχας ἅπαντας οἶσθα ζητοῦντας πότερον ἄπειρός ἐστιν, ἢ πέρας ἔχων;

ΣΙ. Ναί.

ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο, εἰ ἀήρ ἐστιν· ἦ γάρ;

---

*) γρ. ζητοίη. **) γρ οὐδὲ γὰρ ζητεῖται. ***) ἄλλ. δαί;

Si. Dico.

So. Nonne illud quidem non quaeret, ut Callistratum cognoscat, quum iam noverit.

Si. Minime vero.

So. Sed ubi sit, quaeret.

Si. Mihi quidem videtur.

So. Nonne nec hoc quaereret, ubi eum reperire posset, si sciret, sed statim reperiret?

Si. Vero.

So. Non haec ergo quaerunt quae sciunt homines, sed ea quae nesciunt, ut patet. quodsi tibi hoc litigiosum videtur esse, Sisyphe, nec rei, sed ipsius contentionis tantum causa proferri, considera etiam sic, an videatur tibi sic se habere, quemadmodum nunc dicitur. nonne in geometria scis hoc usu venire, ut geometrae diametron ignorent, non an diametros sit necne (nam hoc ne quaerunt quidem ut inveniant), sed quanta sit mensura ad latera figurarum quas secet? nonne hoc ipsum est quod de illa quaeritur?

Si. Mihi quidem videtur.

So. Quod etiam ignoratur: nonne?

Si. Sane quidem.

So. Quid vero? cubi duplicationem nonne scis a geometris quaeri ut, quanta sit, ratione inveniatur, ipsum autem cubum non quaeri an cubus sit necne, sed hoc eos scire? nonne sic se habet?

Si. Etiam.

So. Nonne etiam de aëre Anaxagoram et Empedoclem et ceteros, qui de rebus caelestibus disputaverunt omnes scis quaesivisse utrum infinitus esset, an finem haberet?

Si. Vero.

So. Non illud, an aër esset; nonne?

ΣΙ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Συγχωρήσαις ἂν οὖν μοι καὶ κατὰ τῶν ἄλλων πάντων οὕτως ἔχειν ἤδη *) μηδὲν μηδενὶ εἶναι ζητεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἂν ἐπίστηταί τις, ἀλλὰ μᾶλλον ὧν ἂν μὴ ἐπίστηται;

ΣΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ βουλεύεσθαι * τοῦτο ἐδόκει ἡμῖν B
εἶναι αὐτό, τὸ ζητεῖν τὰ βέλτιστά τινα ἐξευρεῖν περὶ ὧν ἂν δέοιτο διαπράττεσθαι αὐτῷ;

ΣΙ. Ναί.

ΣΩ. Τὸ δὲ ζητεῖν γε, ὅπερ τὸ βουλεύεσθαι ἦν περὶ τῶν πραγμάτων· ἢ γάρ;

ΣΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν σκεπτέον ἡμῖν ἐστὶ νῦν ἤδη τί ἐστιν ἐμποδὼν τοῖς ζητοῦσι περὶ ὧν ἂν τὴν ζήτησιν ποιῶνται εἰς τὸ ἐξευρεῖν.

ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἄλλο τι φαίημεν ἂν αὐτοῖς ἐμποδὼν
εἶναι ἢ τὴν * ἀνεπιστημοσύνην; C

ΣΙ. Σκοπῶμεν νὴ Δία.

ΣΩ. Ὑπερφυῶς μὲν οὖν, τὸ λεγόμενόν γε, πάντα κάλων ἐφέντες καὶ πᾶσαν φωνὴν ἐφιέντες. **) ἄθρει δὲ δὴ μετ' ἐμοῦ τόδε· ***) ἆρά γε νομίζεις οἷόν τέ τι εἶναι ἀνθρώπῳ περὶ μουσικῆς βουλεύεσθαι, μήτε ἐπισταμένῳ περὶ μουσικῆς, μηδὲ ὅπως ἢ κιθαριστέον εἴη αὐτῷ ἢ ἄλλο τι τῶν κατὰ μουσικὴν ποιητέον;

ΣΙ. Οὐκ ἔγωγε.

ΣΩ. Τί δὲ περὶ στρατηγίας ἢ κυβερνητικῆς; τὸν μὴ
ἐπιστάμενον μηδέτερα τούτων οἴει ἔχειν * ἄν τι βουλεύ- D
εσθαι περὶ τούτων τοῦ ἑτέρου, ὅ τι ποιητέον εἴη αὐτῷ; ὅπως ἢ ****) στρατηγητέον ἢ κυβερνητέον ἐκείνῳ αὐτῷ τῷ μὴ ἐπισταμένῳ μήτε στρατηγεῖν μήτε κυβερνᾶν;

*) γρ. ἢ δή. **) ἴσ. ἀφιέντες.

) ἴσ. ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ. ΣΩ. Σκοπῶμεν νὴ Δία ὑπερφυῶς μὲν οὖν, τὸ λεγόμενόν γε — ἀφιέντες. ἆρ' οὖν ἄλλο τι φαίημεν ἂν — ἀνεπιστημοσύνην; ἄθρει — τόδε. *) γρ. αὐτῷ; ἢ.

Si. Minime vero.

So. Concedes igitur mihi etiam in reliquis omnibus sic se habere, ut nihil eorum ullus hominum quaerat quae iam sciat, sed potius quae nesciat?

Si. Equidem.

So. Nonne etiam deliberare hoc videbatur nobis esse ipsum, ut quis studeret reperire quae sibi optima essent factu?

Si. Vero.

So. Studere autem et quaerere de rebus idem erat, quod deliberare: nonne?

Si. Sane quidem.

So. Spectandum igitur iam nobis est quid impediat quaerentes, quominus id quod quaerant reperiant.

Si. Mihi sane videtur.

So. Spectemus sane hercle maximo opere omnem, ut in proverbio est, rudentem moventes omnemque vocem mittentes. num igitur aliud quid dixerimus impedimento eis esse nisi inscientiam? considera vero mecum hoc: an censes fieri posse ut homo de musica deliberet qui musicae sit imperitus neque sciat quomodo cithara canendum vel aliud quid ad musicam pertinens faciendum sit?

Si. Non censeo.

So. Quid vero de arte imperandi vel gubernandi? qui neutrius harum sciens sit, eumne putas deliberare posse de alterutra quid sibi faciendum sit, quomodo vel imperandum vel gubernandum sit ipsi, quippe neque imperandi neque gubernandi scienti?

Si. Minime vero.

So. Nonne igitur reliqua quoque omnia sic se habere putas, ut, quorum quis nesciat, ea neque

ΣΙ. Οὐχί.

ΣΩ. Ἦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων οὖν ἁπάντων οὕτως ἀξιοῖς ἔχειν, περὶ ὧν ἂν μὴ ἐπίστηταί τις, μὴ εἰδέναι μηδὲ βουλεύεσθαί που δυνατὸν τῷ μὴ ἐπισταμένῳ περὶ αὐτῶν;

ΣΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Ἀλλὰ ζητεῖν περὶ ὧν ἄν τις μὴ ἐπιστήμων ᾖ· ἢ γάρ;

ΣΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. * Τὸ μὲν αὐτὸ ἄρα οὐκ ἂν ἔτι εἴη τὸ ζητεῖν E
τῷ βουλεύεσθαι.

ΣΙ. Πῶς δή;

ΣΩ. Ὅτι τὸ μὲν ζητεῖν ἐστὶ δήπου ἐπὶ τούτοις οἷς ἂν μὴ ἐπίστηταί τις, τὸ δὲ βουλεύεσθαι οὐχ οἷόν τ' εἶναι δοκεῖ περὶ ταῦτα ἀνθρώπῳ, περὶ ἃ ἄν τις μὴ ἐπιστήμων ᾖ· ἢ οὐχ οὕτως ἐλέχθη;

ΣΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὑμεῖς χθὲς ἐζητεῖτε τὰ βέλτιστα ἐξευρεῖν τῇ πόλει, οὐκ ἠπίστασθε δὲ αὐτά; εἰ γὰρ ἠπίστασθε, οὐκ ἂν ἔτι δήπου ἐζητεῖτε αὐτά, ὥσπερ οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν ἂν ἐπιστώμεθα ζητοῦμεν· ἢ γάρ;

ΣΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΣΩ. Πότερον οὖν σοι δοκεῖ χρῆναι, ὦ Σίσυφε, ἂν μὴ ἐπίστηταί τις, ζητεῖν, ἢ μανθάνειν;

ΣΙ. Μανθάνειν ἔμοιγε νὴ Δία.

ΣΩ. * Ὀρθῶς γέ σοι δοκεῖ. ἀλλ' ἆρά γε καὶ διὰ 390
τοῦτό σοι δοκεῖ χρῆναι μανθάνειν μᾶλλον ἢ ζητεῖν, διότι θᾶττον ἂν καὶ ῥᾷον ἐξεύροι τις, εἰ παρὰ τῶν ἐπισταμένων μανθάνοι, ἢ εἰ αὐτὸς ὁ μὴ εἰδὼς ζητοίη; ἢ δι' ἄλλο τι;

ΣΙ. Οὔκ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο.

ΣΩ. Τί οὖν οὐκ ἀμελήσαντες χθὲς ὑμεῖς τοῦ βουλεύεσθαι περὶ ὧν ἂν μὴ ἐπίστασθε, *) καὶ τοῦ ζητεῖν τὰ βέλτιστα διαπράττεσθαι ἐν τῇ πόλει, ἐμανθάνετε παρὰ τῶν ἐπισταμένων * τινός, ὅπως ἂν ἐδύνασθε τὰ βέλτιστα B
διαπράττεσθαι τῇ πόλει, ἀλλ' ἐδοκεῖτέ μοι τὴν ἡμέραν

*) Ἴσ. περὶ ὧν μὴ ἠπίστασθε.

cognoscat neque de eis unquam deliberare possit quippe ea ignorans?

Si. Equidem ita puto.

So. Sed quaerere de eis posse quorum non sit sciens? nonne?

Si. Sane quidem.

So. Itaque iam non erit idem quaerere atque deliberare.

Si. Quomodo istud?

So. Quod quaerere quidem in his sane locum habet quae quis nescit, deliberare vero non posse videtur homo de eis quorum non sit sciens; annon ita dictum est?

Si. Sane quidem.

So. Nonne vos heri quaesistis ut quae optima essent civitati reperiretis, neque vero ea scistis? nam si scissetis, iam non quaesissetis, ut nec aliud quid eorum quae scimus quaerimus; nonne?

Si. Ita est.

So. Utrum igitur tibi videtur opus esse, Sisyphe, si quis nesciat, quaerere, an discere?

Si. Discere mihi quidem sane videtur.

So. Recte vero tibi videtur. num vero etiam hanc ob causam tibi videtur magis discendum quam quaerendum esse, quod citius ac facilius quis reperiat, si a scientibus discat, quam si ipse, quippe nesciens, quaerat? an aliam ob causam?

Si. Non, sed ob hanc.

So. Cur igitur non heri vos mittentes deliberare de eis quae nesciebatis et quaerere quae optima essent factu civitati, didicistis apud scientem aliquem, quo pacto possetis optima perficere civitati, sed, ut mihi videtur, totum hesternum diem ex tempore di-

ὅλην τὴν χθὲς αὐτοσχεδιάζοντες καὶ διαμαντευόμενοι καθῆσθαι περὶ ὧν οὐκ ἠπίστασθε, ἀμελήσαντες μανθάνειν, οἵ τε ἄρχοντες τῆς πόλεως καὶ σὺ μετὰ τούτων; ἴσως δ' ἂν φαίης ταῦτα ἐμοί τε εἶναι πεπαιγμένα πρός σε, τοῦ διαλεχθῆναι μόνον εἵνεκα, σοί τε οὐκ ἐσπουδασμένως ἀποδεδεῖχθαι· ἀλλὰ τοῦτό γε πρὸς * Διός, ὦ Σίσυφε, C σκόπει νῦν σπουδῇ· εἰ ἐνθείη τὸ βουλεύσασθαί τι εἶναι, καὶ μὴ ὥςπερ νῦν οὐδὲν ἐξευρίσκεται ἀλλοῖον ἢ ὅπερ ἐπιστήμη τε καὶ εἰκασία καὶ σχεδιασμός, ὀνόματι σεμνοτέρῳ μόνον κεχρημένον τούτῳ, ἄλλῳ δ' οὐδενί, ἆρ' ἂν οἴει αὐτῷ διενεγκεῖν τι ἑτέρους ἑτέρων πρὸς τὸ εὖ βουλεύεσθαί τε καὶ εὐβούλους εἶναι, ὥςπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις ἁπάσαις διαφέρουσιν ἕτεροι ἑτέρων, τέκτονες τεκτόνων ἰατροί τε ἰατρῶν * αὐληταί τε αὐλητῶν, οἵ D τε ἄλλοι δημιουργοὶ ἅπαντες, αὐτοί τε αὐτῶν *) διαφέρουσιν; ὥςπερ καὶ οὗτοι οἱ ἐν ταύταις ταῖς τέχναις, ἢ **) οὕτω καὶ ἐν τῷ βουλεύεσθαι οἴει ἄν τι διενεγκεῖν ἑτέρους ἑτέρων;

ΣΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι· οὐχ ἅπαντες οἵ τε εὖ βουλευόμενοι καὶ οἱ κακῶς περὶ μελλόντων τινῶν ἔσεσθαι βουλεύονται;

ΣΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν ἢ τὰ μέλλοντα οὔπω ἐστίν;

ΣΙ. Οὐ γὰρ δή.

ΣΩ. Εἰ γὰρ εἴη, οὐκ ἂν ἔτι δήπου μέλλοι ἔσεσθαι· * ἀλλ' εἴη ἂν ἤδη· ἦ γάρ; E

ΣΙ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ μήπω ἐστίν, οὕτως οὐδὲ γέγονε τὰ μὴ ὄντα;

ΣΙ. Οὐ γάρ.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μήπω μηδὲ γέγονεν, οὔπω οὐδὲ φύσιν ἔχει οὐδεμίαν αὐτῶν. ***)

ΣΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

---

*) ἴσ. ἅπαντες αὐτοί γ' αὐτῶν.

) ἴσ. ἦ. *) ἴσ. οὐδεμίαν οὐδὲν αὐτῶν;

centes et hariolantes consedistis de rebus quas nesciebatis, mittentes discere, et principes civitatis et tu cum his? fortasse tu dixeris haec a me ioco esse prolata, disserendi tantum causa, non serio demonstrata; at hoc quidem per deos, Sisyphe, perpende nunc serio. si concedatur deliberare quiddam esse, non quemadmodum nunc nihil aliud reperitur nisi scientia et coniectura et extemporalis actio, nomine graviore tantum utens hoc, nullo alio, num existimes alteros alteris praestare nonnihil bene deliberando bonoque consilio dando, sicut in reliquis artibus omnibus alteri alteris praestant, fabri tignarii fabris tignariis et medici medicis et tibicines tibicinibus, et reliqui artifices omnes ipsi inter se praestant? quemadmodum igitur hi his in artibus, an ita etiam in deliberando putas fore ut alteri alteris excellant?

Si. Puto.

So. Iam dic mihi: nonne omnes et bene deliberantes et male de rebus futuris deliberant?

Si. Sane quidem.

So. Nonne quae futura sunt nondum sunt?

Si. Nondum.

So. Nam si essent, sane non futura essent, sed essent iam; nonne?

Si. Etiam.

So. Nonne, si nondum sunt, etiam nec facta sunt, quippe quae non sint?

Si. Minime vero.

So. Iam si nondum nec facta sunt, nondum nec naturam habet ullam quicquam eorum.

Si. Haudquaquam.

ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν οἵ τε εὖ βουλευόμενοι καὶ οἱ κακῶς ἅπαντες βουλεύονται περὶ πραγμάτων οὔτε ὄντων οὔτε γεγενημένων οὔτε φύσιν οὐδεμίαν ἐχόντων, ὅταν περὶ τῶν μελλόντων βουλεύωνται;

ΣΙ. Φαίνονταί γε.

ΣΩ. Δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι τοῦ μὴ ὄντος τυχεῖν τινὶ ἢ εὖ ἢ κακῶς;

ΣΙ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ΣΩ. Ἐγώ σοι φράσω, ὅ γε βούλομαι εἰπεῖν· σκόπει γάρ. πῶς * ἂν τοξοτῶν πολλῶν διαγνοίης τόν τε χρηστὸν 391
καὶ τὸν πονηρὸν ὅστις εἴη αὐτῶν; ἢ τοῦτο μὲν οὐ χαλεπὸν εἰδέναι; ἴσως γὰρ ἂν κελεύοις αὐτοὺς ἐπὶ σκοποῦ τινὸς τοξεύειν· ἦ γάρ;

ΣΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸν πλειστάκις βάλλοντα τοῦ σκοποῦ κατ' ὀρθὸν κρίνοις ἂν νικᾶν;

ΣΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Εἰ δὲ σκοπὸς μηδεὶς εἴη κείμενος αὐτοῖς τοῦ τοξεύειν, ἀλλ' ἕκαστος βάλλοι ὅπως βούλοιτο, πῶς ἂν διαγνοίης τὸν εὖ ἢ κακῶς τοξεύοντα αὐτῶν;

ΣΙ. * Οὐδαμῶς. B

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοὺς βουλευομένους ἢ εὖ ἢ κακῶς, εἰ μὴ ἐπίσταιντο περὶ ὅτου βουλεύοιντο, ἀπορήσειας ἂν διαγνῶναι;

ΣΙ. Ἔγωγε.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ περὶ μελλόντων πραγμάτων βουλεύονται οἱ βουλευόμενοι, περὶ τῶν οὐκ ὄντων βουλεύονται;

ΣΙ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦ γε μὴ ὄντος οὐχ οἷόν τ' οὐδενὶ τυχεῖν ἐστί· πῶς γὰρ ἄν τίς σοι δοκεῖ τοῦ μὴ ὄντος δύνασθαι * τυχεῖν; C

ΣΙ. Οὐδαμῶς.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι τοῦ μὴ ὄντος τυγχάνειν οἷόν τε, οὐδεὶς ἂν ἔτι περὶ τῶν μὴ ὄντων βουλευόμενος τυγχάνοι· τὰ γὰρ μέλλοντα τῶν οὐκ ὄντων ἐστίν· ἦ γάρ;

So. Nonne igitur et bene deliberantes et male omnes deliberant de rebus quae neque sunt neque exstiterunt neque naturam ullam habent, si de futuris deliberant?

Si. Videntur vero.

So. Putasne autem fieri posse ut quis assequatur id quod non sit sive bene sive male?

Si. Quomodo hoc dicis?

So. Ego tibi exponam quod volo dicere: specta modo. ex sagittariis multis quomodo cognoveris bonus et pravus qui sit? an hoc quidem haud difficile fuerit repertu? fortasse enim iusseris eos metam aliquam sagittis petere; nonne?

Si. Sane quidem.

So. Nonne vero ei qui saepissime metam recte tetigerit victoriam decreveris?

Si. Vero.

So. Sin autem meta nulla esset posita quam sagittis tangerent, sed quisque sagittas iaceret quocumque vellet, quomodo discerneres bene et male iacientem?

Si. Nullo sane modo.

So. Nonne etiam deliberantes vel bene vel male, si nesciant de quibus deliberent, non habueris quo discernas?

Si. Non.

So. Nonne si de rebus futuris deliberant ii qui deliberant, de rebus quae non sunt deliberant?

Si. Sane quidem.

So. Iam vero id quod non est non potest quisquam attingere; an enim tu opinaris quemquam id quod non sit posse aliquo modo attingere?

Si. Nullo prorsus modo.

So. Itaque, quoniam fieri nequit ut quisquam id

ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδ' ὁ μὴ τυγχάνων τῶν μελλόντων οὐδεὶς ἂν οὔτ' εὔβουλος οὔτε κακόβουλος εἴη ἀνθρώπων ἔτι.

ΣΙ. Οὐ φαίνεται.

ΣΩ. Οὐδέ γε εὐβουλότερος οὐδὲ κακοβουλότερος ἕτερος ἑτέρου εἶναι, *) εἰ καὶ μὴ ἐπιτυχέστερος καὶ ἀπο- D
τυχέστερος εἴη τοῦ μὴ ὄντος.

ΣΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΣΩ. Πρὸς τί οὖν ποτε ἀποβλέποντες ἄνθρωποι πρᾶγμα ἀποκαλοῦσιν ἀνθρώπους εὐβούλους τε καὶ κακοβούλους εἶναί τινας; ἆρά γε ἄξιόν ἐστι καὶ αὖθις πάλιν περὶ αὐτοῦ ἐνθυμηθῆναι, ὦ Σίσυφε;

---

*) Ἴσ. εἴη ἄν.

quod non sit assequatur, nemo iam de eis quae non sunt deliberabit; futura enim sunt eorum quae non sunt; nonne?

Si. Mihi quidem ita videtur.

So. Neque vero ullus hominum poterit, quum futura non assequatur, vel bonus vel malus esse consiliarius.

Si. Non videtur.

So. Neque etiam vel melior vel deterior alter altero erit consiliarius, si neque magis neque minus assequi poterit id quod non est.

Si. Minime vero.

So. Quorsum igitur tandem spectantes homines vocant alios bonos, alios malos consiliarios? an operae pretium est aliquando hanc quaestionem repetere, Sisyphe?

Ε Ρ Υ Ξ Ι Α Σ.

'Ετυγχάνομεν περιπατοῦντες ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Διὸς τοῦ 392
ἐλευθερίου ἐγώ τε καὶ Ἐρυξίας ὁ Στειριεύς· εἶτα προς-
ηλθέτην ἡμῖν Κριτίας τε καὶ Ἐρασίστρατος ὁ Φαίακος
τοῦ Ἐρασιστράτου ἀδελφιδοῦς. ἐτύγχανε δὲ τότε νεωστὶ
παρὼν ἀπὸ Σικελίας καὶ τῶν τόπων τούτων ὁ Ἐρασίστρα-
τος. προσελθὼν δ' ἔφη, Χαῖρε, ὦ Σώκρατες. * Καὶ σύ B
γε, ἦν δ' ἐγώ· τί γάρ; καλόν τι *) ἀπὸ Σικελίας ἔχεις
λέγειν ἡμῖν; Καὶ πάνυ. ἀλλὰ βούλεσθ', ἔφη, πρῶτον κα-
θιζώμεθα; κέκμηκα γὰρ χθὲς βαδίσας Μεγαρόθεν. Πάνυ
γ', εἰ δοκεῖ. Τί οὖν, ἔφη, βούλεσθε πρῶτον ἀκούειν τῶν
ἐκεῖ; πότερον περὶ αὐτῶν ἐκείνων ὅ τι πράττουσιν, ἢ
ὅπως πρὸς τὴν πόλιν ἔχουσι τὴν ἡμετέραν; ἐκεῖνοι γὰρ
ἐμοὶ δοκοῦσι πεπονθέναι πρὸς ἡμᾶς οἷόνπερ οἱ σφῆκες·
καὶ γὰρ τούτους ἐάν τις κατὰ σμικρὸν ἐρεθίζων * ὀργίσῃ, C
ἄμαχοι γίγνονται, ἕως τις αὐτοὺς ἐπιθέμενος πανοικὶ ἐξέ-
λῃ. οὕτως οὖν καὶ οἱ Συρακόσιοι, εἰ μή τις ἔργον ποιη-
σάμενος σφόδρα μεγάλῳ στόλῳ ἥξει ἐκεῖσε, οὐκ ἔστιν ὅπως
ἐκείνη ἡ πόλις ἔσται ποτὲ ἡμῖν ὑποχειρία· ὑπὸ δὲ τῶν
σμικρῶν τούτων ἂν μᾶλλον ὀργίζοιντο, οὕτως ὡς ἂν μά-
λιστα χαλεπώτατοι εἴησαν. πεπόμφασι δὲ καὶ νῦν ὡς ἡμᾶς
πρέσβεις, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, βουλόμενοί * τι ἐξαπατῆσαι D
τὴν πόλιν. Μεταξὺ δὲ ἡμῶν διαλεγομένων ἐτυχέτην οἱ
Συρακόσιοι πρέσβεις παριόντες. εἶπεν οὖν ὁ Ἐρασίστρα-
τος, δείξας εἰς τὸν ἕνα τῶν πρέσβεων, Οὑτοσὶ μέντοι, ἔφη,

---

*) ἴσ. καινόν τι.

ERYXIAS.

Quum ambularemus in porticu Iovis liberatoris ego et Eryxias Sterieus, accesserunt ad nos Critias et Erasistratus Phaeacis, Erasistrati filii, fratris filius. nuper autem tunc revenerat e Sicilia illisque locis Erasistratus. accedens igitur Salve, inquit, Socrate. Et tu quoque, inquam; quid vero? ecquid novi e Sicilia nobis habes dicere? Sane quidem. at voltis, inquit, primum considamus? defessus enim sum heri profectus Megaris. Etiam, si videtur. Quid igitur, inquit, voltis primum audire ex eis quae illic geruntur? utrum de ipsis illis quid agant, an quomodo affecti sint erga civitatem nostram? illi enim mihi videntur ita animati esse in nos ut crabrones; nam hi quoque, si quis paullulum eos irritat et lacessit, insuperabiles se exhibent, donec eos adoriare et cum omni sobole deleas. sic etiam Syracusani, nisi quis serio agens permagna cum classe illuc venerit, nullo modo illa civitas imperio nostro subiicietur; exiguis vero his copiis magis exacerbantur, ita ut nobis quam molestissimi evadant. miserunt vero etiam nunc ad nos legatos, ut mihi quidem videtur, civitatem nostram molientes decipere. Nos vero dum ita disserebamus, accidit ut legati Syracusii praeterirent. tum Erasistra-

ὦ Σώκρατες, πλουσιώτατός ἐστι τῶν Σικελιωτῶν καὶ Ἰταλιωτῶν. πῶς δ' οὐχί, ἔφη, ᾧ γε ὑπάρχει γῆ τε ἄφθονος οὕτως, ὥςτε εὐπορίαν εἶναι, εἴ τις βούλοιτο, πάνυ πολλὴν γεωργεῖν; καὶ αὕτη μὲν τοιαύτη οἵα οὐχ ἑτέρα ἄλλη ἔν γε τοῖς Ἕλλησιν. ἔτι δὲ τἄλλα τὰ εἰς πλοῦτον ἥκοντα ἁπλᾶ, *) τὰ ἀνδράποδα καὶ ἵπποι καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος. Ὁρῶν δ' ἐγὼ αὐτὸν ἀναγόμενον, ὡς ἀδολεσχήσοντα περὶ τῆς οὐσίας τῆς τοῦ * ἀνθρώπου, ἠρόμην, Τί δαί, 393
ὦ Ἐρασίστρατε; ἀνὴρ ποῖός τις εἶναι δοκεῖ ἐν τῇ Σικελίᾳ; Οὗτος, ἔφη, Σικελιωτῶν καὶ Ἰταλιωτῶν καὶ δοκεῖ καὶ ἔστι πλέον πάντων πονηρότατος ἢ ὅσῳ πλουσιώτατος, οὕτως ὥςτ', εἴ τινα βούλει Σικελιωτῶν ἐρωτᾶν ὅντινα πονηρότατον νομίζει εἶναι καὶ πλουσιώτατον, οὐδεὶς ἂν φήσειεν ἄλλον ἢ τοῦτον. Οἰηθεὶς δ' αὐτὸν ἐγὼ οὐ περὶ σμικρῶν τὸν λόγον ποιεῖσθαι, ἀλλὰ περὶ τῶν μεγίστων δοκούντων εἶναι, ἀρετῆς * τε πέρι καὶ πλούτου, ἠρόμην B
πότερον ἂν φαίη πλουσιώτερον εἶναι ἄνθρωπον, ὅτῳ δύο τυγχάνει τάλαντα **) ἀργυρίου, ἢ ὅτῳ ἀγρὸς ἄξιος δυοῖν ταλάντοιν. Οἶμαι μὲν ἐγώ, ἔφη, ὅτῳ ἀγρός. Οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ εἰ τυγχάνοι τῳ ἱμάτια ὄντα ἢ στρώματα ἢ τἄλλα ἔτι πλέονος ἄξια ἢ ὅσου τῷ ξένῳ, οὗτος εἴη ἂν πλουσιώτερος; Συνέφη καὶ ταῦτα. Εἰ δέ τίς σοι διδοίη αἵρεσιν τούτοιν, πότερον * ἂν βούλοιο; Ἐγὼ μὲν ἄν, ἔφη, τὸ πλείστου ἄξιον. Ποτέρως ἂν οἰόμενος πλουσιώτερος εἶναι; Οὕτως. Νυνὶ μὲν ἄρα φαίνεται οὗτος ἡμῖν ὢν πλουσιώτατος, ὅςτις πλείστου ἄξια κέκτηται. Ναί, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, οἱ ὑγιαίνοντες τῶν καμνόντων πλουσιώτεροι ἂν εἴησαν, εἴπερ ἡ ὑγίεια πλείονος ἄξιον κτῆμα, ἢ τὰ τοῦ κάμνοντος χρήματα. οὐδείς γ' ἂν ***) οὖν ὅςτις οὐχὶ προτιμήσειεν ὑγιαίνειν ὀλίγον κεκτημένος ἀργύριον μᾶλλον, ἢ τὰ βασιλέως * τοῦ μεγάλου χρήματα κεκτημένος νοσεῖν, δῆλον ὅτι πλείονος ἄξιον οἰόμενος εἶναι τὴν ὑγίειαν· οὐ γὰρ ἄν ποτε προῃρεῖτο, εἰ μὴ προτιμότερον ἡγεῖτο εἶναι τῶν χρημάτων. C D

*) ἴσ. ἅπαντα. **) ἄλλ. ὅτῳ ὂν τυγχάνει τάλαντον.
***) γρ. οὐδεὶς γὰρ ἄν.

tus, digitum intendens, ad unum legatorum, Hicce, inquit, Socrate, divitissimus est Siculorum et Italorum. quidni? inquit, quum tam multa soli iugera possideat, ut, si quis velit, permultos possit agros colere? et hi quidem tales sunt, quales alii nulli Graecorum certe in his terris. praeterea reliqua omnia ei sunt quibus divitiae censentur, mancipia et equi et aurum et argentum. Hunc ego videns sese parantem ad plura de hominis divitiis garrienda interrogavi Quid vero, Erasistrate? vir qualis videtur esse in Sicilia? Hic, inquit, Siculorum et Italorum omnium et videtur et est magis improbissimus quam divitissimus, adeo ut, si quem velis Siculorum rogare quemnam censeat, improbissimum esse atque divitissimum, nemo alium dicturus sit quam illum. Arbitratus autem ego non de rebus eum parvis loqui, sed de eis quae maximae viderentur esse, de virtute et divitiis, quaesivi utrum diceret divitiorem hominem, cui duo essent talenta argenti, an ager duo talenta valens. Puto equidem, inquit, cui ager. Nonne, etiam, inquam, eadem ratione, si cui erunt vestes vel stragula vel cetera pretiosiora, quam quae peregrino sunt, hic erit divitissimus? Hoc quoque concessit. Si vero optionem tibi quis horum daret, utrum velles? Equidem, inquit, pretiosissimum. Utro te modo putares divitiorem esse? Hoc modo. Nunc igitur hic videtur nobis divitissimus esse, qui pretiosissima possidet. Vero, inquit. Ergo, inquam, sani aegris divitiores erunt, si sanitas res est pretiosior, quam aegri opes. nemo est enim quin se malit bona valitudine uti, parum pecuniae habentem potius quam regis magni opes possidentem aegrotare, quippe pretiosiorem existimans esse sanitatem; neque enim eam praeferret, nisi maioris eam pretii haberet quam opes. Non. Nonne etiam si quid aliud videretur pluris faciendum esse sa-

Οὐ γάρ. Οὐκοῦν καὶ εἴ τι ἄλλο φαίνοιτο πλείονος ἄξιον τῆς ὑγιείας, ὁ τοῦτο κεκτημένος οὗτος ἂν πλουσιώτατος εἴη; Ναί. Εἰ δὲ δή τις ἡμᾶς νυνὶ προσελθὼν ἔροιτο, Ὦ Σώκρατες καὶ Ἐρυξία καὶ Ἐρασίστρατε, ἔχοιτ' ἂν εἰπεῖν μοι τί ἐστιν * ἀνθρώπῳ πλείστου ἄξιον κτῆμα; ἆρά E
γε τοῦτο ὃ κτησάμενος ἄνθρωπος ἄριστα βουλεύοιτο περὶ τούτου, ὅπως ἂν βέλτιστα λίαν πράττοι τά τε αὐτὸς αὑτοῦ πράγματα καὶ τὰ τῶν φίλων; τί ἂν εἶναι τοῦτο φήσαιμεν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, εὐδαιμονία πλείστου ἄξιον ἀνθρώπῳ εἶναι. Καὶ οὐ κακῶς γ', ἔφην ἐγώ· ἀλλ' ἆρά γε τούτους ἂν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονεστάτους ἡγησαίμεθα εἶναι, οἵτινες μάλιστα εὖ πράττοιεν; Ἐμοὶ γοῦν δοκοῦσιν. Οὐκοῦν ἂν οὗτοι ἄριστα πράττοιεν, ὅσοιπερ καὶ ἐλάχιστα ἐξαμαρτάνοιεν περὶ σφᾶς αὐτοὺς καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τὰ δὲ πλεῖστα κατορθοῖεν; Πάνυ γε. Οὐκοῦν οἱ ἐπιστάμενοι τὰ κακὰ καὶ τὰ ἀγαθά, καὶ
* ὅσα πρακτέα καὶ ὅσα μή, οὗτοι ἂν ὀρθότατα πράττοιεν 394
καὶ ἐλάχιστα ἐξαμαρτάνοιεν; Συνεδόκει καὶ ταῦτα. Νῦν ἄρα ἡμῖν φαίνονται οἱ αὐτοὶ ἄνδρες σοφώτατοί τε καὶ ἄριστα πράττοντες καὶ εὐδαιμονέστατοι καὶ πλουσιώτατοι, εἴπερ ἄρα ἡ σοφία τοῦ πλείστου ἄξιον κτῆμα φαίνεται. Ναί. Ἀλλ', ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Ἐρασίστρατος, ὦ Σώκρατες, τί ἂν ὄφελος εἴη τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ σοφώτερος μὲν εἴη
τοῦ Νέστορος, τὰ δ' ἐπιτήδεια * τὰ πρὸς τὴν δίαιταν μὴ B
τυγχάνοι ἔχων, σιτία καὶ ποτὰ καὶ ἱμάτια καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων ἐστί; τί ἂν ἡ σοφία ὠφελοίη, ἢ πῶς ἂν οὗτος πλουσιώτατος εἴη, ὅν γε οὐδὲν κωλύει πτωχεύειν, μηδενός γ' εὐποροῦντα τῶν ἐπιτηδείων; Σφόδρα οὖν ἐδόκει καὶ οὗτος λέγειν τι. Ἀλλὰ πότερον, ἦν δ' ἐγώ, ὁ μὲν τὴν σοφίαν κεκτημένος πάθοι ἂν τοῦτο, εἰ ἐνδεὴς
γένοιτο τούτων, εἰ δέ τις * τὴν Πουλυτίωνος οἰκίαν κεκτη- C
μένος εἴη καὶ πλήρης εἴη χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἡ οἰκία, οὐκ ἂν δεηθείη οὐδενός; Ἀλλ', ἔφη, τοῦτον μὲν οὐδὲν κωλύει αὐτίκα νῦν διαθέμενον τὰ κτήματα ἔχειν ἀντ' αὐτῶν τούτων, ὧνπερ καὶ τυγχάνει δεόμενος εἰς τὴν δίαιταν, ἢ καὶ νόμισμα ἀνθ' ὅτου ταῦτα δυνήσεται πορίζε-

nitate, hoc qui haberet is divitissimus esset? Vero. Iam si quis nunc accedens e nobis quaereret O Socrates et Eryxia et Erasistrate, potestis mihi dicere quid sit homini res plurimi facienda? an haec quam possidens homo optime deliberet quo pacto quam optime et suas ipse et amicorum res gerat? quamnam hanc esse diceremus? Mihi quidem videtur, Socrate, felicitas plurimi facienda esse homini. Nec male, inquam; nonne vero hos homines felicissimos putabimus esse, qui maxime bene rem gerant? Mihi sane videntur. Nonne hi optime gerent, qui minimum in se ipsos et in ceteros homines peccabunt, sed plurima recte facient? Sane quidem. Nonne qui sciunt mala et bona et quae faciunda sint quae non, hi rectissime facient et minimum peccabunt? Haec quoque concessit. Nunc igitur nobis reperiuntur iidem viri sapientissimi et rectissime facientes et felicissimi et divitissimi, siquidem sapientia res videtur maximi aestimanda. Etiam. At vero, suscipiens inquit Erasistratus, Socrate, quid utilitatis praeberet homini, si sapientior esset Nestore, ad vivendum autem necessaria non haberet, cibos et potus et vestes et si quid aliud est generis eiusdem? quid sapientia prodesset? vel quì hic divitissimus erit, quem nihil prohibebit a mendicitate, quippe nihil eorum habentem quae sunt necessaria? Admodum videbatur hic quoque aliquid dicere. At num, inquam, qui sapientiam possideat hac sit conditione, si his indigeat, sin vero aliquis Pulytionis domum possideat eamque auro et argento refertam, nullius rei indigeat? At, inquit, hunc quidem nihil prohibet nunc statim vendere opes et pro his ipsis habere ea quibus indigeat ad victum, vel etiam nummos, quibus haec sibi comparare possit omnibusque illico abundare. Vero, si ei contigerint, inquam, homines, qui huiusmodi domum malint ha-

σθαι, καὶ ἁπάντων εὐπορεῖν παραχρῆμα. Εἴ γε τυγχάνοιεν, ἔφην ἐγώ, οἱ ὄντες ἄνθρωποι δεόμενοι τοιαύτην σφίσιν οἰκίαν γενέσθαι * μᾶλλον, ἤπερ τὴν ἐκείνου σοφίαν· D
ἐπεὶ εἴ γε τοιοῦτοι εἴησαν οἷοι τὴν τοῦ ἀνθρώπου σοφίαν περὶ πλείονος ἡγεῖσθαι καὶ τὰ ἀπὸ ταύτης γιγνόμενα, πολὺ μᾶλλον οὗτος ἔχοι διατίθεσθαι, εἴπερ τυγχάνοι *) τι δεόμενος καὶ βούλοιτο καὶ αὐτὴν καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ ταύτης διατίθεσθαι. ἢ τῆς μὲν οἰκίας ἥ τε χρῆσις πολλὴ τυγχάνει οὖσα καὶ ἀναγκαία, καὶ μεγάλα τῷ ἀνθρώπῳ τὰ διαφέροντα τὰ πρὸς τὸν βίον, ἐν τῇ τοιαύτῃ οἰκίᾳ οἰκεῖν μᾶλλον, ἢ ἐν σμικρῷ καὶ φαύλῳ οἰκιδίῳ, τῆς δὲ σοφίας ἥ τε χρεία ὀλίγου * ἀξία καὶ τὰ διαφέροντα σμικρά, E
ἢ σοφῷ ἢ ἀμαθεῖ εἶναι περὶ τῶν μεγίστων; ἢ τούτου μὲν καταφρονεῖν τοὺς ἀνθρώπους καὶ μὴ εἶναι ὠνητάς, τῆς δὲ κυπαρίττου τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ Πεντελικῶν λίθων πολλοὺς τοὺς δεομένους τε καὶ βουλομένους πρίασθαι; οὔκουν ἂν εἴ γε σοφὸς εἴη κυβερνήτης, οὐδὲ ἰατρὸς σοφὸς τὴν τέχνην, ἢ τιν' ἄλλην τῶν τοιουτοτρόπων τεχνῶν εὖ καὶ καλῶς δύναιτο μεταχειρίζεσθαι, οὐδενὸς ὅτου οὐκ ἂν ἐντιμότερος εἴη τῶν κατὰ τὰς οὐσίας μεγίστων κτημάτων, ὁ δὲ δυνάμενος εὖ βουλεύεσθαι καὶ αὐτὸς αὑτοῦ πέρι καὶ ἑτέρου, ὅπως ἂν ἄριστα πράττοι, οὐκ ἂν ἄρα δύναιτο διατίθεσθαι, εἴπερ βούλοιτό γε τοῦτο πράττειν; * Ὑπο- 395
λαβὼν δὲ καὶ ὑποβλέψας ὁ Ἐρυξίας, ὥςπερ τι ἀδικούμενος, Σὺ γὰρ ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἰ δέοι σε τἀληθῆ λέγειν, φαίης ἂν εἶναι Καλλίου τοῦ Ἱππονίκου πλουσιώτερος· καίτοι οὐκ ἂν ἀμαθέστερός γε ὁμολογήσαις ἂν εἶναι περὶ οὐδενὸς τῶν μεγίστων, ἀλλὰ σοφώτερος· καὶ οὐδὲν μᾶλλον διὰ τοῦτο πλουσιώτερος εἶ. Ἴσως γάρ, ἦν δ' ἐγώ, σὺ οἴει, ὦ Ἐρυξία, τουτουσὶ μὲν τοὺς λόγους, οὓς νυνὶ διαλεγόμεθα, εἶναι παιδιάν· ἐπεὶ οὐκ ἀληθῶς * γε οὕτως B
ἔχειν, ἀλλ' ὥςπερ ἐν τῇ πεττείᾳ εἶναι πεττούς, οὓς εἴτις φέροιτο, δύναιτ' ἂν τοὺς ἀντιπαίζοντας ποιεῖν ἡττᾶσθαι οὕτως ὥςτε μὴ ἔχειν ὅ τι πρὸς ταῦτα ἀντιφέρωσιν. ἴσως οὖν καὶ περὶ τῶν πλουσίων οἴει μὲν οὐδέν τι μᾶλλον οὕτως

*) γρ. ἔχει — τυγχάνει.

bere quam illius sapientiam; nam si eiusmodi sint qui hominis sapientiam et quae ab ea proficiscantur pluris faciant, multo magis hic possit vendere, si cuius rei indigeat et velit tum ipsam tum eius opera vendere. an domus quidem usus multus est et necessarius, et magnopere ad vitae commoda hominis refert, in tali potius domo habitare, quam in parva et vili domuncula, sapientiae vero usus non habet pretium, parvique refert utrum aliquis sapiens sit, an rerum maximarum imperitus? an hoc contemnere putas homines nec eius esse emptores, cupresso vero domum ornante et lapidibus Pentelicis multos indigere eosque emere velle? ergo si quis sapiens sit gubernator vel medicus artis suae peritus vel aliam quam huiusmodi artium bene et recte factitet, quibusvis opibus quae in divitiis maximae habeantur praestantior sit, is vero qui bene possit tam ipse de se quam de altero statuere, quomodo optime rem gerat, non possit hoc vendere, siquidem voluerit hoc facere? Suscipiens et torvum intuens Eryxias, tamquam offensus quodammodo, Tu sane, inquit, Socrate, si verum te dicere oporteret, te affirmares Callia Hipponici filio ditiorem esse; quamquam te non imperitiorem esse concedes ullius rerum maximarum, sed sapientiorem; at nihilo magis hanc ob causam divitior es. Fortasse enim, inquam, tu opinaris, Eryxia, hosce quos nunc conferamus sermones esse iocum; etenim non vero sic se habere, sed similes esse calculis in ludo calculorum, quos ducens possit aliquis collusores ita vincere ut nesciant quomodo suos illis opponant. fortasse igitur etiam de divitibus censes nihilo magis quidem rem se sic habere, sermones autem quosdam esse huiusmodi nihilo magis veros, quam falsos, quos adhibens vincat homo adversarios ut concedant sapientissimos etiam divitissimos nobis esse, licet ipse mentia-

ἔχειν, λόγους δέ τινας εἶναι τοιούτους οὐδέν τι μᾶλλον ἀληθεῖς, ἢ ψευδεῖς, οὓς λέγων ἄνθρωπος περιγίγνοιτ' ἂν τῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οἱ σοφώτατοι καὶ πλουσιώτατοι ἡμῖν εἰσί, καὶ ταῦτα τοιαῦτα * ψευδῆ λέγων ἀληθῆ λε- C
γόντων· καὶ οὐδὲν μὲν ἴσως θαυμαστόν, ὁμοίως ὥσπερ εἰ δύ' ἀνθρώπω περὶ γραμμάτων λεγοίτην, ὁ μὲν φάσκων τοῦ Σωκράτους ἄρχειν σῖγμα, ὁ δ' ἕτερος ἄλφα, οὗτος ἂν εἴη κρείττων ὁ λόγος ὁ τοῦ λέγοντος ἄλφα, ἢ τοῦ φάσκοντος σῖγμα ἀρχήν. Περιβλέψας δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ὁ Ἐρυξίας, ἅμα γελῶν τε καὶ ἐρυθριῶν, ὥσπερ οὐ παρὼν τοῖς ἔμπροσθεν λελεγμένοις, Ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ * τοιούτους ᾤμην δεῖν τοὺς λόγους εἶναι, οἷς μήτ' ἂν πεῖ- D
σαι δύναιτό τις μηδένα τῶν παρόντων, μήτ' ἂν ὠφεληθείη μηδὲν ἀπ' αὐτῶν (τίς γὰρ ἂν ἀνθρώπων ποτὲ πεισθείη νοῦν ἔχων, ὡς οἱ σοφώτατοι ἡμῖν πλουσιώτατοι;), ἀλλὰ μᾶλλον, ἐπειδὴ περὶ τοῦ πλουτεῖν διαλέγεσθαι δεῖ, ὁπόθεν καλόν ἐστι πλουτεῖν καὶ ὁπόθεν αἰσχρόν, καὶ αὐτὸ τὸ πλούσιον εἶναι ὁποῖόν τί ἐστι, *) πότερον ἀγαθόν, ἢ κακόν. Εἶεν, ἔφην ἐγώ· τοιγαροῦν τὸ λοιπὸν δὴ φυλαξόμεθα· * καλῶς δὲ καὶ σὺ ποιεῖς παραινῶν. ἀλλὰ τί οὐκ αὐ- E
τός, ἐπείπερ εἰσηγεῖ τὸν λόγον, ἐπεχείρησας εἰπεῖν πότερόν σοι δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι τὸ πλουτεῖν, ἢ κακόν; ἐπειδήπερ οἵ γ' ἔμπροσθεν λόγοι οὐ περὶ τούτου δοκοῦσί σοι εἰρῆσθαι. Ἐμοὶ μὲν τοίνυν δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι, ἔφη, τὸ πλουτεῖν. Ἔτι δ' αὐτοῦ τι βουλομένου λέγειν, ὑποκρούσας ὁ Κριτίας, Σὺ γάρ εἰπέ μοι, ὦ Ἐρυξία, ἀγαθὸν ἡγεῖ τὸ πλουτεῖν; Ἔγωγε νὴ Δία· ἢ γὰρ ἂν μαινοίμην. καὶ οὐδένα γε οἶμαι εἶναι ὅστις ἂν οὐχ ὁμολογήσειε ταῦτα. Καὶ μήν, ἔφη ὁ ἕτερος, καὶ ἐγὼ οἶμαι οὐδένα ὅντινα οὐκ ἂν ποιῆσαι ὁμολογεῖν ἐμοὶ ἐνίοις ἀνθρώποις * κακὸν εἶναι τὸ 396
πλουτεῖν. οὐκ ἂν οὖν, εἴπερ ἀγαθὸν ἦν, κακὸν ἡμῶν ἐνίοις ἐφαίνετο. Εἶπον οὖν αὐτοῖν ὅτι Ἐγώ τοι ὑμᾶς, εἰ μὲν ἐτυγχάνετε περὶ τούτου διαφερόμενοι, ὁπότερος ὑμῶν ἀληθέστερα λέγει περὶ ἱππασίας, ὅπως ἂν τις ἄριστα ἱππεύοι, εἰ μὲν αὐτὸς ἐτύγχανον ἱππικὸς ὤν, αὐτὸς ἂν ὑμᾶς

*) γρ. τὸ πλούσιον εἶναι ἄνθρωπον, τί ἐστι.

tur, illi contra vera dicant; idque fortasse non mirum, perinde ac si, duobus hominibus de litteris disceptantibus altero contendente *s* primam esse litteram in Socratis nomine, altero *a*, oratio eius qui diceret *a* esse primam litteram superior esset, quam eius qui *s* contenderet principium esse. Tum circumspiciens praesentes Eryxias, simul ridens et erubescens, quasi non interfuisset superiori sermoni, Equidem, inquit, Socrate, non tales arbitrabar debere sermones esse, quibus neque persuadere quis posset ulli praesentium neque ipse iuvaretur ullo modo (quis enim hominum umquam, si sapiat, sibi persuaderi patiatur, sapientissimos nobis esse divitissimos?): immo potius, quoniam de divitiis habenda est oratio, demonstrari oportet unde honestum sit sese ditare et unde turpe, et ipsum hoc divitias habere quale sit utrum bonum, an malum. Itaque, inquam, posthac cavebimus; bene enim mones. at cur non ipse, quum ostendas quomodo haberi oporteat orationem, instituis dicere utrum tibi videatur bonum esse divitias habere, an malum? siquidem superiores sermones non de hoc tibi videntur fuisse. Mihi quidem videtur bonum esse, inquit, divitias habere. Volentem adhuc aliquid dicere interpellans Critias Tu enim dic mihi, inquit, Eryxia, bonumne ducis divitem esse? Sane quidem hercle; profecto enim insanirem. ac neminem puto esse quin idem affirmet. Atque ego quoque, inquit alter, arbitror neminem esse quem non efficiam mihi assentientem nonnullis hominibus malum esse divitias habere. neque vero, si bonum esset, malum aliquibus nostrum videri posset. Tum ego eis dixi: Equidem, si vos de hoc dissentiretis, uter vestrum veriora diceret de arte equitandi, quonam pacto quis optime equitaret, atque ipse eius artis peritus essem, conarer hanc vestram controversiam dirimere; puderet enim me nisi praesens, quoad eius facere possem, prohiberem vos dis-

ἐπειρώμην παύειν τῆς διαφορᾶς· ᾐσχυνόμην γὰρ ἂν εἰ παρὼν μὴ καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν ἐκώλυον διαφερομένους, ἢ εἰ περὶ ἑτέρου οὑτινοσοῦν διαφερόμενοι * μηδέν τι μᾶλλον B ἐμέλλετε, εἰ μὴ ὁμολογοῖτε τουτί, μᾶλλον ἐχθρὼ ἀντὶ φίλων ἀπαλλαγῆναι· νῦν δέ, ἐπειδὴ τετυχήκατε περὶ τοιούτου πράγματος διαφερομένω, ᾧ ἀνάγκη προσχρῆσθαι παρ' ὅλον τὸν βίον, καὶ μεγάλα διαφέρει, πότερον ἐπιμελητέον ἐστὶ τούτου ὡς ὠφελίμου ὄντος, ἢ οὔ, καὶ ταῦτα οὐ τῶν φαύλων, ἀλλὰ τῶν μεγίστων δοκούντων εἶναι τοῖς Ἕλλησιν (οἱ γοῦν πατέρες τουτὶ πρῶτον τοῖς σφετέροις υἱέσι παραινοῦσιν, ἐπειδὰν εἰς τὴν ἡλικίαν τάχιστα ἀφίκωνται τοῦ ἤδη φρονεῖν, * ὡς δοκοῦσι, σκοπεῖν ὁπόθεν πλούσιοι ἔσονται· C ὡς, ἂν μέν τι ἔχῃς, ἄξιός του εἶ, ἐὰν δὲ μή, οὐδενός)· εἰ οὖν σπουδάζεται μὲν οὑτωσὶ σφόδρα, ὑμεῖς δὲ τἄλλα συμφερομένω περὶ τούτου οὑτωσὶ μεγάλου πράγματος διαφέρεσθε, ἔτι δ' αὖ πρὸς τούτοις περὶ τοῦ πλουτεῖν διαφέρεσθε οὐχ ὁπότερον μέλαν ἢ λευκὸν οὐδὲ ὁπότερον κοῦφον ἢ βαρύ, ἀλλ' ὁπότερον κακὸν ἢ ἀγαθόν, ὡς ἂν μάλιστα καὶ εἰς ἔχθραν καταστῆναι, εἰ τῶν κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν * πέρι διαφέρεσθε, καὶ ταῦτα μέντοι τὰ μάλιστα D φίλω τε ὄντε καὶ συγγενέε· ἐγὼ οὖν, ὅσον ἂν ἐπ' ἐμοὶ ᾖ, οὐ περιόψομαι ὑμᾶς αὐτοὺς αὑτοῖς διαφερομένους, ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸς οἷός τ' ἦ, φράσας ἂν ὑμῖν ὅπως ἔχει ἔπαυσα τῆς διαφορᾶς· νυνὶ δ' ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν οὐ τυγχάνω οἷός τ' ὤν, ὑμῶν δ' ἑκάτερος οἴεται οἷός τ' εἶναι ὁμολογεῖν ποιῆσαι * τὸν ἕτερον, ἕτοιμός εἰμι συλ- E λαμβάνειν καθ' ὅσον ἂν δύνωμαι, ἵνα διομολογηθῇ ὑμῖν ὅπως ἔχει τοῦτο. σὺ οὖν, ἔφην, *) ὦ Κριτία, ἐπιχείρει ποιῆσαι ἡμᾶς ὁμολογεῖν, ὥσπερ ὑπεδέξω. **) Ἀλλ', ἔφη, ἐγὼ μέν, ὥσπερ ἠρξάμην, Ἐρυξίαν τουτον ἡδέως ἐροίμην ἂν εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ εἶναι ἄνθρωποι ἄδικοι καὶ δίκαιοι. Νὴ Δία, ἔφη ἐκεῖνος, καὶ σφόδρα μέντοι. Τί δέ; τὸ ἀδικεῖν πότερον κακόν σοι δοκεῖ εἶναι, ἢ ἀγαθόν; Κακὸν ἔμοιγε. Δοκεῖ δ' ἄν σοι ἄνθρωπος, εἰ μοιχεύοι τὰς τῶν πέλας γυναῖκας ἐπ' ἀργυρίῳ, ἀδικεῖν ἄν, ἢ οὔ, καὶ ταῦτα

*) γρ. ἔφη. **) γρ. ὑπεδείξω.

sentire; vel etiam si de alia quacumque re dissidentes, nisi in ea consentiretis, magis inimici pro amicis discessuri essetis; nunc autem, quum de eiusmodi re inter vos dissentiatis, qua uti necesse sit tota in vita, magnique referat utrum colenda sit ut utilis necne, eaque res non vilis sit, sed una de eis quae maximae videantur esse Graecis (patres certe hoc primum filiis suis mandant, simul atque in eam aetatem venerunt qua sapere iam videntur, ut circumspiciant unde divites fieri possint: nam si quid habes, aliquo es numero, sin minus, nullo): haec igitur quum tanto opere appetatur, vos autem in ceteris consentientes de hac tam magna re discrepetis, et praeterea quoque dissentiatis inter vos non de hoc utrum divitias habere nigrum sit an album, neque utrum leve sit an grave, sed utrum malum an bonum, ita ut etiam inimicitiam suscepturi sitis maximam, si de malis et bonis discrepare perrexeritis, praesertim quum quam maxime amici et cognati sitis: ego, quantum in me erit, non negligam vos inter vosmet ipsos contendentes, sed, si ipse possem, rem vobis exponens dirimerem controversiam; nunc autem quum ipse non possim id praestare, vestrum autem uterque se arbitretur alterum posse ad consensionem perducere, paratus sum ad opitulandum quantum potero, ut inter vos conveniat quomodo se hoc habeat. tu igitur, inquam, Critia, stude nos ad consensionem perducere, quemadmodum suscepisti. At, inquit, equidem, quemadmodum coepi, Eryxiam hunc libenter rogaverim an videantur ipsi homines esse iniusti et iusti. Sane hercle, inquit ille, et valde quidem. Quid vero? iniuste facere utrum malum tibi videtur esse, an bonum? Malum mihi quidem. Videturne tibi homo, si adulteret vicinorum uxores data pecunia, iniuste facturus esse, necne, praesertim et civitate et legibus vetantibus? Iniuste facturus esse mihi videtur. Atqui, inquit, si dives erit

μέντοι καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν νόμων κωλυόντων; Ἀδικεῖν ἂν ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν πλούσιος τυγχάνοι ὢν καὶ ἀργύριον δυνατὸς ἀναλῶσαι ὁ ἄδικός τε ἄνθρωπος καὶ ὁ βουλόμενος, ἐξαμαρτάνοι ἄν, * εἰ δέ γε μὴ 397
ὑπάρχοι πλουσίῳ εἶναι τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἔχων ὁπόθεν ἀναλίσκοι, οὐδ' ἂν διαπράττεσθαι δύναιτο ἃ βούλεται, ὥστ' οὐκ ἂν οὐδὲ ἐξαμαρτάνοι. διὸ καὶ λυσιτελοῖ ἂν τῷ ἀνθρώπῳ μᾶλλον μὴ εἶναι πλουσίῳ, εἴπερ ἧττον διαπράξεται ἃ βούλεται, βούλεται δὲ μοχθηρά· καὶ πάλιν αὖ τὸ νοσεῖν πότερον ἂν φαίης κακόν, ἢ ἀγαθὸν εἶναι; Κακὸν ἔγωγε. Τί δέ; δοκοῦσί τινές σοι ἀκρατεῖς εἶναι ἄνθρωποι; Ἔμοιγε. Οὐκοῦν * εἰ βέλτιον εἴη πρὸς ὑγίειαν τούτῳ τῷ ἀν- B
θρώπῳ ἀπέχεσθαι σίτων καὶ ποτῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἡδέων δοκούντων εἶναι, ὁ δὲ μὴ οἷός τ' εἴη δι' ἀκράτειαν, βέλτιον ἂν εἴη τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ μὴ ὑπάρχειν ὁπόθεν ἐκποριεῖται ταῦτα, μᾶλλον ἢ πολλὴν περιουσίαν εἶναι τῶν ἐπιτηδείων; οὕτω γὰρ ἂν αὐτῷ οὐκ ἐξουσία εἴη ἐξαμαρτάνειν, οὐδ' εἰ σφόδρα βούλοιτο. Ἐδόκει οὖν εὖ καὶ καλῶς διειλέχθαι ὁ Κριτίας οὕτως, ὥστ', εἰ μὴ * ᾐσχύνετο C
τοὺς παρόντας ὁ Ἐρυξίας, οὐδὲν αὐτὸν ἐκώλυεν ἀναστάντα τύπτειν τὸν Κριτίαν· οὕτως ᾤετο μεγάλου τινὸς ἐστερῆσθαι, ἐπεὶ αὐτῷ φανερὸν ἐγένετο ὅτι οὐκ ὀρθῶς τὸ πρότερον ἐδόξαζε περὶ τοῦ πλουτεῖν. καταμαθὼν δ' ἐγὼ οὕτως ἔχοντα τὸν Ἐρυξίαν, καὶ εὐλαβούμενος μὴ πορρωτέρω τις λοιδορία καὶ ἐναντίωσις γένοιτο, Τουτονὶ μὲν τὸν λόγον, ἔφην ἐγώ, πρώην ἐν Λυκείῳ ἀνὴρ * σοφὸς λέγων Πρόδι- D
κος ὁ Κεῖος ἐδόκει τοῖς παροῦσι φλυαρεῖν οὕτως, ὥστε μηδένα δύνασθαι πεῖσαι τῶν παρόντων ὡς ἀληθῆ λέγοι. καὶ δῆτα καὶ μειράκιόν τι σφόδρα νέον προσελθὸν καὶ στωμύλον, προσκαθιζόμενον, κατεγέλα τε καὶ ἐχλεύαζε καὶ ἔσειεν αὐτόν, βουλόμενον λόγον λαμβάνειν ὧν ἔλεγε· καὶ μέντοι καὶ πολὺ μᾶλλον εὐδοκίμησε παρὰ τοῖς ἀκροωμένοις, ἤπερ ὁ Πρόδικος. Ἆρ' οὖν, ἔφη ὁ Ἐρασίστρατος, ἔχοις ἂν ἡμῖν ἀπαγγεῖλαι τὸν λόγον; Πάνυ μὲν οὖν, ἐὰν ἄρα * ἀναμνησθῶ. ὡδὶ γάρ πως, ὡς ἐγῷμαι, εἶχεν. E

Ἠρώτα γὰρ αὐτὸν τὸ μειράκιον πῶς οἴεται κακὸν εἶναι τὸ πλουτεῖν, καὶ ὅπως ἀγαθόν. ὁ δ' ὑπολαβών, Ὥς-

et pecuniam poterit impendere homo iniustus et iniuste facere cupiens, peccabit, sin autem non erit dives homo, non habens unde impendat, nec facere poterit quae volt; quocirca nec peccabit. itaque etiam conducet homini magis divitiis carere, si minus facturus est quae volt, volt autem flagitiosa. rursus vero aegrotare utrum dixeris malum, an bonum esse? Malum equidem. Quid? videnturne tibi aliqui homines intemperantes esse? Mihi vero. Nonne igitur, si melius sit ad valitudinem huic homini se abstinere cibo et potione reliquisque rebus quae iucundae videantur esse, ille vero propter intemperantiam non possit se abstinere, melius huic homini fuerit non habere unde illa sibi comparet, quam copia rerum necessariarum affluere? ita enim nulla ei fuerit facultas peccandi, nec si vehementer velit. Videbatur autem bene et recte haec disseruisse Critias, ita ut, nisi praesentium puduisset Eryxiam, nihil eum prohibuisset ne surgens Critiam verberaret: ita se putabat magna quadam re privatum esse, quum intelligeret non recte se prius de divitiis sensisse. tum ego Eryxiam videns ita affectum et cavens ne longius procederet obiurgatio et contentio Hancce orationem, inquam, nuper in Lyceo vir sapiens proferens Prodicus Ceus visus est praesentibus adeo nugari, ut nemini potuerit praesentium persuadere se vera dicere. quin adulescentulus quidam admodum iuvenis et garrulus accessit et, quum propter eum consedisset, irridere et illudere et vexare eum coepit, rationem petens eorum quae dixerat; atque etiam multo magis se probavit auditoribus, quam Prodicus. An vero, inquit Erasistratus, poteris nobis referre orationem? Sane quidem, si meminerim. haec enim fere, ut arbitror, fuit.

Quaesivit ex eo adulescentulus quomodo arbitraretur malum esse divitias habere, et quomodo bonum. tum ille suscipiens Sicut etiam tu nunc, inquit, ho-

περ καὶ σὺ νῦν δή, ἔφη, τοῖς μὲν καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν
ἀνθρώπων ἀγαθόν, καὶ τοῖς ἐπισταμένοις ὅπου δεῖ χρῆσθαι
τοῖς χρήμασι, τούτοις μὲν ἀγαθόν, τοῖς δὲ μοχθηροῖς καὶ
ἀνεπιστήμοσι κακόν. ἔχει δ', ἔφη, καὶ τἆλλα πράγματα
οὕτω πάντα· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ χρώμενοι, τοι-
αῦτα καὶ τὰ πράγματα αὐτοῖς ἀνάγκη εἶναι. καλῶς δ',
ἔφη, δοκεῖ μοι καὶ τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου πεποιῆσθαι,

Καὶ φρονεῦσι τοῖ' ὀκοίοις *) ἐγκυρέωσιν ἔργμασιν. **)
Νῦν ἄρ', ἔφη τὸ μειράκιον, * εἴ τις ἐμὲ σοφὸν ποιοῖ ταύ- 39
την τὴν σοφίαν ἣν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες σοφοί εἰσιν, ἅμα
ἀνάγκη καὶ τὰ ἄλλα πράγματ' αὐτὸν ἀγαθὰ ἐμοὶ ποιεῖν,
πρὸς μὲν αὐτὰ ἐκεῖνα μηδὲν πραγματευσάμενον, ὅτι δ' ἐμὲ
ἀντ' ἀμαθοῦς σοφὸν πεποίηκεν· ὥςπερ εἴ τις ἐμὲ νυνὶ
γραμματικὸν ποιήσειεν, ἀνάγκη αὐτὸν καὶ τἆλλα πράγματα
γραμματικὰ ἐμοὶ ποιεῖν, καὶ εἰ μουσικόν, μουσικά· ὥς-
περ ***) ὅταν ἀγαθὸν ἐμὲ ποιήσῃ, ἅμα ἀγαθὰ καὶ * τὰ B
πράγματα πεποιηκέναι μοι. Οὐ μέντοι ταῦτά γε ξυνέφη ὁ
Πρόδικος, ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ὡμολόγει. Πότερον δέ σοι δο-
κεῖ, ἔφη, ὥςπερ οἰκίαν ποιεῖν ἀνθρώπου ἔργον εἶναι, οὕτω
καὶ πράγματα ἀγαθὰ ποιεῖν; ἢ ἀνάγκη, ὁποῖ' ἄττ' ἂν
τὴν ἀρχὴν γένωνται, εἴτε κακὰ εἴτε ἀγαθά, τοιαῦτα δια-
τελεῖν ὄντα αὐτά; Ὑποπτεύσας δέ, μοὶ δοκεῖ, ὁ Πρόδι-
κος, ᾗ ἔμελλεν ὁ λόγος χωρήσεσθαι αὐτῶν, ****) σφόδρα
πανούργως, ἵνα μὴ * πάντων παρόντων ἐναντίον φαίνοιτο C
ἐξελεγχόμενος ὑπὸ τοῦ μειρακίου (μόνῳ μὲν γὰρ αὐτῷ τοῦ-
το παθεῖν οὐδὲν ᾤετο διαφέρειν), ἔφη †) ἀνθρώπου ἔργον
εἶναι. Πότερον δέ σοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι διδακτὸν ἡ ἀρε-
τή, ἢ ἔμφυτον; Διδακτόν, ἔφη, ἔμοιγε. Οὐκοῦν, ἔφη,
ἂν δοκῇ ††) σοι ἠλίθιος εἶναι εἴτις οἴοιτο τοῖς θεοῖς εὐχό-
μενος γραμματικὸς ἂν γενέσθαι ἢ μουσικὸς ἢ ἑτέραν τινὰ
ἐπιστήμην λαβεῖν, ἣν ἀνάγκη μαθόντα παρ' ἑτέρου ἢ αὐ-
τὸν ἐξευρόντα κτήσασθαι; * Συνέφη καὶ ταῦτα. Οὐκοῦν, D
ἔφη τὸ μειράκιον, σύ, ὦ Πρόδικε, ὅταν εὔχῃ τοῖς θεοῖς

---

*) ἴσ. ὁκοῖοι. **) γρ. ἐρύμασι. ***) ἴσ. ὥςτε.
****) γρ. αὐτῷ. †) ἄλλ. οὐδὲν ᾤετο· διαφέρειν ἔφη.
††) ἴσ. δοκοῖ.

nestis ac bonis hominum eisque qui sciunt ubi nummis oporteat uti, bonum est, improbis vero nec scientibus malum. eadem vero, inquit, reliquarum quoque omnium rerum ratio est: quales enim sunt qui utuntur, tales eis etiam res sint necesse est. praeclare autem, inquit, etiam Archilochi illud mihi videtur se habere: *et cogitant talia quales sunt ipsi in res incidentes.* Nunc igitur, inquit adulescentulus, si quis me sapientem efficiat ad eam sapientiam ad quam viri boni sapientes sunt, simul necesse sit etiam ceteras res eum bonas mihi efficere, nihil studii in ipsis illis ponentem, propterea quod me pro imperito sapientem effecerit; quemadmodum si quis me nunc grammaticum efficiat, necesse sit eum reliqua quoque grammatica mihi efficere, et si musicum, musica; quocirca si bonum me efficiat, simul bonas etiam res mihi efficiat necesse sit. Haec vero Prodicus non probavit, sed illa affirmavit. Utrum vero tibi videtur, inquit, quemadmodum domum aedificare hominis opus est, sic etiam res bonas efficere eius opus esse? an necessario, quales ab initio et per se sint, sive malae sive bonae, tales semper esse? Suspicatus vero, ut mihi videtur, Prodicus, quo tenderet illius oratio, sanequam callide, ut ne coram omnibus praesentibus reperiretur ab adulescentulo convictus (soli enim ipsi si hoc accideret, nihil arbitrabatur referre), respondit hominis esse opus. Utrum vero tibi, inquit, videtur tradi posse virtus, an natura insita esse? Tradi posse, inquit, mihi quidem videtur. Nonne igitur, inquit, videatur tibi stolidus esse, si quis se putet deos precantem grammaticum fieri posse vel musicum vel aliam quam scientiam adepturum esse, quam non possit nisi ab alio discens vel ipse inveniens consequi? Concessit hoc quoque. Nonne vero, inquit adulescentulus, tu, Prodice, quum deos precaris ut bene rem geras et bona tibi contin-

εὖ πράττειν καὶ ἀγαθά σοι εἶναι; τότε οὐδὲν ἕτερον εὔχει
ἢ καλὸς κἀγαθὸς γενέσθαι, εἴπερ τοῖς μὲν καλοῖς κἀγαθοῖς
τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ πράγματα τυγχάνει ἀγαθὰ ὄντα,
τοῖς δὲ φαύλοις μοχθηρά; εἴπερ οὖν τυγχάνει ἡ ἀρετὴ
διδακτὸς οὖσα, οὐδὲν ἕτερον φαίνοιο ἂν εὐχόμενος ἢ δι-
δαχθῆναι ἃ οὐκ ἐπίστασαι. Εἶπον οὖν ἐγὼ πρὸς τὸν Πρό-
δικον ὅτι * μοι δοκεῖ οὐχὶ φαῦλον πρᾶγμα πεπονθέναι, εἰ E
τυγχάνει τούτου διημαρτηκώς, εἰ οἴεται ἡμῖν παρὰ τῶν
θεῶν ἃ εὐχόμεθα γενέσθαι ἂν καὶ ἅμα. εἰ καὶ σὺ *)
ἑκάστοτε σπουδῇ βαδίζων εἰς πόλιν, προςευχόμενος αἰτεῖς
παρὰ τῶν θεῶν δοῦναί σοι ἀγαθά, οὐ μέντοι οἶσθα εἰ οἷοί
τέ σοι ἐκεῖνοι ταῦτα δοῦναι ἃ σὺ τυγχάνεις αἰτούμενος·
ὥςπερ ἂν εἰ πρὸς τὰς τοῦ γραμματιστοῦ φοιτῶν θύρας
ἀντιβολοίης σοι δοῦναι γραμματικὴν ἐπιστήμην μηδὲν ἄλλο
πραγματευσαμένῳ, ἀλλὰ ἥντινα λαβὼν παραχρῆμα καὶ δυ-
νήσει πράττειν τὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἔργα. Ταῦτα ἐμοῦ
λέγοντος ὁ Πρόδικος ἀντανήγετο πρὸς τὸ μειράκιον, ὡς
ἀμυνούμενος καὶ ἐπιδείξων ταῦτα ἅπερ σὺ νῦν δή, * ἀγα- 3
νακτῶν εἰ φαίνοιο μάτην τοῖς θεοῖς εὐχόμενος· εἶτα
προςελθὼν ὁ γυμνασίαρχος ἀπαλλάττεσθαι αὐτὸν ἐκ τοῦ
γυμνασίου ἐκέλευεν, ὡς οὐκ ἐπιτήδεια τοῖς νέοις διαλεγό-
μενον, εἰ δὲ μὴ ἐπιτήδεια, δῆλον ὅτι μοχθηρά.

Τούτου δή σοι ἕνεκα ταῦτα διῆλθον, ἵνα θεάσαιο ὡς
ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, εἰ μέν γε Πρό-
δικος παρῆν **) λέγων ταῦτα μαίνεσθαι τοῖς παροῦσιν
ἐδόκει ἂν οὕτως, ***) ὥςτε καὶ ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ γυμνα-
σίου, * σὺ δὲ νυνὶ οὕτω σφόδρα δοκεῖς εὖ διειλέχθαι, ὥςτε B
οὐ μόνον τοὺς παρόντας πεῖσαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀντιλέγοντα
ποιῆσαι ὁμολογεῖν σοι· δῆλον ὅτι ὥςπερ ἐν τοῖς δικαστη-
ρίοις, εἰ δύ' ἄνθρωποι τύχοιεν τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν μαρ-
τυροῦντες, ὁ μὲν καλὸς κἀγαθὸς δοκῶν εἶναι, ὁ δὲ μοχθη-
ρός, διὰ τὴν τοῦ μοχθηροῦ μαρτυρίαν οὐδὲν ἄν τι μᾶλλον
οἱ δικασταὶ πεισθείησαν, ἀλλὰ τυχὸν καὶ τἀναντία ποιή-
σειαν, εἰ δ' ὁ καλὸς κἀγαθὸς δοκῶν ταῦτα φήσειε, καὶ
σφόδρ' ἂν δοκοῖ * ταῦτα ἀληθῆ εἶναι· ἴσως οὖν καὶ οἱ C

---

*) γρ. εἰ καί. **) ἴσ. πρῴην. ***) ἴσ. ἐδόκει οὕτως.

gant, tum nihil aliud petis nisi hoc ut honestus et bonus exsistas, siquidem honestis quidem ac bonis hominibus etiam res sunt bonae, improbis vero malae? iam si virtus ea est quae doceri possit, nihil aliud reperiere precans nisi istud ut doceare quae nescias. Tum ego dixi Prodico, mihi videri non mediocre quid ipsi contingere si hoc non assequeretur, quippe putans nobis statim a diis tribui quae precaremur. nam etiamsi semper in urbem properas precibusque a diis petis ut bona tibi tribuant, nescis tamen an possint tibi haec tribuere quae petas, idem est ac si ad grammatici fores itans obsecres ut grammaticam tibi artem tradat, ita ut aliam nullam operam impendas, sed statim ut eam consequutus sis, etiam facere possis ea quae sunt grammatici opera. Haec quum dixissem Prodicus aggressus est adulescentulum ut se defenderet et eadem demonstraret quae tu nunc, quippe moleste ferens si videretur frustra deos precari. tum gymnasiarchus accedens e gymnasio eum discedere iussit ut de rebus disserentem quae iuvenibus non essent commodae et, si non commodae, aperte malae.

Hanc vero ob causam tibi haec narro ut cognoscas quomodo sentiant homines de philosophia, siquidem Prodicus nuper haec dicens insanire praesentibus visus est adeo ut etiam eiiceretur e gymnasio, tu vero nunc tam bene videris disseruisse ut non modo praesentibus persuaseris, verum etiam adversarium ad assensum perduxeris; quemadmodum videlicet in iudiciis, si duo homines idem testimonium dicant, quorum alter honestus ac bonus videatur esse, alter improbus, improbi testimonio nihilo magis iudices in persuasionem adducantur, sed fortasse etiam contrarium faciant, si vero qui honestus ac bonus videatur id dicat, prorsus verum videatur esse; sic fortasse etiam praesentes animati sunt in te et Prodicum, hunc Sophisten vanumque hominem existimantes, te vero

παρόντες τοιοῦτόν τι πεπόνθασι πρὸς σὲ καὶ Πρόδικον, τὸν μὲν σοφιστὴν καὶ ἀλαζόνα ἡγοῦντο εἶναι, σὲ δὲ πολιτικόν τε καὶ ἄνδρα καὶ πολλοῦ ἄξιον. *) εἶτα οἴονται δεῖν μὴ αὐτὸν τὸν λόγον θεωρεῖν, ἀλλὰ τοὺς λέγοντας, ὁποῖοί τινες ἂν ὦσιν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Ἐρασίστρατος, ὦ Σώκρατες, εἰ καὶ σκώπτων λέγεις, φαίνεσθαι ἔμοιγε δοκεῖ ὁ Κριτίας λέγων τι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἦν δ' ἐγώ, οὐδ' ὁπωςτιοῦν. * ἀλλὰ τί οὐκ, **) ἐπεὶ ταῦτα εὖ καὶ καλῶς διειλέχθον, οὐ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ἐπετελεσάτην; D
δοκεῖ δέ μοι ὑμῖν ἐπίλοιπόν τι εἶναι τῆς σκέψεως· ἐπειδὴ τοῦτό γε ἐδόκει ὁμολογεῖσθαι, τοῖς μὲν ἀγαθὸν εἶναι, τοῖς δὲ κακόν, λοιπὸν δὴ σκέψασθαι τί ἐστιν αὐτὸ τὸ πλουτεῖν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο πρῶτον εἴσεσθε, οὐδ' ἂν ὁπότερον κακόν ἐστιν ἢ ἀγαθὸν δύναισθε * συνομολογῆσαι. ἕτοιμος δ' ὑμῖν E
καὶ ἐγώ, καθ' ὅσον οἷός τ' ἂν ὦ, συνδιασκοπεῖσθαι. φρασάτω οὖν ἡμῖν ὁ φάσκων τὸ πλουτεῖν ἀγαθὸν εἶναι, τούτου πέρι ὅπως τυγχάνει ἔχων. Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδέν τι περιττότερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τὸ πλουτεῖν λέγω εἶναι· τὸ γὰρ χρήματα πολλὰ κεκτῆσθαι τοῦτο εἶναι τὸ πλουτεῖν· οἶμαι δὲ καὶ Κριτίαν τοῦτον οὐχ ἕτερόν τι τὸ πλουτεῖν οἴεσθαι εἶναι. Ἔτι μὲν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, κἂν οὕτως ὑπόλοιπον εἴη σκέψασθαι ὁποῖά ἐστι χρήματα, ἵνα μὴ ὀλίγον ὕστερον περὶ τούτου αὖ πάλιν φανῆσθον διαφερομένω. αὐτίκα γὰρ οὗτοι Καρχηδόνιοι νο-
μίσματι χρῶνται τοιῷδε· * ἐν δερματίῳ σμικρῷ ἀποδέδε- 40
ται ὅσον τε ***) στατῆρος τὸ μέγεθος μάλιστα, ὅ τι δέ ἐστι τὸ ἐναποδεδεμένον, οὐδεὶς γιγνώσκει, εἰ μὴ οἱ ποιοῦντες· εἶτα κατεσφραγισμένῳ τούτῳ νομίζουσι καὶ ὁ πλεῖστα τοιαῦτα κεκτημένος, οὗτος πλεῖστα δοκεῖ χρήματα κεκτῆσθαι καὶ πλουσιώτατος εἶναι. εἰ δέ τις παρ' ἡμῖν πλεῖστα τοιαῦτα κεκτημένος εἴη, οὐδὲν ἂν μᾶλλον πλούσιος εἴη, ἢ εἰ ψήφους πολλὰς τῶν ἐκ τοῦ ὄρους ἔχοι. ἐν δὲ Λακεδαί-
μονι σιδηρῷ * σταθμῷ νομίζουσι, καὶ ταῦτα μέντοι τῷ B
ἀχρείῳ τοῦ σιδήρου· καὶ ὁ πολὺν σταθμὸν σιδήρου τοῦ

---

*) ἴσ. ἄνδρα πολλοῦ ἄξιον.

) γρ. ἀλλὰ τί. *) ἴσ. ὅσον γε.

civilem virumque magni faciendum. deinde arbitrantur non ipsam orationem esse spectandam, sed dicentes quales sint. At vero, inquit Erasistratus, Socrate, quamvis cavillere, videtur tamen mihi Critias dicere aliquid. Haudquaquam hercle, inquam, cavillor. sed cur non, quum haec bene et recte disserueritis, etiam reliqua sermonis absolvitis? videtur autem mihi hoc vobis relinqui considerandum: postquam enim inter vos convenire visum est divitias habere aliis bonum esse, aliis malum, reliquum est ut spectetis quid ipsum sit divitem esse. nam nisi hoc primum cognoveritis, nec, utrum malum sit an bonum, poteritis convenire. paratus vero ego quoque sum, quantum potero, ad rem vobiscum tractandam. dicito igitur nobis is qui sumit divitias habere bonum esse, quomodo de hoc sentiat. At equidem, inquit, Socrate, nihil aliud dico esse divitias habere quam quod ceteri homines; etenim opes multas possidere hoc esse divitias habere; opinor etiam Critiam hunc non aliud quid putare esse divitias habere. Adhuc vero, inquam, sic quoque reliquum erit ut spectetur quales sint opes, ut ne paullo post de hoc rursus reperiamini dissentientes. etenim verbi causa hi Carthaginienses nummo utuntur hoc: in pelliculam minutam insutum est aliquid quod stateris fere magnitudinem aequat, quid vero sit illigatum, nemo novit nisi qui id faciunt; tum hoc obsignato utuntur pro nummo, et qui plurima talia possidet, is plurimas putatur opes possidere et ditissimus esse. si vero quis apud nos plurima huiusmodi possideret, nihilo magis censeretur dives, quam si lapillos multos de monte haberet. Lacedaemone autem ferro ponderato utuntur ut nummo, eoque inutili ferro; et qui multum huiusmodi ferri ponderati possidet, is dives habetur, licet alibi haec res pretium non habeat. in Aethiopia porro lapidibus utuntur quibus

τοιούτου κεκτημένος πλούσιος δοκεῖ εἶναι; ἑτέρωθι δ' οὐδενὸς ἄξιον τὸ κτῆμα. ἐν δὲ τῇ Αἰθιοπίᾳ λίθοις ἐγγεγλυμμένοις χρῶνται, οἷς οὐδὲν ἂν ἔχοι χρήσασθαι Λακωνικὸς ἀνήρ. ἐν δὲ Σκύθαις τοῖς νομάσιν εἴ τις τὴν Πουλυτίωνος οἰκίαν κεκτημένος εἴη, οὐδὲν ἂν πλουσιώτερος δοκοῖ εἶναι, ἢ εἰ παρ' ἡμῖν τὸν Λυκαβηττόν. δῆλον * οὖν ὅτι οὐκ ἂν C
εἴη ἕκαστά γε τούτων κτήματα, εἴπερ ἔνιοι τῶν κεκτημένων μηδὲν διὰ τοῦτο πλουσιώτεροι φαίνονται. ἀλλ' ἔστιν, ἔφην, ἕκαστα τούτων ὄντα τοῖς μὲν χρήματά τε καὶ πλούσιοι οἱ ταῦτα κεκτημένοι, τοῖς δὲ οὔτε χρήματα οὔτε πλουσιώτεροι διὰ τοῦτο· ὥςπερ γε οὐδὲ καλά τε καὶ αἰσχρὰ πᾶσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἕτερα ἑτέροις. εἰ δὲ βουλοίμεθα ἐπισκέψασθαι τί δήποτε τοῖς * μὲν Σκύθαις αἱ οἰκίαι οὐ χρήματά D
εἰσιν, ἡμῖν δέ, ἢ τοῖς Καρχηδονίοις μὲν τὰ δέρματα, ἡμῖν δ' οὔ, ἢ τοῖς Λακεδαιμονίοις ὁ σίδηρος χρήματα, ἡμῖν δ' οὔ, ἆρ' ἂν οὑτωσὶ μάλιστα ἐξεύροιμεν; αὐτίκα εἴ τις Ἀθήνησι τούτων τῶν λίθων τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, οἷς οὐδὲν χρώμεθα, κεκτημένος εἴη χίλια * τάλαντα σταθμόν, ἔστιν ὅ E
τι ἂν πλουσιώτερος νομίζοιτο εἶναι διὰ τοῦτο; Οὐκ ἔμοιγε φαίνεται. Ἀλλ' εἰ τοῦ λυχνίτου λίθου κεκτημένος εἴη τὰ χίλια τάλαντα, καὶ σφόδρα πλούσιον φαίημεν εἶναι ἄν; Πάνυ γε. Ἆρά γε, ἔφην, διὰ τοῦτο, ὅτι τὸ μὲν χρήσιμον, τὸ δ' ἀχρεῖον ἡμῖν ἐστίν; Ναί. Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς Σκύθαις τούτου ἕνεκα αὐτοῖς οἰκίαι οὐ χρήματά ἐστιν, ὅτι οὐδεμία αὐτοῖς χρεία οἰκίας ἐστίν, οὐδ' ἂν προτιμήσειε Σκύθης ἀνὴρ οἰκίαν αὐτῷ τὴν καλλίστην εἶναι μᾶλλον, ἤπερ σίσυραν δερματίνην, ὅτι τὸ μὲν χρήσιμον, τὸ δ' ἀχρεῖον αὐτῷ ἐστίν. αὖθις αὖ ἡμῖν τὸ Καρχηδόνιον νόμισμα οὐκ οἰόμεθα χρήματα εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ὅ τι ἂν αὐτοῦ ἐκκομισαίμεθα *) ὅσων δεόμεθα, ὥςπερ τῷ ἀργυρίῳ, ὥςτ' ἀχρεῖον ἂν ἡμῖν εἴη. Εἰκός γε. Ὅσα μὲν ἄρα τυγχάνει χρήσιμα ὄντα ἡμῖν, ταῦτα χρήματα, ὅσα δ' ἀχρεῖα, ταῦτα δ' οὐ χρήματα. Πῶς οὖν, ἔφη ὁ Ἐρυξίας ὑπολαβών, ὦ Σώκρατες; * ἢ ἔστιν ὅ τι χρώμεθα πρὸς ἀλλή- 401
λους τῷ διαλέγεσθαι καὶ τῷ βλάπτειν καὶ ἑτέροις πολλοῖς;

---

*) ἴσ. αὐτῷ ἐκποριςαίμεθα.

notae quaedam insculptae sunt, eisque nihil uti posset vir Laconicus. apud Scythas nomades si quis Pulytionis domum possideret, nihilo divitior videretur esse, quam si apud nos Lycabettum. patet igitur non esse quasque harum rerum opes, siquidem aliqui earum possessores nihilo divitiores eam ob causam reperiuntur. verum sunt, inquam, singulae aliis opes et divites habentur qui eas possident, aliis neque opes sunt neque divitiores hanc ob causam habentur; sicut nec pulchra et turpia omnibus sunt eadem, sed alia aliis. si vero velimus quaerere quid tandem causae sit cur a Scythis quidem domus non censeantur opes, a nobis vero censeantur, vel cur Carthaginienses pelliculas opes habeant, nos non habeamus, vel Lacedaemonii ferro utantur, nos non utamur, an ita maxime reperiamus? Siquis verbi causa Athenis horum lapidum qui in foro sunt et quibus nihil utimur mille talenta pondo possideret, num ea re divitior putaretur esse? Non mihi videtur. At si lychnitae lapidis possideret mille talenta, admodum divitem diceremus esse? Sane quidem. Nonne, inquam, propterea quod hoc utile, illud vero inutile nobis est? Vero. Nam etiam apud Scythas hanc ob causam domus non sunt opes, quia nullum ipsis usum afferunt, neque maluerit Scytha domum sibi esse pulcherrimam, quam tegumentum e pellibus confectum, quia hoc ei utile, illa vero inutilis est. rursus a nobis nummus Carthaginiensis non habetur pecunia; nihil est enim eorum quibus indigemus quod eo nobis comparare possimus, sicut argento; quocirca nobis inutilis est. Patet. Quaecumque igitur nobis utilia sunt, ea opes et pecuniae habentur, quae vero inutilia, ea non habentur opes. Quî tandem, inquit Eryxias suscipiens, Socrate? estne ut utamur inter nos disputatione et offensione multisque aliis rebus? num nobis hae sunt pecuniae? attamen sane utiles se praebent.

ἄρα ἡμῖν ταῦτ' ἂν εἴη χρήματα; καὶ μὴν χρήσιμά γε φαίνεται ὄντα.

Οὐκ αὖ οἶδ' οὕτως ἐφαίνετο ἡμῖν ὅ τι ποτ' ἐστὶ τὰ χρήματα· ὅτι μὲν γὰρ ἀνάγκη χρήσιμα εἶναι, ἐάνπερ μέλλῃ χρήματα ἔσεσθαι, τοῦτο μὲν ἐκ πάντων ὡμολογεῖτο σχεδόν τι· ἀλλὰ ποῖα δὴ τῶν χρημάτων, ἐπειδή γε οὐ πάντα; φέρε δή, εἰ πάλιν ὧδε μετίοιμεν, ἆρα μᾶλλόν τι εὑρεθείη ὃ ζητοῦμεν, * τί ποτ' ἐστὶν ὃ χρώμεθα χρήμασι, B
καὶ πρὸς τί εὕρηται ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις, ὥσπερ τὰ φάρμακα πρὸς τὸ τὰς νόσους ἀπαλλάττειν; ἴσως γὰρ ἂν ἡμῖν οὕτω μᾶλλον φανερὸν γένοιτο. ἐπειδὴ ἀναγκαῖον μὲν φαίνεται, ὅσαπερ τυγχάνει χρήματα ὄντα, ταῦτα καὶ χρήσιμα εἶναι, τῶν δὲ χρησίμων γένος τι ὃ καλοῦμεν χρήματα, λοιπὸν ἂν εἴη σκέψασθαι, τὰ πρὸς τίνα χρείαν χρήσιμα χρῆσθαι χρήματά ἐστι. πάντα μὲν γὰρ ἴσως χρήσιμα, ὅσα γε *) πρὸς τὴν ἐργασίαν * χρώμεθα, ὥσπερ γε πάντα C
μὲν τὰ ψυχὴν ἔχοντα ζῶα, τῶν δὲ ζώων γένος τι καλοῦμεν ἄνθρωπον. εἰ δή τις ἡμᾶς ἔροιτο, τίνος ἂν ἡμῖν ἐκποδὼν γενομένου οὐδὲν δεοίμεθα ἰατρικῆς οὐδὲ τῶν ταύτης ἐργαλείων, ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν ὅτι εἰ αἱ νόσοι ἀπαλλαγείησαν ἐκ τῶν σωμάτων καὶ μὴ γίγνοιντο παντάπασιν, ἢ γιγνόμεναι παραχρῆμα ἀπαλλάττοιντο. ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἡ ἰατρικὴ τῶν ἐπιστημῶν ἡ πρὸς τοῦτο χρησίμη, πρὸς τὸ νόσους ἀπαλλάττειν. εἰ δέ * τις ἡμᾶς πάλιν ἔροιτο, τίνος D
ἂν ἡμῖν ἀπαλλαγέντος οὐδὲν δεοίμεθα χρημάτων, ἆρ' ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν; εἰ δὲ μή, πάλιν ὡδὶ σκοπώμεθα· φέρε, εἰ οἷός τ' εἴη ζῆν ἄνθρωπος ἄνευ σίτων καὶ ποτῶν, καὶ μὴ πεινῷ μηδὲ διψῷ, ἔσθ' ὅ τι ἂν ἢ αὐτῶν τούτων δέοιτο ἢ ἀργυρίου ἢ ἑτέρου τινός, ἵνα ταῦτα ἐκπορίζηται; Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐκοῦν καὶ τἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον; εἰ μὴ δεοίμεθα πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν ὧν νῦν ἐνδεεῖς ἐσμέν, καὶ ἀλέας καὶ * ψύχους ἐνίοτε καὶ E
τῶν ἄλλων ὅσων τὸ σῶμα ἐνδεὲς γιγνόμενον προσδεῖται, ἄχρηστ' ἂν ἡμῖν εἴη τὰ καλούμενα χρήματα, εἰ μηδείς γε

*) ἴσ. ὅσοις γε ἢ· ὅσοισπερ.

Neque etiam hac ratione reperire potuimus quid esset pecunia; etenim utiles esse debere, si pecuniae essent futurae, hoc ab omnibus fere concessum est; at quaenam res, inquam, erunt, siquidem non omnes? age dum, si ita rursus quaeramus, an magis reperiamus id quod quaerimus quid tandem sit ad quod utamur pecuniis, et cuius rei causa inventa sit opum possessio, sicut medicina ad morbos depellendos? fortasse enim nobis ita magis erit perspicuum. quum liqueat, quaecumque pecuniae sint, eas etiam utiles esse debere, rerum vero genus quoddam esse quam pecuniam appellemus, reliquum est ut videamus, ad quemnam usum utilis sit pecunia. omnia enim sine dubio utilia sunt quibus utimur ad aliquid faciendum, quemadmodum omnia quae anima praedita sunt animalia vocamus, animantium vero genus quoddam hominem. iam si quis ex nobis quaerat quonam sublato nihil indigeamus medicina neque eius instrumentis, possimus dicere, si morbi expellantur e corpore et omnino non gignantur vel, si exsistant, statim depellantur. est igitur, ut patet, medicina ars ad morbos depellendos utilis. rursus vero si quis nos interroget, quonam sublato nihil indigeamus pecunia, possimus dicere? sin minus, rursus ita consideremus: age, si posset homo vivere sine cibo et potu ita ut neque esuriret neque sitiret, an his ipsis indigeret vel argento vel alia qua re, ut illos sibi compararet? Non mihi videtur. Nonne etiam ceterarum rerum eadem est ratio? nisi indigeremus ad corporis cultum quibus nunc indigemus, et calore et frigore interdum et reliquis omnibus quorum corpus quia egens est indiget, inutiles nobis forent quae vocantur pecuniae, si nulla omnino earum rerum quisquam indigeret, quarum causa nobis pecunias esse cupimus, ut medeamur cupiditatibus corporisque indigentiae et re-

παντάπασι μηδενὸς δέοιτο τούτων, ὧν ἕνεκεν ἂν βουλοίμεθα χρήματα ἡμῖν εἶναι, ἵνα ἐξαρκοίμεθα *) πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἐνδείας τοῦ σώματος, ὧν ἂν ἑκάστοτε δεώμεθα. εἰ δ' ἔστιν ἄρα πρὸς τοῦτο χρήσιμον ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις, πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν τῶν ἐνδειῶν, εἰ γοῦν ἡμῖν τοῦτο ἐκ μέσου ἀναιρεθείη, οὐδὲν ἂν δεοίμεθα χρημάτων, ἴσως δ' ἂν οὐδ' εἴη παντάπασι χρήματα. Φαίνεται. Φαίνεται ἄρα ἡμῖν, ὡς ἔοικε, τὰ πρὸς ταύτην τὴν πραγματείαν χρήσιμα τῶν πραγμάτων ταῦτα εἶναι χρήματα. Συνέφη μὲν ταῦτα εἶναι χρήματα, οὐ μὴν ἀλλ' **) ἐτάραττέ γε αὐτὸν σφόδρα τὸ λογίδιον.
Τί δὲ τὰ τοιάδε; * πότερον ἂν φήσαιμεν οἷόν τε εἶναι 402
ταὐτὸν πρᾶγμα πρὸς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν τοτὲ μὲν χρήσιμον εἶναι, τοτὲ δὲ ἀχρεῖον; Οὐκ ἔγωγ' ἂν φαίην, ἀλλ' εἴ τι δεοίμεθα τούτου πρὸς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν, καὶ χρήσιμόν μοι δοκεῖ εἶναι, εἰ δὲ μή, οὔ. Οὐκοῦν εἰ ἄνευ πυρὸς οἷοί τε εἴημεν ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐργάσασθαι, οὐδὲν ἂν δεοίμεθα πυρὸς πρός γε τὴν τούτου ἐργασίαν, εἰ δὲ μὴ δεοίμεθα, οὐδ' ἂν χρήσιμον ἡμῖν εἴη· ὁ αὐτὸς δὲ λόγος
καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Φαίνεται. * Οὐκοῦν ὅσων ἄνευ οἷόν B
τε γίγνεσθαί τι, οὐδὲν ἂν τούτων ἡμῖν οὐδὲ χρήσιμον φαίνοιτο πρός γε τοῦτο; Οὐ γάρ. Οὐκοῦν εἴ ποτε φαινοίμεθα οἷοί τε ὄντες ἄνευ ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, οἷς μὴ αὐτοῖς χρώμεθα πρὸς τὸ σῶμα, ὥςπερ σιτίοις καὶ ποτοῖς καὶ ἱματίοις καὶ στρώμασι καὶ οἰκίαις, παύειν τὰς τοῦ σώματος ἐνδείας, ὥςτε μηκέτι δεῖσθαι, οὐκ ἂν ἡμῖν οὐδὲ χρήματα φαίνοιτο πρός γε τού-
του ***) ἀργύριόν τε καὶ χρυσίον καὶ * τἆλλα τὰ τοιαῦτα, C
εἴπερ ποτὲ καὶ ἄνευ τούτων οἷόν τε γίγνεσθαι; Οὐ γάρ. Οὐκ ἂν ἄρα οὐδὲ χρήματα ἡμῖν ταῦτα φανείη, εἰ μηδὲν χρήσιμα, ἀλλὰ ταῦτ' ἂν εἴη, οἷς τὰ χρήσιμα οἷοί τ' ἐσμὲν ἐκπορίζεσθαι. Ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε δυναίμην τοῦτο πεισθῆναι, ὡς τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα οὐκ ἄρα χρήματα ἡμῖν ἐστίν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ

---

*) ἀλλ. ἐξικοίμεθα.

) γρ. χρήματα. Οὐ μὴν. *) Ἴσ. τοῦτο.

rum, quibuscumque eget, inopiae. Itaque si ad hoc utilis est pecuniae possessio, ut corporis indigentiae medeamur, hoc certe nobis sublato nihil indigeremus pecunia, et fortasse ne esset quidem omnino pecunia. Videtur sane. Patet igitur nobis, ut videtur, res quae ad haec usum afferant esse pecunias. Concessit quidem has esse pecunias, attamen offendit eum vehementer haec oratiuncula. Quid vero hoc? num dicamus fieri posse ut eadem res ad idem opus faciundum modo utilis, modo inutilis sit? Non equidem dixerim, sed si ea indigemus ad idem opus faciundum, etiam utilis mihi videtur esse, sin minus, non. Itaque si possemus sine igne statuam aeneam facere, nihil indigeremus igne ad eam faciundam, si autem non indigeremus, ne utilis quidem nobis esset; eadem vero est ratio ceterarum quoque rerum. Patet. Ergo nihil eorum, sine quibus aliquid fieri potest, utile reperitur ad hoc ipsum. Non. Nonne igitur si umquam videremur sine argento et auro et ceteris generis ejusdem, quibus non ipsis utimur ad corpus, sicut cibo et potu et vestibus et stragulis et aedibus, corporis posse indigentiae mederi, nobis nec pecuniae viderentur ad hoc esse argentum et aurum et cetera generis eiusdem, si umquam etiam sine his illud posset fieri? Non viderentur esse. Ergo nec pecuniae nobis haec reperientur, si ad nihil erunt utilia, sed haec erunt quibus utilia nobis poterimus comparare. O Socrates, numquam sic potero mihi persuadere, aurum et argentum et cetera id genus non esse nobis pecunias. illud quidem valde persuasum habeo, quae inutilia nobis sint ea nec pecunias esse, et in rerum ad illud utilissimarum numero esse pecunias, neque tamen hoc, eas non esse nobis utiles ad vitam, siquidem his ea quae ad vivendum sunt necessaria nobis comparamus. Age dum, quid de his statuerimus?

σφόδρα πέπεισμαι; ὡς τά γε ἀχρεῖα ἡμῖν ὄντα οὐδὲ χρήματά ἐστι, καὶ ὅτι τῶν χρησιμωτάτων ἐστὶ * πρὸς τούτων D χρήματα τὰ χρήσιμα, οὐ μὴν *) τοῦτό γε, ὡς ταῦτα οὐ χρήσιμα ἡμῖν τυγχάνει ὄντα πρὸς τὸν βίον, εἴπερ γε τούτοις τὰ ἐπιτήδεια ἐκποριζοίμεθα. Φέρε δή, πῶς ἂν τὰ τοιαῦτα φήσαιμεν; ἆρ' εἰσί τινες ἄνθρωποι, οἵτινες μουσικὴν παιδεύουσιν ἢ γράμματα ἢ ἑτέραν τινὰ ἐπιστήμην, οἳ ἀντὶ τούτων σφίσιν αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια ἐκπορίζονται, τούτων μισθὸν πραττόμενοι; Εἰσὶ γάρ. Οὐκοῦν οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ ἂν * ἐκπορίζοιντο τὰ ἐπιτήδεια, ἀντὶ ταύτης ἀλλαττόμενοι, ὥσπερ ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ E χρυσίου καὶ ἀργυρίου; Φημί. Οὐκοῦν εἴπερ τούτῳ ἐκπορίζονται οἷς πρὸς τὸν βίον χρῶνται, κἂν αὐτὸ χρήσιμον εἴη πρὸς τὸν βίον· καὶ γὰρ τἀργύριον τούτου ἕνεκα χρήσιμον ἔφαμεν εἶναι, ὅτι οἷοί τ' ἦμεν αὐτῷ τἀναγκαῖα πρὸς τὸ σῶμα ἐκπορίζεσθαι. Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν εἴπερ αὗται αἱ ἐπιστῆμαι τῶν χρησίμων πρὸς τοῦτο, φαίνονται ἡμῖν αἱ ἐπιστῆμαι χρήματα οὖσαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δι' ἥνπερ τὸ χρυσίον τε καὶ τὸ ἀργύριον· δῆλον δὲ ὅτι καὶ οἱ ταύτας κεκτημένοι πλουσιώτεροι. ὀλίγον δὲ πρότερον οὕτω χαλεπῶς ἀπεδεχόμεθα τὸν λόγον, εἰ οὗτοι πλουσιώτατοι· ἀναγκαῖον δ' ἂν εἴη καὶ ἐκ τοῦ νῦν ὡμολογημένου τοῦτο ξυμβαίνειν, * ἐνίοτε τοὺς ἐπιστημονεστέρους πλουσιωτέ- 403 ρους εἶναι. εἰ γάρ τις ἡμᾶς ἔροιτο, ἆρα παντὶ ἀνθρώπῳ οἰόμεθα χρήσιμον εἶναι ἵππον, ἆρα φαίης ἄν; ἢ τοῖς μὲν ἐπιστήμοσιν ὅπως δεῖ ἵππῳ χρῆσθαι χρήσιμος ἂν εἴη, τοῖς ἀνεπιστήμοσι δ' οὔ; Φαίην ἄν. Οὐκοῦν, ἔφην, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ φάρμακον παντὶ ἀνθρώπῳ χρήσιμον εἶναι; ἀλλὰ τούτῳ ὅστις τυγχάνει εἰδὼς ὡς δεῖ χρήσασθαι αὐτῷ; Φημί. Οὐκοῦν καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως; Ἔοικεν. Χρυσίον ἄρα καὶ ἀργύριον καὶ * τἆλλα τὰ δοκοῦντα χρή- B ματα εἶναι τούτῳ ἂν μόνῳ χρήσιμα εἴη, ὅστις τυγχάνοι ἐπιστάμενος ὡς χρηστέον αὐτοῖς. Οὕτως. Οὐκοῦν πρότερον ἐδόκει τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου εἶναι εἰδέναι

---

*) ἴσ. καὶ ὅτι τῶν χρησιμωτάτων ἐστὶ πρὸς τοῦτο χρήματα, οὐ μήν.

suntne homines qui musicam vel litteras vel aliam quam artem doceant et pro hoc sibimet ipsis quae ad vitam necessaria sunt, comparent, mercedem institutionis exigentes? Sunt vero. Nonne hi homines hac sibi scientia necessaria comparant, hac ea ementes, sicut nos auro et argento? Dico. Itaque, si hoc sibi comparant quibus ad vitam utuntur, etiam utile erit ad vitam; nam argentum quoque propterea dicebamus utile esse quod possemus eo nobis comparare quae ad corpus necessaria essent. Vero, inquit. Ergo, si hae scientiae in rerum ad hoc utilium numero sunt, patet nobis scientias esse pecunias eandem ob causam, atque aurum et argentum; et liquet qui has possideant eos esse divitiores. paullo vero supra tam moleste accepimus orationem, hos esse divitissimos. necessario autem etiam ex eo quod nunc inter nos convenit hoc efficietur, interdum scientiores divitiores esse. nam si quis ex nobis quaerat, an cuivis homini putemus utilem esse equum, tune dicas? an hoc, scientibus quidem quomodo equo uti debeant utilem esse, nescientibus vero non esse? Dicam sane. Nonne, inquam, eadem ratione nec medicinam cuivis homini utilem esse, sed huic qui sciat quomodo eam adhiberi oporteat? Aio. Nonne reliqua omnia similiter se habere? Patet. Aurum igitur et argentum et cetera quae pro pecuniis habentur huic soli utilia sint qui norit quomodo eis uti debeat. Ita. Nonne ante videbatur honesti ac boni hominis esse scire ubi et quo pacto horum quoque uti debeamus? Aio. Honestis igitur et bonis hominibus solis etiam utilia haec erunt, siquidem hi intelligent quomodo eis utendum sit; si vero his solis utilia sunt, his solis etiam pecuniae hae res reperientur. verum, ut videtur, etiam artis equitandi imperitum, possidentem vero equos, qui ei inutiles sint, si quis hunc artis peritum efficiat, an si-

ὅπου τε καὶ ὅπως τούτων ἑκάστοις χρηστέον ἐστίν; Φημί. Τοῖς ἄρα καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων τούτοις ἂν μόνοις καὶ χρήσιμα ταῦτ' εἴη, εἴπερ γε οὗτοι ἐπιστήμονες ὡς *) χρηστέον· εἰ δὲ τούτοις μόνοις χρήσιμον, τούτοις ἂν μόνοις καὶ χρήματα εἶναι ταῦτα φαίνοιτο. ἀτάρ, ὡς ἔοικε, καὶ τὸν ἀνεπιστήμονα * ἱππικῆς, κεκτημένον δὲ ἵπ- C
πους, οἳ τυγχάνουσιν αὐτῷ ἀχρεῖοι ὄντες, εἴ τις τοῦτον ἱππικὸν ποιήσειεν, ἆρ' ἂν ἅμα καὶ πλουσιώτερον πεποιηκὼς εἴη, εἴπερ γε αὐτῷ ἃ ἐτύγχανε πρόσθεν ἀχρεῖα ὄντα, χρήσιμα πεποίηκεν; ἐπιστήμην γάρ τινα παραδιδοὺς τῷ ἀνθρώπῳ ἅμα καὶ πλούσιον αὐτὸν πεποίηκεν. Φαίνεταί γε. Ὅμως δέ μοι κἂν διομόσασθαι δοκῶ ὑπὲρ Κριτίου, ὑπὸ μηδενὸς τούτων τῶν λόγων πεπεῖσθαι. Νὴ Δία· καὶ γάρ, ἔφη, μαινοίμην ἄν, εἰ ταῦτα πειθοίμην. * ἀλλὰ τί D
οὐκ ἐκεῖνον τὸν λόγον διετέλεσας, ὡς τὰ δοκοῦντα οὐκ ἔστι χρήματα, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα; ὡς ἐγὼ πάνυ σφόδρα τούτους τοὺς λόγους ἀκροώμενος, οὓς καὶ σὺ νῦν τυγχάνεις δὴ διεξιών, ἄγαμαι. Εἶπον οὖν ἐγὼ ὅτι Μοὶ δοκεῖς σύ, ὦ Κριτία, οὕτως ἐμοῦ χαίρειν ἀκροώμενος, ὥσπερ τῶν ῥαψῳδῶν οἳ τὰ Ὁμήρου ἔπη ᾄδουσιν· ἐπεὶ οὐδείς γέ σοι δοκεῖ τούτων τῶν λόγων ἀληθὴς εἶναι. ὅμως δὲ φέρε, πῶς ἂν τὰ τοιαῦτα φήσαιμεν; ἆρά γε τοῖς γε * οἰκοδομικοῖς τῶν ἀνθρώπων φαίης ἂν E
ἄττα **) εἶναι χρήσιμα πρὸς τὸ οἰκίαν ἐργάσασθαι; Ἔμοιγε δοκεῖ. Πότερον οὖν ταῦτα φήσαιμεν ἂν χρήσιμα εἶναι οἷς αὐτῶν κατεχρῶντο εἰς τὴν οἰκοδομίαν, λίθους καὶ πλίνθους καὶ ξύλα καὶ εἴ τι ἕτερον τοιοῦτον; ἢ καὶ τὰ ἐργαλεῖα οἷς αὐτοὶ τὴν οἰκίαν ἐργάζοιντο, καὶ οἷς ταῦτα ἐκπορίζοιντο, τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους, καὶ πάλιν τὰ τούτων ἐργαλεῖα; Ἔμοιγ', ἔφη, δοκεῖ πάντα ταῦτα χρήσιμα εἶναι πρὸς ἐκεῖνα. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐργασιῶν, οὐ μόνον αὐτοῖς οἷς καταχρώμεθα πρὸς ἕκαστον τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ οἷς ταῦτα ἐκποριζόμεθα καὶ ὧν ἄνευ οὐκ ἂν γένοιτο; Πάνυ γε οὕτως. Οὐκοῦν πάλιν καὶ οἷς ταῦτα, καὶ εἴ τι ἀνωτέρω τούτων, * καὶ οἷς πάλιν ἐκεῖνα 404

*) γρ. τούτοις ἐπιστημόνως χρηστέον. **) γρ. αὐτά.

mul etiam divitiorem effecerit, siquidem ei quae ante inutilia fuerint utilia reddiderit? scientiam enim impertiens homini simul divitem eum effecit. Patet vero. Attamen mihi videor etiam iureiurando affirmare posse de Critia, nullam harum orationum ita esse ei persuasisse. Sane quidem hercle; nam, inquit, insanirem si ita mihi persuaderem. at cur non illam rationem absolvisti, quae videantur ea non esse pecunias, aurum et argentum et cetera generis eiusdem? nam ego admodum libenter has orationes, quas tu quoque nunc habes, audio. Tum ego Mihi tu videris, inquam, Critia, me eadem cum voluptate audire qua rhapsodos, qui Homeri carmina recitant; nam nulla tibi videtur harum orationum vera esse. age tamen, quid de his dicemus? an hominibus qui architecti sint dixeris quaedam esse utilia ad domos aedificandas? Mihi sane videtur. Utrum igitur haec dixerimus illis utilia esse quibus utantur ad aedificationem, lapides et lateres et ligna, alia generis eiusdem? an etiam instrumenta quibus domum aedificent et quibus haec sibi comparent, ligna et lapides, rursusque horum instrumenta? Mihi quidem, inquit, videntur haec utilia esse ad illa. Nonne, inquam, etiam in ceteris opificiis non solum ipsa quibus utimur ad quodque opus utilia sunt, sed etiam ea quibus haec nobis comparamus et sine quibus fieri non possent? Sane quidem. Nonne rursus etiam quibus haec et si quid altius his, et quibus rursus illa et praeterea superiora, ita ut haec omnia usque ad infinitam quandam multitudinem ad illa conficienda necessario reperiantur utilia? Ac nihil quidem, inquit, prohibet ne ita se habeat. Quid vero, si homini sint cibi et potus et vestes et cetera quibus ipse ad corpus utatur, numquid indigeat auro vel argento vel alio quo, quibus haec sibi comparare possit quae ipsi iam sint? Mihi quidem

καὶ ἔτι μάλα τὰ ἄνω, ὥςτε καὶ εἰς ἄπειρόν τι πλῆθος τελευτῶντα, ἀνάγκη πάντα ταῦτα πρὸς τὴν αὐτῶν ἐργασίαν χρήσιμα φαίνεσθαι; Καὶ οὐδέν γε, ἔφη, ταῦτα οὕτω κωλύει ἔχειν. Τί δ', εἰ ὑπάρχοι τῷ ἀνθρώπῳ σιτία καὶ ποτὰ καὶ ἱμάτια καὶ τἆλλα οἷς αὐτὸς πρὸς τὸ σῶμα μέλλοι χρῆσθαι, ἆρ' ἄν τι προσδέοιτο χρυσίου ἢ ἀργυρίου ἢ ἄλλου του, οἷς ταῦτα πορίεῖται ἅ γε δὴ ὑπάρχοι; Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐκοῦν φαίνοιτο ἂν ἡμῖν ἔστιν ὅτε * ἄνθρωπος οὐδενὸς B τούτων δεόμενος πρὸς τὴν τοῦ σώματος χρείαν; Οὐ γάρ. Οὐκοῦν εἰ ταῦτα ἀχρεῖα φαίνοιτο πρὸς ταύτην τὴν ἐργασίαν, οὐκ ἂν ποτε πάλιν δέοι χρήσιμα φανῆναι; ὑπέκειτο γὰρ μὴ οἷόν τε εἶναι πρὸς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν τοτὲ μὲν χρήσιμα, τοτὲ δὲ ἀχρεῖα εἶναι. Ἀλλ' οὕτω γ' ἄν, ἔφη, ὁ αὐτὸς λόγος σοὶ καὶ ἐμοὶ γίγνοιτο· εἰ γάρ ποτε ταῦτα χρήσιμα γίγνοιτο πρὸς τοῦτο, οὐκ ἂν ποτε συμβαίνοι πάλιν ἀχρεῖα εἶναι· νῦν δὲ πρός τινας ἐργασίας πραγμάτων * μοχθηρῶν, τὰς δὲ χρηστῶν. Ἔγωγ' ἂν φαίην. *) Ἆρ' C οὖν οἷόν τε μοχθηρόν τι πρᾶγμα πρὸς ἀγαθοῦ τινὸς ἐργασίαν χρήσιμον εἶναι; Οὐκ ἔμοιγε φαίνεται. Ἀγαθὰ δὲ πράγματα ἆρ' ἂν ταῦτα φαίημεν εἶναι, ἃ δι' ἀρετὴν ἄνθρωπος πράττει; Φημί. Ἆρ' οὖν οἷόν τε ἄνθρωπον μαθεῖν τι τούτων, ὅσα διὰ λόγου διδάσκεται, εἰ παντάπασιν ἀπεστερημένος εἴη τοῦ ἀκούειν ἢ ἑτέρου τινός; Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐκοῦν τῶν χρησίμων φαίνοιτο ἂν ἡμῖν * πρὸς ἀρετὴν τὸ ἀκούειν, εἴπερ διδακτός γε ἡ ἀρετὴ D τῷ ἀκούειν καὶ αὐτῷ καταχρώμεθα πρὸς τὰς μαθήσεις; Φαίνεται. Οὐκοῦν εἴπερ ἡ ἰατρικὴ οἵα τ' ἐστὶ τὸν νοσοῦντα παύειν, φαίνοιτο ἂν ἡμῖν ἐνίοτε καὶ ἡ ἰατρικὴ τῶν χρησίμων οὖσα πρὸς τὴν ἀρετήν, εἴπερ διὰ τῆς ἰατρικῆς τὸ ἀκούειν πορισθείη; Καὶ οὐδέν γε κωλύει. Ἆρ' οὖν πάλιν καὶ εἰ τὴν ἰατρικὴν ἀντὶ χρημάτων πορισαίμεθα, φαίνοιτο ἂν ἡμῖν καὶ τὰ χρήματα χρήσιμα ὄντα πρὸς ἀρετήν; * Καὶ γὰρ ἔστιν, ἔφη, τοῦτό γε. Οὐκοῦν πάλιν E ὁμοίως καὶ δι' οὗ τὰ χρήματα πορισαίμεθα; Παντάπασι μὲν οὖν πάντα. Ἆρ' οὖν ἂν σοι δοκεῖ **) ἄνθρωπος ἀπὸ

*) ἴσ. χρηστῶν ἔγωγ' ἂν φαίην. **) γρ. δοκοῖ.

non videtur. Nonne igitur reperietur nobis nonnumquam homo nulla harum rerum indigens ad corporis usum? Sane quidem. Nonne vero, si haec inutilia reperiuntur ad hanc rem conficiendam, fieri non debet ut umquam rursus utilia reperiantur? Sumpsimus enim non posse fieri ut ad eandem rem conficiendam modo utilia, modo inutilia sint. At ita quidem, inquit, eadem tua et mea oratio fuerit: si umquam haec utilia sunt ad hoc, numquam accidet ut rursus sint inutilia; nunc autem ad res conficiendas equidem dixerim utilia esse, easque partim malas, partim bonas. An vero fieri potest ut res mala ad bonam aliquam faciendam utilis sit? Mihi quidem non videtur. Bonas autem res nonne has dixerimus esse quas homo virtutis auxilio faciat? Aio. Num autem fieri potest ut homo aliquid eorum discat quae per sermonem discantur, si prorsus careat auditu vel alio quo sensu? Haudquaquam hercle mihi videtur. Nonne in rerum ad virtutem utilium numero erit nobis auditus, siquidem disci potest virtus per auditum eoque utimur ad disciplinas? Patet. Nonne igitur si medicina potest aegrotantem sanare, reperietur nobis interdum etiam medicina una de rebus ad virtutem utilibus, siquidem per medicinam auditus restituetur? Ac nihil quidem prohibet. Nonne rursus etiam si medicinam pro pecuniis nobis comparemus, reperiantur nobis pecuniae quoque ad virtutem utiles? Est sane, inquit, ita. Nonne similiter etiam id quo pecunias nobis acquiramus? Omnino quidem omnia. An vero tibi videtur homo ex rebus pravis ac turpibus argentum sibi acquirere posse quo medicinam sibi comparet vel audire possit, quum ante non potuerit? hoc vero ipso an uti poterit ad virtutem vel aliud quid generis eius-

μοχθηρῶν τε καὶ αἰσχρῶν πραγμάτων ἀργύριον αὑτῷ πορίσασθαι, ἀνθ' ὅτου τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην κτήσαιτο ἢ δύναιτο ἀκούειν ἐκ τοῦ μὴ οἵου τε; τῷ δ' αὐτῷ ἐκείνῳ καταχρῆσθαι πρὸς ἀρετὴν ἢ ἕτερ' ἄττα τῶν τοιούτων; Πάνυ μὲν οὖν ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐκοῦν οὐκ ἂν τό γε μοχθηρὸν χρήσιμον ἂν εἴη πρὸς ἀρετήν; Οὐ γάρ. Οὐκ ἄρα ἀναγκαῖόν ἐστι, δι' ὧν ἂν ἐκποριςαίμεθα τὰ πρὸς ἕκαστα χρήσιμα, καὶ ταῦτα πρὸς τὰ αὐτὰ χρήσιμα εἶναι· φαίνοιτο γὰρ ἂν ἐνίοτε μοχθηρὰ πράγματα πρὸς ἀγαθόν τι χρήσιμον εἶναι. * ἔτι δὲ μᾶλλον καὶ ἐπὶ τούτου ἂν φανε- 405
ρὰ γένοιτο. εἴπερ γὰρ ταῦτα χρήσιμά ἐστι πρὸς ἕκαστα, ὧν ἄνευ οὐκ ἂν γένοιτο, εἰ μὴ ταῦτα προϋπάρχοι, φέρε, πῶς ἂν τὰ τοιαῦτα φήσαις; ἆρ' οἷόν τε ἀμαθίαν πρὸς ἐπιστήμην χρήσιμον εἶναι ἢ νόσον πρὸς ὑγίειαν ἢ κακίαν πρὸς ἀρετήν; Οὐκ ἂν ἔγωγε φαίην. Καὶ μὴν τόδε γ' ἂν ὁμολογήσαιμεν ἀδύνατον εἶναι, ἐπιστήμην ἐγγενέσθαι ὅτῳ μὴ ἀμαθία πρότερον ὑπάρξαι, καὶ ὑγίειαν, ὅτῳ μὴ νόσος οὐδὲ ἀρετήν, ὅτῳ μὴ * κακία. Ἔφη **) γὰρ οὕτως, ὡς B
ἐμοὶ δοκεῖ. Οὐκ ἂν ἄρα φαίνοιτο ἀναγκαῖον εἶναι, ὅσων ἄνευ μὴ οἷόν τε γίγνεσθαι, ταῦτα καὶ χρήσιμα εἶναι πρὸς τοῦτο· φαίνοιτο γὰρ ἂν ἡμῖν ἡ ἀμαθία πρὸς ἐπιστήμην χρήσιμος οὖσα καὶ ἡ νόσος πρὸς ὑγίειαν καὶ ἡ κακία πρὸς ἀρετήν. Σφόδρα δυσπίστως εἶχε καὶ πρὸς τούτους τοὺς λόγους, εἰ μὴ πάντα ταῦτα χρήματα ἔσται. καταμαθὼν δ' αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσον εἴη πεῖσαι, ὅπερ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἑψῆσαι, Ἀλλὰ τούτους μὲν τοὺς λόγους, ἦν * δ' ἐγώ, ἐά- C
σωμεν χαίρειν, ἐπειδήπερ οὐ δυνατοί ἐσμεν ὁμολογῆσαι ὁπότερον ταὐτὰ χρήσιμά τ' ἐστὶ καὶ χρήματα, ἢ οὔ· ἐκείνου δὲ πέρι πῶς ἂν φαίημεν; πότερον ἂν εὐδαιμονέστερόν τε καὶ βελτίω ἡγησαίμεθα εἶναι ἄνθρωπον, εἰ ὡς πλείστων δέοιτο πρὸς τὸ σῶμά τε καὶ τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων, ἢ εἰ ὡς ἐλαχίστων τε καὶ φαυλοτάτων; μάλιστα δ' ἂν ἴσως καὶ τοῦτο ὧδε θεωρηθείη, εἴ τις αὐτὸν πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον παραβάλλων σκοποῖτο ὁποτέρα τῶν * ἕξεων βελ- D
τίων, πότερον ὅταν τύχῃ νοσῶν, ἢ ὅταν ὑγιαίνων. Ἀλλὰ

**) Ie. Ἔστι ἢ: Ἔχει.

dem? Prorsus mihi videtur. Nonne mala res non erit utilis ad virtutem? Non. Ergo non est necessarium, quibus nobis acquiramus ad quodque opus utilia, haec quoque ad idem utilia esse; alioquin viderentur nonnumquam res malae ad bonum aliquod utiles esse. magis etiam id hinc apparebit. si enim haec sunt utilia ad quamque rem, sine quibus haec non esset, nisi illa antea essent, age quid de his senties? num poterit inscientia ad scientiam utilis esse vel morbus ad sanitatem vel malitia ad virtutem? Minime equidem dixerim. Hoc tamen negaverimus fieri posse ut scientia in aliquo insit in quo non fuerit antea inscientia, et sanitas, in quo non morbus, vel virtus, in quo non malitia. Ita sane est, ut mihi videtur. Ergo non videtur necesse esse, sine quibus aliquid non posset exsistere, haec etiam utilia esse ad illud; alioquin nobis reperiretur inscientia ad scientiam utilis et morbus ad sanitatem et malitia ad virtutem. Admodum dubitavit de hac oratione nec sibi persuadere potuit omnia haec non esse utilia et bona. atque ego quum intellexissem ipsi persuadere idem esse quod, ut in proverbio est, lapidem coquere, iam hos, inquam, sermones mittamus, quum non possimus consentire utrum eadem sint utilia et opes, necne; de illo autem quid iudicemus? utrum beatiorem et meliorem existimabimus hominem esse, si quam plurimis indigeat ad corpus et victum necessariis, an si quam paucissimis ac vilissimis? maxime vero forsitan hoc quoque ita cognoscatur, si quis hominem secum ipsum comparans consideret utra conditio melior sit, si aegrotet, an si sanus sit. At hoc, inquit, non multam desiderat quaestionem. Sine dubio enim, inquam, quivis homo facile intelligit sani conditionem meliorem esse quam aegri. quid vero? utro modo pluribus magisque variis rebus indigemus? quando

τοῦτό γ', ἔφη, οὐ πολλῆς τινὸς τῆς σκέψεως δεῖται. Ἴσως γάρ, ἦν δ' ἐγώ, παντὶ ἀνθρώπῳ εὔπορον γνῶναι ὅτι ἡ τοῦ ὑγιαίνοντος ἕξις κρείττων ἐστὶ τῆς τοῦ κάμνοντος. τί δέ; ποτέρως τυγχάνομεν πλειόνων τε καὶ μᾶλλον παντοδαπῶν δεομενοι; ὅταν κάμνωμεν, ἢ ὅταν ὑγιαίνωμεν; Ὅταν κάμνωμεν. Ὅταν ἄρα αὐτοὶ αὑτῶν τυγχάνωμεν φαυλότατα * διακείμενοι, τότε σφόδρα τε καὶ πλείστων, τὰ *) πρὸς E
ἡδονὰς τὰς διὰ τοῦ σώματος, ἐν ἐπιθυμίαις τε καὶ δεήσεσιν ἐσμεν. Οὕτως. Οὐκοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὥςπερ αὐτὸς αὑτοῦ τότε φαίνεται βέλτιστα ἔχων, ὅταν ἐλαχίστων τῶν τοιούτων δέηται, οὕτω πάλιν καὶ δυοῖν ὄντοιν, εἰ ὁ μὲν τυγχάνοι σφόδρα τε καὶ πολλῶν ἐν ἐπιθυμίᾳ τε καὶ δεήσει ὤν, ὁ δὲ ὀλίγων τε καὶ ἡσύχως; οἷον τὰ τοιάδε· ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τυγχάνουσι κυβευταὶ ὄντες, οἱ δὲ οἰνόφλυγες, ἕτεροι δὲ γαστρίμαργοι, — ἅπαντα γὰρ ταῦτα οὐδὲν ἕτερον τυγχάνει ὄντα ἢ ἐπιθυμίαι. Σφόδρα γε. Αἱ δ' ἐπιθυμίαι πᾶσαι οὐδὲν ἕτερον ἢ ἔνδειαί τινων. οἱ οὖν πλεῖστα τούτων πεπονθότες ἄνθρωποι ἐν μοχθηροτέρᾳ ἕξει εἰσὶ τῶν μηδὲν ἢ ὡς ἐλάχιστα τοιαῦτα πεπονθότων. * Πάνυ μὲν οὖν ἔγωγε 406
καὶ σφόδρα μοχθηροὺς τοὺς τοιούτους ὑπολαμβάνω εἶναι, καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τοιούτους, τοσούτῳ καὶ μοχθηροτέρους. Οὐκοῦν δοκεῖ ἡμῖν οὐχ οἷόν τε χρήσιμα εἶναι ταῦτα πρὸς τοῦτο, εἰ μὴ τυγχάνοιμεν καὶ δεόμενοι τούτων πρὸς τοῦτο; Φημί. Ἀναγκαῖον ἄρα, εἴπερ μέλλει ἡμῖν χρήσιμα εἶναι ταῦτα πρὸς τὰς τοῦ σώματος θεραπείας τῶν ἐνδειῶν, ἅμα καὶ δεῖσθαι ἡμᾶς τούτων πρὸς τοῦτο. Ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐκοῦν ὅτῳ τυγχάνει πλεῖστα χρήσιμα ὄντα πρὸς τοῦτο, οὗτος ἂν φαίνοιτο καὶ πλείστων δεόμενος πρὸς τοῦτο, εἴπερ ἀνάγκη τῶν χρησίμων πάντων προςδεῖσθαι; Ἔμοιγε δοκεῖ οὕτω φαίνεσθαι. Ἀναγκαῖον ἄρα φαίνεται κατά γε τοῦτον τὸν λόγον, οἷς τυγχάνει πολλὰ χρήματα ὄντα, τούτοις**) καὶ πολλῶν δεῖσθαι τῶν πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν ἐπιτηδείων· τὰ γὰρ πρὸς τοῦτο χρήσιμα ὄντα χρήματα ἐφαίνετο. ὥςτε ἐξ ἀνάγκης ἂν ἡμῖν φαίνοιντο οἱ πλουσιώτατοι μοχθηρότατα διακείμεναι, εἴπερ γε καὶ πλείστων τοιούτων ἐνδεεῖς ὄντες.

*) ἴσ. πλείστων τῶν. **) ἴσ. τούτους.

aegrotamus, an quando sani sumus? Quando aegrotamus. Quum igitur nos quam pessime habemus, tum vehementer et plurima ad corporis voluptates pertinentia concupiscimus eisque indigemus. Ita. Nonne vero eadem ratione, sicut homo tum optime se habens reperitur, quum paucissimis huiusmodi rebus indiget, ita etiam, si duo sint et alter vehementer multaque concupiscat eisque indigeat, alter vero paucis et leniter, — qualia sunt haec: alii homines sunt aleatores, alii vinosi, alii gulosi: omnia enim haec nihil aliud sunt nisi cupiditates. Admodum vero. Cupiditates autem omnes nihil aliud nisi indigentiae sunt. Nihil aliud. Itaque quibus hominibus accidit ut plurimis indigeant, ii praviore sunt conditione, quam qui nihilo vel quam paucissimis indigent. Sane quidem ego quoque valde pravos huiusmodi homines arbitror esse, et quo magis tales, eo etiam praviores. Nonne autem videtur nobis fieri non posse ut utilia sint haec ad hoc, nisi his etiam indigeamus ad hoc? Dico vero. Necesse igitur est, si utilia nobis haec futura sint ad corporis indigentias explendas, nos simul etiam indigere his ad hoc. Mihi sane videtur. Nonne vero cui plurima ad hoc utilia sint, is reperiatur etiam plurimis ad hoc indigens, siquidem utilia omnia adhibeat necesse est? Mihi sane ita videtur. Necessarium igitur reperitur ex hac oratione, quibus multa bona et pecuniae sint, hos etiam multis indigere rebus ad corporis cultum necessariis; nam ad hoc utilia reperta sunt bona et pecuniae. quocirca necessario nobis videntur divitissimi pessime se habere, siquidem etiam plurimis huiusmodi rebus indigent.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

EPISTOLAE.

Α.

Δίων Διονυσίῳ εὖ πράττειν.

Διατρίψας ἐγὼ παρ' ὑμῖν χρόνον τοσοῦτον καὶ διοικῶν 309
τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν πεπιστευμένος πάντων μάλιστα, τὰς ὠφελείας ὑμῶν λαμβανόντων, τὰς διαβολὰς δυσχερεῖς οὔσας ὑπέμενον. ᾔδη γὰρ ὅτι τῶν ὠμοτέρων οὐδὲν ἐμοῦ συνεθέλοντος ὑμῖν δόξει πεπρᾶχθαι· πάντες γὰρ οἱ συμπολιτευόμενοι μεθ' ὑμῶν ὑπάρχουσί μοι μάρτυρες, * ὧν ἐγὼ πολ- B
λοῖς συνηγωνισάμην, ἀπολύσας αὐτοὺς οὐ σμικρᾶς ζημίας. αὐτοκράτωρ δὲ πολλάκις τὴν ὑμετέραν πόλιν διαφυλάξας ἀπεπέμφθην ἀτιμότερον ἢ πτωχὸν ὑμῶν ἀποστελλόντων προςήκει καὶ κελευόντων ἐκπλεῦσαι, τοσοῦτον παρ' ὑμῖν διατρίψαντα χρόνον. ἐγὼ μὲν οὖν περὶ ἐμαυτοῦ βουλεύσομαι τὸν λοιπὸν *) τρόπον ἀπανθρωπότερον, σὺ δὲ τοιοῦτος ὢν τύραννος οἰκήσεις μόνος. τὸ δὲ χρυσίον τὸ λαμπρόν, * ὅπερ ἔδωκας εἰς ἀποστολήν, ἄγει σοι Βακχεῖος ὁ C
τὴν ἐπιστολὴν φέρων· οὔτε γὰρ ἐφόδιον ἐκεῖνό γ' ἦν ἱκανὸν οὔτε πρὸς τὸν ἄλλον βίον ξυμφέρον, ἀδοξίαν δὲ πλείστην μὲν τῷ διδόντι σοὶ παρασκευάζον, οὐ πολλῷ δὲ ἔλαττω κἀμοὶ λαμβάνοντι· διόπερ οὐ λαμβάνω· σοὶ δ' οὐδὲν διαφέρει δῆλον ὅτι καὶ λαβεῖν καὶ δοῦναι τοσοῦτον· ὥςτε κομισάμενος ἄλλον τινὰ τῶν ἑταίρων θεράπευσον, ὥςπερ ἐμέ· κἀγὼ γὰρ ἱκανῶς ὑπὸ σοῦ * τεθεράπευμαι. καὶ D

*) ἴσ. τὸ λοιπόν.

EPISTOLA I.

Dio Dionysio salutem.

Quum ego apud vos tam diu versarer et imperium vestrum mihi prae reliquis omnibus commissum gubernarem, dum vos utilitatem percepistis, ego calumnias admodum graves sustinui. etenim sciebam numquam fore, ut me consentiente quicquam vobis crudele videretur perpetratum esse; omnes enim qui in eadem ac vos administratione versati sunt, testes mihi sunt, quorum ego multis auxilium tuli, haud a parvo eos detrimento liberans. plenam vero imperandi potestatem habens quum saepius civitatem vestram conservaverim, maiore cum ignominia expulsus sum, quam mendicum expelli par est, vobis me ablegantibus et enavigare iubentibus, quum tam diu apud vos versatus essem. quocirca ego in posterum vivendi mihi rationem statuam ab hominum consuetudine alieniorem, tu vero, qui talis es tyrannus, habitabis solus. aurum illud splendidum, quod mihi viaticum dedisti, affert tibi Bacchius qui litteras portat; nam neque viaticum illud erat satis neque ad reliquam vitam conducebat, ignominiam vero plurimam tibi qui dedisti concitat, nec minorem mihi concitaret si acciperem; quapropter non accipio. tua vero patet nihil referre vel accipere vel dare tantum; quare his

μοι τὸ τοῦ Εὐριπίδου κατὰ καιρὸν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι σοὶ πραγμάτων ἄλλων ποτὲ ξυμπεσόντων

Εὔξει τοιοῦτον ἄνδρα σοι παρεστάναι·

ὑπομνῆσαι δέ σε βούλομαι διότι καὶ τῶν ἄλλων τραγῳδοποιῶν οἱ πλεῖστοι, ὅταν ὑπό τινος ἀποθνήσκοντα τύραννον εἰσάγωσιν, ἀναβοῶντα ποιοῦσι

* Φίλων ἔρημος, ὦ τάλας, ἀπόλλυμαι· 310

χρυσίου δὲ σπάνει ἀπολλύμενον οὐδεὶς πεποίηκε. κἀκεῖνο δὲ τὸ ποίημα τοῖς νοῦν ἔχουσιν οὐ κακῶς ἔχειν δοκεῖ

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σπανιώτατος ἐν θνατῶν δυςελπίστῳ βίῳ,
Οὐδ' ἀδάμας οὐδ' ἀργύρου κλῖναι πρὸς ἄνθρωπον δοκιμαζόμεν' ἀστράπτει πρὸς ὄψεις,
Οὐδὲ γαίας εὐρυπέδου γόνιμοι βρίθοντες αὐτάρκεις γύαι,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφράδμων νόησις.

Ἔῤῥωσο καὶ γίγνωσκε τοσοῦτον ἡμῶν διημαρτηκώς, ἵνα πρὸς τοὺς ἄλλους βέλτιον προςφέρῃ.

acceptis alium quem amicorum honora, sicut me honorasti; ego enim satis a te honoratus sum. atque mihi illud Euripides dicere licet, alii casus si tibi inciderint

Optabis esse tunc tibi talem virum.

admonere autem te volo etiam reliquorum tragicorum plerosque, quum tyrannum ab aliquo pereuntem inducant, exclamantem facere

Desertus ipse amicis intereo miser;

auri vero inopia pereuntem nullus fecit. et illud quoque poëma mente praeditis non male videtur habere: *Non auri vis splendidi, rarissima in mortalium misera vita, non adamas nec mensae argenteae fulgore coruscantes nec terrae latae iugera largissimis onusta frugibus tanto in pretio sunt homini quanto bonorum virorum mens concors.*

Vale et cognosce tantum te in nos commisisse, ut cum ceteris melius agas.

B.

Πλάτων Διονυσίῳ εὖ πράττειν.

Ἤκουσα Ἀρχεδήμου ὅτι σὺ ἡγεῖ χρῆναι περὶ σοῦ μὴ μό-
νον ἐμὲ ἡσυχίαν ἄγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐμοὺς ἐπιτηδείους
τοῦ φλαῦρόν τι ποιεῖν ἢ λέγειν περὶ σοῦ, Δίωνα δὲ μόνον
* ἐξαίρετον ποιεῖ. οὗτος δὲ ὁ λόγος σημαίνει, τὸ Δίωνα C
ἐξαίρετον εἶναι, ὅτι οὐκ ἄρχω ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἐπιτηδείων·
εἰ γὰρ ἦρχον ἐγὼ οὕτω τῶν τε ἄλλων καὶ σοῦ καὶ Δίωνος,
πλείω ἂν ἦν ὑμῖν τε πᾶσιν ἀγαθὰ τοῖς τε ἄλλοις Ἕλλησιν,
ὡς ἐγώ φημι. νῦν δὲ μέγας ἐγώ εἰμι ἐμαυτὸν παρέχων
τῷ ἐμῷ λόγῳ ἑπόμενον. καὶ ταῦτα λέγω ὡς οὐχ ὑγιές τι
Κρατιστόλου καὶ Πολυξένου πρός σε εἰρηκότων, ὧν φασὶ
λέγειν τὸν ἕτερον ὅτι ἀκούσαι Ὀλυμπιάσι * πολλῶν τινῶν D
τῶν μετ᾽ ἐμοῦ σε κακηγορούντων. *) ἴσως γὰρ ὀξύτερον
ἐμοῦ ἀκούει· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἤκουσα. χρὴ δέ, ὡς ἐμοὶ
δοκεῖ, οὑτωσί σε ποιεῖν τοῦ λοιποῦ, ὅταν τι τοιοῦτον λέγῃ
τις περὶ ἡμῶν τινός, γράμματα πέμψαντα ἐμὲ ἐρέσθαι·
ἐγὼ γὰρ τἀληθῆ λέγειν οὔτε ὀκνήσω οὔτε αἰσχυνοῦμαι.
ἐμοὶ δὲ δὴ καὶ σοὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους οὑτωσὶ τυγχάνει
ἔχοντα· οὔτε αὐτοὶ ἀγνῶτές ἐσμεν οὐδενὶ Ἑλλήνων, ὡς
ἔπος εἰπεῖν, οὔτε ἡ συνουσία ἡμῶν σιγᾶται· μὴ * λαν- E
θανέτω δέ σε ὅτι οὐδ᾽ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον σιγηθήσεται·
τοιοῦτοι **) οἱ παραδεδεγμένοι εἰσὶν αὐτήν, ἅτε οὐκ ὀλί-
γην γεγενημένην οὐδ᾽ ἠρέμα. τί οὖν δὴ λέγω; νυνὶ ἐρῶ
ἄνωθεν ἀρξάμενος. πέφυκε ξυνιέναι εἰς ταὐτὸ φρόνησίς

*) γρ. κατηγορούντων. **) ἴσ. τοσοῦτοι.

EPISTOLA II.

Plato Dionysio salutem.

Audivi ex Archedemo te putare non solum me oportere quiescere, sed etiam familiares meos, ne quid mali faciamus aut dicamus in te, Dionem vero solum te excipere. haec autem oratio significat Dionem exceptum esse, quia ego in familiares meos imperium non habeam; nam si tantum haberem imperium quum in ceteros tum in te et Dionem, plura et vobis omnibus et reliquis Graecis, ut affirmo, bona contingerent. nunc autem magnus sum in eo quod me ipsum exhibeo rationi meae obsequentem. et haec dico, quia nihil sani Cratistolus et Polyxenus ad te retulerunt, quorum alterum dicunt narrare se audisse Olympiae permultos ex meis tibi maledicentes. fortasse enim ille acutius, quam ego, audit; equidem non audivi. oportet autem, ut mihi videtur, ita te facere posthac ut, si quis tale quid de aliquo nostrum dixerit, litteris ad me datis interroges; ego enim vera dicere neque cunctabor neque verebor. mihi autem et tibi res sic se habet: neque ipsi ulli propemodum Graecorum ignoti sumus, neque consuetudo nostra siletur; nec te fugito nec in posterum fore ut de eo sileatur: tot sunt qui eam perceperunt, quippe nec parvam nec obscuram. quid igitur dico? nunc referam altius exordiens. natura congredi solent sapientia et potestas magna,

τε καὶ δύναμις μεγάλη, καὶ ταῦτ' ἄλληλ' ἀεὶ διώκει καὶ ζητεῖ καὶ ξυγγίνεται· ἔπειτα καὶ οἱ ἄνθρωποι χαίρουσι περὶ τούτων αὐτοί τε διαλεγόμενοι καὶ ἄλλων ἀκούοντες ἔν τε ἰδίαις ξυνουσίαις καὶ ἐν ταῖς ποιήσεσιν, * οἷον καὶ περὶ 311
Ἱέρωνος ὅταν διαλέγωνται ἄνθρωποι καὶ Παυσανίου τοῦ Λακεδαιμονίου, χαίρουσι τὴν Σιμωνίδου ξυνουσίαν παραφέροντες, ἅ τε ἔπραξε καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· καὶ Περίανδρον τὸν Κορίνθιον καὶ Θαλῆν τὸν Μιλήσιον ὑμνεῖν εἰώθασιν ἅμα, καὶ Περικλέα καὶ Ἀναξαγόραν, καὶ Κροῖσον αὖ καὶ Σόλωνα ὡς σοφοὺς καὶ Κῦρον ὡς δυνάστην. καὶ δὴ ταῦτα μιμούμενοι οἱ ποιηταὶ Κρέοντα μὲν καὶ Τειρεσίαν συνάγουσι, Πολύιδον *) * δὲ καὶ Μίνω, Ἀγαμέμνο- B
να δὲ καὶ Νέστορα καὶ Ὀδυσσέα καὶ Παλαμήδη· ὡς δ' ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ Προμηθέα Διὶ ταύτῃ πῃ συνῆγον οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι. τούτων δὲ τοὺς μὲν εἰς διαφοράν, τοὺς δ' εἰς φιλίαν ἀλλήλοις ἰόντας, τοὺς δὲ τοτὲ μὲν εἰς φιλίαν, τοτὲ δ' εἰς διαφοράν, καὶ τὰ μὲν ὁμονοοῦντας, τὰ δὲ διαφερομένους ᾄδουσι. πάντα δὴ ταῦτα λέγω τόδε βουλόμενος ἐνδείξασθαι, ὅτι οὐκ, ἐπειδὰν ἡμεῖς τελευτήσωμεν, καὶ οἱ * λόγοι οἱ περὶ ἡμῶν αὐτῶν σεσιγήσονται. ὥστ' ἐπιμελη- C
τέον αὐτῶν ἐστίν· ἀνάγκη γάρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τοῦ ἔπειτα χρόνου· ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι κατά τινα φύσιν οἱ μὲν ἀνδραποδωδέστατοι οὐδὲν φροντίζοντες αὐτοῦ, οἱ δ' ἐπιεικέστατοι πᾶν ποιοῦντες ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούσωσιν. **) ὃ δὴ καὶ ἐγὼ τεκμήριον ποιοῦμαι ὅτι ἔστι τις αἴσθησις τοῖς τεθνεῶσι τῶν ἐνθάδε· αἱ γὰρ βέλτισται ψυχαὶ μαντεύονται ταῦτα οὕτως ἔχειν, αἱ * δὲ D
μοχθηρόταται οὔ φασι, κυριώτερα δὲ τὰ τῶν θείων ἀνδρῶν μαντεύματα, ἢ τὰ τῶν μή. οἶμαι δ' ἔγωγε τοῖς ἔμπροσθεν, περὶ ὧν λέγω, εἰ ἐξείη αὐτοῖς ἐπανορθώσασθαι τὰς αὐτῶν συνουσίας, πάνυ ἂν σπουδάσαι ὥστε βελτίω λέγεσθαι περὶ αὐτῶν, ἢ νῦν. τοῦτο οὖν ἡμῖν ἔτι σὺν θεῷ εἰπεῖν ἔξεστιν, εἴ τι ἄρα μὴ καλῶς πέπρακται κατὰ τὴν ἔμπροσθεν συνουσίαν, ἐπανορθώσασθαι καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ· περὶ γὰρ φιλοσοφίαν φημὶ ἐγὼ τὴν ἀληθινὴν δόξαν * ἔσε- E

---

*) γρ. Πολύειδον. **) γρ. ἀκούωσιν.

haeque semper inter se sectantur et quaerunt et conveniunt; deinde etiam homines valde gaudent, dum et ipsi de his loquuntur et alios audiunt tam in privatis congressibus quam in poëmatis, velut etiam quum de Hierone homines loquuntur et Pausania Lacedaemcnio, Simonidis consuetudinem, quae fecit et dixit hic illis, cum voluptate afferunt; et Periandrum Corinthium et Thalen Milesium simul laudare solent, et Periclen et Anaxagoram, itemque Croesum et Solonem ut sapientes et Cyrum ut dominatorem. atque haec quidem imitantes poëtae Creontem et Tiresiam copulant, Polyidum et Minöem, Agamemnonem et Nestora et Ulixen et Palamedem, et, ut mihi videtur, Prometheum cum Iove hac fere ratione composuerunt primi homines. horum autem aliquos inter se dissensisse, aliquos amicos fuisse tradunt, aliis modo amicos, modo discordes fuisse, et ad alia consensisse, ad alia dissensisse. omnia vero haec dico ut ostendam non fore ut, quum mortui fuerimus, etiam sermones de nobis conquiescant. quare eos nobis curae esse oportet; necesse est enim, ut patet, etiam futuro nos tempori prospicere; nam sunt quidam naturâ maxime serviles homines futurum nihil curantes, prudentissimi contra omnia faciunt ut postero tempore bene audiant. quod quidem etiam argumento esse puto sensum aliquem esse mortuis eorum quae hic gerantur; optimi enim animi divinant haec se sic habere, pessimi id negant, praestantiores autem divinorum virorum sunt vaticinationes, quam eorum qui non sunt divini. arbitror vero equidem, si superioribus, quos dixi, consuetudines suas liceret corrigere, valde operam eos esse daturos, ut meliora, quam nunc, in se dicerentur. hoc igitur nobis adhuc deo favente dicere licet, si quid non recte in superiore consuetudine actum fuerit, id corrigi posse et re et verbis; nam, quod ad philosophiam veram attinet, dico, si probi

σθαι ἡμῶν μὲν ὄντων ἐπιεικῶν βελτίω, φαύλων δὲ τοὐναν-
τίον. καίτοι περὶ τούτου ἡμεῖς ἐπιμελούμενοι οὐδὲν ἂν
εὐσεβέστερον πράττοιμεν, οὐδ' ἀμελοῦντες ἀσεβέστερον. ὡς
δὴ δεῖ γίγνεσθαι, καὶ τὸ δίκαιον ᾗ ἔχει, ἐγὼ φράσω.

Ἦλθον ἐγὼ εἰς Σικελίαν δόξαν ἔχων πολὺ τῶν ἐν
φιλοσοφίᾳ διαφέρειν, βουλόμενος δὲ ἐλθὼν *) εἰς Συρα-
κούσας συμμάρτυρα * λαβεῖν σέ, ἵνα δή μοι τιμῷτο φιλο- 312
σοφία καὶ παρὰ τῷ πλήθει. τοῦτο δ' οὐκ εὐαγές μοι ἀπέ-
βη. τὸ δ' αἴτιον οὐ λέγω ὅπερ ἂν πολλοὶ εἴποιεν, ἀλλ'
ὅτι ἐφαίνου οὐ πάνυ ἐμοὶ πιστεύειν σύ, ἀλλ' ἐμὲ
μέν πως ἀποπέμψασθαι ἐθέλειν, ἑτέρους δὲ μεταπέμ-
ψασθαι, καὶ ζητεῖν τὸ πρᾶγμα τί τὸ ἐμόν ἐστιν, ἀπιστῶν,
ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ οἱ ἐπὶ τούτοις βοῶντες πολλοὶ ἦσαν,
λέγοντες ὡς σὺ ἐμοῦ μὲν καταπεφρόνηκας, ἄλλα δὲ ἐσπού-
δακας. * ταῦτα δὴ διαβεβόηται. ὃ δὲ μετὰ ταῦτα δίκαιόν B
ἐστι ποιεῖν, ἄκουε, ἵνα σοι καὶ ἀποκρίνωμαι ὃ σὺ ἐρω-
τᾷς, πῶς χρὴ ἔχειν ἐμὲ καὶ σὲ πρὸς ἀλλήλους. εἰ μὲν
ὅλως φιλοσοφίας καταπεφρόνηκας, ἐᾶν **) χαίρειν, εἰ δὲ
παρ' ἑτέρου ἀκήκοας ἢ αὐτὸς βελτίονα εὕρηκας τῶν παρ'
ἐμοί, ἐκεῖνα τίμα, εἰ δ' ἄρα τὰ παρ' ἡμῶν σοι ἀρέσκει,
τιμητέον καὶ ἐμὲ μάλιστα. νῦν οὖν, ὥσπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς,
σὺ καθηγοῦ, ἕψομαι δὲ ἐγώ· τιμώμενος μὲν γὰρ ὑπὸ
σοῦ * τιμήσω σέ, μὴ τιμώμενος δὲ ἡσυχίαν ἄξω. ἔτι δὲ C
σὺ μὲν ἐμὲ τιμῶν καὶ τούτου καθηγούμενος φιλοσοφίαν
δόξεις τιμᾶν, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅ τι διεσκόπεις καὶ ἄλλως,
πρὸς πολλῶν εὐδοξίαν σοι οἴσει ὡς φιλοσόφῳ ὄντι· ἐγὼ
δὲ σὲ τιμῶν μὴ τιμῶντα πλοῦτον δόξω θαυμάζειν τε καὶ
διώκειν· τοῦτο δ' ἴσμεν ὅτι παρὰ πᾶσιν ὄνομα οὐ καλὸν
ἔχει. ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, σοῦ μὲν τιμῶντος ἀμφο-
τέροις κόσμος, ἐμοῦ δὲ ὄνειδος ἀμφοῖν. περὶ μὲν οὖν * τού- D
των ταῦτα.

Τὸ δὲ σφαιρίον οὐκ ὀρθῶς ἔχει· δηλώσει δέ σοι
Ἀρχέδημος, ἐπειδὰν ἔλθῃ. καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦδε, ὃ τού-
του τιμιώτερόν τ' ἐστὶ καὶ θειότερον, καὶ μάλα σφόδρ'
αὐτῷ δηλωτέον, ὑπὲρ οὗ σὺ πέπομφας ἀπορούμενος. φῆς

---

*) γρ. ἐλθεῖν. **) ἴσ. ἔα.

fuerimus, opinionem fore de nobis meliorem, sin mali, contra. iam vero, si de hoc curam adhibemus nihil magis pium facere poterimus, neque magis impium, si id negligimus. quomodo vero hoc fieri oporteat et quatenus iustum sit, ego exponam.

Veni in Siciliam famam afferens, multum me ceteris in philosophia versantibus praestare, Syracusas vero profectus volui te testem assumere, ut etiam apud multitudinem philosophia mihi esset in honore. hoc tamen non prospere mihi successit. causam non dico, quam multos allaturos esse puto, sed quod videbare non sane mihi fidem habere, immo me quodammodo dimittere velle, alios autem arcessere et quaerere quid mihi negoti esset, diffidens, ut mihi videtur. et multi erant qui de hoc clamarent te dicentes me contemnere et alia appetere. et haec quidem percrebruerant. quid vero post haec fieri oporteat, audi, ut tibi etiam respondeam ad id quod interrogas, quomodo inter nos gerere debeamus. si philosophiam omnino contemnis, iube eam valere, et si ab alio audivisti vel ipse invenisti meliora meis, illa in honore habe, sin autem nostra tibi placent, honorandus etiam ego sum maxime. nunc igitur, sicut ab initio, tu praei, sequar ego; si enim colar a te, colam te, sin secus, quiescam. praeterea si tu me coles et in eo praeibis, videbere philosophiam colere et hoc ipsum, quod alias quoque spectavisti, existimationem tibi apud multos afferet, ut philosophum te habeant; ego vero si te colam non colentem me, divitias videbor admirari et sectari; hoc autem scimus apud omnes nomen haud praeclarum habere. ut vero summatim dicam, si tu me colueris, ambobus hoc decus erit, sin ego te, ambobus opprobrium. et de his quidem satis.

Globulus non recte habet; declarabit tibi Archedemus, quum venerit. atque etiam id quod praestantius illo est atque divinius, plane ei declarandum est,

γὰρ δὴ κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον οὐχ ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαί
σοι περὶ τῆς τοῦ πρώτου φύσεως. φραστέον δή σοι δι'
αἰνιγμῶν, ἵν' ἄν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς
πάθῃ, ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῷ. ὧδε γὰρ ἔχει. περὶ τὸν
* πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ E
ἐκεῖνο αἴτιον ἁπάντων τῶν καλῶν· δεύτερον δὲ περὶ τὰ
δεύτερα, καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα. ἡ οὖν ἀνθρωπίνη ψυχὴ
περὶ αὐτὰ ὀρέγεται μαθεῖν ποῖ' ἄττα ἐστί, βλέπουσα εἰς
τὰ αὑτῆς συγγενῆ, ὧν οὐδὲν * ἱκανῶς ἔχει. τοῦ δὴ *) βα- 313
σιλέως πέρι καὶ ὧν εἶπον, οὐδέν ἐστι τοιοῦτον. τὸ δὴ μετὰ
τοῦτο ἡ ψυχή φησιν. ἀλλὰ ποῖόν τι μὴν τοῦτ' ἐστίν, ὦ
παῖ Διονυσίου καὶ Δωρίδος, τὸ ἐρώτημα, ὃ πάντων αἴτιόν
ἐστι κακῶν; μᾶλλον δὲ ἡ περὶ τούτου ὠδὶς ἐν τῇ ψυχῇ
ἐγγιγνομένη, ἣν εἰ μή τις ἐξαιρεθήσεται, τῆς ἀληθείας
ὄντως οὐ μή ποτε τύχῃ. **) σὺ δὲ τοῦτο πρὸς ἐμὲ ἐν τῷ
κήπῳ ὑπὸ ταῖς δάφναις αὐτὸς ἔφησθα ἐννενοηκέναι καὶ
εἶναι σὸν εὕρημα. καὶ ἐγὼ εἶπον * ὅτι τοῦτο εἰ φαίνοιτό B
σοι οὕτως ἔχειν, πολλῶν ἂν εἴης λόγων ἐμὲ ἀπολελυκώς·
οὐ μὴν ἄλλῳ γέ ποτ' ἔφην ἐντετυχηκέναι τοῦθ' εὑρηκότι,
ἀλλὰ ἡ πολλή μοι πραγματεία περὶ τοῦτ' εἴη. σὺ δὲ ἴσως
μὲν ἀκούσας του, τάχα δ' ἂν θείᾳ μοίρᾳ κατὰ τοῦθ' ὁρμή-
σας, ἔπειτα αὐτοῦ τὰς ἀποδείξεις ὡς ἔχων βεβαίως οὐ κα-
τέδησας, ἀλλ' ἄττεις τοτὲ μὲν οὕτω, τοτὲ δὲ ἄλλως περὶ
τὸ φανταζόμενον· τὸ δὲ οὐδέν ἐστι τοιοῦτον. καὶ τοῦτο
οὐ σοὶ μόνῳ * γέγονεν, ἀλλ' εὖ ἴσθι μηδένα πώποτέ μου C
τὸ πρῶτον ἀκούσαντα ἔχειν ἄλλως πως ἢ οὕτως κατ' ἀρ-
χάς, καὶ ὁ μὲν πλείω ἔχων πράγματα, ὁ δὲ ἐλάττω μόγις
ἀπαλλάττονται, σχεδὸν δὲ οὐδεὶς ὀλίγα. τούτων δὴ γεγονό-
των καὶ ἐχόντων οὕτω σχεδὸν κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν εὑρή-
καμεν ὃ σὺ ἐπέστειλας, ὅπως δεῖ πρὸς ἀλλήλους ἡμᾶς
ἔχειν. ἐπεὶ γὰρ βασανίζεις αὐτὰ ξυγγιγνόμενός τε ἄλλοις
καὶ παραθεώμενος παρὰ τὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὰ * καθ' D
αὑτά, νῦν σοι ταῦτά τε, εἰ ἀληθὴς ἡ βάσανος, προσφύ-
σεται, καὶ οἰκεῖος τούτοις τε καὶ ἡμῖν ἔσει. πῶς οὖν οὐ
ταῦτ' ἔσται καὶ πάντα ἃ εἰρήκαμεν; τὸν Ἀρχέδημον νῦν.

*) ἴσ. δέ. **) γρ. τύχοι.

cuius gratia tu haesitans misisti. dicis enim, ut ille ait, non satis tibi demonstratam esse primi naturam. dicendum igitur tibi est per aenigmata, ne, si quid epistolae vel mari vel terra acciderit, qui legat eam intelligat. sic vero res se habet. circa omnium regem omnia sunt et huius gratia omnia, et illa causa omnium bonorum; secundum vero circa secunda, et tertium circa tertia. iam humanus animus haec appetit cognoscere qualia sint, spectans ad ea quae sibi cognata sunt, quorum nihil perfecte se habet. at de rege et his quae dixi, nihil est tale. quod deinde sequitur animus dicit. sed qualis est haec, o fili Dionysi et Doridis, quaestio, quaenam omnium causa sit malorum? immo potius dolor de hoc in animo exsistens, quem nisi quis exemerit, veritatem numquam assequetur. tu vero in horto sub lauris mihi dixisti te ipsum hoc cogitasse tuumque esse inventum. tum ego dixi, hoc si ita se habere tibi videretur, te multis me disputationibus liberaturum esse; neque tamen in alium umquam me dixi incidisse qui hoc invenisset, sed plurimum me studi ad hoc conferre. tu vero fortasse ex aliquo audisti, fortasse autem, quum divinitus ad hoc aggressus esses, eius demonstrationes, tamquam eas teneres, non firme vinxisti, sed huc atque illuc raperis, prout tibi obversatur; hoc autem nihil est tale. atque hoc non tibi soli accidit, sed probe scito, neminem umquam, quum primum me audivisset, aliter quam ita initio se habuisse, et alium quidem maiore, alium minore, paene autem nullum levi afflictum difficultate discessisse. quae quum ita fiant seque habeant fere, ut mea fert opinio, invenimus id de quo tu scripsisti, quomodo inter nos agere debeamus. quum enim haec examinaveris et cum aliis versans eaque comparans cum ceterorum rationibus et inter se ipsa, tum tibi et haec, si verum fuerit examen, contingent et his nobisque addictus eris. quidni igitur haec futura sint omniaque

τε ὀρθῶς ἐποίησας πέμψας, καὶ τὸ λοιπόν, ἐπειδὰν ἔλθῃ πρός σε καὶ ἀπαγγείλῃ τὰ παρ' ἐμοῦ, μετὰ ταῦτα ἴσως ἄλλαι σε ἀπορίαι λήψονται. πέμψεις οὖν αὖθις, ἂν ὀρθῶς βουλεύῃ, παρ' ἐμὲ τὸν Ἀρχέδημον, ὁ δ' ἐμπορευσάμενος ἥξει πάλιν. καὶ τοῦτο ἐὰν δὶς ἢ τρὶς ποιήσῃς * καὶ E
βασανίσῃς τὰ παρ' ἐμοῦ πεμφθέντα ἱκανῶς, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ μὴ τὰ πρὶν ἀπορούμενα πολύ σοι διοίσει ἢ τὰ νῦν. θαῤῥοῦντες οὖν ποιεῖτε οὕτως· οὐ μὴ γάρ ποτε τῆς ἐμπορίας ταύτης οὔτε σὺ στείλῃς *) οὔτε Ἀρχέδημος ἐμπορεύσεται καλλίω καὶ θεοφιλεστέραν. εὐλαβοῦ * μέντοι μή 314
ποτε ἐκπέσῃ ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπαιδεύτους· σχεδὸν γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα, οὐδ' αὖ πρὸς τοὺς εὐφυεῖς θαυμαστότερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. πολλάκις δὲ λεγόμενα καὶ ἀεὶ ἀκουόμενα καὶ πολλὰ ἔτη μόγις, ὥσπερ χρυσός, ἐκκαθαίρεται μετὰ πολλῆς πραγματείας. ὃ δὲ θαυμαστὸν αὐτοῦ γέγονεν, ἄκουσον. εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι ταῦτα ἀκηκοότες καὶ πλείους, δυνατοὶ * μὲν μαθεῖν, δυ- B
νατοὶ δὲ μνημονεῦσαι καὶ βασανίσαντες πάντῃ πάντως κρῖναι, γέροντες ἤδη καὶ οὐκ ἔλαττω τριάκοντα ἐτῶν ἀκηκοότες, οἳ νῦν ἄρτι σφίσι φασὶ τὰ μὲν τότε ἀπιστότατα δόξαντα εἶναι νῦν πιστότατα καὶ ἐναργέστατα φαίνεσθαι, ἃ δὲ τότε πιστότατα, νῦν τοὐναντίον. πρὸς ταῦτ' οὖν σκοπῶν εὐλαβοῦ μή ποτέ σοι μεταμελήσῃ τῶν νῦν ἀναξίως ἐκπεσόντων. μεγίστη δὲ φυλακὴ τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν· οὐ * γὰρ ἔστι τὰ γραφέντα μὴ οὐκ ἐκπε- C
σεῖν. διὰ ταῦτα οὐδὲν πώποτ' ἐγὼ περὶ τούτων γέγραφα, οὐδ' ἔστι σύγγραμμα Πλάτωνος οὐδὲν οὐδ' ἔσται, τὰ δὲ νῦν λεγόμενα Σωκράτους ἐστὶ καλοῦ καὶ νέου γεγονότος. Ἔῤῥωσο καὶ πείθου, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην νῦν πρῶτον πολλάκις ἀναγνοὺς κατάκαυσον.

Ταῦτα μὲν ταύτῃ· περὶ δὲ Πολυξένου ἐθαύμασας ὅτι οὐ πέμψαιμί σοι. ἐγὼ δὲ καὶ περὶ Λυκόφρονος * καὶ D
τῶν ἄλλων τῶν παρὰ σοὶ ὄντων λέγω καὶ πάλαι καὶ νῦν

*) γρ. οὔτε σύ.

quae diximus? quod Archedemum misisti, et nunc recte fecisti et posthac, quum redierit ad te meaque tibi nuntiaverit, aliae fortasse tibi iniicientur dubitationes. mittes igitur rursus, si bene tibi consultum volueris, Archedemum ad me, et ille, quum negotia gesserit, redibit. hoc autem si bis vel ter feceris missaque a me satis examinaveris, mirer nisi priores dubitationes multo tibi melius se habiturae sint quam nunc. confidenter igitur ita facitote; numquam enim hac negotiatione neque tu institues neque Archedemus suscipiet praestantiorem deoque gratiorem. illud tamen cavebis ne umquam haec excidant et ad homines humanitatis inopes delabantur; nam, ut mihi videtur, non sunt fere aliae res sermonibus divulgatae magis ridiculae in volgus quam hae, neque rursus quae ingeniosis maiorem iniiciant admirationem mentemque magis afflatu divino concitent. saepius vero si dicuntur et semper multosque per annos audiuntur, vix tandem, sicut aurum, multo cum labore expurgantur. quod vero admirabile in hac re est, audi. sunt enim homines qui haec audiverunt iique plures, qui et intelligere et memoria tenere et omni modo examinata diiudicare possunt, iam senes, qui non minus quam abhinc annos triginta audiverunt; hi nunc demum ea, quae tunc maxime incredibilia habuerint, maxime credibilia et evidentissima sibi videri dicunt, quae vero tunc maxime incredibilia, nunc contra. ad haec igitur respice et cave ne quando te poeniteat eorum quae nunc indigne exciderint. maxima vero cautio est, si non scribis, sed ediscis; fieri enim non potest quin scripta excidant. hanc etiam ob causam numquam de his quicquam scripsi, nec est ulla Platonis scriptio neque erit, sed quae nunc feruntur Socratis sunt, quum pulcher et iuvenis erat. Vale et obsequere, hanc vero epistolam, quum saepe legeris, nunc statim combure.

Atque haec quidem se sic habent. de Polyxeno

τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι πρὸς τὸ διαλεχθῆναι καὶ φύσει καὶ
τῇ μεθόδῳ τῶν λόγων πάμπολυ διαφέρεις αὐτῶν, καὶ οὐ-
δεὶς αὐτῶν ἑκὼν ἐξελέγχεται, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν,
ἀλλ' ἄκοντες. καὶ δοκεῖς μέντοι πάνυ μετρίως κεχρῆσθαί
τε αὐτοῖς καὶ δεδωρῆσθαι. ταῦτα μὲν περὶ τούτων, πολ-
λὰ ὡς περὶ τοιούτων. Φιλιστίωνι δέ, εἰ μὲν αὐτὸς χρῇ,
σφόδρα χρῶ, εἰ δὲ οἷόν τε, Σπευσίππῳ * χρῆσον καὶ E
ἀπόπεμψον· δεῖται δὲ σου καὶ Σπεύσιππος, ὑπέσχετο δέ
μοι καὶ Φιλιστίων, εἰ σὺ ἀφίης *) αὐτόν, ἥξειν προθύμως
Ἀθήναζε. τὸν ἐκ τῶν λιθοτομιῶν **) εὖ ἐποίησας ἀφείς·
ἐλαφρὰ δὲ ἡ δέησις καὶ περὶ τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ καὶ
περὶ Ἡγησίππου τοῦ Ἀρίστωνος· ἐπέστειλας γάρ μοι,
ἄν τις ἀδικῇ ἢ τοῦτον ἢ ἐκείνους καὶ σὺ αἴσθῃ, μὴ
ἐπιτρέπειν. καὶ περὶ * Λυσικλείδου τἀληθὲς εἰπεῖν ἄξιον· 315
μόνος γὰρ τῶν ἐκ Σικελίας Ἀθήναζε ἀφικομένων οὐδὲν
μετεβάλετο περὶ τῆς σῆς καὶ ἐμῆς συνουσίας, ἀλλ' ἀεί
τι ἀγαθὸν καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω λέγων περὶ τῶν γεγονότων
διατελεῖ.

*) γρ. ἀφῇς.

**) γρ. λατομιῶν.

autem admiratus es quod eum tibi non misissem. ego vero et de Lycophrone et de reliquis qui apud te sunt et dudum et nunc idem affirmo, te in disserendo et ingenio et disputandi ratione longe illis praestare, nec eorum quemquam sua sponte a te convinci, ut quidam putant, sed invitum. ac videris tamen valde modeste eis usus esse donaque dedisse. et haec quidem de his, multa quippe de huiusmodi rebus. Philistione vero, si ipse uteris, vehementer utere, etiam, si fieri potest, Speusippo utere et remitte; indiget tui etiam Speusippus. promisit vero mihi Philistio quoque, si tu ipsum dimiseris, libenter se Athenas venturum esse. quod illum e lapicidinis dimisisti, bene fecisti; leves autem preces sunt et pro familiaribus eius et pro Hegesippo Aristonis filio; scripsisti enim mihi, si quis vel hunc vel illos iniuria afficiat idque tu perceperis, te non esse permissurum. etiam de Lysiclide verum dici par est; solus enim ex eis, qui e Sicilia Athenas venerunt, nihil de tua et mea consuetudine immutavit, sed semper boni quid et in meliorem partem de eis quae facta sunt refert.

Γ.

Πλάτων Διονυσίῳ.

Πλάτων Διονυσίῳ χαίρειν ἐπιστείλας ἆρ' ὀρθῶς ἂν τυγχάνοιμι * τῆς βελτίστης προσρήσεως; ἢ μᾶλλον κατὰ τὴν B
ἐμὴν συνήθειαν γράφων εὖ πράττειν, ὥσπερ εἴωθα ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοὺς φίλους προσαγορεύειν; σὺ μὲν γὰρ δὴ καὶ τὸν θεόν, ὡς ἤγγειλαν οἱ τότε θεωροῦντες, προσεῖπες ἐν Δελφοῖς αὐτῷ τούτῳ θωπεύσας τῷ ῥήματι, καὶ γέγραφας, ὥς φασι,

Χαῖρε καὶ ἡδόμενον βίοτον διάσωζε τυράννου·

ἐγὼ δὲ οὐδὲ ἀνθρώπῳ κλήσει, μὴ ὅτι δὴ * θεῷ, παρα- C
κελευσαίμην ἂν δρᾶν τοῦτο, θεῷ μὲν ὅτι παρὰ φύσιν προστάττοιμ' ἂν (πόῤῥω γὰρ ἡδονῆς ἵδρυται καὶ λύπης τὸ θεῖον), ἀνθρώπῳ δὲ ὅτι τὰ πολλὰ βλάβην ἡδονὴ καὶ λύπη *) γεννᾷ, δυσμαθίαν καὶ λήθην καὶ ἀφροσύνην καὶ ὕβριν τίκτουσα ἐν τῇ ψυχῇ. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως εἰρήσθω παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς προσρήσεως· σὺ δ' ἀναγνοὺς αὐτά, ὅπῃ βούλει δέξασθαι, ταύτῃ δέχου.

Φασὶ δ' οὐκ ὀλίγοι λέγειν σε πρός τινας τῶν παρὰ σὲ * πρεσβευόντων, ὡς ἄρα σοῦ ποτὲ λέγοντος ἀκούσας D
ἐγὼ μέλλοντος τάς τε Ἑλληνίδας πόλεις ἐν Σικελίᾳ οἰκίζειν καὶ Συρακουσίους ἐπικουφίσαι, τὴν ἀρχὴν ἀντὶ τυραννίδος εἰς βασιλείαν μεταστήσαντα, ταῦτ' ἄρα σὲ μὲν τότε διεκώλυσα, ὡς σὺ φῄς, σοῦ σφόδρα προθυμουμένου, νῦν δὲ

*) Ed. λύπην.

EPISTOLA III.

Plato Dionysio.

Plato Dionysium gaudere iubens num recte attigerim optimam sulutationem? an potius si more meo salvere te iusserim, ut consuevi in epistolis amicos salutare? ac tu quidem etiam deum, ut nuntiaverunt illi qui tum praesentes spectaverunt, Delphis hoc ipso verbo blande appellasti et scripsisti.

Gaude et iucundam vitam servato tyranni; ego vero nec hominem, nedum deum, appellatione exhortarer ut hoc faceret, et deum quidem non exhortarer, quia praeter naturam facere iuberem (procul enim a voluptate et dolore est deus), hominem vero, quia plerumque detrimentum et dolorem procreat voluptas, tarditatem ad discendum et oblivionem et dementiam et contumeliam gignens in animo. atque haec quidem ita a me dicta sunto de salutatione; tu vero quum ea legeris, quomodo volueris accipere, ita accipe.

Affirmant non pauci te dicere quibusdam legatis me, quum aliquando te audissem dicentem te velle urbes graecas in Sicilia condere et Syracusios relevare, regno pro tyrannide constituto, ab hoc tunc te prohibuisse, licet, ut tu ais, vehementer id expeteres; nunc vero Dionem me admonere ut eadem haec faciat,

Δίωνα διδάσκοιμι δρᾶν αὐτὰ ταῦτα, καὶ τοῖς διανοήμασι τοῖς σοῖς τὴν σὴν ἀρχὴν ἀφαιρούμεθά σε. * σὺ δ' εἰ μέν E
τι διὰ τοὺς λόγους τούτους ὠφελεῖ, *) γιγνώσκεις αὐτός, ἀδικεῖς δ' οὖν ἐμὲ τἀναντία τῶν γενομένων λέγων. ἅδην γὰρ ὑπὸ Φιλιστίδου καὶ ἄλλων πολλῶν πρὸς τοὺς μισθοφόρους καὶ εἰς τὸ Συρακουσίων πλῆθος διεβλήθην διὰ τὸ μένειν ἐν ἀκροπόλει, τοὺς δ' ἔξωθεν, εἴ τι γίγνοιτο ἁμάρτημα, πᾶν εἰς ἐμὲ τρέπειν, σὲ φάσκοντας πάντα **) ἐμοὶ πείθεσθαι. ***) σὺ δ' αὐτὸς οἶσθα σαφέστατα τῶν πολιτικῶν ἐμὲ σοὶ κοινῇ πραγματευσάμενον ἑκόντα ὀλίγα * δὴ 316
κατ' ἀρχάς, ὅτε τι ****) πλέον ποιεῖν ἂν ᾠήθην, ἄλλα τε βραχέα ἄττα καὶ περὶ τὰ τῶν νόμων προοίμια σπουδάσαντα μετρίως, χωρὶς ὧν σὺ προσέγραψας ἤ τις ἕτερος· ἀκούω γὰρ ὕστερον ὑμῶν τινὰς αὐτὰ διασκευωρεῖν· δῆλα μὴν ἑκάτερα ἔσται τοῖς τὸ ἐμὸν ἦθος δυναμένοις κρίνειν. ἀλλ' οὖν, ὅπερ ἀρτίως εἶπον, οὐ διαβολῆς προσδέομαι πρός τε Συρακουσίους καὶ εἰ δή τινας ἑτέρους πείθειν λέγων αὐτά, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἀπολογίας * πρός τε τὴν προτέ- B
ραν γενομένην διαβολὴν καὶ τὴν νῦν μετ' ἐκείνην μείζω φυομένην καὶ σφοδροτέραν. πρὸς δύο δή μοι διττὰς ἀναγκαῖον ποιήσασθαι τὰς ἀπολογίας, πρῶτον μὲν ὡς εἰκότως σοι ἔφυγον κοινωνεῖν περὶ τὰ τῆς πόλεως πράγματα, τὸ δὲ δεύτερον ὡς οὐκ ἐμὴν ταύτην εἴρηκας συμβουλὴν οὐδὲ διακώλυσιν, μέλλοντί σοι †) κατοικίζειν Ἑλληνίδας πόλεις ἐμποδὼν ἐμὲ γεγενῆσθαι. τὴν οὖν ἀρχὴν ὧν εἶπον περὶ προτέρων * ἄκουε πρότερον. C

Ἦλθον καλούμενος εἰς Συρακούσας ὑπό τε σοῦ καὶ Δίωνος, τοῦ μὲν δεδοκιμασμένου παρ' ἐμοὶ καὶ ξένου πάλαι γεγονότος, ἐν ἡλικίᾳ δὲ ὄντος μέσῃ τε καὶ καθεστηκυίᾳ, ὧν δὴ παντάπασι χρεία τοῖς νοῦν καὶ σμικρὸν κεκτημένοις μέλλουσι περὶ τοσούτων ὅσα ἦν τότε τὰ σὰ βουλεύεσθαι, σοῦ δὲ ὄντος μὲν σφόδρα νέου, πολλῆς δὲ ἀπειρίας οὔσης περί σε τούτων ὧν ἔμπειρον ἔδει γεγονέναι,

*) γρ. ὠφελῇ. **) γρ. τινὰς πάντα.
) γρ. πείσεσθαι. *) ἀλλ. ὅπῃ.
†) γρ. συμβουλήν· οὐδὲ μέλλοντί σοι.

et sic consiliis tuis nos imperio te tuo exuere. tu quidem num utilitatem aliquam ex his sermonibus capias, ipse nosti, me certe iniuria afficis, dum contraria eorum quae facta sunt dicis. satis enim per Philistidem aliosque multos apud milites mercenarios et Syracusanum volgus calumniae sustinui, propterea quod in arce manseram, et ii qui extra erant, si quid commissum esset, omne in me convertebant, te dicentes in omnibus mihi obsequi. tu vero ipse optime nosti, paucas me res civiles mea sponte communiter tecum tractasse initio, quum aliquid me proficere posse putarem, et alia quaedam exigua me gessisse, quum mediocre ad legum prooemia studium conferrem, exceptis istis quae tu adscripsisti vel alius quispiam; audio enim quosdam post nos illa retractasse; manifesta vero utraque erunt his qui ingenium meum possunt iudicare. itaque, ut modo dixi, non ampliore mihi calumnia opus est apud Syracusios, et si quos alios ad credendum sermonibus tuis induxisti; sed multo magis defensione tum adversus priorem calumniam tum adversus eam quae nunc post illam maior ac vehementior coepit serpere. contra duas iam calumnias duas praeparem defensiones necesse est, primum ostendens merito me fugisse tuam in rebus civilibus tractandis societatem, deinde non meum hoc consilium, ut tu ais, fuisse, neque me impedivisse te urbes graecas condere cogitantem. de prioribus igitur prius audi.

Veni Syracusas a te et Dione vocatus, quum hic magni a me aestimatus esset et dudum hospes fuisset et praeterea aetate esset media et etiamnunc florente, quibus quidem prorsus opus erat viris vel mediocriter prudentibus, si tantis rebus, quantae tunc tuae erant, consulturi erant, tu vero admodum iuvenis esses, magna autem in te imperitia reperiretur earum rerum, quarum te peritum esse oportebat, mihique plane es-

καὶ σφόδρα ἀγνῶτος ἐμοί. τὸ μετὰ * τοῦτο εἴτ' ἄνθρω- D
πος εἴτε θεὸς εἴτε τύχη τις μετὰ σοῦ Δίωνα ἐξέβαλε, καὶ
ἐλείφθης μόνος. ἆρ' οὖν οἴει μοι τότε πολιτικῶν εἶναι
κοινωνίαν πρός σε, τὸν μὲν ἔμφρονα κοινωνὸν ἀπολωλεκό-
τι, τὸν δὲ ἄφρονα ὁρῶντι μετὰ πονηρῶν καὶ πολλῶν ἀν-
θρώπων καταλελειμμένον, οὐκ ἄρχοντα, οἰόμενον δ' ἄρχειν,
ὑπὸ δὲ τοιούτων ἀνθρώπων ἀρχόμενον; ἐν οἷς τί χρῆν
ποιεῖν ἐμέ; μῶν οὐχ ὅπερ ἐποίουν, ἀναγκαῖον ἐκ τῶν λοι-
πῶν, τὰ μὲν πολιτικὰ χαίρειν * ἐᾶν, εὐλαβούμενον τὰς ἐκ E
τῶν φθόνων διαβολάς, ὑμᾶς δὲ πάντως, καίπερ ἀλλήλων
χωρὶς γεγονότας καὶ διαφόρους ὄντας, πειρᾶσθαι φίλους
ἀλλήλοις ὅτι μάλιστα ποιεῖν; τούτων δὴ καὶ σὺ μάρτυς,
ὅτι τοῦτο αὐτὸ ξυντείνων οὐκ ἀνῆκα πώποτε· καὶ μόγις
μέν, ὅμως δ' ὡμολογήθη νῷν πλεῦσαι μὲν οἴκαδε ἐμέ,
* ἐπειδὴ πόλεμος ὑμᾶς κατεῖχεν, εἰρήνης δ' αὖ γενομένης 317
ἐλθεῖν ἐμέ τε καὶ Δίωνα εἰς Συρακούσας, σὲ δὲ καλεῖν
ἡμᾶς. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο τῆς ἐμῆς εἰς Συρα-
κούσας ἀποδημίας πέρι τῆς πρώτης καὶ τῆς πάλιν οἴκαδε
σωτηρίας· τὸ δὲ δεύτερον εἰρήνης γενομένης ἐκάλεις με
οὐ κατὰ τὰς ὁμολογίας, ἀλλὰ μόνον ἥκειν ἐπέστελλες, Δίω-
να δ' εἰσαῦθις ἔφησθα μεταπέμψεσθαι. διὰ ταῦτα οὐκ
ἦλθον, ἀλλὰ καὶ Δίωνι τότ' ἀπηχθόμην· ᾤετο * γὰρ εἶναι B
βέλτιον ἐλθεῖν ἐμὲ καὶ ὑπακοῦσαί σοι. τὸ δὲ μετὰ ταῦτα
ὕστερον ἐνιαυτῷ τριήρης ἀφίκετο καὶ ἐπιστολαὶ παρὰ σοῦ,
τῶν δ' ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γραμμάτων ἦρχεν ὡς, ἂν ἀφί-
κωμαι, τὰ Δίωνός μοι γενήσοιτο πράγματα πάντα κατὰ
νοῦν τὸν ἐμόν, μὴ ἀφικομένου δὲ τἀναντία. αἰσχύνομαι
δὴ λέγειν ὅσαι τότε ἐπιστολαὶ παρὰ σοῦ καὶ παρ' ἄλλων
ἦλθον διὰ σὲ ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας, καὶ παρ' ὅσους
τῶν ἐμῶν οἰκείων καὶ τῶν * γνωρίμων, καὶ πᾶσαι διακε- C
λευόμεναί μοι ἰέναι καὶ δεόμεναι σοὶ πάντως ἐμὲ πείθε-
σθαι. ἐδόκει δὴ πᾶσιν, ἀρξαμένοις ἀπὸ Δίωνος, δεῖν ἐμὲ
πλεῦσαι καὶ μὴ μαλθακίζεσθαι. καίτοι τήν θ' ἡλικίαν
αὐτοῖς προὐτεινόμην καὶ περὶ σοῦ διισχυριζόμην ὡς οὐχ
οἷός τ' ἔσοιο ἀνταρκέσαι τοῖς διαβάλλουσιν ἡμᾶς καὶ βου-
λομένοις εἰς ἔχθραν ἐλθεῖν· ἑώρων γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν

ses ignotus. deinde vero sive homo sive deus sive fors quaedam tecum Dionem eiecit, et relictus es solus. num igitur tunc rerum civilium societatem tecum mihi fuisse censes, qui sapientem socium amisissem, insipientem autem cum multis pravis hominibus relictum viderem, eumque qui non esset rector, sed se putaret regere, ab hominibus vero talibus regeretur? tunc igitur quid facere debebam? nonne id quod feci necessarium erat ex reliquis, res quidem civiles missas facere, ut calumnias ex invidia conflatas caverem, vos autem omnino, quamvis seiunctos ac dissentientes, conari, quam maxime possem amicos reddere? cuius quidem rei tu quoque mihi testis es, me hoc ipsum sedulo molientem nihil umquam remisisse; et vix quidem, sed tamen inter nos convenit, ut ego domum navigarem, quum vos bello occupati essetis, ubi vero pax facta esset, ego et Dio Syracusas rediremus a te vocati. Et haec quidem ita facta sunt, quum primum Syracusas venissem salvusque rursus domum redissem; deinde vero pace composita vocasti me, non, ut inter nos convenerat, sed ut solus venirem scripsisti, Dionem vero postea te dixisti velle arcessere. hanc ob causam non veni, verum etiam apud Dionem tunc offendi; putabat enim praestare venire me tibi obsequentem. anno vero dein elapso triremis venit et epistolae a te, quarum summa erat, si venturus essem, fore ut omnes res Dionis ex animi mei sententia succederent, sin minus, contra. erubesco dicere quot venerint tunc a te epistolae et ab aliis tuo nomine ex Italia et Sicilia, et ad quot familiares meos et notos, quae quidem omnes hortabantur ut proficiscerer et rogabant ut omnino tibi morem gererem. visum est igitur omnibus, nec Dione excepto, mihi navigandum, nec ignave agendum esse. quamquam ego aetatem praetendebam et te affirmabam non esse valiturum ad resistendum calumniatoribus ac malevolis dissidium inter nos machinan-

ὁρῶ τὰς μεγάλας οὐσίας καὶ ὑπερόγκους τῶν τε ἰδιωτῶν * καὶ τῶν μονάρχων σχεδόν, ὅσῳπερ ἂν μείζους ὦσι, το- D σούτῳ πλείους καὶ μείζους τοὺς διαβάλλοντας καὶ πρὸς ἡδονὴν μετὰ αἰσχρᾶς βλάβης ὁμιλοῦντας τρεφούσας, οὗ κακὸν οὐδὲν μεῖζον γεννᾷ πλοῦτός τε καὶ ἡ τῆς ἄλλης ἐξουσίας δύναμις. ὅμως δ' οὖν πάντα ταῦτα χαίρειν ἐάσας ἦλθον, διανοηθεὶς ὡς οὐδένα δεῖ τῶν ἐμῶν φίλων ἐμὲ αἰτιᾶσθαι ὡς διὰ τὴν ἐμὴν ῥᾳθυμίαν τὰ σφέτερα πάντα, ἐξὸν μὴ ἀπολέσθαι, * διώλετο· ἐλθὼν δέ, οἶσθα γὰρ δὴ σὺ πάν- E τα τἀντεῦθεν ἤδη γενόμενα, ἐγὼ μὲν ἠξίουν δήπου κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἐπιστολῶν πρῶτον μὲν κατάγειν Δίωνα οἰκειωσάμενον, φράζων τὴν οἰκειότητα, ἣν εἰ ἐμοὶ τότε ἐπείθου, τάχ' ἂν βέλτιον τῶν νῦν γεγονότων ἔσχε καὶ σοὶ καὶ Συρακούσαις *) καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὡς ἡ ἐμὴ δόξα μαντεύεται· ἔπειτα τὰ Δίωνος τοὺς οἰκείους ἔχειν ἠξίουν * καὶ μὴ διανείμασθαι τοὺς διανειμαμένους, οὓς 318 οἶσθα σύ· πρὸς δὲ τούτοις ᾤμην δεῖν τὰ **) κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον εἰωθότα αὐτῷ κομίζεσθαι καὶ μᾶλλον ἔτι καὶ οὐχ ἧττον ἐμοῦ παραμενομένου πέμπεσθαι. τούτων οὐδενὸς τυγχάνων ἠξίουν ἀπιέναι. τὸ μετὰ ταῦτα ἔπειθές με μεῖναι τὸν ἐνιαυτόν, φάσκων τὴν Δίωνος ἀποδόμενος οὐσίαν πᾶσαν τὰ μὲν ἡμίσεα ἀποπέμψειν εἰς Κόρινθον, τὰ δ' ἄλλα τῷ παιδὶ καταλείψειν αὐτοῦ. πολλὰ ἔχων * εἰπεῖν, B ὧν ὑποσχόμενος οὐδὲν ἐποίησας, διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν συντέμνω. τὰ γὰρ δὴ χρήματα πάντα ἀποδόμενος, οὐ πείσας Δίωνα, φάσκων οὐ πωλήσειν ἄνευ τοῦ πείθειν, τὸν κολοφῶνα, ὦ θαυμάσιε, ταῖς ὑποσχέσεσιν ἁπάσαις νεανικώτατον ἐπέθηκας· μηχανὴν γὰρ οὔτε καλὴν οὔτε κομψὴν οὔτε δικαίαν οὔτε ξυμφέρουσαν εὗρες ἐμὲ ἐκφοβεῖν, ὡς ἀγνοοῦντα τὰ τότε γιγνόμενα, ἵνα μηδὲ ἐγὼ ζητοίην τὰ χρήματα ἀποπέμπεσθαι. * ἡνίκα γὰρ Ἡρακλείδην ἐξέβα- C λες, οὔτε Συρακοσίοις δοκοῦν δικαίως οὔτ' ἐμοί, διότι μετὰ Θεοδότου καὶ Εὐρυβίου συνεδεήθην σου μὴ ποιεῖν ταῦτα, ταύτην λαβὼν ὡς ἱκανὴν πρόφασιν εἶπες ὅτι καὶ

---

*) ἴσ. Συρακουσίοις. **) γρ. τόν.

tibus: intellexi enim tunc et nunc intelligo magnas immodicasque opes et privatorum et principum fere, quo maiores sint, eo plures et maiores nutrire calumniatores hominesque ad voluntatem turpi cum detrimento commercium habentes: quo nullum maius malum divitiae reliquaeque potentiae facultates procreant. attamen omnibus his missis veni, cogitans neminem ex amicis in hoc debere me accusare, quod propter socordiam meam omnia sua, quum salva esse potuissent, perissent. quum autem venissem (nosti sane tu quae dehinc facta sunt omnia), postulari ex epistolarum convento, ut Dionem de exsilio revocatum in familiaritatem reciperes, indicans qualis esse deberet familiaritas, in quo si mihi tunc obtemperavisses, fortasse melius se res haberent, quam nunc, et tibi et Syracusiis et reliquis Graecis, ut mea fert opinio; deinde ut bona Dionis cognati haberent postulavi, non ut ab istis distribuerentur quos tu nosti; praeterea censui, quae quotannis accipere consuevisset, eaque maiora etiam, non minora, me praesente ei mittenda esse. quorum quum nihil impetrarem, abire volebam. tu vero deinde persuasisti mihi ut annum manerem, quum promitteres te omnia Dionis bona venditurum et dimidium eorum Corinthum missurum reliquum vero filio suo relicturum esse. multa quum recensere possem a te promissa, quorum nullum praestitisti, propter multitudinem eorum breviter complector. postquam enim omnia bona vendideras Dione non consentiente, licet dixisses te illa non esse venditurum sine ipsius assensu, colophonem, o admirabilis, omnibus tuis promissis gloriosissimum addidisti: modum enim neque honestum neque scitum neque iustum neque commodum excogitasti me terrendi, tamquam nescirem quae tunc fierent, ut nec ego postularem ut pecunia mitteretur. etenim quum Heraclidem expelleres, quod neque Syracusiis neque mihi iuste facere

πάλαι σοι δῆλος εἴην σοῦ μὲν οὐδὲν φροντίζων, Δίωνος δὲ καὶ τῶν Δίωνος φίλων καὶ οἰκείων, καὶ ἐπειδὴ νῦν Θεοδότης καὶ Ἡρακλείδης ἐν διαβολαῖς εἶεν οἰκεῖοι Δίωνος ὄντες, πᾶν μηχανῴμην ὅπως οὗτοι μὴ δώσουσι δίκην.

Καὶ ταῦτα * μὲν ταύτῃ περὶ τὰ πολιτικὰ κοινωνίας D τῆς ἐμῆς καὶ σῆς· καὶ εἴ τινα ἑτέραν ἀλλοτριότητα ἐνεῖδες ἐν ἐμοὶ πρὸς σέ, εἰκότως οἴει ταύτῃ πάντα ταῦτα γεγονέναι. καὶ μὴ θαύμαζε· κακὸς γὰρ ἂν ἔχοντί γε νοῦν ἀνδρὶ φαινοίμην ἐνδίκως πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς σῆς ἀρχῆς τὸν μὲν παλαιὸν φίλον καὶ ξένον, κακῶς πράττοντα διὰ σέ, μηδὲν σοῦ χείρω, ἵνα οὕτως εἴπω, τοῦτον μὲν προδοῦναι, σὲ δὲ τὸν ἀδικοῦντα ἑλέσθαι καὶ πᾶν * δρᾶν E ὅπῃ σὺ προςέταττες, ἕνεκα χρημάτων δῆλον ὅτι· οὐδὲν γὰρ ἂν ἕτερον ἔφησεν αἴτιόν τις εἶναι τῆς ἐμῆς μεταβολῆς, εἰ μετεβαλόμην. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτῃ γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνίαν διὰ σὲ ἀπειργάσατο.

Σχεδὸν δ' εἰς λόγον ὁ λόγος ἥκει μοι ξυνεχὴς τῷ νῦν δὴ γενομένῳ, περὶ οὗ μοι τὸ δεύτερον ἀπολογητέον ἔφην * εἶναι. σκόπει δὴ καὶ πρόςεχε πάντως, ἄν τί σοι ψεύ- 319 δεσθαι δόξω καὶ μὴ τἀληθῆ λέγειν. φημὶ γάρ σε Ἀρχεδήμου παρόντος ἐν τῷ κήπῳ καὶ Ἀριστοκρίτου, σχεδὸν ἡμέραις πρότερον εἴκοσι τῆς ἐμῆς ἐκ Συρακουσῶν οἴκαδ' ἀποδημίας, ἃ νῦν δὴ λέγεις ἐμοὶ μεμφόμενον, ὡς Ἡρακλείδου τέ μοι καὶ τῶν ἄλλων πάντων μᾶλλον ἢ σοῦ μέλοι. καί με τούτων ἐναντίον διηρώτησας εἰ μνημονεύω, κατ' ἀρχὰς ὅτ' ἦλθον, κελεύων σε τὰς πόλεις τὰς * Ἑλληνίδας B κατοικίζειν· ἐγὼ δὲ συνεχώρουν μεμνῆσθαι καὶ ἔτι νῦν μοι δοκεῖν ταῦτ' εἶναι βέλτιστα. ῥητέον δέ, ὦ Διονύσιε, καὶ τοὐπὶ τούτῳ τότε λεχθέν. ἠρόμην γὰρ δή σε πότερον αὐτὸ τοῦτό σοι ξυμβουλεύσαιμι μόνον, ἤ τι καὶ ἄλλο πρὸς τούτῳ· σὺ δὲ καὶ μάλα ἀπεκρίνω μεμηνιμένως καὶ ὑβριστικῶς εἰς ἐμέ, ὡς ᾤου (διὸ τὸ τότε σοι ὕβρισμα νῦν ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος γέγονεν), εἶπες δε καὶ μάλ' ἀπλάστως γελῶν, εἰ μέμνημαι, Ὡς παιδευθέντα με * ἐκέλευες ποιεῖν C πάντα ταῦτα, ἢ μὴ ποιεῖν. *) Ἔφην ἐγὼ κάλλιστα μνη-

*) Ις. ἢ μή;

videbaris, ego vero cum Theodote et Eurybio precarer ne hoc faceres, hanc tamquam idoneam causam reperiens dixisti iam dudum tibi satis cognitum esse, te quidem me nihil curare, Dionem vero eiusque amicos et cognatos, et quum nunc Theodotes et Heraclides Dionis amici in crimen vocati essent, omnia me moliri ne hi poenas luerent.

Atque haec quidem ita se habent de mea et tua in rebus civilibus societate, et si quam aliam in me dissensionem animadvertisti, iure putas ita haec omnia facta esse. nec mirare: malus enim homo viro prudenti iure viderer, si imperii tui magnitudine permotus veterem amicum et hospitem per te infelicem, nihilo autem te deteriorem, ut ita dicam, prodidissem, te vero iniuria illum afficientem praetulissem omniaque iussu tuo fecissem, pecuniarum videlicet gratia; neque enim aliam mutationis meae causam fuisse quisquam diceret, si me mutassem. atque haec quae ita facta sunt meam et tuam amicitiam lupinam et discordiam propter te effecerunt.

Fere autem in sermonem sermo incidit mihi cohaerens cum modo prolatis, de quo secundo me loco defendere oportere dixi. specta igitur et attende diligenter, an tibi mentiri et non vera dicere videar. dico enim te praesente Archedemo et Aristocrito in horto, viginti fere diebus ante quam Syracusis domum redieram, ea quae nunc dicis mihi obiecisse, me Heraclidem et reliquos omnes magis curare, quam te. atque me coram his rogasti an meminissem, principio quum venissem, me iussisse te urbes graecas condere, ego vero meminisse me concessi, et nunc adhuc mihi videri haec optima esse. referendum vero, Dionysi, id quoque quod deinde prolatum est. quaesivi enim ex te, utrum hoc ipsum solum tibi suasissem, an etiam aliud quid ad hoc. tu vero iracunde et contumeliose, ut putabas, mihi respondisti (quapropter, quam tunc mihi contu-

μονεῦσαί σε. Οὐκοῦν παιδευθέντα, ἔφησθα, γεωμετρεῖν; ἢ πῶς; Κἀγὼ τὸ μετὰ ταῦτα ὃ ἐπήει μοι εἰπεῖν οὐκ εἶπον, φοβούμενος μὴ σμικροῦ ῥήματος ἕνεκα τὸν ἔκπλουν ὃν προσεδόκων, μή μοι στενὸς γίγνοιτο ἀντ' εὐρυχωρίας. ἀλλ' οὖν ὧν ἕνεκα πάντ' εἴρηται, ταῦτ' ἐστί· μή με διάβαλλε λέγων ὡς οὐκ εἴων ἐγώ σε πόλεις Ἑλληνίδας ἐῤῥούσας ὑπὸ βαρβάρων οἰκίζειν, οὐδὲ * Συρακουσίους ἐπικουφίσαι βασιλείαν ἀντὶ τυραννίδος μεταστήσαντα. τούτων γὰρ οὔθ' ἧττον *) ἐμοὶ πρέποντα ἔχοις ἄν ποτε λέγων μου καταψεύσασθαι· πρὸς δὲ τούτοις ἔτι σαφεστέρους τούτων εἰς ἔλεγχον λόγους ἐγὼ δοίην ἄν, εἴ τις ἱκανή που φαίνοιτο κρίσις, ὡς ἐγὼ μὲν ἐκέλευον, σὺ δ' οὐκ ἤθελες πράττειν αὐτά· καὶ μὴν οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν ἐναργῶς ὡς ἦν ταῦτα ἄριστα πραχθέντα καὶ σοὶ καὶ Συρακοσίοις καὶ Σικελιώταις πᾶσιν. ἀλλ' ὦ * τᾶν, εἰ μὲν μὴ φῂς εἰρηκέναι εἰρηκὼς ταῦτα, ἔχω τὴν δίκην, εἰ δ' ὁμολογεῖς, τὸ μετὰ τοῦτο ἡγησάμενος εἶναι σοφὸν τὸν Στησίχορον, τὴν παλινῳδίαν αὐτοῦ μιμησάμενος, ἐκ τοῦ ψεύδους εἰς τὸν ἀληθῆ λόγον μεταστήσει. **)

D (margin, beside "Συρακουσίους ἐπικου-"); E (margin, beside "εἰρηκέναι")

*) γρ. οὐχ ἧττον.
**) γρ. μετάστηθι.

meliam fecisti, nunc res vera e somnio facta est); dixisti autem idque cum risu satis aperto, si memini: Mene ut institutum iussisti omnia haec facere, an non institutum? Tum ego dixi te optime meminisse. Num institutum, dixisti, ad geometriam? an quomodo? Atque ego deinde quod in mentem mihi venerat non respondi, veritus ne exigui verbi causa discessus quem exspectabam pro amplo angustus mihi fieret. iam vero quorum gratia omnia retuli haec sunt: ne me criminare dicens me tibi non permisisse ut urbes graecas a barbaris dirutas conderes, nec ut Syracusiis imperium levares regno pro tyrannide constituto. his enim numquam poteris minus me decentia falso in me dicere; praeterea etiam clariora his ad te refutandum possem afferre, si idoneum aliquod iudicium constitutum esset, ut probarem, me quidem iussisse, te vero ea facere noluisse; et sane haud difficile est demonstratu haec optima futura fuisse, si facta fuissent, et tibi et Syracusiis et Siculis omnibus. iam, o bone, si negas te dixisse, quum tamen dixeris, habeo actionem, sin fatere, Stesichorum sapientem fuisse existimabis eiusque palinodiam, quae dicitur, imitans verum sermonem cum falso commutabis.

Δ.

Πλάτων Δίωνι Συρακοσίῳ εὖ πράττειν.

Οἶμαι μὲν φανερὰν εἶναι διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὴν ἐμὴν 320
προθυμίαν περὶ τὰς συμβεβηκυίας πράξεις, καὶ ὅτι πολλὴν εἶχον περὶ αὐτῶν σπουδὴν εἰς τὸ ξυμπερανθῆναι, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα μᾶλλον ἢ τῆς ἐπὶ τοῖς καλοῖς φιλοτιμίας· νομίζω * γὰρ δίκαιον εἶναι τοὺς ὄντας τῇ ἀληθείᾳ B
ἐπιεικεῖς καὶ πράττοντας τοιαῦτα τυγχάνειν δόξης τῆς προσηκούσης. τὰ μὲν οὖν εἰς τὸ παρόν, σὺν θεῷ εἰπεῖν, ἔχει καλῶς, τὰ δὲ περὶ τῶν μελλόντων ὁ μέγιστός ἐστιν ἀγών. ἀνδρείᾳ μὲν γὰρ καὶ τάχει καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναί τινων, ἀληθείᾳ δὲ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα εὐσχημοσύνῃ, * ξυμφαίη τις ἂν τοὺς ἀντιποιουμένους τὰ C
τοιαῦτα τιμᾶν εἰκότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. νῦν οὖν δῆλον μέν ἐστιν ὃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὅμως δεῖ ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτι προσήκει πλέον ἢ παίδων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν τοὺς *) οἶσθα δήπου. φανεροὺς οὖν δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἷοίπερ φαμέν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ σὺν θεῷ εἰπεῖν ῥᾴδιον ἔσται. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις συμβέβηκεν ἀναγκαῖον εἶναι πλανηθῆναι πολὺν * τό- D
πον, εἰ μέλλουσι γνωσθῆναι· τὸ δὲ νῦν ὑπάρχον περὶ σὲ τοιοῦτόν ἐστιν ὥστε τοὺς ἐξ ἁπάσης τῆς οἰκουμένης, εἰ καὶ νεανικώτερόν ἐστιν εἰπεῖν, εἰς ἕνα τόπον ἀποβλέπειν,

*) Ἴσ. ὡς.

EPISTOLA IV.

Plato Dionysio Syracusio salutem.

Arbitror quidem manifestum esse per omne tempus promptum meum animum ratione eorum quae facta sunt, multumque me operae dedisse ut perficerentur, nulla alia re nisi ambitione commotum; iudico enim par esse, eos qui vere probi sint et talia faciant, dignam consequi laudem. iam praesentia deo iuvante recte habent, de futuris autem maximum instat certamen. fortitudine enim et velocitate et robore praestare videri possit aliorum quoque esse quorundam, sed veritatem et iustitiam et magnificentiam et honestatem in omnibus his qui se colere profiteantur, hos iure aliquis dixerit reliquis praestare. nunc igitur manifestum est quod dico, admonere tamen nos ipsos oportet convenire nobis, ut intelligis, reliquis hominibus ita praestare, ut illi quasi pueri videantur esse. quocirca manifestum esse debet tales nos esse quales nos esse dicamus, praesertim quum hoc deo annuente facile sit futurum. nam reliquis quidem necessario accidit, ut multos per locos vagentur, si cognosci se voluerint; tibi vero nunc contigit, ut homines ex universo terrarum orbe, etiamsi hoc aliquanto gloriosius dicam, unum locum, et in hoc maxime te spectent. tamquam igitur ab omnibus conspiciare, te ita prae-

καὶ ἐν τούτῳ μάλιστα πρὸς σέ. ὡς οὖν ὑπὸ πάντων ὁρώμενος παρασκευάζου τόν τε Λυκοῦργον ἐκεῖνον ἀρχαῖον ἀποδείξων καὶ τὸν Κῦρον καὶ εἴ τις ἄλλος πώποτε ἔδοξεν ἤθει καὶ πολιτείᾳ διενεγκεῖν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ τῇδε λέγουσιν ὡς * πολλή ἐστιν ἐλ- E
πὶς ἀναιρεθέντος Διονυσίου διαφθαρῆναι τὰ πράγματα διὰ τὴν σήν τε καὶ Ἡρακλείδου καὶ Θεοδότου καὶ τῶν ἄλλων γνωρίμων φιλοτιμίαν. μάλιστα μὲν οὖν μηδεὶς εἴη τοιοῦτος, ἐὰν δ' ἄρα καὶ γίγνηταί τις, σὺ φαίνου ἰατρεύων, καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον ἔλθοιτ' ἄν. * ταῦτα δὲ ἴσως γελοῖόν 321
σοι φαίνεται εἶναι τὸ ἐμὲ λέγειν, διότι καὶ αὐτὸς οὐκ ἀγνοεῖς· ἐγὼ δὲ καὶ ἐν τοῖς θεάτροις ὁρῶ τοὺς ἀγωνιστὰς ὑπὸ τῶν παίδων παροξυνομένους, μήτι δὴ ὑπό γε τῶν φίλων, οὓς ἄν τις οἴηται μετὰ σπουδῆς κατ' εὔνοιαν παρακελεύεσθαι. νῦν οὖν αὐτοί τε ἀγωνίζεσθε καὶ ἡμῖν, εἴ του δεῖ, ἐπιστέλλετε. τὰ δ' ἐνθάδε παραπλησίως ἔχει, καθάπερ καὶ ὑμῶν παρόντων. ἐπιστέλλετε δὲ καὶ ὅ τι πέπρακται ὑμῖν * ἢ πράττοντες τυγχάνετε, ὡς ἡμεῖς πολλὰ B
ἀκούοντες οὐδὲν ἴσμεν. καὶ νῦν ἐπιστολαὶ παρὰ μὲν Θεοδότου καὶ Ἡρακλείδου ἥκουσιν εἰς Λακεδαίμονα καὶ Αἴγιναν, ἡμεῖς δέ, καθάπερ εἴρηται, πολλὰ ἀκούοντες περὶ τῶν τῇδε οὐδὲν ἴσμεν. ἐνθυμοῦ δὲ καὶ ὅτι δοκεῖς τισὶν ἐνδεεστέρως τοῦ προσήκοντος θεραπευτικὸς εἶναι· μὴ οὖν λανθανέτω σε ὅτι διὰ τοῦ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ πράττειν ἐστίν, ἡ δ' αὐθάδεια ἐρημίᾳ * ξύνοικος. C
Εὐτύχει.

para, ut nihil ad te fuisse ostendas Lycūrgum illum et Cyrum et si quis alius umquam et morum gravitate et rerum civilium peritia praestare visus fuerit, praesertim quum multi et fere omnes qui hic sunt dicant, valde verendum esse, ne Dionysio sublato res sint periturae per tuam et Heraclidis et Theodotis et reliquorum familiarium ambitionem. maxime igitur nemo talis sit, si vero etiam quis talis fuerit, tu exsiste medens, et ad optimum pervenietis. haec autem me dicere ridiculo fortasse tibi erit, quum ipse tu haud ignores; ego video etiam in theatris certantes a pueris stimulari, nedum ab amicis, quos putaverit aliquis serio ac benevole exhortari. nunc autem ipsi quoque certatis et nobis, si qua re opus fuerit, scribite. hîc res eodem fere statu sunt atque quum vos aderatis. scribite vero etiam quid a vobis factum sit vel quid faciatis, siquidem nos multa quidem audimus, sed nihil scimus. et nunc epistolae a Theodote et Heraclide Lacedaemonem et Aeginam veniunt, nos autem, ut dixi, multa audientes de rebus quae istic gerantur, nihil scimus. reputa vero etiam videri te quibusdam minus, quam par sit, familiarem esse. ne igitur lateat te ex comitate erga homines suspensum esse rerum quas agamus successum, contumaciam vero cum solitudine habitare. Felix esto.

E.

Πλάτων Περδίκκᾳ εὖ πράττειν.

Εὐφραίῳ μὲν συνεβούλευσα, καθάπερ ἐπέστελλες, τῶν
σῶν ἐπιμελούμενον περὶ ταῦτα διατρίβειν. δίκαιος δ' εἰμὶ
καὶ σοὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην * ξυμβου- D
λεύειν περί τε τῶν ἄλλων ὧν ἂν φράζῃς καὶ ὡς Εὐφραίῳ
δεῖ τὰ νῦν χρῆσθαι. πολλὰ μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ χρήσιμος, μέ-
γιστον δὲ οὗ καὶ σὺ νῦν ἐνδεὴς εἶ διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ
διὰ τὸ μὴ πολλοὺς αὐτοῦ πέρι ξυμβούλους εἶναι τοῖς νέοις.
ἔστι γὰρ δή τις φωνὴ τῶν πολιτειῶν ἑκάστης, καθαπερεὶ
τινων ζώων, ἄλλη μὲν δημοκρατίας, ἄλλη δ' ὀλιγαρχίας,
ἡ δ' αὖ μοναρχίας. ταύτας φαῖεν μὲν ἂν ἐπίστασθαι πάμ-
πολλοι, πλεῖστον δ' * ἀπολείπονται τοῦ κατανοεῖν αὐτὰς E
πλὴν ὀλίγων δή τινων. ἥτις μὲν ἂν οὖν τῶν πολιτειῶν
τὴν αὑτῆς φθέγγηται φωνὴν πρός τε θεοὺς καὶ πρὸς ἀν-
θρώπους, καὶ τῇ φωνῇ τὰς πράξεις ἑπομένας ἀποδιδῷ,
θάλλει τε αἰεὶ καὶ σώζεται, μιμουμένη δ' ἄλλην φθείρε-
ται. *) πρὸς ταῦτ' οὖν Εὐφραῖός σοι γίγνοιτ' οὐχ ἥκιστα
ἂν χρήσιμος, καίπερ καὶ πρὸς ἄλλα ὢν ἀνδρεῖος· τοὺς
γὰρ τῆς μοναρχίας λόγους οὐχ ἥκιστ' αὐτὸν * ἐλπίζω ξυν- 322
εξευρήσειν τῶν περὶ τὴν σὴν διατριβὴν ὄντων. εἰς ταῦτ'
οὖν αὐτῷ χρώμενος ὀνήσει τε αὐτὸς καὶ ἐκεῖνον πλεῖστα
ὠφελήσεις. ἐὰν δέ τις ἀκούσας ταῦτα εἴπῃ, Πλάτων, ὡς
ἔοικε, προσποιεῖται μὲν τὰ δημοκρατίᾳ ξυμφέροντα εἰδέναι,

*) γρ. διαφθείρεται.

EPISTOLA V.

Plato Perdiccae salutem.

Euphraeo auctor fui ut, quemadmodum scripsisti, rerum tuarum procurationem haberet et in his versaretur; par est autem me tibi quoque hospitale et sacrum, quod dicitur, consilium dare, tum de ceteris de quibus deliberas tum de hoc, quomodo nunc Euphraeo uti debeas. ad multa enim hic vir utilis est, maxime vero ad hoc quo nunc indiges et propter aetatem et propterea quod non multi sunt qui de hoc ipso iuvenibus consilium dare possint. est enim uniuscuiusque rei publicae vox quaedam, quemadmodum animalium quorundam, alia popularis, alia paucorum principatus, alia dominationis. has permulti quidem se nosse iactaverint, sed longe absunt ab earum cognitione, quum a perpaucis quibusdam discessisti. quaecumque igitur res publica vocem suam edit et ad deos et ad homines, et actiones voci convenientes exhibet, ea et floret semper et conservatur, aliam vero si imitatur, perit. ad haec igitur Euphraeus tibi vel maxime utilis esse poterit, quamquam ad alia quoque vir est fortis. dominationis enim orationes non minus eum inventurum esse spero, quam ii qui tecum familiariter vivunt. quocirca ad haec si eo utere, et ipse utilitatem capies et illi plurimum proderis. atque si quis his auditis dicat, Plato, ut patet, cognitionem eorum sibi assumit, quae gubernationi populari conducant, sed, quum li-

ἐξὸν δ' ἐν τῷ δήμῳ λέγειν καὶ συμβουλεύειν αὐτῷ τὰ βέλτιστα οὐ πώποτε ἀναστὰς ἐφθέγξατο, πρὸς ταῦτ' εἰπεῖν ἔστιν ὅτι Πλάτων ὀψὲ ἐν τῇ πατρίδι γέγονε καὶ τὸν δῆμον κατέλαβεν * ἤδη πρεσβύτερον καὶ εἰθισμένον ὑπὸ τῶν ἔμ- B
προσθεν πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου ξυμβουλῇ πράττειν· ἐπεὶ πάντων ἂν ἥδιστα, καθάπερ πατρί, συνεβούλευεν αὐτῷ, εἰ μὴ μάτην μὲν κινδυνεύσειν ᾤετο, πλέον δ' οὐδὲν ποιήσειν. ταὐτὸν δὴ οἶμαι δρᾶσαι ἂν καὶ τὴν ἐμὴν *) ξυμβουλήν· εἰ γὰρ δόξαιμεν ἀνιάτως ἔχειν, πολλὰ ἂν χαίρειν ἡμῖν εἰπὼν ἐκτὸς ἂν γίγνοιτο τῆς περὶ ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ * ξυμβουλῆς. Εὐτύχει. C

ς.

Πλάτων Ἑρμείᾳ καὶ Ἐράστῳ καὶ Κορίσκῳ εὖ πράττειν.

Ἐμοὶ φαίνεται θεῶν τις ὑμῖν τύχην ἀγαθήν; ἂν εὖ δέξησθε, εὐμενῶς καὶ ἱκανῶς παρασκευάζειν, οἰκεῖτε γὰρ δὴ γείτονές τε ὑμῖν αὐτοῖς καὶ χρείαν ἔχοντες ὥστε ἀλλήλους * εἰς τὰ μέγιστα ὠφελεῖν. Ἑρμείᾳ μὲν γὰρ οὔτε ἵπ- D
πων πλῆθος οὔτε ἄλλης πολεμικῆς συμμαχίας οὐδ' αὖ χρυσοῦ προσγενομένου γένοιτ' ἂν μείζων εἰς τὰ πάντα δύναμις, ἢ φίλων βεβαίων τε καὶ ἦθος ἐχόντων ὑγιές· Ἐράστῳ δὲ καὶ Κορίσκῳ, πρὸς τῇ τῶν εἰδῶν σοφίᾳ τῇ καλῇ ταύτῃ φήμ' ἐγώ, καίπερ γέρων ὤν, προσδεῖν σοφίας τῆς περὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀδίκους φυλακτικῆς καί τινος ἀμυντικῆς δυνάμεως· ἄπειροι γάρ εἰσι διὰ τὸ * μεθ' ἡμῶν E
μετρίων ὄντων καὶ οὐ κακῶν συχνὸν διατετριφέναι τοῦ βίου. διὸ δὴ τούτων προσδεῖν εἶπον, ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται τῆς ἀληθινῆς μὲν ἀμελεῖν σοφίας, τῆς δὲ ἀνθρωπίνης τε καὶ ἀναγκαίας ἐπιμελεῖσθαι μειζόνως ἢ δεῖ. ταύτην δ' αὖ

---

*) ἴσ. καὶ περὶ τὴν ἐμήν.

cuerit ei apud populum dicere eique optima suadere; numquam surrexit ad dicendum, ad hoc respondere liceat: Plato sero in patria natus est et populum offendit iam desipientem senectute et a prioribus assuefactum ad multa ab ipsius consilio aversa faciunda. nam libentissime omnium, velut patri, ei suasisset, nisi frustra se putasset periculum suscepturum nec quicquam esse effecturum. idem vero ipsum facturum esse puto ratione consilii mihi dandi; nam si insanabiles videamur, fore ut multum nos valere iubens ab omni mihi rebusque meis consulendi conatu abstineat. Tu felix sis velim.

EPISTOLA VI.

Plato Hermiae, Erasto et Corisco salutem.

Mihi videtur deorum aliquis vobis bonam fortunam, si recte accipiatis, benigne et abunde parare; habitatis enim inter vos vicini et auxilio indigentes ita, ut ad maximas res inter vos utiles esse possitis. Hermiae enim neque equorum multitudo neque aliud bellicum auxilium neque aurum maiorem ad omnia potentiam conciliaverit; quam consuetudo cum amicis constantibus probosque mores habentibus; Erasto vero et Corisco ad formarum sapientiam illam pulchram dico ego, licet senex sim, opus esse sapientia qua improbos et iniustos caveant et facultate quadam arcendi; imperiti enim sunt, siquidem nobiscum, qui moderati sumus nec mali, diu vixerunt. quocirca etiam his dixi eos indigere, ne veram cogantur sapientiam negligere, in humana autem et necessaria maiorem, quam par est, curam ponere. hanc autem rursus facultatem Hermias

τὴν δύναμιν Ἑρμείας μοι φαίνεται φύσει τε, ὅσα μήπω
ξυγγεγονότι, * καὶ τέχνῃ δι' ἐμπειρίας εἰληφέναι. τί οὖν 3
δὴ λέγω; σοὶ μέν, Ἑρμεία, πεπειραμένος Ἐράστου καὶ
Κορίσκου πλέονα ἢ σύ, φημὶ καὶ μηνύω καὶ μαρτυρῶ μὴ
ῥᾳδίως εὑρήσειν σε ἀξιοπιστότερα ἤθη τούτων τῶν γειτό-
νων· ἔχεσθαι δὴ παντὶ ξυμβουλεύω δικαίῳ τρόπῳ τούτων
τῶν ἀνδρῶν, μὴ πάρεργον ἡγουμένῳ· Κορίσκῳ δὲ καὶ
Ἐράστῳ πάλιν Ἑρμείου ἀντέχεσθαι ξύμβουλός εἰμι καὶ
πειρᾶσθαι * ταῖς ἀνθέξεσιν ἀλλήλων εἰς μίαν ἀφικέσθαι B
φιλίας ξυμπλοκήν· ἂν δέ τις ὑμῶν ἄρα ταύτην πῃ λύειν
δοκῇ (τὸ γὰρ ἀνθρώπινον οὐ παντάπασι βέβαιον), δεῦρο
παρ' ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς πέμπετε μομφῆς κατήγορον ἐπιστο-
λήν· οἶμαι γὰρ δίκῃ τε καὶ αἰδοῖ τοὺς παρ' ἡμῶν ἐντεῦ-
θεν ἐλθόντας λόγους, εἰ μή τι τὸ λυθὲν μέγα τύχοι γενό-
μενον, ἐπῳδῆς ἡστινοσοῦν μᾶλλον ἂν συμφῦσαι καὶ συνδῆ-
σαι πάλιν εἰς τὴν προϋπάρχουσαν φιλότητά τε καὶ κοινω-
νίαν, ἣν ὅταν μὲν φιλοσοφῶμεν * ἅπαντες ἡμεῖς τε καὶ C
ὑμεῖς, ὅσον ἂν δυνώμεθα καὶ ἑκάστῳ παρείκῃ, κύρια τὰ
νῦν κεχρησμῳδημένα ἔσται· τὸ δὲ ἂν μὴ δρῶμεν ταῦτα
οὐκ ἐρῶ· φήμην γὰρ ἀγαθὴν μαντεύομαι, καὶ φημὶ δὴ
ταῦθ' ἡμᾶς πάντ' ἀγαθὰ ποιήσειν, ἂν θεὸς ἐθέλῃ.

Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν πάντας ὑμᾶς τρεῖς ὄντας ἀνα-
γνῶναι χρή, μάλιστα μὲν ἀθρόους, εἰ δὲ μή, κατὰ δύο
κοινῇ κατὰ δύναμιν *) ὡς οἷόν τ' ἐστὶ πλειστάκις, καὶ
χρῆσθαι συνθήκῃ καὶ νόμῳ κυρίῳ, ὅ ἐστι δίκαιον, ἐπο-
μνύντας σπουδῇ τε ἅμα μὴ ἀμούσῳ καὶ τῇ τῆς σπουδῆς
ἀδελφῇ παιδιᾷ, **) καὶ τὸν τῶν πάντων θεὸν ἡγεμόνα τῶν
τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου
πατέρα κύριον * ἐπομνύντας, ὅν, ἂν ὄντως φιλοσοφῶμεν, D
εἰσόμεθα πάντες σαφῶς εἰς δύναμιν ἀνθρώπων εὐδαιμόνων.

---

*) γρ. εἰ δὲ μή, κατὰ δύναμιν. ἴσ. εἰ δὲ μή, κατὰ δύο κοινῇ.
**) γρ. παιδείᾳ.

videtur mihi, quippe qui nondum cum eo versatus sim, et natura et arte experientia duce nactus esse. quid igitur dico? tibi quidem, Hermia, ego, qui Erastum et Coriscum magis, quam tu, expertus sum, aio et indico et testor, non facile te inventurum esse indolem fidiorem, quam est horum vicinorum; iccirco ut omni iusto modo hos viros amplectare nec obiter id facias, tibi suadeo; Corisco vero et Erasto rursus auctor sum, ut Hermiam amplectantur conenturque mutuis complexibus ad unam amicitiae coniunctionem pervenire; quam si quis vestrum solvere videatur (humanum enim non est omnino constans) huc ad me meosque litteras mittite accusationis indices; arbitror enim sermones hinc a nobis profectos iustos et pudicos, nisi magna quaedam dissolutio facta fuerit, quovis incantamento magis vos conflaturos et ad pristinam amicitiam societatemque redacturos esse, per quam, si philosophemur omnes et nos et vos, quantum potuerimus et cuique datum fuerit, rata erunt nunc tamquam ex oraculo edita; sin autem non fecerimus, quid consequuturum sit non dicam; omen enim bonum vaticinor et dico sane haec nos omnia bona facturos esse, si deus voluerit.

Hasce litteras, omnes vos qui tres estis legere oportet, maxime quidem coniunctos, sin minus, duos communiter quam saepissime fieri potuerit, et pacto legeque rata uti, id quod iustum est, cum studio simul serio a Musis haud alieno et ioco, studii serii fratre, per deum iurantes omnium quae sunt et erunt ducem, ducisque et auctoris patrem dominum, quem, si revera philosophemur, omnes cognoscemus manifesto pro facultate hominum beatorum.

Ζ.

Πλάτων τοῖς Δίωνος οἰκείοις τε καὶ ἑταίροις εὖ πράττειν.

Ἐπεστείλατέ μοι νομίζειν δεῖν τὴν διάνοιαν ὑμῶν εἶναι τὴν αὐτὴν ἣν εἶχε καὶ Δίων, καὶ δὴ καὶ κοινωνεῖν διεκελεύεσθέ μοι, καθ' ὅσον οἷός τ' εἰμὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ. * ἐγὼ 32
δέ, εἰ μὲν δόξαν καὶ ἐπιθυμίαν τὴν αὐτὴν ἔχετε ἐκείνῳ, ξύμφημι κοινωνήσειν, εἰ δὲ μή, βουλεύσεσθαι πολλάκις. τίς δ' ἦν ἡ ἐκείνου διάνοια καὶ ἐπιθυμία, σχεδὸν οὐκ εἰκάζων, ἀλλ' ὡς εἰδὼς σαφῶς εἴποιμ' ἄν. ὅτε γὰρ κατ' ἀρχὰς εἰς Συρακούσας ἐγὼ ἀφικόμην σχεδὸν ἔτη τετταράκοντα γεγονώς, Δίων εἶχε τὴν ἡλικίαν ἣν τὰ νῦν Ἱππαρῖνος γέγονε, καὶ ἣν ἔσχε τότε δόξαν, ταύτην καὶ διετέλεσεν ἔχων, Συρακοσίους οἴεσθαι * δεῖν ἐλευθέρους εἶναι, B
κατὰ νόμους τοὺς ἀρίστους οἰκοῦντας· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τις θεῶν καὶ τοῦτον εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν περὶ πολιτείας ἐκείνῳ γενέσθαι σύμφρονα *) ποιήσειε. τίς δ' ἦν ὁ τρόπος τῆς γενέσεως αὐτῆς; οὐκ ἀπάξιον ἀκοῦσαι νέῳ καὶ μὴ νέῳ· πειράσομαι δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς διεξελθεῖν· ἔχει γὰρ καιρὸν τὰ νῦν.

Νέος ἐγώ ποτε ὢν πολλοῖς δὴ ταὐτὸν ἔπαθον· ᾠήθην, εἰ θᾶττον ἐμαυτοῦ γενοίμην κύριος, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως εὐθὺς * ἰέναι. καί μοι τύχαι τινὲς τῶν τῆς πόλεως C
πραγμάτων τοιαίδε παρέπεσον· ὑπὸ πολλῶν γὰρ τῆς τότε πολιτείας λοιδορουμένης μεταβολὴ γίγνεται, καὶ τῆς μετα-

*) γρ. σύμφωνα.

EPISTOLA VII.

Plato Dionis cognatis et amicis salutem.

Scripsistis mihi vos existimare in eadem vos sententia esse oportere qua Dio fuerit, atque etiam me invitatis ut, quoad possim, et re et oratione in partem eius veniam. ego vero, si sententiam et voluntatem eandem atque ille habetis, confirmo vobis societatem meam, sin minus, saepius deliberandum esse dico. quae vero illius fuerit sententia et voluntas, fere non coniectans, sed certo sciens dicere potero. quum enim primum Syracusas venissem, quadraginta admodum annos natus, Dio ea aetate erat qua nunc est Hipparinus, et quam tunc habebat sententiam, in ea perseveravit, Syracusios liberos esse oportere optimisque gubernari legibus, quare non mirum, si quis deorum hunc quoque in eadem de re publica sententia illi consentientem reddiderit. quonam vero pacto ad eam venit? non est indignum quod audiatur et iuveni et non iuveni; conabor autem ab initio eam vobis referre; occasio enim nunc offertur.

Quum adolescens essem idem mihi quod multis accidit: statui, simul atque mei iuris factus essem, ad rem publicam aggredi. atque mihi, quod ad res civiles attinet, hi acciderunt casus: rei enim publicae a multis vituperatae mutatio est facta, ita ut unus et

βολῆς εἷς καὶ πεντήκοντά τινες ἄνδρες προὔστησαν ἄρχοντες, ἕνδεκα μὲν ἐν ἄστει, δέκα δ' ἐν Πειραιεῖ, περί τε ἀγορὰν ἑκάτεροι τούτων ὅσα τ' ἐν τοῖς ἄστεσι διοικεῖν ἔδει, τριάκοντα δὲ πάντων ἄρχοντες κατέστησαν αὐτοκράτορες. τούτων δή * τινες οἰκεῖοί τε ὄντες καὶ γνώριμοι ἐτύγχανον D
ἐμοί, καὶ δὴ καὶ παρεκάλουν εὐθὺς ὡς ἐπὶ προσήκοντα πράγματά με. καὶ ἐγὼ θαυμαστὸν οὐδὲν ἔπαθον ὑπὸ νεότητος· ᾠήθην γὰρ αὐτοὺς ἔκ τινος ἀδίκου βίου ἐπὶ δίκαιον τρόπον ἄγοντας διοικήσειν δὴ τὴν πόλιν, ὥστε αὐτοῖς σφόδρα προσεῖχον τὸν νοῦν τί πράξοιεν. καὶ ὁρῶν δήπου τοὺς ἄνδρας ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ χρυσὸν *) ἀποδείξαντας τὴν ἔμπροσθεν πολιτείαν, τά τε ἄλλα καὶ φίλον ἄνδρα ἐμοὶ * πρεσβύτερον Σωκράτη, ὃν ἐγὼ σχεδὸν οὐκ ἂν αἰσχυ- E
νοίμην εἰπὼν δικαιότατον εἶναι τῶν τότε, ἐπί τινα τῶν πολιτῶν μεθ' ἑτέρων ἔπεμπον, βίᾳ ἄξοντα ὡς ἀποθανούμενον, * ἵνα δὴ μετέχοι τῶν πραγμάτων αὐτοῖς, εἴτε βού- 325
λοιτο εἴτε μή· ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο, πᾶν δὲ παρεκινδύνευσε παθεῖν πρὶν ἀνοσίων αὐτοῖς ἔργων γενέσθαι κοινωνός. ἃ δὴ πάντα καθορῶν καὶ εἴ τιν' ἄλλα τοιαῦτα οὐ σμικρά, ἐδυσχέρανά τε καὶ ἐμαυτὸν ἐπανήγαγον ἀπὸ τῶν τότε κακῶν. χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπεσε τὰ τῶν τριάκοντά τε καὶ πᾶσα ἡ τότε πολιτεία. πάλιν δὲ βραδύτερον μέν, εἷλκε δέ με ὅμως ἡ περὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ καὶ * πολι- B
τικὰ ἐπιθυμία. ἦν οὖν καὶ ἐν ἐκείνοις, ἅτε τεταραγμένοις, πολλὰ γιγνόμενα ἅ τις ἂν δυσχεράνειεν, καὶ οὐδέν τι θαυμαστὸν ἦν τιμωρίας ἐχθρῶν γίγνεσθαί τινών τισι μείζους ἐν μεταβολαῖς· καίτοι πολλῇ γε ἐχρήσαντο οἱ τότε κατελθόντες ἐπιεικείᾳ. κατὰ δέ τινα τύχην αὖ τὸν ἑταῖρον ἡμῶν Σωκράτη τοῦτον δυναστεύοντές τινες εἰσάγουσιν εἰς δικαστήριον, ἀνοσιωτάτην αἰτίαν ἐπιβάλλοντες καὶ πάντων ἥκιστα Σωκράτει * προσήκουσαν· ὡς ἀσεβῆ γὰρ οἱ C
μὲν εἰσήγαγον, οἱ δὲ κατεψηφίσαντο καὶ ἀπέκτειναν τὸν τότε τῆς ἀνοσίου ἀγωγῆς οὐκ ἐθελήσαντα μετασχεῖν περὶ ἕνα τῶν τότε φευγόντων φίλων, ὅτε φεύγοντες ἐδυστύχουν αὐτοί. σκοποῦντι δή μοι ταῦτά τε καὶ τοὺς ἀνθρώπους

*) γρ. χρυσῆν.

quinquaginta viri praefecti exsisterent, undecim in urbe, decem in Piraeo, utrique rerum forensium et urbanarum administrationem habentes, triginta autem constituerentur imperatores summa potestate praediti. ex his quidam cognati et familiares mihi erant, qui me statim invitabant tamquam ad negotia ad me pertinentia. nec mirandum est quod mihi propter iuventutem accidit; putabam enim eos ex iniusta quadam vita ad iustum modum sese convertentes gubernaturos esse civitatem: ut diligenter observarem quid facerent. at ego hos viros vidi brevi tempore probantes, priorem rem publicam auream fuisse, quum cetera iniuste facientes, tum vero amicum mihi virum seniorem Socratem, quem omnium qui tunc erant iustissimum fuisse non dubitaverim dicere, ad civem quendam cum aliis mittentes, qui vi eum adduceret ad supplicium, ut scilicet rerum suarum eum participem redderent, seu vellet seu nollet; ille vero non paruit, sed omnia periclitatus est prius quam rerum impiarum societatem cum eis coiret. quae quidem omnia ego videns, et si qua alia generis eiusdem haud parva, admodum aegre tuli meque e malis illis recepi. non ita multo post status triginta virorum et tota tunc res publica concidit. ac rursus me tardius quidem, sed trahebat tamen rerum communium et civilium gerendarum cupiditas. multa quidem tunc quoque, quippe perturbato rerum statu, facta sunt, quae quis aegre tulerit, nec mirum erat, in huiusmodi mutationibus aliquos inimicorum suorum iniurias ultos esse acerbius; quamquam magna usi sunt moderatione de exsilio tunc reducti. forte fortuna rursus accidit ut amicum nostrum Socratem potentes quidam in iudicium adducerent, crimine eum maxime impio et in Socratem omnium minime cadente accusantes; nam ut impium alii adduxerunt, alii condemnaverunt et occiderunt eum, qui tunc scelere unius amicorum eo tempore exsulantium, quum exsulantes

τοὺς πράττοντας τὰ πολιτικά, καὶ τοὺς νόμους γε καὶ ἔθη, ὅσῳ μᾶλλον διεσκόπουν ἡλικίας τε εἰς τὸ πρόσθεν προὔβαινον, τοσούτῳ χαλεπώτερον ἐφαίνετο ὀρθῶς * εἶναί D μοι τὰ πολιτικὰ διοικεῖν· οὔτε γὰρ ἄνευ φίλων ἀνδρῶν καὶ ἑταίρων πιστῶν οἷόν τ' εἶναι πράττειν οὓς οὔθ' ὑπάρχοντας ἦν εὑρεῖν εὐπετές (οὐ γὰρ ἔτι ἐν τοῖς τῶν πατέρων ἤθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασιν ἡ πόλις ἡμῶν διῳκεῖτο), καινούς τε ἄλλους ἀδύνατον ἦν κτᾶσθαι μετά τινος ῥᾳστώνης, τά τε τῶν νόμων γράμματα καὶ ἔθη διεφθείρετο, καὶ ἐπεδίδου θαυμαστὸν ὅσον· ὥστε με, τὸ πρῶτον πολλῆς μεστὸν ὄντα ὁρμῆς ἐπὶ τὸ πράττειν * τὰ κοινά, βλέποντα εἰς ταῦτα E καὶ φερόμενα ὁρῶντα πάντῃ πάντως, τελευτῶντα ἰλιγγιᾶν, καὶ τοῦ μὲν σκοπεῖν μὴ ἀποστῆναι πῇ ποτε *) ἄμεινον ἂν γίγνοιτο περί τε αὐτὰ ταῦτα καὶ δὴ καὶ περὶ τὴν πᾶσαν πολιτείαν, * τοῦ δὲ πράττειν αὖ περιμένειν αἰεὶ καιρούς, τελευτῶντα δὲ νοῆσαι περὶ πασῶν τῶν νῦν πόλεων ὅτι κακῶς ξύμπασαι πολιτεύονται· τὰ γὰρ τῶν νόμων αὐταῖς σχεδὸν ἀνιάτως ἔχοντά ἐστιν ἄνευ παρασκευῆς θαυμαστῆς τινὸς μετὰ τύχης· λέγειν τε ἠναγκάσθην, ἐπαινῶν τὴν ὀρθὴν φιλοσοφίαν, ὡς ἐκ ταύτης ἔστι τά τε πολιτικὰ δίκαια καὶ τὰ τῶν ἰδιωτῶν πάντα κατιδεῖν· κακῶν οὖν οὐ λήξειν τὰ ἀνθρώπινα γένη, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς γε καὶ * ἀληθῶς γένος εἰς ἀρχὰς ἔλθῃ τὰς πολιτικὰς ἢ τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἔκ τινος μοίρας θείας ὄντως φιλοσοφήσῃ.

Ταύτην δὴ τὴν διάνοιαν ἔχων εἰς Ἰταλίαν τε καὶ Σικελίαν ἦλθον, ὅτε πρῶτον ἀφικόμην. ἐλθόντα δέ με ὁ ταύτῃ λεγόμενος αὖ βίος εὐδαίμων, Ἰταλιωτικῶν τε καὶ Συρακουσίων τραπεζῶν πλήρης, οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἤρεσε, δίς τε τῆς ἡμέρας ἐμπιπλάμενον ζῆν καὶ μηδέποτε κοιμώμενον μόνον νύκτωρ, * καὶ ὅσα τούτῳ ἐπιτηδεύματα ξυνέπεται τῷ βίῳ· **) ἐκ γὰρ τούτων τῶν ἐθῶν οὔτ' ἂν φρόνιμος οὐδείς ποτε γενέσθαι τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνθρώπων ἐκ νέου ἐπιτηδεύων δύναιτο, οὐχ οὕτω ***) θαυ-

*) γρ. μήποτε. **) γρ. τούτων — τῶν βίων.

***) γρ. οὔθ' οὕτως.

ipsi premerentur, adducendi se abstinuerat. consideranti mihi et haec et homines res civiles gerentes et leges et mores, quanto magis considerabam et aetate progrediebar, tanto difficilius videbatur rem publicam recte administrare; sine amicis enim viris fidisque sodalibus hoc fieri non poterat, quos neque praesentes reperire facile erat (etenim civitas nostra iam non ex patrum moribus ac studiis gubernabatur) neque novos alios facile poteram acquirere, praeterea leges scriptae et consuetudines corruptae erant, et mirum quantum crevit haec depravatio. quocirca ego, qui primum magno animi impetu ad res communes gerendas inclinaveram, haec respiciens et omni modo agitata videns tandem titubavi; et licet non desisterem cogitare quomodo melior fieri posset rerum harum et universae rei publicae status semperque rerum gerendarum occasiones exspectarem, tamen ad postremum intellexi omnes ad unam nunc civitates male gubernari; leges enim in ipsis fere insanabiles sunt, non ex instituto quodam admirabili, sed e casu suspensae; et dicere coactus sum, rectam laudans philosophiam, ex hac et publicam et privatam omnem iustitiam cognosci oportere; humanum igitur genus a malis liberum non fore prius quam aut ii qui recte vereque philospharentur ad magistratus civiles pervenirent, aut potentes in civitatibus divina quadam sorte vere philosopharentur.

Hoc igitur sentiens in Italiam et Siciliam veni, quum primum profectus essem. quo quum venissem, vita illa beata, quae ferebatur, plena Italicarum Syracusiarumque mensarum nullo modo mihi probata est, bis in die saturum fieri nec umquam pernoctare solum ceteraque quae comitantur huic vitae; ex his enim moribus nemo umquam hominum qui sub caelo sunt, a puero eis utens, poterit sapiens exsistere, (quae enim natura tam mirabiliter temperari poterit?) mo-

μαστῇ φύσει κραθήσεται, σώφρων δὲ οὐδ᾽ ἂν μελλήσαι
ποτὲ γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ὁ αὐ-
τὸς λόγος ἂν εἴη. πόλις τε οὐδεμία ἂν ἠρεμήσαι κατὰ νό-
μους οὐδ᾽ οὑστινασοῦν ἀνδρῶν οἰομένων ἀναλίσκειν μὲν δεῖν
πάντα ἐς ὑπερβολάς, * ἀργῶν δὲ εἰς ἅπαντα ἡγουμένων D
αὖ δεῖν γίγνεσθαι πλὴν εἰς εὐωχίας καὶ πότους καὶ ἀφρο-
δισίων σπουδὰς διαπονουμένας· *) ἀναγκαῖον δὲ εἶναι ταύ-
τας τὰς πόλεις εἰς τυραννίδας τε καὶ ὀλιγαρχίας καὶ δη-
μοκρατίας μεταβαλλούσας μηδέποτε λήγειν, δικαίου δὲ καὶ
ἰσονόμου πολιτείας τοὺς ἐν αὐταῖς δυναστεύοντας μηδ᾽ ὄνο-
μα ἀκούοντας ἀνέχεσθαι. ταῦτα δὴ πρὸς τοῖς πρόσθε δια-
νοούμενος εἰς Συρακούσας διεπορεύθην, ἴσως μὲν κατὰ
τύχην, ἔοικε μὴν τότε μηχανωμένῳ * τινὶ τῶν κρειττόνων E
ἀρχὴν βαλέσθαι τῶν νῦν γεγονότων πραγμάτων περὶ Δίω-
να καὶ τῶν περὶ Συρακούσας· δέος δὲ μὴ καὶ πλειόνων
ἔτι, ἐὰν μὴ νῦν ὑμεῖς ἐμοὶ πείθησθε τὸ δεύτερον συμβου-
λεύοντι. πῶς οὖν δὴ λέγω πάντων ἀρχὴν γεγονέναι τῶν
τότε τὴν εἰς * Σικελίαν ἐμὴν ἄφιξιν; ἐγὼ συγγενόμενος 327
Δίωνι τότε νέῳ κινδυνεύω, τὰ δοκοῦντα ἐμοὶ βέλτιστα ἀν-
θρώποις εἶναι μηνύων διὰ λόγων καὶ πράττειν αὐτὰ ξυμ-
βουλεύων, ἀγνοεῖν ὅτι τυραννίδος τινὰ τρόπον κατάλυσιν
ἐσομένην μηχανώμενος ἐλάνθανον ἐμαυτόν. Δίων μὲν γὰρ
δὴ μάλ᾽ εὐμαθὴς ὢν πρός τε τἆλλα καὶ πρὸς τοὺς τότε ὑπ᾽
ἐμοῦ λόγους λεγομένους οὕτως ὀξέως ὑπήκουσε καὶ σφόδρα,
ὡς οὐδεὶς πώποτε ὧν ἐγὼ * προσέτυχον νέων, καὶ τὸν B
ἐπίλοιπον βίον ζῆν ἠθέλησε διαφερόντως τῶν πολλῶν Ἰτα-
λιωτῶν τε καὶ Σικελιωτῶν, ἀρετὴν περὶ πλείονος ἡδονῆς
τῆς τε ἄλλης τρυφῆς ἠγαπηκώς. ὅθεν ἐπαχθέστερον τοῖς
περὶ τὰ τυραννικὰ νόμιμα ζῶσιν ἐβίω μέχρι τοῦ θανάτου
τοῦ περὶ Διονύσιον γενομένου. μετὰ δὲ τοῦτο διενοήθη
μὴ μόνον ἐν αὐτῷ ποτ᾽ ἂν γενέσθαι ταύτην τὴν διάνοιαν,
ἣν αὐτὸς ὑπὸ τῶν ὀρθῶν λόγων * ἔσχεν, ἐγγιγνομένην δ᾽ C
αὐτὴν καὶ ἐν ἄλλοις ὁρῶν κατενόει, πολλοῖς μὲν οὔ, γιγνο-
μένην δ᾽ οὖν ἔν τισιν, ὧν καὶ Διονύσιον ἡγήσατο ἕνα γε-

---

*) γρ. διαπονουμένων.

deratus vero ne volet quidem umquam fieri; atque etiam reliquarum virtutum eadem erit ratio. ac nulla civitas, quascumque leges sequitur, quieta erit, si cives putant immodicos sibi sumptus esse faciundos, inertes se esse debere ad omnia, praeterquam ad convivia et potationes et rerum venerearum studia exercenda. necesse vero est has civitates in tyrannides et paucorum principatus et populares gubernationes mutari numquam desinere, iustae autem et aequabilis rei publicae ne nomen quidem velle audire qui in his potentes sint. haec igitur ad superiora cogitans Syracusas profectus sum, fortasse casu, videtur tamen superiorum aliquis tunc hoc ita molitus esse, ut fundamentum iaceret eorum quae nunc evenerunt Dioni et Syracusis; timendum est autem ne plura etiam eveniant, nisi nunc vos mihi parueritis secundo suadenti. iam vero quomodo affirmo omnium quae tunc facta sint initium fuisse profectionem meam in Siciliam? ego cum Dione tunc iuvene versans videor dum, quae mihi viderentur optima hominibus esse, verbis significabam et ut ea perficeret suadebam, non animadvertisse futuram me tyrannidis dissolutionem aliquo modo moliri. Dio enim admodum docilis quum ad reliqua tum ad meos quos tunc habebam sermones, ita acute et avide eos arripuit, ut nullus umquam ex his iuvenibus quos ego conveni, et reliquam vitam prae multitudine Italorum et Siculorum degere constituit, virtutem magis quam voluptatem reliquasque delicias amplexus. unde sane istis qui ex institutis tyrannicis vivebant infensius degebat usque ad Dionysi mortem. postea vero cogitavit non solum in semet ipso hanc inesse sententiam quam ex rectis sermonibus conceperat, sed in aliis quoque, non multis illis quidem, at aliquibus certe, exsistere posse, quorum quidem Dionysium quoque arbitrabatur unum fortasse futurum esse

νέσθαι τάχ᾽ ἂν ξυλλαμβανόντων θεῶν, γενομένου δ᾽ αὖ
τοῦ τοιούτου τόν τε αὐτοῦ βίον καὶ τὸν τῶν ἄλλων Συρα-
κουσίων ἀμήχανον ἂν μακαριότητι ξυμβῆναι γενόμενον.
πρὸς δὴ τούτοις ᾠήθη δεῖν ἐκ παντὸς τρόπου εἰς Συρα-
κούσας ὅτι τάχιστα ἐλθεῖν ἐμὲ κοινωνὸν τούτων, μεμνημέ-
νος τήν τε αὐτοῦ καὶ ἐμὴν * συνουσίαν, ὡς εὐπετῶς D
ἐξειργάσατο εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν αὐτὸν τοῦ καλλίστου τε
καὶ ἀρίστου βίου· ὃ δὴ καὶ νῦν εἰ διαπράξαιτο ἐν Διο-
νυσίῳ ὡς ἐπεχείρησε, μεγάλας ἐλπίδας εἶχεν ἄνευ σφαγῶν
καὶ θανάτων καὶ τῶν νῦν γεγονότων κακῶν βίον ἂν εὐδαί-
μονα καὶ ἀληθινὸν ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ κατασκευάσαι. ταῦ-
τα Δίων ὀρθῶς διανοηθεὶς ἔπεισε μεταπέμπεσθαι Διονύ-
σιον ἐμέ, καὶ αὐτὸς ἐδεῖτο πέμπων ἥκειν ὅτι τάχιστα ἐκ
παντὸς τρόπου, * πρίν τινας ἄλλους ἐντυχόντας Διονυσίῳ E
ἐπ᾽ ἄλλον βίον αὐτὸν τοῦ βελτίστου παρατρέψαι. λέγων
δὲ τάδε ἐδεῖτο (εἰ καὶ μακρότερα εἰπεῖν)· τίνας γὰρ και-
ρούς, ἔφη, μείζους περιμενοῦμεν τῶν νῦν παραγεγονότων
θείᾳ τινὶ τύχῃ; καταλέγων δὲ τήν τε ἀρχὴν τῆς Ἰταλίας
καὶ Σικελίας καὶ τὴν αὑτοῦ δύναμιν * ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν 328
νεότητα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν Διονυσίου φιλοσοφίας τε
καὶ παιδείας ὡς ἔχοι σφόδρα, λέγων, τούς τε αὐτοῦ ἀδελ-
φιδοῦς καὶ τοὺς οἰκείους ὡς εὐπαράκλητοι εἶεν πρὸς τὸν
ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγόμενον αἰεὶ λόγον καὶ βίον, ἱκανώτατοί τε
Διονύσιον συμπαρακαλεῖν, ὥστε, εἴπερ ποτέ, καὶ νῦν ἐλπὶς
πᾶσα ἀποτελεσθήσεται τοῦ *) τοὺς αὐτοὺς φιλοσόφους τε
καὶ πόλεων ἄρχοντας μεγάλων ξυμβῆναι γενομένους. τὰ
μὲν δὴ παρακελεύματα * ἦν ταῦτά τε καὶ τοιαῦτα ἕτερα B
πάμπολλα· τὴν δ᾽ ἐμὴν δόξαν, τὸ μὲν περὶ τῶν νέων ὅπῃ
ποτὲ γενήσοιτο, εἶχε φόβος (αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν τοιού-
των ταχεῖαι καὶ πολλάκις ἑαυταῖς ἐναντίαι φερόμεναι), τὸ
δὲ Δίωνος **) ἠπιστάμην τῆς ψυχῆς πέρι φύσει τε ἐμβρι-
θὲς ὂν ἡλικίας τε ἤδη μετρίως ἔχον. ὅθεν μοι σκοπουμέ-
νῳ καὶ διστάζοντι πότερον ***) εἴη πορευτέον καὶ ὑπα-

---

*) ἴσ. ἀποτελεσθήσεσθαι τό.

) γρ. τὸ δὲ Δίωνος ἦθος. *) γρ. πότερον ἄν.

diis iuvantibus, quod si evenisset, et suam et reliquorum Syracusiorum vitam incredibilem nacturam esse felicitatem. ad haec vero iudicavit omni me modo oportere quam celerrime Syracusas venire ut socium me ipsi adiungerem, memor, consuetudo nostra quam facile id effecisset ut pulcherrimae optimaeque vitae cupiditate flagraret. quod quidem si nunc quoque in Dionysio perfecisset, ut aggressus erat, magnam spem habebat, fore ut sine caedibus et pernicie et malis nunc perpetratis felicem et veram vitam in universa regione constitueret. haec Dio recte meditatus persuasit Dionysio ut me arcesseret, ipseque nuntio misso oravit ut omni modo quam celerrime venirem, prius quam alii quidam Dionysium convenirent eumque ad aliam vitam ab optima averterent. his autem verbis oravit (quamquam longum est dicere): quasnam enim maiores, inquit, occasiones exspectabimus his quae nunc divinitus datae sunt? porro memoravit Italiae et Siciliae imperium suamque in hoc vim et iuventutem Dionysi et quanta arderet philosophiae et eruditionis cupiditate, dicens quoque fratres suos patrueles et cognatos ad eam quam semper suaderem orationem ac vitam facile perductum iri, hosque ipsos maxime idoneos esse ad Dionysium simul excitandum: ut, si umquam, nunc magna spes esset fore ut philosophi et magnarum civitatum gubernatores iidem exsisterent. atque exhortationes hae et huiusmodi aliae multae erant; ego autem formidabam quc tandem iuvenum res evasurae essent (horum enim cupiditates veloces sunt saepiusque contrario inter se impetu feruntur), Dionis vero animum sciebam natura esse gravem et aetate iam firmum. quocirca consideranti mihi et haesitanti utrum proficiscendum esset et parendum, an quomodo faciundum, subit animum id facere me oportere, et si quis umquam ea quae de legibus reque publica constituisset, perficere conatus esset, etiam nunc esse aggre-

κουστέον ἢ πῶς, ὅμως ἔῤῥεψε δεῖν, εἴ ποτέ τις τὰ δια-
νοηθέντα περὶ * νόμων τε καὶ πολιτείας ἀποτελεῖν ἐγχει- C
ρήσοι, καὶ νῦν πειρατέον εἶναι· πείσας γὰρ ἕνα μόνον
ἱκανῶς πάντα ἐξειργασμένος ἐσοίμην ἀγαθά. ταύτῃ μὲν
δὴ τῇ διανοίᾳ τε καὶ τόλμῃ ἀπῆρα οἴκοθεν, οὐχ ᾗ τινὲς
ἐδόξαζον, ἀλλ' αἰσχυνόμενος μὲν ἐμαυτὸν τὸ μέγιστον, μὴ
δόξαιμί ποτε ἐμαυτῷ παντάπασι λόγῳ *) μόνον ἀτεχνῶς
εἶναί τις, ἔργου δὲ οὐδενὸς ἄν ποτε ἑκὼν ἀνθάψασθαι,
κινδυνεύσειν δὲ προδοῦναι πρῶτον μὲν τὴν Δίωνος ξενίαν
τε καὶ * ἑταιρείαν ἐν κινδύνοις ὄντως γεγονότος οὐ σμι- D
κροῖς. εἴτ' οὖν πάθοι τι, εἴτ' ἐκπεσὼν ὑπὸ Διονυσίου καὶ
τῶν ἄλλων ἐχθρῶν ἔλθοι παρ' ἡμᾶς **) φεύγων καὶ ἀνέ-
ροιτο εἰπών· Ὦ Πλάτων, ἥκω σοι φυγὰς οὐχ ὁπλιτῶν δεό-
μενος οὐδὲ ἱππέων ἐνδεὴς γενόμενος τοῦ ἀμύνασθαι τοὺς
ἐχθρούς, ἀλλὰ λόγων καὶ πειθοῦς, ᾗ σὲ μάλιστα ἠπιστά-
μην ἐγὼ δυνάμενον ἀνθρώπους νέους ἐπὶ τἀγαθὰ καὶ τὰ
δίκαια προτρέποντα εἰς φιλίαν τε καὶ ἑταιρείαν * ἀλλήλοις E
καθιστάναι ἑκάστοτε· ὧν ἐνδείᾳ κατὰ τὸ σὸν μέρος νῦν
ἐγὼ καταλιπὼν Συρακούσας ἐνθάδε πάρειμι. καὶ τὸ μὲν
ἐμὸν ἔλαττον ὄνειδός σοι φέρει, φιλοσοφία δέ, ἣν ἐγκω-
μιάζεις ἀεὶ καὶ ἀτίμως φὴς ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων
φέρεσθαι, πῶς οὐ προδέδοται τὰ νῦν μετ' ἐμοῦ μέρος ὅσον
ἐπὶ σοὶ γέγονε; * καὶ Μεγαροῖ μὲν εἰ κατοικοῦντες ἐτυγχά- 329
νομεν, ἦλθες δήπου ἄν μοι βοηθὸς ἐφ' ἃ σε παρεκάλουν,
ἢ πάντων ἂν φαυλότατον ἡγοῦ σαυτόν· νῦν δ' ἄρα τὸ
μῆκος τῆς πορείας καὶ τὸ μέγεθος δὴ τοῦ πλοῦ καὶ τοῦ
πόνου ἐπαιτιώμενος οἴει δόξαν κακίας ἀποφευξεῖσθαί ποτε;
πολλοῦ γε καὶ δεήσει. Λεχθέντων δὲ τούτων τίς ἂν ἦν μοι
πρὸς ταῦτα εὐσχήμων ἀπόκρισις; οὐκ ἔστιν. ἀλλ' ἦλθον
μὲν κατὰ λόγον ἐν δίκῃ τε, ὡς οἷόν τε ἄνθρωπον μάλιστα,
διὰ * τὰ τοιαῦτα καταλιπὼν τὰς ἐμαυτοῦ διατριβάς, οὔσας B
οὐκ ἀσχήμονας, ὑπὸ ***) τυραννίδα δοκοῦσαν οὐ πρέπειν
τοῖς ἐμοῖς λόγοις οὐδὲ ἐμοί· ἐλθών τε ἐμαυτὸν ἠλευθέρωσα
καὶ Διὸς ξενίου καὶ τῆς φιλοσόφου ἀνέγκλητον μοίρας πα-

*) ἄλλ. λόγος. **) γρ. ὑμᾶς.
***) Ἴσ. οὐκ ἀσχήμονας πρός.

diendum; si enim uni soli persuasissem, omnia me bona satis esse perfecturum. hac igitur sententia et fiducia domo abivi, non qua quidam putarunt, sed puduit me maxime mei ipsius, si viderer mihi ipsi oratione tantum aliquis esse, rem vero nullam umquam ultro attingere, et primum quidem Dionis hospitalitatem et amicitiam prodere, revera in periculis haud exiguis versantis. qui sive quid perpessus sive a Dionysio reliquisque inimicis expulsus ad nos exsul veniret et diceret O Plato, venio ad te profugus, non militibus armatis neque equitibus indigens, ut inimicos ulciscar, sed oratione et persuasione, qua plurimum te sciebam valere iuvenes ad bona et iusta exhortantem, ut amicitiam et societatem inter se coirent: quarum rerum inopia, quantum in te fuit, nunc ego Syracusis relictis hic adsum. et quod mihi accidit, id quidem minus opprobri tibi affert, at philosophia, quam laudas semper et indigne dicis a reliquis hominibus tractari, nonne prodita est nunc una mecum, quantum in te fuit? et Megaris si habitassemus, sine dubio mihi auxilio venisses si te advocassem, aut pessimum te omnium iudicavisses; nunc vero si itineris longitudinem et navigationis aerumnaeque magnitudinem praetenderis, umquam fore putas ut improbitatis famam effugias? multum certe aberit. Ad haec autem verba quaenam mihi erit decora responsio? profecto nulla. veni igitur, ut consentaneum erat, et maximo, quo homo potest, iure has ob causas occupationes meas relinquens non indecoras illas quidem cum tyrannide collatas, quae neque orationibus meis neque mihi videbatur convenire, veniensque me ipsum liberavi laesi Iovis hospitalis et philosophiae crimen propulsans; haec enim ignominiam accepisset, si ob mollitiam et timiditatem de verecundia mala accusari potuissem. quum autem venissem (ne multus sim), omnia apud Dionysium

ρίσχον, ἐπονειδίστου γενομένης ἂν εἴ τι καταμαλθακισθεὶς
καὶ ἀποδειλιῶν αἰσχύνης μετέσχον κακῆς. ἐλθὼν δὲ (οὐ
γὰρ δεῖ μηκύνειν) εὗρον στάσεως τὰ περὶ Διονύσιον μεστὰ
ξύμπαντα καὶ διαβολῶν πρὸς τὴν τυραννίδα Δίωνος πέρι.
* ἤμυνον μὲν οὖν, καθ' ὅσον ἠδυνάμην, σμικρὰ δ' οἷός τ' C
ἦν. μηνὶ δὲ σχεδὸν ἴσως τετάρτῳ Δίωνα Διονύσιος αἰτιώ-
μενος ἐπιβουλεύειν τῇ τυραννίδι, σμικρὸν εἰς πλοῖον ἐμβι-
βάσας, ἐξέβαλεν ἀτίμως. οἱ δὴ Δίωνος τὸ μετὰ τοῦτο
πάντες φίλοι ἐφοβούμεθα μή τινα ἐπαιτιώμενος τιμωροῖτο
ὡς συναίτιον τῆς Δίωνος ἐπιβουλῆς· περὶ δ' ἐμοῦ καὶ
διῆλθε λόγος τις ἐν Συρακούσαις, ὡς τεθνεὼς εἴην ὑπὸ
Διονυσίου, ὡς δὴ τούτων ἁπάντων τῶν * τότε γεγονότων D
αἴτιος. ὁ δὲ αἰσθανόμενος πάντας ἡμᾶς οὕτω διατεθέν-
τας, φοβούμενος μὴ μεῖζον ἐκ τῶν φόβων γένοιτό τι, φι-
λοφρόνως πάντας ἀνελάμβανε, καὶ δὴ καὶ αὐτὸν ἐμὲ παρε-
μυθεῖτό τε καὶ θαῤῥεῖν διεκελεύετο καὶ ἐδεῖτο πάντως
μένειν· ἐγίγνετο γάρ οἱ τὸ μὲν ἐμὲ φυγεῖν ἀπ' αὐτοῦ κα-
λὸν οὐδέν, τὸ δὲ μένειν· διὸ δὴ καὶ σφόδρα προσεποιεῖτο
δεῖσθαι· τὰς δὲ τῶν τυράννων δεήσεις ἴσμεν ὅτι μεμιγμέ-
ναι ἀνάγκαις εἰσίν. ὃ δὴ μηχανώμενος διεκώλυέ * μου E
τὸν ἔκπλουν, εἰς ἀκρόπολιν ἀγαγὼν καὶ κατοικίσας ὅθεν
οὐδ' ἂν εἷς ἔτι με ναύκληρος μὴ ὅτι κωλύοντος ἐξήγαγε
Διονυσίου, ἀλλ' οὐδ' εἰ μὴ πέμπων αὐτὸς τὸν κελεύοντα
ἐξαγαγεῖν ἐπέστελλεν, οὔτ' ἂν ἔμπορος οὔτε τῶν ἐν ταῖς
τῆς χώρας ἐξόδοις ἀρχόντων οὐδ' ἂν εἷς περιεῖδέ με μόνον
ἐκπορευόμενον, ὃς οὐκ ἂν συλλαβὼν εὐθέως παρὰ Διονύ-
σιον πάλιν ἀπήγαγεν, ἄλλως τε καὶ διηγγελμένον ἤδη ποτὲ
τοὐναντίον * ἢ τὸ πρότερον πάλιν, ὡς Πλάτωνα Διονύ- 330
σιος θαυμαστῶς ὡς ἀσπάζεται. τὸ δ' εἶχε δὴ πῶς; *) τὸ
γὰρ ἀληθὲς δεῖ φράζειν. ἠσπάζετο μὲν αἰεὶ προϊόντος τοῦ
χρόνου μᾶλλον κατὰ τὴν τοῦ τρόπου τε καὶ ἤθους συνου-
σίαν, ἑαυτὸν δὲ ἐπαινεῖν μᾶλλον, ἢ Δίωνα, ἐβούλετό με
καὶ φίλον ἡγεῖσθαι διαφερόντως μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνον, καὶ
θαυμαστῶς ἐφιλονείκει πρὸς τὸ τοιοῦτον. ᾗ δ' ἂν οὕτως
ἐγένετο, εἴπερ ἐγίγνετο, κάλλιστα, ὤκνει, ὡς δὴ μανθάνων

---

*) γρ. δή πως.

seditione plena reperi et calumniis in tyrannidem a Dione, ut dicebatur, appetitam. defendi igitur eum, quantum potui, potui vero parum. mense deinde fero quarto post Dionysius accusavit Dionem de insidiis tyrannidi paratis, parvum in navigium imposuit et per ignominiam expulit. iam omnes Dionis amici in timore versabantur, ne quem accusans supplicio afficeret ut Dionis insidiarum socium; me etiam rumor increbruit Syracusis interfectum esse a tyranno, quippe omnium eorum quae tunc facta essent auctorem. ille vero quum intellexisset nos omnes ita affectos esse, veritus ne maius quid ex timoribus nasceretur, comiter omnes accepit, atque etiam me ipsum consolatus est et confidere iussit et oravit ut omni modo manerem; nam in fuga mea nihil ei honorifici inerat, at in mansione; quapropter etiam valde se simulabat rogare; tyrannorum vero preces necessitatibus mixtas esse scimus. hoc igitur moliens prohibuit ne enavigarem, in arcem me perduxit et locum mihi delegit domicilio, unde nullus nauta me educere potuisset, nec si ipse Dionysius iubentem aliquem me educi misisset, nedum si prohibuisset, quum neque mercator quisquam neque in regionis terminis ullus praefectus me solum exeuntem neglexisset, quia comprehensum me statim ad Dionysium reduxisset, praesertim quum fama eius quae ante percrebruerat contraria dispersa esset, Dionysium Platonem mirifice complecti. res autem quomodo se habuit? verum enim dici oportet. complectebatur quidem me procedente tempore semper magis per morum et ingeni consuetudinem, sed postulabat ut ipsum magis, quam Dionem, laudarem magisque insignem ducerem amicum, quam illum, et mirum quam ambitiose id contendebat. quo autem pacto hoc fieri potuisset optime, si fieri potuisset, hoc neglexit: fieri enim hoc ita potuisset, ut discens et audiens sermones de philo-

καὶ ἀκούειν τῶν περὶ φιλοσοφίαν * λόγων, οἰκειοῦσθαι καὶ B
ἐμοὶ συγγίγνεσθαι, φοβούμενος τοὺς τῶν διαβαλλόντων λό-
γους, μή πῃ παραποδισθείη καὶ Δίων δὴ πάντα εἴη δια-
πεπραγμένος. ἐγὼ δὲ πάντα ὑπέμενον, τὴν πρώτην διά-
νοιαν φυλάττων ᾗπερ ἀφικόμην, εἴ πως εἰς ἐπιθυμίαν
ἔλθοι τῆς φιλοσόφου ζωῆς· ὁ δ' ἐνίκησεν ἀντιτείνων.

Καὶ ὁ πρῶτος δὴ χρόνος τῆς εἰς Σικελίαν ἐμῆς ἐπι-
δημήσεώς τε καὶ διατριβῆς διὰ πάντα ταῦτα ξυνέβη γενό-
μενος. μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεδήμησά τε * καὶ πάλιν ἀφικό- C
μην πάσῃ σπουδῇ μεταπεμπομένου Διονυσίου· ὧν δὲ ἕνε-
κα καὶ ὅσα ἔπραξα, ὡς εἰκότα τε καὶ δίκαια, ὑμῖν πρῶ-
τον μὲν ξυμβουλεύσας ἃ χρὴ ποιεῖν ἐκ τῶν νῦν γεγονότων,
ὕστερον τὰ περὶ ταῦτα διέξειμι, τῶν ἐπανερωτώντων ἕνε-
κα τί δὴ βουλόμενος ἦλθον τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ τὰ πά-
ρεργα ὡς ἔργα μοι ξυμβαίνῃ λεγόμενα. λέγω δὴ τάδε.

Ἐγὼ τὸν συμβουλεύοντα ἀνδρὶ κάμνοντι καὶ δίαιταν
διαιτωμένῳ μοχθηρὰν πρὸς ὑγίειαν ἄλλο τι * χρὴ πρῶτον D
μὲν αὐτὸν μεταβάλλειν τὸν βίον, καὶ ἐθέλοντι μὲν πείθε-
σθαι καὶ τἄλλα ἤδη παραινεῖν, *) μὴ ἐθέλοντι δέ, φεύ-
γοντα ἀπὸ τῆς τοῦ τοιούτου ξυμβουλῆς, ἄνδρα τε ἡγοίμην
ἂν καὶ ἰατρικόν, τὸν δὲ ὑπομένοντα τοὐναντίον ἄνανδρόν
τε καὶ ἄτεχνον. ταὐτὸν δὴ καὶ πόλει, εἴτε αὐτῆς εἷς εἴη
κύριος εἴτε καὶ πλείους, εἰ μὲν κατὰ τρόπον ὀρθῇ πορευο-
μένης ὁδῷ τῆς πολιτείας ξυμβουλεύοιτό τι τῶν προσφόρων,
* νοῦν ἔχοντος τὸ τοῖς τοιούτοις ξυμβουλεύειν, τοῖς δ' ἔξω E
τὸ παράπαν βαίνουσι τῆς ὀρθῆς πολιτείας καὶ μηδαμῇ
ἐθέλουσιν αὐτῆς εἰς ἴχνος ἰέναι, προαγορεύουσι δὲ τῷ ξυμ-
βούλῳ τὴν μὲν πολιτείαν ἐᾶν καὶ μὴ κινεῖν, ὡς ἀποθα-
νουμένῳ * ἐὰν κινῇ, ταῖς δὲ βουλήσεσι καὶ ἐπιθυμίαις 331
αὐτῶν ὑπηρετοῦντα ξυμβουλεύειν κελεύουσι τίνα τρόπον
γίγνοιτ' ἂν ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον, τὸν
μὲν ὑπομένοντα ξυμβουλὰς τοιαύτας ἡγοίμην ἂν ἄνανδρον,
τὸν δ' οὐχ ὑπομένοντα ἄνδρα. ταύτην δὴ τὴν διάνοιαν

---

*) ἴσ. πρὸς ὑγίειαν, ὅτι χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτον μ. τ. β., καὶ ἐθέλοντι μὲν πείθεσθαι τἄλλα ἤδη παραινοῦντα.

sophia familiaris mihi factus et mecum versatus esset; at timebat calumniatorum orationes ne forte implicaretur et Dio iam omnia perficeret. ego autem omnia sustinui in prima sententia perseverans qua accesseram, si forte ad philosophiae vitae cupiditatem perveniret; ille tamen vicit reluctando.

Ac primum quidem tempus adventus mei in Siciliam et commorationis ita traductum est. postea profectus sum iterumque adveni, Dionysio omni me ope atque opera arcessente. quorum vero gratia et quae effecerim, quippe consentanea et iusta, ubi primum consilium dedero quid faciundum sit in hoc rerum statu, deinceps vobis exponam, propter eos qui interrogant quorsus tandem spectans secundo in Siciliam venerim, ut ne secundarium pro eo quod caput est mihi dicere contingat. dico igitur haec.

Equidem eum qui viro aegroto pravaque ad sanitatem victus ratione utenti suaserit ut primum ipsum victum mutet, et obedire volenti reliqua iam praescripserit, a nolente autem fugerit nec consilium dare voluerit, virum existimaverim et medicum, manentem vero et sustinentem neque virum neque artis peritum. eodem modo etiam civitati, sive unus sive plures eius domini sint, si rite re publica recta via procedente in consilium de re aliqua commoda adhibeatur, prudentis esse dixerim hac in causa consilium dare, eis vero, qui omnino e finibus rectae civitatis excedant nec usquam vestigia eius ingredi velint, atque etiam consilium daturo denuntient ne rem publicam attingat neque moveat, quippe moriturus si eam moverit, et praeterea iubeant eum voluptatibus et cupiditatibus ipsorum inservire et suadere quomodo et facillime et celerrime in omne tempus expleri possint: his igitur qui consilium det et huiusmodi consilia admittat, eum non existimaverim virum, hunc contra, qui nec admittat nec sustineat, virum. hanc ego senten-

ἐγὼ κεκτημένος, ὅταν τίς μοι ξυμβουλεύηται περί τινος τῶν μεγίστων περὶ τὸν αὑτοῦ βίον, οἷον περὶ χρημάτων κτήσεως ἢ περὶ σώματος ἢ ψυχῆς ἐπιμελείας, ἂν μέν * μοι B
τὸ καθ' ἡμέραν ἔν τινι τρόπῳ δοκῇ ζῆν ἢ συμβουλεύσαντος *) ἂν ἐθέλειν πείθεσθαι, περὶ ὧν ἀνακοινοῦται, προθύμως ξυμβουλεύω καὶ οὐκ ἀφοσιωσάμενος μόνον ἐπαυσάμην· ἐὰν δὲ μὴ ξυμβουλεύηταί μοι τὸ παράπαν ἢ συμβουλεύοντι δῆλος ᾖ μηδαμῇ πεισόμενος, αὐτόκλητος ἐπὶ τὸν τοιοῦτον οὐκ ἔρχομαι ξυμβουλεύσων, βιασόμενος δὲ οὐδ' ἂν υἱὸς ᾖ μου· δούλῳ δὲ ξυμβουλεύσαιμ' ἂν καὶ μὴ ἐθέλοντά γε προσβιαζοίμην· πατέρα δὲ ἢ μητέρα * οὐχ C
ὅσιον ἡγοῦμαι προσβιάζεσθαι μὴ νόσῳ παραφροσύνης ἐχομένους· ἐὰν δέ τινα καθεστῶτα ζῶσι βίον, ἑαυτοῖς ἀρέσκοντα, ἐμοὶ δὲ μή, μήτε ἀπεχθάνεσθαι μάτην νουθετοῦντα μήτε δὴ κολακεύοντά γε ὑπηρετεῖν αὐτοῖς, πληρώσεις ἐπιθυμιῶν ἐκπορίζοντα ἃς αὐτὸς ἀσπαζόμενος οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ζῆν. ταὐτὸν δὴ καὶ περὶ πόλεως αὑτοῦ διανοούμενον χρὴ ζῆν τὸν ἔμφρονα· λέγειν μέν, εἰ μὴ καλῶς αὐτῷ φαίνοιτο πολιτεύεσθαι, εἰ μέλλοι * μήτε ματαίως D
ἐρεῖν μήτε ἀποθανεῖσθαι λέγων, βίαν δὲ πατρίδι πολιτείας μεταβολῆς μὴ προσφέρειν, ὅταν ἄνευ φυγῶν καὶ σφαγῆς ἀνδρῶν μὴ δυνατὸν ᾖ γίγνεσθαι τὴν ἀρίστην, ἡσυχίαν δὲ ἄγοντα εὔχεσθαι τὰ ἀγαθὰ αὑτῷ τε καὶ τῇ πόλει. Κατὰ δὴ τοῦτον τὸν τρόπον ἐγὼ ὑμῖν τ' ἂν ξυμβουλεύοιμι, ξυνεβούλευον δὲ καὶ Διονυσίῳ μετὰ Δίωνος, ζῆν μέντοι τὸ καθ' ἡμέραν πρῶτον, εἴ πως **) ἐγκρατὴς αὐτὸς αὑτοῦ ὅτι μάλιστα ἔσεσθαι * μέλλοι καὶ πιστοὺς φίλους τε καὶ E
ἑταίρους κτήσεσθαι, ὅπως μὴ πάθοι ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὃς παραλαβὼν Σικελίας πολλὰς καὶ μεγάλας πόλεις ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐκπεπορθημένας, οὐχ οἷός τ' ἦν κατοικίσας πολιτείας ἐν ἑκάσταις καταστήσασθαι πιστὰς ἑταίρων ἀνδρῶν, οὔτε ἄλλων δή ποθεν ***) ὀθνείων * οὔτε ἀδελφῶν, 332
οὓς ἔθρεψέ τε αὐτὸς νεωτέρους ὄντας ἔκ τε ἰδιωτῶν ἄρχοντας καὶ ἐκ πενήτων πλουσίους ἐπεποιήκει διαφερόντως·

*) γρ. συμβουλεύοντος. **) ἄλλ. ὅπως.
***) γρ. δήπουθεν.

tiam tenens, si quis me de re aliqua maximarum ad vitam suam spectantium consulit, velut de pecuniis acquirendis vel de corporis animive cura, si quidem in vita quotidiana modum aliquem mihi videtur habere vel suadenti mihi obedire volt in his de quibus mecum communicat, promptus sum ad consilium dandum nec leviter tantum quum hoc egi, desisto; si autem omnino non communicat mecum vel consulenti nullo modo obtemperaturus videtur, ultro quidem ad eum non accedo consilium daturus, vim autem nec tum essem adhibiturus, si filius meus esset; ac servo quidem suaserim nolentemque coëgerim, sed patrem vel matrem cogere impium esse arbitror, nisi mente sunt alienata; et si modo quodam sibi placente, mihi autem displicente vitam agerent, neque frustra monendo odium eorum susciperem neque adulando eis servirem, cupiditatum expletionem suppeditans, quas si ipse amplecterer, vivere nollem. eandem vero etiam de civitate sua sententiam habens vir sapiens vivat oportet, ita ut dicat quidem, quid non recte in re publica administranda sibi videatur fieri, si neque frustra dicturus sit neque periturus ob id quod dicat, vim autem patriae civitatis mutandae causa non inferat, si optima exsistere non possit sine exsiliis et caedibus virorum, sed quiescens bona precetur et sibi et civitati. Atque hoc modo et vobis suaserim et vero etiam Dionysio suasi ut eo modo cum Dione viveret, quo et sibi ipse quam maxime temperaret et fidos amicos sociosque sibi acquireret, ne eadem ipsi, quae patri, acciderent: qui quum multas magnasque Siciliae urbes a barbaris dirutas accepisset, non potuit res publicas in singulis constitutas fidis committere viris neque externis undecumque arcessitis neque fratribus, quos ipse iuniores educaverat et ex privatis principes itemque ex pauperibus insigniter opulentos fecerat: ex omnibus his nullum potuit neque persuasione neque disciplina ne-

τούτων κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς οὐδένα οἷός τ' ἦν πειθοῖ καὶ διδαχῇ καὶ εὐεργεσίαις καὶ ξυγγενείαις ἀπεργασάμενος ποιήσασθαι, Δαρείου δὲ ἑπταπλασίῳ φαυλότερος ἐγένετο, ὃς οὐκ ἀδελφοῖς πιστεύσας οὐδ' ὑφ' αὑτοῦ τραφεῖσι, κοινωνοῖς δὲ μόνον τῆς τοῦ Μήδου τε καὶ εὐνούχου χειρώσεως, διένειμέ τε μέρη μείζω ἕκαστα * Σικελίας πάσης B ἑπτὰ καὶ πιστοῖς ἐχρήσατο τοῖς κοινωνοῖς καὶ οὐκ ἐπιτιθεμένοις οὔτε αὐτῷ οὔτε ἀλλήλοις, ἔδειξέ τε παράδειγμα, οἷον χρὴ τὸν νομοθέτην καὶ βασιλέα τὸν ἀγαθὸν γίγνεσθαι· νόμους γὰρ κατασκευάσας ἔτι καὶ νῦν διασέσωκε τὴν Περσῶν ἀρχήν. ἔτι δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς τούτοις, οὐκ αὐτοὶ κατοικίσαντες πολλὰς τῶν Ἑλλήνων *) πόλεις ὑπὸ βαρβάρων ἐκβεβλημένας, ἀλλ' οἰκουμένας παραλαβόντες, ὅμως ἑβδομήκοντα ἔτη διεφύλαξαν * τὴν ἀρχὴν ἄνδρας φίλους ἐν C ταῖς πόλεσιν ἑκάσταις κεκτημένοι. Διονύσιος δὲ εἰς μίαν πόλιν ἀθροίσας πᾶσαν Σικελίαν, ὑπὸ σοφίας πιστεύων οὐδενί, μόγις ἐσώθη· πένης γὰρ ἦν ἀνδρῶν φίλων καὶ πιστῶν, οὗ μεῖζον σημεῖον εἰς ἀρετὴν καὶ κακίαν οὐκ ἔστιν οὐδέν, τοῦ ἔρημον, ἢ μή, τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι. ἃ δὴ καὶ Διονυσίῳ ξυνεβουλεύομεν ἐγὼ καὶ Δίων, ἐπειδὴ τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῷ ξυνεβεβήκει οὕτως ἀνομιλήτῳ μὲν παιδείας, ἀνομιλήτῳ * δὲ συνουσιῶν τῶν προςηκουσῶν γεγονέναι, D πρῶτον ἐπὶ ταῦτα ὁρμήσαντα φίλους ἄλλους αὐτῷ τῶν οἰκείων ἅμα καὶ ἡλικιωτῶν καὶ συμφώνους πρὸς ἀρετὴν κτήσασθαι, μάλιστα δ' αὐτὸν αὑτῷ· τούτου γὰρ αὐτὸν θαυμαστῶς ἐνδεᾶ γεγονέναι, λέγοντες οὐκ ἐναργῶς οὕτως (οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλές), αἰνιττόμενοι δὲ καὶ διαμαχόμενοι τοῖς λόγοις ὡς οὕτω μὲν πᾶς ἀνὴρ αὑτόν τε καὶ ἐκείνους ὧν ἂν ἡγεμὼν γίγνηται σώσει, **) μὴ ταύτῃ δὲ τραπόμενος τἀναντία πάντα ἀποτελεῖ. * πορευθεὶς E δέ, ὡς λέγομεν, ***) καὶ ἑαυτὸν ἔμφρονά τε καὶ σώφρονα ἀπεργασάμενος, εἰ τὰς ἐξηρημωμένας Σικελίας πόλεις κατοικίσειε νόμοις τε ξυνδήσειε καὶ πολιτείαις, ὥστε αὐτῷ τε οἰκείας καὶ ἀλλήλαις εἶναι πρὸς τὰς τῶν βαρβάρων βοη-

*) γρ. Ἑλληνίδων. **) ἴσ. σώζει.
***) γρ. ἐλέγομεν.

que largitionibus neque cognationibus principatus socium efficere, sed Dario septies deterior fuit, qui, quum neque fratribus neque ab ipso educatis fidem haberet, sed sociis tantum Medi et eunuchi subigendi, partes distribuit septem singulas Sicilia tota maiores, et fidis usus est sociis, qui neque ipsi neque inter se insidias struerent, exemplo suo ostendens, qualem esse oporteat legis latorem ac regem bonum; legibus enim constitutis Persarum regnum hodieque conservavit. etiam Athenienses, licet non condiderint multas Graecorum urbes a barbaris dirutas, sed habitatas acceperint, tamen septuaginta annos imperium obtinuerunt, amicos viros in civitatibus singulis nacti. at Dionysius congregata unam in civitatem tota Sicilia, dum prae sapientia nulli confidit, vix servatus est, carebat enim viris amicis ac fidis, quo maius nullum virtutis aut improbitatis est indicium, quam si quis a talibus viris destitutus est, aut contra. quod quidem Dionysio quoque ego et Dio suasimus, ut, quum res paternae ita ipsi contigissent, ut ab eruditione alienus esset nec consuetudines haberet convenientes, primum ad hoc niteretur, ut quum alios sibi ex cognatis et aequalibus amicos et ad virtutem concordes compararet, tum maxime semet ipsum; hoc enim ipsi mirum in modum opus esse diximus, non ita diserte significantes (non enim satis tutum fuit), sed tectius, sermonibus contendentes hac ratione quemvis virum et se ipsum et eos quorum dux esset servare, quam nisi sequeretur, contraria omnia efficere; ita vero si procederet (sic diximus), ut semet ipsum sapientem et temperantem efficeret, si devastatas Siciliae urbes conderet legibusque et rebus publicis connecteret, ut et cum ipso et inter se adversus barbarorum impetus coniunctae essent, fore ut principatum paternum non duplicaret modo, verum etiam multiplicaret; his enim factis

θείας, οὐ διπλασίαν τὴν πατρῴαν ἀρχὴν μόνον ποιήσοι,*)
* πολλαπλασίαν δὲ ὄντως· ἕτοιμον γὰρ εἶναι τούτων γενο- 333
μένων πολὺ μᾶλλον δουλώσασθαι Καρχηδονίους τῆς ἐπὶ
Γέλωνος αὐτοῖς γενομένης δουλείας, ἀλλ' οὐχ ὥςπερ νῦν
τοὐναντίον ὁ πατὴρ αὐτοῦ φόρον ἐτάξατο φέρειν τοῖς βαρ-
βάροις.

Ταῦτα ἦν τὰ λεγόμενα καὶ παρακελευόμενα ὑφ' ἡμῶν
τῶν ἐπιβουλευόντων Διονυσίῳ, ὡς πολλαχόθεν ἐχώρουν οἱ
τοιοῦτοι λόγοι, οἳ δὴ καὶ κρατήσαντες παρὰ Διονυσίῳ
ἐξέβαλον μὲν Δίωνα, ἡμᾶς δ' εἰς * φόβον κατέβαλον. ἵνα B
δ' ἐκπεράνωμεν οὐκ ὀλίγα πράγματα τὰ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ,
ἐλθὼν ἐκ Πελοποννήσου καὶ Ἀθηνῶν Δίων ἔργῳ τὸν Διο-
νύσιον ἐνουθέτησεν. ἐπειδὴ δ' οὖν ἠλευθέρωσέ τε καὶ ἀπέ-
δωκεν αὐτοῖς δὶς **) τὴν πόλιν, ταὐτὸν πρὸς Δίωνα Συ-
ρακόσιοι τότε ἔπαθον, ὅπερ καὶ Διονύσιος, ὅτε αὐτὸν
ἐπεχείρει παιδεύσας καὶ θρέψας ***) βασιλέα τῆς ἀρχῆς
ἄξιον οὕτω κοινωνεῖν αὐτῷ τοῦ βίου παντός. ὁ δὲ ἐπίστευε
τοῖς διαβάλλουσι †) καὶ λέγουσιν * ὡς ἐπιβουλεύων τῇ C
τυραννίδι Δίων πράττοι πάντα ὅσα ἔπραττεν ἐν τῷ τότε
χρόνῳ, ἵνα ὁ μὲν παιδείᾳ δὴ τὸν νοῦν κηληθεὶς ἀμελοῖ
τῆς ἀρχῆς ἐπιτρέψας ἐκείνῳ, ὁ δὲ σφετερίσαιτο καὶ Διονύ-
σιον ἐκβάλοι ἐκ τῆς ἀρχῆς δόλῳ. ταῦτα τότε ἐνίκησε καὶ
τὸ δεύτερον ἐν Συρακοσίοις λεγόμενα, καὶ μάλα ἀτόπῳ τε
καὶ αἰσχρᾷ νίκῃ τοῖς τῆς νίκης αἰτίοις. οἷον γὰρ γέγονεν,
ἀκοῦσαι χρὴ τοὺς ἐμὲ παρακαλοῦντας πρὸς τὰ νῦν πράγμα-
τα. * ἦλθον Ἀθηναῖος ἀνὴρ ἐγώ, ἑταῖρος Δίωνος, σύμ- D
μαχος αὐτῷ πρὸς τὸν τύραννον, ὅπως ἀντὶ πολέμου φιλίαν
ποιήσαιμι· διαμαχόμενος δὲ τοῖς διαβάλλουσιν ἡττήθην.
πείθοντος δὲ Διονυσίου τιμαῖς καὶ χρήμασι γενέσθαι μετ'
αὐτοῦ ἐμὲ μάρτυρά τε καὶ φίλον πρὸς ††) τὴν εὐπρέπειαν
τῆς ἐκβολῆς τῆς Δίωνος αὐτῷ γίγνεσθαι, τούτων δὴ τὸ
πᾶν διήμαρτεν. ὕστερον δὲ δὴ κατιὼν οἴκαδε Δίων ἀδελ-
φὼ δύο προςλαμβάνει * Ἀθήνηθεν, οὐκ ἐκ φιλοσοφίας E

---

*) γρ. ποιήσει. **) ἴσ. ἀστοῖς Δίων.

***) γρ. παιδεῦσαι καὶ θρέψαι.

†) γρ. ὁ γὰρ τοῖς διαβάλλουσι. ††) ἴσ. πρὸς τό.

facile ipsum Carthaginienses multo magis subacturum esse, quam Gelonis imperio subiecti fuissent; contra patrem ipsius coactum fuisse tributum barbaris pendere.

Haec dicta sunt atque praecepta a nobis qui insidias Dionysio struximus, ut passim serpebant sermones, qui videlicet etiam apud Dionysium vincentes Dionem expulimus nosque in timorem coniecimus. ut vero non pauca brevi absolvamus, reversus ex Peloponneso et Athenis Dio re Dionysium admonuit. quum vero liberasset et restituisset civibus Dio civitatem, eodem modo affecti fuerunt Syracusani erga Dionem, ac Dionysius fuerat, quum ille eum conaretur erudire et instituere ut rex exsisteret imperio dignus, eiusque socius esse vellet per omnem vitam. ille vero fidem habebat calumniatoribus qui Dionem dicebant tyrannidi insidias parantem omnia quae faceret eo tempore hoc facere consilio, ut ille studiis eruditis delinitus et irretitus imperium neglectum ipsi committeret, ipse vero hoc vindicaret et Dionysium per dolum ex imperio expelleret. haec tunc vicerunt etiam secundo inter Syracusanos divulgata, licet admodum absurda et turpis esset haec victoria ipsis eius auctoribus. quid enim factum sit, audire debetis vos, qui me ad praesentem rerum statum invitastis. veni ego vir Atheniensis, amicus Dionis, auxilium huic laturus adversus tyrannum, ut pro bello amicitiam conciliarem; contendens autem cum calumniatoribus superatus sum. quum vero persuaderet mihi Dionysius honoribus et pecuniis, ut ipsi testis et amicus essem, quo decora ipsi fieret Dionis expulsio, nihil omnino horum assequutus est. postea vero revertens domum Dio fratres duos Athenis adduxit, qui non ex philosophia amici ipsi facti erant, sed ex volgari ista sodalitate plurimorum amicorum, quam hospitalitate et

γεγονότε φίλω, ἀλλ' ἐκ τῆς περιτρεχούσης ἑταιρείας ταύτης τῆς τῶν πλείστων φίλων, ἣν ἐκ τοῦ ξενίζειν τε καὶ μυεῖν καὶ ἐποπτεύειν πραγματεύονται. καὶ δὴ καὶ τούτω τὼ ξυγκαταγαγόντε αὐτὸν φίλω ἐκ τούτων τε καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὴν κάθοδον ὑπηρεσίας ἐγενέσθην ἑταίρω. ἐλθόντες δὲ εἰς Σικελίαν, ἐπειδὴ Δίωνα * ᾔσθοντο διαβεβλημένον εἰς τοὺς 334 ἐλευθερωθέντας ὑπ' αὐτοῦ Σικελιώτας ὡς ἐπιβουλεύοντα γενέσθαι τύραννον, οὐ μόνον τὸν ἑταῖρον καὶ ξένον προῦδοσαν, ἀλλ' οἷον τοῦ φόνου αὐτόχειρες ἐγένοντο, ὅπλα ἔχοντες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοὶ τοῖς φονεῦσι παρεστῶτες ἐπίκουροι. καὶ τὸ μὲν αἰσχρὸν καὶ ἀνόσιον οὔτε παρίεμαι ἔγωγε οὔτε τι λέγω· πολλοῖς γὰρ καὶ ἄλλοις ὑμνεῖν ταῦτα ἐπιμελὲς καὶ εἰς τὸν ἔπειτα μελήσει χρόνον· τὸ δὲ * Ἀθη- B ναίων πέρι λεγόμενον, ὡς αἰσχύνην οὗτοι περιῆψαν τῇ πόλει, ἐξαιροῦμαι· φημὶ γὰρ κἀκεῖνον Ἀθηναῖον εἶναι ὃς οὐ προὔδωκε τὸν αὐτὸν τοῦτον, ἐξὸν χρήματα καὶ ἄλλας τιμὰς πολλὰς λαμβάνειν. οὐ γὰρ διὰ βαναύσου φιλότητος ἐγεγόνει φίλος, διὰ δὲ ἐλευθέρας παιδείας κοινωνίαν, ᾗ μόνῃ χρὴ πιστεύειν τὸν νοῦν κεκτημένον μᾶλλον, ἢ ξυγγενείᾳ ψυχῶν καὶ σωμάτων. ὥστε οὐκ ἀξίω ὀνείδους γεγόνατον τῇ πόλει τὼ Δίωνα ἀποκτείναντε, * ὡς ἐλλογίμω πώποτε C ἄνδρε γενομένω. Ταῦτα εἴρηται πάντα τῆς ξυμβουλῆς ἕνεκα τῶν Διωνείων φίλων καὶ ξυγγενῶν. ξυμβουλεύω δὲ δή τι πρὸς τούτοις τὴν αὐτὴν ξυμβουλὴν καὶ λόγον τὸν αὐτὸν λέγων ἤδη τρίτον τρίτοις ὑμῖν· μὴ δουλοῦσθαι Σικελίαν ὑπ' ἀνθρώποις δεσπόταις, μηδὲ ἄλλην πόλιν ὅ γ' ἐμὸς λόγος *) ἀλλ' ὑπὸ νόμοις· οὔτε γὰρ τοῖς δουλουμένοις οὔτε τοῖς δουλωθεῖσιν ἄμεινον, * αὐτοῖς καὶ παισὶ παίδων τε D ἐκγόνοις, ἀλλ' ὀλέθριος πάντως ἡ πεῖρα, σμικρὰ δὲ καὶ ἀνελεύθερα ψυχῶν ἤθη τὰ τοιαῦτα ἁρπάζειν κέρδη φιλεῖ, οὐδὲν τῶν εἰς τὸν ἔπειτα καὶ εἰς τὸν παρόντα καιρὸν ἀγαθῶν καὶ δικαίων εἰδότα θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων. ταῦτα πρῶτον μὲν Δίωνα ἐγὼ ἐπεχείρησα πείθειν, δεύτερον δὲ Διονύσιον, τρίτους δὲ ὑμᾶς νῦν· καί μοι πείθεσθε Διὸς τρίτου σωτῆρος χάριν, εἶτα εἰς Διονύσιον βλέψαντες καὶ

*) ἴσ. πόλιν, ὥς ὅ γ' ἐμὸς λόγος.

initiis et sacris spectationibus contrahunt. atque etiam hi duo qui eum deduxerant amici tum per haec tum per ministeria in reditu praestita in familiaritatem eius venerant. in Siciliam vero profecti quum animadvertissent Dionem apud Siculos ab ipso liberatos in crimen vocari quasi tyrannidem appeteret, non solum amicum et hospitem prodiderunt, sed quasi suis ipsi manibus caedem perpetrarunt, siquidem armis instructi interfectoribus auxilium tulerunt. ac turpe quidem impiumque neque praetermitto equidem neque dico quicquam; multi enim etiam alii celebrare haec student et in posterum studebunt; quod vero in Atheniensibus dictum est, hos urbem macula affecisse, hoc tollo; aio enim etiam illum Atheniensem esse, qui non prodiderit eundem hunc, quum pecunias multosque inde honores consequi potuisset. non enim per illiberalem amicitiam factus est amicus, sed per liberalis eruditionis communitatem, cui soli magis confidere vir sapiens debet, quam animorum et corporum cognationi. quare non debebat propter duos illos, qui Dionem occiderunt, civitas infamia adspergi, quasi illi praestantes umquam fuerint vivi. Haec autem omnia dicta sunt ut consilium darem Dionis amicis et cognatis. do autem ad haec idem consilium, eandem orationem iam tertium vobis, qui tertii estis, repetens: cavete (hoc mea oratio suadet) ne Siciliam aliamve civitatem servitute opprimatis, ita ut homines dominentur, sed legibus subiecta esto; neque enim his qui servitute opprimunt neque eis qui opprimuntur melius est, nec ipsis nec filiis nec filiorum filiis, sed perniciosum prorsus est conamen, angusti vero et illiberales animi talia lucra arripere solent, nihil bonorum et iustorum vel divinorum vel humanorum neque in futurum neque in praesens tempus cognoscentes. haec ego primum Dioni persuadere conatus sum, deinde Dionysio, tertio nunc vobis, et parete mihi Iovis

Δίωνα; ὧν ὁ μὲν μὴ πειθόμενος ζῇ τὰ νῦν οὐ * καλῶς, E
ὁ δὲ πειθόμενος τέθνηκε καλῶς· τὸ γὰρ τῶν καλλίστων
ἐφιέμενον αὐτῷ τε καὶ πόλει πάσχειν, ὅ τι ἂν πάσχῃ, πᾶν
ὀρθὸν καὶ καλόν· οὔτε γὰρ πέφυκεν ἀθάνατος ἡμῶν οὐ-
δείς, οὔτ' εἴ τῳ ξυμβαίη, γένοιτο ἂν εὐδαίμων, ὡς δοκεῖ
τοῖς πολλοῖς. κακὸν γὰρ καὶ ἀγαθὸν οὐδὲν λόγου ἄξιόν
ἐστι τοῖς ἀψύχοις, * ἀλλ' ἢ μετὰ σώματος οὔσῃ ψυχῇ τοῦ- 335
το ξυμβήσεται ἑκάστῃ, ἢ κεχωρισμένῃ. πείθεσθαι δὲ ὄν-
τως ἀεὶ χρὴ τοῖς παλαιοῖς τε καὶ ἱεροῖς λόγοις, οἳ δὴ
μηνύουσιν ἡμῖν ἀθάνατον ψυχὴν εἶναι δικαστάς τε ἴσχειν
καὶ τίνειν τὰς μεγίστας τιμωρίας, ὅταν τις ἀπαλλαχθῇ τοῦ
σώματος. διὸ καὶ τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα καὶ ἀδικήματα
σμικρότερον εἶναι χρὴ νομίζειν κακὸν πάσχειν, ἢ δρᾶσαι.
ὧν ὁ φιλοχρήματος πένης τε ἀνὴρ τὴν ψυχὴν οὔτε ἀκούει,
ἐάν τε * ἀκούσῃ, καταγελῶν, ὡς οἴεται, πανταχόθεν ἀναι- B
δῶς ἁρπάζει πᾶν ὅ τιπερ ἂν οἴηται, καθάπερ θηρίον,
φαγεῖν *) ἢ πιεῖν ἢ περὶ τὴν ἀνδραποδώδη καὶ ἀχάριστον,
ἀφροδίσιον λεγομένην οὐκ ὀρθῶς, ἡδονὴν ἐκποριεῖν αὐτῷ
τῷ μὴ πίμπλασθαι, **) τυφλὸς ὢν καὶ οὐχ ὁρῶν οἷς ξυν-
έπεται τῶν ἁρπαγμάτων ***) ἀνοσιουργία, κακὸν ἡλίκον
ἀεὶ μετ' ἀδικήματος ἑκάστου, ἣν ἀναγκαῖον τῷ ἀδικήσαντι
συνεφέλκειν ἐπί τε γῇ στρεφομένῳ καὶ ὑπὸ * γῆς νοστή- C
σαντι πορείαν ἄτιμόν τε καὶ ἀθλίαν πάντως πανταχῇ.
Δίωνα δὴ ἐγὼ λέγων ταῦτά τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔπειθον,
καὶ τοῖς ἀποκτείνασιν ἐκεῖνον δικαιότατ' ἂν ὀργιζοίμην ἐγὼ
τρόπον τινὰ ὁμοιότατα καὶ Διονυσίῳ· ἀμφότεροι γὰρ ἐμὲ
καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἅπαντας τὰ μέγιστα
ἔβλαψαν ἀνθρώπους, οἱ μὲν τὸν βουλόμενον δικαιοσύνῃ
χρῆσθαι διαφθείραντες, ὁ δὲ οὐδὲν ἐθελήσας χρήσασθαι
δικαιοσύνῃ διὰ πάσης τῆς ἀρχῆς, * μεγίστην δύναμιν ἔχων, D
ἐν ᾗ γενομένη φιλοσοφία τε καὶ δύναμις ὄντως ἐν ταὐτῷ
διὰ πάντων ἀνθρώπων Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λάμψα-
σαν ἱκανῶς δόξαν παρέστησε πᾶσι τὴν ἀληθῆ, ὡς οὐκ ἄν
ποτε γένοιτο εὐδαίμων οὔτε πόλις οὔτ' ἀνὴρ οὐδεὶς ὃς ἂν

*) ἴσ. περὶ τὸ φαγεῖν. **) ἴσ. ἐκποριεῖν [ἄλλ. ποριεῖν] αὐτῷ τὸ πίμπλασθαι. ***) γρ. πραγμάτων.

tertii servatoris gratia, deinde Dionysium et Dionem respicientes, quorum ille, quum mihi non obtemperaverit, etiam nunc inhoneste vivit, hic autem, dum paruit, honeste mortuus est; quicquid enim patitur is, qui et sibi et patriae optima appetit, id rectum et honestum est; nam nemo nostrum immortalis est, neque si cui hoc contingeret, is felix exsisteret, quod volgus putat. etenim rebus inanimis nullum malum aut bonum est memorabile, cuique autem animo, vel cum corpore coniuncto vel ab eo separato hoc continget. credere autem revera semper nos oportet priscis sacrisque orationibus, quae quidem significant nobis animum esse immortalem et iudices habere et maximas poenas pendere, quum a corpore fuerit liberatus. quapropter etiam magna delicta et iniurias pati pro minore habendum est malo, quam inferre. verum lucri studiosus vir et ad animum pauper neque audit haec et, si audiverit, deridens, ut putat, omnia undique impudenter rapit, quibuscumque opinatur, sicut bestia, edendi vel bibendi vel servilem istam et ingratam, veneream non recte dictam, voluptatem sese expleturum esse, quum caecus sit neque videat, rapinas et iniurias cum impietate coniunctas quantum malum semper sequatur, quod necesse sit eum qui iniuste fecerit et dum in terra versetur secum trahere et dum sub terra iter prorsus turpe ac miserum faciat. Dioni igitur haec aliaque generis eiusdem dixi et persuasi, et illis qui eum occiderunt iustissime irascor similiter atque Dionysio; utrique enim et me et reliquos propemodum omnes homines gravissime laeserunt, illi quidem, quod iustitia uti volentem perdiderunt, hic autem, quod noluit iustitia uti per totum principatum, quum maximam potestatem haberet, in qua si philosophia et potentia reapse coniunctae fuissent, per omnes homines, tum graecos tum barbaros, satis splendidam omnibus hanc veram sententiam ex-

μὴ μετὰ φρονήσεως ὑπὸ δικαιοσύνῃ διαγάγῃ τὸν βίον, ἤτοι ἐν αὑτῷ κεκτημένος ἢ ὁσίων ἀνδρῶν ἀρχόντων ἐν ἤθεσι τραφεὶς τε καὶ παιδευθεὶς ἐνδίκως. ταῦτα μὲν Διονύσιος * ἔβλαψε· τὰ δὲ ἄλλα σμικρὰ ἂν εἴη πρὸς ταῦτά μοι βλά-βη. ὁ δὲ Δίωνα ἀποκτείνας οὐκ οἶδε ταὐτὸν ἐξειργασμένος τούτῳ. Δίωνα γὰρ ἐγὼ σαφῶς οἶδα, ὡς οἷόν τε περὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπον δισχυρίζεσθαι, ὅτι τὴν ἀρχὴν εἰ κατέσχεν, ὡς οὐκ ἄν ποτε ἐπ' ἄλλο γε σχῆμα ἀρχῆς ἐτρά-πετο ἢ ἐπὶ τὸ Συρακούσας μὲν πρῶτον * τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ, ἐπεὶ τὴν δουλείαν αὐτῆς ἀπήλλαξε καὶ φαιδρύνας ἐλευθερίῳ ἐν σχήματι κατέστησε, τὸ μετὰ τοῦτ' ἂν πάσῃ μηχανῇ ἐκόσμησε νόμοις τοῖς προσήκουσί τε καὶ ἀρίστοις τοὺς πολίτας, τό τε ἐφεξῆς τούτοις προὐθυμεῖτ' ἂν πρᾶ-ξαι, πᾶσαν Σικελίαν κατοικίζειν καὶ ἐλευθέραν ἀπὸ τῶν βαρβάρων ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐκβάλλων, τοὺς δὲ χειρούμενος ῥᾷον Ἱέρωνος· τούτων δ' αὖ γενομένων δι' ἀνδρὸς δι-καίου τε * καὶ ἀνδρείου καὶ σώφρονος καὶ φιλοσόφου τὴν αὐτὴν ἀρετῆς ἂν πέρι γενέσθαι δόξαν τοῖς πολλοῖς, ἥπερ ἄν, εἰ Διονύσιος ἐπείσθη, παρὰ πᾶσιν ἄν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώποις ἀπέσωσε γενομένη. νῦν δὲ ἤ πού τις δαίμων ἤ τις ἀλιτήριος ἐμπεσὼν ἀνομίᾳ καὶ ἀθεότητι καὶ τὸ μέ-γιστον τόλμαις ἀμαθίας, ἐξ ἧς πάντα κακὰ πᾶσιν ἐῤῥίζω-ται καὶ βλαστάνει καὶ εἰς ὕστερον ἀποτελεῖ καρπὸν τοῖς γεννήσασι πικρότατον, αὕτη πάντα τὸ δεύτερον * ἀνέτρεψέ τε καὶ ἀπώλεσε. νῦν δὲ δὴ εὐφημῶμεν χάριν οἰωνοῦ τὸ τρίτον. ὅμως δὲ μιμεῖσθαι μὲν συμβουλεύω Δίωνα ὑμῖν τοῖς φίλοις τήν τε τῆς πατρίδος εὔνοιαν καὶ τὴν τῆς τρο-φῆς σώφρονα δίαιταν ἐπὶ λῷον, ὡς δὲ ὀρνίθων τὰς ἐκεί-νου βουλήσεις πειρᾶσθαι ἀποτελεῖν· αἳ δὲ ἦσαν, ἀκηκόα-τε παρ' ἐμοῦ σαφῶς· τὸν δὲ μὴ δυνάμενον ὑμῶν Δωριστὶ ζῆν κατὰ τὰ πάτρια, διώκοντα δὲ τόν τε τῶν Δίωνος σφα-γέων καὶ τὸν Σικελικὸν βίον, * μήτε παρακαλεῖν μήτε οἴε-σθαι πιστὸν ἄν τι καὶ ὑγιὲς πρᾶξαί ποτε· τοὺς δὲ ἄλλους παρακαλεῖν ἐπὶ πάσης Σικελίας κατοικισμόν τε καὶ ἰσονο-μίαν ἔκ τε αὐτῆς Σικελίας καὶ ἐκ Πελοποννήσου ξυμπάσης, φοβεῖσθαι δὲ μηδὲ Ἀθήνας· εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων

hibuissent, numquam fore felicem neque civitatem neque virum quemquam, nisi sapientem et iustam vitam degat, sive in semet ipso has virtutes habens, sive in virorum piorum principum moribus educatus iusteque institutus. et in his quidem Dionysius me laesit; reliqua vero detrimenta parva sunt cum his collata. is autem qui Dionem occidit idem quod ille commiserit se fecisse nescit. Dionem vero probe novi, quantum fieri potest ut homo de hominibus affirmet, si principatum obtinuisset, numquam eum aliam in formam mutaturum, sed Syracusas primum patriam suam a servitute liberaturum et libera constitutionis forma illustraturum, deinde omni modo convenientibus optimisque legibus cives ornaturum et postea conaturum fuisse efficere, ut totam Siciliam conderet et a barbaris liberaret, alios expellens, alios facilius, quam Hiero, subigens; quae si facta fuissent per virum iustum et fortem et temperantem et philosophum, eandem multitudo de virtute opinionem cepisset, quae, si Dionysius nobis paruisset, apud omnes fere homines salva viguisset. nunc autem sive daemon sive perniciosus aliquis per iniquitatem et impietatem illapsus et, quod maximum est, per temeritates inscitiae, ex qua omnia mala omnibus radices agunt et pullulant et postea fructum edunt ipsis qui produxerunt amarissimum: ille igitur perniciosus vel haec inscitia omnia secundo evertit et perdidit. nunc igitur tertio boni ominis causa bonis verbis utamur. attamen vobis amicis suadeo ut Dionem imitemini, benevolentiam eius erga patriam et temperatam vivendi rationem magis magisque complectentes, et illius voluntates tamquam auguria perficere conemini; quae quidem quales fuerint, manifesto vobis exposui; si quis vero de vobis dorice secundum patrios ritus vivere nequit, sed Dionis interfectorum et Siculam vitam sequitur, eum ne admittatis neque fidi sanique quid umquam facturum esse pu-

ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετὴν ξενοφόνων τε ἀνδρῶν μισοῦντες τόλμας. Εἰ δ' οὖν ταῦτα μὲν ὕστερα γένοιτ' ἄν, κατεπείγουσι δὲ ὑμᾶς αἱ τῶν στάσεων πολλαὶ καὶ παντοδαπαὶ * φυόμεναι ἑκάστης ἡμέρας διαφοραί, εἰδέναι μέν E
που χρὴ πάντα τινὰ ἄνδρα, ᾧ καὶ βραχὺ δόξης ὀρθῆς μετέδωκε θεία τις τύχη, ὡς οὐκ ἔστι παῦλα κακῶν τοῖς στασιάσασι, πρὶν ἂν οἱ κρατήσαντες μάχαις καὶ ἐκβολαῖς ἀνθρώπων καὶ σφαγαῖς μνησικακοῦντες καὶ ἐπὶ τιμωρίας παύσωνται τρεπόμενοι τῶν ἐχθρῶν, ἐγκρατεῖς δὲ ὄντες * αὐ- 337
τῶν, θέμενοι νόμους κοινοὺς μηδὲν μᾶλλον πρὸς ἡδονὴν αὑτοῖς, ἢ τοῖς ἡττηθεῖσι, κειμένους, ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς χρῆσθαι τοῖς νόμοις διτταῖς οὔσαις ἀνάγκαις, αἰδοῖ καὶ φόβῳ, φόβῳ μὲν διὰ τὸ κρείττους αὐτῶν εἶναι, δεικνύντες τὴν βίαν, αἰδοῖ δὲ αὖ διὰ τὸ κρείττους φαίνεσθαι περί τε τὰς ἡδονὰς καὶ τοῖς νόμοις μᾶλλον ἐθέλοντές τε καὶ δυνάμενοι δουλεύειν· ἄλλως δὲ οὐκ ἔστιν ὡς ἄν ποτε κακῶν λῆξαι πόλις ἐν αὑτῇ στασιάσασα, ἀλλὰ στάσεις * καὶ ἔχθραι καὶ B
μίση καὶ ἀπιστίαι ταῖς οὕτω διατεθείσαις πόλεσιν αὐταῖς *) πρὸς αὑτὰς αἰεὶ γίγνεσθαι φιλεῖ. τοὺς δὴ κρατήσαντας αἰεὶ χρή, ὅτανπερ ἐπιθυμήσωσι σωτηρίας, αὐτοὺς ἐν αὑτοῖς ἄνδρας προκρῖναι τῶν ἄλλων οὓς ἂν πυνθάνωνται ἀρίστους ὄντας, πρῶτον μὲν γέροντας, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας κεκτημένους οἴκοι καὶ προγόνους αὐτῶν ὅτι μάλιστα πολλούς τε καὶ ἀγαθοὺς καὶ ὀνομαστοὺς καὶ κτῆσιν κεκτημένους πάντας * ἱκανήν· ἀριθμὸν δὲ εἶναι **) μυ- C
ριάνδρῳ πόλει πεντήκοντα ἱκανοὶ τοιοῦτοι. τούτους δὲ δεήσεσι καὶ τιμαῖς ὅτι μεγίσταις οἴκοθεν μεταπέμπεσθαι, μεταπεμψαμένους δὲ ὀμόσαντας δεῖσθαι καὶ κελεύειν, θεῖναι νόμους, μήτε νικήσασι μήτε νικηθεῖσι νέμειν πλέον, τὸ δὲ ἴσον καὶ κοινὸν πάσῃ τῇ πόλει. τεθέντων δὲ τῶν νόμων ἐν τούτῳ δὴ τὰ πάντα ἐστίν. ἂν μὲν γὰρ οἱ νενικηκότες ἥττους αὑτοὺς τῶν νόμων μᾶλλον τῶν νενικημένων παρέχωνται, πάντ' ἔσται σωτηρίας * τε καὶ εὐδαιμονίας μεστὰ D
καὶ πάντων κακῶν ἀποφυγή, εἰ δὲ μή, μήτ' ἐμὲ μήτ' ἄλ-

*) γρ. πόλεσιν· ἅπερ αὐταῖς.
**) ἴσ. εἶεν ἄν.

tetis; reliquos autem advocate ad totam Siciliam condendam et ad legum aequabilitatem ex ipsa Sicilia et universa Peloponneso, nec Athenas aversamini; sunt enim illic quoque omnibus hominibus virtute praestantes, qui virorum audaciae caede hospitum se polluentium odium habeant. Quodsi haec postea futura sunt, urgent autem vos seditionum multa variaque dissidia quotidie exsistentia, hoc quemvis virum cognoscere oportet, cui vel parum quid rectae opinionis divina sors tribuerit, non esse requiem malorum his qui seditione agitentur prius, quam hi, qui superiores discesserint pugnis et expulsionibus et caedibus hominum, iniuriarum reminisci et ad inimicos ulciscendos aggredi desiverint et sibi temperantes leges communes tulerint, non magis ad suas, quam ad eorum voluptatem qui succubuerint spectantes, hosque legibus uti coëgerint duplici necessitate, pudore et timore: timore, dum eo quod superiores sint vim suam ostendant, pudore, dum eo quod voluptatibus superiores se exhibeant, magis et velint et possint legibus servire; aliter autem fieri non potest ut umquam civitas in semet ipsa seditionibus agitata a malis liberetur, sed seditiones, inimicitiae, odia et proditiones mutuae in civitatibus ita affectis semper solent agitari. quocirca ii, qui superiores evaserunt, si salutem expetunt, semper inter se ipsos eligere et ceteris praeferre debent viros quos optimos esse audiverint, primum quidem senes, qui liberos et uxores domi habeant et maiores quam maxime multos et bonos et claros eosque omnes possessionem habentes satis iustam. in civitate autem decem millia virorum continente quinquaginta tales satis erunt. hi vero precibus et honoribus quam maximis domo arcessendi sunt, arcessitos autem rogari et iure iurando adstringi oportet ut leges ferant, neque victoribus neque victis plus tribuentes, sed aequale et commune ius universae civitati constituentes. latis vero

λον κοινωνὸν παρακαλεῖν ἐπὶ τὸν μὴ πειθόμενον τοῖς νῦν ἐπεσταλμένοις. ταῦτα γάρ ἐστιν ἀδελφὰ ὧν τε Δίων ὧν τ' ἐγὼ ἐπεχειρήσαμεν Συρακούσαις εὖ φρονοῦντες συμπρᾶξαι, δεύτερα μήν· πρῶτα δ' ἦν ἃ τὸ πρῶτον ἐπεχειρήθη μετ' αὐτοῦ Διονυσίου πραχθῆναι πᾶσι κοινὰ ἀγαθά· τύχη δέ τις ἀνθρώπων κρείττων διεφόρησε. τὰ δὲ νῦν ὑμεῖς * πειρᾶσθε εὐτυχέστερον αὐτὰ ἀγαθῇ πρᾶξαι μοίρᾳ E
καὶ θείᾳ τινὶ τύχῃ.

Ξυμβουλὴ μὲν δὴ καὶ ἐπιστολὴ εἰρήσθω καὶ ἡ παρὰ Διονύσιον ἐμὴ *) προτέρα ἄφιξις· ἡ δὲ δὴ ὑστέρα πορεία τε καὶ πλοῦς ὡς εἰκότως τε ἅμα καὶ ἐμμελῶς γέγονεν, ᾧ μέλει ἀκούειν, ἔξεστι τὸ μετὰ τοῦτο. ὁ μὲν γὰρ δὴ πρῶ-
τος χρόνος τῆς ἐν Σικελίᾳ διατριβῆς μοι διεπεράνθη, * κα- 33
θάπερ εἶπον, πρὶν συμβουλεύειν τοῖς οἰκείοις καὶ ἑταίροις τοῖς περὶ Δίωνα· τὸ μετ' ἐκεῖνα δ' οὖν ἔπεισα ὅπῃ **) δή ποτ' ἐδυνάμην Διονύσιον ἀφεῖναί με εἰρήνης δὲ γενομένης (ἦν γὰρ τότε πόλεμος ἐν Σικελίᾳ) ξυνωμολογήσαμεν ἀμφότεροι· Διονύσιος μὲν ἔφη μεταπέμψεσθαι Δίωνα καὶ ἐμὲ πάλιν καταστησάμενος τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν ἀσφαλέστερον ἑαυτῷ, Δίωνα δὲ ἠξίου διανοεῖσθαι μὴ φυγὴν αὐτῷ γεγο-
νέναι τότε, * μετάστασιν δέ· ἐγὼ δ' ἥξειν ὡμολόγησα ἐπὶ B
τούτοις τοῖς λόγοις. γενομένης δὲ εἰρήνης μετεπέμπετ' ἐμέ, Δίωνα δὲ ἐπισχεῖν ἔτι ἐνιαυτὸν ἐδεῖτο, ἐμὲ δὲ ἥκειν ἐκ παντὸς τρόπου ἠξίου. Δίων μὲν οὖν ἐκέλευέ τέ με πλεῖν καὶ ἐδεῖτο· καὶ γὰρ δὴ λόγος ἐχώρει πολὺς ἐκ Σικελίας ὡς Διονύσιος θαυμαστῶς φιλοσοφίας ἐν ἐπιθυμίᾳ πάλιν εἴη γεγονὼς τὰ νῦν· ὅθεν ὁ Δίων συντεταμένως ἐδεῖτο
ἡμῶν τῇ μεταπέμψει μὴ ἀπειθεῖν. ἐγὼ δὲ ᾔδη μέν * που C
κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῖς νέοις πολλὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅμως δ' οὖν ἀσφαλέστερόν μοι ἔδοξε χαίρειν τότε γε πολλὰ καὶ Δίωνα καὶ Διονύσιον ἐᾶν, καὶ ἀπηχθόμην ἀμφοῖν ἀποκρινάμενος ὅτι γέρων τε εἴην καὶ κατὰ τὰς ὁμολογίας οὐδὲν γίγνοιτο τῶν τὰ νῦν πραττομένων. ἔοικε δὴ τὸ μετὰ τοῦτο Ἀρχύτας τε παρὰ Διονύσιον ἀφικέσθαι ***) (ἐγὼ γὰρ πρὶν ἀπιέναι ξενίαν καὶ φιλίαν Ἀρχύτῃ καὶ τοῖς ἐν Τά-

*) γρ. ἐμοί. **) γρ. ὅποι. ***) γρ. πρὶν ἀφικέσθαι.

legibus omnia peracta sunt. nam si victores se ipsos legibus magis parentes quam victi exhibuerint, omnia erunt salute et felicitate plena omniumque malorum dabitur effugium, sin minus, neque me neque alium invitato ad eum qui nunc scriptis non obedit. haec enim similia sunt illis quae ego et Dio Syracusis bene volentes communiter efficere conati sumus, posteriora vero; prima enim illa erant quae primum aggressi sumus cum ipso Dionysio perficere communia omnibus bona; sed fortuna quaedam hominibus potentior illa dissipavit. nunc autem vos conamini felicius bona fortuna et divina quadam sorte ea perficere.

Iam consilium et epistola et prior mea ad Dionysium profectio dicta sunto; posterior autem profectio et navigatio quam merito simulque bene facta sit, deinceps audire licet, si quis curat. primum enim tempus commorationis meae in Sicilia ita, ut dixi, transactum est, priusquam Dionis cognatis et amicis consilium dederam. postea vero quantum potui Dionysio persuasi ut me dimitteret; pace autem composita (erat enim tunc bellum in Sicilia) hoc inter nos convenit: Dionysius quidem promisit se Dionem et me rursus vocaturum esse, si ad securiorem sibi statum imperium adduxisset, Dionem vero ita sentire iussit, ut non exsilium, sed domicilii mutationem sibi contigisse arbitraretur; et ego his me conditionibus venturum esse promisi. facta autem pace me quidem arcessivit, Dionem vero rogavit ut adhuc annum remaneret, me autem prorsus venire iussit. Dio igitur postulavit et rogavit ut navigarem; rumor enim multus e Sicilia serpebat, Dionysium nunc mirifico philosophiae amore ardere; quare Dio impense rogavit ut vocanti morem gererem. ego vero noveram quidem iuvenibus multa huiusmodi ratione philosophiae usu venire; attamen tutius mihi visum est tunc Dionem et Dionysium iubere multum valere et apud utrumque offendi respon-

ραντι καὶ Διονυσίῳ ποιήσας ἀπέπλεον), * ἄλλοι τέ τινες D
ἐν Συρακούσαις ἦσαν Δίωνός τε ἄττα διακηκοότες καὶ τού-
των τινὲς ἄλλοι, παρακουσμάτων τινῶν ἔμμεστοι τῶν κατὰ
φιλοσοφίαν· οἵ δοκοῦσί μοι Διονυσίῳ πειρᾶσθαι διαλέ-
γεσθαι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς Διονυσίου πάντα διακη-
κοότος ὅσα διενοούμην ἐγώ. ὁ δὲ οὔτε ἄλλως ἐστὶν ἀφυὴς
πρὸς τὴν τοῦ μανθάνειν δύναμιν φιλότιμός τε θαυμαστῶς,
ἤρεσκέ τε οὖν ἴσως αὐτῷ τὰ λεγόμενα ᾐσχύνετό τε φανε-
ρὸς γιγνόμενος * οὐδὲν ἀκηκοὼς ὅτ' ἐπεδήμουν ἐγώ· ὅθεν E
ἅμα μὲν εἰς ἐπιθυμίαν ᾔει τοῦ διακοῦσαι ἐναργέστερον,
ἅμα δ' ἡ φιλοτιμία κατήπειγεν αὐτόν. δι' ἃ δὲ οὐκ ἤκου-
σεν ἐν τῇ πρόσθεν ἐπιδημίᾳ, διεξήλθομεν ἐν τοῖς ἄνω
ῥηθεῖσι νῦν δὴ λόγοις. ἐπειδὴ οὖν οἴκαδέ τε ἐσώθην καὶ
καλοῦντος τὸ δεύτερον ἀπηρνήθην, καθάπερ εἶπον νῦν δή,
δοκεῖ μοι Διονύσιος παντάπασι φιλοτιμηθῆναι μή ποτέ
τισι δόξαιμι καταφρονῶν αὐτοῦ, τῆς φύσεώς τε καὶ ἕξεως
* ἅμα καὶ τῆς διαίτης ἔμπειρος γεγονώς, οὐκέτ' ἐθέλειν 33
δυσχεραίνων παρ' αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι. δίκαιος δὴ λέγειν
εἰμὶ τἀληθὲς καὶ ὑπομένειν, εἴ τις ἄρα τὰ γεγονότα ἀκού-
σας, καταφρονήσει τῆς ἐμῆς φιλοσοφίας, τὸν τύραννον δὲ
ἡγήσεται νοῦν ἔχειν. ἔπεμψε μὲν γὰρ δὴ Διονύσιος τρίτον
ἐπ' ἐμὲ τριήρη ῥαστώνης ἕνεκα τῆς πορείας, ἔπεμψε δὲ
Ἀρχέδημον, ὃν ἡγεῖτό με τῶν ἐν Σικελίᾳ περὶ πλείστου
ποιεῖσθαι, τῶν Ἀρχύτῃ ξυγγεγονότων ἕνα, * καὶ ἄλλους B
γνωρίμους τῶν ἐν Σικελίᾳ· οὗτοι δὲ ἡμῖν ἤγγελλον πάντες
τὸν αὐτὸν λόγον, ὡς θαυμαστὸν ὅσον Διονύσιος ἐπιδεδω-
κὼς εἴη πρὸς φιλοσοφίαν. ἔπεμψε δὲ ἐπιστολὴν πάνυ μα-
κράν, εἰδὼς ὡς πρὸς Δίωνα διεκείμην καὶ τὴν αὖ Δίωνος
προθυμίαν τοῦ ἐμὲ πλεῖν καὶ εἰς Συρακούσας ἐλθεῖν· πρὸς
γὰρ δὴ πάντα ταῦτα ἦν παρεσκευασμένη τὴν ἀρχὴν ἔχουσα
ἡ ἐπιστολή, τῇδέ πῃ φράζουσα, Διονύσιος Πλάτωνι.
τὰ νόμιμα ἐπὶ * τούτοις εἰπὼν οὐδέν, τὰ μετὰ τοῦτο C
εἶπε, πρότερον ἢ ὡς ἂν εἰς Σικελίαν πεισθεὶς
ὑφ' ἡμῶν ἔλθῃς τὰ νῦν. πρῶτον μέν σοι τὰ πε-
ρὶ Δίωνα ὑπάρξει ταύτῃ γιγνόμενα ὅπῃπερ ἂν
αὐτὸς ἐθέλῃς· θελήσεις δὲ οἶδ' ὅτι τὰ μέτρια,

dens me senem esse nec eorum quae nunc gererentur fieri quicquam ita, ut inter nos convenisset. videtur autem postea Archytas ad Dionysium accessisse (ego enim ante discessum hospitalitatem et amicitiam inter Archytam Tarentinosque et Dionysium conciliaveram et deinde enavigaveram), et fuerunt quoque alii, Syracusis qui ex Dione nonnulla audiverant, alii qui ex his, ita ut auditionum quarundam philosopharum pleni essent, qui videntur mihi conati esse cum Dionysio de his disserere, quasi Dionysius omnia audivisset quae ego sentirem. huic vero, quippe qui neque alias ad discendum ineptus sit et mirifica ambitione ducatur, placuerunt fortasse ea quae dicta sunt erubuitque, quum appareret nihil se audivisse tum quum ego adessem; quocirca clarius audiendi eum cupiditas invasit simulque ambitio instigavit. quam vero ob causam nihil audiverit in superiore commoratione, supra dictis exposuimus. postquam igitur domum salvus veneram et vocante illo secundo, ut dixi, recusaveram, videtur mihi Dionysius hoc omnino ambitiose contendisse, ne quibusdam viderer ipsum contemnere ut qui ingenium et facultatem et victum eius expertus essem, eaque aversans iam nolle ad ipsum venire. par est igitur me verum dicere et sustinere, si quis auditis his quae facta sunt philosophiam meam contemnat, tyrannum vero sapere existimet. misit enim Dionysius tertio ad me triremem facilis navigationis gratia, misit vero etiam Archedemum, unum familiarium Archytae, quem ex Siculis plurimi me facere putabat, aliosque Siculos notos; hi vero omnes idem mihi nuntiaverunt, Dionysium mirum quantum in philosophia profecisse. misit autem epistolam admodum longam, quum nosset quomodo erga Dionem affectus essem et quantopere hic optaret ut navigarem et Syracusas proficiscerer; ad omnia enim haec prorsus instructa erat epistola ita fere exordiens: *Dionysius Platoni.* dictis deinde quae consueta sunt

καὶ ἐγὼ συγχωρήσομαι· εἰ δὲ μή, οὐδέν σοι τῶν περὶ Δίωνα ἕξει πραγμάτων οὔτε περὶ τἆλλα οὔτε περὶ αὐτὸν κατὰ νοῦν γιγνόμενα. Ταῦθ' οὕτως εἶπε, τἆλλα δὲ μακρὰ ἂν εἴη καὶ ἄνευ καιροῦ λεγόμενα. D ἐπιστολαὶ δὲ ἄλλαι * ἐφοίτων παρά τε Ἀρχύτου καὶ τῶν ἐν Τάραντι, τήν τε φιλοσοφίαν ἐγκωμιάζουσαι τὴν Διονυσίου, καὶ ὅτι, ἂν μὴ ἀφίκωμαι νῦν, τὴν πρὸς Διονύσιον αὐτοῖς γενομένην φιλίαν δι' ἐμοῦ οὐ σμικρὰν οὖσαν πρὸς τὰ πολιτικὰ παντάπασι διαβαλοίην. *) ταύτης δὴ τοιαύτης γενομένης ἐν τῷ τότε χρόνῳ τῆς μεταπέμψεως, τῶν μὲν ἐκ Σικελίας τε καὶ Ἰταλίας ἑλκόντων, τῶν δὲ Ἀθήνηθεν ἀτεχνῶς μετὰ δεήσεως οἷον ἐξωθούντων με, καὶ πάλιν * ὁ λόγος ἧκεν ὁ αὐτός, E τὸ μὴ δεῖν προδοῦναι Δίωνα μηδὲ τοὺς ἐν Τάραντι ξένους τε καὶ ἑταίρους. αὐτῷ δέ μοι ὑπῆν ὡς οὐδὲν θαυμαστὸν νέον ἄνθρωπον παρακούοντα **) ἀξίων λόγου πραγμάτων, εὐμαθῆ, πρὸς ἔρωτα ἐλθεῖν τοῦ βελτίστου βίου· δεῖν οὖν αὐτὸ ἐξελέγξαι σαφῶς, ὁποτέρως ποτὲ ἄρα σχοίη, ***) καὶ τοῦτ' αὐτὸ μηδαμῇ προδοῦναι μηδ' ἐμὲ τὸν αἴτιον γενέσθαι τηλικούτου ἀληθῶς ὀνείδους, εἴπερ * ὄντως εἴη τῳ ταῦτα 34 λελεγμένα. πορεύομαι δὴ τῷ λογισμῷ τούτῳ κατακαλυψάμενος, πολλὰ δεδιὼς μαντευόμενός τε οὐ πάνυ καλῶς, ὡς ἔοικεν. ἐλθὼν δ' οὖν τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι τοῦτό γε οὖν ἔπραξα ὄντως· ἐσώθην γὰρ τὸ πάλαι ****) εὐτυχῶς, καὶ τούτων γε μετὰ θεὸν Διονυσίῳ χάριν εἰδέναι χρεών, ὅτι πολλῶν βουληθέντων ἀπολέσαι με διεκώλυσε καὶ ἔδωκέ τι μέρος αἰδοῖ τῶν περὶ ἐμὲ πραγμάτων. ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμην, ᾤμην τούτου πρῶτον * ἔλεγχον δεῖν λαβεῖν, πότερον ὄντως εἴη Διονύσιος ἐξημμένος ὑπὸ φιλοσοφίας, ὥσπερ πυρός, ἢ μάτην ὁ πολὺς οὗτος ἔλθοι λόγος Ἀθήναζε. ἔστι δή τις τρόπος τοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα πεῖραν λαμβάνειν οὐκ ἀγεννής, ἀλλ' ὄντως τυράννοις πρέπων, ἄλλως τε καὶ τοῖς τῶν παρακουσμάτων μεστοῖς· ὃ δὴ κἀγὼ Διονύσιον εὐθὺς ἐλθὼν ᾐσθόμην καὶ μάλα πεπονθότα. δεικνύναι δὴ δεῖ τοῖς τοι-

*) γρ. διαβαλλοίην. **) γρ. παρακούσαντα.
) γρ. σχῇ. *) ἴσ. γὰρ πάλιν.

subiicit: *nihil prius quam ut a nobis persuasus in Siciliam nunc venias. ac primum quidem quae ad Dionem spectant ea ita evenient, ut ipse volueris; voles autem, certo scio, moderata et ego concedam; sin minus, nihil eorum quae ad Dionem spectant, sive ad cetera sive ad ipsum pertinens ex sententia tua eveniet.* Haec ita scripsit; reliqua referre longum est, nec opportune hic in medium proferrentur. venerunt autem aliae quoque epistolae ab Archyta et Tarentinis, quae Dionysii philosophiam laudarunt, addentes, nisi venirem, fore ut amicitiam, quam per me cum Dionysio fecissent, haud parvi illam quidem faciundam ad res civiles, calumniae prorsus subiicerem. quum igitur eo tempore hoc modo arcesserer, amicis quidem e Sicilia et Italia trahentibus, Atheniensibus autem revera cum precibus me quasi expellentibus, eadem redit oratio, me non oportere Dionem prodere neque Tarentinos hospites et amicos. atque mihi quoque ipsi in mentem venit non esse mirandum, si iuvenis docilis rebus memorabilibus auditis optimae vitae amore incenderetur; hoc igitur plane esse probandum utro se modo haberet, et hoc ipsum me minime debere prodere neque tanti revera opprobri auctorem fieri, siquidem vere haec dicerentur. proficiscor igitur hac ratiocinatione obtectus, multa timens neque admodum recte, ut patet, vaticinans. quum autem venissem, tertium servatori, revera hoc consequutus sum; rursus enim feliciter servatus sum eiusque rei post deum Dionysio gratiam habeo, qui, quum multi me perditum vellent, id prohibuit et pudori reverentiaeque adversus rerum mearum conditionem aliquid tribuit. quum igitur venissem, hoc mihi primum explorandum esse duxi, utrum reapse Dionysius tamquam igne, ita philosophia accensus esset, an frustra multus ille Athenas allatus esset rumor. est autem modus quidam huiusmodi rerum explorandarum non inhonestus, sed revera tyrannis conveniens, prae-

ούτοις ὅ τι ἔστι πᾶν τὸ πρᾶγμα οἷόν τε καὶ δι' ὅσων πραγμάτων * καὶ ὅσον *) πόνον ἔχει. ὁ γὰρ ἀκούσας, ἐὰν C
μὲν ὄντως ᾖ φιλόσοφος οἰκεῖός τε καὶ ἄξιος τοῦ πράγματος θεῖος ὤν, ὁδόν τε ἡγεῖται θαυμαστὴν ἀκηκοέναι ξυντατέον τε εἶναι νῦν καὶ οὐ βιωτὸν ἄλλως ποιοῦντι· μετὰ τοῦτο δὴ ξυντείνας αὐτόν τε καὶ τὸν ἡγούμενον τὴν ὁδὸν οὐκ ἀνίησι πρὶν ἂν ἢ τέλος ἐπιθῇ πᾶσιν ἢ λάβῃ δύναμιν ὥςτε αὐτὸς αὑτὸν χωρὶς τοῦ δείξαντος μὴ ἀδύνατος εἶναι ποδηγεῖν. ταύτῃ καὶ κατὰ ταῦτα διανοηθεὶς ὁ τοιοῦτος ζῇ,
* πράττων μὲν ἐν αἷςτισιν ἂν ᾖ πράξεσι, παρὰ πάντα δὲ D
αἰεὶ φιλοσοφίας ἐχόμενος καὶ τροφῆς τῆς καθ' ἡμέραν, ἥτις ἂν αὐτὸν μάλιστα εὐμαθῆ τε καὶ μνήμονα καὶ λογίζεσθαι δυνατὸν ἐν αὑτῷ νήφοντα ἀπεργάζηται· τὴν δὲ ἐναντίαν ταύτῃ μισῶν διατελεῖ. οἱ δὲ ὄντως μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπικεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐπικεκαυμένοι, ἰδόντες τε ὅσα μαθήματά ἐστι καὶ ὁ πόνος
ἡλίκος καὶ δίαιτα ἡ * καθ' ἡμέραν ὡς πρέπουσα ἡ κοσμία E
τῷ πράγματι, **) χαλεπὸν ἡγησάμενοι καὶ ἀδύνατον αὑτοῖς
οὔτε ***) δὴ ἐπιτηδεύειν δυνατοὶ γίγνονται· * ἔνιοι δὲ αὑ- 341
τῶν πείθουσιν αὑτοὺς ὡς ἱκανῶς ἀκηκοότες εἰσὶ τὸ ὅλον καὶ οὐδὲν ἔτι δέονταί τινων πραγμάτων. ἡ μὲν δὴ πεῖρα αὕτη γίνεται ἡ σαφής τε καὶ ἀσφαλεστάτη πρὸς τοὺς τρυφῶντάς τε καὶ ἀδυνάτους διαπονεῖν, ὡς μηδέποτε βαλεῖν ἐν αἰτίᾳ τὸν δεικνύντα, ἀλλ' αὐτὸν αὑτόν, μὴ δυνάμενον πάντα τὰ πρόσφορα ἐπιτηδεύειν τῷ πράγματι. οὕτω δὴ καὶ Διονυσίῳ τότ' ἐῤῥήθη τὰ ῥηθέντα. πάντα μὲν οὖν
οὔτ' ἐγὼ διεξῆλθον * οὔτε Διονύσιος ἐδεῖτο· πολλὰ γὰρ B
αὐτὸς καὶ τὰ μέγιστα εἰδέναι τε καὶ ἱκανῶς ἔχειν προςεποιεῖτο διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἄλλων παρακοάς. ὕστερον δὲ καὶ ἀκούω γεγραφέναι αὐτὸν περὶ ὧν τότε ἤκουσε, συνθέντα ὡς αὑτοῦ τέχνην, οὐδὲν τῶν αὐτῶν ὧν ἀκούοι· οἶδα δὲ οὐδὲν τούτων. ἄλλους μέν τινας οἶδα γεγραφότας περὶ τῶν αὐτῶν τούτων· οἵτινες δέ, οὐδ' αὐτοὶ αὑτούς. το-

---

*) γρ. ὅσων.
) Ἴσ. δίαιτα ἡ καθ' ἡμέραν πρέπουσα ὡς κοσμία, πράγματι χαλεπὸν κτλ. *) Ἴσ. οὐδέ.

sertim auditionum plenis; quod quidem statim ut veneram Dionysio quoque accidisse intellexi. talibus videlicet ostendi oportet, quae sit res universa et qualis, quantis negotiis peragatur et quantum laboris requirat. iam is qui audivit, si vere est philosophus et cognatus reque dignus, quippe divinus, admirandam se viam percepisse arbitratur, sibique nunc contendendum esse nec vivendum aliter facienti; deinde semet ipsum et huius viae ducem stimulans non remittit prius quam vel finem omnibus imposuerit vel facultatem hanc adeptus fuerit, ut se ipse sine commonstrante aliquo possit deducere. hoc modo et ita sentiens talis vivit, peragens quidem in quibus versatur res, in omnibus vero philosophiae semper adhaerescens et eiusmodi quotidianae vitae quae ipsum maxime docilem et memorem et ad ratiocinandum valentem et in se ipso modestum sobriumque efficiat; contrariae autem perpetuum odium habet. qui autem revera non sunt philosophi, sed opinionibus colorati, quemadmodum qui corpora a sole adusta habent, animadvertentes quot disciplinae sint et quantus sit labor et victus quotidianus conveniens quam modicus, rem difficilem, quam tractare nequeant, arbitrantur esse, nec ut ei studeant ullo modo adduci possunt; quidam vero eorum sibi ipsi persuadent se omnia satis audivisse, nec ulla adhuc re sibi opus esse. haeç vero probatio et manifesta et tutissima est in delicatis, qui laborem tolerare nequeunt, ut ne umquam in ducem culpam inferant, sed quisque in semet ipsum, quippe qui non possit ad omnia ad rem accommodata studium conferre. et ita quidem Dionysio quoque tunc dicta sunt quae dicta sunt. omnia vero neque ego persequutus sum, neque Dionysius desideravit; multa enim et maxima se ipsum scire et satis tenere simulavit, quippe quae de ceteris audivisset. postea vero audio eum scripsisse de illis quae tunc audivisset, et composuisse tamquam suam artem, non ab aliis perceptam; verum ni-

σόνδε γε μὴν περὶ πάντων ἔχω φράζειν τῶν γεγραφότων * καὶ γραψόντων, ὅσοι φασὶν εἰδέναι περὶ ὧν ἐγὼ σπουδάζω, εἴτ' ἐμοῦ ἀκηκοότες εἴτ' ἄλλων εἴθ' ὡς εὑρόντες αὐτοί, τούτους οὐκ ἔστι κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν περὶ τοῦ πράγματος ἐπαΐειν οὐδέν. οὔκουν ἐμόν γε περὶ αὐτῶν ἔστι σύγγραμμα οὐδὲ μή ποτε γένηται· ῥητὸν γὰρ οὐδαμῶς ἐστιν ὡς τἄλλα *) μαθήματα, ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας γιγνομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τοῦ συζῆν ἐξαίφνης, οἷον ἀπὸ πυρὸς πηδήσαντος * ἐξαφθὲν φῶς, ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον αὐτὸ ἑαυτὸ ἤδη τρέφει. καίτοι τοσόνδε γε οἶδα, ὅτι γραφέντα ἢ λεχθέντα ὑπ' ἐμοῦ βέλτιστ' ἂν λεχθείη, καὶ μὴν ὅτι γεγραμμένα κακῶς οὐχ ἥκιστ' ἂν ἐμὲ λυποῖ. εἰ δέ μοι ἐφαίνετο γραπτέα θ' ἱκανῶς εἶναι πρὸς τοὺς πολλοὺς καὶ ῥητά, τί τούτου κάλλιον ἐπέπρακτ' ἂν ἡμῖν ἐν τῷ βίῳ ἢ τοῖς τε ἀνθρώποισι μέγα ὄφελος γράψαι καὶ τὴν φύσιν εἰς φῶς πᾶσι προαγαγεῖν; ἀλλ' * οὔτε ἀνθρώποις ἡγοῦμαι τὴν ἐπιχείρησιν περὶ αὐτῶν λεγομένην ἀγαθόν, εἰ μή τισιν ὀλίγοις, ὁπόσοι δυνατοὶ ἀνευρεῖν αὐτοὶ διὰ σμικρᾶς ἐνδείξεως· τῶν γε δὴ ἄλλων τοὺς μὲν καταφρονήσεως οὐκ ὀρθῶς ἐμπλήσειεν ἂν οὐδαμῇ ἐμμελοῦς, τοὺς δὲ ὑψηλῆς καὶ χαύνης ἐλπίδος, ὡς σέμν' ἄττα μεμαθηκότας. * ἔτι δὲ μακρότερα περὶ αὐτῶν ἐν τῷ μοι γέγονεν εἰπεῖν· τάχα γὰρ **) περὶ ὧν λέγω σαφέστερον ἂν εἴη τι λεχθέντων αὐτῶν. ἔστι γάρ τις λόγος ἀληθὴς ἐναντίος τῷ τολμήσαντι γράφειν τῶν τοιούτων καὶ ὁτιοῦν, πολλάκις μὲν ὑπ' ἐμοῦ καὶ πρόσθεν ῥηθείς, ἔοικε δ' οὖν εἶναι καὶ νῦν λεκτέος.

C D E 342

Ἔστι τῶν ὄντων ἑκάστῳ, δι' ὧν τὴν ἐπιστήμην ἀνάγκη παραγίγνεσθαι, τρία· τέταρτον δ' αὐτή· πέμπτον δ' αὐτὸ τιθέναι δεῖ ὃ δὴ γνωστόν τε καὶ ἀληθές * ἐστιν· ὧν ἓν μὲν ὄνομα, δεύτερον δὲ λόγος, τὸ δὲ τρίτον εἴδωλον, τέταρτον δὲ ἐπιστήμη. περὶ ἓν οὖν λαβὲ βουλόμενος μαθεῖν τὸ νῦν λεγόμενον, καὶ πάντων οὕτω πέρι νόησον. κύκλος ἐστί τι λεγόμενον, ᾧ τοῦτ' αὐτό ἐστιν ὄνομα ὃ νῦν ἐφθέγμεθα· λόγος δ' αὐτοῦ τὸ δεύτερον, ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων συγκείμενος· τὸ γὰρ ἐκ τῶν ἐσχάτων ἐπὶ τὸ μέ-

B

*) γρ. ἄλλα. **) γρ. τάχα γὰρ ἄν.

hil horum novi. alios vero quosdam de eisdem his scripsisse scio, qui vero sint, ne ipsi quidem norunt. hoc certe in omnibus qui scripserunt et scripturi sunt dicere possum: quicumque scire se dicunt ea quorum ego studio teneor, sive ex me audientes sive ex aliis, sive tamquam ipsi invenerint, hi mea quidem sententia nihil possunt eo de genere perceptum habere. neque enim exstat scriptio aliqua de his rebus a me profecta neque umquam exstabit; nullo enim modo verbis exprimi possunt, ut reliquae disciplinae, sed ex multa exercitatione usuque quotidiano repente, velut ab igne micante lumen accensum, exoritur in animo earum cognitio se ipsa iam alens. quamquam hoc sane scio, scripta aut dicta a me optime dicta esse, et male scripta non minimae mihi molestiae fore. quodsi existimassem haec omnino scribenda et dicenda esse multitudini, quid pulchrius in vita a nobis peragi potuisset quam hoc, ut ad magnam hominum utilitatem illa scriberem et naturam omnibus in lucem proferrem? at vero nec aggredi haec quae dixi bonum esse hominibus arbitror, si paucos exceperis, qui ipsi in re leviter indicata invenire possint; reliquos autem partim contemptu nequaquam concinno perperam impletum iri, partim spe elata et vana, quasi praeclara quaedam didicerint. etiam fusius de his disputare mihi est propositum; fortasse enim, haec quum relata fuerint, aliquid eorum de quibus ago clarius evadet. etenim sermo est quidam verus, a quo prorsus aberravit qui de his umquam scribere ausus est, saepe quidem a me iam ante prolatus, attamen, ut videtur, nunc quoque in medio ponendus.

Cuique rei tria adsunt, per quae scientiam contingere necesse est, quarta est haec ipsa, et quintum poni oportet id quod cognoscitur et verum est. horum primum est nomen, secunda est definitio, tertium simulacrum et quarta scientia. de uno igitur accipe, si

σον ἴσον ἀπέχον πάντη, λόγος ἂν εἴη ἐκείνου ᾧπερ στρογγύλον καὶ περιφερὲς ὄνομα καὶ κύκλος. τρίτον * δὲ τὸ C
ζωγραφούμενόν τε καὶ ἐξαλειφόμενον καὶ τορνευόμενον καὶ ἀπολλύμενον· ὧν αὐτὸς ὁ κύκλος, ὃν πέρι πάντ' ἐστὶ ταῦτα, οὐδὲν πάσχει τούτων ὡς ἕτερον ὄν. τέταρτον δὲ ἐπιστήμη καὶ νοῦς ἀληθής τε δόξα περὶ ταῦτ' ἐστίν· ὡς δὲ ἓν τοῦτο αὖ πᾶν θετέον, οὐκ ἐν φωναῖς οὐδ' ἐν σωμάτων σχήμασιν, ἀλλ' ἐν ψυχαῖς ἐνόν, ᾧ δῆλον ἕτερόν τε ὂν αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῆς φύσεως τῶν τε ἔμπροσθεν λεχθέντων
τριῶν. τούτων δὲ ἐγγύτατα μὲν * ξυγγενείᾳ καὶ ὁμοιότητι D
τοῦ πέμπτου νοῦς πεπλησίακε, τἆλλα δὲ πλέον ἀπέχει. ταὐτὸν δὴ περί τε εὐθέος ἅμα καὶ περιφεροῦς σχήματος καὶ χρόας, περί τε ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ καὶ δικαίου, καὶ περὶ σώματος ἅπαντος σκευαστοῦ τε καὶ κατὰ φύσιν γεγονότος, πυρὸς ὕδατός τε καὶ τῶν τοιούτων πάντων, καὶ ζώου ξύμπαντος πέρι καὶ ἐν ψυχαῖς ἤθους, καὶ περὶ ποιήματα καὶ παθήματα ξύμπαντα· οὐ γὰρ ἂν τούτων μή
τις τὰ * τέτταρα λάβῃ, ἀμωςγέπως, *) οὔποτε τελέως E
ἐπιστήμης, τοῦ πέμπτου, μέτοχος ἔσται. πρὸς γὰρ τούτοις ταῦτα οὐχ ἧττον ἐπιχειρεῖ τὸ ποῖόν τι περὶ ἕκαστον δηλοῦν ἢ τὸ ὂν ἑκάστου διὰ τὸ τῶν λόγων ἀσθενές. ὧν
ἕνεκα * νοῦν ἔχων οὐδεὶς τολμήσει ποτὲ εἰς αὐτὸ τιθέναι 343
τὰ νενοημένα, καὶ ταῦτα εἰς ἀμετακίνητον, **) ὃ δὴ πάσχει τὰ γεγραμμένα τύποις. τοῦτο δὲ πάλιν αὖ τὸ νῦν λεγόμενον δεῖ μαθεῖν. κύκλος ἕκαστος τῶν ἐν ταῖς πράξεσι γραφομένων ἢ καὶ τορνευθέντων μεστὸς τοῦ ἐναντίου ἐστὶ [τῷ πέμπτῳ]· τοῦ γὰρ εὐθέος ἐφάπτεται πάντῃ· αὐτὸς δέ, φαμέν, ὁ κύκλος οὔτε τι σμικρότερον οὔτε μεῖζον τῆς ἐναντίας ἔχει ἐν αὑτῷ φύσεως· ὄνομά τε αὐτῶν φαμὲν
οὐδὲν οὐδενὶ βέβαιον εἶναι, * κωλύειν ***) δ' οὐδὲν τὰ νῦν B
στρογγύλα καλούμενα εὐθέα κεκλῆσθαι τά τε εὐθέα δὴ στρογγύλα, καὶ οὐδὲν ἧττον ****) βεβαίως ἕξειν τοῖς μεταθεμένοις καὶ ἐναντίως καλοῦσι. καὶ μὴν περὶ λόγου γε ὁ

*) γρ. ἄλλως γέ πως.

**) ἴσ. καὶ ταῦτα ἀμετακίνητα εἰς μετακίνητον.

) γρ. κωλύει. *) ἴσ. οὐδὲν μᾶλλον.

vis cognoscere quod nunc dicimus, et de omnibus ita intellige. circulus aliquid dicitur, cui hoc ipsum est nomen quod modo protulimus; definitio eius deinceps sequitur, e nominibus et verbis composita; quod enim ab extremis ad medium aequaliter undique distat, definitio est eius quod rotundum et globosum et circulus nominatur. tertium est id quod pingitur et deletur et tornatur et destruitur, quorum nihil ipse circulus patitur, quo spectant haec omnia, quippe qui aliud quid sit. quartum locum obtinet scientia et intelligentia veraque opinio; ut unum autem hoc totum ponendum est, quod neque in vocibus neque in corporum figuris, sed in animo inest, ex quo perspicitur, diversum illud esse ab ipsius circuli natura et a tribus ante prolatis. ex his autem intelligentia cognatione et similitudine a quinto proxime abest, cetera longius. eadem vero ratio est rectae et rotundae figurae, coloris, boni, honesti, iusti, cuiusque corporis tum facti, tum naturalis, ignis, aquae omniumque huiusmodi rerum, et cuiusque animantis, animi indolis omniumque et actionum et affectionum; numquam enim aliquis, nisi quattuor illa quacumque oratione acceperit, scientiae, quae quintum locum obtinet, perfecte erit particeps. praeterea haec non minus, quale quidque sit, declarare instituunt, quam, quid quidque sit, per orationem imbecillam. quapropter nemo intelligens umquam audebit in ipsa ponere ea quae mente comprehenderit, et illa quidem immutabilia in mutabili, quod scilicet accidit eis quae litterarum notis expressa sunt. hoc autem quod nunc dicimus rursus intelligi oportet. quisque circulus ex his qui re describuntur vel etiam tornantur, plenus contrarii est; rectum enim undique attingit; ipsum autem circulum neque minus quiddam neque maius contrariae naturae in se habere dicimus; neque ulli horum stabile esse nomen; nihil enim prohibere quominus quae nunc rotunda vocentur ea recta

αὐτὸς λόγος, εἴπερ ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σύγκειται,
μηδὲν ἱκανῶς βεβαίως εἶναι βέβαιον. μυρίος δὲ λόγος αὖ
περὶ ἑκάστου τῶν τεττάρων, ὡς ἀσαφές· τὸ δὲ μέγιστον,
ὅπερ εἴπομεν ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὅτι δυοῖν ὄντοιν, τοῦ τε
ὄντος καὶ τοῦ ποιοῦ τινός, οὐ τὸ ποιόν τι, *) τὸ δὲ τί ζη-
τούσης * εἰδέναι τῆς ψυχῆς, τὸ μὴ ζητούμενον ἕκαστον τῶν C
τεττάρων προτεῖνον **) τῇ ψυχῇ λόγῳ τε καὶ κατ' ἔργα,
αἰσθήσεσιν εὐέλεγκτον τό τε λεγόμενον καὶ δεικνύμενον αἰεὶ
παρεχόμενον ἕκαστον, ἀπορίας τε καὶ ἀσαφείας ἐμπίπλησι
πάσης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάντ' ἄνδρα. ἐν οἷσι μὲν οὖν
μηδ' εἰθισμένοι τὸ ἀληθὲς ζητεῖν ἐσμὲν ὑπὸ πονηρᾶς τρο-
φῆς, ἐξαρκεῖ δὲ τὸ προυταθὲν ***) τῶν εἰδώλων, οὐ κατα-
γέλαστοι γιγνόμεθα ὑπ' ἀλλήλων, οἱ ἐρωτώμενοι ὑπὸ τῶν
ἐρωτώντων, * δυναμένων δὲ τὰ τέτταρα διαῤῥίπτειν τε καὶ D
ἐλέγχειν· ἐν οἷς δ' ἂν τὸ πέμπτον ἀποκρίνασθαι καὶ δη-
λοῦν ἀναγκάζωμεν, ὁ βουλόμενος τῶν δυναμένων ἀνατρέ-
πειν κρατεῖ, καὶ ποιεῖ τὸν ἐξηγούμενον ἐν λόγοις ἢ γράμ-
μασιν ἢ ἀποκρίσεσι τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκουόντων δοκεῖν μη-
δὲν γιγνώσκειν ὧν ἂν ἐπιχειρῇ γράφειν ἢ λέγειν, ἀγνο-
ούντων ἐνίοτε ὡς οὐχ ἡ ψυχὴ τοῦ γράψαντος ἢ λέξαντος
ἐλέγχεται, ἀλλ' ἡ τῶν τεττάρων φύσις ἑκάστου, πεφυκυῖα
φαύλως. ἡ δὲ διὰ πάντων * αὐτῶν διαγωγή, ἄνω καὶ E
κάτω μεταβαίνουσα ἐφ' ἕκαστον, μόγις ἐπιστήμην ἐνέτεκεν
εὖ πεφυκότος εὖ πεφυκότι, κακῶς δὲ ἂν φυῇ, ὡς ἡ τῶν
πολλῶν ἕξις τῆς ψυχῆς εἴς τε τὸ μαθεῖν εἴς τε τὰ λεγόμε-
να ἤθη πέφυκε, τὰ δὲ διέφθαρται, οὐδ' * ἂν ὁ Λυγκεὺς 344
ἰδεῖν ποιήσειε τοὺς τοιούτους· ἑνὶ δὲ λόγῳ, τὸν μὴ ξυγ-
γενῆ τοῦ πράγματος οὔτ' ἂν εὐμαθία ποιήσειέ ποτε οὔτε
μνήμη· τὴν ἀρχὴν γὰρ ἐν ἀλλοτρίαις ἕξεσιν οὐκ ἐγγίγνε-
ται· ὥστε ὁπόσοι τῶν δικαίων τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσα κα-
λὰ μὴ προςφυεῖς εἰσὶ καὶ ξυγγενεῖς, ἄλλοι δὲ ἄλλων εὐμα-
θεῖς ἅμα καὶ μνήμονες, οὐδ' ὅσοι ξυγγενεῖς, δυςμαθεῖς δὲ
καὶ ἀμνήμονες, οὐδένες τούτων μή ποτε μάθωσιν ἀλήθειαν
ἀρετῆς εἰς τὸ δυνατὸν οὐδὲ * κακίας· ἅμα γὰρ αὐτὰ B

*) ἴσ. οὐδὲ τὸ ποιόν τι. **) ἴσ. πρότερον.

***) γρ. προτεθέν.

dicantur, et quae recta appellentur, ea rotunda nominentur, et nihilo magis firma haec futura esse eis qui ita transposuerint et contrario modo vocaverint. atque definitionis eadem est ratio, siquidem ex nominibus et verbis composita est: nulla satis firme est firma. innumerabiles sunt autem probandi rationes, unumquodque ex illis quattuor obscurum esse. maximum est, id quod paullo ante diximus, hoc quod, quum duo sint id quod est et id quod appellatur quale, animus autem non quale quid, sed quid sit cognoscere studeat, nisi quodque illorum quattuor ab animo prius quaeratur oratione et re, id quod dicitur et ostenditur tale semper exhibetur, quod sensibus facile convinci possit: quo quidem fit ut dubitatione et ignoratione impleatur quavis fere quivis homo. in quibus igitur non consuevimus verum quaerere propter malam educationem, sed satisfacit simulacrum propositum, in his non sumus inter nos ridiculi, dum interrogamur et interrogamus et quattuor illa discutere et convincere possumus, in quibus vero de quinto respondere et declarare cogimus, quivis eorum qui evertere possunt vincit idque efficit ut, qui exponit verbis vel scriptis vel responsionibus, multitudini audientium nihil eorum quae scribere vel dicere conatur cognoscere videatur, auditoribus nonnumquam nescientibus, non animum eius qui scripserit vel dixerit redargui, sed quattuor illorum naturam, in quoque male se habentem. at omnium eorum tractatio, quae sursum deorsum ad unumquodque transit, vix scientiam eius quod bene natura habet in eo procreat qui bona natura est praeditus; sin autem mala natura est praeditus, qualis est in plerisque animi habitus tum ad discendum tum ad mores qui dicuntur, hi vero corrupti sunt, ne Lynceus quidem efficere poterit ut huiusmodi homo videat; in summa vero, qui nullam cum re cognationem habet, in eo neque docilitas neque memoria umquam hoc efficiet; omnino enim in

ἀνάγκη μανθάνειν, καὶ τὸ ψεῦδος ἅμα καὶ ἀληθὲς τῆς ὅλης οὐσίας, μετὰ τριβῆς πάσης καὶ χρόνου πολλοῦ ὅπερ ἐν ἀρχαῖς εἶπον· μόγις δὲ τριβόμενα πρὸς ἄλληλα αὐτῶν ἕκαστα ὀνόματα καὶ λόγοι, ὄψεις τε καὶ αἰσθήσεις, ἐν εὐμενέσιν ἐλέγχοις ἐλεγχόμενα καὶ ἄνευ φθόνων ἐρωτήσεσι καὶ ἀποκρίσεσι χρωμένων, ἐξέλαμψε φρόνησις περὶ ἕκαστον καὶ νοῦς, συντείνων ὅτι μάλιστ' εἰς δύναμιν ἀνθρωπίνην.
διὸ δὴ πᾶς ἀνὴρ * σπουδαῖος τῶν ὄντων σπουδαίων πέρι C
πολλοῦ δεῖ μὴ γράψας ποτὲ ἐν ἀνθρώποις εἰς φθόνον καὶ ἀπορίαν καταβάλη· *) ἑνὶ δὲ ἐκ τούτων δεῖ γιγνώσκειν λόγῳ, ὅταν ἴδη τις του συγγράμματα γεγραμμένα εἴτε ἐν νόμοις νομοθέτου εἴτε ἐν ἄλλοις τισὶν ἅττ' οὖν, **) ὡς οὐκ ἦν τούτῳ ταῦτα σπουδαιότατα, εἴπερ ἔστ' αὐτὸς σπουδαῖος, κεῖται δέ που ἐν χώρᾳ τῇ καλλίστῃ τῶν τούτου· εἰ δὲ ὄντως αὐτῷ ταῦτ' ἐσπουδασμένα ἐν γράμμασιν ἐτέθη,
ἐξ ἄρα δή οἱ ἔπειτα * θεοὶ μὲν οὔ, βροτοὶ δὲ φρέ- D
νας ὤλεσαν αὐτοί.

Τούτῳ δὴ τῷ μύθῳ τε καὶ πλάνῳ ὁ ξυνεπισπόμενος εὖ εἴσεται, εἴτ' οὖν Διονύσιος ἔγραψέ τι τῶν περὶ φύσεως ἄκρων καὶ πρώτων εἴτε τις ἐλάττων εἴτε μείζων, ὡς οὐδὲν ἀκηκοὼς οὐδὲ μεμαθηκὼς ἦν ὑγιὲς ὧν ἔγραψε κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον· ὁμοίως γὰρ ἂν αὐτὰ ἐσέβετο ἐμοί, καὶ οὐκ ἂν αὐτὰ ἐτόλμησεν εἰς ἀναρμοστίαν καὶ ἀπρέπειαν ἐκβάλλειν.
οὔτε γὰρ ὑπομνημάτων χάριν αὐτὰ ἔγραψεν· * οὐδὲν γὰρ E
δεινὸν μή τις αὐτὸ ἐπιλάθηται, ἐὰν ἅπαξ τῇ ψυχῇ περιλάβῃ· πάντων γὰρ ἐν βραχυτάτοις κεῖται· φιλοτιμίας δὲ αἰσχρᾶς εἴπερ ἕνεκα, εἴθ' ὡς αὐτοῦ τιθέμενος εἴθ' ὡς παιδείας δὴ
μέτοχος ὤν, ἧς οὐκ ἄξιος ἦν ἀγαπῶν δόξαν * τὴν τῆς μετοχῆς 34
γενομένην· εἰ μὲν οὖν ἐκ τῆς μιᾶς συνουσίας Διονυσίῳ τοῦτο γέγονε, τάχ' ἂν εἴη· γέγονε δ' οὖν ὅπως, ἴττω Ζεύς, φησὶν ὁ Θηβαῖος· διεξῆλθον μὲν γὰρ ὡς εἶπόν τε ἐγὼ ***) καὶ ἅπαξ μόνον, ὕστερον δὲ οὐ πώποτε ἔτι. ἐννοεῖν δὴ δεῖ τὸ μετὰ τοῦτο, ὅτῳ μέλει τὸ περὶ αὐτὰ γεγονὸς εὑρεῖν ὅπῃ ποτὲ

*) γρ. καταβαλεῖ.

**) γρ. ἅττ' οὖν. ἴσ. ἐν ἄλλοις οἱστισινοῦν.

***) ἴσ. γάρ, ὡς εἶπον ἐγώ, καὶ κτλ.

alienis animis non exsistit. quare qui cum iustis ceterisque quae pulchra sunt non habent naturalem quandam coniunctionem, alia vero facile discunt simulque memoria tenent, itemque qui cognationem quidem habent, sed neque dociles neque memores sunt: neutri horum umquam virtutis aut pravitatis veritatem pro viribus percipient; simul enim ea discere necesse est, et falsum simulque verum universae naturae omni exercitatione multoque tempore, ut initio dixi. quum enim singula inter se terantur nomina et definitiones, adspectus et sensus, ita ut benevolis confutationibus redarguantur et sine invidia interrogationes et responsiones adhibeantur, vix tandem sapientia et intelligentia cuiusque elucet, contendens quam maxime pro virium humanarum modo. quapropter multum abest ut vir praestans umquam de rebus gravibus apud homines scribens invidiae et dubitationi se exponat. in summa igitur ex his cognoscendum est: quando quis viderit alicuius scripta sive in legibus legis latoris sive in aliis quaecumque fuerint, haec non esse maxime seria, siquidem ipse vir praestans fuerit, sed iacere alicubi in pulcherrimo rerum suarum loco; si vero omnino haec serio studio ab ea consignata sunt, *sane non divi*, *sed homines ipsi mentem ei eripuerunt.*

Hanc igitur qui sequitur narrationem et digressionem, is probe cognoscet, sive Dionysius aliquid scripsit de naturae summis et primis, sive minor maiorve quispiam, eum nihil sani neque audivisse neque didicisse de his de quibus scripsit, ex mea ratione; similiter enim atque ego haec coluisset, nec inconcinno et indecente modo ausus esset emittere; neque enim velut commentarios memoriae gratia illa scripsit; nam nihil verendum est ne quis ea obliviscatur, si semel animo comprehenderit, quum omnium brevissima sint; at si turpis ambitionis causa scripsit sive ut sua ponens sive ut disciplinam nactus qua dignus non erat, quippe

γέγονε, τίνι πότ' αἰτίᾳ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον πλεονάκις τε οὐ διεξῇμεν· πότερον Διονύσιος ἀκούσας μόνον ἅπαξ οὕτως εἰδέναι τε οἴεται καὶ * ἱκανῶς οἶδεν, *) εἴτε αὐτὸς B εὑρὼν ἢ καὶ μαθὼν ἔμπροσθεν παρ' ἑτέρων, ἢ φαῦλα εἶναι τὰ λεχθέντα, ἢ τὸ τρίτον οὐ καθ' αὐτόν, μείζονα δέ, καὶ ὄντως οὐκ ἂν δυνατὸς εἶναι φρονήσεώς τε καὶ ἀρετῆς ζῆν ἐπιμελούμενος· εἰ μὲν γὰρ φαῦλα, πολλοῖς μάρτυσι μαχεῖται τὰ ἐναντία λέγουσιν, οἳ περὶ τῶν τοιούτων πάμπολυ Διονυσίου κυριώτεροι ἂν εἶεν κριταί· εἰ δὲ εὑρηκέναι ἢ μεμαθηκέναι, ἄξια δ' οὖν εἶναι πρὸς παιδείαν ψυχῆς ἐλευθέρας, πῶς ἂν * μὴ θαυμαστὸς ὢν ἄνθρωπος τὸν ἡγε- C μόνα τούτων καὶ κύριον οὕτως εὐχερῶς ἠτίμασέ ποτ' ἄν; πῶς δ' ἠτίμασεν, ἐγὼ φράζοιμ' ἄν.

Οὐ πολὺν χρόνον διαλιπὼν τὸ μετὰ τοῦτο, ἐν τῷ πρόσθεν Δίωνα ἐῶν τὰ ἑαυτοῦ κεκτῆσθαι καὶ καρποῦσθαι χρήματα, τότε οὐκέτ' εἴα τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ πέμπειν εἰς Πελοπόννησον, καθάπερ ἐπιλελησμένος τῆς ἐπιστολῆς παντάπασιν· εἶναι γὰρ αὐτὰ οὐ Δίωνος, ἀλλὰ τοῦ υἱέος, ὄντος μὲν ἀδελφιδοῦ αὐτοῦ, * κατὰ νόμους δὲ ἐπιτροπεύοντος. D τὰ μὲν δὴ πεπραγμένα μέχρι τούτου ταῦτ' ἦν ἐν τῷ τότε χρόνῳ, τούτων δὲ οὕτω γενομένων ἑωράκειν τε ἐγὼ ἀκριβῶς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Διονυσίου φιλοσοφίας, ἀγανακτεῖν τε ἐξῆν εἴτε βουλοίμην εἴτε μή. ἦν γὰρ θέρος ἤδη τότε καὶ ἔκπλοι τῶν νεῶν. ἐδόκει δὴ χαλεπαίνειν μὲν οὐ δεῖν ἐμὲ Διονυσίῳ μᾶλλον, ἢ ἐμαυτῷ τε καὶ τοῖς βιασαμένοις ἐλθεῖν ἐμὲ τὸ τρίτον εἰς τὸν πορθμὸν τὸν περὶ τὴν Σκύλλαν,

* Ὄφρ' ἔτι τὴν ὀλοὴν ἀναμετρήσαιμι Χάρυβδιν, E

λέγειν δὲ πρὸς Διονύσιον ὅτι μοι μένειν ἀδύνατον εἴη Δίωνος οὕτω προπεπηλακισμένου. ὁ δὲ παρεμυθεῖτό τε καὶ ἐδεῖτο μένειν, οὐκ οἰόμενός οἱ καλῶς ἔχειν ἐμὲ ἄγγελον αὐτὸν τῶν τοιούτων ἐλθεῖν ὅ τι τάχος· οὐ πείθων δὲ αὐτός μοι πομπὴν * παρασκευάσειν ἔφη. ἐγὼ γὰρ ἐν τοῖς ἀπο- 346 στόλοις πλοίοις ἐμβὰς διενοούμην πλεῖν, τεθυμωμένος πάσχειν τε οἰόμενος δεῖν, εἰ διακωλυοίμην, ὁτιοῦν, ἐπειδὴ περιφανῶς ἠδίκουν μὲν οὐδέν, ἠδικούμην δέ. ὁ δὲ οὐδὲν

*) γρ. εἰδέναι.

gloriam appetens ex communicatione proficiscentem: si ex uno congressu Dionysio hoc contigit, fortasse ita erit; quomodo vero contigerit, scierit Iuppiter, ut Thebanus ait; exposui enim, ut dixi, semel tantum, postea vero numquam. cogitare igitur deinceps debet, si quis curat ut inveniat quomodo factum sit id quod nobis ratione illorum contigerit, quam videlicet ob causam secundo et tertio, non saepius, illa tractaverimus: utrum Dionysius semel tantum illis auditis se cognoscere putaverit et satis cognoverit, sive ipse invenerit sive ante ab aliis didicerit, an vilia esse censuerit quae exposita essent, an, quod tertium est, maiora esse existimaverit quam ut ipsi congruerent, et revera se non posse sapientiae et virtutis studiosum vivere; nam si vilia duxit, multis testibus repugnabit, contraria dicentibus, qui talium rerum longe praestantiores Dionysio existimatores fuerint; sin autem se invenisse aut didicisse dixit, digna vero esse, in quibus liberi hominis animus erudiretur, quomodo, nisi homo esset admirabilis, ducem et auctorem horum sic temere contemnere potuisset? et quomodo contempserit, ego exponam.

Non ita multo post, quum Dioni ante permisisset ut res suas possideret eisque frueretur, tum iam non permisit eius procuratoribus ut mitterent in Peloponnesum, quasi epistolae illius prorsus oblitus esset; esse enim eas non Dionis, sed filii eius dixit, qui sibi quippe avunculo in tutelam esset traditus. et haec quidem usque ad illud tempus tum facta sunt, quae quum ita facta essent, plane perspexi qualis in Dionysio inesset philosophiae cupiditas, et facere non potui quin indignarer. erat tunc iam aestas et navigatio; videbatur igitur mihi non tam Dionysio succensendum esse, quam mihimet ipsi et illis qui me coëgissent tertio in Scyllae fretum devenire, *ut etiam perniciosam remetirer Charybdim*; dicendum vero Dionysio esse, fieri non posse ut manerem, Dione tanta contumelia vexato. ille vero

με τοῦ καταμένειν προςιέμενον ὁρῶν μηχανὴν τοῦ μεῖναι τὸν τότε ἔκπλουν μηχανᾶται τοιάνδε τινά· τῇ μετὰ ταῦτα ἐλθὼν ἡμέρᾳ λέγει πρός με πιθανὸν λόγον. Ἐμοὶ καὶ σοὶ Δίων, ἔφη, καὶ τὰ Δίωνος ἐκποδὼν ἀπαλλαχθήτω· τοῦ περὶ αὐτὰ πολλάκις δια- B φέρεσθαι. ποιήσω γὰρ διὰ σέ, ἔφη, Δίωνι τάδε. ἀξιῶ ἐκεῖνον ἀπολαβόντα τὰ ἑαυτοῦ οἰκεῖν μὲν ἐν Πελοποννήσῳ, μὴ ὡς φυγάδα δέ, ἀλλ᾽ ὡς αὐτῷ καὶ δεῦρο ἐξὸν ἀποδημεῖν, ὅταν *) ἐκείνῳ τε καὶ ἐμοὶ καὶ ὑμῖν τοῖς φίλοις κοινῇ ξυνδοκῇ, ταῦτα δ᾽ εἶναι μὴ ἐπιβουλεύοντος **) ἐμοί. τούτων δὲ ἐγγυητὰς γίγνεσθαι σέ τε καὶ τοὺς σοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ἐνθάδε Δίωνος· ὑμῖν δὲ τὸ βέβαιον ἐκεῖνος παρεχέτω. τὰ χρήματα * δὲ ἃ ἂν λάβῃ, κατὰ Πελοπόννησον μὲν C καὶ Ἀθήνας κείσθω παρ᾽ οἷςτισιν ἂν ὑμῖν δοκῇ, καρπούσθω δὲ Δίων, μὴ κύριος δὲ ἄνευ ὑμῶν γιγνέσθω ἀνελέσθαι. ἐγὼ γὰρ ἐκείνῳ μὲν οὐ σφόδρα πιστεύω τούτοις χρώμενον ἂν τοῖς χρήμασι δίκαιον γίγνεσθαι περὶ ἐμέ· οὐ γὰρ ὀλίγα ἔσται· σοὶ δὲ καὶ τοῖς σοῖς μᾶλλον πεπίστευκα. ὅρα δὴ ταῦτα εἴ σοι ἀρέσκει, καὶ μένε ἐπὶ τούτοις τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον, εἰς δὲ ὥρας ἄπιθι λαβὼν τὰ χρήματα ταῦτα· καὶ Δίων ***) * εὖ οἶδ᾽ ὅτι πολλὴν χάριν ἕξει σοι D διαπραξαμένῳ ταῦτα ὑπὲρ ἐκείνου. Τοῦτον δὴ ἐγὼ τὸν λόγον ἀκούσας ἐδυσχέραινον μέν, ὅμως δὲ βουλευσάμενος ἔφην εἰς τὴν ὑστεραίαν αὐτῷ περὶ τούτων τὰ δόξαντα ἀπαγγελεῖν. ταῦτα ξυνεθέμεθα τότε. ἐβουλευόμην δὴ τὸ ****) μετὰ ταῦτα κατ᾽ ἐμαυτὸν γενόμενος, μάλα συγκεχυμένος. πρῶτος δ᾽ ἦν μοι τῆς βουλῆς ἡγούμενος ὅδε λόγος· φέρε, εἰ διανοεῖται τούτων μηδὲν ποιεῖν Διονύσιος * ὧν φησίν, ἀπελθόντος δ᾽ ἐμοῦ ἐὰν ἐπιστέλλῃ Δίωνι πι- E θανῶς αὐτός τε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν αὐτοῦ, διακελευόμε-

*) γρ. ὅ γ᾽ ἄν. **) ἴσ. ἐπιβουλεύοντι.
) ἴσ. Δίων᾽. *) γρ. τότε.

me consolabatur et ut manerem rogabat, sibi non esse honori putans, si ego tam cito talium rerum nuntius abirem. quum vero non persuaderet, se ipsum promisit transvectionem mihi esse paraturum. ego enim navigia vectoria conscendere cogitaveram, iracundia inflammatus et omnia mihi perpetienda esse arbitratus, si prohiberer, quum pateret me, qui nullam ei intulissem iniuriam, tanta allici iniuria. verum ille me manere recusantem videns, ut navigationem meam tunc prohiberet, hoc machinatus est: postridie veniens haec probabilia mihi dixit: *Mihi et tibi*, inquit, *Dio eiusque res e medio tolluntor, ne de his saepius dissentiamus. faciam enim tua gratia*, inquit, *Dioni haec: volo ut ille acceptis quae sua sunt in Peloponneso habitet, non exsul, sed ita ut ei etiam huc proficisci liceat, quando et illi et mihi et vobis amicis communiter visum fuerit, ita tamen ut nullas mihi insidias struat. eius autem rei vades esse iubeo te et familiares tuos Dionisque qui hic sunt; et vobis ille fidem dato. pecuniae quas accipiet in Peloponneso et Athenis deponantur, apud quoscumque vobis visum fuerit, et utitor quidem eis Dio, sed potestatem non habeto contra vestram voluntatem tollendi. ego enim non admodum ei fidem habeo, si opibus his utatur, iustum erga me se exhibiturum esse; neque enim paucae erunt; tibi vero tuisque maiorem habeo fidem. iam vide an haec tibi probentur, et his conditionibus annum hunc maneto, quo exacto opibus his acceptis abibis; et certo scio Dionem magnam tibi gratiam habiturum esse, quod haec ipsi perfeceris.* Haec igitur quum audivissem, aegre quidem tuli, attamen dixi me deliberatione habita postridie ipsi responsurum esse quae de his mihi viderentur. et hoc tunc inter nos convenit. deliberavi igitur postea ipse mecum, admodum perturbatus. prima autem unde deliberatio ducta est haec fuit cogitatio: age, si nihil horum facere cogitat Dionysius quae

νος ἃ νῦν πρὸς ἐμὲ λέγει, ὡς αὐτοῦ μὲν ἐθέλοντος, ἐμοῦ δὲ οὐκ ἐθελήσαντος ἃ προὐκαλεῖτό με δρᾶν, ἀλλ' ὀλιγωρήσαντος τῶν ἐκείνου τὸ παράπαν πραγμάτων, πρὸς δὲ καὶ τούτοισιν ἔτι μηδ' ἐθέλῃ με ἐκπέμπειν, αὐτὸς τῶν ναυκλήρων μηδενὶ προςτάττων, ἐνδείξηται δὲ πᾶσι ῥᾳδίως * ὡς 347
ἀβουλῶν ἐμὲ ἐκπλεῖν, ἆρά τις ἐθελήσει με ἄγειν ναύτης ὁρμώμενον ἐκ τῆς Διονυσίου οἰκίας; (ᾤκουν γὰρ δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοισι κακοῖς ἐν τῷ κήπῳ τῷ περὶ τὴν οἰκίαν, ὅθεν οὐδ' ἂν ὁ θυρωρὸς ἤθελέ με ἀφεῖναι μὴ πεμφθείσης αὐτῷ τινὸς ἐντολῆς παρὰ Διονυσίου) ἂν δὲ περιμείνω *) τὸν ἐνιαυτὸν, ἕξω μὲν Δίωνι ταῦτα ἐπιστέλλειν, ἐν οἷς τ' αὖ **) εἰμὶ καὶ ἃ πράττω. καὶ ἐὰν μὲν δὴ ποιῇ τι Διονύσιος ὧν φησίν, οὐ παντάπασιν ἔσται μοι * καταγελάστως B
πεπραγμένα· τάλαντα γὰρ ἴσως ἐστὶν οὐκ ἔλαττον, ἂν ἐκτιμᾷ τις ὀρθῶς, ἑκατὸν ἡ Δίωνος οὐσία. ἂν δ' οὖν γίγνηται τὰ νῦν ὑποφαίνοντα, οἷα εἰκὸς αὐτὰ γίγνεσθαι, ἀπορῶ μὲν ὅ τι χρήσομαι ἐμαυτῷ, ὅμως δὲ ἀναγκαῖον ἴσως ἐνιαυτόν γ' ἔτι πονῆσαι καὶ ἔργοις ἐλέγξαι πειρᾶσθαι τὰς Διονυσίου μηχανάς. Ταῦτά μοι δόξαντα ἐς τὴν ὑστεραίαν εἶπον πρὸς Διονύσιον ὅτι δέδοκταί μοι μένειν· ἀξιῶ μήν, ἔφην, μὴ κύριον ἡγεῖσθαί σε Δίωνος * ἐμέ, πέμπειν C
δὲ μετ' ἐμοῦ σὲ παρ' αὐτὸν γράμματα τὰ νῦν δεδογμένα δηλοῦντα, καὶ ἐρωτᾶν εἴτε ἀρκεῖ ταῦτα αὐτῷ, καὶ εἰ μή, ***) βούλεται δὲ ἄλλ' ἅττα καὶ ἀξιοῖ, καὶ ταῦτα ἐπιστέλλειν ὅτι τάχιστα, σὲ δὲ νεωτερίζειν μηδέν πω τῶν περὶ ἐκεῖνον. ταῦτ' ἐῤῥήθη, ταῦτα ξυνωμολογήσαμεν, ὡς νῦν εἴρηται σχεδόν. ἐξέπλευσε δὴ τὰ πλοῖα μετὰ τοῦτο, καὶ οὐκέτι μοι δυνατὸν ἦν πλεῖν, ὅτε ****) δή μοι καὶ Διονύσιος ἐμνήσθη λέγων ὅτι τὴν ἡμίσειαν τῆς οὐσίας * εἶναι D
δέοι Δίωνος, τὴν δ' ἡμίσειαν τοῦ υἱέος· ἔφη δὴ πωλήσειν αὐτήν, πραθείσης δὲ τὰ μὲν ἡμίσεα ἐμοὶ δώσειν ἄγειν, τὰ δ' ἡμίσεα τῷ παιδὶ καταλείψειν αὐτοῦ· τὸ γὰρ δὴ δικαιότατον οὕτως ἔχειν. πληγεὶς δ' ἐγὼ τῷ λεχθέντι πάνυ μὲν

---

*) γρ. μείνω. **) γρ. ἐν οἷοις αὖτ'.
***) γρ. εἴγε ἀρκεῖ τ. αὐτῷ ἢ καὶ μή.
****) γρ. ὅτι.

nunc promittit, et quum discessero, si scribit Dioni probabiliter tum ipse tum alii multi de suis ipsius iussu ea quae nunc mihi dicit, se quidem voluisse, me autem recusasse ad quae adhortatus esset faciunda, resque illius me plane neglexisse, praeterea si nec velit me dimittere, nulli hoc nauclero demandans, et omnibus facile indicet se nolle ego navigem, ecquis me ducere nauta voluerit ex Dionysii aedibus proficiscentem? (habitabam enim, quod ad cetera mala accedebat, in horto circa domum, unde ne ianitor quidem me dimittere ausus esset, nisi mandata ei Dionysius dedisset. si vero annum manebo, potero Dioni haec scribere, qualis sit conditio mea et quae agam. et si Dionysius aliquid fecerit eorum quae promiserit, non omnino risui ero his a me peractis; nam si quis recte aestimat, Dionis opes summam fere centum talentorum attingunt. si autem fiunt ea quae nunc sublucent, qualia fieri veri simile est, incertus quidem sum quid agam, fortasse tamen necesse erit annum adhuc sustinere et Dionysium machinationis convincere. haec quum ita mihi visa essent, postridie Dionysio dixi, visum mihi esse manere; noli tamen, inquam, me dominum in Dionem existimare, sed mittendae sunt tibi una mecum litterae ad ipsum quae nunc nobis decreta sint significantes, et interrogandus est an haec ipsi satisfaciant necne, sed alia velit et expetat; et haec quidem quam scitissime scribenda sunt, tu autem nihildum in rebus illius novabis. haec dicta sunt et haec fere, ut nunc dictum est, inter nos convenerunt. navibus deinde solutis iam non mihi licuit navigare, quippe quum Dionysio in mentem venisset mihi dicere, dimidium bonorum Dionis esse oportere et dimidium eius filii; et subiecit se illa venditurum eisque divenditis dimidium mihi daturum, ut mecum ducerem, dimidium vero eius filio relicturum esse; hoc videlicet iustissimum esse. percussus autem ego his dictis admodum quidem ridi-

ᾤμην γελοῖον εἶναί τι λέγειν ἔτι, ὅμως δ' εἶπον ὅτι χρείη
τὴν παρὰ Δίωνος ἐπιστολὴν περιμένειν ἡμᾶς καὶ ταῦτα
πάλιν αὐτὰ ἐπιστέλλειν. ὁ δὲ ἑξῆς τούτοις πάνυ νεανικῶς
ἐπώλει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ πᾶσαν, ὅπῃ * τε καὶ ὅπως ἤθε- E
λε καὶ οἷστισι, πρὸς ἐμὲ δὲ οὐδὲν ὅλως ἐφθέγγετο περὶ αὐ-
τῶν· καὶ μὴν ὡσαύτως ἐγὼ πρὸς ἐκεῖνον αὖ περὶ τῶν
Δίωνος πραγμάτων οὐδὲν ἔτι διελεγόμην· οὐδὲν γὰρ ἔτι
πλέον ᾤμην ποιεῖν.

Μέχρι μὲν δὴ τούτων ταύτῃ μοι βεβοηθημένον ἐγεγό-
νει φιλοσοφίᾳ καὶ φίλοις· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐζῶμεν ἐγὼ
καὶ Διονύσιος, ἐγὼ μὲν * βλέπων ἔξω, καθάπερ ὄρνις πο- 348
θῶν ποθὲν ἀναπτέσθαι, ὁ δὲ διαμηχανώμενος τίνα τρόπον
ἀνασοβήσοι με μηδὲν ἀποδοὺς τῶν Δίωνος· ὅμως δὲ ἔφα-
μεν ἑταῖροί γε εἶναι πρὸς πᾶσαν Σικελίαν. τῶν δὴ *) μι-
σθοφόρων τοὺς πρεσβυτέρους Διονύσιος ἐπεχείρησεν ὀλιγο-
μισθοτέρους ποιεῖν παρὰ τὰ τοῦ πατρὸς ἔθη· θυμωθέντες
δὲ οἱ στρατιῶται ξυνελέγησαν ἀθρόοι καὶ οὐκ ἔφασαν ἐπι-
τρέψειν. ὁ δ' ἐπεχείρει βιάζεσθαι κλείσας τὰς τῆς ἀκρο-
πόλεως * πύλας, οἱ δ' ἐφέροντο εὐθὺς πρὸς τὰ τείχη, παι- B
ῶνά τινα ἀναβοήσαντες βάρβαρον καὶ πολεμικόν· οὗ δὴ
περιδεὴς Διονύσιος γενόμενος ἅπαντα συνεχώρησε καὶ ἔτι
πλείω τοῖς τότε συλλεχθεῖσι τῶν πελταστῶν. λόγος δή τις
ταχὺ διῆλθεν ὡς Ἡρακλείδης αἴτιος εἴη γεγονὼς πάντων
τούτων. ὃν ἀκούσας ὁ μὲν Ἡρακλείδης ἐκποδὼν αὑτὸν
ἔσχεν ἀφανῆ, Διονύσιος δὲ ἐζήτει λαβεῖν· ἀπορῶν δέ,
Θεοδότην μεταπεμψάμενος εἰς * τὸν κῆπον· ἔτυχον δ' ἐν C
τῷ κήπῳ καὶ ἐγὼ τότε περιπατῶν· τὰ μὲν οὖν ἄλλα οὔτ'
οἶδα οὔτ' ἤκουον διαλεγομένων· ἃ δὲ ἐναντίον εἶπε Θεο-
δότης ἐμοῦ πρὸς Διονύσιον, οἶδά τε καὶ μέμνημαι. Πλά-
των γὰρ ἔφη, Διονύσιον ἐγὼ πείθω τουτονί, ἐὰν
ἐγὼ γένωμαι δεῦρο Ἡρακλείδην κομίσαι δυνα-
τὸς ἡμῖν **) εἰς λόγους περὶ τῶν ἐγκλημάτων
αὐτῷ τῶν νῦν γεγονότων, ἂν ἄρα ***) μὴ δόξῃ
δεῖν αὐτὸν οἰκεῖν ἐν Σικελίᾳ, τόν τε υἱὸν λα-

*) ἴσ. δέ. **) ἴσ. δυνατός, ἥκειν ἡμῖν. ἢ ἥκειν.
***) ἴσ. ἂν δ' ἄρα.

culum esse putavi amplius quid dicere, tamen dixi oportere nos Dionis epistolam exspectare rursusque haec ipsa ei scribere. ille vero deinde valde audacter opes eius omnes vendidit, quomodo et quibuscumque ipsi placuit, mihi autem nihil omnino ea de re dixit; et ego quoque similiter nihil iam cum eo de Dionis rebus loquutus sum; nihil enim amplius me efficere posse putavi.

Atque hactenus quidem hoc modo philosophiae et amicis auxilium tuli; post haec vero viximus ego et Dionysius ita ut ego quidem foras prospicerem, sicut avis alicunde evolare gestiens, ille autem machinaretur quo pacto me comprimeret, nihil de Dionis opibus tradens; tamen per totam Siciliam nos amicos esse simulavimus. tum veteranis militibus mercenariis Dionysius mercedem minuere conatus est praeter patris consuetudinem; ira vero perciti milites, quum congregati essent, hoc se non admissuros esse dixerunt. ille cogere eos conatus est arcis portis clausis, hi vero statim ad muros confluxerunt, paeana quendam barbaricum ac bellicum conclamantes; quo quidem perterritus Dionysius omnia concessit, et plura etiam peltastis tunc collectis. rumor autem statim serpsit, Heraclidem omnium horum auctorem esse; quem quum Heraclides audivisset, clam se subduxit; Dionysius autem eum capere studuit, et quum non reperisset, Theodoten ad se in hortum arcessivit; forte tunc ego quoque in horto deambulavi. ac reliqua quidem neque novi neque colloquentes audivi; quae vero coram me Theodotes Dionysio dixit et novi et memini. *Ego*, inquit, *Plato, Dionysio huic suadeo ut Heraclides, si eum huc adducere potuero, de criminibus ipsi nunc illatis se nobis purget, et si visum fuerit eum non debere in Sicilia habitare, aequum censeo eum cum filio et uxore in Peloponnesum navigare ibique habi-*

βόντα καὶ τὴν * γυναῖκα ἀξιῶ εἰς Πελοπόννησον ἀποπλεῖν, οἰκεῖν τε βλάπτοντα μηδὲν Διονύσιον ἐκεῖ, καρπούμενον δὲ τὰ ἑαυτοῦ. μετεπεμψάμην μὲν οὖν καὶ πρότερον αὐτόν, μεταπέμψομαι δὲ καὶ νῦν· ἄν τ' οὖν ἀπὸ τῆς προτέρας μεταπομπῆς ἄν τε καὶ ἀπὸ τῆς νῦν ὑπακούσῃ μοι, Διονύσιον δὲ ἀξιῶ *) καὶ δέομαι, ἄν τις ἐντυγχάνῃ Ἡρακλείδῃ ἐάν τ' ἐν ἀγρῷ ἐάν τ' ἐνθάδε, μηδὲν ἄλλο αὐτῷ φλαῦρον γίγνεσθαι, μεταστῆναι δ' ἐκ τῆς χώρας, * ἕως ἂν ἄλλο τι Διονυσίῳ δόξῃ. ταῦτα, ἔφη, συγχωρεῖς; λέγων πρὸς τὸν Διονύσιον. Συγχωρῶ· μηδ' ἂν πρὸς τῇ σῇ, ἔφη, φανῇ οἰκίᾳ, πείσεσθαι φλαῦρον μηδὲν παρὰ τὰ νῦν εἰρημένα. Τῇ δὴ μετὰ ταύτην τὴν ἡμέραν δείλης Εὐρύβιος καὶ Θεοδότης προςηλθέτην μοι σπουδῇ τεθορυβημένω θαυμαστῶς, καὶ ὁ Θεοδότης λέγει, Πλάτων, ἔφη, παρῆσθα χθὲς οἷς περὶ Ἡρακλείδου Διονύσιος ὡμολόγει πρὸς ἐμὲ καὶ σέ; Πῶς δὲ οὔκ; ἔφην. Νῦν τοίνυν, ἦ δ' ὅς, περιθέουσι πελτασταὶ λαβεῖν Ἡρακλείδην ζητοῦντες, ὁ δὲ εἶναί πῃ ταύτῃ κινδυνεύει. ἀλλ' ἡμῖν, ἔφη, συνακολούθησον * πρὸς Διονύσιον ἁπάσῃ μηχανῇ. 349
Ὠιχόμεθα οὖν καὶ εἰςήλθομεν παρ' αὐτόν, καὶ τὼ μὲν ἑστάτην σιγῇ δακρύοντε, ἐγὼ δὲ εἶπον Οἵδε πεφόβηνται μή τι σὺ παρὰ τὰ χθὲς ὡμολογημένα ποιήσῃς περὶ Ἡρακλείδην νεώτερον· δοκεῖ γάρ μοι ταύτῃ πῃ γεγονέναι φανερὸς ἀποτετραμμένος. Ὁ δὲ ἀκούσας ἀνεφλέχθη τε καὶ παντοδαπὰ χρώματα ἧκεν, οἷα ἂν θυμούμενος ἀφείη. προςπεσὼν δ' αὐτῷ ὁ Θεοδότης, λαβόμενος τῆς χειρός, ἐδάκρυσέ * τε καὶ ἱκέτευε μηδὲν τοιοῦτον ποιεῖν. ὑπολαβὼν δ' ἐγὼ παραμυθούμενος, Θάῤῥει, Θεοδότα, ἔφην· οὐ γὰρ τολμήσει Διονύσιος παρὰ τὰ χθὲς ὡμολογημένα ἄλλα ποτὲ δρᾶν. Καὶ ὃς ἐμβλέψας μοι καὶ μάλα τυραννικῶς, Σοί, ἔφη, ἐγὼ οὔτε τι σμικρὸν οὔτε μέγα ὡμολόγησα. Νὴ τοὺς θεούς, ἦν δ' ἐγώ, σύ γε ταῦτα ἃ σοῦ νῦν οὗτος δεῖται μὴ

---

*) ἴσ. Διονύσιον ἀξιῶ.

tare ita ut nihil in Dionysium committat et rerum suarum fructum percipiat. equidem iam ante eum arcessivi et arcessam nunc quoque; et sive priori vocationi ille parebit sive praesenti, a Dionysio peto et oro, ne, si quis in Heraclidem inciderit, sive in agro sive hic, aliud quid mali ei accidat, sed ut solum vertat, donec aliud quid Dionysio visum fuerit. an haec, inquit, *concedis?* ad Dionysium conversus. *Concedo*, respondit, *nec si in domo tua comparuerit, aliquid mali passurum esse praeter ea quae dicta sunt.* Postridie ad vesperam Eurybius et Theodotes festinanter ad me venerunt mirifice perturbati, et Theodotes, *Plato*, inquit, *affuistine heri illis quae Dionysius de Heraclide mihi et tibi concessit? Quidni?* inquam. *Nunc vero*, inquit, *discurrunt peltastae ut Heraclidem capiant, qui prope hic alicubi videtur esse. iam nos*, inquit, *omni studio sequere ad Dionysium.* Ivimus igitur et ad eum ingressi sumus; isti quidem duo stabant silentes et lacrimantes, ego vero Timent hi, inquam, ne tu, contra atque heri concesseris, aliquid gravius in Heraclidem statuas; videtur enim mihi hic alicubi commorari et conspectus esse. Quo ille audito ira exarsit et colores mutavit, quemadmodum solent qui ira sunt inflammati. tum prolapsus ad pedes eius Theodotes, prehensa manu, lacrimatus est et supplicavit ne tale quid faceret. atque ego subiiciens consolandi causa Bono sis animo, inquam, Theodote; non enim Dionysius ab animo impetrabit ut umquam contra atque heri promiserit faciat. Tum ille me intuens admodum tyrannice Tibi ego, inquit, neque parvum neque magnum quid promisi. Per deos, inquam, tu sane ea promisisti quae nunc hic te rogat ne facias. Quae quum dixissem, avertens me foras ivi. deinde ille quidem Heraclidem

ποιεῖν. Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἀποστρεφόμενος ᾠχόμην ἔξω· τὸ
μετὰ ταῦτα ὁ μὲν ἐκυνήγει τὸν Ἡρακλείδην, * Θεοδότης C
δὲ ἀγγέλους πέμπων Ἡρακλείδῃ φεύγειν διεκελεύετο· ὁ δὲ
ἐκπέμψας Τισίαν καὶ πελταστὰς διώκειν ἐκέλευε· φθάνει
δέ, ὡς ἐλέγετο, Ἡρακλείδης εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐπικρά-
τειαν ἐκφυγὼν ἡμέρας σμικρῷ τινὶ μέρει. Τὸ δὴ μετὰ
τοῦτο ἡ πάλαι ἐπιβουλὴ Διονυσίῳ τοῦ μὴ ἀποδοῦναι τὰ
Δίωνος χρήματα ἔδοξεν ἔχθρας λόγον ἔχειν ἂν πρός με
πιθανόν· καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐκπέμπει με,
εὑρὼν * πρόφασιν ὡς τὰς γυναῖκας ἐν τῷ κήπῳ ἐν ᾧ κα- D
τῴκουν ἐγὼ δέοι θῦσαι θυσίαν τινὰ δεχήμερον· ἔξω δή με
παρ' Ἀρχιδήμῳ προσέταττε τὸν χρόνον τοῦτον μεῖναι. ὄν-
τος δ' ἐμοῦ ἐκεῖ Θεοδότης μεταπεμψάμενός με πολλὰ περὶ
τῶν τότε πραχθέντων ἠγανάκτει καὶ ἐμέμφετο Διονυσίῳ.
ὁ δ' ἀκούσας ὅτι παρὰ Θεοδότην εἴην εἰσεληλυθώς, πρό-
φασιν αὖ ταύτην ἄλλην τῆς πρὸς ἐμὲ διαφορᾶς ποιούμενος,
ἀδελφὴν τῆς πρόσθεν, * πέμψας τινὰ ἠρώτα με εἰ ξυγγε- E
νοίμην *) ὄντως μεταπεμψαμένου με Θεοδότου. κἀγώ,
Παντάπασιν, ἔφην. ὁ δέ, Ἐκέλευε τοίνυν, ἔφη, σοὶ φρά-
ζειν ὅτι καλῶς οὐδαμῇ ποιεῖς Δίωνα καὶ τοὺς Δίωνος φί-
λους ἀεὶ περὶ πλείονος αὐτοῦ ποιούμενος. Ταῦτ' ἐῤῥήθη,
καὶ οὐκέτι μετεπέμψατό με εἰς τὴν οἴκησιν πάλιν, ὡς ἤδη
σαφῶς Θεοδότου μὲν ὄντος μου καὶ Ἡρακλείδου φίλου, **)
αὐτοῦ δ' ***) ἐχθροῦ, καὶ οὐκέτ' εὐνοεῖν ᾤετό με, ὅτι
Δίωνι τὰ χρήματα ἔῤῥει παντελῶς. ᾤκουν δὴ τὸ μετὰ
τοῦτο ἔξω τῆς ἀκροπόλεως * ἐν τοῖς μισθοφόροις. προσ- 350
ιόντες δέ μοι ἄλλοι τε καὶ οἱ τῶν ὑπηρεσιῶν ὄντες Ἀθή-
νηθεν, ἐμοὶ πολῖται, ἀπήγγελον ὅτι διαβεβλημένος εἴην ἐν
τοῖς πελτασταῖς καί μοί τινες ἀπειλοῖεν, εἴ που λήψοιντό
με, διαφθερεῖν. μηχανῶμαι δή τινα τοιάνδε σωτηρίαν.
πέμπω παρ' Ἀρχύτην καὶ τοὺς ἄλλους φίλους εἰς Τάραν-
τα, φράζων ἐν οἷς ὢν τυγχάνω· οἱ δὲ πρόφασίν τινα
πρεσβείας πορισάμενοι παρὰ τῆς πόλεως πέμπουσι * τρια- B
κόντορόν τε καὶ Λαμίσκον αὐτῶν ἕνα, ὃς ἐλθὼν ἐδεῖτο

*) γρ. ξυγγιγνοίμην. **) γρ. φίλων.
***) γρ. καὶ τοῦ δ'.

venatus est; Theodotes autem missis ad Heraclidem nuntiis ut fugeret admonuit; ille Tisia emisso cum peltastis persequi eum iussit; Heraclides vero, ut dicebatur, in Carthaginiensium ditionem parvo quodam diei spatio ante effugerat. Post autem insidiae dudum paratae Dionysio probabilis inimicitiae adversus me causa visae sunt, ut ne Dionis peçunias traderet; et primum quidem me ex arce emittit causam reperiens, quod in horto, in quo habitabam sacrificium aliquod decem dierum mulieribus faciundum esset; extra arcem igitur apud Archidemum hoc tempore me manere iussit. ' quum vero illic essem, Theodotes me arcessivit multumque de eis quae tunc facta erant conquestus est et Dionysium vituperavit. ille vero quum audivisset me ad Theodoten ingressum esse, hanc aliam superiori similem reperiens causam a me dissidendi misso quodam interrogavit, an revera vocatus cum Theodote congressus essem. et ego, Sane quidem, inquam. tum ille Iussit vero, inquit, me tibi dicere te nequaquam recte facere, quod Dionem et Dionis amicos pluris semper aestimares, quam ipsum. Haec ita dicta sunt, et iam non domum suam me arcessivit, quasi iam aperte essem Theodotis et Heraclidis amicus, ipsi autem inimicus; neque iam me benevolum sibi duxit, quod Dionis res prorsus perissent. habitavi igitur post extra arcem inter milites mercenarios. accedentes vero ad me tum alii tum ex ministris quidam Athenienses, cives mei, nuntiaverunt, calumnias quasdam adversus me inter peltastas serpere, et aliquos mihi minatos esse necem, sicubi me comprehendissent. hanc igitur salutis viam excogito. mitto ad Archytam reliquosque amicos Tarentum in quibus verser periculis indicans. illi vero civitatis legationem praetexentes mittunt navem triginta remorum et Lamiscum de suis unum. qui quum

Διονυσίου περὶ ἐμοῦ, λέγων ὅτι βουλοίμην ἀπιέναι, καὶ
μηδαμῶς ἄλλως ποιεῖν. ὁ δὲ ξυνωμολόγησε καὶ ἀπέπεμψεν
ἐφόδια δούς· τῶν Δίωνος δὲ χρημάτων οὔτ' ἐγώ τι ἀπῄ-
τουν οὔτε τις ἀπέδωκεν.

Ἐλθὼν δὲ εἰς Πελοπόννησον εἰς Ὀλυμπίαν, Δίωνα
καταλαβὼν θεωροῦντα, ἤγγελλον τὰ γεγονότα. ὁ δὲ τὸν
Δία ἐπιμαρτυράμενος εὐθὺς παρήγγελλεν ἐμοὶ καὶ τοῖς
ἐμοῖς οἰκείοις καὶ φίλοις * παρασκευάζεσθαι τιμωρεῖσθαι C
Διονύσιον, ἡμᾶς *) μὲν ξεναπατίας χάριν (οὕτω γὰρ ἔλεγέ
τε καὶ ἐνόει), αὐτὸν **) δ' ἐκβολῆς ἀδίκου καὶ φυγῆς.
ἀκούσας δ' ἐγὼ τοὺς μὲν φίλους παρακαλεῖν αὐτὸν ἐκέλευον,
εἰ βούλοιντο· ἐμὲ δ', εἶπον ὅτι, ***) σὺ μετὰ τῶν ἄλλων
βίᾳ τινὰ τρόπον σύσσιτον καὶ συνέστιον καὶ κοινωνὸν ἱε-
ρῶν Διονυσίῳ ἐποίησας, ὃς ἴσως ἡγεῖτο διαβαλλόντων πολ-
λῶν ἐπιβουλεύειν ἐμὲ μετὰ σοῦ ἑαυτῷ καὶ τῇ τυραννίδι,
καὶ ὅμως οὐκ ἀπέκτεινεν, * ᾐδέσθη δέ. οὔτ' οὖν ἡλικίαν D
ἔχω συμπολεμεῖν ἔτι σχεδὸν οὐδενί, κοινός τε ὑμῖν εἰμί,
ἄν ποτέ τι πρὸς ἀλλήλους δεηθέντες φιλίας ἀγαθόν τι ποι-
εῖν βουληθῆτε· κακὰ δὲ ἕως ἂν ἐπιθυμῆτε, ἄλλους πα-
ρακαλεῖτε. ταῦτα εἶπον μεμισηκὼς τὴν περὶ Σικελίαν πλά-
νην καὶ ἀτυχίαν. ἀπειθοῦντες δὲ καὶ οὐ πειθόμενοι ταῖς
ὑπ' ἐμοῦ διαλέξεσι πάντων τῶν νῦν γεγονότων κακῶν αὐτοὶ
αἴτιοι ἐγένοντο αὑτοῖς, ὧν, εἰ Διονύσιος ἀπέδωκε τὰ
* χρήματα Δίωνι ἢ καὶ παντάπασι κατηλλάγη, οὐκ ἂν E
ποτε ἐγένετο οὐδέν, ὅσα γε δὴ τἀνθρώπινα· Δίωνα γὰρ
ἐγὼ καὶ τῷ βούλεσθαι καὶ τῷ δύνασθαι κατεῖχον ἂν ῥᾳ-
δίως. νῦν δὲ ὁρμήσαντες ἐπ' ἀλλήλους κακῶν πάντα ἐμ-
πεπλήκασι. καίτοι τήν γε αὐτὴν * Δίων εἶχε βούλησιν 351
ἥνπερ ἂν ἐγὼ φαίην δεῖν ἐμὲ καὶ ἄλλον, ὅστις μέτριος, †)
περί τε τῆς αὑτοῦ δυνάμεως καὶ φίλων καὶ περὶ πόλεως
τῆς αὑτοῦ διανοοῖτ' ἂν εὐεργετῶν ἐν δυνάμει καὶ τιμαῖσι
γενέσθαι τὰ μέγιστα ἐν ταῖς μεγίσταις. ἔστι ††) δὲ οὐκ,
ἄν τις πλούσιον ἑαυτὸν ποιήσῃ καὶ ἑταίρους καὶ πόλιν,

---

*) γρ. ἡμῶν. **) γρ. αὐτοῦ.
***) ἴσ. εἶπον, οἶσθ' ὅτι σύ.
†) ἴσ. ὅστις μετρίως — διανοοῖτ' ἄν. ††) γρ. ἔτι.

venisset, Dionysium rogavit meo nomine, dicens me omnino velle abire nec ullo modo aliter facere. ille consensit et viatico dato me dimisit; de Dionis vero opibus neque ego quid petivi neque quisquam tradidit.

In Peloponnesum vero profectus Olympiam, Dionem offendi ludos spectantem eique nuntiavi quae facta erant. hic autem Iovem testatus statim mihi et cognatis et amicis meis denuntiavit sese paraturum esse ad poenas a Dionysio petendas, tum quod nos hospites laesisset (sic enim et dixit et sensit), tum quod ipsum iniuste in exsilium expulisset. quo quidem audito ego eum iussi amicos ad hoc invitare, si vellent, me autem, dixi, scis per te cum reliquis vi quodammodo mensae et foci et sacrorum socium fuisse Dionysio, qui fortasse ex multorum calumniis putavit me una tecum et sibi et tyrannidi insidias parare, et tamen me non occidit, sed reverentiam quandam adversus me adhibuit. iam quum non sim id aetatis, ut ulli fere amplius in bello auxiliari possim, communis vobis ero, si quando mutuae inter vos amicitiae indigentes bonum quiddam facere volueritis; quamdiu vero malorum cupiditate tenemini, alios advocate. haec dixi erroris et infortunii, quod in Sicilia perpessus eram, odium habens. quum vero illi non parerent nec admonitionibus meis fidem haberent, omnium quae nunc facta sunt malorum sibi ipsi auctores fuerunt, quorum sane nihil umquam factum esset, quantum in rebus humanis fuit, si Dionysius Dioni opes tradidisset vel omnino cum eo reconciliatus esset; Dionem enim ego et voluntate et potestate mea facile continuissem. nunc vero inter se aggressi malis omnia impleverunt. quamquam eandem sane Dio habuit voluntatem quam ego et me et quemvis alium habere censeo oportere, qui de sua et amicorum potestate itemque de civitate sua moderate sentiat: in

ἐπιβουλεύσας καὶ ξυνομότας συναγαγών, πένης ὢν καὶ ἑαυτοῦ μὴ κρατῶν, ὑπὸ δειλίας τῆς πρὸς τὰς ἡδονὰς ἡττημένος, εἶτα τοὺς τὰς οὐσίας κεκτημένους * ἀποκτείνας, B
ἐχθροὺς καλῶν τούτους, διαφορῇ τὰ τούτων χρήματα καὶ τοῖς συνεργοῖς τε καὶ ἑταίροις παρακελεύηται ὅπως μηδεὶς αὐτῷ ἐγκαλεῖ πένης φάσκων εἶναι· ταὐτὸν δὲ καὶ τὴν πόλιν ἂν οὕτω τις εὐεργετῶν τιμᾶται ὑπ' αὐτῆς, τοῖς πολλοῖς τὰ τῶν ὀλίγων ὑπὸ ψηφισμάτων διανέμων, ἢ μεγάλης προεστὼς πόλεως καὶ πολλῶν ἀρχούσης ἐλαττόνων τῇ ἑαυτοῦ πόλει τὰ τῶν σμικροτέρων χρήματα διανέμῃ μὴ κατὰ δίκην. * οὕτω μὲν γὰρ οὔτε Δίων οὔτε ἄλλος ποτὲ οὐδεὶς C
ἐπὶ δύναμιν ἑκὼν εἶσιν ἀλιτηριώδη ἑαυτῷ τε καὶ γένει εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, ἐπὶ πολιτείαν δὲ καὶ νόμων κατασκευὴν τῶν δικαιοτάτων τε καὶ ἀρίστων, οὔτι δι' ὀλιγίστων θανάτων καὶ φυγῶν γιγνομένην. ἃ δὴ Δίων νῦν πράττων, προτιμήσας τὸ πάσχειν ἀνόσια τοῦ δρᾶσαι πρότερον, διευλαβούμενος δὲ μὴ παθεῖν, *) ὅμως ἔπταισεν **) ἐπ' ἄκρον ἐλθὼν τοῦ περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, θαυμαστὸν παθὼν οὐδέν. * ὅσιος γὰρ ἄνθρωπος ἀνοσίων πέρι, σώφρων τε D
καὶ ἔμφρων, τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἄν ποτε διαψευσθείη τῆς ψυχῆς τῶν τοιούτων πέρι, κυβερνήτου δὲ ἀγαθοῦ πάθος ἂν ἴσως οὐ θαυμαστὸν εἰ πάθοι, ὃν χειμὼν μὲν ἐσόμενος οὐκ ἂν πάνυ λάθοι, χειμώνων δὲ ἐξαίσιον καὶ ἀπροσδόκητον μέγεθος λάθοι τ' ἂν ***) καὶ λαθὸν κατακλύσειε βίᾳ. ταὐτὸν δὴ καὶ Δίωνα ἔσφηλε δι' ὀλιγίστων· κακοὶ μὲν γὰρ ὄντες αὐτὸν σφόδρα οὐκ ἔλαθον οἱ σφήλαντες, ὅσον * δὲ E
ὕψος ἀμαθίας εἶχον καὶ τῆς ἄλλης μοχθηρίας τε καὶ λαιμαργίας, ἔλαθον· ᾧ δὴ σφαλεὶς κεῖται, Σικελίαν πένθει περιβαλὼν μυρίῳ.

Τὰ δὴ μετὰ τὰ νῦν ῥηθέντα ἃ ξυμβουλεύω, * σχεδὸν 352
εἴρηταί τέ μοι καὶ εἰρήσθω· ὧν δ' ἐπανέλαβον ἕνεκα τὴν εἰς Σικελίαν ἄφιξιν τὴν δευτέραν, ἀναγκαῖον εἶναι ἔδοξέ μοι ῥηθῆναι δεῖν διὰ τὴν ἀτοπίαν καὶ ἀλογίαν τῶν γενο-

---

*) γρ. δὲ παθεῖν. **) γρ. ἔπεσεν.
***) γρ. λάθοι τ' ἄν.

potentia enim et honoribus constitutus maxima maximis in rebus beneficia voluit conferre. nec vero hoc fit quum quis se ipsum et amicos et cives opulentos reddit insidiis paratis et coniuratis collectis, dum pauper est et sui impotens et per ignaviam voluptatibus succumbens, deinde opulentos interficit hosque inimicos vocat et eorum opes dissipat et socios amicosque adhortatur ne quis opprobri causa ipsum pauperem dicat esse; neque etiam illud fieri potest, quum quis civitatem sic beneficiis allicit et ab ea honoratur, ut multis ea quae paucorum sint ex decreto distribuat, vel ita ut, si magnae civitati multis minoribus imperanti praefectus sit, minorum opes iniustae suae distribuat civitati. sic enim neque Dio neque alius quis umquam sua sponte ad potentiam aggredietur quae et sibi et generi suo in perpetuum foret exitiosa, sed ad rem publicam et legum iustissimarum optimarumque constitutionem, ne a minimis quidem caedibus et exsiliis proficiscentem. quae sane dum nunc Dio fecit et impia pati quam facere maluit, licet ne pateretur caveret, tamen cecidit quum iam ad summum hoc pervenisset ut hostibus superior evaderet, nihil miri perpessus. pium enim hominem temperantemque et sapientem in universum quidem numquam impiorum animus fallet, gubernatoris tamen boni affectio si fortasse ei accidat, non sit mirandum, quem futura quidem tempestas omnino non latuerit, immensa vero et inexspectata tempestatum vis latere latensque vi potuerit obruere. idem igitur Dionem fefellit saltem; malos enim esse, qui ipsum perdiderint, probe quidem perspectum habuit, quo autem imperitiae reliquaeque improbitatis et insatiabilis cupiditatis progressi essent, nescivit: quo sane deceptus iacet, Siciliam luctu implens incredibili.

His igitur relatis, quae suadeo, a me dicta sunt et dicta sunto. repetivi autem secundam in Siciliam profectionem, propterea quod necessarium esse putavi

μένων. εἰ δ' ἄρα τινὶ τὰ νῦν ῥηθέντα εὐλογώτερα ἐφάνη καὶ προφάσεις πρὸς τὰ γενόμενα ἱκανὰς ἔχειν ἔδοξέ τῳ, μετρίως ἂν ἡμῖν καὶ ἱκανῶς εἴη τὰ νῦν εἰρημένα.

Η.

Πλάτων τοῖς Δίωνος οἰκείοις τε καὶ ἑταίροις εὖ πράττειν.

Ἃ δ' ἂν διανοηθέντες μάλιστα εὖ πράττοιτε, ὄντως πειράσομαι ταῦθ' ὑμῖν κατὰ δύναμιν διεξελθεῖν. ἐλπίζω δὲ οὐχ ὑμῖν μόνοις ξυμβουλεύσειν τὰ ξυμφέροντα, μάλιστά γε μὴν ὑμῖν, καὶ δευτέροις πᾶσι * τοῖς ἐν Συρακούσαις, τρί- C
τοις δὲ ὑμῶν καὶ τοῖς ἐχθροῖς καὶ πολεμίοις, πλὴν εἴ τις αὐτῶν ἀνοσιουργὸς γέγονε· ταῦτα γὰρ ἀνίατα καὶ οὐκ ἄν ποτέ τις αὐτὰ ἐκνίψειε. νοήσατε δὲ ἃ λέγω νῦν.

Ἔσθ' ὑμῖν κατὰ Σικελίαν πᾶσαν λελυμένης τῆς τυραννίδος πᾶσα μάχη περὶ αὐτῶν τούτων, τῶν μὲν βουλομένων ἀναλαβεῖν πάλιν τὴν ἀρχήν, τῶν δὲ τῇ τῆς τυραννίδος ἀποφυγῇ τέλος ἐπιθεῖναι. ξυμβουλὴ δὴ περὶ τῶν τοιούτων ὀρθὴ δοκεῖ ἑκάστοτε τοῖς * πολλοῖς εἶναι ταῦτα ξυμ- D
βουλεύειν δεῖν ἃ τοὺς μὲν πολεμίους ὡς πλεῖστα κακὰ ἐξεργάσεται, τοὺς δὲ φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθά· τὸ δὲ οὐδαμῶς ῥάδιον, πολλὰ κακὰ δρῶντα τοὺς ἄλλους μὴ οὐ καὶ πάσχειν αὐτὸν πολλὰ ἕτερα. δεῖ δὲ οὐ μακρὰν ἐλθόντας ποι τὰ τοιαῦτα ἐναργῶς ἰδεῖν, ἀλλ' ὅσα νῦν γέγονε τῇδε αὐτοῦ περὶ Σικελίαν, τῶν μὲν ἐπιχειρούντων δρᾶν, τῶν δὲ ἀμύνασθαι τοὺς δρῶντας· ἃ κἂν ἄλλοις μυθολογοῦντες ἱκανοὶ γίγνοισθ' * ἂν ἑκάστοτε διδάσκαλοι. τούτων μὲν E
δὴ σχεδὸν οὐκ ἀπορία· τῶν δὲ ὅσα γένοιτ' ἂν ἢ πᾶσι συμφέροντα ἐχθροῖς τε καὶ φίλοις ἢ ὅτι σμικρότατα κακὰ

de ea exponere ob eorum quae facta sunt admirabilitatem ac temeritatem. quodsi cui nunc relata rationi magis consentanea iustisque de causis facta videbuntur, recte nobis satisque nunc dicta erunt.

EPISTOLA VIII.

Plato Dionis cognatis et amicis salutem.

Quibus autem consiliis consequi possitis quam vobis precor salutem prosperrimumque rerum vestrarum successum, revera conabor vobis quoad eius potero exponere. atque spero non vobis modo quae conducant suasurum esse, quamquam maxime vobis, verum etiam omnibus qui sunt Syracusis, et tertio inimicis quoque et hostibus vestris, nisi si quis eorum scelestus fuerit; haec sunt enim insanabilia, nec umquam aliquis ea eluere poterit. animadvertite vero quae nunc dico.

Omnis vestra nunc per Siciliam contentio soluta tyrannide in hoc versatur quod alii rursus principatum suscipere volunt, alii tyrannidis solutioni finem cogitant imponere. consilium autem de talibus rectum semper multitudini videtur hoc esse ut ea suadeas unde hostes plurimis afficiantur malis, amici vero plurima percipiant bona. nequaquam vero facile est, multa mala ceteris inferentem non ipsum multa alia perpeti. nec vero est quod longe abeamus ut clare haec perspiciamus, sed satis est ea quae nunc hic in Sicilia geruntur intueri, dum alii mala inferre, alii inferentes propulsare conantur: quae aliis quoque narrantes idonei omni tempore eritis doctores. et in his quidem nulla fere difficultas inest; quae vero omnibus conducant inimicis et amicis, vel quae quam minimum mali ambo-

ἀμφοῖν, ταῦτα οὔτε ῥᾴδιον ὁρᾶν οὔτε ἰδόντα ἐπιτελεῖν, εὐχῇ δὲ προςέοικεν ἡ τοιαύτη ξυμβουλή τε καὶ ἐπιχείρησις τοῦ λόγου. ἔστω δὴ παντάπασι μὲν εὐχή τις (ἀπὸ γὰρ θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον * ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν), 353
ἐπιτελὴς δ' εἴη σημαίνουσα ἡμῖν τοιόνδε τινὰ λόγον. νῦν ὑμῖν καὶ τοῖς πολεμίοις σχεδόν, ἐξ οὗπερ γέγονεν ὁ πόλεμος, συγγένεια ἄρχει μία διὰ τέλους, ἥν ποτε κατέστησαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐς ἀπορίαν ἐλθόντες τὴν ἅπασαν, τόθ' ὅτε κίνδυνος ἐγένετο ἔσχατος Σικελίᾳ τῇ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Καρχηδονίων ἀνάστατον ὅλην ἐκβαρβαρωθεῖσαν γενέσθαι. τότε γὰρ εἵλοντο Διονύσιον μὲν ὡς νέον καὶ πολεμικὸν ἐπὶ τὰς τοῦ πολέμου πρεπούσας * αὐτῷ πράξεις, σύμβουλον B
δὲ καὶ πρεσβύτερον Ἱππαρῖνον, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς Σικελίας αὐτοκράτορας, ὥς φασι, τυράννους ἐπονομάζοντες. καὶ εἴτε δὴ θείαν τις ἡγεῖσθαι βούλεται τύχην καὶ θεὸν εἴτε τὴν τῶν ἀρχόντων ἀρετὴν εἴτε καὶ τὸ ξυναμφότερον μετὰ τῶν τότε πολιτῶν τῆς σωτηρίας αἰτίαν ξυμβῆναι γενομένην, ἔστω ταύτῃ ὅπῃ τις ὑπολαμβάνει· σωτηρία δ' οὖν οὕτως συνέβη τοῖς τότε γενομένοις. τοιούτων οὖν αὐτῶν γεγονότων δίκαιόν που τοῖς σώσασι * πάντας χάριν ἔχειν. εἰ δέ C
τι τὸν μετέπειτα χρόνον ἡ τυραννὶς οὐκ ὀρθῶς τῇ τῆς πόλεως δωρεᾷ κατακέχρηται, τούτων δίκας τὰς μὲν ἔχει, τὰς δὲ τινέτω. τίνες οὖν δὴ δίκαι ἀναγκαίως ὀρθαὶ γίγνοιντ' ἂν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς; εἰ μὲν ῥᾳδίως ὑμεῖς ἀποφυγεῖν οἷοί τ' ἦτε αὐτοὺς καὶ ἄνευ μεγάλων κινδύνων καὶ πόνων, ἢ ἐκεῖνοι ἑλεῖν εὐπετῶς πάλιν τὴν ἀρχήν, οὐδ' ἂν συμβουλεύειν οἷόν τ' ἦν τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι· νῦν δ' ἐννοεῖν ὑμᾶς ἀμφοτέρους * χρεὼν καὶ D
ἀναμιμνήσκεσθαι ποσάκις ἐν ἐλπίδι ἑκάτεροι γεγόνατε τοῦ νῦν οἴεσθαι σχεδὸν ἀεί τινος σμικροῦ ἐπιδεεῖς εἶναι τὸ μὴ πάντα κατὰ νοῦν πράττειν· καὶ δὴ καὶ ὅτι τὸ σμικρὸν τοῦτο μεγάλων καὶ μυρίων κακῶν αἴτιον ἑκάστοτε ξυμβαίνει γιγνόμενον, καὶ πέρας οὐδέν ποτε τελεῖται, ξυνάπτει δὲ ἀεὶ παλαιὰ τελευτὴ δοκοῦσα ἀρχῇ φυομένῃ νέᾳ, διολέσθαι δ' ὑπὸ τοῦ κύκλου τούτου κινδυνεύσει καὶ τὸ τυραννικὸν ἅπαν καὶ * τὸ δημοτικὸν γένος, ἥξει δέ, ἐάνπερ τῶν εἰκό- E

bus afferant, ea neque facilia sunt ad cognoscendum neque, si cognita fuerint, ad perficiendum. immo eiusmodi consilium et talis sententiae expositio voto sunt similia. esto igitur omnino votum quoddam (a diis enim cuique et dicendi et cogitandi semper initium est sumendum), perfectum autem fuerit talem quandam vobis rationem significans. nunc vobis et hostibus fere, a quo tempore bellum fuit, una perpetuo familia dominatur, quam olim constituerunt patres vestri, quum ad summam pervenissent rerum desperationem, eo tempore quo summum in periculum venerat Sicilia Graecorum ne a Carthaginiensibus tota eversa barbarorum naturam sibi indueret. tunc enim elegerunt Dionysium quippe iuvenem reique militaris peritum ad actiones militares ei convenientes, consiliarium vero et seniorem Hipparinum ad Siciliae salutem, dominatores, ut dicunt, tyrannos vocantes. et sive quis divinam fortunam et deum sive principum virtutem sive utrumque cum civibus qui tunc fuerunt salutis causam fuisse volt existimare, est ita ut quispiam putaverit: salus certe ita eis quae tunc gerebantur obtigit. quum igitur tales illi fuerint, par est servatoribus omnes gratiam habere. si vero postero tempore tyrannis civitatis dono non recte usa est, eius rei partim poenas dat, partim pendito. quaenam autem poenae necessario rectae fuerint in hoc rerum statu? si quidem vos facile eos effugere possetis et sine magnis periculis laboribusque, aut illi facile principatum rursus arripere possent, ne suadere quidem possem ea quae dicturus sum; nunc autem ambos vos considerare oportet et in memoriam revocare, quoties utrique in hac spe constituti sitis ut putaretis fere semper parvum quiddam deesse atque obstare quominus omnia ex animi sententia succederent; atque etiam hoc reputate parvum hoc magnorum et infinitorum malorum semper causam esse nec finem umquam habere, sed qui veteris mali videatur finis,

των γίγνεταί τι καὶ ἀπευκτῶν, σχεδὸν εἰς ἐρημίαν τῆς
Ἑλληνικῆς φωνῆς Σικελία πᾶσα, Φοινίκων ἢ Ὀπικῶν με-
ταβαλοῦσα εἴς τινα δυναστείαν καὶ κράτος. τούτων δὴ χρὴ
πάσῃ προθυμίᾳ πάντας τοὺς Ἕλληνας τέμνειν φάρμακον.
εἰ μὲν δή τις ὀρθότερον ἄμεινόν τ' ἔχει τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ῥη-
θησομένου, ἐνεγκὼν εἰς τὸ μέσον * ὀρθότατα φιλέλλην ἂν 354
λεχθείη· ὃ δέ μοι φαίνεταί πῃ τὰ νῦν, ἐγὼ πειράσομαι
πάσῃ παῤῥησίᾳ καὶ κοινῷ τινὶ δικαίῳ λόγῳ χρώμενος δη-
λοῦν. λέγω γὰρ δὴ διαιτητοῦ τινὰ τρόπον διαλεγόμενος ὡς
δυοῖν τυραννεύσαντί τε καὶ τυραννευθέντι, ὡς ἑνὶ ἑκατέρῳ
παλαιὰν ἐμὴν ξυμβουλήν. καὶ νῦν δ' ὅ γ' ἐμὸς λόγος ἂν
εἴη ξύμβουλος τυράννῳ παντὶ φεύγειν μὲν τοὔνομά τε καὶ
τοὖργον τοῦτο, εἰς βασιλείαν δέ, εἰ δυνατὸν εἴη, μεταβα-
λεῖν. δυνατὸν * δέ, ὡς ἔδειξεν ἔργῳ σοφὸς ἀνὴρ καὶ ἀγα- B
θὸς Λυκοῦργος, ὃς ἰδὼν τὸ τῶν οἰκείων γένος ἐν Ἄργει
καὶ Μεσήνῃ ἐκ βασιλέων εἰς τυράννων δύναμιν ἀφικομέ-
νους καὶ διαφθείραντας ἑαυτούς τε καὶ τὴν πόλιν ἑκατέρους
ἑκατέραν, δείσας περὶ τῆς αὑτοῦ πόλεως ἅμα καὶ γένους
φάρμακον ἐπήνεγκε τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν καὶ τὸν τῶν
ἐφόρων δασμὸν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς σωτήριον, ὥστε γε-
νεὰς τοσαύτας ἤδη μετ' εὐκλείας σώζεσθαι, νόμος ἐπειδὴ
* κύριος ἐγένετο βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐκ ἄν- C
θρωποι τύραννοι νόμων. ὃ δὴ καὶ νῦν οὑμὸς λόγος πᾶσι
παρακελεύεται, τοῖς μὲν τυραννίδος ἐφιεμένοις ἀποτρέπε-
σθαι καὶ φεύγειν φυγῇ ἀπλήστως *) πεινώντων εὐδαιμό-
νισμα ἀνθρώπων καὶ ἀνοήτων, εἰς βασιλέως δ' εἶδος πει-
ρᾶσθαι μεταβάλλειν καὶ δουλεῦσαι νόμοις βασιλικοῖς, τὰς
μεγίστας τιμὰς κεκτημένους παρ' ἑκόντων τε ἀνθρώπων
καὶ τῶν νόμων. τοῖς δὲ δὴ ἐλεύθερα * διώκουσιν ἤθη καὶ D
φεύγουσι τὸν δούλειον ζυγὸν ὡς ὂν κακόν, εὐλαβεῖσθαι
ξυμβουλεύοιμ' ἂν μή ποτε ἀπληστίᾳ ἐλευθερίας ἀκαίρου τι-
νὸς εἰς τὸ τῶν προγόνων νόσημα ἐμπέσωσιν, ὃ διὰ τὴν
ἄγαν ἀναρχίαν οἱ τότε ἔπαθον, ἀμέτρῳ ἐλευθερίας χρώμε-
νοι ἔρωτι. οἱ γὰρ πρὸ Διονυσίου καὶ Ἱππαρίνου ἀρξάν-
των **) Σικελιῶται τότε, ὡς ᾤοντο, εὐδαιμόνως ἔζων,

*) γρ. ἀπλήστῳ. **) γρ. ἄρξαντες.

eum novo semper suborienti principio annecti, et per hunc orbem tyrannicum totum et populare genus periturum esse omnemque Siciliam, si quid veri similium et abominandorum evenerit, ad graecae linguae fere oblivionem redactum iri, in Phoenicum vel Opicorum potestatem et imperium delapsam. ad quod quidem omnes Graecos omni studio remedium oportet comparare. iam si quis rectius quid et melius habet eo quod dicturus sum, is in medium proferens rectissime Graeciae amans dicetur. quod autem mihi videtur, id ego nunc conabor omni libertate et communi quodam iusto sermone utens declarare. dico videlicet arbitri cuiusdam instar disserens utrique duorum qui sunt, tyrannidem exercenti et ei subiecto, hoc quod iam dudum suasi. et nunc sane sermo meus cuivis tyranno suadet ut et nomen et rem hanc fugiat et, si fieri potest, in regnum commutet. fieri autem potest, ut re ipsa sapiens et bonus vir Lycurgus ostendit, qui quum vidisset cognatorum suorum genus Argis et Mesenae e regibus ad tyrannorum potestatem delapsos et corrumpentes se ipsos et civitatem utrosque utramque, timens civitati suae simulque generi remedium attulit senatorum magistratum et ephororum distributionem in regalis imperii salutem; quo factum est per tot iam saecla cum gloria servatum sit, postquam lex vera exstitit regina hominum, non homines tyranni legum. quod quidem etiam sermo nunc meus omnibus suadet qui tyrannidem appetunt, ut aversentur eam et longissime fugiant hominum insatiabili cupiditate ardentium et insipientium felicitatem, in regni vero speciem eam conentur commutare et legibus regiis serviant, maximos honores a volentibus et hominibus et legibus consequuturi. eis vero qui liberos mores persequuntur et iugum servile ut malum fugiunt, suadeo ut caveant ne umquam inexplebili intempestivae cuiusdam libertatis cupiditate ducti in maiorum morbum incidant, quo la-

τρυφῶντές τε καὶ ἅμα ἀρχόντων ἄρχοντες· οἳ καὶ τοὺς
δέκα στρατηγοὺς κατέλευσαν βάλλοντες τοὺς πρὸ Διονυ-
σίου, κατὰ * νόμον οὐδένα κρίναντες, ἵνα δὴ δουλεύοιεν B
μηδενὶ μήτε σὺν δίκῃ μήτε νόμῳ δεσπότῃ, ἐλεύθεροι δ'
εἶεν πάντῃ πάντως· ὅθεν αἱ τυραννίδες ἐγένοντο αὐτοῖς.
δουλεία γὰρ καὶ ἐλευθερία ὑπερβάλλουσα μὲν ἑκατέρα
πάγκακον, ἔμμετρος δὲ οὖσα πανάγαθον· μετρία δὲ ἡ
θεῷ δουλεία, ἄμετρος δὲ ἡ τοῖς ἀνθρώποις· θεὸς δὲ ἀν-
θρώποις σώφροσι νόμος, * ἄφροσι δὲ ἡδονή. τούτων δὴ 355
ταύτῃ πεφυκότων, ἃ ξυμβουλεύω Συρακοσίοις πᾶσι, φρά-
ζειν παρακελεύομαι τοῖς Δίωνος φίλοις ἐκείνου καὶ ἐμὴν
κοινὴν ξυμβουλήν· ἐγὼ δὲ ἑρμηνεύσω ἃ ἐκεῖνος ἔμπνους
ὢν καὶ δυνάμενος εἶπεν *) νῦν πρὸς ὑμᾶς. τίν' οὖν δή
τις ἂν εἴποι λόγον ἀποφαίνεται ἡμῖν περὶ τῶν νῦν παρόν-
των ἡ Δίωνος ξυμβουλή; τόνδε.

Δέξασθε, ὦ Συρακόσιοι, πάντων πρῶτον νόμους,
οἵτινες ἂν ὑμῖν φαίνωνται μὴ πρὸς χρηματισμὸν * καὶ B
πλοῦτον τρέψοντες τὰς γνώμας ὑμῶν μήτ' ἐπιθυμίας, ἀλλ'
ὄντων τριῶν, ψυχῆς καὶ σώματος, ἔτι δὲ χρημάτων, τὴν
τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἐντιμοτάτην ποιοῦντες, **) δευτέραν δὲ
τὴν τοῦ σώματος, ὑπὸ τῇ τῆς ψυχῆς κειμένην, τρίτην δὲ
καὶ ὑστάτην τὴν τῶν χρημάτων τιμήν, δουλεύουσαν τῷ
σώματί τε καὶ τῇ ψυχῇ. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀπεργαζόμενος
θεσμὸς νόμος ἂν ὀρθῶς ὑμῖν εἴη κείμενος, * ὄντως εὐδαί- C
μονας ἀποτελῶν τοὺς χρωμένους· ὁ δὲ τοὺς πλουσίους
εὐδαίμονας ὀνομάζων λόγος αὐτός τε ἄθλιος, γυναικῶν
καὶ παίδων ὢν λόγος ἄνους, τοὺς πειθομένους τε ἀπεργά-
ζεται τοιούτους. ὅτι δ' ἀληθῆ ταῦτ' ἐγὼ παρακελεύομαι,
ἐὰν γεύσησθε τῶν νῦν λεγομένων περὶ νόμων, ἔργῳ γνώ-
σεσθε· ἡ δὴ βάσανος ἀληθεστάτη δοκεῖ γίγνεσθαι τῶν
πάντων πέρι. δεξάμενοι δὲ τοὺς τοιούτους νόμους, ἐπειδὴ
κατέχει κίνδυνος Σικελίαν, καὶ * οὔτε κρατεῖτε ἱκανῶς οὔτ' D
αὖ διαφερόντως κρατεῖσθε, δίκαιον ἂν ἴσως καὶ ξυμφέρον
γίγνοιτο ὑμῖν πᾶσι μέσον τεμεῖν, τοῖς τε φεύγουσι τῆς ἀρ-

*) ἴσ. εἴποι ἄν. **) γρ. χρημάτων, πρώτην μὲν τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ἔχειν δεῖ.

borarunt illi propter nimiam dissolutionem immoderato libertatis amore flagrantes. nam Siculi illi ante Dionysi et Hipparini imperium beate, ut sibi videbantur, vixerunt luxuria diffluentes simulque imperantibus imperantes; qui etiam decem exercitus duces ante Dionysium lapidarunt nulla ex lege iudicatos, ut scilicet nemini servirent neque ex lege domina, sed liberi omni omnino modo essent; unde tyrannides eis exortae sunt. servitus enim et libertas modum excedens utraque prorsus mala, moderata vero perquam bona est; moderata est servitus quam deo servimus, immoderata quam hominibus; et deus hominibus sapientibus lex est, insipientibus voluptas. quae quidem quum se sic habeant, quae suadeo Syracusiis omnibus, ea iubeo significari Dionis amicis ut commune illius et meum consilium; ego vero interpretabor quae ille, si spiraret et loqui posset, nunc vobis diceret. quid igitur, dixerit quispiam, nobis declarat de praesente rerum conditione Dionis consilium? hoc.

Accipite, Syracusii, omnium primum leges, quae videantur vobis non ad quaestum et divitias neque ad cupiditates animos vestros convertere, sed, quum tria sint, animus, corpus et opes, animi virtutem plurimi aestiment, secundo loco corporis praestantiam animi virtuti subiectam, et tertio ultimoque loco opes, corpori et animo servientes. et hoc quidem quae efficit praescriptio, lex vobis recte posita erit, vere beatos reddens qui ea utentur, ratio contra quae divites felices nominat et ipsa misera est, quippe quae mulierum ac puerorum insipiens sit oratio, et qui ei parent hos quoque miseros efficit. me autem vera haec monere, si quae nunc de legibus dixi experti fueritis, re cognoscetis, quae quidem probatio verissima videtur esse omnibus in rebus. huiusmodi igitur legibus acceptis, quum Sicilia in periculum venerit, ut neque imperetis satis neque imperio admodum subiecti sitis, iustum for-

χῆς τὴν χαλεπότητα ὑμῖν καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς πάλιν ἐρῶσι τυχεῖν, ὧν οἱ πρόγονοι τότε, τὸ μέγιστον, ἔσωσαν ἀπὸ βαρβάρων τοὺς Ἕλληνας, ὥςτ᾽ ἐξεῖναι περὶ πολιτείας νῦν ποιεῖσθαι λόγους· ἐῤῥύουσι δὲ τότε οὔτε λόγος οὔτ᾽ ἐλπὶς ἐλείπετ᾽ ἂν οὐδαμῇ οὐδαμῶς. νῦν οὖν τοῖς μὲν ἐλευθερία γιγνέσθω μετὰ βασιλικῆς ἀρχῆς, τοῖς δὲ ἀρχὴ * ὑπεύθυνος E
βασιλική, δεσποζόντων νόμων τῶν τε ἄλλων πολιτῶν καὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν, ἄν τι παράνομον πράττωσιν. ἐπὶ δὲ τούτοις ξύμπασιν ἀδόλῳ γνώμῃ καὶ ὑγιεῖ μετὰ θεῶν βασιλέα στήσασθε, πρῶτον μὲν τὸν ἐμὸν υἱὸν χαρίτων ἕνεκα διττῶν, τῆς τε παρ᾽ ἐμοῦ καὶ τῆς παρὰ τοῦ ἐμοῦ πατρός· ὁ μὲν γὰρ ἀπὸ βαρβάρων ἠλευθέρωσεν ἐν τῷ τότε χρόνῳ τὴν πόλιν, ἐγὼ δὲ ἀπὸ τυράννων νῦν δίς, * ὧν αὐ- 356
τοὶ μάρτυρες ὑμεῖς γεγόνατε. δεύτερον δὲ δὴ ποιεῖσθε βασιλέα τὸν τῷ μὲν ἐμῷ πατρὶ ταὐτὸν κεκτημένον ὄνομα, υἱὸν δὲ Διονυσίου, χάριν τῆς τε νῦν βοηθείας καὶ ὁσίου τρόπου· ὃς γενόμενος τυράννου πατρὸς ἑκὼν τὴν πόλιν ἐλευθεροῖ, τιμὴν αὑτῷ καὶ γένει ἀείζωον ἀντὶ τυραννίδος ἐφημέρου καὶ ἀδίκου κτώμενος. τρίτον δὲ προκαλεῖσθαι χρὴ βασιλέα γίγνεσθαι Συρακουσῶν, ἑκόντα ἑκούσης τῆς πόλεως, τὸν νῦν τοῦ τῶν πολεμίων * ἄρχοντα στρατοπέ- B
δου, Διονύσιον τὸν Διονυσίου, ἐὰν ἐθέλῃ ἑκὼν εἰς βασιλέως σχῆμα ἀπαλλάττεσθαι, δεδιὼς μὲν τὰς τύχας, ἐλεῶν δὲ πατρίδα καὶ ἱερῶν ἀθεραπευσίαν καὶ τάφους, *) μὴ διὰ φιλονεικίαν πάντως πάντ᾽ ἀπολέσῃ βαρβάροις ἐπίχαρτος γενόμενος. τρεῖς δ᾽ ὄντας βασιλέας, εἴτ᾽ οὖν τὴν Λακωνικὴν δύναμιν αὐτοῖς δόντες εἴτε ἀφελόντες καὶ ξυνομολογησάμενοι, καταστήσασθε **) τρόπῳ τινὶ τοιῷδε, ὃς εἴρηται μὲν καὶ πρότερον ὑμῖν, ὅμως * δ᾽ ἔτι καὶ νῦν C
ἀκούετε. ἐὰν ἐθέλῃ τὸ γένος ὑμῖν τὸ Διονυσίου τε καὶ Ἱππαρίνου ἐπὶ σωτηρίᾳ Σικελίας παύσασθαι τῶν νῦν παρόντων κακῶν, τιμὰς αὐτοῖς καὶ γένει ***) λαβόντες εἴς τε τὸν ἔπειτα καὶ τὸν νῦν χρόνον, ἐπὶ τούτοις καλεῖτε, ὥςπερ

*) ἴσ. τάφων.

) γρ. καταστήσατε. ἴσ. ἀφελόντες, ξυνομολογησάμενοι καταστήσασθε. *) γρ. γένη.

tasse et utile vobis omnibus fuerit medium tenere, tum eis qui principatus asperitatem fugitis tum eis qui contra dominationem assequi cupitis, quorum maiores tunc, quod maximum est, Graecos e barbaris servarunt, ut nunc de re publica disserere liceat; qui si tunc periissent, neque sermo neque spes ulla omnino reliqua esset. nunc igitur his quidem libertas obtingat cum imperio regali, illis autem imperium regale lege adstrictum, ita ut leges dominentur tum ceteris civibus tum ipsis regibus, si quid iniqui fecerint. ad haec autem omnia mente sana et a dolo aliena diis iuvantibus regem constituite; ac primum quidem filium meum, mea et patris mei gratia; hic enim a barbaris illo tempore civitatem liberavit, et ego a tyrannis nunc bis, quorum testes vos ipsi mihi fuistis. secundum vero regem create eum qui patris mei nomen habet, filium Dionysii, tum praesentis auxilii tum sanctorum morum gratia, qui patre natus tyranno ultro civitatem liberat, honorem et sibi et generi perpetuum pro fragili et iniusta tyrannide comparans. tertium deinde invitare oportet, ut rex Syracusiorum exsistat volens volente civitate, qui nunc exercitus hostium dux est, Dionysium Dionysi filium, si sua sponte ad regis speciem transire voluerit, timens vicissitudinem fortunae miserensque patriae et templorum et sepulcrorum dirutorum, ne ob contentionis studium omnia prorsus perdens barbaros gaudio cumulet. hos autem tres reges, sive Laconicam potestatem eis dantes sive adimentes, communi consensu create hoc modo, qui et ante vobis dictus et nunc quoque adhuc vobis audiendus est. si Dionysi et Hipparini genus ad Siciliae salutem malis praesentibus finem imponere voluerit, honores et sibi et stirpi tum in posterum tum in praesens tempus concilians, hac eos conditione vocate, ut iam ante dictum est, legatos quos illi voluerint constituentes qui gratiae reconciliandae auctoritatem habeant, sive hinc sive foris peten-

καὶ πρότερον ἐῤῥήθη, πρέσβεις οὓς ἂν ἐθελήσωσι κυρίους
ποιησάμενοι τῶν διαλλαγῶν, εἴτε τινὰς αὐτόθεν εἴτε ἔξω-
θεν εἴτε ἀμφότερα, καὶ ὁπόσους ἂν συγχωρήσωσι. τού-
τους δ' ἐλθόντας νόμους μὲν πρῶτον * θεῖναι καὶ πολι- D
τείαν τοιαύτην, ἐν ᾗ βασιλέας ἁρμόττει γίγνεσθαι κυρίους
ἱερῶν τε καὶ ὅσων ἄλλων πρέπει τοῖς γενομένοις ποτὲ εὐερ-
γέταις· πολέμου δὲ καὶ εἰρήνης ἄρχοντας νομοφύλακας
ποιήσασθαι ἀριθμὸν τριάκοντα καὶ πέντε μετά τε δήμου
καὶ βουλῆς. δικαστήρια δὲ ἄλλα μὲν ἄλλων, θανάτου δὲ
καὶ φυγῆς τούς τε πέντε καὶ τριάκοντα ὑπάρχειν. πρὸς
τούτοις τε ἐκλεκτοὺς γίγνεσθαι δικαστὰς ἐκ τῶν νῦν ἀεὶ
περυσινῶν ἀρχόντων, * ἕνα ἀφ' ἑκάστης τῆς ἀρχῆς τὸν E
ἄριστον δόξαντ' εἶναι καὶ δικαιότατον· τούτους δὲ τὸν
ἐπιόντα ἐνιαυτὸν δικάζειν ὅσα θανάτου καὶ δεσμοῦ καὶ με-
ταστάσεως τῶν πολιτῶν· βασιλέα δὲ τῶν τοιούτων δικῶν
μὴ ἐξεῖναι δικαστὴν γίγνεσθαι, καθάπερ ἱερέα, φόνου κα-
θαρεύοντα καὶ * δεσμοῦ καὶ φυγῆς. Ταῦθ' ὑμῖν ἐγὼ καὶ 357
ζῶν διενοήθην γίγνεσθαι καὶ νῦν διανοοῦμαι. καὶ τότε
κρατήσας τῶν ἐχθρῶν μεθ' ὑμῶν, εἰ μὴ ξενικαὶ ἐριννύες
ἐκώλυσαν, κατέστησα ἂν ᾗπερ καὶ διενοούμην, καὶ μετὰ
ταῦτα Σικελίαν ἂν τὴν ἄλλην, εἴπερ ἔργα ἐπὶ νῷ ἐγίγνετο,
κατῴκισα, τοὺς μὲν βαρβάρους ἣν νῦν ἔχουσιν ἀφελόμενος,
ὅσοι μὴ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας διεπολέμησαν πρὸς
τὴν τυραννίδα, τοὺς δ' ἔμπροσθεν οἰκητὰς τῶν Ἑλληνικῶν
* τόπων εἰς τὰς ἀρχαίας καὶ πατρῴας οἰκήσεις κατοικίσας. B
ταὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ νῦν πᾶσι συμβουλεύω κοινῇ διανοη-
θῆναι καὶ πράττειν τε καὶ παρακαλεῖν ἐπὶ ταύτας τὰς
πράξεις πάντας, τὸν μὴ ἐθέλοντα δὲ πολέμιον ἡγεῖσθαι
κοινῇ. ἔστι δὲ ταῦτα οὐκ ἀδύνατα· ἃ γὰρ ἐν δυοῖν τε
ὄντα ψυχαῖν τυγχάνει καὶ λογισαμένοις εὑρεῖν βέλτιστα
ἑτοίμως ἔχει, ταῦτα δὲ σχεδὸν ὁ κρίνων ἀδύνατα οὐκ εὖ
φρονεῖ. λέγω δὲ τὰς δύο τήν τε * Ἱππαρίνου τοῦ Διονυ- C
σίου υἱέος καὶ τὴν τοῦ ἐμοῦ υἱέος· τούτοιν γὰρ ξυνομο-
λογησάντοιν τοῖς γε ἄλλοις Συρακουσίοις οἶμαι πᾶσιν ὅσοι-
περ τῆς πόλεως κήδονται ξυνδοκεῖν. ἀλλὰ θεοῖς τε πᾶσι
τιμὰς μετ' εὐχῶν δόντες τοῖς τε ἄλλοις ὅσοις μετὰ θεῶν

tes sive utrumque, et quot illi concesserint. hi vero quum convenerint, primum leges ferant et eiusmodi rem publicam constituant in qua reges, ut decet, praefecti sint sacris reliquisque rebus quarum procuratio conveniat in viros olim de patria bene meritos. belli et pacis principes statuite legum custodes triginta quinque cum populo et senatu. iudicia alia aliorum sunto, mortis vero et exsili iudices sunto triginta illi quinque. ad hos electi iudices constituantur ex eorum semper numero qui anno ante magistratum gesserint, unus ex quoque magistratu, qui se optimum et iustissimum exhibuerit; hi per annum sequentem de morte et vinclis et exsilio civium iudicanto; regi vero huiusmodi iudiciorum ne liceat iudici esse, ut, quemadmodum sacerdos, a caede et vinclis et exsilio purus sit. De his ut vobis contingerent vivus ego cogitavi et nunc cogito. et tunc si vobiscum inimicis superior evasissem, quod quidem contigisset, nisi externae furiae impedissent, sane constituissem quomodo cogitaveram, et deinde reliquam Siciliam, si res ex animi sententia successissent, condidissem, barbaris ex ea quam nunc tenent parte expulsis, eis quidem qui non pro communi libertate adversus tyrannidem pugnassent, et prioribus habitatoribus Graecorum locorum in pristinas patriasque sedes restitutis. eadem vero haec nunc quoque omnibus vobis auctor sum ut communiter cogitetis et faciatis omnesque ad haec invitetis, eum vero qui noluerit communem iudicetis hostem. neque haec talia sunt quae fieri non possint; quae enim in duorum animis posita sunt et secum reputantibus facile optima reperiuntur; haec qui fieri non posse iudicat, is non recte sentit. dico autem duos Hipparinum Dionysi filium et meum filium. hi enim duo si consenserint, arbitror etiam reliquos Syracusios omnes, quibus res publica curae sit, consensuros esse. quare diis omnibus honores cum precibus tribuentes et reliquis omni-

πρέπει, πείθοντες καὶ προκαλούμενοι φίλους καὶ διαφόρους μαλακῶς τε καὶ πάντως, μὴ ἀποστῆτε πρὶν ἂν τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν λεχθέντα, οἷον ὀνείρατα θεῖα ἐπιστάντα ἐγρηγορόσιν, ἐναργῆ τε ἐξεργάσησθε * τελεσθέντα καὶ εὐτυχῆ. D

Θ.

Πλάτων Ἀρχύτᾳ Ταραντίνῳ εὖ πράττειν.

Ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς οἱ περὶ Ἄρχιππον καὶ Φιλωνίδην, τήν τε ἐπιστολὴν φέροντες * ἣν σὺ αὐτοῖς ἔδωκας, καὶ E ἀπαγγέλλοντες τὰ παρὰ σοῦ. τὰ μὲν οὖν πρὸς τὴν πόλιν οὐ χαλεπῶς διεπράξαντο (καὶ γὰρ οὐδὲ παντελῶς ἦν ἐργώδη), τὰ δὲ παρὰ σοῦ διῆλθον ἡμῖν λέγοντες ὑποδυςφορεῖν σε ὅτι οὐ δύνασαι τῆς περὶ τὰ κοινὰ ἀσχολίας ἀπολυθῆναι. ὅτι μὲν οὖν ἥδιστόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις * ἕλοιτο τοιαῦτα πράττειν οἷα 358 καὶ σύ, σχεδὸν παντὶ δῆλον· ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι· καλούσης δὲ τῆς πατρίδος αὐτῆς πρὸς τὰ κοινὰ ἄτοπον ἴσως τὸ μὴ ὑπακούειν· ἅμα γὰρ ξυμβαίνει καὶ χώραν καταλιμπάνειν φαύλοις * ἀνθρώποις, οἳ οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου B πρὸς τὰ κοινὰ προσέρχονται. περὶ τούτων μὲν οὖν ἱκανῶς· Ἐχεκράτους δὲ καὶ νῦν ἐπιμέλειαν ἔχομεν καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἕξομεν καὶ διὰ σὲ καὶ διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ Φρυνίωνα καὶ δι' αὐτὸν τὸν νεανίσκον.

bus, quibus cum diis par est eos tribui, persuadete et adhortamini amicos et adversarios leniter omnique modo, nec prius desistite quam, quae nunc a nobis dicta sunt, velut somnia divina vigilantibus oblata, evidentia effeceritis et ad exitum felicem adduxeritis.

EPISTOLA IX.

Plato Archytae Tarentino salutem.

Venerunt ad nos Archippus et Philonides, epistolam quam tu eis dedisti afferentes et cetera de te nuntiantes. quae igitur ad civitatem spectant, haud difficulter transegerunt (neque enim omnino erant laboriosa), quae vero ad te attinent, narrarunt nobis te aliquanto aegrius ferre, quod publicis te occupationibus exsolvere nequeas. atque iucundissimum quidem esse in vita res suas agere, praesertim si quis talia agenda susceperit, qualia tu, omnibus fere patet; verum hoc quoque te cogitare oportet, quemque nostrum non sibi solum natum esse, sed ortus nostri partem patriam vindicare, partem parentes, partem ceteros amicos. multa vero etiam temporibus dantur quae in vitam nostram incidunt; quum autem patria ipsa ad res civiles vocat, absurdum sine dubio est non obedire; simul enim contingit ut vilibus hominibus locus relinquatur, qui non ex optimi ratione ad rem publicam accedunt. sed de his quidem satis; Echecratem autem et nunc curamus et in posterum curabimus, tum tua, tum patris eius Phrynionis, tum ipsius adolescentis gratia.

I.

Πλάτων Ἀριστοδώρῳ εὖ πράττειν.

Ἀκούω Δίωνος ἐν τοῖς μάλιστα * ἑταῖρον εἶναί τέ σε C
νῦν καὶ γεγονέναι διὰ παντός, τὸ σοφώτατον ἦθος τῶν
εἰς φιλοσοφίαν παρεχόμενον· τὸ γὰρ βέβαιον καὶ πιστὸν
καὶ ὑγιές, τοῦτο ἐγώ φημι εἶναι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν,
τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας σοφίας τε καὶ δει-
νότητας κομψότητας οἶμαι προσαγορεύων ὀρθῶς ὀνομά-
ζειν. ἀλλ᾽ ἔρρωσό τε καὶ μένε ἐν τοῖς ἤθεσιν * οἷσπερ D
καὶ νῦν μένεις.

EPISTOLA X.

Plato Aristodoro salutem.

Audio te unum ex intimis Dionis familiaribus et nunc esse et semper fuisse, quippe qui sapientissimos ad philosophiam mores adhibueris; firmum enim et fidum et sincerum, hoc ego dico esse veram philosophiam, ceteras vero et alia spectantes sapientias et praestantias elegantias si appellem, recte me nominare puto. iam vale et mane in moribus quibus etiam nunc manes.

ΙΑ.

Πλάτων Λαοδάμαντι εὖ πράττειν.

Ἐπίστειλα μέν *) σοι καὶ πρότερον ὅτι πολὺ διαφέρει πρὸς ἅπαντα ἃ λέγεις αὐτὸν ἀφικέσθαι σε Ἀθήναζε· ἐπειδὴ δὲ σὺ φῂς ἀδύνατον εἶναι, μετὰ τοῦτο ἦν δεύτερον, εἰ δυνατὸν ἐμὲ ἀφικέσθαι ἢ Σωκράτη, ὥςπερ ἐπέστειλας. νῦν δὲ Σωκράτης * μέν ἐστι περὶ ἀσθένειαν τὴν τῆς στραγγου- E
ρίας, ἐμὲ δὲ ἀφικόμενον ἐνταῦθα ἄσχημον ἂν εἴη μὴ διαπράξασθαι ἐφ' ἅπερ σὺ παρακαλεῖς. ἐγὼ δὲ ταῦτα γενέσθαι ἂν οὐ πολλὴν ἐλπίδα ἔχω· δι' ἃ δέ, μακρᾶς ἑτέρας δέοιτ' ἂν ἐπιστολῆς, εἴ τις **) πάντα διεξίοι· καὶ ἅμα οὐδὲ τῷ σώματι διὰ τὴν ἡλικίαν ἱκανῶς ἔχω πλανᾶσθαι καὶ κινδυνεύειν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, οἷα ἀπαντᾷ· καὶ νῦν πάντα κινδύνων ἐν ταῖς πορείαις ἐστὶ μεστά. συμβουλεῦσαι μέντοι ἔχω σοί τε καὶ τοῖς * οἰκισταῖς, ὃ εἰπόντος 359
μὲν ἐμοῦ, φησὶν Ἡσίοδος, δόξαι ἂν εἶναι φαῦλον, χαλεπὸν δὲ νοῆσαι. εἰ γὰρ οἴονθ' ὑπὸ νόμων θέσεως καὶ ὧντινων εὖ ποτὲ πόλιν ἂν κατασκευασθῆναι, ἄνευ τοῦ εἶναί τι κύριον ἐπιμελούμενον ἐν τῇ πόλει τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης, ὅπως ἂν ᾖ σώφρων τε καὶ ἀνδρικὴ δούλων τε καὶ ἐλευθέρων, οὐκ ὀρθῶς διανοοῦνται. τοῦτο δ' αὖ, εἰ μὲν εἰσὶν ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἀρχῆς ταύτης, γένοιτ' ἄν· εἰ δ' ἐπὶ τὸ παιδεῦσαι δεῖ τινός, * οὔτε ὁ παιδεύσων οὔτε οἱ παιδευ- B
θησόμενοι, ὡς ἐγὼ οἶμαι, εἰσὶν ὑμῖν, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν τοῖς θεοῖς εὔχεσθαι. ***) καὶ γὰρ σχεδόν τι καὶ αἱ ἔμπροσθεν

---

*) γρ. Ἐπεστείλαμέν. **) γρ. ἤ τις.

***) γρ. εὔχεσθε.

EPISTOLA XI.

Plato Laodamanti salutem.

Scripsi quidem tibi iam ante, magno opere referre ad omnia quae dicis, te ipsum Athenas proficisci; quoniam vero hoc fieri posse negas, secundum post hoc est, si fieri possit, me proficisci vel Socratem, sicut scripsisti. nunc Socrates urinae stillicidiis laborat, mihi vero turpe esset si eo veniens perficere non possem ad quae tu me vocas. ego autem haec futura esse non admodum spero, et quam ob causam, longa alia epistola opus esset, si quis omnia vellet persequi; simul nec corpore satis valeo ad vagandum et pericula subeunda, qualia terra marique obveniunt, et nunc omnia in itineribus plena sunt periculorum. consulere tamen possum et tibi et eis qui coloniam constituunt, quod referente me, ut ait Hesiodus, vile videri possit, difficile tamen intellectu est. etenim si legum qualiumcumque latione rem publicam bene posse constitui arbitrantur, etiamsi non sit aliquis qui quotidiani in civitate victus procurationem habeat, ut sit temperatus et virilis, tam servorum quam liberorum, non recte sentiunt. hoc autem fieri poterit, si iam sunt viri hoc magistratu digni; si vero ad erudiendum aliquo opus fuerit, neque qui doceat neque qui doceantur, ut ego puto, vobis sunt; sed nihil relinquitur nisi hoc ut deos precemini. etenim superiores quoque civitates sic fere

πόλεις οὕτω κατεσκευάσθησαν, καὶ ἔπειτα εὖ ᾤκησαν, ὑπὸ ξυμβάσεων πραγμάτων μεγάλων καὶ κατὰ πόλεμον καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πράξεις γενομένων, ὅταν ἐν τοιούτοις καιροῖς ἀνὴρ καλός τε καὶ ἀγαθὸς ἐγγένηται μεγάλην δύναμιν ἔχων. τὸ δ' ἔμπροσθεν αὐτὰ προθυμεῖσθαι μὲν χρὴ καὶ * ἀνάγκη, C διανοεῖσθαι μέντοι αὐτὰ οἷα λέγω, καὶ μὴ ἀνοηταίνειν οἰομένους τι ἑτοίμως διαπράξασθαι. *) Εὐτύχει.

ΙΒ.

Πλάτων Ἀρχύτᾳ Ταραντίνῳ εὖ πράττειν.

Τὰ μὲν παρὰ σοῦ ἐλθόνθ' ὑπομνήματα θαυμαστῶς ὡς ἄσμενοί τε ἐλάβομεν καὶ τοῦ γράψαντος * αὐτὰ ἠγάσθημεν D ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι ὁ ἀνὴρ ἄξιος ἐκείνων τῶν πάλαι προγόνων· λέγονται γὰρ δὴ οἱ ἄνδρες οὗτοι μύριοι **) εἶναι, οὗτοι δ' ἦσαν τῶν ἐπὶ Λαομέδοντος ἐξαναστάντων Τρώων, ἄνδρες ἀγαθοί, ὡς ὁ παραδεδομένος μῦθος δηλοῖ. τὰ δὲ παρ' ἐμοὶ ὑπομνήματα περὶ ὧν ἐπέστειλας, ἱκανῶς μὲν οὔπω ἔχει, ὡς δέ ποτε τυγχάνει ἔχοντα, ἀπέσταλκά σοι. περὶ δὲ τῆς φυλακῆς ἀμφότεροι συμφωνοῦμεν, ὥστ' * οὐδὲν δεῖ παρακελεύεσθαι. Ἔρ- E ρωσο. ***)

---

*) γρ. διαπράξασθαι δεῖ. **) ἴσ. μυρίοι.
***) γρ. παρακελεύεσθαι.

constitutae et deinde bene administratae sunt ut; magni casus quum incidissent tum in bello tum in aliis actionibus, in tali tempore vir honestus et bonus exstiterit magna praeditus potestate. antea vero hoc eniti vos oportet et necesse est, et ea cogitare quae dico, non insipienter arbitrari facile vos hoc perfecturos esse. Vale.

EPISTOLA XII.

Plato Archytae Tarentino salutem.

Commentarios a te missos dici non potest quanta cum voluptate acceperimus eorumque auctorem quanto opere admirati simus; et visus est nobis vir ille dignus maioribus illis pristinis; dicuntur enim viri hi innumerabiles fuisse, et fuerunt in Troianis illis qui Laomedontis tempore emigraverant, viri praestantes, ut narratio tradita declarat. commentarii vero mei, de quibus scripsisti, nondum absoluti sunt, tamen, utcumque se habent, misi tibi. de custodia ambo consentimus, ut nihil opus sit admonitione. Vale.

ΙΓ.

Πλάτων Διονυσίῳ τυράννῳ Συρακουσῶν εὖ πράττειν.

᾽Αρχή σοι τῆς ἐπιστολῆς ἔστω καὶ ἅμα ξύμβολον ὅτι 360
παρ᾽ ἐμοῦ ἐστί· τοὺς Λοκροὺς ποθ᾽ ἑστιῶν νεανίσκους,
πόῤῥω κατακείμενος ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἀνέστης παρ᾽ ἐμὲ καὶ φιλο-
φρονούμενος εἶπες εὖ τι ῥῆμα ἔχον, ὡς ἐμοί τε ἐδόκει καὶ
* τῷ παρακατακειμένῳ (ἦν δ᾽ οὗτος τῶν καλῶν τις), ὃς B
τότε εἶπεν Ἦ που πολλά, ὦ Διονύσιε, εἰς σοφίαν ὠφελεῖ
ὑπὸ Πλάτωνος. σὺ δ᾽ εἶπες Καὶ εἰς ἄλλα πολλά· ἐπεὶ καὶ
ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς μεταπέμψεως, ὅτι μετεπεμψάμην αὐτόν,
δι᾽ αὐτὸ τοῦτο εὐθὺς ὠφελήθην. Τοῦτ᾽ οὖν διασωστέον,
ὅπως ἂν αὐξάνηται αἰεὶ ἡμῖν ἡ ἀπ᾽ ἀλλήλων ὠφέλεια. καὶ
ἐγὼ νῦν τοῦτ᾽ αὐτὸ παρασκευάζων τῶν τε Πυθαγορείων
πέμπω σοι καὶ τῶν διαιρέσεων,*) καὶ ἄνδρα, ὥςπερ * ἐδό- C
κει ἡμῖν τότε, ᾧ γε σὺ καὶ Ἀρχύτης, εἴπερ ἥκει παρὰ σὲ
Ἀρχύτης, χρῆσθαι δύναισθ᾽ ἄν. ἔστι δὲ ὄνομα μὲν Ἑλί-
κων, τὸ δὲ γένος ἐκ Κυζίκου, μαθητὴς δὲ Εὐδόξου καὶ
περὶ πάντα τὰ ἐκείνου πάνυ χαριέντως ἔχων· ἔτι δὲ καὶ
τῶν Ἰσοκράτους **) μαθητῶν τῳ ξυγγέγονε καὶ Πολυξένῳ
τῶν Βρύσωνός τινι ἑταίρων. ὃ δὲ σπάνιον ἐπὶ τούτοις,
οὔτε ἄχαρίς ἐστιν ἐντυχεῖν οὔτε κακοήθει ἔοικεν, ἀλλὰ μᾶλ-
λον ἐλαφρὸς καὶ εὐήθης δόξειεν ἂν εἶναι. δεδιὼς δὲ λέγω
* ταῦτα, ὅτι ὑπὲρ ἀνθρώπου δόξαν ἀποφαίνομαι, οὐ φαύ- D
λου ζώου, ἀλλ᾽ εὐμεταβόλου, πλὴν πάνυ ὀλίγων τινῶν καὶ
εἰς ὀλίγα· ἐπεὶ καὶ περὶ τούτου φοβούμενος καὶ ἀπιστῶν

*) ἴσ. τ. διαιρέσεων ἔμπειρον. **) ἴσ. Σωκράτους.

EPISTOLA XIII.

Plato Dionysio tyranno Syracusarum salutem.

Principium epistolae esto simulque tibi argumento a me esse scriptam: quum aliquando Locrenses adolescentes convivio excepisses et procul a me discumberes, surrexisti ad me, et postquam benigne me exceperas, verbum protulisti quoddam concinnum, ut mihi videbatur itemque ei qui propter me discumbebat (erat autem hic unus de pulchris), qui tunc dixit Magnam sane tibi, Dionysi, utilitatem ad philosophiam praebet Plato. tum tu respondisti Ad alia quoque multa: nam ex ipsa quoque vocatione, quod eum arcessivi, ex hoc ipso statim utilitatem cepi. Hoc igitur conservandum est, ut utilitas quam inter nos praebemus semper nobis augeatur. et ego nunc hoc ipsum tibi praebens Pythagoreorum aliquem ad te mitto et divisionum peritum, virum, ut nobis visus est tunc, quo tu et Archytas, si quidem venerit ad te Archytas, uti poteritis. nomen ei est Helico, oriundus a Cyzico, discipulus Eudoxi et in omnibus quae hic tradidit admodum scite versatus; etiam cum Isocratis *) discipulorum aliquo versatus est et cum Polyxeno uno de Brysonis familiaribus. quod vero rarum in his est, neque ingrata est eius consuetudo neque maligno similis est, sed levis potius et simplex videri potest.

*) fort. *Socratis.*

ἐσκόπουν αὐτός τε ἐντυγχάνων καὶ ἐπυνθανόμην τῶν πολιτῶν αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν φλαῦρον ἔλεγε τὸν ἄνδρα. σκόπει δὲ καὶ αὐτὸς καὶ εὐλαβοῦ. μάλιστα μὲν οὖν, ἂν καὶ ὁπωςτιοῦν σχολάζῃς, μάνθανε παρ' αὐτοῦ καὶ τἄλλα φιλοσόφει· εἰ δὲ μή, ἐκδίδαξαί τινα, ἵνα κατὰ σχολὴν μανθάνων βελτίων γίγνῃ καὶ εὐδοξῇς, ὅπως τὸ δι' ἐμὲ ὠφελεῖσθαί σε μὴ ἀνιῇ. *) καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ.

* Περὶ δὲ ὧν ἐπέστελλές μοι ἀποπέμπειν σοι, τὸν 361 μὲν Ἀπόλλω ἐπριάμην **) τε καὶ ἄγει σοι Λεπτίνης. νέου καὶ ἀγαθοῦ δημιουργοῦ· ὄνομα δ' ἔστιν αὐτῷ Λεωχάρης· ἕτερον δὲ παρ' αὐτῷ ἔργον ἦν πάνυ κομψόν, ὡς ἐδόκει· ἐπριάμην οὖν αὐτὸ βουλόμενός σου τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι μου ἐπεμελεῖτο καὶ ὑγιαίνοντος καὶ ἀσθενοῦντος ἀξίως ἐμοῦ τε καὶ σοῦ· δὸς οὖν αὐτῇ, ἂν μή τί σοι ἄλλο δόξῃ. πέμπω δὲ καὶ οἴνου γλυκέος δώδεκα σταμνία τοῖς παισὶ καὶ * μέλιτος δύο· ἰσχάδων δὲ ὕστερον ἤλθομεν τῆς ἀποθέ- B σεως, τὰ δὲ μύρτα ἀποτεθέντα κατεσάπη· ἀλλ' αὖθις βέλτιον ἐπιμελησόμεθα. περὶ δὲ φυτῶν Λεπτίνης σοι ἐρεῖ.

Ἀργύριον δ' εἰς ταῦτα ἕνεκά τε τούτων καὶ εἰςφορῶν τινῶν εἰς τὴν πόλιν ἔλαβον παρὰ Λεπτίνου, λέγων ἅ μοι ἐδόκει εὐσχημονέστατα ἡμῖν εἶναι καὶ ἀληθῆ λέγειν, ὅτι ἡμέτερον εἴη ὃ εἰς τὴν ναῦν ἀναλώσαμεν τὴν Λευκαδίαν, σχεδὸν ἑκκαίδεκα μναῖ. τοῦτ' οὖν ἔλαβον, καὶ * λαβὼν C αὐτός τε ἐχρησάμην καὶ ὑμῖν ταῦτα ἀπέπεμψα. τὸ δὴ μετὰ τοῦτο περὶ χρημάτων ἄκουε ὥς σοι ἔχει, περί τε τὰ σὰ τὰ Ἀθήνησι καὶ περὶ τὰ ἐμά. ἐγὼ τοῖς σοῖς χρήμασιν, ὥςπερ τότε σοι ἔλεγον, χρήσομαι καθάπερ τοῖς τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, χρῶμαι δὲ ὡς ἂν δύνωμαι ὀλιγίστοις, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ δίκαια ἢ εὐσχήμονα ἐμοί τε δοκεῖ καὶ παρ' οὗ ἂν λαμβάνω. ἐμοὶ δὴ τοιοῦτον νῦν ξυμβέβηκεν. εἰσί μοι ἀδελφιδῶν θυγατέρες τῶν ἀποθανουσῶν * τότε ὅτ' D ἐγὼ οὐκ ἐστεφανούμην, σὺ δ' ἐκέλευες, τέτταρες, ἡ μὲν νῦν ἐπίγαμος, ἡ δὲ ὀκταέτις, ἡ δὲ σμικρὸν πρὸς τρισὶν ἔτεσιν, ἡ δὲ οὔπω ἐνιαυσία. ταύτας ἐκδοτέον ἐμοί ἐστι καὶ

*) γρ. ἀνείῃ. **) ἄλλ. ἐποιησάμην.

dico autem haec cum timore, propterea quod sententiam meam de homine pronuntio, non vili animali, sed facile mutabili, quum a perpaucis quibusdam et paucas ad res discesseris. etenim de hoc quoque timens ac diffidens quaesivi, quum eum convenissem, et e civibus eius percontatus sum, neque quisquam mali quid de viro retulit. specta vero ipse et cautionem adhibe. maxime autem, si tibi ullo modo otium erit, disce ab eo et ceterum philosophare; sin minus, instituendum aliquem cura, ut per otium discendo melior exsistas et famam colligas neque a me iuvari desinas.

De quibus scripsisti ut tibi mitterem, Apollinem quidem emi et affert tibi Leptines, iuvenis et boni artificis opus; nomen ei est Leochares; aliud vero apud ipsum opus erat admodum elegans, ut videbatur; emi igitur ut uxori tuae dono darem, siquidem me procuravit et prospera et minus commoda valetudine utentem pro mea et sua dignitate; do igitur illud, nisi quid tibi videtur secus. mitto etiam pueris vini dulcis duodecim amphoras et mellis duas; caricae iam reconditae erant quum venissemus, et myrti baccae reconditae putruerunt; sed posthac melius curabimus. de plantis Leptines tibi narrabit.

Pecuniam vero ad haec emenda et vectigalia civitati pendenda accepi a Leptine, dicens ei, id quod mihi videbatur maxime nobis decorum esse atque verum, nostrum esse quod in navem insumpsissemus Leucadiam, fere sedecim minas. has igitur accepi acceptisque usus sum et vobis haec misi. iam de pecuniis tuis quae Athenis sunt et de meis quomodo se res habeat audi. ego pecuniis tuis, quemadmodum tunc tibi dixi, utar sicut reliquorum familiarium, utor autem quam paucissimis possum, quae necessaria vel iusta vel decora et mihi videntur esse et ei a quo accipio. mihi igitur tale quid nunc usu venit. sororis filiae, quae mortuae sunt, quum ego non coronarer, licet tu

τοῖς ἐμοῖς ἐπιτηδείοις, αἷς ἂν ἐγὼ ἐπιβιῶ, αἷς δ' ἂν μή, χαιρόντων· καὶ ὧν ἂν γένωνται οἱ πατέρες αὐτῶν ἐμοῦ πλουσιώτεροι, οὐκ ἐκδοτέον· τὰ δὲ νῦν ἐγὼ αὐτῶν εὐπορώτερος. καὶ τὰς μητέρας δὲ αὐτῶν ἐγὼ ἐξέδωκα καὶ μετ' ἄλλων καὶ μετὰ Δίωνος. * ἡ μὲν οὖν *) Σπευσίππῳ γαμεῖται, ἀδελφῆς οὖσα αὐτῷ θυγάτηρ· δεῖ δὴ ταύτῃ οὐδὲν πλέον ἢ τριάκοντα μνῶν· μέτριαι γὰρ αὗται ἡμῖν προῖκες. ἔτι δὲ ἐὰν ἡ μήτηρ τελευτήσῃ ἡ ἐμή, οὐδὲν αὖ πλείονος ἢ δέκα μνῶν δέοι ἂν εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ τάφου. καὶ περὶ ταῦτα τὰ μὲν ἐμὰ ἀναγκαῖα σχεδόν τι ἐν τῷ νῦν ταῦτά ἐστιν· ἐὰν δέ τι ἄλλο γίγνηται ἴδιον ἢ δημόσιον ἀνάλωμα διὰ τὴν παρὰ σὲ ἄφιξιν, ὥςπερ τότε ἔλεγον, δεῖ ποιεῖν, ἐμὲ μὲν διαμάχεσθαι ὅπως ὡς ὀλίγιστον γένηται τὸ ἀνάλωμα, ὃ δ' ἂν μὴ δύνωμαι, * σὴν εἶναι τὴν δαπάνην. 362 Τὸ δὴ μετὰ ταῦτα λέγω περὶ τῶν σῶν αὖ χρημάτων τῶν Ἀθήνησι τῆς ἀναλώσεως, ὅτι πρῶτον μὲν ἐάν τι δέῃ ἐμὲ ἀναλίσκειν εἰς χορηγίαν ἤ τι τοιοῦτον, οὐκ ἔστι σοι ξένος οὐδεὶς ὅςτις δώσει, ὡς ᾠόμεθα· ἐπεὶ καὶ ἄν τι σοὶ αὐτῷ διαφέρῃ **) μέγα, ὥστε ἀναλωθὲν μὲν ἤδη ὀνῆσαι, μὴ ἀναλωθὲν δέ, ἀλλ' ἐγχρονισθέν, ἕως ἄν τις παρὰ σοῦ ἔλθῃ, βλάψαι, πρὸς ***) τῷ χαλεπῷ τὸ τοιοῦτόν σοί ἐστι καὶ αἰσχρόν. ἐγὼ γὰρ δὴ ταῦτά γε ἐξήτασα, παρ' * Ἀν- B δρομήδη τὸν Αἰγινήτην πέμψας Ἔραστον, παρ' οὗ ἐκέλευες τοῦ ὑμετέρου †) ξένου, εἴ τι δεοίμην, λαμβάνειν, βουλόμενος καὶ ἄλλα μείζονα ἃ ἐπέστελλες πέμπειν. ὁ δὲ εἶπεν εἰκότα καὶ ἀνθρώπινα, ὅτι καὶ πρότερον ἀναλώσας τῷ πατρί σου μόλις κομίσαιτο, καὶ νῦν σμικρὰ μὲν δοίη ἄν, πλείω δὲ οὔ. οὕτω δὴ παρὰ Λεπτίνου ἔλαβον· καὶ τοῦτό γε ἄξιον ἐπαινέσαι Λεπτίνην, οὐχ ὅτι ἔδωκεν, ἀλλ' ὅτι προθύμως, καὶ τὰ ἄλλα περὶ σὲ καὶ λέγων καὶ πράττων, * ὅ C τι οἷός τ' ἦν ἐπιτήδειος, φανερὸς ἦν. χρὴ γὰρ δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τἀναντία τούτων ἐμὲ ἀπαγγέλλειν, ὁποῖός τις ἂν ἕκαστος ἐμοὶ φαίνηται περὶ σέ. τὸ δ' οὖν περὶ τῶν χρημάτων ἐγώ σοι παῤῥησιάσομαι· δίκαιον γάρ· καὶ ἅμα

*) ἴσ. ἣ μὲν οὖν. **) ἴσ. διαφέροι.
***) ἴσ. βλάψαι· καὶ πρός. †) γρ. ἡμετέρου.

iuberes, quattúor reliquerunt filias; prima est nubilis, altera octo annos habet, tertia paullo plus tres, et quarta nondum est annicula. hae igitur, si me vivo nubunt, et mihi et amicis meis dotandae sunt, sin minus, valeant; et quarum patres me ditiores sunt, non dotandae; nunc autem illis sum opulentior; et matribus earum ego dotes dedi et aliis et Dione me adiuvantibus. illa vero nubit Speusippo, sororis eius filia; et huic opus sunt non plus quam triginta minae; modicae enim hae nobis sunt dotes. praeterea si mater mea morietur, ad sepulchrum exstruendum decem tantum minis opus erit. et in haec quidem quae mihi necessario sunt impendenda in praesentia haec fere sunt; sin alius quis sumptus vel privatus vel publicus faciendus est propter eam quam ad te suscepi profectionem, quemadmodum tunc dixi, faciendus quidem est, mihi vero contendendum ut quam minimus fiat sumptus, vel, si hoc non potuero, tuae sint impensae. Sequitur ut de pecuniarum tuarum Athenis depositarum consumptione loquar. ac primum quidem si quid me oporteat insumere in chorum instruendum vel tale quid, non est tibi hospes ullus qui daturus sit, ut arbitramur; nam etiam multum tua intererit ex impensis iam factis utilitatem capere, quas contra si non facias, sed differas donec aliquis a te venerit, damno tibi erit, et non solum damno, verum etiam dedecori. et equidem hoc expertus sum, quum ad Andromedem Aeginetam misissem Erastum, a quo vestro hospite me iusseras, si quid opus esset, accipere, quum alia quoque maiora quae mandaveras vellem mittere. ille, quod aequum est nec ab humanitate alienum, respondit se, quae iam prius patris tui nomine impendisset, aegre recepisse et nunc pauca daturum esse, non plura. itaque a Leptine sumpsi, et in hoc laudandus est Leptines, non quod dedit, sed quod prompte, et in reliquis quoque de te dicens et faciens, quantum potest amicus, reper-

ἐμπείρως ἔχων τῶν παρὰ σοὶ λέγοιμ' ἄν. οἱ προςαγγέλλοντες ἑκάστοτέ σοι, ὅ τι ἂν οἴωνται ἀνάλωμα εἰςαγγέλλειν, οὐκ ἐθέλουσι προςαγγέλλειν, *) ὡς δὴ ἀπεχθησόμενοι. ἔθιζε οὖν αὐτοὺς καὶ ἀνάγκαζε φράζειν καὶ ταῦτα * καὶ D τὰ ἄλλα· σὲ γὰρ δεῖ εἰδέναι τε τὰ πάντα κατὰ δύναμιν καὶ κριτὴν εἶναι καὶ μὴ φεύγειν τὸ εἰδέναι· πάντων γὰρ ἄριστόν σοι ἔσται πρὸς τὴν ἀρχήν· τὰ γὰρ ἀναλώματα ὀρθῶς ἀναλισκόμενα καὶ ὀρθῶς ἀποδιδόμενα πρός τε τἆλλα καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν καὶ σὺ δὴ φῂς ἀγαθὸν εἶναι καὶ φήσεις. μὴ οὖν σε διαβαλλόντων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους οἱ κήδεσθαί σου φάσκοντες· τοῦτο γὰρ οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν πρὸς δόξαν σοι δοκεῖ ξύμβολον * εἶναι. E

Τὰ μετὰ ταῦτα περὶ Δίωνος λέγοιμ' ἄν. τὰ μὲν οὖν ἄλλ' οὔπω ἔχω λέγειν, πρὶν ἂν παρὰ σοῦ ἔλθωσιν αἱ ἐπιστολαί, ὥςπερ ἔφης· περὶ μέντοι ἐκείνων ὧν οὐκ εἴας μεμνῆσθαι πρὸς αὐτόν, οὔτε ἐμνήσθην οὔτε διελέχθην, ἐξεπειρώμην δὲ εἴτε χαλεπῶς εἴτε ῥᾳδίως οἴσει γιγνομένων, καί μοι ἐδόκει οὐκ ἠρέμα ἂν ἄχθεσθαι εἰ γίγνοιτο. τὰ δὲ ἄλλα περὶ σὲ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ μέτριός μοι δοκεῖ εἶναι Δίων.

Κρατίνῳ τῷ Τιμοθέου μὲν * ἀδελφῷ, ἐμῷ δ' ἑταίρῳ, 363 θώρακα δωρησόμεθα ὁπλιτικὸν τῶν μάλα καλῶν τῶν πεζῶν, καὶ ταῖς Κέβητος θυγατράσι χιτώνια τρία ἑπταπήχη, μὴ τῶν πολυτελῶν τῶν Ἀμοργίνων, ἀλλὰ τῶν Σικελικῶν τῶν λινῶν. ἐπιεικῶς δὲ γιγνώσκεις τοὔνομα Κέβητος· γεγραμμένος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς Σωκρατείοις λόγοις μετὰ Σιμμίου Σωκράτει διαλεγόμενος ἐν τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ, ἀνὴρ πᾶσιν ἡμῖν οἰκεῖός τε καὶ εὔνους.

Περὶ δὲ δὴ τοῦ ξυμβόλου τοῦ * περὶ τὰς ἐπιστολάς, B ὅσας τε ἂν ἐπιστέλλω σπουδῇ καὶ ὅσας ἂν μή, οἶμαι μὲν σε μεμνῆσθαι, ὅμως δ' ἐννόει καὶ πάνυ πρόςεχε τὸν νοῦν· πολλοὶ γὰρ οἱ κελεύοντες γράφειν, οὓς οὐ ῥᾴδιον φανερῶς

---

*) Ισ. λέγοιμ' ἄν, οἳ προςαγγέλλοντες — ἀνάλωμα, εἰςαγγελεῖν, οὐκ ἐθέλουσιν εἰςαγγέλλειν.

tus est. etenim haec quoque eorumque contraria me oportet nuntiare, qualis quisque mihi videatur erga te. de pecuniis igitur libere tibi exponam; par est enim; simulque eos qui apud te sunt cognoscens dicturus sum; quippe qui, promittentes semper quos sumptus putent faciendos tibi indicaturos esse, nolint tamen indicare, molestiam tibi se exhibituros esse arbitrantes. assuefacere igitur et cogere eos te oportet ut et haec et reliqua dicant; tu enim debes omnia scire quantum potes et iudex esse neque fugere scientiam; omnium enim optimum tibi erit ad imperium; sumptus enim recte facere et recte restituere quum ad reliqua tum ad ipsam opum possessionem tu quoque dicis bonum esse et dices. quocirca cave ne te calumnientur apud homines illi qui tui studiosos se esse profiteantur; hoc enim neque bono neque honesto ad famam tibi videtur adiumento esse.

Iam de Dione dicam. ac de reliquis quidem nondum exponere possum, priusquam a te venerint litterae, ut promisisti; de istis vero quorum non sivisti me mentionem facere apud ipsum, neque mentionem feci neque loquutus sum, exploravi autem, graviterne an facile laturus esset si hoc fieret, et visus mihi est non leviter indignaturus esse, si fieret. cetera autem et oratione et re Dio aequo erga te mihi videtur animo esse.

Cratino Timothei fratri et amico meo thoracem donabimus ex pulchro illo genere quo pedites gravis armaturae utuntur, et Cebetis filiabus tunicas tres septena cubita longas, non de pretiosis Amorginis, sed de Siculis linteis. satis vero tibi notum est Cebetis nomen; scriptus est enim in Socraticis sermonibus una cum Simmia colloquens cum Socrate in dialogo qui est de animo, vir omnibus nobis familiaris et benevolus.

Quod ad litterarum signum attinet earum quas scribo serio et earum quas non, arbitror quidem te meminisse, tamen cogita animumque attende; multi

διωθεῖσθαι. τῆς μὲν γὰρ σπουδαίας ἐπιστολῆς θεὸς ἄρχει,
θεοὶ δὲ τῆς ἧττον.

Οἱ πρέσβεις καὶ ἐδέοντο ἐπιστέλλειν σοι καὶ εἰκός·
πάνυ γὰρ προθύμως σέ πανταχοῦ καὶ ἐμὲ ἐγκωμιάζουσι,
καὶ οὐχ ἥκιστα Φίλαγρος, ὃς τότε τὴν χεῖρα ἠσθένει. καὶ
Φιλαιδης παρὰ * βασιλέως ἥκων τοῦ μεγάλου ἔλεγε περὶ C
σοῦ· εἰ δὲ μὴ πάνυ μακρᾶς ἐπιστολῆς ἦν, ἔγραψα ἂν ἃ
ἔλεγε, νῦν δὲ Λεπτίνου πυνθάνου.

Ἂν τὸν θώρακα ἢ ἄλλο τι ὧν ἐπιστέλλω πέμπῃς, ἂν
μὲν αὐτός τῳ βούλῃ, εἰ δὲ μή, Τηρίλλῳ δός· ἔστι δὲ τῶν
αἰεὶ πλεόντων, ἡμέτερος ἐπιτήδειος καὶ τὰ ἄλλα καὶ περὶ
φιλοσοφίαν χαρίεις. Τίσωνος δ' ἐστὶ κηδεστής, ὃς τότε
ὅθ' ἡμεῖς ἀπεπλέομεν ἐπολιανόμει.

Ἔρρωσο καὶ φιλοσόφει καὶ τοὺς ἄλλους προτρέπου
* τοὺς νεωτέρους, καὶ τοὺς συσφαιριστὰς ἀσπάζου ὑπὲρ D
ἐμοῦ, καὶ πρόσταττε τοῖς τε ἄλλοις καὶ Ἀριστοκρίτῳ, ἐάν
τις παρ' ἐμοῦ λόγος ἢ ἐπιστολὴ ἴῃ παρὰ σέ, ἐπιμελεῖσθαι
ὅπως ὡς τάχιστα σὺ αἴσθῃ, καὶ ὑπομιμνήσκειν σε ἵνα
ἐπιμελῇ τῶν ἐπισταλέντων. καὶ νῦν Λεπτίνῃ τῆς ἀποδό-
σεως τοῦ ἀργυρίου μὴ ἀμελήσῃς, ἀλλ' ὡς τάχιστα ἀπόδος,
ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοῦτον ὁρῶντες προθυμότεροι ὦσιν
ἡμῖν ὑπηρετεῖν.

Ἰατροκλῆς ὁ μετὰ Μυρωνίδου * τότε ἐλεύθερος ἀφε- E
θεὶς ὑπ' ἐμοῦ πλεῖ νῦν μετὰ τῶν πεμπομένων παρ' ἐμοῦ.
ἔμμισθον οὖν που αὐτὸν κατάστησον ὡς ὄντα σοι εὔνουν,
καὶ ἄν τι βούλῃ, αὐτῷ χρῶ. καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἢ αὐτὴν
ἢ εἰ ὑπόμνημα αὐτῆς σώζεται, καὶ αὐτὸς ἴσθι.

enim sunt qui me scribere iubeant, quos non facile possum aperte repellere. seriae igitur epistolae initium est deus, minus seriae dii.

Legati quoque me oraverunt ut tibi scriberem, et par est me obedire; admodum enim cupide te et me usquequaque laudibus ornant, in his non minimum Philager, qui tunc ex manu laborabat. etiam Philaedes a rege veniens magno loquutus est de te, et nisi valde longam res desideraret epistolam, scriberem quae dixit, nunc autem ex Leptine percontare.

Quum thoracem vel aliud quid eorum quae mando mittis, cuicumque ipse volueris, sin minus, Terillo trade; est enim in iis qui perpetuo navigant, noster familiaris, et quum ad reliquas res, tum ad philosophiam eleganter institutus. Tisonis vero est gener, qui tum quum nos navigabamus rem publicam administravit.

Vale et philosophare et reliquos adhortare iuniores, etiam socios tuos in pilae lusu meis verbis saluta, et manda tum reliquis tum Aristocrito ut, si quae a me verba vel litterae ad te venerint, operam dent ut quam primum ad te perferantur teque admoneant ut mandata cures. nunc Leptini ne negligas pecuniam reddere, sed quam primum redde, quo reliqui quoque in hunc intuentes proclivius nobis inserviant.

Iatrocles qui cum Myronide tunc liber dimissus est a me navigat nunc cum his qui a me mittuntur. dabis ei mercedem quippe benevolo in te, et si quid volueris, eo utere. haec vero epistola ipsane an exemplar eius servetur, ipse nosti.

ΤΙΜΑΙΩ ΤΩ ΛΟΚΡΩ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΑΣ ΚΟΣΜΩ

ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΣ.

TIMAEI LOCRENSIS

DE ANIMA MUNDI

ET NATURA.

[illegible]

Τίμαιος ὁ Λοκρὸς τάδε ἔφα, δύο αἰτίας εἶμεν τῶν συμ- 93
πάντων, νόον μὲν τῶν κατὰ λόγον γιγνομένων, ἀνάγκαν
δὲ τῶν βίᾳ καττὰς δυνάμεις τῶν σωμάτων· τουτέων δὲ
τὸν μὲν τᾶς τἀγαθῶ φύσιος εἶμεν θεόν τε ὀνυμαίνεσθαι
ἀρχάν τε τῶν ἀρίστων, τὰ δ' ἑπόμενά τε καὶ συναίτια
ὄντα εἰς ἀνάγκαν ἀνάγεσθαι. * τὰ δὲ ξύμπαντα ἰδέαν, B
ὕλαν αἰσθητόν τε, οἷον ἔκγονον τουτέων· καὶ τὸ μὲν εἶ-
μεν ἀγέννατόν τε καὶ ἀκίνατον καὶ μένον τε καὶ τᾶς ταὐ-
τῶ φύσιος, νοατόν τε καὶ παράδειγμα τῶν γεννωμένων,
ὁκόσα ἐν μεταβολᾷ ἐντί· * τοιοῦτον γάρ τι τὰν ἰδέαν λέ- 94
γεσθαί τε καὶ νοῆσθαι. τὰν δ' ὕλαν ἐκμαγεῖον καὶ ματέρα
τιθάναν τε καὶ γεννατικὰν εἶμεν τᾶς τρίτας οὐσίας· δεξα-
μέναν γὰρ τὰ ὁμοιώματα ἐς ἑαυτὰν καὶ οἷον ἀναμαξαμέ-
ναν ἀποτελῆν τάδε τὰ γεννάματα. ταύταν δὲ τὰν ὕλαν
ἀΐδιον μὲν ἔφα, οὐ μὰν ἀκίνατον, ἀμόρφωτον δὲ καθ' αὑ-
τὰν καὶ ἀσχημάτιστον, δεχομέναν δὲ πᾶσαν μορφάν· τὰν
δὲ περὶ τὰ σώματα μεριστὰν εἶμεν καὶ τᾶς θατέρω φύσιος.
ποταγορεύοντι * δὲ τὰν ὕλαν τόπον καὶ χώραν. δύο ὦν B
αἵδε ἀρχαὶ ἐναντίαι, ἂν τὸ μὲν εἶδος λόγον ἔχει ἄῤῥενός τε
καὶ πατρός, ἁ δ' ὕλα θήλεός τε καὶ ματέρος· τρίτα δὲ
εἶμεν τὰ ἐκ τούτων ἔκγονα. τρία δὲ ὄντα τρισὶ γνωρί-
ζεσθαι, τὰν μὲν ἰδέαν νόῳ κατ' ἐπιστάμαν, τὰν δ' ὕλαν
λογισμῷ νόθῳ τῷ μήπω κατ' εὐθυωρίαν νοῆσθαι, ἀλλὰ
κατ' ἀναλογίαν, τὰ δ' ἀπογεννάματα αἰσθήσι καὶ δόξᾳ.
πρὶν ὦν ὠρανὸν γενέσθαι λόγῳ ἤστην ἰδέα τε * καὶ ὕλα C
καὶ ὁ θεὸς δαμιουργὸς τῶ βελτίονος. ἐπεὶ δὲ τὸ πρεσβύ-
τερον κάῤῥον ἐστὶ τῶ νεωτέρω καὶ τὸ τεταγμένον πρὸ τῶ
ἀτάκτω, ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς ὁρῶν τε τὰν ὕλαν δεχομέναν
τὰν ἰδέαν καὶ ἀλλοιουμέναν παντοίως μέν, ἀτάκτως δέ,

Timaeus Locrensis haec dixit, duas esse omnium rerum causas, mentem earum quae ratione fierent, necessitatem earum quae vi exsisterent ex corporum facultatibus; et harum quidem illam ad boni naturam pertinere et deum dici rerumque optimarum principium, ea vero quae sequerentur causasque se exhiberent adiuvantes, ad necessitatem referri. universa autem esse speciem et materiam sensibilem, tamquam fetum harum; et illam quidem ortum non habere et immobilem esse et manere et eiusdem esse naturae, sub intelligentiam cadentem, omnium quae gignerentur et in mutatione versarentur exemplum; talem enim quandam speciem et dici et intelligi. materiam vero effigiem et matrem et nutricem et genitricem esse tertiae naturae; suscipientem enim in se simulacra et quasi exprimentem perficere has generationes. hanc autem materiam sempiternam quidem dixit, neque tamen immobilem, et forma quidem ac figura per se carentem, recipientem vero omnem formam. in corporibus dividuam esse et alterius naturae. appellant autem materiam locum et sedem. duo igitur haec sunt principia contraria, quorum unum, species, est instar masculi et patris, alterum, materia, feminae et matris; tertia esse quae ex his gignerentur. tria vero haec tribus cognosci, speciem mente per scientiam, materiam, ratiocinatione adulterina, propterea quod non directe perciperetur, sed ex portione et collatione, generata vero sensu et opinione. ante igitur quam caelum exsisteret, ratione fuerunt species, materia et deus opifex melioris. quoniam vero antiquius praestantius est iu-

ἐδῆτ' *) εἰς τάξιν αὐτὰν ἄγεν καὶ ἐξ ἀορίστων μεταβολᾶν ἐς ὡρισμέναν καταστᾶσαι, ἵν' ὁμόλογοι ταὶ διακρίσιες τῶν σωμάτων γίγνοιντο καὶ μὴ κατ' αὐτόματον τροπὰς δέχοιντο. ἐποίησεν ὦν τόνδε τὸν κόσμον * ἐξ ἁπάσας τᾶς ὕλας, D
ὅρον αὐτὸν κατασκευάξας τᾶς τῶ ὄντος φύσιος διὰ τὸ τἆλλα πάντα ἐν αὐτῷ περιέχεν, ἕνα, μονογενῆ, τέλειον, ἔμψυχόν τε καὶ λογικόν (κρέσσονα γὰρ τάδε ἀψύχω καὶ ἀλόγω ἐστόν), σφαιροειδὲς σῶμα· τελειότερον γὰρ τῶν ἄλλων σχημάτων ἦν τοῦτο. δηλόμενος ὦν ἄριστον γέννημα ποιῆν, τοῦτον ἐποίη, θεὸν γεννατόν, οὔποκα φθαρησούμενον ὑπ' ἄλλω αἰτίω ἔξω τῶ αὐτὸν συντεταγμένω θεῶ, εἴποκα δήλετο αὐτὸν διαλύεν· * ἀλλ' οὐ γὰρ τἀγαθῶ ἐστὶν E
ὁρμὰ **) ἐπὶ φθορὰν γεννάματος καλλίστω· διαμένει ἄρα τοιόςδε ὢν ἄφθαρτος καὶ ἀνώλεθρος καὶ μακάριος. κράτιστος δ' ἐστὶ γεννατῶν, ἐπεὶ ὑπὸ τῶ κρατίστω αἰτίω ἐγένετο, ἀφορῶντος οὐκ ἐς χειρόκματα παραδείγματα, ἀλλ' ἐς τὰν ἰδέαν καὶ ἐς τὰν νοατὰν οὐσίαν, ποθ' ἅνπερ τὸ γεννώμενον * ἀπακριβωθὲν κάλλιστόν τε καὶ ἀπαρεγχείρη- 95
τον γίγνεται. τέλειος δ' ἀεὶ κατὰ τὰ αἰσθητά ἐστιν, ὅτι καὶ τὸ παράδειγμα τῆνο αὐτῶ περιέχον πάντα τὰ νοατὰ ζῶα ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἐκτὸς ἀπέλιπεν ἄλλο, ὅρος ὢν νοατῶν παντελής, ὡς ὅδε ὁ κόσμος αἰσθητῶν. στερεὸς δὲ ὢν ἁπτός τε καὶ ὁρατὸς γᾶς μεμόρακται πυρός τε καὶ τῶν μεταξὺ ἀέρος καὶ ὕδατος. ἐκ παντελέων δὲ συνέστακε σωμάτων, * τάπερ ὅλα ἐν αὐτῷ ἐντί, ὡς μή ποκα μέρος B
ἀπολειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῶ, ἵνα ᾖ αὐταρκέστατον τὸ τῶ παντὸς σῶμα, ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κηρῶν (οὐ γάρ τι ἦν δίχα τουτέων), ἀλλὰ καὶ τῶν ἐντός. τὰ γὰρ καττὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα ἐν ἰσοδυναμίᾳ οὔτε κρατεῖ ἀλλάλων ἐκ μέρεος οὔτε κρατέεται, ὡς τὰ μὲν αὔξαν, τὰ δὲ φθίσιν λαμβάνεν, μένει δ' ἐν ξυναρμογᾷ ἀδιαλύτῳ κατὰ λόγον ἄριστον. τριῶν γὰρ * ὡντινωνῶν ὅρων ὅταν καὶ C
τὰ διαστάματα καττὸν αὐτὸν ἐστάθη λόγον ποτ' ἄλλαλα, τότε δὴ τὸ μέσον ῥυσμῶ δίκαν ὁρήμεθα ποττὸ πρᾶτον ὅ τίπερ τὸ τρίτον ποτ' αὐτό, κἂν πάλιν καὶ παραλλὰξ κατ'

*) γρ. ἰδεῖτ'. **) γρ. ὁρμᾶν.

niore et in ordinem adductum inordinato, deus quippe bonus quum materiam videret recipientem speciem et omnibus quidem modis, sed nullo ordine mutatam, instituit in ordinem eam adducere et ex infinitis mutationibus ad finitam redigere, ut consentientes distinctiones corporum fierent, non temere conversiones reciperent. fecit igitur hunc mundum ex universa materia, terminum ipsum constituens naturae rerum, quippe qui omnia reliqua complecteretur, unum, unigenam, perfectum, animatum et ratione praeditum (praestantiora sunt enim haec quam inanimum et rationis expers), globosum corpus; perfectior enim haec est reliquis figuris. quum igitur vellet optimum procreare, hunc fecit, deum creatum, numquam periturum ab alia causa praeterquam a deo qui eum composuerit, si quando eum dissoluturus esset; at enim non est boni opus pulcherrimum destruere; manet ergo hic incorruptus et interitus expers et beatus. praestantissimus est autem ex omnibus quae genita sunt, quia a praestantissimo auctore factus est, intuente non in exempla manu facta, sed in speciem et naturam sub intelligentiam cadentem, ad quam quicquid accurate exprimitur id pulcherrimum fit et eiusmodi quod in reprehensionem incurrere non possit. perfectus vero semper est cum rebus in sensus cadentibus collatus, quia eius exemplum quoque illud omnia animantia sub intelligentiam cadentia in se continens nihil extra reliquit aliud, estque eorum quae ratione intelliguntur terminus perfectus, sicut hic mundus rerum sensibilium. quum vero solidus sit et talis qui tangi cernique possit, terram sortitus est et ignem et quae inter haec interiecta sunt, aërem et aquam. e perfectis autem compositus est corporibus, quae tota in ipso sunt, nulla parte extra ipsum relicta, ut totum ex se aptum sit universi corpus, intactum non externa modo (nihil est enim sine hac), verum etiam interna pernicie. quae enim ex optima portione composita sunt in

ἐφάρμοσιν τύπων καὶ τάξιος. ταῦτα δ' ἀριθμήμενοι μὴ
μετ' ἰσοκρατίας ἀμάχανον παντί. εὖ δ' ἔχει καὶ καττὸ
σχῆμα καὶ καττὰν κίνασιν, καθ' ὃ μέν, σφαῖρα ὄν, ὡς
ὅμοιον αὐτὸ αὐτῷ παντᾷ εἶμεν καὶ πάντα τἆλλα ὁμογενέα
* σχήματα χωρῆν δύνασθαι, καθ' ἃν δέ, ἐγκύκλιον μετα- D
βολὰν ἀποδιδὸν δι' αἰῶνος. μώνα δὲ ἁ σφαῖρα ἰδίναιο
καὶ ἀρεμέωσα καὶ κινωμένα ἐν τᾷ αὐτᾷ συναρμόσει χώρᾳ,
ὡς μὴ ποκα ἀπολείπειν μήτε λαμβάνεν ἄλλον τόπον, τῷ
ἐκ μέσου ἴσον εἶμεν παντᾷ. λειότατον δ' ὂν ποτ' ἀκρίβειαν
καττὰν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οὐ ποτιδέεται θνατῶν ὀργάνων,
ἃ διὰ τὰς χρείας *) τοῖς ἄλλοις ζώοις ποτάρτηταί τε καὶ
διᾶκται. τὰν δὲ τῶ κόσμω ψυχὰν μεσόθεν * ἐξάψας ἐπά- E
γαγεν, ἔξω περικαλύψας **) αὐτὸν ὅλον αὐτᾷ, κρᾶμα αὐ-
τὰν κερασάμενος ἔκ τε τᾶς ἀμερίστω μορφᾶς καὶ τᾶς με-
ριστᾶς οὐσίας, ὡς ἓν κρᾶμα ἐκ δύο τουτέων εἶμεν· * ᾧ 96
ποτέμιξε δύο δυνάμεις ἀρχὰς κινασίων, τᾶς τε ταὐτῶ καὶ
τᾶς τῶ ἑτέρω, ἃ καὶ δύσμικτος ἐοῖσα οὐκ ἐκ τῶ ῥάστω
συνεκίρνατο. λόγοι δ' οἵδε πάντες ἐντὶ κατ' ἀριθμὼς ἀρ-
μονικῶς συγκεκραμένοι· ὡς λόγως κατὰ μοῖραν διαιρήκει
ποτ' ἐπιστάμαν, ὡς μὴ ἀγνοῆν ἐξ ὧν ἁ ψυχὰ καὶ δι' ὧν
συνεστάκει. ἂν οὐχ ὑστέραν τᾶς σωματικᾶς οὐσίας συνε-
τάξατο ὁ θεός, ὥσπερ λέγομες ἀμές (πρότερον γὰρ * τὸ τι- B
μιώτερον καὶ δυνάμει καὶ χρόνῳ), ἀλλὰ πρεσβυτέραν ἐποίη,
μίαν ἀφαιρέων τὰν πράταν μονάδων οὐσᾶν τεττόρων ποτὶ
ὀκτὼ δεκάσι καὶ τρισὶν ἑκατοντάσι. ταύτας δὲ τάν τε δι-
πλασίαν καὶ τριπλασίαν ῥᾷον ξυλλογίξασθαι ἑσταμένω τῶ
πράτω. δεῖ δ' εἶμέν πως πάντας σὺν τοῖς συμπληρώμασι
καὶ τοῖς ἐπογδόοις ὅρους ἓξ καὶ τριάκοντα, τὸν δὲ σύμ-
παντα ἀριθμὸν γενέσθαι μυριάδας ἕνδεκα καὶ τεττόρων
χιλιάδων ἑξακοσίων ϛε· ταὶ δὲ διαιρέσιες * αὗται ἐντὶ C
μυριάδες ια δ χ ϛε. τὰν μὲν ὦν τῶ ὅλω ψυχὰν ταῦτά
πως διεῖλε. Θεὸν δὲ τὸν μὲν αἰώνιον νόος ὁρῇ μόνος, τὸν
πάντων ἀρχαγὸν καὶ γενέτορα τουτέων· τὸν δὲ γεννατὸν
ὄψει ὁρέομες, κόσμον τε τόνδε καὶ τὰ μέρεα αὐτῶ ὁκόσα
ὠράνια ἐντί, τάπερ αἰθέρια ὄντα διαιρετὰ δίχα, ὡς τὰ

*) γρ. χερείας. **) γρ. ἔξω, περικαλύψας.

aequali potestate, neque superant neque superantur inter se ex parte, ut alia incrementum, alii imminutionem capiant, sed manent in compage indissolubili ex ratione optima. trium enim, quicumque sunt, terminorum intervalla si ex eadem ratione inter se constituta sunt, medium quoque instar rhythmi videmus ad primum ita se habens ut tertium ad ipsum, itemque contra mutatis locis et ordine. haec autem numerare sine aequali potestate nemo potest; bene vero habet etiam figura et motu, illa quidem, quoniam, quum sphaera sit, sibi ipsa undique similis est et reliquas omnes eiusdem generis figuras capere potest, motu vero, quoniam sphaericam mutationem in perpetuum exhibet. sola vero sphaera potuit et quiescens et mota in eodem congruere loco, ut neque relinqueret umquam neque caperet alium locum, quia ex medio aequalis est undique. quum porro levissimum sit quam potest accuratissime externa superficie, nullis indiget mortalibus instrumentis, quae propter usum ceteris animantibus aptata et accommodata sunt. mundi vero animam e medio suspensam adiunxit, extrinsecus ipsum totum ea circumfundens, quam quidem temperavit et forma individua et natura dividua, ut una esset harum duarum compositio, cui duas admiscuit potentias, principia motuum, eiusdem et alterius; hic autem, quoniam aegre miscetur, non ita facile miscebatur. atque hae omnes rationes ad numeros harmonicos sunt temperatae, quas quidem rationes rite distinxit ad scientiam: ut cognoscatur, ex quibus anima et per quae constituta sit. hanc autem non post corpoream naturam composuit deus, quemadmodum nos dicimus (prius enim praestantius et potestate et tempore), sed antiquiorum fecit, unam auferens primam de unitatibus quattuor ad octo denarios et tres centenarios. huius duplum et triplum facile computantur, si primum consistit. oportet vero esse omnes numeros cum complementis et sesquioctavis sex

μὲν τᾶς ταύτω φύσιος εἶμεν, τὰ δὲ τᾶς τῶ ἑτέρω. ὧν τὰ μὲν ἔξωθεν ἄγει πάντα ἐν αὐτοῖς τὰ ἐντὸς * ἀπ' ἀνατολᾶς D
ἐπὶ δύσιν τὰν καθ' ἅπαν κίνασιν, τὰ δὲ τᾶς τῶ ἑτέρω ἐντὸς ἀπὸ ἑσπέρας τὰ ποθ' ἕω μὲν *) ἐπαναφερόμενά τε καὶ καθ' αὑτὰ κινεόμενα, συμπεριδινέεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς τᾷ ταύτω φορᾷ, κράτος ἐχοίσᾳ ἐν κόσμῳ κάῤῥον. ἁ δὲ τῶ ἑτέρω φορὰ μεμερισμένα καθ' ἁρμονικὼς λόγως ἐς ἑπτὰ κύκλως συντέτακται. ἁ μὲν ὦν σελάνα ποτιγειοτάτα ἐᾶσα ἔμμηνον τὰν περίοδον * ἀποδίδωτι, ὁ δ' ἅλιος μετὰ E
ταύταν ἐνιαυσίῳ χρόνῳ τὸν αὐτῶ κύκλον ἐκτελεῖ. δύο δ' ἰσόδρομοι ἀελίῳ ἐντί, Ἑρμᾶ τε καὶ Ἥρας, τὸν Ἀφροδίτας καὶ φωσφόρον τοὶ πολλοὶ καλέοντι. νομῆς γὰρ καὶ πᾶς ὅμιλος οὐ σοφὸς τὰ περὶ τὰν ἱερὰν ἀστρονομίαν ἐντὶ οὐδ' ἐπιστάμων ἀνατολᾶν τᾶν ἑσπερίαν καὶ ἑῴαν· ὁ γὰρ αὐτὸς πόκα μὲν ἕσπερος γίγνεται, ἑπόμενος τῷ ἀλίῳ τοσοῦτον ὁκόσον μὴ ὑπὸ τᾶς αὐγᾶς αὐτῶ ἀφανισθῆμεν,
πόκα δὲ ἑῷος, αἴκα * προαγέηται τῶ ἀλίω καὶ προανατέλλῃ ποτ' ὄρθρον. φωσφόρος ὦν πολλάκις μὲν γίγνεται ὁ 97
τᾶς Ἀφροδίτας διὰ τὸ ὁμοδρομῆν ἀλίῳ, οὐκ αἰεὶ **) δέ, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν τῶν ἀπλανέων, πολλοὶ δὲ τῶν πλαζομένων· πᾶς δὲ ἐν μεγέθει ἀστὴρ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα πρὸ ἀλίου προγενόμενος ἁμέραν ἀγγέλλει. τοὶ δ' ἄλλοι τρεῖς, Ἄρεός τε καὶ Διὸς καὶ Κρόνου, ἔχοντι ἴδια * τάχεα καὶ B
ἐνιαυτὼς ἀνίσως, ἐκτελέοντι δὲ τὸν δρόμον περικαταλάμψις ***) ποιεύμενοι φάσιάς τε καὶ κρύψιας καὶ ἐκλείψιας, γεννῶντες ἀτρεκέας τε ἀνατολὰς καὶ δύσιας· ἔτι δὲ φάσιας φανερὰς ἑῴας ἢ ἑσπερίας ἐκτελέοντι ποτὶ τὸν ἅλιον, ὃς ἁμέραν ἀποδίδωτι τὸν ἀπ' ἀνατολᾶς ἐπὶ δύσιν αὐτῶ δρόμον, νύκτα δὲ τὰν ἀπὸ δύσιος ἐπ' ἀνατολὰν κίνασιν κατ' ἄλλο ποιέεται, ἀγόμενος ὑπὸ τᾶς ταύτω φορᾶς, ἐνιαυτὸν
δὲ καιτὰν * αὐτῶ καθ' ἑαυτὸν κίνασιν. ἐκ δὲ τουτέων τῶν C
κινασίων, δύο ἐασᾶν, τὰν ἕλικα ἐκτυλίσσει, ποθέρπων μὲν κατὰ μίαν μοῖραν ἐν ἁμερησίῳ χρόνῳ, περιδινεύμενος δὲ ὑπὸ τᾶς τῶν ἀπλανέων σφαίρας καθ' ἑκάσταν περίοδον ὄρφνας καὶ ἁμέρας. χρόνω δὲ τὰ μέρεα τάσδε τὰς περιό-

*) ἴσ. ἑσπέρας· ποθ' ἕω τὰ μέν.
) γρ. εἷς. *) γρ. περὶ καταλάψιας.

et triginta, et universum numerum centena et quatuordecim millia sexcenta nonaginta quinque. divisiones hae sunt centena quatuordecim millia sexcenta nonaginta quinque. universi igitur animam hunc fere in modum divisit. Ac deum quidem aeternum mens videt sola, omnium horum auctorem et parentem, genitum vero visu cernimus, mundum huncce eiusque partes quae caelestes sunt, quae sane aetheriae bifariam distribuuntur, ut aliae eiusdem naturae sint, aliae alterius. et harum quidem illae extrinsecus ducunt omnia in ipsis interna ab oriente ad occidentem per omnem motum, alterius vero quae naturae sunt, intus ab occidente ad orientem, ita ut revertantur et per se moveantur; circumvolvuntur autem fortuito cum eiusdem motu, qui potestatem habet in mundo praestantiorem. alterius vero motus harmonicis rationibus in septem circulos distributus et compositus est. luna quae proxima est terrae, menstruum cursum conficit, sol vero post hanc annuo spatio circulum suum absolvit. duae soli aequalem cursum conficiunt, stella Mercurii et Iunonis, quam Veneris et Luciferi plerique dicunt. pastores enim et quaevis hominum turba sacrae astrologiae ignari sunt, nec sciunt qui sint ortus hesperii et eoi. eadem enim stella modo hesperus est, quum subsequitur solem hactenus ut ab eius luce non occultetur, modo eous, quum antegreditur solem et prius oritur matutino. lucifer igitur saepius est Veneris stella, quia cum sole cursum conficit, neque tamen semper, sed multae inerrantium stellarum, multae vero etiam errantium; quaeque autem stella magna, quae super orbem finientem ante solem exoritur, diem nuntiat. reliquae tres, Martis et Iovis et Saturni, peculiares habent celeritates annosque inaequales, et cursum conficiunt ita ut adverso fulgore colluceant et appareant et delitescant et deficiant, veros procreantes et ortus et occasus; praeterea apparitiones manifestas matutinas vel vespertinas exhibent ad solem,

δως λέγοντι, ὃν *) ἐκόσμησεν ὁ θεὸς σὺν κόσμῳ· οὐ γὰρ ἦν πρὸ κόσμω ἄστρα· διόπερ οὐδ' ἐνιαυτὸς οὐδ' ὡρᾶν περίοδοι, * αἷς μετρέεται ὁ γεννατὸς χρόνος **) οὗτος. εἰ- D
κὼν δέ ἐστι τῶ ἀγεννάτω χρόνω, ὃν αἰῶνα ποταγορεύομες· ὡς γὰρ ποτ' ἀΐδιον παράδειγμα, τὸν ἰδανικὸν κόσμον, ὅδε ὁ ὠρανὸς ἐγεννάθη, ὡς ***) πρὸς παράδειγμα, τὸν αἰῶνα, ὅδε ὁ χρόνος σὺν κόσμῳ ἐδαμιουργήθη. Γᾶ δ' ἐν μέσῳ ἱδρυμένα ἑστία θεῶν ὅρος τε ὄρφνας καὶ ἀμέρας γίγνεται, δύσιάς τε καὶ ἀνατολὰς γεννῶσα καὶ ἀποτομὰς τῶν ὁριζόντων, ὡς τᾷ ὄψει καὶ τᾷ ἀποτομᾷ τᾶς * γᾶς E
περιγραφόμενα. πρεσβίστα δ' ἐντὶ τῶν ἐντὸς ὠρανῶ σωμάτων. οὐδέ ποκα ὕδωρ ἐγεννάθη δίχα γᾶς, οὐδὲ μὰν ἀὴρ χωρὶς ὑγρῶ, πῦρ τε ἔρημον ὑγρῶ καὶ ὕλας ἃς ἐξάπτοι οὔ κα διαμένοι. ὥστε ῥίζα πάντων καὶ βάσις τῶν ἄλλων ἁ γᾶ ἐρήρεισται ἐπὶ τᾶς αὐτᾶς ῥοπᾶς. ἀρχαὶ μὲν ὦν τῶν γεννωμένων ὡς μὲν ὑποκείμενον ἁ ὕλα, ὡς δὲ λόγος μορφᾶς τὸ εἶδος· ἀπογεννάματα δὲ τουτέων ἐστὶ τὰ σώματα, γᾶ τε καὶ ὕδωρ ἀήρ τε καὶ πῦρ, ὧν ἁ * γέννασις †) τοι- 98
αὕτα. ἅπαν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων ἐστί, τοῦτο δὲ ἐκ τριγώνων, ὧν τὸ μὲν ὀρθογώνιον ἰσοσκελὲς ἡμιτετράγωνον, τὸ δὲ ἀνισόπλευρον, ἔχον τὰν μέζονα δυνάμει τριπλασίαν τᾶς ἐλάσσονος. ἁ δ' ἐλαχίστα ἐν αὐτῷ γωνία τρίτον ὀρθᾶς ἐστί, διπλασία δὲ ταύτας ἁ μέσα· δύο γὰρ τρίτων ἅδ' ἐστίν· ἁ δὲ μεγίστα ὀρθά, ἁμιόλιος μὲν τᾶς μέσας ἐᾶσα, τριπλασία δὲ τᾶς ἐλαχίστας. τοῦτο δ' ὦν * τὸ τρίγωνον B
ἁμιτρίγωνόν ἐστιν ἰσοπλεύρω τριγώνω, δίχα τετμαμένω καθέτῳ ἀπὸ τᾶς κορυφᾶς ἐς τὰν βάσιν ἐς ἴσα μέρεα δύο. ὀρθογώνια μὲν ὦν ἐντὶ ἑκατέρω, ἀλλὰ ἐν ᾧ μὲν ταὶ δύο πλευραὶ ταὶ περὶ τὰν ὀρθὰν μόναι ἴσαι, ἐν ᾧ δὲ ταὶ τρεῖς πᾶσαι ἄνισοι. σκαληνὸν ††) δὲ τοῦτο μὲν καλεέσθω, κεῖνο δὲ ἁμιτετράγωνον, ἀρχὰ συστάσιος γᾶς. τὸ γὰρ τετράγωνον ἐκ τουτέω, ἐκ τεττόρων ἡμιτετραγώνων συντιθέμενον, ἐκ δὲ τῶ τετραγώνω * γεννᾶσθαι τὸν κύβον, ἑδραιότατον C
καὶ σταδαῖον παντᾷ σῶμα, ἓξ μὲν πλευράς, ὀκτὼ δὲ γω-

*) γρ. ἃς. **) γρ. κόσμος. ***) γρ. οὕτως ὡς.
†) γρ. γένεσις. ††) γρ. σκολιὸν.

qui diem efficit cursu suo ab ortu ad occasum, noctem alia ratione reddit, dum ab occasu ad ortum movetur, ductus a cursu eiusdem naturae, annum vero conficit, dum suo modo movetur. ex his vero motibus, qui duo sunt, gyrum evolvit, dum una ex parte diurno tempore proserpit, a sphaera autem inerrantium in quoque circuitu noctes et dies circumagitur. temporis vero partes hos circuitus vocant, quod quidem ordinavit deus cum mundo; neque enim erant ante mundum astra; quocirca neque annus neque anni temporum circuitus, quibus definitur genitum hoc tempus. imago est autem temporis ortum non habentis, quam aeternitatem vocamus; quemadmodum enim ad aeternum exemplum, mundum in specie exstantem, hoc caelum factum est; sic ad exemplum, aeternitatem, hoc tempus cum mundo est creatum. Terra autem in medio collocata sedes deorum terminusque est noctis et diei, occasus et ortus generans ad segmenta orbium finientium, sicut visu et segmento terrae circumscribuntur. antiquissimum est autem eorum quae intra caelum sunt corporum. neque enim aqua exstitit sine terra, neque vero aër sine humido, et ignis ab humido et materia quam inflammet destitutus haudquaquam possit consistere. quocirca radix omnium et fundamentum reliquorum terra sua vi nutuque firmata est. principia igitur eorum quae generantur sunt materia, quippe omnibus subiecta, et species, ut ratio formae; harum autem opera sunt corpora, terra et aqua et aër et ignis, quorum haec est procreatio. omne corpus e planis constat, hoc autem ex triangulis, quorum alterum rectos angulos et aequalia crura habens semiquadrangulum est, alterum inaequalium laterum maiorem angulum habet potentia triplum minoris. minimus vero in eo angulus tertia pars est recti, et huius duplum medius est; hic enim duarum tertiarum partium est; maximus autem rectus sesquialteram rationem habet ad medium, et triplus est ad minimum.

νίας ἔχον· καττοῦτο δὲ βαρύτατόν τε καὶ δυσκίνατον ἁ γᾶ, ἀμετάβλητόν τε σῶμα ἐς ἄλλα *) διὰ τὸ ἀκοινώνατον **) εἶμεν τῷ ἄλλω γένεος τῶ τριγώνω· μόνα γὰρ ἁ γᾶ ἴδιον στοιχεῖον ἔχει τὸ ἀμιτετράγωνον, τοῦτο δὲ στοιχεῖον τῶν ἄλλων σωμάτων ἐστί, πυρός, ἀέρος, ὕδατος· ἑξάκις γὰρ συντεθέντος τῶ ἀμιτριγώνω τρίγωνον ἐξ αὐτῶ ἰσόπλευρον * γίνεται, ἐξ ὧ ἁ πυραμὶς τέτταρας βάσιας καὶ D τὰς ἴσας γωνίας ἔχοισα συντίθεται, εἶδος πυρὸς εὐκινατότατον καὶ λεπτομερέστατον· μετὰ δὲ τοῦτο ὀκτάεδρον, ὀκτὼ μὲν βάσιας, ἓξ δὲ γωνίας ἔχον, ἀέρος στοιχεῖον, τρίτον δὲ τὸ εἰκοσίεδρον βασίων μὲν εἴκοσι, γωνιῶν δὲ δώδεκα, ὕδατος στοιχεῖον πολυμερέστατον καὶ βαρύτατον. ταῦτα δ' ὦν ἀπὸ ταὐτῶ στοιχείω συγκείμενα εἰς ἄλλαλα τρέπεται. τὸ δὲ δωδεκάεδρον εἰκόνα τοῦ παντὸς * ἐστάσατο, ἔγγιστα σφαίρας ἐόν. E πῦρ μὲν ὦν διὰ τὰν λεπτομερίαν διὰ πάντων ἥκεν, ἀήρ τε διὰ τῶν ἄλλων ἔξω πυρός, ὕδωρ δὲ διὰ τᾶς γᾶς· ἅπαντα δ' ὦν πλήρη ἐντί, οὐδὲν κενεὸν ἀπολείποντα· συνάγεται δὲ τᾷ περιφορᾷ τῶ παντός, καὶ ἠρεισμένα τρίβεται μὲν ἀμοιβαδόν, ἀδιάλειπτον δὲ ἀλλοίωσιν ποτὶ γενέσιας καὶ φθορὰς ἀποδίδωτι. τούτοις δὲ ποτιχρεόμενος ὁ Θεὸς τόνδε τὸν κόσμον κατεσκεύαξεν, * ἁπτὸν μὲν διὰ τὰν γᾶν, ὁρατὸν δὲ διὰ τὸ πῦρ, ἅπερ 99 δύο ἄκρα. δι' ἀέρος δὲ καὶ ὕδατος συνεδήσατο δεσμῷ κρατίστῳ, ἀναλογίᾳ, ἃ καὶ αὐτὰν καὶ τὰ δι' αὐτᾶς κρατεόμενα συνέχεν δύναται. εἰ μὲν ὦν ἐπίπεδον εἴη τὸ συνδεόμενον, μία μεσότας ἱκανά ἐστιν, αἱ δέ κα στερεόν, δύο χρῄσει. δυσὶ δὴ ***) μέσοις δύο ἄκρα ξυναρμόξατο, ὅκως εἴη ὡς πῦρ ποτ' ἀέρα, ἀὴρ ποτὶ ὕδωρ καὶ ὕδωρ ποτὶ * γᾶν, B καὶ κατ' ἐναλλαγάν, ὡς πῦρ ποτὶ ὕδωρ, ἀὴρ ποτὶ γᾶν, καὶ ἀνάπαλιν, ὡς γᾶ ποτὶ ὕδωρ, ὕδωρ ποτ' ἀέρα καὶ ἀὴρ ποτὶ πῦρ, καὶ κατ' ἐναλλαγάν, ὡς γᾶ ποτ' ἀέρα, ὕδωρ ποτὶ πῦρ. καὶ ἐπεὶ δυνάμει ἴσα ἐντὶ πάντα, τοὶ λόγοι αὐτῶν ἐν ἰσονομίᾳ ἐντί. εἷς μὲν ὦν ὅδε ὁ κόσμος δαιμονίῳ δεσμῷ τῷ ἀνὰ λόγον †) ἐστίν. ἕκαστον δὲ τῶν τετ-

*) ἄλλ. ἄλλο. **) γρ. ἀκοινώνευτον.

***) γρ. δυσὶν ὦν. †) γρ. τὸ ἀνάλογον.

hic igitur triangulus semitriangulus est eius trianguli qui crura aequalia habet, bifariam secti perpendiculo a vertice ad imum in duas aequales partes. rectos igitur angulos utrumque habet, sed in altero duo latera in recto sola sunt aequalia, in altero autem tria inaequalia. inaequale vero hoc nominator, et illud semiquadrangulum, principium constituendae terrae. nam quadrangulum ex hoc exsistit, ex quattuor semiquadrangulis compositum, e quadrangulo vero fit cubus, firmissimum et statarium undique corpus, sex latera et octo angulos habens. hac vero figura gravissima et aegre mobilis est terra, corpus quod in alia non mutatur, quia cum altero trianguli genere nihil ei est commune. sola enim terra proprium elementum habet semiquadrangulum, hoc autem elementum est reliquorum corporum, ignis, aëris, aquae; sexies enim si componitur semitriangulum, triangulum exsistit aequalia latera habens, ex quo pyramis componitur quattuor bases et aequales angulos habens, forma ignis maxime mobilis tenuissimisque partibus constans; deinde octaëdron, octo bases et sex angulos habens, aëris elementum, tertium icosiedron bases viginti, angulos vero duodecim habens, aquae elementum plurimis partibus constans et gravissimum. haec igitur ex eodem elemento constructa inter commutantur. dodecaëdron autem imaginem universi statuit, quippe quod proxime sphaerae accedat. ignis igitur propter partium tenuitatem per omnia penetrat, aër per cetera praeter ignem et aqua per terram. omnia igitur plena sunt nec vacui quicquam relinquunt. feruntur autem cum universi circuitu, et firmata teruntur quidem alternis, perpetuam vero mutationem ad ortus et interitus exhibent. atque his utens deus hunc mundum construxit, qui tangi potest propter terram et cerni propter ignem, quae duo sunt extrema. per aërem vero et aquam fortissimo eum colligavit vinculo, portione, quae et semet ipsam et quae

τόρων σωμάτων πολλὰ εἴδεα ἴσχει, πῦρ μὲν φλόγα καὶ φῶς καὶ αὐγάν, διὰ τὰν ἀνισότητα τῶν * ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν C
τριγώνων· κατταὐτά τε καὶ ἀὴρ τὸ μὲν καθαρὸν καὶ αὖον, τὸ δὲ νοτερὸν καὶ ὁμιχλῶδες· ὕδωρ τε τὸ μὲν ῥυτόν, τὸ δὲ πακτόν, ὁκόσον χιών τε καὶ πάχνα χάλαζά τε καὶ κρύσταλλος. ὑγρόν τε τὸ μὲν ῥυτόν, ὡς μέλι, ἔλαιον, τὸ δὲ πακτόν, ὡς πίσσα, κηρός. πακτῶ δὲ εἴδεα τὸ μὲν χυτὸν χρυσός, ἄργυρος, χαλκός, κασσίτερος, μόλυβδος, σταγών, τὸ δὲ θραυστὸν θεῖον, ἄσφαλτον, νίτρον, * ἅλες, D
στυπτηρία, λίθοι τοὶ ὁμογενέες.

Μετὰ δὲ τὰν τῶ κόσμω σύστασιν ζώων θνατῶν γέννασιν ἐμαχανάσατο, ἵν' ᾖ τέλεος ποτὶ τὰν εἰκόνα παντελῶς ἀπειργασμένος. τὰν μὲν ὦν ἀνθρωπίναν ψυχὰν ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων καὶ δυναμίων συγκερασάμενος καὶ μερίξας διένειμε τᾷ φύσει τᾷ ἀλλοιωτικᾷ παραδούς· διαδεξαμένα δ' αὐτὸν ἐν τῷ ἀπεργάζεν θνατά τε καὶ ἐφαμέρια ζῶα,
* ὧν τὰς ψυχὰς ἐπιῤῥύτως ἐπάγαγε τὰς μὲν ἀπὸ σελάνας, E
τὰς δ' ἀπὸ ἁλίω, τὰς δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν πλαζομένων ἐν τᾷ τῶ ἑτέρω μοίρᾳ, ἔξω μιᾶς τᾶς ταὐτῶ δυνάμιος, ἃν ἐν τῷ λογικῷ μέρει ἔμιξεν, εἰκόνα σοφίας τοῖς εὐμοιρατοῖσι. τᾶς μὲν γὰρ ἀνθρωπίνας ψυχᾶς τὸ μὲν λογικόν ἐστι καὶ νοερόν, τὸ δ' ἄλογον καὶ ἄφρον· τῶ δὲ λογικῶ τὸ μὲν κρέσσον ἐκ τᾶς ταὐτῶ φύσιος, τὸ δὲ χέρειον ἐκ τᾶς τῶ ἑτέρω. ἑκάτερον δὲ περὶ τὰν κεφαλὰν ἵδρυται, *) ὡς
τἆλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς * καὶ τῶ σώματος ὑπηρετεῖν τού- 100
τω, καθάπερ ὑπάτῳ **) τῶ σκάνεος ἅπαντος. τῶ δ' ἀλόγω μέρεος τὸ μὲν θυμοειδὲς περὶ τὰν καρδίαν, τὸ δ' ἐπιθυματικὸν περὶ τὸ ἧπαρ. τοῦ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυελῶ εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἁ ἁγεμονία· ἀπὸ δὲ τούτω οἷον ἀπόχυμα ῥεῖν διὰ τῶν νωτίων σπονδύλων τὸ λοιπόν, ἐξ ὧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι. * ὀστέα B
δὲ μυελῶν περιφράγματα, τουτέων δὲ σκέπαν μὲν τὰν σάρκα καὶ προκάλυμμα· συνδέσμοις δὲ ποττὰν κίνασιν τοῖς νεύροις συνᾶψε τὰ ἄρθρα, τῶν δ' ἐντοσθίων ***) τὰ μὲν

*) γρ. ἵδρυται μένον. **) γρ. ὑπ' αὐτῶ.

***) Ισ. τῶν ἐντοσθίων.

per ipsam comprehenduntur continere potest. et si planum est quod colligari oportet, unum medium satis est, sin autem solidum, duobus indigebit. duobus igitur mediis duo extrema connexuit, ut essent, quod ignis ad aërem, id aër ad aquam et aqua ad terram, et vicissim, quod ignis ad aquam, id aër ad terram, et rursus, quod terra ad aquam, id aqua ad aërem et aër ad ignem, et vicissim, quod terra ad aërem, id aqua ad ignem. et quia potentia aequalia sunt omnia, etiam rationes eorum aequales sunt. unus igitur hic mundus est per divinum vinculum, portionem. unumquodque vero quattuor horum corporum multas species habet, ignis flammam, lucem et splendorem, propter inaequalem triangulorum quae in quoque sunt rationem; similiter aër purum et siccum, humidum et nebulosum; aqua fluidum et compactum, velut nix, pruina, grando et glacies. humor autem partim fluidus est, ut mel et oleum, partim compactus, ut pix et cera. compacti species altera est fusa, aurum, argentum, aes, stannum, plumbum, ferrum purum, altera fragilis, sulphur, bitumen, nitrum, sal, alumen, lapides unius generis.

Post mundum vero constitutum animalium mortalium generationem molitus est, ut perfectus esset ad imaginem plane effectus. humanum igitur animum ex eisdem rationibus et potentiis temperatum et divisum distribuit et tradidit naturae mutabili, quae eius partes suscepit in fingendis mortalibus unumque diem viventibus animantibus, quorum animas infundendo quasi partim a luna, partim a sole, partim a reliquis quae in alterius sorte vagantur stellis deduxit, praeter unam eiusdem potentiam, quam in parte rationis compote temperavit, imaginem sapientiae secunda fortuna utentibus. humani enim animi altera pars est rationis et mentis compos, altera rationis expers et insipiens; et eius quae rationis est particeps melior pars eiusdem habet naturam, deterior vero alterius. utraque circa

τροφᾶς χάριν, τὰ δὲ σωτηρίας. Κινασίων δὲ τῶν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς τὰς μὲν ἀναδιδομένας εἰς τὸν φρονέοντα τόπον αἰσθήσιας εἶμεν, τὰς δ' ὑπ' ἀντίλαψιν μὴ πιπτοίσας ἀναισθήτως, ἢ τῷ τὰ πάσχοντα * σώματα γαιοειδέστερα *) C εἶμεν, ἢ τῷ τὰς κινάσιας ἀμενηνοτέρας γίγνεσθαι. ὁκόσαι μὲν ὦν ἐξίσταντι τὰν φύσιν, ἀλγειναὶ ἐντί, ὁκόσαι δὲ ἀποκαθίσταντι ἐς αὐτάν, ἁδοναὶ ὀνυμαίνονται. τᾶν δ' αἰσθησίων τὰν μὲν ὄψιν ἁμὶν τὸν θεὸν ἀνάψαι εἰς θέαν τῶν ὠρανίων καὶ ἐπιστάμας ἀνάλαψιν, τὰν δ' ἀκοὰν λόγων καὶ μελῶν ἀντιλαπτικὰν ἔφυσεν, ἆς στερισκόμενος ἐκ γενέσιος ὁ ἄνθρωπος οὐδὲ λόγον ἔτι προέσθαι δυνάσεται· διὸ καὶ συγγενεστάταν τῷ * λόγῳ ταύταν αἴσθασίν φαντι εἶ- D μεν. ὁκόσα δὲ πάθεα τῶν σωμάτων ὀνυμαίνεται, ποτὶ τὰν ἁφὰν κλήζεται, τὰ δὲ ῥοπᾷ ποτὶ τὰν χώραν. ἁ μὲν γὰρ ἁφὰ κρίνει τὰς ζωτικὰς δυνάμιας, θερμότατα, ψυχρότατα, ξηρότατα, ὑγρότατα, λειότατα, τραχύτατα, εἴκοντα, ἀντίτυπα, μαλακά, σκληρά· βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον ἁφὰ μὲν προκρίνει, λόγος δ' ὁρίζει τᾷ εἰς τὸ μέσον καὶ ἀπὸ τῶ μέσω νεύσει. κάτω δὲ καὶ μέσον ταὐτὸν φαντί· τὸ γὰρ * κέντρον τᾶς σφαίρας τουτό ἐστι τὸ κάτω, τὸ δ' ὑπὲρ E τούτω ἄχρι τᾶς περιφερείας ἄνω. τὸ μὲν ὦν θερμὸν λεπτομερές τε καὶ διαστατικὸν τῶν σωμάτων δοκεῖ εἶμεν, τὸ δὲ ψυχρὸν παχυμερέστερον καὶ συμπιλατικὸν πόρων ἐστί. Τὰ δὲ περὶ τὰν γεῦσιν ἔοικε τᾷ ἁφᾷ· συγκρίσει γὰρ καὶ διακρίσει, ἔτι δὲ τᾷ ἐς τὼς πόρως διαδύσει καὶ τοῖς σχημάτεσσιν ἢ στρυφνὰ ἢ λεῖα, ἀποτάκοντα μὲν καὶ ῥύπτοντα τὰν γλῶτταν στρυφνὰ φαίνεται, μετριάζοντα δὲ τᾷ ῥύψει ἁλμυρά, ἐκπυροῦντα δὲ καὶ διαιρέοντα **) τὰν σάρκα δριμέα, * τὰ 101 δ' ἐναντία λεῖά τε καὶ γλυκέα κεχύλωται. Ὀσμᾶς δὲ εἴδεα μὲν οὐ διώρισται· διὰ γὰρ στενῶν πόρων διαθεῖσθαι,***) στεῤῥοτέρων ὄντων ἢ ὡς συνάγεσθαι καὶ διίστασθαι, σάψεσι δὲ καὶ πέψεσι γᾶς τε καὶ γεοειδέων εὐώδεά τε καὶ δυςώδεα εἶμεν. Φωνὰ δ' ἐστὶ μὲν πλᾶξις ἐν ἀέρι διικνουμένα ποτὶ τὰν ψυχὰν δι' ὤτων, ὧν τοὶ πόροι διήκοντι ἄχρις

*) γρ. γεωδέστερα. **) γρ. διαῤῥέοντα.
***) γρ. διηθεῦται.

caput collocata est, ut reliquae animi et corporis partes huic serviant, tamquam supremo universi corporis. partis vero ratione carentis una forma, quae iracundiae est dedita, circa cor, altera, quae cupiditatibus succumbit, circa iecur sita est corporis autem principium et radix medullae est cerebrum, in quo principatus; ab hoc reliquum diffunditur per dorsi vertebras, ex quo in semen et genituram distribuitur. ossa vero medullarum munimenta, horumque tegumentum et involucrum caro; per vincula autem motionis causa nervis annexuit articulos, et intestina partim alimenti, partim salutis causa indidit. Ex motibus vero qui ab externis proficiscuntur ii qui ad locum intelligentem ducuntur sensus sunt, qui vero sub intelligentiam non cadunt, non percipiuntur, vel quod corpora quae afficiuntur magis terrena, vel motus debiliores sunt. quicumque naturam excedunt, dolorem pariunt, qui vero ad eam restituuntur, voluptates dicuntur. ex sensibus visum nobis deus accendit ad rerum caelestium spectationem et scientiam comparandam, auditum ad sermones et concentus percipiendos generavit, quo homo natura privatus nec orationem iam poterit edere; quocirca etiam maxime cognatum orationi hunc sensum dicunt esse. quaecumque vero affectiones corporum nominantur, ratione tactus ita vocantur, nutu vero ratione loci. tactus enim iudicat vires vitales, calidum, frigidum, siccum, humidum, asperum, cedentia, renitentia, mollia, dura; grave vero et leve tactus quidem praeiudicat, ratio vero definit ex inclinatione in medium et a medio. deorsum autem et medium idem dicunt; nam centrum sphaerae est deorsum, et quod super hoc est usque ad lineam circumferentem, id sursum vocant. calidum tenuium est partium et vim habere videtur corporum separandorum, frigidum vero crassiorum est partium et meatus constringit. Gustus similis est tactui; nam concretione et discretione, praeterea ingressu in meatus et figuris vel

ὕπατος χαιρέοντες. ἐν αὖ τούτοις πνεῦμα, οὗ ἁ κίνασις ἀκουά ἐστι. φωνᾶς * δὲ καὶ ἀκουᾶς ἁ μὲν ταχεῖα ὀξεῖα, B ἁ δὲ βραδεῖα βαρεῖα, *) μέσα δ' ἁ συμμετροτάτα· καὶ ἁ μὲν πολλὰ καὶ κεχυμένα μεγάλα, ἁ δὲ ὀλίγα καὶ συναγμένα μικρά, ἁ δὲ τεταγμένα ποτὶ λόγως μωσικὼς ἐμμελής, ἁ δὲ ἄτακτός τε καὶ ἄλογος **) ἐκμελής τε καὶ ἀνάρμοστος. Τέταρτόν τι ***) γένος αἰσθητῶν πολυειδέστατον καὶ ποικιλώτατον, ὁρατὰ δὲ λέγεται, ἐν ᾧ χρώματά τε παντοῖα καὶ κεχρωσμένα μυρία, πρᾶτα δὲ τέτορα, * λευκόν, μέ- C λαν, λαμπρόν, φοινικοῦν· τἄλλα γὰρ ἐκ κιρναμένων τούτων γεννᾶται. τὸ μὲν ὦν λευκὸν διακρίνει τὰν ὄψιν, τὸ δὲ μέλαν συγκρίνει, ὥσπερ τὸ θερμὸν διαχεῖ τὰν ἁφάν, τὸ δὲ ψυχρὸν συνάγεν δύναται, καὶ τὸ μὲν στρυφνὸν συνάγεν τὰν γεῦσιν, τὸ δὲ δριμὺ διαιρῆν πέφυκε. Τρέφεσθαι δὲ τὸ σκᾶνος τῶν ἐναερίων ζώων καὶ συνέχεσθαι τᾶς μὲν τροφᾶς διαδιδομένας διὰ τῶν φλεβῶν εἰς ὅλον τὸν ὄγκον κατ' ἐπιῤῥοάν, οἷον δι' * ὀχετῶν ἀγομένας, καὶ ἀρ- D δομένας ὑπὸ τῶ πνεύματος, ὃ διαχεῖ αὐτὰν ἐπὶ τὰ πέρατα φέρον. Ἁ δ' ἀνάπνοια γίνεται μηδενὸς μὲν κενεῶ ἐν τᾷ φύσει ἐόντος, ἐπιῤῥέοντος δὲ καὶ ἑλκομένω τῶ ἀέρος ἀντὶ τῶ ὑποῤῥέοντος διὰ τῶν ἀοράτων στομίων, δι' ὧν καὶ ἁ νοτὶς ἐπιφαίνεται, τινὸς δὲ καὶ ὑπὸ τᾶς φυσικᾶς θερμότατος ἀπαναλουμένω. ἀνάγκα ὦν ἀντικαταχθῆμεν τὸ ἴσον τῷ ἀναλωθέντι, εἰ δὲ μή, κενώσιας εἶμεν· ὅπερ ἀμάχανον· οὐδὲ γὰρ ἔτι εἴη * κα σύῤῥοον †) καὶ ἓν τὸ ζῶον, E διαιρωμένω τῶ σκάνεος ὑπὸ τῶ κενῶ. ἁ δ' ὁμοία ὀργανοποιία γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων καττὰν τᾶς ἀναπνοίας ἀναλογίαν· ἁ γὰρ σικύα καὶ τὸ ἤλεκτρον εἰκόνες ἀναπνοίας ἐντί. ῥεῖ γὰρ διὰ * τῶ σώματος ἔξω θύραζε τὰ 102 πνεύματα, ἀντεπεισάγεται δὲ διὰ τᾶς ἀναπνοίας τῷ τε στόματι καὶ ταῖς ῥισίν, εἶτα πάλιν οἷον εὔριπος ἀντεπιφέρεται εἰς τὸ σῶμα, τὸ δὲ ἀνατείνεται κατιὰς ἐκροάς. ἁ δὲ σικύα ἀπαναλωθέντος ὑπὸ τῶ πυρὸς τῶ ἀέρος ἐφέλκεται τὸ ὑγρόν, τὸ δ' ἤλεκτρον ἐκκριθέντος τῶ πνεύματος ἀνα-

*) γρ. ἁ δὲ βραδεῖα. **) γρ. ἄεργος. ***) ἄλλ. τε.
†) γρ. κασσύῤῥοον.

acerba sunt vel laevia quae ad gustum pertinent, macerantia et purgantia linguam acerba videntur, moderate eluentia salsa, exurentia et carnem diffindentia acria, contraria vero laevia et dulcia liquescunt. Odoris species non sunt distinctae; per angustos enim meatus percolantur, qui solidiores sunt quam ut contrahi et disiungi possint, et eo, quod terra resque terrenae putrescunt et coquuntur, vel iucundum vel iniucundum odorem contrahunt. Vox est ictus in aëre ad animum pertinens per aures, quarum meatus perveniunt usque ad iecur procedentes. in his est spiritus, cuius motus auditus. vox autem, ut auditus, velox est acuta, tarda gravis, media moderatissima; multa et diffusa est magna, exigua et contracta parva, ad rationes musicas composita concinna, ordine et ratione carens inconcinna et incondita. Quartum eorum genus quae sensibus percipiuntur plurimas habet species et varietate maxime abundat; complectitur ea quae cernuntur, in eoque colores sunt omnis generis et infinitae res coloratae; primi autem colores quattuor sunt, albus, niger, splendidus et puniceus; reliqui enim ex his permixtis generantur. albus visum disparat, niger coniungit, sicut calidum diffundit tactum, frigidum vero contrahere potest, et acerbum contrahere gustum solet, acre vero diffindere. Nutritur autem corpus animalium quae sunt in aëre et continetur eo quod alimentum distribuitur per venas in totam molem influens, quasi per canales ducatur, et a spiritu irrigatur, qui illud diffundit ad extrema ducens. Respiratio fit eo quod nihil quidem vacui in natura est, influit vero et attrahitur aër pro effluente per ora parva sub adspectum non cadentia, per quae etiam humor apparet, dum etiam aliquis a naturali calore consumitur. necesse est igitur pro consumpto aequale vicissim intromitti, sin minus, vacuitates esse; quod fieri nequit; neque enim iam foret confluens et unum animal, si a vacuo corpus divi-

λαμβάνει τὸ ὅμοιον σῶμα. Τροφὰ δὲ πᾶσα ἀπὸ ῥίζας μὲν τᾶς καρδίας, παγᾶς δὲ τᾶς κοιλίας ἐπάγεται τῷ σώματι, * ὃ καὶ εἴ κα πλείω τᾶς ἀποῤῥεοίσας ἐπάρδοιτο, B
αὔξα λέγεται, εἴ κα δὲ μείω, φθίσις· ἁ δ' ἀκμὰ μεθόριον τουτέων ἐστὶ καὶ ἐν ἰσότατι ἀποῤῥοᾶς καὶ ἐπιῤῥοᾶς νοέεται. λυομένων δὲ τῶν ἁρμῶν τᾶς συστάσιος, αἴ κα μηκέτι δίοδος ᾖ πνεύματι ἢ τροφὰ μὴ διαδίδοται, θνάσκει τὸ ζῶον. πολλαὶ δὲ κᾶρες ζωᾶς καὶ θανάτου αἰτίαι, ἓν δ' ὧν γένος νόσος ὀνυμαίνεται. νόσων δ' ἀρχαὶ μὲν αἱ τᾶν πράτων δυναμίων ἀσυμμετρίαι, αἴ κα πλεονάζοιεν ἢ * ἐλλείποιεν ταὶ ἁπλαὶ δυνάμιες, θερμότας ἢ ψυχρότας ἢ C
ὑγρότας ἢ ξηρότας. μετὰ δὲ ταύτας αἱ τῶ αἵματος τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσιες ἐκ διαφθορᾶς καὶ αἱ τᾶς σαρκὸς τακομένας κακώσιες, αἱ καττὰς μεταβολὰς ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἢ ἁλμυρὸν ἢ δριμὺ τροπαὶ αἵματος ἢ σαρκὸς τακεδόνες γένοιντο. χολᾶς γὰρ ταὶ γενέσιες καὶ φλέγματος ἐνθεῖδε, χυμοὶ νοσώδεες καὶ ὑγρῶν σάψιες, ἀφαυραὶ *) μὲν αἱ μὴ ἐν βάθει, χαλεπαὶ δ' ὧν ἀρχαὶ γεννῶνται * ἐξ ὀστέων, ἀνιαραὶ D
δὲ ἐκ μυελοῦ ἐξαπτόμεναι. τελευταία δὲ νόσων ἐντὶ πνεῦμα, χολά, φλέγμα αὐξόμενα καὶ ῥέοντα ἐς χώρας ἀλλοτρίας ἢ τόπως ἐπικαιρίως. τόκα γὰρ ἀντικαταλαμβάνοντα τὰν τῶν καῤῥόνων χώραν καὶ ἀπελάσαντα τὰ συγγενέα, ἱδρύεται κακοῦντα τὰ σώματα καὶ ἐς αὐτὰ ταῦτα ἀναλύοντα. καὶ σώματος μὲν πάθεα τάδε, καὶ ἐκ τῶνδε ψυχᾶς νόσοι ἐντὶ πολλαί, ἄλλαι δ' ἄλλων δυναμίων ἐντί, αἰσθητικᾶς * μὲν E
δυσαισθησία, μναμονικᾶς δὲ λάθα, ὁρμητικᾶς δὲ ἀνορεξία καὶ ἀπροπετία, **) παθητικᾶς δὲ ἄγρια πάθεά τε καὶ λύσσαι οἰστρώδεες, λογικᾶς δὲ ἀμαθία καὶ ἐκφροσύνα. ἀρχαὶ δὲ κακίας ἁδοναὶ καὶ λῦπαι ἐπιθυμίαι τε καὶ φόβοι, ἐξαμμέναι μὲν ἐκ σώματος, ἀνακεκραμέναι δὲ τᾷ ψυχᾷ, καὶ ἐξαγγελλόμεναι ὀνόμασι ποικίλοις· ἔρωτες γὰρ καὶ πόθοι ἵμεροί τε ἔκλυτοι ὀργαί τε σύντονοι καὶ θυμοὶ * βαρεῖς 103
ἐπιθυμίαι τε ποικίλαι καὶ ἁδοναὶ ἄμετροι ἐντί. ἁπλῶς δὲ ἀτόπως ἔχεν ποτὶ τὰ πάθεα καὶ ἄρχεσθαι πέρας ἀρετᾶς

*) γρ. ἀμαυραί. **) γρ. ἁ προπέτεια.

deretur. similis autem instrumentorum compositio etiam in rebus inanimis invenitur ex respirationis ratione; cucurbitula enim et succinum imagines sunt respirationis. etenim fluunt per corpus foras spiritus, et vicissim introducuntur per respirationem ore et naribus, deinde rursus velut euripus inferuntur in corpus, quod per ea quae influunt extenditur. cucurbitula autem consumpto ab igne aëre attrahit humorem et succinum excreto spiritu recipit simile corpus. Alimentum vero quodque a radice cordis et fonte ventriculi inducitur in corpus, et quum plus irrigatur quam defluxit, incrementum dicitur, quum minus, imminutio; vigor autem in confinio horum consistit, et defluentis atque influentis aequalitas intelligitur. solutis vero compositionis compagibus, quum iam non est transitus spiritui vel alimentum non distribuitur, animal moritur. multae sunt autem sortes vitae et mortis causae; unum genus morbus nominatur. morborum vero principia sunt primarum potentiarum intemperantiae, quum abundant aut deficiunt simplices vires, calidum vel frigidum, humidum vel siccum. post has sanguinis conversiones et mutationes ex corruptione natae et carnis liquescentis depravationes, quum per mutationes in acidum vel salsum vel acre conversiones sanguinis vel carnis putores exstiterunt. bilis enim et pituita hinc ortum habent, humores morbidi et humorum putores, exiles quidem si non sunt in profundo, graves vero, quum ex ossibus oriuntur, et dolores afferunt, quum ex medulla accenduntur. postremi sunt morbi spiritus, bilis et pituita auctae et in locos alienos vel partes vitales fluentes. tum enim meliore occupato loco et cognatis depulsis sedem collocant et, dum corpora depravant, in haec ipsa dissolvuntur. atque corporis quidem hae sunt affectiones, et ex his animi morbi exsistunt multi, alii vero aliarum sunt facultatum, sentiendi facultatis hebetudo, memoriae oblivio, cupi-

καὶ κακίας ἐστί· τὸ γὰρ πλεονάζειν ἐν ταύταις ἢ κάῤῥονα αὐτᾶν εἶμεν εὖ ἢ κακῶς ἀμὲ διατίθητι. ποτὶ δὲ ταύτας τὰς ὁρμὰς μεγάλα μὲν συνεργῆν δύνανται αἱ τῶν σωμάτων κράσιες, ὀξεῖαι ἢ θερμαὶ ἢ ἄλλοτ' ἀλλοῖαι γιγνόμεναι, ἔς τε μελαγχολίας καὶ λαγνείας λαβροτάτας ἄγοισαι ἀμέ, καὶ ῥευματιζόμενά τινα μέρεα * δαξασμὼς ποιοῦντι B καὶ μορφὰς φλεγμαινόντων σωμάτων μᾶλλον ἢ ὑγιαινόντων, δι' ὧν δυςθυμίαι καὶ λῆθαι παραφροσύναι τε καὶ πτοῖαι ἀπεργάζονται· ἱκανὰ δὲ τὰ ἔθεα, ἐν οἷς ἂν ἐντραφῶσι κατὰ πόλιν ἢ οἶκον, καὶ ἁ καθ' ἁμέραν δίαιτα, θρύπτοισα τὰν ψυχὰν ἢ ῥωννῦσα ποτ' ἀλκάν. καὶ γὰρ θυραυλίαι καὶ ἁπλαῖ τροφαὶ τά τε γυμνάσια καὶ τὰ ἤθεα τῶν συνόντων τὰ μέγιστα δύνανται ποτὶ ἀρετὰν καὶ ποτὶ κακίαν. καὶ ταῦτα μὲν * αἴτια ἐκ τῶν γενετόρων C καὶ στοιχείων ἐπάγεται μᾶλλον ἢ ἐξ ἁμέων, ὅ τι μὴ ἀργία ἐστίν, ἀφισταμένων ἁμῶν τῶν ποθακόντων ἔργων. ποτὶ δὲ τὸ εὖ ἔχεν τὸ ζῶον δεῖ τὸ σῶμα ἔχεν τὰς ὑπ' αὐτῷ ἀρετάς, ὑγείαν τε καὶ εὐαισθησίαν ἰσχύν τε καὶ κάλλος· ἀρχαὶ δὲ κάλλους συμμετρία ποτί τ' αὐτῶ *) τὰ μέρεα καὶ ποτὶ τὰν ψυχάν· ἁ γὰρ φύσις οἷον ὄργανον ἁρμόξατο τὸ σκᾶνος, ὑπάκουόν τε εἶμεν καὶ ἐναρμόνιον * ταῖς τῶν βίων ὑποθέσεσι. δεῖ δὲ καὶ τὰν ψυχὰν D ῥυθμίζεσθαι ποτὶ τὰς ἀναλόγως ἀρετάς, ποτὶ μὲν σωφροσύναν οἷον ποτὶ ὑγίειαν τὸ σῶμα, ποτὶ δὲ φρόνασιν οἷον ποτὶ εὐαισθησίαν, ποτὶ δὲ ἀνδρειότατα οἷον ποτὶ ῥώμαν καὶ ἰσχύν, ποτὶ δὲ δικαιοσύναν οἷον ποτὶ κάλλος τὸ σῶμα. τουτέων δὲ ἀρχαὶ μὲν ἐκ φύσιος, μέσα δὲ καὶ πέρατα ἐξ ἐπιμελείας, σώματος μὲν διὰ γυμναστικᾶς καὶ ἰατρικᾶς, ψυχᾶς δὲ διὰ παιδείας καὶ φιλοσοφίας· αὗται γὰρ ταὶ δυνάμιες * τρέφοισαι καὶ τονοῖσαι καὶ τὰ σώματα E καὶ τὰς ψυχὰς διὰ πόνων καὶ γυμνασίων καὶ διαίτας καθαρότατος, ταὶ μὲν διὰ φαρμακειᾶν, ταὶ δὲ παιδευτικαὶ τᾶν ψυχᾶν διὰ κολασίων καὶ ἐπιπλαξίων· ῥωννύουσι γὰρ

*) γρ. αὐτά.

ditatis vacuitas appetitionis nimiaeque festinationis, eius facultatis quae in perturbationes incidit feri affectus et rabies quasi oestro percita, rationis vero inscitia et dementia. principia vitiositatis sunt voluptates et dolores, cupiditates et timores, qui accenduntur quidem corpore. sed cum animo commiscentur variisque nuncupantur nominibus; amores enim et desideria et cupidines dissolutae et irae concitatae et excandescentiae graves et cupiditates variae et voluptates immoderatae sunt. omnino vero succumbere affectibus, ita ut in eorum potestate sis, terminus est virtutis et pravitatis; his enim diffluere aut superiorem esse bene aut male affectos nos reddit. ad has autem appetitiones multum adiumenti afferre possunt corporum temperationes, quae acidae vel calidae et alias aliae sunt, ad atram bilem et libidines insanissimas nos ducentes, et fluxionibus tentatae partes aliquae morsus afferunt formasque corporum inflammatorum magis quam sanorum, quibus et tristitiae et obliviones et amentiae et consternationes efficiuntur; multum etiam possunt consuetudines, in quibus educati fuerint homines publice vel privatim, et quotidiana vivendi ratio frangens animum vel corroborans ad fortitudinem. etenim vita sub dio et simplicia alimenta et gymnasia et mores eorum quibus utimur vim habent maximam ad virtutem et vitiositatem. et hae quidem causae a parentibus et elementis magis proficiscuntur quam a nobis, nisi si per segnitiam de actionibus nobis convenientibus desistimus. ut vero animans bene se habeat, corpus suis virtutibus praeditum sit necesse est, sanitate, sentiendi facultate, robore et pulchritudine. principium autem pulchritudinis est convenientia singularum eius partium cum animo; natura enim velut instrumentum composuit corpus, ut obediens esset atque consentaneum vitae finibus propositis. oportet vero etiam animum ad virtutes aequales compositum esse, ad temperantiam, sicut corpus ad sanitatem, ad prudentiam,

διὰ προτροπᾶν ἐγείροισαι τὰν ὁρμὰν * καὶ ἐγκελευόμεναι τὰ ποίφορα ποττὰ ἔργα. ἀλειπτικὰ μὲν ὦν καὶ ἁ ταύτᾳ συγγενεστάτα ἰατρικά, σώματα ταχθεῖσα θεραπεῦεν, ἐς τὰν κρατίσταν ἁρμονίαν ἄγοισα τὰς δυνάμιας τό τε αἷμα καθαρὸν καὶ τὸ πνεῦμα σύῤῥοον ἀπεργάζεται, ἵν', εἰ καί τι νοσῶδες ὑπογένοιτο, κράτος αὐτῷ ἔχοιεν ἐῤῥωμέναι ταὶ δυνάμιες αἵματος καὶ πνεύματος· μωσικὰ δὲ καὶ ἁ ταύτας ἁγεμὼν φιλοσοφία, ἐπὶ τᾷ τᾶς ψυχᾶς ἐπανορθώσει ταχθεῖσαι * ὑπὸ θεῶν τε καὶ νόμων, ἐθίζοντι καὶ πείθοντι, τὰ δὲ καὶ ποταναγκάζοντι, τὸ μὲν ἄλογον τῷ λογισμῷ πείθεσθαι, τῷ δ' ἀλόγω θυμὸν μὲν πρᾶον εἶμεν, ἐπιθυμίαν δὲ ἐν ἀρεμήσει, ὡς μὴ δίχα λόγω κινέεσθαι, μηδὲ μὰν ἀτρεμίζειν τῶ νῶ ἐκκαλεομένω ἢ ποτὶ ἔργα ἢ ποτὶ ἀπολαύσιας· οὗτος γάρ ἐστιν ὅρος σωφροσύνας εὐπείθειά τε καὶ καρτερία· καὶ σύνεσις καὶ ἁ πρεσβίττα φιλοσοφία, ἀποκαθαράμεναι ψευδέας δόξας, ἐνέθηκαν * τὰν ἐπιστάμαν, ἀνακαλεσάμεναι τὸν νόον ἐκ μεγάλας τᾶς ἀγνοίας, χαλάσασαι ἐς ὄψιν τῶν θείων, τοῖς ἐνδιατρίβεν σὺν αὐταρκίᾳ τε ποττἀνθρώπεια καὶ σὺν εὐροίᾳ *) ἐπὶ τὰν σύμμετρον βίω χρόνον εὐδαιμόν ἐστιν. ὅτῳ μὲν δὴ ὁ δαίμων μοίρας τάσδ' **) ἔλαχε, δι' ἀλαθεστάταν δόξαν ἄγεται ἐπὶ τὸν εὐδαιμονέστατον βίον. εἰ δέ κά τις σκλαρὸς καὶ ἀπειθής, τῷ δ' ἐπέσθω κόλασις ἅ τ' ἐκ τῶν νόμων καὶ ἁ ἐκ τῶν λόγων, σύντονα ἐπάγοισα δείματά * τε ὑπουράνια ***) καὶ τὰ καθ' Ἅιδεω, ὅτι κολάσιες ἀπαραίτητοι ἀπόκεινται δυςδαίμοσι νερτέροις, καὶ τἆλλα ὅσα ἐπαινέω τὸν Ἰωνικὸν ποιητὰν ἐκ παλαιᾶς ποιεῦντα τὼς ἐναγέας· ὡς γὰρ τὰ σώματα νοσώδεσί ποκα ὑγιάζομες, αἴ κα μὴ εἴκῃ τοῖς ὑγιεινοτάτοις, οὕτω τὰς ψυχὰς ἀπείργομες ψευδέσι λόγοις, εἴ κα μὴ ἄγηται ἀλαθέσι. λέγοιντο δ' ἂν ἀναγκαίως καὶ τιμωρίαι ξέναι,

104 B C D

*) γρ. συνεργίᾳ.

**) ἄλλ. τᾶς δ'.

***) γρ. ἐπουράνια.

sicut corpus ad sentiendi facultatem; ad fortitudinem, sicut ad robur et vigorem, et ad iustitiam, sicut ad pulchritudinem corpus. harum vero principia a natura ducuntur, media et extrema a cura, corporis quidem per gymnasticam et medicinam, animi vero per eruditionem et philosophiam; hae enim facultates alunt et roborant tam corpora quam animos laboribus et exercitationibus et victus puritate, partim per medicamenta, partim per institutiones animi, castigationes ac reprehensiones; corroborant enim cohortationibus impetum excitantes et ad actiones convenientes impellentes. unguendi vero ars eique maxime cognata medicina, ad corpora curanda constitutae, eo quod ad optimam convenientiam facultates adducunt, sanguinem purum et spiritum confluentem efficiunt, ut, etiamsi quid morbidi suboriatur, id corroboratae sanguinis spiritusque vires superare possint; musica vero eiusque dux philosophia, ad animum emendandum et erigendum constitutae a diis et legibus, assuefaciunt et persuadent, nonnumquam etiam cogunt animi partem ratione carentem, ut rationi obediat, iracundiam, ut mansueta sit, cupiditatem, ut quiescat, ne contra rationem moveantur, neque vero conquiescant, quum mens ad actiones vel ad oblectationes cohortetur; hic est enim finis temperantiae, obedientia et tolerantia; porro intelligentia et philosophia, qua nihil habemus antiquius, falsis opinionibus expulsis iniiciunt scientiam, revocantes mentem ex magna ignorantia et ita relaxantes, ut ad rerum divinarum spectationem sese erigat, in quibus quidem versari, ita ut contentus sis rebus humanis et secundo quasi flumine ad temperatum vitae genus ferare, felicitatis est. cuicumque igitur deus hanc attribuit sortem, is a verissima opinione ad felicissimam ducitur vitam. si vero quis durus fuerit nec obediverit, eum poena consequetur tum ex legibus tum ex sermonibus illis qui continuos pavores denuntiant sub caelo et apud inferos, sup-

ὡς μετενδυομέναν τᾶν ψυχᾶν τῶν μὲν δειλῶν ἐς γυναικεία σκάνεα ποθ' ὕβριν * ἐκδιδόμενα, τῶν δὲ μιαιφόνων ἐς θηρίων σώματα ποτὶ κόλασιν, λάγνων δ' ἐς συῶν ἢ κάπρων μορφάς, κούφων δὲ καὶ μετεώρων ἐς πτηνῶν ἀεροπόρων, ἀργῶν δὲ καὶ ἀπράκτων ἀμαθῶν τε καὶ ἀνοήτων ἐς τὰν τῶν ἐνύδρων ἰδέαν. ἅπαντα δὲ ταῦτα ἐν δευτέρᾳ περιόδῳ ἁ Νέμεσις συνδιέκρινε * σὺν δαίμοσι πα- 105
λαμναίοις χθονίοις τε, τοῖς ἐπόπταις τῶν ἀνθρωπίνων, οἷς ὁ πάντων ἁγεμὼν θεὸς ἐπέτρεψε διοίκησιν κόσμω συμπεπληρωμένω ἐκ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τῶν τε ἄλλων ζώων, ὅσα δεδαμιούργαται ποτ' εἰκόνα τὰν ἀρίσταν εἴδεος ἀγεννάτω καὶ αἰωνίω καὶ νοατῶ. *)

---

*) γρ. ἀγενάτω καὶ αἰωνίω.

plicia inevitabilia proposita esse infelicibus inferis, et reliqua quae laudabiliter Ionicus poëta iam dudum dixit scelestis perpetienda esse; quemadmodum enim corpora nonnumquam rebus morbidis sanamus, si saluberrimis non cedunt, ita etiam animos coërcemus falsis sermonibus, si veris non ducitur. memorari etiam necessario poterunt supplicia nova, animos timidorum migrare in muliebria corpora, contumeliae causa eis data, homicidarum in beluarum corpora castigationis causa, libidinosorum in suum vel aprorum formas, levium et mutabilium in bestiarum volatilium species quae in aëre vagantur, ignavorum, otiosorum, imperitorum ac stolidorum in aquatilium formam. omnia autem haec in secundo circuitu Nemesis diiudicat cum daemonibus scelerum vindicibus infernis, rerum humanarum speculatoribus, quibus omnium rerum dux deus administrationem commisit mundi diis et hominibus reliquisque animantibus completi, quotquot ficta sunt ad imaginem praestantissimam speciei ortu carentis et sempiternae et intelligibilis.

Ο Ρ Ο Ι.

Ἀΐδιον τὸ κατὰ πάντα χρόνον καὶ πρότερον ὂν καὶ νῦν μὴ ἐφθαρμένον. *) 411

Θεὸς ζῶον ἀθάνατον, αὔταρκες πρὸς εὐδαιμονίαν; οὐσία ἀΐδιος, τῆς τἀγαθοῦ φύσεως αἰτία.

Γένεσις κίνησις εἰς οὐσίαν· μετάληψις οὐσίας· πόρευσις εἰς τὸ εἶναι.

Ἥλιος πῦρ οὐράνιον, ὃ μόνον ἀπ' ἠοῦς μέχρι δείλης τοῖς αὐτοῖς ἔστιν ὁραθῆναι· ἄστρον ἡμεροφανές· ζῶον * ἀΐδιον, ἔμψυχον, τὸ μέγιστον. **) B

Χρόνος ἡλίου κίνησις, μέτρον φορᾶς.

Ἡμέρα ἡλίου πορεία ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμάς· φῶς τοὐναντίον νυκτί.

Ἕως ἡμέρας ἀρχή· τὸ πρῶτον φῶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου.

Μεσημβρία χρόνος ἐν ᾧ τῶν σωμάτων αἱ σκιαὶ ἐλαχίστου μήκους κοινωνοῦσιν.

Δείλη ἡμέρας τελευτή.

Νὺξ σκότος τοὐναντίον ἡμέρᾳ· ἡλίου στέρησις.

Τύχη φορὰ ἐξ ἀδήλου εἰς ἄδηλον, καὶ ἐκ τοῦ αὐτομάτου αἰτία δαιμονίας πράξεως.

Γῆρας φθίσις ἐμψύχου * ὑπὸ χρόνου γιγνομένη. C

Πνεῦμα κίνησις ἀέρος περὶ τὴν γῆν.

Ἀὴρ στοιχεῖον οὗ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις κατὰ φύσιν εἰσίν.

---

*) γρ. διεφθαρμένον.

**) γρ. ὁραθῆναι· ζῶον ἀΐδιον, ἔμψυχον· ἄστρον ἡμεροφανές, τὸ μέγιστον.

DEFINITIONES.

Sempiternum est quod per omne tempus et prius est neque nunc perît.

Deus animal immortale, nihilo egens ad beate vivendum, vis sempiterna, naturae boni causa.

Ortus motus ad id quod est; adeptio naturae; progressio ad id quod est.

Sol ignis caelestis, qui solus ab ortu ad occasum ab eisdem cerni potest; astrum per diem conspicuum; animal sempiternum, animatum, maximum.

Tempus solis motio, mensura cursus.

Dies solis iter ab ortu ad occasum; lux noctis contraria.

Aurora diei principium; prima lux a sole.

Meridies tempus quo corporum umbrae minimae sunt magnitudinis.

Vespera diei finis.

Nox tenebrae diei contrariae; solis privatio.

Fortuna motus ab incerto ad incertum, et fortuita causa felicis actionis.

Senectus defectio animati a tempore proficiscens.

Spiritus motio aëris circum terram.

Aër elementum cuius omnes qui in loco fiunt motus natura sunt.

*Οὐρανὸς σῶμα περιέχον πάντα τὰ αἰσθητὰ πλὴν αὐτοῦ τοῦ ἀνωτάτω *) ἀέρος.*

Ψυχὴ τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινοῦν· αἰτία κινήσεως ζωτικῆς ζώων.

Δύναμις τὸ καθ' αὑτὸ ποιητικόν.

Ὄψις ἕξις διακριτικὴ σωμάτων.

Ὀστοῦν μυελὸς ὑπὸ θερμοῦ παγείς.

Στοιχεῖον τὸ συνάγον καὶ διαλύον τὰ σύνθετα.

*Ἀρετὴ διάθεσις ἡ βελτίστη· ἕξις θνητοῦ ζώου καθ' * αὑτὴν ἐπαινετή· ἕξις καθ' ἣν τὸ ἔχον ἀγαθὸν λέγεται·* D *κοινωνία νόμων δικαία· διάθεσις, καθ' ἣν τὸ διακείμενον τελείως σπουδαῖον λέγεται· ἕξις ποιητικὴ εὐνομίας.*

Φρόνησις δύναμις ποιητικὴ καθ' αὑτὴν τῆς ἀνθρώπου εὐδαιμονίας· ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν· διάθεσις καθ' ἣν κρίνομεν τί πρακτέον καὶ τί οὐ πρακτέον.

*Δικαιοσύνη ὁμόνοια τῆς ψυχῆς πρὸς αὑτήν, καὶ εὐταξία * τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν πρὸς ἄλληλά τε καὶ περὶ* E *ἄλληλα· ἕξις διανεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ· ἕξις καθ' ἣν ὁ ἔχων προαιρετικός ἐστι τῶν φαινομένων αὐτῷ δικαίων· ἕξις ἐν βίῳ νόμου ὑπήκοος· ἰσότης κοινωνική· ἕξις ὑπηρετικὴ ὀρθῶν νόμων.*

*Σωφροσύνη μετριότης τῆς ψυχῆς περὶ τὰς ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν γιγνομένας ἐπιθυμίας τε καὶ ἡδονάς· εὐαρμοστία καὶ εὐταξία ψυχῆς πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἡδονὰς καὶ λύπας· συμφωνία ψυχῆς πρὸς τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· αὐτοπραγία κατὰ φύσιν· εὐταξία ψυχῆς· λογιστικὴ ὁμιλία ψυχῆς περὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν· ἕξις καθ' * ἣν ὁ ἔχων αἱρετικός ἐστι καὶ εὐλαβητικὸς ὧν χρή.* 412

Ἀνδρεία ἕξις ψυχῆς ἀκίνητος ὑπὸ φόβου· θάρσος πολεμικόν· ἐπιστήμη τῶν κατὰ πόλεμον πραγμάτων· ἐγκράτεια ψυχῆς πρὸς τὰ φοβερὰ καὶ δεινά· τόλμα ὑπηρετικὴ φρονήσεως· εὐθαρσία ἐπὶ θανάτου προσδοκίᾳ· ἕξις διαφυλακτικὴ λογισμῶν ὀρθῶν ἐν κινδύνοις· ῥώμη

---

*) γρ. ἀνωτάτου.

Caelum corpus omnia complectens quae sensibus percipiuntur praeter ipsum supremum aërem.

Animus id quod se ipsum movet; causa motus vitalis animalium.

Facultas id quod per se efficit.

Visus vis corporum discernendorum.

Os medulla calore compacta.

Elementum id quod coniungit et dissolvit composita.

Virtus affectio optima; habitus mortalis animalis per se laudabilis; habitus quem quod tenet id bonum dicitur; communitas legum iusta; affectio qua quod praeditum est perfecte probum dicitur; habitus concordiae efficiens.

Prudentia vis hominis felicitatis per se efficiens; scientia bonorum ac malorum; affectio qua iudicamus quid faciundum et quid non faciundum.

Iustitia consensio animi cum semet ipso, et bona animi partium inter se descriptio; habitus cuique suum pro dignitate distribuens; habitus quo qui praeditus est is eligit ea quae iusta ipsi videntur; habitus in vita legibus obtemperans; aequalitas communicans; habitus rectis legibus obediens.

Temperantia moderatio animi ratione earum quae natura in eo insunt cupiditatum et voluptatum; convenientia et bona animi constitutio ratione voluptatum ac dolorum naturalium; consensio animi in imperando et parendo; voluntaria et naturae conveniens actio; bona animi descriptio; sermo quasi animi rationi consentaneus de pulchris et turpibus; habitus quo qui praeditus est is eligit et cavet quae oportet.

Fortitudo habitus animi qui a timore non movetur; animus bellicus; scientia rerum bellicarum; continentia animi in rebus formidolosis et periculosis subeundis; audacia serviens prudentiae; fiducia in mortis exspectatione; habitus conservans rectas ratiocina-

πρὸς κίνδυνον ἀντίρροπος· ῥώμη καρτερικὴ πρὸς ἀρετήν· ἠρεμία ψυχῆς περὶ τὰ δεινὰ καὶ θαρσαλέα κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον φαινόμενα· σωτηρία * δογμάτων ἀδή- B
λων περὶ τὰ δεινά· ἐμπειρία πολέμου· ἕξις ἐμμενητικὴ νόμου.

Ἐγκράτεια δύναμις ὑπομενητικὴ λύπης· ἀκολούθησις τῷ ὀρθῷ λογισμῷ· δύναμις ἀνυπέρβλητος τοῦ ὑποληφθέντος ὀρθῷ λογισμῷ.

Αὐτάρκεια τελειότης κτήσεως ἀγαθῶν· ἕξις καθ' ἣν οἱ ἔχοντες αὐτοὶ αὐτῶν ἄρχουσιν.

Ἐπιείκεια δικαίων καὶ συμφερόντων ἐλάττωσις· μετριότης ἐν συμβολαίοις· εὐταξία ψυχῆς λογιστικὴ πρὸς τὰ καλὰ καὶ αἰσχρά.

Καρτερία * ὑπομονὴ λύπης ἕνεκα τοῦ καλοῦ· ὑπο- C
μονὴ πόνων ἕνεκα τοῦ καλοῦ.

Θάρσος ἀπροσδοκία κακοῦ· ἀνεκπληξία διὰ κακοῦ παρουσίαν.

Ἀλυπία ἕξις καθ' ἣν ἀνέμπτωτοί ἐσμεν εἰς λύπας.

Φιλοπονία ἕξις ἀποτελεστικὴ οὗ ἂν προέληται· καρτερία ἑκούσιος· ἕξις ἀδιάβλητος πρὸς πόνον.

Αἰδὼς τολμήσεως ὑποχώρησις ἑκουσία δικαίως καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον φανέν· καταλαβὴ ἑκουσία τοῦ βελτίστου· εὐλάβεια ὀρθοῦ ψόγου.

Ἐλευθερία ἡγεμονία * βίου· αὐτοκράτεια ἐπὶ παντί· D
ἐξουσία τοῦ καθ' ἑαυτὸν ἐν βίῳ· ἀφειδία ἐν χρήσει καὶ ἐν κτήσει οὐσίας.

Ἐλευθεριότης ἕξις πρὸς τὸ χρηματίζεσθαι ὡς δεῖ· πρόσθεσις καὶ κτῆσις οὐσίας ὡς χρή.

Πραότης κατάστασις κινήσεως τῆς ὑπ' ὀργῆς· κρᾶσις ψυχῆς σύμμετρος.

Κοσμιότης ὕπειξις ἑκουσία πρὸς τὸ φανὲν βέλτιστον· εὐταξία περὶ κίνησιν σώματος.

Εὐδαιμονία ἀγαθὸν ἐκ πάντων ἀγαθῶν συγκείμενον·

tiones in periculis; robur periculo par; robur perseverans in virtute; tranquillitas animi ratione eorum quae ex recta ratione timenda et audenda videntur; conservatio sententiarum in rebus timendis quae incertae sunt; scientia belli; habitus leges observans.

Continentia facultas doloris sustinendi; obtemperatio rectae rationi; vis insuperabilis eius quod recta ratione comprehensum est.

Absolutio perfectio possessionis bonorum; habitus quo qui praediti sunt sibimet ipsis imperant.

Aequitas iustorum et utilium diminutio; moderatio in commerciis; recta dispositio animi rationalis ad pulchra et turpia.

Tolerantia perpessio doloris honesti causa; perpessio laborum honesti causa.

Confidentia vacuitas exspectationis mali; liberatio perturbationis ob mali praesentiam.

Doloris vacuitas habitus per quem non incidimus in dolores.

Industria habitus id perficiens quod quis sibi proposuerit; perseverantia voluntaria; habitus ad laborem reprehensionem non capiens.

Pudor audaciae discessus voluntarius qui iure fit et eius causa quod optimum videtur; comprehensio voluntaria optimi; vitatio rectae reprehensionis.

Libertas principatus vitae; plena in quaque re potestas; licentia vivendi ut velit; libera facultas in usu et possessione bonorum.

Liberalitas habitus ad lucrandum ut oportet, adiectio et possessio bonorum qualis decet.

Mansuetudo sedatis motus ab ira excitati; temperatio animi conveniens.

Modestia obsequium voluntarium in id quod optimum videtur; bona dispositio in corporis motu.

Felicitas bonum ex omnibus bonis compositum;

δύναμις αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν· τελειότης κατ' ἀρε-
τήν· * ὠφέλεια αὐτάρκης ζῴου. E

Μεγαλοπρέπεια ἀξίωσις κατὰ λογισμὸν ὀρθὸν τὸν σεμνότατον.

Ἀγχίνοια εὐφυΐα ψυχῆς, καθ' ἣν ὁ ἔχων στοχαστικός ἐστιν ἑκάστῳ τοῦ δέοντος· ὀξύτης νοῦ.

Χρηστότης ἤθους ἀπλαστία μετ' εὐλογιστίας· ἤθους σπουδαιότης.

Καλοκαγαθία ἕξις προαιρετικὴ τῶν βελτίστων.

Μεγαλοψυχία χρῆσις τοῖς ξυμβαίνουσιν ἀστεία· μεγαλοπρέπεια ψυχῆς μετὰ λόγου.

Φιλανθρωπία ἕξις εὐάγωγος ἤθους πρὸς ἀνθρώπου φιλίαν· ἕξις εὐεργετικὴ ἀνθρώπων· χάριτος σχέσις· μνήμη μετ' εὐεργεσίας.

Εὐσέβεια *) δικαιοσύνη περὶ θεούς· δύναμις θερα-
πευτικὴ θεῶν ἑκούσιος· περὶ θεῶν τιμῆς * ὑπόληψις ὀρ- 413
θή· ἐπιστήμη τῆς περὶ θεῶν τιμῆς.

Ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ ἕνεκεν.

Ἀφοβία ἕξις καθ' ἣν ἀνέμπτωτοί ἐσμεν εἰς φόβους.

Ἀπάθεια ἕξις καθ' ἣν ἀνέμπτωτοί ἐσμεν εἰς πάθη.

Εἰρήνη ἡσυχία ἐπ' ἔχθρας πολεμικάς.

Ῥᾳθυμία ῥᾳστώνη ψυχῆς· ἀπάθεια τοῦ θυμοειδοῦς.

Δεινότης διάθεσις καθ' ἣν ὁ ἔχων στοχαστικός ἐστι τοῦ ἰδίου τέλους.

Φιλία ὁμόνοια ὑπὲρ καλῶν καὶ δικαίων· προαίρεσις
βίου τοῦ αὐτοῦ· ὁμοδοξία περὶ προαιρέσεως καὶ πράξεως·
ὁμόνοια * περὶ βίου κοινωνίαν μετ' εὐνοίας· κοινωνία τοῦ B
εὖ ποιῆσαι καὶ παθεῖν.

Εὐγένεια ἀρετὴ εὐγενοῦς ἤθους· εὐαγωγία ψυχῆς πρὸς λόγους καὶ πράξεις.

Αἵρεσις δοκιμασία ὀρθή.

Εὔνοια αἵρεσις· ἀνθρώπου **) πρὸς ἄνθρωπον ἀσπασμός.

---

*) γρ. ἀνθρώπων. Εὐσέβεια.

**) ἴσ. Εὔνοια ἀνθρώπου.

facultas bene vivendi tota ex se apta; perfectio in virtute; utilitas animalis ex se ipsa suspensa.

Magnificentia dignitas a ratione recta gravissima proficiscens.

Sagacitas bona animi indoles, quam qui habet is, quod cuique convenit, assequitur; acumen mentis.

Probitas morum sinceritas cum ratione recta coniuncta; morum integritas.

Honestas habitus optima eligens.

Magnanimitas usus scitus eorum quae accidunt; magnificentia animi cum ratione coniuncta.

Humanitas habitus morum ad amicitiam cum homine iungendam facilis ductu; habitus benevolus erga homines; gratiae conservatio; memoria cum beneficentia coniuncta.

Pietas iustitia erga deos; facultas sua sponte deorum colendorum; recta deorum cultus comprehensio; scientia deorum colendorum.

Bonum quod propter se expetitur.

Timoris vacuitas habitus per quem non incidimus in timores.

Affectuum vacuitas habitus per quem non incidimus in affectus.

Pax quies contentionum bellicarum.

Socordia remissio animi; quies iracundiae.

Sollertia affectio quam qui habet proprium assequitur finem.

Amicitia consensio de honestis et iustis; electio eiusdem vitae; concordia in rebus eligendis et gerendis; consensio de vitae communitate cum benevolentia coniuncta; communitas in beneficiis dandis et accipiendis.

Nobilitas virtus morum generosorum; animi inductio ad sermones et actiones.

Electio probatio recta.

Benevolentia [electio] mutuus hominum amor.

Οἰκειότης ταὐτοῦ γένους κοινωνία.

Ὁμόνοια κοινωνία τῶν ὄντων ἁπάντων· συμφωνία νοημάτων καὶ ὑπολημμάτων.

Ἀγάπησις ἀπόδειξις *) παντελής.

Πολιτικὴ ἐπιστήμη καλῶν καὶ συμφερόντων· ἐπιστήμη ποιητικὴ δικαιοσύνης ἐν πόλει.

Ἑταιρεία * φιλία κατὰ συνήθειαν ἐν τοῖς καθ' ἡλικίαν γεγενημένοις. C

Εὐβουλία ἀρετὴ λογισμοῦ σύμφυτος.

Πίστις ὑπόληψις ὀρθὴ τοῦ οὕτως ἔχειν ὡς αὐτῷ φαίνεται· βεβαιότης ἤθους.

Ἀλήθεια ἕξις ἐν καταφάσει καὶ ἀποφάσει· ἐπιστήμη ἀληθῶν.

Βούλησις ἔφεσις μετὰ λόγου ὀρθοῦ· ὄρεξις εὔλογος· ὄρεξις μετὰ λόγου κατὰ φύσιν.

Συμβούλευσις παραίνεσις ἑτέρῳ πρὸ πράξεως, τίνα δεῖ τρόπον πράττειν.

Εὐκαιρία χρόνου ἐπίτευξις, **) ἐν ᾧ χρὴ παθεῖν τι ἢ ποιῆσαι.

Εὐλάβεια φυλακὴ * κακοῦ· ἐπιμέλεια φυλακῆς. D

Τάξις ἐργασίας ὁμοιότης τῶν πρὸς ἄλληλα πάντων ὄντων· συμμετρία κοινωνίας· αἰτία τῶν πρὸς ἄλληλα πάντων ὄντων· συμμετρία πρὸς τὸ μαθεῖν.

Πρόσεξις συντονία ψυχῆς πρὸς τὸ καταμαθεῖν.

Εὐφυΐα τάχος μαθήσεως· γέννησις φύσεως ἀγαθή· ἀρετὴ ἐν φύσει.

Εὐμάθεια εὐφυΐα ψυχῆς πρὸς τάχος μαθήσεως.

Δίκη ἀπόφασις κυρία περὶ ἀμφισβητουμένου πράγματος.

Νόμος ***) ἀμφισβήτησις περὶ τοῦ ἀδικεῖν * ἢ μή. E

Εὐνομία πειθαρχία νόμων σπουδαίων.

Εὐφροσύνη ἐπὶ τοῖς τοῦ σώφρονος ἔργοις χαρά.

Τιμὴ δόσις ἀγαθῶν ἐν ταῖς δι' ἀρετὴν πράξεσι διδο-

---

*) ἴσ. ἀπόδεξις. **) γρ. ἐπίταξις.

***) ἴσ. Δίκη ἀμφισβήτησις — μή. Νόμος ἀπόφασις — πράγματος.

Familiaritas eiusdem generis communio.

Concordia communio rerum omnium; consensio sententiarum et opinionum.

Amor approbatio perfecta.

Ratio civilis scientia bonorum et utilium; scientia efficiens iustitiae in civitate.

Sodalitas amicitia inter aequales consuetudine conciliata.

Prudentia consiliaria virtus rationi innata.

Fides persuasio recta rem sic se habere, ut videatur; firmitas morum.

Veritas habitus in affirmatione et negatione; scientia eorum quae vera sunt.

Voluntas appetitio cum ratione recta; desiderium rationi consentaneum; desiderium naturale cum ratione coniunctum.

Consilium admonitio ante actionem alteri suadens quo pacto agere debeat.

Opportunitas temporis adeptio ad patiendum quid vel faciendum accommodati.

Cautio devitatio mali; cura custodiae.

Ordo aequalitas in omnibus quae inter se referuntur efficiendis; consensio communionis; causa eorum quae inter se referuntur omnium; consensio in discendo.

Attentio conatus quem animus habet ad perspiciendum aliquid.

Indoles bona celeritas ad discendum; bonitas naturâ nata; virtus naturalis,

Docilitas bona animi indoles ad celeriter discendum.

Iudicium controversia de rebus iustis vel iniustis.

Lex sententia rata de re controversa.

Concordia obtemperatio legibus bonis.

Laetitia gaudium quo nos afficiunt temperantis actiones.

Honor largitio bonorum quae virtutis actionibus

μένων· ἀξίωμα ἀπ' ἀρετῆς· σχῆμα σεμνότητος· τήρησις ἀξιώματος.

Προθυμία ἐμφανισμὸς προαιρέσεως πρακτικῆς.

Χάρις εὐεργεσία ἑκούσιος· ἀπόδοσις ἀγαθοῦ· ὑπουργία ἐν καιρῷ.

Ὁμόνοια ὁμοδοξία *) ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, ὡς δεῖ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι.

Πολιτεία κοινωνία πλήθους ἀνθρώπων αὐτάρκης πρὸς εὐδαιμονίαν· κοινωνία πλήθους ἔννομος.

* Πρόνοια παρασκευὴ πρὸς μέλλοντά τινα. 414

Βουλὴ σκέψις περὶ τῶν μελλόντων πῶς συμφέρει.

Νίκη δύναμις κρατητικὴ περὶ ἀγωνίαν.

Εὐπορία εὐκρίνεια κρατητικὴ τοῦ λογιζομένου.

Δωρεὰ ἀλλαγὴ χάριτος.

Καιρὸς χρόνου ἀκμὴ πρὸς τὸ συμφέρον· χρόνος ἀγαθοῦ τινὸς συνεργός.

Μνήμη διάθεσις ψυχῆς φυλακτικὴ τῆς ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσης ἀληθείας.

Ἔννοια συντονία διανοίας.

Νόησις ἀρχὴ ἐπιστήμης.

Ἁγνεία εὐλάβεια τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς ἁμαρτημάτων· * τῆς θεοῦ τιμῆς κατὰ φύσιν θεραπεία. B

Μαντεία ἐπιστήμη προδηλωτικὴ πράξεως ἄνευ ἀποδείξεως.

Μαντικὴ ἐπιστήμη θεωρητικὴ τοῦ ὄντος καὶ μέλλοντος ζώῳ θνητῷ.

Σοφία ἐπιστήμη ἀνυπόθετος· ἐπιστήμη τῶν ἀεὶ ὄντων· ἐπιστήμη θεωρητικὴ τῆς τῶν ὄντων αἰτίας.

Φιλοσοφία τῆς τῶν ὄντων ἀεὶ ἐπιστήμης ὄρεξις· ἕξις θεωρητικὴ **) τοῦ ἀληθοῦς, πῶς ἀληθές· ἐπιμέλεια ψυχῆς μετὰ λόγου ὀρθοῦ.

Ἐπιστήμη ὑπόληψις ψυχῆς ἀμετάπτωτος ὑπὸ λόγου· δύναμις * ὑποληπτική τινος ἢ τινῶν, ἀμετάπτωτος ὑπὸ C λόγου· λόγος ἀληθὴς ἐπὶ διανοίᾳ ἀμετάπτωτος.

---

*) γρ. δόξα. **) γρ. ὄρεξις· θεωρητική.

tribuuntur; dignitas virtute comparata; gravitatis species; observatio dignitatis.

Alacritas declaratio voluntatis ad agendum promptae.

Gratia beneficentia voluntaria; boni retribuendi actio; ministerium opportunum.

Concordia consensio imperantium et imperio obedientium, quomodo imperare et imperio obedire conveniat.

Res publica communio multitudinis hominum cui nihil deest ad beate vivendum; communio multitudinis legitima.

Providentia praeparatio ad futura quaedam.

Consultatio quaestio de futuris quomodo expediant.

Victoria facultas superandi in certamine.

Cognitio prompta diiudicandi facultas id quod cogitatur assequens.

Donatio gratiae permutatio.

Occasio temporis momentum quod conducit; tempus bonum aliquod adiuvans.

Memoria affectio animi eam quae in eo inest veritatem conservans.

Consideratio contentio mentis.

Cogitatio principium scientiae.

Sanctimonia cautio eorum quae in deos peccantur; cultus deorum observantia naturalis.

Divinatio scientia rem prius indicans sine demonstratione.

Vaticinatio scientia perspiciens eius quod est et futurum est animali mortali.

Sapientia scientia quae non nititur sumptione; scientia eorum quae semper sunt; scientia rerum causam perscrutans.

Philosophia scientiae eorum quae semper sunt appetitio; habitus verum contemplans, quomodo sit verum; studium animi cum recta ratione coniunctum.

Δόξα ὑπόληψις μεταπειστὸς *) ὑπὸ λόγου· λογιστικὴ φορά· διάνοια ἐμπίπτουσα εἰς ψεῦδος καὶ ἀληθὲς ὑπὸ λόγου.

Αἴσθησις ψυχῆς φορά· νοῦ κίνησις· ψυχῆς διὰ σώματος εἰσάγγελσις εἰς ὥρας ἀνθρώπων, ἀφ' ἧς γίγνεται ψυχῆς ἄλογος δύναμις γνωριστικὴ διὰ σώματος.

Ἕξις διάθεσις ψυχῆς καθ' ἣν ποιοί τινες λεγόμεθα.

Φωνὴ ῥεῦμα διὰ στόματος ἀπὸ * διανοίας. D

Λόγος φωνὴ ἐγγράμματος, φραστικὴ ἑκάστου τῶν ὄντων· διάλεκτος σύνθετος ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἄνευ μέλους.

Ὄνομα διάλεκτος ἀσύνθετος ἑρμηνευτικὴ τοῦ τε κατὰ τῆς οὐσίας κατηγορουμένου καὶ παντὸς τοῦ μὴ καθ' ἑαυτοῦ **) λεγομένου.

Διάλεκτος φωνὴ ἀνθρώπου ἐγγράμματος, καὶ σημεῖόν τι κοινὸν ἑρμηνευτικὸν ἄνευ μέλους.

Συλλαβὴ ἀνθρωπίνης φωνῆς ἄρθρον ἐγγράμματον.

Ὅρος λόγος ἐκ διαφορᾶς καὶ γένους συγκείμενος.

Τεκμήριον * ἀπόδειξις ἀφανοῦς. E

Ἀπόδειξις λόγος συλλογιστικὸς ἀληθής· λόγος ἐμφανιστικὸς διὰ προγινωσκομένων.

Στοιχεῖον φωνῆς φωνὴ ἀσύνθετος· αἰτία ταῖς ἄλλαις φωναῖς τοῦ φωνὰς εἶναι.

Ὠφέλιμον τὸ αἴτιον τοῦ εὖ πάσχειν· τὸ αἴτιον τοῦ ἀγαθοῦ.

Συμφέρον τὸ εἰς ἀγαθὸν φέρον.

Καλὸν τὸ ἀγαθόν.

Ἀγαθὸν τὸ αἴτιον σωτηρίας τοῖς οὖσι· τὸ αἴτιον παντὸς τοῦ πρὸς αὐτό· ἀφ' οὗ συμβαίνει ἃ χρὴ αἱρεῖσθαι.

Σῶφρον τὸ κόσμιον τῆς ψυχῆς.

Δίκαιον νόμου τάγμα ποιητικὸν δικαιοσύνης.

Ἑκούσιον τὸ αὐτοῦ προσαγωγόν· τὸ καθ' * αὐτὸ αἱ- 415
ρετὸν κατὰ διάνοιαν ἀποτελούμενον.

Ἐλεύθερον τὸ ἄρχον αὐτοῦ.

---

*) γρ. μετὰ πίστεως.

**) ἴσ. καθ' αὑτό.

Scientia perceptio animi quae a ratione refelli non potest; facultas alicuius vel aliquorum comprehendendorum ita ut a ratione refelli non possit; ratio vera in mente firma.

Opinio perceptio quam ratio potest mutare; mentis cogitantis ratio; cogitatio in falsum et verum per rationem incidens.

Sensus animi motio; mentis agitatio; animi per corpus nuntiatio ad opportunitates hominum, quae efficit ut animi vis rationis expers cognoscat per corpus.

Habitus affectio animi ex qua quales quidam dicimur.

Vox fluxus per os ex mente manans.

Oratio vox litteris consignata; singula quae súnt indicans; sermo e nominibus et verbis compositus sine cantu.

Nomen dictio non composita declarans id quod de natura rei pronuntiatur et omne quod non per se dicitur.

Sermo vox hominis litteris consignata, et signum quoddam commune exponens sine cantu.

Syllaba humanae vocis articulus litteris mandatus.

Definitio oratio e differentia et genere composita.

Indicium declaratio rei non patentis.

Demonstratio sermo verus conclusione nitens; oratio quae declarat aliquid per res ante cognitas.

Elementum vocis vox non composita; causa efficiens ut ceterae voces sint.

Utile id quod efficit ut commodo aliquo utamur; causa boni.

Conducens id quod ad bonum ducit.

Honestum bonum.

Bonum causa salutis rerum; causa eiusque quod ad semet ipsum refertur; id a quo proficiscuntur quae eligi oportet.

Temperantia animi moderatio.

Voluntarium quod se ipsum adducit; quod per se eligitur cogitatione perfectum.

Μέτριον τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως καὶ κατὰ τέχνην ἀρκοῦν.

Μέτρον τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως.

Ἆθλον ἀρετῆς γέρας τὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα αἱρετόν.

Ἀθανασία οὐσία ἔμψυχος καὶ ἀΐδιος μονή.

Ὅσιον θεράπευμα θεοῦ ἀρεστὸν θεῷ.

Ἑορτὴ χρόνος ἱερὸς κατὰ νόμους.

Ἄνθρωπος ζῷον ἄπτερον, δίπουν, πλατυώνυχον· ὃ μόνον τῶν ὄντων ἐπιστήμης τῆς κατὰ λόγους δεκτικόν ἐστι.

* Θυσία θεῷ δόμα θύματος. B

Εὐχὴ αἴτησις ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἢ δοκούντων παρὰ θεοῖς.

Βασιλεὺς ἄρχων κατὰ νόμους ἀνυπεύθυνος· πολιτικῆς κατασκευῆς ἄρχων.

Ἀρχὴ ἐπιμέλεια τοῦ παντός.

Ἐξουσία ἐπιτροπὴ νόμου.

Νομοθέτης ποιητὴς νόμων καθ' οὓς δεῖ πολιτεύεσθαι.

Νόμος δόγμα πλήθους πολιτικὸν οὐκ εἴς τινα χρόνον ἀφωρισμένον.

Ὑπόθεσις ἀρχὴ ἀναπόδεικτος· συγκεφαλαίωσις λόγου.

Ψήφισμα δόγμα πολιτικὸν εἴς τινα χρόνον ἀφωρισμένον.

* Πολιτικὸς ἐπιστήμων πόλεως κατασκευῆς. C

Πόλις οἴκησις πλήθους ἀνθρώπων κοινοῖς δόγμασι χρωμένων· πλῆθος ἀνθρώπων ὑπὸ νόμον τὸν αὐτὸν ὄντων.

Πόλεως ἀρετὴ κατάστασις ὀρθῆς πολιτείας.

Πολεμικὴ ἐμπειρία πολέμου.

Συμμαχία κοινωνία πολέμου.

Σωτηρία περιποίησις ἀβλαβής.

Τύραννος ἄρχων πόλεως κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν.

Σοφιστὴς νέων πλουσίων ἐνδόξων ἔμμισθος θηρευτής.

Πλοῦτος κτῆσις σύμμετρος πρὸς * εὐδαιμονίαν· περιουσία χρημάτων εἰς εὐδαιμονίαν συντεινόντων. D

Παρακαταθήκη δόμα μετὰ πίστεως.

Liberum quod sibi ipsum imperat.

Moderatum quod medium inter nimium et parum et ex arte satis est.

Modus medium inter nimium et parum.

Palma virtutis praemium propter se expetendum.

Immortalitas natura animata et sempiterna mansio.

Sanctitas dei cultus deo gratus.

Dies festus tempus ex legibus sacrum.

Homo animal pennis carens, bipes, ungues latos habens; quod solum ex his quae sunt scientiae per sermones compos est.

Sacrificium datio victimae quae deo offertur.

Precatio hominum petitio bonorum vel eorum quae bona videntur a diis impetrandorum.

Rex princeps ex legibus ratione reddenda non adstrictus; civilis constitutionis princeps.

Imperium procuratio totius.

Potestas tutela legis.

Legum lator conditor legum, ad quas res publica administranda.

Lex scitum multitudinis civile non ad tempus aliquod definitum.

Sumptio principium quod non potest demonstrari; orationis summa.

Decretum edictum civile ad tempus aliquod definitum.

Civilis sciens civiles constitutionis.

Urbs habitatio multitudinis hominum communibus decretis utentium; multitudo hominum sub eadem lege viventium.

Civitatis virtus constitutio rectae rei publicae.

Ars militaris scientia belli.

Societas bellica communitas belli.

Salus conservatio noxae expers.

Tyrannus dominator civitatis suam ipse sententiam sequens.

Sophistes iuvenum divitum nobilium mercenarius venator.

Κάθαρσις ἀπόκρισις χειρόνων ἀπὸ βελτιόνων.

Νικᾶν κρατεῖν διαφερόμενον.

Ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὁ τοιοῦτος οἷος ἀνθρώπῳ τἀγαθὰ ἐπιτελεῖν.

Σώφρων ὁ μετρίας ἐπιθυμίας ἔχων.

Ἐγκρατὴς ὁ κρατῶν ἀντιτεινόντων τῶν τῆς ψυχῆς μορίων τῷ ὀρθῷ λογισμῷ.

Σπουδαῖος ὁ τελέως ἀγαθός· ὁ ἔχων τὴν αὑτοῦ
* ἀρετήν. B

Σύννοια διάνοια μετὰ λύπης ἄνευ λόγου.

Δυςμαθία βραδυτὴς ἐν μαθήσει.

Δεσποτεία ἀρχὴ ἀνυπεύθυνος δικαία.

Ἀφιλοσοφία ἕξις καθ' ἣν ὁ ἔχων μισολόγος ἐστί.

Φόβος ἔκπληξις ψυχῆς ἐπὶ κακοῦ προςδοκίᾳ.

Θυμὸς ὁρμὴ βίαιος ἄνευ λογισμοῦ· νοῦς τάξεως *) ψυχῆς ἀλογίστου.

Ἔκπληξις φόβος ἐπὶ προςδοκίᾳ κακοῦ.

Κολακεία ὁμιλία ἡ πρὸς ἡδονὴν ἄνευ τοῦ βελτίστου· ἕξις ὁμιλητικὴ πρὸς ἡδονὴν ὑπερβάλλουσα τὸ μέτριον.

Ὀργὴ παράκλησις τοῦ θυμικοῦ εἰς τὸ τιμωρεῖσθαι.

Ὕβρις ἀδικία πρὸς ἀτιμίαν φέρουσα.

* Ἀκρασία ἕξις βιαστικὴ παρὰ τὸν ὀρθὸν λογισμὸν 416
πρὸς τὰ δοκοῦντα ἡδέα εἶναι.

Ὄκνος φυγὴ πόνων ἀρχῆς.

Δειλία ἀντιληπτικὴ ὁρμῆς πρώτη τοῦ εἶναι αἰτία.**)

Διαβολὴ διάστασις φίλων λόγῳ.

Καιρὸς ἐν ᾧ ἕκαστον ἐπιτήδειον παθεῖν ἢ ποιῆσαι.

Ἀδικία ἕξις ὑπεροπτικὴ νόμων.

Ἔνδεια ἐλάττωσις τῶν ἀγαθῶν.

Αἰσχύνη φόβος ἐπὶ προςδοκίᾳ ἀδοξίας.

Ἀλαζονεία ἕξις προςποιητικὴ ἀγαθοῦ ἢ ἀγαθῶν τῶν μὴ ὑπαρχόντων.

Ἁμαρτία πρᾶξις παρὰ τὸν ὀρθὸν λογισμόν.

---

*) ἴσ. λογισμοῦ· ἀταξία.

**) ἴσ. πόνων. Ἀρχὴ πρώτη τοῦ εἶναι αἰτία. Δειλία ἕξις ἀντιληπτικὴ ὁρμῆς.

Divitiae possessio moderata ad beate vivendum; abundantia opum ad felicitatem spectantium.

Depositum res cum fide tradita.

Purgatio secretio deteriorum a melioribus.

Vincere superare in contentione.

Bonus homo talis qui homini bona perficit.

Temperans qui moderatas habet cupiditates.

Continens qui animi partes rectae rationi repugnantes superat.

Honestus perfecte bonus; qui suam habet virtutem.

Sollicitudo tacita cum maerore cogitatio.

Indocilis habitus tarditas in discendo.

Dominatio imperium iustum a ratione reddenda liberum.

Philosophiae contemptio habitus quo qui affectus est is odium habet et rationum et orationum.

Timor consternatio animi propter malum impendens.

Iracundia impetus violentus sine ratione; perturbatio animi ratione carentis.

Consternatio metus mali appropinquantis.

Adulatio consuetudo cum aliquo ad voluptatem spectans sine ratione optimi; habitus eius qui utitur aliquo ad voluptatem praeter modum.

Ira cohortatio iracundae animi partis ad ulciscendum.

Contumelia iniustitia ad ignominiam ducens.

Intemperantia habitus cogens adversante recta ratione ad ea quae videntur iucunda esse.

Pigritia laborum fuga.

Principium prima eius quod est causa.

Ignavia affectio quae impetum reprimit.

Calumnia divortium amicorum per sermonem.

Occasio tempus quo aliquid convenit pati vel facere.

Iniustitia habitus leges contemnens.

Indigentia penuria bonorum.

Pudor metus ignominiae impendentis.

Φθόνος λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὖσιν ἢ *) γεγενημένοις.

Ἀναισχυντία ἕξις ψυχῆς ὑπομενητικὴ ἀδοξίας ἕνεκα κέρδους.

Θρασύτης ὑπερβολὴ θράσους πρὸς φόβους οὓς μὴ δεῖ.

Φιλοτιμία ἕξις ψυχῆς προετικὴ πάσης δαπάνης ἄνευ λογισμοῦ.

Κακοφυΐα κακία ἐν φύσει καὶ ἁμαρτία τοῦ κατὰ φύσιν· νόσος κατὰ φύσιν.

Ἐλπὶς προσδοκία ἀγαθοῦ.

Μανία ἕξις φθαρτικὴ ἀληθοῦς ὑπολήψεως.

Λαλιὰ ἀκρασία λόγου ἄλογος.

Ἐναντιότης τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος κατά τινα διαφορὰν πιπτόντων ἡ πλείστη διάστασις.

Ἀκούσιον τὸ παρὰ διάνοιαν ἀποτελούμενον.

Παιδεία δύναμις θεραπευτικὴ ψυχῆς.

Παίδευσις παιδείας παράδοσις.

Νομοθετικὴ ἐπιστήμη ποιητικὴ πόλεως εὐπαγῆς.

Νουθέτησις λόγος ἐπιτιμητικὸς ἀπὸ γνώμης· λόγος ἁμαρτίας ἀποτροπῆς ἕνεκεν.

Βοήθεια κακοῦ κώλυσις ὄντος ἢ γινομένου.

Κόλασις ψυχῆς θεραπεία ἐπὶ ἁμαρτήματι γενομένῳ.

Δύναμις ὑπεροχὴ ἐν πράξει ἢ ἐν λόγῳ· ἕξις καθ' ἣν τὸ ἔχον δυνατόν ἐστιν· ἰσχὺς κατὰ φύσιν.

Σώζειν τὸ περιποιεῖν ἀβλαβῆ.

---

*) γρ. ἢ ποτέ.

Vanitas habitus bonum vel bona quae non sunt sibi arrogantis.

Peccatum actio contra rectam rationem.

Invidia aegritudo suscepta propter amici bona sive sunt sive fuerunt.

Impudentia habitus animi infamiam sustinens lucri causa.

Temeritas nimia audacia ad timores ad quos non est opus.

Ambitio habitus animi omnem sumptum faciens adversante ratione.

Mala indoles pravitas nativa et peccatum naturale; morbus nativus.

Spes exspectatio boni.

Insania habitus veram perceptionem corrumpens.

Loquacitas incontinentia sermonis inconsiderata.

Contraria ratio eorum quae sub idem genus cum differentia aliqua cadunt maxima distantia.

Non voluntarium quod praeter sententiam perficitur.

Eruditio vis animum excolens.

Institutio eruditionis traditio.

Legum latio scientia civitatem efficiens bene compositam.

Admonitio sermo obiurgans ex animo; sermo qui peccati avertendi causa confertur.

Auxilium mali praesentis vel imminentis propulsatio.

Castigatio animi curatio in delicto quod committitur.

Potentia exsuperantia in agendo vel dicendo; habitus quem quod habet validum est; robur naturale.

Servare efficere noxae expertem.

